

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાખિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૧૩૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પંચમૃતિ ડા. (૧) ૨૨૪/૬૦

વિષય ૫૩૩: ૪૩૬૪

॥ પરોપકારાય સતાં વિભૂતયઃ ॥

પંચપ્રતિક્રમણાદિ સૂત્રાણિ.

શબ્દાર્થ, ભાવાર્થ, પુટનોટ, વિધિ, હેતુ અને
ઉપયોગી વિષયો સહિત.

સ્વધર્મી ભાઈઓ જહેનોને ભણવા નિમિત્તે
તૈયાર કરી છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા
શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ તરફથી
વેણીચંદ સુરચંદ શાહ—મહેસાણા.

આવૃત્તિ ૨ જી.

પ્રત ૨૦૦૦.

રીચીરોડના પુલ નીચે આવેલા શ્રીજૈન વિદ્યાવિજય પ્રેસમાં
શા. પોપટલાલ અમથાભાઈએ છાપ્યો—અમદાવાદ. ૧૧૬

બીર ગ્રંથ ૨૪૪૬. સને ૧૯૨૦. વિક્રમ ગ્રંથ ૧૯૭૬.

મૂલ્ય, ૧—૪—૦.

મુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
મુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

અવિહુકયા વરમકયં, ઉત્સુઅવયણં વયંતિ સંવણ્ણ;
પાયચિછત્તં જમહા, અકચ્ચે ગુરુઅં કચ્ચે લહુઅં ॥ ૧ ॥

જહાવિસં કુકુગયં, મંતમૂલવિસારયા;
વિજ્ઞા હણ્ણતિ મંતેહિ, તો તં હવર્ધ નિવ્વિસં ॥ ૨ ॥

એવં અહુવિહં કમ્મં, રાગદોસસમન્નિજઅં;
આલોઅંતો અ નિંદંતો, ખિખ્ખં હણ્ણઈ સુસાવચ્ચો ॥ ૩ ॥

અર્થ—“ અવિધિએ કરવા કરતાં નહિ કરવું એ શ્રેષ્ઠ, ”
એ વચનને સર્વજ્ઞો ઉત્સુત્ર વચન કહે છે, કારણકે નહિ કરના-
રને ગુરુ પ્રાયશ્ચિત અને અવિધિએ કરનારને લહુ પ્રાયશ્ચિત છે. ૧

મંત્ર મૂળના વિશારદ વૈદ્ય શરીરવ્યાપ્ત વિષને મંત્રોએ ક-
રીને હણે છે ત્યારે તે શરીર નિર્વિષ થાય છે. ૨

એજ પ્રમાણે ગુરુની સમીપે પોતાના પાપ પ્રકાશતો વળી
આત્મસાએ નિંદતો એવો લલો શ્રાવક, રાગદ્રેષથી બાંધેલાં એવાં
આઠે પ્રકારનાં કર્મને શીઘ્ર હણે છે.

યદપિ વિષાર્ત્ત પુરુષ મણિ મંત્રાક્ષર ઔષધિના પ્રભાવ જા-
ણતો નથી તોપણ તેનો પ્રભાવ અચિંત્ય છે તેથી તેનું વિષ ઉતરે
છે, તેજ પ્રમાણે પ્રતિક્રમણ સૂત્રાના શબ્દોનો પણ અચિંત્ય મ-
હિમા છે તેથી તેના અક્ષરના શ્રવણમાત્રથી પણ લાભ થાય છે.

પરોપકારાય સતાં વિભૂતયઃ

પ્રસ્તાવના,

જ્ઞાનની વૃદ્ધિ થવાનું મુખ્ય સાધન ઉપયોગી પુસ્તકો છપાવી તેનો બહોળો ફેલાવો કરી જનસમૂહમાં વાંચનનો શોખ વધારવો તે પણ એક છે. સર્વ મનુષ્યોની સ્થિતિ પુસ્તકો ખરીદીને વાંચવા જેવી હોતી નથી, તેથી આવાં પુસ્તકો ઉદાર ગૃહસ્થોની મદદથી છપાવી યોગ્ય જીવોને વિના મૂલ્યે કે અદ્ય મૂલ્યે આપવામાં આવે તો તેથી ઘણું સારું લાભ હાંસલ કરી શકાય છે. આ હેતુને ખાસ લક્ષ્યમાં રાખીને અમારો આ પ્રયાસ વર્ષો થયાં ચાલુ છે.

હાલમાં સ્થળે સ્થળે જૈન પાઠશાળાઓ અને કન્યાશાળાઓ સ્થાપવામાં આવે છે, તે ભવિષ્યને માટે આપણા ઉદયનું સુચિન્દ છે. તે શાળાઓની અંદર ઘણું ભાગે મૂળ પ્રતિક્રમણ મુખપાઠે શિખવવામાં આવે છે. એ તો ખરું છે કે દરેક ક્રિયા સમજીને તથા તેના મૂળ હેતુ લક્ષ્યમાં રાખીને સાધ્યદૃષ્ટિપૂર્વક કરવામાં આવે તો તે અપૂર્વ ફળદાઈ થાય છે, અન્યથા ધ્યાન રાખ્યા વિના ફેંકેલું તીર જેમ યોગ્ય વસ્તુને વિંધ્યા વિના જ્યાં ત્યાં પડે છે, તેમ ભાવે કરીને શૂન્ય ક્રિયાઓ અદ્ય ફળની આપવાવાળી થાય છે. તેથી પ્રતિક્રમણનાં સૂત્રોનો યથાર્થ અર્થ સમજવામાં આવે અને તે પ્રમાણે ક્રિયા કરતી વખતે ઉપયોગ રાખવામાં આવે તો

ઉત્તમ ભાવ ઉત્પન્ન થવાથી તે તદ્દલેતુ અથવા અમૃત ક્રિયા સાધ્યને પ્રાપ્ત કરી આપે, એ નિઃસંશય છે.

ઘણુંખરે ઠેકાણે પ્રાયઃ આ અમૂલ્ય ક્રિયાઓ માત્ર ગતાનુગતિકપણે, શુષ્કભાવે અને માત્ર શુદ્ધાશુદ્ધ ઉચ્ચારમાં અમુક ટાઇમે ગગડાવી જઈ તે ક્રિયાની સાર્થકતા માનવામાં આવે છે અને તેના અતિ ઉચ્ચ ઉદ્દેશની સફળતા એટલામાંજ પૂર્ણ થયેલી મનાય છે. એ ખામીને અટકાવવા ખાતર અને વિજ્ઞાતિય ધર્મભાવનાથી સે-ળભેળ થઈ ગયેલા જનસમાજના ઊંડા હૃદયોમાં વધતી જતી ના-સ્તિકતા અટકાવી તેને સ્થાને નિત્ય ક્રિયાનાં સૂત્રો અને તેનું તાત્ત્વિક હાર્દ સમજાવી, તેનું વાસ્તવિક મૂલ્ય અને જરૂરીયાત દ્રઢાવવા માટે આ માર્ગે અમારા પ્રયત્નને જૂઠ્ઠા જૂઠ્ઠા રૂપમાં આગળ વધારવાને અમે યત્નવાન થયા છીએ.

આ વિષયને લગતા અનેક આકારવાળા અને જમાનાને અનુકૂળ થઈ પડે તેવા અનેક ગ્રન્થો અમારા તરફથી ખુદાર પાડવામાં આવ્યા છે. તે સઘળાનો વધુ ને વધુ આદર થતો જાણી અમારા પ્રયત્નની સફળતામાં અમને સંતોષ થયો છે. પણ બિ-ચારા માત્ર પાશ્ચિમાત્ય વાસના અને સંસ્કારમાંજ પોષાઈ વૃદ્ધિ પામેલા જોજાણા જૈનાભાસો આવા ક્રિયાકાંડનાં પુસ્તકો માટે અને તેના પ્રસિદ્ધ કરનારાઓ માટે અનેક પ્રકારના અભિપ્રાયો બાંધી તેમને ‘જુના વિચારના અને સુધારાથી વેગળા રહેલા’ મા-નવા જેવી ભૂલ કરે છે. અમને તેમની દયા ઉપજે છે. જેઓ માત્ર પરભાષા કે જૂઠ્ઠા જૂઠ્ઠા ધર્મના ખંડ ખંડ ભાગને જેમ તેમ જાણીને પોતાને સુધારક પંક્તિમાં હોવાનો દાવો કરે છે તેવા

અધુરાઓજ ખરી રીતે ખરી ધર્મભાવનાથી બેનસીબ રહે છે. જેના પ્રણેતા શ્રીમાન્ મહાવીરદેવ મહાન્ સમર્થ અને સંપૂર્ણ જ્ઞાની નર હતા, તેમનાં કથેલાં આચાર અને ક્રિયા વગેરેનાં ફરમાનો ભલે સાધારણ બુદ્ધિના મગજને ઓછી કિમ્મતનાં લાગે, પણ વાસ્તવિક રીતે તેઓશ્રીના પ્રત્યેક શબ્દ, ઉપદેશ અને આદેશ પ્રાણીમાત્રના હિતને સાધવા માટે સર્વાંશે અમોઘ છે, એ અમને તો નિર્વિવાદ સિદ્ધ થયું છે. તેથીજ અમે આ બાબતની જરૂરીયાતને યથાશક્તિ પૂર્ણ કરવા અમારી ધારણામાં આગળ વધીએ છીએ. જેના પરિણામે આ પંચ પ્રતિક્રમણનું પુસ્તક અર્થ સાથે અમારી ગ્રંથમાળાના ૩૩ મા મણકા તરીકે અમોએ પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

યદ્યપિ લીમસિંહ માણેક તરફથી અર્થવાળું પ્રતિક્રમણ છપાયેલું છે પણ તેની ભાષા શાસ્ત્રીય અને કઠણ તથા લીપી શાસ્ત્રી હોવાને લીધે, થોડા બોધવાળા તેમાંથી સરળતાથી અર્થે ગ્રહણ કરી શકતા નથી. બીજાઓએ પણ ગુજરાતી બીણા અક્ષરમાં અર્થવાળાં પુસ્તકો છપાવ્યાં છે પણ તે બધાં એક બીજાનું અનુકરણ કરનારાં તેમજ તેમનાં ઉપર શુદ્ધ કરવા સંબંધી તેઓના પ્રસિદ્ધ કર્તાઓએ ઓછું ધ્યાન આપેલું હોય, એવાં છે. અમેએ સં. ૧૯૭૧ ની સાલમાં જે બે પ્રતિક્રમણની અર્થ વાળી બુક ગુજરાતી ટાઇપમાં છપાવી છે તેમાં દરેક સૂત્રમાં પ્રથમ શબ્દાર્થ પછી મૂળ સૂત્ર પછી ગાથાર્થ અને વિશેષ સમજાવે માટે કુટનોટ આપવા ઉપરાંત સૂત્રો શુદ્ધતાથી બોલવા બાબતનાં દૃષ્ટાંતો, હેતુઓ અને ઉપયોગી વિષયો વગેરે આપેલું છે.

જે શૈલીએ એ પુસ્તક લખાયું છે તેજ શૈલીએ આ પ્રસિદ્ધ

થતું પંચપ્રતિક્રમણનું પુસ્તક છપાયેલું છે. આમાં જે જે વિષયો છે તે અનુક્રમણિકા જેવાથી જાણી શકાશે. તેમજ આ પ્રસ્તાવનામાં પણ એનું યથોચિત દિગ્દર્શન કરાવવામાં આવ્યું છે.

અમોએ શાસ્ત્રી ટાઈપમાં પંચ પ્રતિક્રમણની સંસ્કૃત અવચૂરી વાળી છુક લગભગ આ પુસ્તકની પદ્ધતિએજ છપાવી છે, છતાં આમાં કેટલીક શબ્દાર્થ વગેરેમાં વિશેષતા કરી છે અને પાછળના સ્તવનાદિ વિભાગમાં કેટલોએક ફેરફાર કર્યો છે.

પ્રથમ પુસ્તક સંસ્કૃત અભ્યાસીઓને વિશેષ ઉપયોગી થાય તેવું છે, જ્યારે આનો લાભ સર્વ સાધારણ જનસમૂહ લઈ શકે તેવું છે.

ક્રિયામાર્ગ હેતુઓના જ્ઞાન સાથે સાધવાથી તે યથાર્થ ફળ પ્રાપ્ત કરાવી શકે છે-તેનો લાભ અપૂર્વ મળી શકે છે. આ સત્ય વિવાદ વગરનું હોવાથી અમે દરેક પ્રતિક્રમણ સંબંધી ક્રિયાઓના દરેક હેતુઓ આરંભમાં જ ખારીફીથી આપ્યા છે. ભાગ્યશાળી ભવ્ય સર્વોએ એનો આદર કરવો, એ અતિ આવશ્યક છે. વાચનનું એજ ફળ છે.

આ ગ્રંથમાં ખાળકોના મગજમાં ઉતરી શકે તેવી સરળ અને જમાનાને અનુસરતી ભાષામાં સમજીને મુખપાઠ કરી શકાય એટલાજ સંક્ષિપ્ત અર્થ લખવામાં આવ્યા છે અને વિશેષ સમજીને માટે નીચે કુટનોટ આપી છે.

આ ગ્રંથમાં શરૂઆતમાં બે પ્રતિક્રમણનાં સૂત્રો સાથે આપેલ છે. પછી સામાયિક લેવા પારવાનો વિધિ અને પ્રતિક્રમણ વિધિ આપેલ છે; તે પછી પાક્ષિકાદિ પ્રતિક્રમણ સૂત્રો અને નવ સ્મરણ

સાથે આપેલ છે. તે પછી પચ્ચખખાણ, પચ્ચખી ખામણા, પૂર્વાચાર્ય કૃત ચૈત્યવંદન, સ્તવન, સ્તુતિ, સન્નિયા અને પોસહવિધિ વગેરે અનુક્રમે આપેલ છે. અને ત્યારબાદ પ્રતિક્રમણને વિશેષ ઉપયોગી બાબતો જેવી કે, ૧ સુદ્રા, ૨ સ્થાપના, ૩ મુહુપત્તિ-પ્રતિલેખના, ૪ સત્તર પ્રમાર્જના, ૫ વાંદણાનાં ૨૫ આવશ્યક, ૬ વંદનથી ઉપજતા છ ગુણ, ૭ ઇરિયાવહિના મિચ્છામિદુક્કડના લાંગા, ૮ પ્રતિક્રમણનો કાળ, ૯ પ્રતિક્રમણના આઠ પર્યાય નામ, ૧૦ આવશ્યક વડે આચાર વિશુદ્ધિ, ૧૧ પ્રતિક્રમણને વિષે ક્રિયા, કર્મ અને કર્તા, ૧૨ રાઇ પ્રતિક્રમણ મંદ સ્વરે કરવું, ૧૩ પ્રતિક્રમણનાં સૂત્રોનું દરેક જણે મનન કરવું, ૧૪ કાયોત્સર્ગની દષ્ટિ, ૧૫ પ્રતિક્રમણમાં દષ્ટિ કેમ રાખવી? ૧૬ પ્રતિક્રમણની ક્રિયા કેવા આસને કરવી? ૧૭ ચાર પ્રકારના અવગ્રહ, ૧૮ મુહુપત્તિ અને ચરવણાનું પ્રમાણ, ૧૯ પ્રતિક્રમણ કેવા અધ્યવસાયે કરવું?, ૨૦ તમસ્કાયની વૃદ્ધિ, ૨૧ છ નિમિત્ત, ૨૨ “ચત્તારિ અઠ્ઠ દસ દોય” એ ગાથાના લિન્ન લિન્ન અર્થો, ૨૩ ચાર પ્રકારનાં પાપ કર્મો, ૨૪ છીંક સંબંધી વિચાર, ૨૫ ચરણુસિત્તરિ, ૨૬ કરણુસિત્તરિ, ૨૭ અઢાર હજાર શીલાંગરથના ભેદ અને તેનું કોષ્ટક એમ સત્તાવીશ બાબતોનું સ્ફુટપણે સમજ સાથે વર્ણન આપેલ છે.

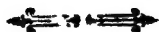
તે પછી આવશ્યક સૂત્રો ન્યૂનાધિક બોલવાથી કેવા અનર્થ થાય છે, તેનાં પ્રસિદ્ધ દષ્ટાંતો મુનિ મહારાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજીએ આવશ્યક સૂત્રમાંથી ઉદ્ધરીને લખેલાં આખ્યાં છે. તે પછી ભાવ-આવશ્યક અને પ્રભુભક્તિમાં રાખવો ભેષતો આદર એ બંને બાબતના ઉદ્દેશો પણ ઉક્ત મુનિશ્રીના લખેલા દાખલ કર્યા છે તે ઉપર ખાસ ધ્યાન દેવા જરૂર છે.

આશા છે કે ભવ્ય સત્વો આ ગ્રંથનો યથાવિધ લાભ લઈ
યોજકના પ્રયાસને સફળ કરશે.

આ ગ્રંથમાં મતિમંદતાના દોષથી અગર પ્રમાદવશાત્ શાસ્ત્ર
વિરુદ્ધ લખાણ થયું હોય તે ત્રિવિધ ત્રિવિધ મિચ્છામિ દુઃકરું.

જે કોઈ વિદ્વાન્ મુનિમહારાજ અગર શ્રાવકભાઈઓને
આ ગ્રંથમાં ભૂલચૂક માલૂમ પડે તેઓ સાહેબે અમારા ઉપર
કૃપા કરીને સત્વર લખી જણાવવું, જેથી અમારી ભૂલ સુધરે અને
નવી આવૃત્તિમાં સુધારો કરી શકાય. “માણસ ભૂલને પાત્ર છે”
પરંતુ ભૂલ સુધારવી તે સજ્જનનું અવશ્ય કર્તવ્ય છે.

લી૦ પ્રસિદ્ધ કર્તા.

પ્રતિક્રમણના સામાન્ય હેતુઓ.

(દેવસિ પ્રતિક્રમણ હેતુ.)

પ્રથમ સામાયિક લેવું જોઈએ. “ સમ ” એટલે સમતા તેનો “ આય ” એટલે લાભ છે જેને વિષે તે “ સામાયિક ” કહેવાય. ધર્મનું મૂળ આજ્ઞા છે તેથી દરેક ક્રિયા ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞાપૂર્વક તેમની સમીપે કરીએ. જેમ જિનને વિરહે જિન-પ્રતિમાનું પૂજન વંદન કૂળદાયી થાય છે તેમ તેમને (ગુરૂ મહારાજને) વિરહે ^૧સ્થાપનાઆચાર્યની સમક્ષ આજ્ઞાપૂર્વક ક્રિયાઓ કરવી સફળ થાય છે. ^૨ગુરૂસ્થાપના ન હોય તો (થોડા કાળ માટે) પુસ્તક અથવા નવકારવાળીની સ્થાપના સ્થાપીએ. તે સ્થાપવા માટે જમણો હાથ અવળો સ્થાપના સન્મુખ રાખીએ. આમ કરવાનું કારણ સ્થાપનામાં આચાર્યના ગુણોનું આ-ર્ક્ષાન કરવું તે છે. કારણકે આર્ક્ષાન મુદ્રાની આકૃતિ તેવી છે. પછી “ નવકાર તથા પંચિદિગ્ધ ” કહેવા. “ નવકાર ” મહા મંગળ રૂપ છે અને “ પંચિદિગ્ધ ” માં આચાર્યના છત્રીશ ગુણોનું વર્ણન છે તેનું આરોપણ સ્થાપનામાં કરવાનું છે, એ હેતુ છે. પછી “ ખમાસમણ ” દેવું તે ગુરૂના વિનય અર્થે છે. પછી “ ઇરિયા-વહિયં ” પ્રતિક્રમવા સંબંધી આદેશ માગવો, કેમકે આજ્ઞા એ ધર્મનું આરાધન છે. એમ આદેશ સંબંધી સર્વત્ર સમજવું. પછી “ ઇરિયાવહિયં ” પડિક્લમવા. તેનું કારણ એ કે તેની અંદર

---

૧ નવદાર્થો પંચપરમેષ્ઠિની અને પંચિદિગ્ધથી ગુરૂની એમ બે સ્થા-પના એકી સાથે સ્થપાય છે. કેમકે દેવવંદન, સ્તવનાદિ વખતે પહેલી અને અન્ય સ્થાને બીજી ઉપયોગી છે. ૨ અક્ષાદિરૂપ યાવતકથિક સ્થાપના.

પાપનું આલોચનું થાય છે. પછી “ તસ્મ ઉત્તરી ” કહેવી તે ઇરિયાવહિ પડિછમતાં અશુદ્ધ રહેલાં એવાં પાપ (અશુદ્ધ આત્મા)ની વિશુદ્ધિને અર્થે છે. પાપની વિશુદ્ધિ થવાથી સંવરક્રિયાઓ વિશેષ ફળીભૂત થાય છે. પછી શેષ પાપને ટાળવા અર્થે કાયોત્સર્ગ કરવો, તેના રક્ષણાર્થે ક્ષેત્રને વાડ તેની પેઠે આગાર (છૂટ) રાખવાની જરૂર છે તે માટે “ અન્નત્યં ” કહેવું. પછી એક “ લોગસ્સ ” નો કાઉરસગ્ગ કરવો, તેનો હેતુ એ છે કે તેથી પ્રભુનાં નામોનું સ્મરણ-ધ્યાન થાય છે. તે કાઉરસગ્ગનું માન પચ્ચીશ શ્વાસોશ્વાસનું કહ્યું છે તેથી “ ચંદેસુ નિમ્મલયરા ” સુધી પચ્ચીશ પદ થાય છે, તે એકેક પદે એકેક શ્વાસોશ્વાસ ગણતાં ત્યાં સુધી કાઉરસગ્ગ કરવો જોઈએ. “ લોગસ્સ ” ન આવડે તો ચાર “ નવકાર ” ગણવા; જો કે તેથી તો બત્રીશ શ્વાસોશ્વાસ થાય છે પણ “ લોગસ્સ ” નથી આવડતો તેથી “ નવકાર ” થી ન છૂટકે-અપવાદરૂપે કામ ચલાવવું પડે છે. પછી પ્રકટ “લોગસ્સ” કહેવો, તેનું કારણ એ કે સામાયિક લેવા પૂર્વે દેવવંદન કરવું જોઈએ, તે સામાન્યતઃ “ લોગસ્સ ” ના પાઠથી થઈ જાય છે. પછી “ ખમાસમણ ” દર્ધ મુહપત્તિ પડિલેહવાનો આદેશ માગી મુહપત્તિ પડિલેહવી, તેનું કારણ એ છે કે આગળ ખમાસમણ પૂર્વક આદેશો માગવાના છે, તે ખમાસમણ દેતાં પાંચે અંગ (બે હાથ, બે દીંચણ, મસ્તક) બેળાં થાય ત્યાં જીવહિંસાનો સંભવ છે; તેથી તેમાં કોઈ જીવ રહેલ હોય તે પડિલેહણથી દૂર થાય. પછી બે “ ખમાસમણ ” પૂર્વક “ સામાયિક સંહિસાવું ” અને “ સામાયિક ઠાઉ ” એવા બે આદેશો માગવાના છે. પહેલાથી સામાયિક લેવા સંબંધી આદેશ (આજ્ઞા) મંગાય છે,

અને બીજાથી સામાયિકમાં સ્થિર થવા સંબંધી આદેશ મંગાય છે. પછી એક “ નવકાર ” ગણી ગુરૂ પાસે સામાયિક દંડક ઉચ્ચરવા સંબંધી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે; અત્ર ગુરૂ ન હોય તો સામાયિક લીધેલા કે લેતા જ્ઞાનવૃદ્ધ શ્રાવક પાસે તે પ્રમાણે પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે, અને તે “ કરેમિલતે ” ઉચ્ચરાવે છે. આ પ્રાર્થના ગુરૂના વિનયાર્થે છે. ગુરૂને અભાવે જે વડીલ શ્રાવક હોય તેની પાસે સૂત્રો બોલવા સંબંધી આદેશો માગવા, તેના પાર્યા પછી કાઉત્સગ્ગ પારવો, સર્વ આદેશો તેમનેજ માગવા દેવા અને બીજાઓએ તેમની નિશ્રાએ વર્તવું, ઇત્યાદિક વિનયકરણી કરવી જરૂરની છે. જિનાજ્ઞા એવીજ છે માટે તેનો ઉપયોગ પૂર્વક ખપ કરવો. પછી ચાર ખમાસમણ દેવાપૂર્વક ચાર આદેશો માગવામાં આવે છે. તેમાં “ બેસણે સંદિસાવું ” એ બેસવાની રજા માગવા સંબંધી છે. અત્ર હોતો હોય તેજ બેસવાની આજ્ઞા માગે તેથી સામાયિક ઉભા ઉભા લેવું એમ સૂચવાય છે; બેઠેલો બેસવાની આજ્ઞા માગે તે જેમ હાસ્યપાત્ર થાય છે તેમ અત્ર પણ સમજવું. પછી “ બેસણે હાઉ ” એટલે બેસું છું. એજ પ્રકારે “ સજ્જાય સંદિસાવું ” એટલે સ્વાધ્યાય કરવાની આજ્ઞા આપો અને “ સજ્જાય કરું ” એટલે સ્વાધ્યાય (પઠન પાઠન) માં પ્રવત્તુ છું. પછી મંગલિક અર્થે ત્રણ નવકાર ગણવા. અહીંથી દેવસિ પ્રતિકમણનો આરંભ થાય છે. પ્રથમ પરચખખાણ લેવા માટે ગુરૂના વિનયાર્થે વાંદણા દેવામાં આવે છે, તેની પહેલાં ખમાસમણ દેવાપૂર્વક મુહુપત્તિ પડિલેહવી. આ ખમાસમણ દેવાનો અધિકાર શ્રી સેનપ્રશ્નમાં છે. મુહુપત્તિ પડિલેહી, વાંદણા દર્ધ, પરચખખાણ લર્ધ, ખમાસમણ દર્ધ “ ચૈત્યવંદન ” કરવું, તે કરતી વખતે બન્ને ઢી-

ચણા' ભૂમિપર સ્થાપીને યોગમુદ્રાએ બેસવું. પછી જંકિચિ ક-
હેવું. ચૈત્યવંદન અને જંકિચિથી જિનનું સ્મરણ તથા વંદન થાય
છે. હરકોઈ શુભકાર્યના આરંભમાં દેવવંદન કરવું જોઈએ, એ
હેતુથી અત્ર પણ ચાર સ્તુતિએ દેવવંદન કરવામાં આવે છે. પ-
હેલી સ્તુતિથી અમુક અરિહંતનું આરાધન, બીજીથી સર્વ અરિ-
હંતનું આરાધન, ત્રીજીથી શ્રુતજ્ઞાનનું આરાધન અને ચોથીથી
ધર્મકાર્યોમાં નડતાં વિદ્ધોને દૂર કરનારા શાસનદેવતાનું સ્મરણ
થાય છે. આ દેવવંદનમાં ખાર અધિકાર આવે છે, તે લખીએ
છીએ. “નમુત્યુણુંથી જીઅભયાણું” સુધી પહેલો અધિકાર ગણાય
છે; તેથી સમવસરણમાં વિરાજિત ભાવઅરિહંત લગવાનની વં-
દના થાય છે. નમુત્યુણુંની છેલ્લી ગાથાથી દ્રવ્યજિનને વંદના
થાય છે. અનાગતકાળે થનારા તીર્થકરો જેમના જીવો અત્યારે
દેવલોક વગેરેમાં છે તે, તેમજ સિદ્ધ સ્થાનમાં ગયેલા તીર્થકરો
પણ દ્રવ્યજિન કહેવાય છે. એ બીજો અધિકાર. “અરિહંત ચેઈ
આણું” થી ત્રીજો અધિકાર ગણાય છે અને તેથી એક ચૈત્યના
સ્થાપનાજિન (પ્રતિમા) ને વંદના થાય છે. “લોગસ્સ” એ ચોથો
અધિકાર છે, તેથી નામજિનને (જિનેશ્વરના નામોટીર્તનરૂપ)
વંદના થાય છે. “સંવલોએ અરિહંત ચેઈઆણું” થી ત્રણ ભુવ-
નના સ્થાપનાજિનને વંદન થાય છે. એ પાંચમો અધિકાર. “પુ-
ખખરવરદીથી” વિહરમાણુ જિન (વિચરતા જિન શ્રી સીમંધરાદિ)
ને વંદન થાય છે; એ છઠો અધિકાર. “તમતિમિરપડલ” ઇત્યાદિ
ત્રણ ગાથાથી શ્રુતજ્ઞાનને વંદન થાય છે, એ સાતમો અધિકાર.

---

૧ ડાબો દીઘણુ ઉભો રાખી ચૈત્યવંદન કરવામાં નમ્રતા અને જમણો
દીઘણુ ઉભો રાખી વંદિતુ બોલવામાં વીરાસન ખતાવવામાં આવે છે.

“સિદ્ધાણું બુદ્ધાણું” થી સર્વ સિદ્ધને વંદન થાય છે, એ આઠમો અધિકાર. નવમા અધિકારમાં “જો દેવાણુવિ દેવો” ઇત્યાદિ એ ગાથાથી તીર્થાધિપ શ્રીવીરસ્વામિની સ્તુતિ થાય છે. દશમે અધિકારે “ઉન્નિજંતસેલસિહુરે” એ ગાથાથી રૈવતાચલ મંડન શ્રી નેમિનાથને વંદન થાય છે. “ચત્તારિઅઠ્ઠસદોય” એ ગાથાથી અષ્ટાપદ પર્વતને વિષે સ્થાપેલા ચોવીશ જિનને તથા બીજી અનેક રીતે જિનેશ્વરોને વંદન થાય છે, એ અચ્યારમો અધિકાર. અને છેલ્લે એટલે બારમા અધિકારે “વેઆવચ્ચગરાણું” ઇત્યાદિ પાઠથી સમ્યગ્દષ્ટિ દેવનું સ્મરણ થાય છે. એ પ્રકારે બાર અધિકારના સ્થાનકો બાણી તે તે સ્થાનકે ચૈત્યવંદન કરનારાઓએ ઉપયોગ-પૂર્વક વંદન કરવાનું લક્ષ્યમાં રાખવું જરૂરનું છે. પછી ચાર ખ-માસમણપૂર્વક ચારને થોભવંદન કરવાનું છે. પહેલા ખમાસમણથી “ભગવાનહું” એ પદવડે અરિહંત ભગવાન અથવા ધર્માચાર્ય પણ લેવા, એટલે જેનાથી ધર્મ પામ્યા હોય એ તેને વંદન કરવું. બાકીના ત્રણ પાઠથી અનુક્રમે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુને વંદન થાય છે. અત્ર વળી “ધ્વજીકારી સમસ્ત શ્રાવક વંદુ” એ પાઠથી સર્વ શ્રાવકોને વંદન કરાય છે. (આ વિધિનો પ્રચાર થોડો હોવાથી તે પ્રમાણે વર્તવા અને અન્યને વર્તાવવા ઉપયોગ રાખવો.) પછી દેવસિપ્રતિકમણુ ઠાવાનો આદેશ માગી જમણો હાથ તથા મસ્તક ચરવળાપર સ્થાપી “સવ્વસ્સવિ દેવસિય” નો પાઠ કહેવો. અહીં ચરવળા ઉપર હાથ તથા મસ્તક સ્થાપવા તે ગુરૂનું ચરણસ્પર્શવારૂપ સમજવું તથા સાથે પાપ ભારથી નમવાનું થયું, એમ પણ સમજવાનું છે. “સવ્વસ્સવિ દેવસિય” થી દિવસના પાપનું સામાન્યપણે આલોચન થાય છે, તે પ્રતિકમણુનું

બીજક સમજવું. પછી ઉભા થઇ “કરેમિભંતે” નો પાઠ કહેવો. અહિંથી પહેલું આવશ્યક શરૂ થાય છે, તે સમતાની વૃદ્ધિ અર્થે બાણવું. આવશ્યક એટલે અવશ્ય કરવા યોગ્ય કરણી. પછી કાંઈક સ્ફુટ રીતે પાપની આલોચનારૂપ ‘ઇન્છામિ દામિ’ કહેવું. પછી “તસ્સ ઉત્તરી” આદિ કહી અતિચારની આઠ ગાથાનો કાયોત્સર્ગ કરવો. તે કાયોત્સર્ગની અંદર પંચાચાર સંબંધી જે દૂષણો લાગ્યાં હોય, તે સમક્તિની શુદ્ધિ માટે સંભારી કાઢવાં, જેથી આગળ પાપને વિશેષ આલોચતી વખત સુગમ પડે. પછી “લોગસ્સ” કહેવો, એ બીજું આવશ્યક. પછી ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહીને વાંદણાં બે દેવાં (અહીં મુહપત્તિના ૫૦ બોલ, વાંદણાના પચીશ આવશ્યક તથા સત્તર પ્રમાર્જન વગેરે બાબતો ઉપર ધ્યાન રાખવાનું છે. આ સર્વ આજ પુસ્તકના છેવટના ભાગમાં આપેલ છે ત્યાંથી જોઈ લેવું), એ ત્રીજું આવશ્યક. અહિંથી આગળ ચાલતાં છેક “અબ્બુકુયો” સુધી પ્રતિક્રમણ નામક ચોથું આવશ્યક બાણવું. અહીં ગુરૂની સમક્ષ પાપ આલોચવું છે તેથી તેમના વિશેષ વિનયાર્થે દ્વાદશાવર્ત વંદન કરવું. પછી “જે મે દેવસિયો અઈઅરો કઓ” તથા “સાત લાખ અને અઠાર પાપ-રથાનક” ને આલોચવા, તે પાપની સામાન્ય આલોચના બાણવી. પછી “સંવસ્સવિ” કહેવું, તે ગુરૂ આગળ પ્રાયશ્ચિત્ત માગવારૂપ છે. અત્ર ગુરૂ “પડિલ્લમેહ” એટલે ‘પ્રતિક્રમણ કરો’ એમ કહે. એ પ્રકારના દશ માંહેલા બીજા પ્રાયશ્ચિત્તને ગ્રહણ કરી, બેસીને મંગળિક અર્થે એક ‘નવકાર’ ગણે. સમતાની વૃદ્ધિને અર્થે “કરેમિભંતે” કહે. વારંવાર કરેમિભંતે કહેવાથી સમતાની વિશેષ વૃદ્ધિ થાય છે, જે અતિ આવશ્યક છે. પછી સામાન્ય પાપ આલોચવા-

રૂપ “હૃદ્ધામિ પરિક્ષમિઉ જો મે દેવસિઓ” કહે, પછી “વંદિતુ” કહે, તે વિશેષ સ્કુટપણે પાપની આલોચનારૂપ છે. જે જે દોષ લાગ્યા હોય તે તે દોષોનું પ્રાયશ્ચિત કરવા મહા પશ્ચાત્તાપ પૂર્વક મહા વૈરાગ્યલાવથી ચિંતન કરવાનું છે. જેવા સંકલિષ્ટ અધ્યવસાય પાપ બાંધતી વખતે આવ્યા હોય તેવાજ અગર તેથી વધારે વિશુદ્ધ અધ્યવસાય પાપને આલોચતી વખતે આવે તો તથા પ્રકારે યથાર્થ રીતે તે પાપનો ક્ષય થઈ શકે છે; અન્યથા પ્રતિક્રમણ કર્યા છતાં પણ પાપનો ક્ષય થતો નથી. ઉપયોગ વગરની ક્રિયા નિષ્ફળપ્રાયઃ થાય છે, માટે સાવધાનપણે આલોચના કરવા ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું. વંદિતુ કહેતી વખતે ડાબો હાથણુ વાળીને જમીન ઉપર સ્થાપવો અને તે (ડાબા હાથણુ) ના તળીયા ઉપર જમણા પગની બાજુના પાછળના અધોભાગનો સર્વ ભાર આવે તેમ જમણો પગ ઉભો રાખી બેસવું. ખરી રીતે તો આ બે હાથણુ જેવી રીતે સ્થાપવાના કહ્યા છે તેવીજ રીતે ભૂમિપર ફક્ત બંને પગની અંગુલીજ સ્થાપીને ઉભડક બેસવાનું છે. તેમ ન બને તો ઉપર મુજબ બેસવું. આવા ઉત્કટ આસનથી ઉપયોગ એકાગ્ર થાય છે અને તેથી અતિચારની ચિંતના બરાબર થાય છે. “તસ્સ ધમ્મસ્સ” ગાથાથી ઉભો થઈને શેષ “વંદિતુ” બોલે. આ વિધિ ભારને ઉતારીને હુળવો થનાર મનુરની ચેઠે શ્રાવક પણ પાપરૂપી ભારથી હુળવો થયો, એમ સૂચવવા અર્થે છે. પછી ગુરુનો અપરાધ ખમાવવા અર્થે બે વાંદણા પૂર્વક “અબલુકિયો અબિભંતર” સૂત્રથી અપરાધ ખમાવે. પ્રતિક્રમણ કરવાથી પણ જે અશુદ્ધ રહ્યા હોય તેવા ચારિત્રાચારના અતિચારની શુદ્ધિને માટે કાઉત્સગ કરવાનો છે તેથી પ્રથમ બે વાંદણા ઘે-

અહિંથી પાંચમું આવશ્યક શરૂ થાય છે. ચારિત્રાચારની વિશુદ્ધિ કપાયની ઉપશાંતિએજ થાય, તેથી આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થવિરાદિ પ્રત્યે તથા સર્વ જીવ પ્રત્યે કરેલા અપરાધ ખમાવવા માટે “આચરિય ઉવજ્જાએ” સૂત્ર બોલે. તે પહેલાં વંદન કરે (બે વાંદણા છે) તેનું કારણ, જેમ હરેક ક્રિયા પંચપરમેષ્ઠિને નમસ્કાર કરીને કરવામાં આવે છે તેમ ગુરૂ સમીપની સર્વ ક્રિયા ગુરૂના બહુમાનાર્થે વંદન કરવા પૂર્વક કરવી તે છે. તેમજ આઠ કારણે વાંદણા દેવામાં આવે છે તેમાંનું કાર્યોત્સર્ગ પણ એક કારણ છે. અવગ્રહમાંથી પાછો ઓસરતો ઓસરતો “આચરિય ઉવજ્જાએ” બોલે, તે બાજુ પોતે કપાય ચતુષ્ઠયથી પાછો નિવર્તતો હોય એમ ખતાવે છે. પછી સમતાની વૃદ્ધિ અર્થે “કરેમિભાંતે” કહી પ્રથમ લખેલા હેતુ પ્રમાણે “ઈચ્છામિહામિ, ત્સસ ઉત્તરી” ઇત્યાદિ કહી બે લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. તેનું કારણ ચારિત્ર વિનાનું એકલું જ્ઞાન પાંગળું છે, ચારિત્ર સહિત જ્ઞાન સફળ થાય, તે છે. બીજા આચારો કરતાં ચારિત્રાચારમાં વિશેષ દૂષણ લાગે છે, તેથી તેની વિશુદ્ધિ માટે પ્રથમ કાર્યોત્સર્ગ કરવો. પછી સમ્યગ્-જ્ઞાનનું મૂળ દર્શન (શ્રદ્ધા-સમ્યક્ત્વ) છે, તેથી દર્શનાચારની વિશુદ્ધિ માટે એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ જ્ઞાનાચારથી પ્રથમ કરવો. તેને માટે ચતુર્વિંશતિ જિનના ગુણોત્કર્તનરૂપ “લોગસ્સો સંવલોએ” ઇત્યાદિ કહીને કાઉસ્સગ્ગ કરે. પછી જ્ઞાનાચારની વિશુદ્ધિને અર્થે “પુખ્ખરવરદીં સુઅસ્સ ભગવચ્ચો” ઇત્યાદિ કહેતો એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરે. પછી એ સર્વ આચારના નિરતિ-ચારપણે સમ્યક્ આચરણથી ઉત્કૃષ્ટ રૂપ પ્રાપ્ત કરનાર સર્વ સિદ્ધોને વંદન કરવારૂપ “સિદ્ધાણું પુદ્ધાણું” કહે. પછી શ્રુતજ્ઞાનથીજ

સર્વ ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાય છે, તે શ્રુતધર્મની વૃદ્ધિ શ્રુતદેવતા-
થી થતી હોવાથી તેના સ્મરણ અર્થે એક નવકારનો કાર્યોત્સર્ગ
કરી, પારીને “સુઅદેવયાની” સ્તુતિ કહે. સ્વરૂપ પ્રયાસે દેવતા
સાથે હોવાથી આઠ શ્વાસોર્ધ્વાસ (એક નવકારના આઠ શ્વાસોર્ધ્વા-
સ થાય છે નો કાર્યોત્સર્ગ કરવો. તેજ પ્રમાણે જે ક્ષેત્રમાં આ-
પણે સ્ત્રીએ છીએ તે દેવતા અનુકૂળ હોય તો આપણું ધર્મકાર્ય
નિર્વિઘ્નપણે પરિપૂર્ણ થાય તેથી તેના સ્મરણાર્થે પણ એક નવ-
કારનો ક ઉત્સર્ગ કરી, પારીને “જસે જિત્તે સાહુ” ની શ્રોત્ર ક-
હેવી. પછી મંગલાર્થે એક નવકાર ગણી, બેસીને મુદ્ધપત્તિ પાડે-
હવી, તે હવે પછી શુરને દ્વાદશાવર્ત વંદન કરવું છે તેને અર્થે
છે. લૌકિકમાં પણ રાજા અમુક કાર્ય બતાવે તે કર્યા બાદ પ્રણા-
મ કરાંને નિવેદન કરવાનું પ્રવર્તન છે, તેમ આ છેલ્લું વંદન સ-
મજવું. પચ્ચગ્ગાણુરૂપી છઠું આવશ્યક તો પહેલાંજ થઈ ગયું છે
તેથી હવે તે કરવાનું નથી. પછી છ આવશ્યક સંભારવા. પછી
“ધ્વજામો અણુસઠ્ઠિ” કહી બેસી ઉચ્ચ સ્વરે “નમો ખમાસમ-
ણાણું નમોડહ્ત” ઇત્યાદિ પૂર્વક “નમોડસ્તુ વર્ધમાનાય” ની
ત્રણ સ્તુતિ અને “નમુત્થુણું તથા સ્તવન” કહેવાં. “ધ્વજામો
અણુસઠ્ઠિ” એટલે અમે અનુશાસ્તિ-શુરની આજ્ઞા-હિતશિક્ષાને
ધ્વજીએ છીએ, તે આજ્ઞા પ્રમાણુ કરવા રૂપ “નમો ખમાસમ-
ણાણું” ઇત્યાદિ પદથી શુરને તથા પંચપરમેષ્ઠિને નમસ્કાર થાય
છે, અને ઉચ્ચ સ્વરે ત્રણ સ્તુતિ તથા નમુત્થુણું અને સ્તવન ક-
હેવાય છે, તે “વડાવશ્યક નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ થયા” તેના હર્ષ ઉ-
ત્પન્ન થયેલો છે, એ સૂચવવા અર્થે છે. “નમોડસ્તુ” તથા રાઈ

---

૧ અહીં શુર મહારાજની આજ્ઞાપૂર્વક મેં પ્રતિક્રમણ કર્યું છે, એમ
સંભાવના કરવાની ભત્રાજ્ય એ છે કે પ્રતિક્રમણ સંબંધી હવે બીજા આ-
દેશ શુરમહારાજ પાસે માગવાના નથી.

પ્રતિક્રમણમાં “ વિશાલલોચન ” ને બદલે સ્ત્રી. “ સંસાર દાવાની ” ત્રણ ગાથા કહે; કારણ કે “ નમોઽસ્તુ, વિશાલ લોચન, નમોઽર્હત ” એ પૂર્વાતર્ગત છે તેથી સ્ત્રી ન કહે, એમ કહેલું છે. પછી ઉત્કૃષ્ટ કાળે વર્તતા ૧૭૦ જિનવાંદવાઅર્થે ‘ વરકનક ’ કહે. તથા ચાર ખમાસમણ પૂર્વક ગુર્વાદિકને વંદન કરે, પછી અઢી-ઢીપમાં રહેલા મુનિઓના વંદન અર્થે “ અઢ્ઢાઈજેસુ ” કહે. દરેક ક્રિયા દેવગુરના વંદનપૂર્વક શરૂ થાય અને દેવગુરના વંદનપૂર્વક પૂરી થાય, એ અર્થે અત્ર છેલ્લે પણ દેવગુરતું વંદન કરવામાં આવે છે. આ દેવગુરવંદન મુનિને નમોઽર્હતથી ચાર ખમાસમણ દેવા સુધી જાણવું અને શ્રાવકને અઢ્ઢાઈજેસુ કહેવા પર્યંત જાણવું. પછી પ્રથમના “ કાઉસ્સગ્ગ ” કરતાં રહેલ અતિ-ચારને ટાળવા અર્થે દૈવસિક પ્રાયશ્ચિત્ત વિશોધનાર્થે ચાર લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરે, પછી મંગળાર્થે પ્રકટ લોગસ્સ કહી, બે ખમાસમણ દેવાપૂર્વક સજ્જાયના બે આદેશ માગી, બેસી, એક નવકાર ગણી સજ્જાય કહે. ત્રણ આચારની વિશુદ્ધિઅર્થે કાઉસ્સગ્ગો કરવામાં આવ્યા છે અને તપઆચારની વિશુદ્ધિ માટે પચ્ચખખાણ કર્યું છે, તેથી વિશુદ્ધિ થઈ ગઈ છે, તથા પ્રતિક્રમણ કરતાં જે વીર્ય ફેરવવું પડે તેથી વીર્યાચારની શુદ્ધિ થાય છે. સજ્જાય કહ્યા બાદ દુઃખક્ષય કર્મક્ષય નિમિત્તે ચાર લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. આ લોગસ્સ પૂરા કહેવા, બાકી સર્વ કાઉસ્સગ્ગો “ ચંદેસુ નિમ્મલયરા ” સુધી કહેવા. કાઉસ્સગ્ગ કર્યા પછી પારીને મંગળાર્થે એક જણ “ લઘુશાંતિ ” કહે, બીજા કાયોત્સર્ગમાંજ સાંભળે. કાઉસ્સગ્ગ પારી પ્રકટ “ લોગસ્સ ” કહે. તે પછી ઇરિયાવહિ પ્રતિક્રમે તથા ચઉક્કસાયથી જયવીયરાય સુધી ચેત્યવંદન કરી સામાયિક પારવા પર્યંત જે વિધિ છે તે સર્વ કરે.

સજ્જાત્ર પછીની વિધિની હકીકત મૂળ ગ્રંથમાં નથી. તે વર્તમાન પ્રવૃત્તિને અનુસારે લખી છે. ઇતિ.

રાઈપ્રતિકમણના સામાન્ય હેતુઓ.

પ્રથમ સામાયિક લઈ “કુસુમિણ” કુસુમિણ ઉહડાવણી રાઈ પાયચિછત વિસોહણુત્થં કરેમિ કાઉસ્મગ્ગ” ઇત્યાદિ કહી ચાર લોગસ્સનો ૧૦૮ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણુ એટલે “સાગરવરગંભીરા” પદ સુધી ગણતાં એક લોગસ્સના ૨૭ પદ થાય તેને ચાર ગુણ કરતાં ૧૦૮ પદ થાય છે તેટલો કાયોત્સર્ગ કરવો. અત્ર એ વિશેષ છે કે કુસ્વપ્ન આળ્યું હોય અગર ન આળ્યું હોય તો ૧૦૦ શ્વાસોશ્વાસ (ચંદ્રેસુ નિમ્મલયરા સુધી ચાર લોગસ્સ) નો કાયોત્સર્ગ કરે અને સ્વપ્નમાં સ્ત્રીસેવન થયું હોય તો ૧૦૮ શ્વાસોશ્વાસનો કાયોત્સર્ગ કરે, પણ પ્રમાદવશાત્ કેવું સ્વપ્ન આળ્યું હતું તેની સ્મૃતિ ન રહે, તેથી ૧૦૮ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણુનો કાયોત્સર્ગ કરવાનું પ્રવર્તન છે. એ કાયોત્સર્ગથી રાત્રિ સંખંધી ઘણાં પાપ દૂર થાય છે. પછી સર્વ ધર્માનુષ્ઠાન દેવગુરવંદન પૂર્વક કરવું, માટે પ્રથમ “જગચિંતામણી” નું ચૈત્યવંદન “જયવીરરાય” પર્યંત કરવું. પછી “ભરહેસર”ની સજ્જાત્ર ઉત્તમ પુરૂષો તથા સ્ત્રીઓનાં નામ સ્મરણાર્થે કહેવામાં આવે છે. પછી ગુરૂમહારાજને સુખસાતા પૂછી રાઈ પડિક્કમણુ ઠાઈને “શકસ્તવ” કહેવાય છે, તે પ્રતિકમણુનો આરંભ થયો તેની પહેલાં દેવવંદન કરવા અર્થે છે. પ્રથમ ચૈત્યવંદન કર્યું તે આવશ્યક બહારની ક્રિયા છે. પછી “કરેમિમતે” કહે તે પહેલું આવશ્યક. પછી ચારિત્રાચાર દર્શનાચાર તથા જ્ઞાનાચારની વિશુદ્ધિ અર્થે અનુક્રમે એક લોગસ્સ,

એક લોગસ્સ^૧ તથા આઠ ગાથાનો કાયોત્સર્ગ કરવામાં આવે છે. અત્ર ચારિત્રાચારનો એક લોગસ્સનો કાયોત્સર્ગ કરવામાં આવ્યો અને દૈવસિકમાં બે લોગસ્સનો કરવામાં આવે છે તેનું કારણ દિવસ કરતાં રાત્રીને વિષે પ્રવૃત્તિ ઓછી હોવાને લીધે પ્રાયઃ અદ્ય દોષ લાગે છે, તે છે. દોષનું ચિંતવન ત્રીજા કાયોત્સર્ગમાં કરાય છે અને પહેલા કાયોત્સર્ગમાં નહિ તેનું કારણ એ છે કે પહેલા કાયોત્સર્ગમાં નિદ્રાનો ઉદય હોય, તેથી દોષનું સંભારવું ખરાબર ન થાય માટે ત્રીજામાં સંભારવામાં આવે છે. પહેલા કાઉત્સર્ગ પછી “લોગસ્સ” કહેવાય છે, તે બીજું આવશ્યક. ત્રીજા આવશ્યકની મુદ્દપત્તિ પડિલેહીને વાંદણા દેવાય છે, તે ત્રીજું આવશ્યક. વાંદણા દીધા પછી ઇન્દ્રિયો રાઈઅં આલોઈ, સાત લાખ, અઢાર પાપસ્થાનક, વંદિતુ, અબ્બુકીઓ વગેરે કહેવામાં આવે છે તે સર્વ આથા આવશ્યકની ક્રિયા છે, તેના હેતુ દૈવસિક પ્રતિક્રમણ પેઠે જાણવા. પછી પ્રથમ ત્રણ આચારોના કાયોત્સર્ગથી પણ અશુદ્ધ રહેલા અતિચારોની એકત્ર શુદ્ધ્યર્થે તપ ચિંતવનનો કાયોત્સર્ગ કરવાનો છે, તે ન આવડે તો સોળ નવકારનો કરે, એમ પ્રવર્તન છે. પણ ખરી રીતે તો તપનું ચિંતવન કરવું જોઈએ, તેની વિધિ આ પ્રમાણે—“શ્રી વીર ભગવંતે છ માસી તપ કર્યો, હે ચેતન! તે તું કરી શકીશ? (અત્ર ઉત્તર મનમાં ચિંતવવો કે) શક્તિ નથી, પ્રણામ નથી, તો એક ઉપવાસ ઓછો કર! શક્તિ નથી, પ્રણામ નથી, તો બે ઉપવાસ ઓછા કર, એમ યાવત—૨૬ ઉપવાસ ઓછા કરવા પર્યંત ચિંતવવું અને દરેક વખતે શક્તિ નથી, પ્રણામ નથી, એમ મનમાં જોડવું.

૧ રાઈપ્રતિક્રમણનો કાઉત્સર્ગ પ૦ આસોન્દ્રીસ પ્રમાણ કહેલો છે તેથી ચારિત્રાચાર અને દર્શનાચારના મળી બે લોગસ્સના કાઉત્સર્ગને પાંચમા આવશ્યક તરીકે ગણવું ઠીક લાગે છે.

પછી પંચ માસી કર, ચઉ માસી કર, ત્રિમાસી કર, દ્વિમાસી કર. માસ ક્ષપણુ કર, અહીં પણ દરેક વખતે ઉત્તર મનમાં ચિંતવતા જવું. પછી એક દિવસ ન્યૂન, બેદિવસ ન્યૂન, એમ તેર દિવસ ન્યૂન (૧૭ ઉપવાસ) સુધી વિચારવું. પછી ૨૪ ભક્ત (૧૨ ઉપવાસ) કરી શકીશ ? ૩૨ ભક્ત કર, ૩૦ ભક્ત કર, એમ બંને ભક્ત ઓછા કરતાં ચાલત ચોથ ભક્ત સુધી કહેવું. પછી એક ઉપવાસ કર, આયંબિલ કર, નિવિ કર, એકાસણું કર, અવઢું કર, પુરિમઢું કર, સાઢુંપોરિસિ કર, પોરિસિ કર, નસુઝારસી મુઠ્ઠિસહિયાં કર, અહીં સર્વ સ્થાનકે શક્તિ નથી, પ્રણામ નથી, એમ ચિંતવવું. પણ જે તપ કર્યો હોય પણ અત્યારે કરવો ન હોય ત્યાં કહેવું કે શક્તિ છે પણ પ્રણામ નથી, અને છેલ્લે જે તપ કરવો હોય ત્યાં શક્તિ પણ છે અને પ્રણામ પણ છે, એમ કહી કાર્યોત્સર્ગ પારીને લોગસ્સ કહેવો. પછી છઠ્ઠા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહીને વાંદણા દેવા. પછી તીર્થવંદનાદિક કરી કાર્યોત્સર્ગમાં જે પચ્ચખખાણુ કરવા ધાણું હોય તે અત્ર પ્રકટપણે લેવું, એ છઠું આવશ્યક. પછી ષડાવશ્યક પૂરા થયા તેનો હર્ષ થયો તેથી વીરસ્તુતિરૂપ “ વિશાલલૌચન ” કહે, પણ મંદસ્વરે કહે. કારણકે ઉચ્ચ સ્વરે બોલવાથી હિંસક જીવો બગી હિંસામાં પ્રવર્તે તો, તેનો કારણિક પોતે થાય. આખું રાષ્ટ્રપ્રતિ-ક્રમણુ મંદ સ્વરેજ કરવું બેઘબે. પછી ચાર થોડાંબે દેવવંદન કરે, પછી ચાર ખમાસમણુપૂર્વક શુર્વાદિકને વાંદી, “ અઢ્ઠાઈજગેસુ ” કહે. પછી સીમંધરસ્વામીનું તથા સિદ્ધાચળજીનું ચૈત્યવંદન કરે. તે સામાચારી પ્રમાણે તથા સામાયકનો બે ઘડી કાળ પૂર્ણ કરવા માટે બજાવું. એથી બે ઘડીથી ઓછા કાળમાં ઉઠી શકાય નહીં, એમ સુચન થાય છે. આ પ્રતિક્રમણુમાં “ જગચિંતામણી ” તથા વિશા-લલૌચન એમ બે ચૈત્યવંદનો આવે છે, છતાં સીમંધરસ્વામી આ-

દિના ચૈત્યવંદન કરીએ છીએ તે વિશેષ મંગળિકને અર્થે સમજવાં. તેજ પ્રમાણે સાંજના પ્રતિક્રમણમાં “નમોઽસ્તુ વર્ધમાનાય” તથા “ચઉક્કસાય” ચૈત્યવંદનો આવે છે, છતાં આરંભમાં દેવવંદન કરીએ છીએ, તે પણ વિશેષ મંગળિકના અર્થે સમજવું. ભગવાનાદિને વાંઘા પહેલા શ્રાવક પૌષધમાં હોય તો તે “બહુવેલ સંદિસાણુ” તથા “બહુવેલ કરશું” એવા આદેશો માગે, છુટા શ્રાવકને તેમ કરવાનું નથી. કયા આવશ્યકથી કયા આચારની શુદ્ધિ થાય છે, તે આ પુસ્તકમાં પાછળ લખ્યું છે ત્યાંથી જોઈ લેવું.

પખખી, ચોમાસી અને સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણના સામાન્ય હેતુઓ.

સૂક્ષ્મ અને બાહર અતિચારની વિશુદ્ધિ માટે દિવસ અને રાત્રીને છેડે દેવસી અને રાઈ પ્રતિક્રમણ કરવા છતાં, પણ ચતુર્માસ અને સંવત્સરને અંતે પખખી, ચોમાસી અને સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણ વિશેષ પ્રકારે કરાય છે તે ઉત્તરીકરણ કરવાને અર્થે એટલે દેવસીરાઈ પ્રતિક્રમણ દરરોજ કરતાં છતાં પણ રહી ગયેલ દોષોનું નિવારણ કરવાને અર્થે સમજવું. જેમ શરીરને તૈલાદિ વડે સંસ્કાર કર્યા છતાં પણ ધૂપ, વિલેપન અને આભૂષણાદિકે કરીને વિશેષે શોભિત કરે છે તેમ અહીં પણ વિશેષ શુદ્ધિ કરે છે. તેને માટે શાસ્ત્રકાર દ્રષ્ટાંત આપે છે કે જેમ ઘરને હુમેશાં સાફ કરવામાં આવે છે તો પણ પર્વાદિકને વિષે વિશેષ પ્રકારે એટલે ચારે બાજુથી ખુણે ખોચરેથી સાફ કરવામાં આવે છે, તેમ અહીં પણ હુમેશ પ્રતિક્રમણ કરતાં છતાં પખખી આદિ પ્રતિક્રમણ વિશેષ શુદ્ધિને માટે કરવાનાં છે. વળી નિત્ય પ્રતિક્રમણ

કરતાં કોઈક અતિચાર વિસ્મૃત થઈ ગયેલ હોય, સાંભર્યા છતાં ભયાદિકથી ગુરુ સમક્ષ પ્રતિક્રમ્યો ન હોય અથવા તે પરિણામની મંદતાથી સમ્યક્ પ્રકારે પ્રતિક્રમેલ ન હોય, તેવા અતિચારને પ્રતિક્રમવા માટે પાખી આદિ પ્રતિક્રમણ કરવાનાં છે.

પાક્ષિક (પાખી) પ્રતિક્રમણમાં વંદિત્તા સુધી દેવસી પ્રતિક્રમણ પ્રમાણે વિધિ કરવાની છે તેથી તેના હેતુ દેવસી પ્રતિક્રમણ પ્રમાણે સમજી લેવા. ક્ષમા છે પ્રધાન જેમાં એવા સર્વ અનુષ્ઠાનો સંકળ છે, એમ જણાવવાને માટે અબ્ધિઓહં સંબુદાસ્વામયેગં ઇત્યાદિ પાઠવડે સંયુક્ત જે શુર્વાદિક તેમને ખમાવવામાં આવે છે. અને શુર્વાદિકને ખમાવવા છે તે માટે તે અગાઉ દ્વાદશાવર્ત વંદન (વાંદણું) દેવામાં આવે છે અને વાંદણું દેતાં વિરાધનાનો સંભવ છે તેથી વાંદણું અગાઉ શરૂઆતમાં પખિખ મુહુપત્તિ પડિલેહવાની છે. તે પછી સંક્ષેપ અને વિસ્તારથી પાપ આજોવવા માટે આલોચનસૂત્ર અને અતિચાર કહે અને પછી સન્વસ્સવિ પરિસ્થય ઇત્યાદિ સૂત્ર કહીને ઉપવાસાદિરૂપ પ્રાયશ્ચિત અંગીકાર કરે. પછી પ્રત્યેક ખામણાવડે સર્વને ખમાવે તેની પહેલાં અને પછી વિનયાથે ગુરુમહારાજને દ્વાદશાવર્ત વંદન કરે. પછી પાખીસૂત્ર અને વંદિત્તા સૂત્ર કહ્યા પછી બાર લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવામાં આવે છે તે પ્રતિક્રમણ કર્યા છતાં અશુદ્ધ રહેલા અતિચારોની શુદ્ધિને અથે જાણવો. પછી સમ્મત્તસ્વામયેગં ઇત્યાદિ વડે છેવટે ખમાવવામ આવે છે, તે છેવટે કરેલા કાયોત્સર્ગમાં સ્થિત રહ્યા છતાં શુભ એકામ્ર ભાવવડે કાંઈક અપરાધાદિ સાંભર્યા હોય તેને ખમાવવા માટે જાણવું. અથવા અહીં સર્વથા પાખી પ્રતિક્રમણની સમાપ્તિ થાય છે તેથી પ્રથમના ક્ષામણુક પછી કાંઈ અપ્રીતિકારી થયે

હોય અથવા વિતથ (ખોટી) ક્રિયા થઈ હોય તો તે અહીં ખમા-
વવા માટે જાણવું. આ વિધિને ભગવંતે ત્રીજા વૈધના ઔષધ
સમાન કહી છે. પછી પચ્ચીખામણાં ખામવાનાં છે તેનો હેતુ
ખામણાંના અર્થના પ્રસ્તાવે જણાવેલ છે ત્યાંથી જોઈ લેવો.
ત્યાર પછી વંદિતાસૂત્ર પછીની વિધિ દેવસિ પ્રતિક્રમણ પ્રમાણે
કરવાની છે. માટે તેના હેતુ દેવસિ પ્રતિક્રમણ પેઠે જાણી લેવા.
એમાં એટલું વિશેષ છે જે શ્રુતદેવતાને પચ્ચીસૂત્રને પ્રાંતે
સંભારેલ હોવાથી તેના કાઉસ્સગ્ગને સ્થાને ભુવન દેવતાનો કાઉ-
સ્સગ્ગ કરે. ક્ષેત્ર દેવતાની નિરંતર સ્મૃતિમાં ભુવનનું ક્ષેત્રાંતર્ગ-
તપણું હોવાથી તત્ત્વથી તો ભુવનદેવતાની સ્મૃતિ પણ દરરોજ
થઈ જાય છે, તોપણ પર્વ દિવસે તેનું વિશેષ બહુમાન કરવા માટે
સાક્ષાત્ તેનો કાઉસ્સગ્ગ કરાય છે. આમાં પંચવિધ આચારની
વિશુદ્ધિ આ પ્રમાણે જાણવી—જ્ઞાનાદિ શુભવાનની પ્રતિપત્તિરૂપ
હોવાથી વાંદણાં અને સંખુદ્ર ક્ષામણકથી જ્ઞાનાચારની, ખાર લો-
ગસ્સના કાઉસ્સગ્ગ પછી પ્રકટ લોગસ્સ (અઉવિસતથો) કહેવાવડે
દર્શનાચારની, અતિચારની આલોચના, પ્રત્યેક ક્ષામણક, પચ્ચી-
સૂત્ર અને સમાપ્તક્ષામણક વગેરેથી ચારિત્રાચારની, તપની પ્રતિ-
પત્તિ અને ખાર લોગસ્સના કાઉસ્સગ્ગ વગેરે વડે બાહ્ય અભ્યંતર
તપઆચારની અને એ સર્વ પ્રકાર વડે સમ્યગ્ આરાધન કરવાથી
વીર્સાચારની વિશુદ્ધિ જાણવી. આ પ્રમાણે ચાતુર્માસિક અને સાં-
વત્સરિક પ્રતિક્રમણમાં પણ સમજવું. સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણમાં ૪૦
લોગસ્સ ઉપર એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરાય છે તે નવકાર મં-
ગળિક અથે સમજવો. આ “હેતુઓ” “પ્રતિક્રમણ ગર્ભ હેતુ” તથા
“પ્રત્યોત્તર રત્નચિંતામણિ” અંથને આધારે લખવામાં આવ્યા છે.

બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

આ પુસ્તકની ૨૦૦૦ નકલ અમે સં. ૧૯૭૨ ની સાલમાં છપાવી હતી તે ખલાસ થતાં સજ્જનોની તે માટે વારંવાર માગણી ચાલુ રહેવાથી અમે તેની આ બીજી આવૃત્તિ છપાવી છે. આ આવૃત્તિમાં મુનિરાજ શ્રી કપૂરવિજયજીએ મોકલેલાં કેટલાંએક નવાં સ્તવનો વગેરે દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. પ્રેસની અનિયમિતતાને લીધે આ પુસ્તક બહાર પાડવામાં ધાર્યા કરતાં વિશેષ વિલંબ થયો છે. આ વખતે કાગળો વગેરેની અસહ્ય મોંઘવારી અમને નડી છે છતાં તેની જે કિંમત અમે રાખી છે તે ખર્ચ કરતાં ઘણી ઓછીજ છે, તે વાંચનાર મહાશયો ખ્યાલ કરી લેશે. પુસ્તકોના વેચાણથી કમાણી કરવાનો ઉદ્દેશ આ મંડળે રાખ્યોજ નથી, માત્ર જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવાનો હેતુ હોવાથી, એ હેતુની સિદ્ધિને અનુકૂળજ મૂલ્ય રાખવામાં આવે છે, એ હવે જ નસમૂહથી અજ્ઞાત રહેવા પામ્યું નથી.

આ ગ્રંથ છપાવવામાં શ્રી પોરબંદર નિવાસી શેઠ મોહનદાસ વસનજી તરફથી રૂ. ૧૦૦૦) મળ્યા છે તે બાબત તેમનો અંતઃકરણ પૂર્વક ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

મહેસાણા, સં. ૧૯૭૬ ના
દ્વિતીય આવણી શુદ્ધ ૧૫ રવિ,
તા. ૨૬-૮-૨૦

}

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
પ્રસ્તાવના	૩	જયવીરનાય સૂત્ર	૫૯
પ્રતિક્રમણના સામાન્ય હેતુ ...	૨૭	અરિહંત ચેષ્ઠઆણું વા ચૈ-	
શુદ્ધિપત્રક	૯	સ્તવ સૂત્ર	૬
નવકાર પંચમંગળરૂપ	૧	કલ્પાણકંદની સ્તુતિ	૬૪
પંચિંદ્રિય સૂત્ર	૧૦	સંસાર દાવાનો સ્તુતિ	૬૭
અમાત્યમણુ વા પ્રણિપાતસૂત્ર	૧૨	પુખ્તપરવરદી વા શ્રુતસ્તવ સૂત્ર	૭૨
સુગુરુને સાતા સુખ પૃચ્છા	૧૨	સિદ્ધાણુંબુદ્ધાણું વા સિદ્ધ-	
દરિયાવહિયં સૂત્ર	૧૩	સ્તવ સૂત્ર	૭૬
તત્ત્વ છતરી સૂત્ર	૧૭	વેગ્યાવચ્ચગરાણું	૮૦
અન્નત્ય ઊસસિએણું સૂત્ર ...	૧૮	ભગવાનાદિ વંદન	૮૦
લોગસ્સ વા નામસ્તવ સૂત્ર ...	૨૧	દેવસિઅપડિક્કમણે કાઉ સૂત્ર	૮૧
કરેમિભંતે સૂત્ર વા સામા-		ધમ્મામિ કામિ સૂત્ર	૮૧
યિકનું પચ્ચખખાણું	૩૩	અતિચારની આઃ ગાથા	૮૪
સામાયિક પારવાનું સૂત્ર	૩૬	સગુરુ વાંદણાં	૯૧
જગચિંતામણિ ચૈત્યવંદન	૩૮	દેવસિઅં આયોડિ સૂત્ર	૧૦૦
જંકિચિ સૂત્ર	૪૪	સાત લાખ	૧૦૦
નમુત્થુણું વા શકસ્તવ	૪૫	અદાર પાપ સ્થાનક	૧૦૨
જાવંતિ ચેષ્ઠઆણું	૫૨	વદિતા સૂત્ર	૧૦૪
જાવંત કવિસાહુ	૫૩	અબ્બુકિઓ (ગુરૂખામણા)	
પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર	૫૪	સૂત્ર	૧૪૦
શિવસંગહરં સ્તવન	૫૫	આયરિય ઉપજાએ સૂત્ર	૧૪૨

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
નમોઽસ્તુ વર્ધમાનાય ...	૧૪૪	ક્ષેત્ર દેવ સ્તુતિ ...	૨૦૦
વિશાલ લોચન ...	૧૪૭	સકલાર્હત ...	૨૦૦
શ્રુત દેવતાની સ્તુતિ ...	૧૪૯	પાક્ષિકાદિ અતિચાર ...	૨૨૧
ક્ષેત્ર દેવતાની સ્તુતિ ...	૧૫૦	નવસ્મરણો.	
કમલહલ સ્તુતિ ...	૧૫૧	નવકાર પંચમંગલરૂપ ...	૨૪૨
અદ્વાઈતજ્ઞેસુ (મુનિવંદન)		ઉવસગ્ગહરં સ્તવનમ્ ...	૨૪૩
સૂત્ર ...	૧૫૨	સંતિકર સ્તવનમ્ ...	૨૪૩
વરકનક-એકસોસિતેર જિન		તિજમ્ પહુત ...	૨૫૯
સ્તુતિ ...	૧૫૩	નમિજાણુ (ભયહરસ્તોત્ર)	૨૬૯
લઘુશાન્તિ સ્તવ ...	૧૫૪	અજિત શાંતિસ્તવનમ્ ...	૨૮૬
ચક્રિકસાય ...	૧૬૭	ભકતામર સ્તોત્ર ...	૩૩૧
ભરહૈસરતી સંગ્રહાય ...	૧૬૯	કલ્યાણમન્દિર સ્તોત્ર ...	૩૮૮
તીર્થ વંદના ...	૧૭૪	મ્હોટી શાંતિ ...	૪૩૫
મન્દજિણાણુ સંગ્રહાય ...	૧૭૭	સંચારા પોરિસિ ...	૪૫૮
પોસહનું પચ્ચખ્ખાણુ ...	૧૮૧	રત્નાકર પંચવિંશિકા ...	૪૬૯
પાસહ પારવાનું સૂત્ર ...	૧૮૩	નમુક્કારસહિયનું પચ્ચખ્ખાણુ	૪૬૧
સામાયિક લેવાનો વિધિ	૧૮૪	પોરિસિ સાઠ્ઠુપોરિસિનું પ-	
સામાયિક પારવાનો વિધિ	૧૮૫	ચ્ચખ્ખાણુ... ...	૪૬૪
ચૈત્યવંદન કરવાનો વિધિ...	૧૮૬	પુરિમટ્ટમવટ્ટનું પચ્ચખ્ખાણુ	૪૬૬
શુરવંદન કરવાનો વિધિ	૧૮૬	એકાસણા મિયાસણાનું પ-	
દેવસિ પ્રતિક્રમણુ વિધિ	૧૮૭	ચ્ચખ્ખાણુ ...	૪૬૭
રાષ્ટ્રપ્રતિક્રમણુ વિધિ ...	૧૮૧	આયંમિલનું પચ્ચખ્ખાણુ ...	૫૦૨
પચ્ચખ્ખાણુપારવાનો વિધિ	૧૮૩	તિવિહાર ઉપવાસનું ...	૫૦૩
સ્નાતસ્થાની સ્તુતિ ...	૧૮૪	ચક્રિવિહાર ઉપવાસનું ...	૫૦૫
ભુવનદેવ સ્તુતિ ...	૧૮૯	પાણહારનું પચ્ચખ્ખાણુ ...	૫૦૫

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
ચતુર્વિહારનું પચ્ચખખાણુ	૫૦૫	શ્રી આદિગ્નિન સ્તવન	... ૫૩૧
ત્રિવિહારનું પચ્ચખખાણુ	૫૦૬	શ્રી સુમતિગ્નિન સ્તવન	... ૫૩૨
દ્વિવિહારનું પચ્ચખખાણુ	૫૦૬	શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીનું	
દેશાવગાસિકનું પચ્ચખખાણુ	૫૦૭	સ્તવન ...	... ૫૩૨
પાક્ષિક ખામણાં	... ૫૦૭	શ્રી શાંતિગ્નિન સ્તવન	... ૫૩૩
અષ્ટપ્રકારી પૂજનના દૂહા	... ૫૧૩	શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તવન	... ૫૩૪
ગૌતમાષ્ટક છંદ	... ૫૧૪	શ્રી વીરગ્નિન સ્તવનો	... ૫૩૫
એકસોસિત્તેરગ્નિનચૈત્યવંદન	... ૫૧૫	શ્રી વીરપ્રભુનું દીવાળીનું	
સિદ્ધચક્ર નમસ્કાર ચૈત્યવંદન	૫૧૬	સ્તવન ...	... ૫૩૬
વાસસ્થાનકનું ચૈત્યવંદન	૫૧૬	શ્રીપર્યુષણ પર્વનું સ્તવન	... ૫૩૭
પર્યુષણ ચૈત્યવંદન	... ૫૧૬	પાંચ કારણનું સ્તવન	
ચોવીશગ્નિનજાગ્રન ચૈત્યવંદન	૫૧૭	વિનયવિજયજી કૃત	... ૫૩૮
સામાન્યગ્નિન ચૈત્યવંદન	... ૫૧૮	સમ્યક્ત્વરત્નવિના સર્વ	
પાર્શ્વગ્નિન ચૈત્યવંદન	... ૫૧૮	ક્રિયા નકામી	... ૫૪૪
સિદ્ધાચરનાં ચૈત્યવંદનો	... ૫૧૯	સમકિતનું સ્તવન (ગ્નિન	
શ્રી સીમંધરસ્વામીનાં ચૈત્યવંદનો	... ૫૧૯	હપે કૃત)	... ૫૪૫
બીજનું ચૈત્યવંદન	... ૫૨૦	આપમતિ ત્યાગપૂર્વક સદ્ગુરુ	
જ્ઞાન પંચમીનું ચૈત્યવંદન	... ૫૨૧	ઉપાસના પદ	... ૫૫૧
અષ્ટમીનું ચૈત્યવંદન	... ૫૨૧	શ્રીપાર્શ્વગ્નિન સ્તવન	... ૫૫૧
એકાદશીનું ચૈત્યવંદન	... ૫૨૨	ભાવમંદિર	... ૫૫૨
નવપદજીનું સ્તવન	... ૫૨૩	બોધિ બીજ વિના બધી	
વીશ સ્થાનકનું સ્તવન	... ૫૨૭	ક્રિયા ગદ્યામજુરી છે.	... ૫૫૩
શ્રીસીમંધરગ્નિનસ્તવનો	૫૨૫-૨૭	વી અજિતનાથ ગ્નિન સ્તવન	૫૫૩
શ્રી યુગમંધરગ્નિન સ્તવન	... ૫૨૮	શ્રી અભિનંદનગ્નિન સ્તવન	૫૫૪
શ્રી સિદ્ધાચલ સ્તવન	૫૨૮-૩૦	પ્રજ્ઞ પ્રાર્થના પદ	... ૫૫૫
		શ્રી વિમલગ્નિન સ્તવન	... ૫૫૫

વિષય	પૃષ્ઠ.	વિષય	પૃષ્ઠ.
શ્રી અનંતજિન સ્તવન ...	૫૫૬	અરણિક મુનિની સંજ્ઞા ...	૫૭૭
શ્રી કુન્થુજિન સ્તવન ...	૫૫૭	આઠ મદની સંજ્ઞા ...	૫૭૭
આવતી ચોવિંશીના પ્રથમ		શિખામણની સંજ્ઞા ...	૫૭૮
જિનેશ્વરપદ્મનાભ સ્વા-		આપસ્વભાવની સંજ્ઞા ...	૫૭૮
મીનું સ્તવન ...	૫૫૪	પરદેશી રાજની સંજ્ઞા ...	૫૮૦
ગુરુ દેવશ્રી અરિહંત સિદ્ધ		સ્થાપના કુલક સંજ્ઞા ...	૫૮૩
સંખ ધી સ્તુતિ ...	૫૫૯	ગહુલી ...	૫૮૪
શ્રી સીમંધર સ્વામીની		પચ્ચિખાતક્રમણુ વિધિ ...	૫૮૬
સ્તુતિઓ ...	૫૬૮	ચઉમાસી પ્રતિક્રમણુવિધિ ...	૫૮૮
શ્રીશત્રુજય તીર્થની થોથો	૫૬૫	સંવત્સરી પ્રતિક્રમણુવિધિ ...	૫૮૮
શ્રી સિદ્ધચક્રની થોથો ...	૫૬૫	પોસહ લેવાની વિધિ ...	૫૮૯
શ્રી વીશ સ્થાનકની થોથો ...	૫૬૬	પડિલેહણની વિધિ ...	૫૯૨
શ્રી શાંતિજિન થોથ ...	૫૬૬	દેવ વાંદવાની વિધિ ...	૫૯૩
શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ...	૫૬૮	સાંજના પડિલેહણની વિધિ	૫૯૪
બીજની થોથ ...	૫૬૮	પ્રતિક્રમણુ સંખ ધી ઉપયોગી-	
પંચમાની થોથ ...	૫૬૯	ગી વિષયો ...	૫૯૬
અષ્ટમીની થોથ ...	૫૭૦	દ્રવ્ય આવશ્યક ...	૬૧૧
એકાદશીની થોથ ...	૫૭૧	ભાવ આવશ્યક ...	૬૧૬
શ્રી પર્યુષણની થોથો ત્રણ ...	૫૭૨	પરમાત્માની ભક્તિનો કરવો	
ક્રોધની સંજ્ઞા ...	૫૭૫	જોષ્ઠવો આદર ...	૬૧૯
માનની સંજ્ઞા ...	૫૭૫	પાર્શ્વજિન ચૈત્યવંદન ...	૬૨૨
માયાની સંજ્ઞા ...	૫૭૬	શિક્ષક અને શિક્ષણ ...	૬૨૩

શુદ્ધિપત્રક.

—૦૦૦૦૦૦—

પૃષ્ઠ	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૬	૨	બેઇદિયા	બેઇદિયા
૧૮	૬	જભાઇએણું	જ'ભાઇએણું
૨૪	૩	ચંદપપહું	ચંદ'પહું
૩૫	૫	વોસરામિ	વોસિરામિ
૪૬	૨૨	અઇઆ	અઇઆ
૧૦૪	૩	મનોવૃત્તિને	મનોવૃત્તિ
૧૧૨	૧૫	અણુવવયમિ	અણુવવયંમિ
૧૯૪	૩	શચ્ય	શચ્યા
"	૬	આશકયા	આશંકયા
"	૧૩	અસ	અંસ
"	૧૯	શલ	શૈલ
૧૬૧	૧૨	હંસા	હંસાં
૧૬૯	૧૧	ગુણુ	ગુણુ
૨૦૭	૧૦	નર્મલ્ય	નૈર્મલ્ય
૨૧૨	૨૭	મલ્લ	મલ્લં
૨૧૭	૧૭	ચિંતાનાં	ચિંતાનાં
૨૧૮	૭	અલકાર	અલંકાર
૨૪૬	૫	અચ્છુતા	અચ્છુતા

૨૭૩	૧૦	સયલય	સયલ
૩૫૫	૧૨	નેતિં	નીતિં
૩૬૪	૬	પુત્રાન	પુત્રાન્
૩૮૧	૧૧	મા	માબ્દે
૪૨૪	૪	તસ્તવ	તૈસ્તવ
૪૩૮	૭	ભરતરાવત	ભરતૈરાવત
૪૪૪	૪	વજ્રં	વજ્રાં
”	૬	ગારી	ગૌરી
૪૪૮	૫	દૌર્ભનસ્યે	દૌર્ભનસ્યે
”	૫	શાંતિર્ભ	શાંતિર્ભવતુ
૪૫૧	૩	વ્યાહરણ	વ્યાહરણૈ
૫૨૬	૧૯	૦	સાંભળ્યું
”	૧૯	૦	તીહાં
૬૨૨	૯	છત્રવામરૈઃ	છત્રચામરૈઃ

॥ श्री पार्ष्णाथाय नमः ॥

प्रतिक्रमणानां सूत्रो. अर्थ सहित.

प्रथम नवकार सूत्र-पंचमंगलरूप.

शङ्कार्थ.

नमो—नमस्कार हो.

सिद्धाणुं—सिद्ध भगवानाने.

उवज्जायाणुं—उपाध्याय

महाराजआने.

ओसो—ओ.

सुवधाव—अर्धा प्रापने.

मंगलाणुं—मंगलाभा.

अ—अने

हवहं—हे.

अरिहंताणुं—अरिहंत भगवानाने.

आयदिआणुं—आचार्य महाराजआने.

लोओ—लोकभां

सवसाहुणुं—सर्व साधुआने.

पंचनमुक्कारो—पांचने करेख नमस्कार.

एषासखो—नाश करनार.

सव्येसि—सर्वने विषे.

पहमं—प्रथम.

मंगलं—मंगलरूप.

* નમે અરિહંતાણું ॥ ૧ ॥

શ્રી અરિહંત (પરમાત્મા) ને નમસ્કાર થાઓ. ૧

* દેવગત્તાન પામીને ભવ્યજીવોને બોધ દેતા બગર બોધ દેવાને વિચરતા તીર્થકર મહારાગ્ન તે શ્રી અરિહંત તેવના બાર ગુણ આ પ્રમાણે.—

૧ અશોકવૃક્ષ—ત્યાં ભગવંતનું સમવસરણુ રચાય ત્યાં ભગવંતના દેહથી બારગણું આસોપાસવનું વૃક્ષ દેવના રચે છે. જેના તીર્થે ખેરી ભગવંત ધર્મોપદેશ આપે છે તે.

૨ સુરપુષ્પવૃષ્ટિ—એક યોગી પ્રમાણુ સમવસરણુ ભૂમિમાં જળ-સ્થળમાં ઉત્પન્ન થયેલા સુગંધી પંચવર્ણી સચિત્ત દૂતોની વૃષ્ટિ દીંચણુ પ્રમાણુ દેવના કરે છે તે.

૩ દિવ્ય ધ્વની—ભગવંતની વાણીને માલવકોશ રાગ, વીણા, વાં-સળી, આદિકના સ્વર વડે દેવના પૂરે તે.

૪ ચામર—રત્નજડિત સુવર્ણની ડાંડીવાળા ચાર જોડી મેવેત ચામરો સમવસરણુમાં દેવનાઓ ભગવંતને વીઝે છે તે.

૫ આસન—ભગવંતને બેસવંતે રત્નજડિત સુવર્ણમય સિંહાસન દેવનાઓ સમવસરણુમાં રચે છે તે.

૬ ભામંડળ—ભગવંતના મરતકની પાછળ શરદ્ગતુના સૂર્યના કિરણુ-જેવું ઉત્તર તેજવાળું ભામંડળ (તેજનું માંડણું) દેવના રચે છે તે. ભગવંતના તેજને પોતાના તેજમાં સંહરી લે છે. તે ન હોય તો ભગવંતના મુખ સામું જોઈ શકાય નહિ.

૭ દુંદુભિ—ભગવંતના સમવસરણુ વખતે દેવનાઓ દેવદુંદુભિ વગેરે યજ્ઞત્રા વગાડે છે તે. એ એમ સૂચવે છે કે હે ભગ્નો ! તમે શિવમુરના સમવસરણુ આ ભગવંતને સેવો !

૮ સમવસરણુમાં ભગવંતના મસ્તક ઉપર ઉપરા ઉપર શરદ્-ગતુના મંડળાંય ઉપર અને મેઘતિની હારોએ સુશોભિત વણુ તણુ છત્રો દેવનાઓ રચે છે તે. ભગવંત સમવસરણુમાં પૂર્વાભિમુખે બેસે છે અને

નમો સિદ્ધાણું ॥ ૨ ॥

શ્રી સિદ્ધ (પરમાત્મા) ને નમસ્કાર થાઓ. ૨

બીજી ત્રણ દિશાઓમાં ભગવંતના જેવા પ્રતિબિંબો દેવતાઓ સ્થાપે છે, તેથી આર છત્ર સમવસરણમાં હોય છે. એ એમ સૂચવે છે કે ત્રણ જીવનના સ્વામિ એવા આ ભગવંતને હે ભવ્યો તમે સેવો ! સમવસરણ ન હોય ત્યારે પણ આક પ્રાતિદ્યર્થ તો હોયજ છે.

અનિશય એટલે ઉત્કૃષ્ટતા. વિશિષ્ટ ચમત્કારવાળો ગુણ. આ મૂળ ચાર છે

૧ અપાયાપગમાતિશય— (અપાય—ઉપદ્રવ તેનો અપગમ—નાશ)

આ બે પ્રકારનાં છે.—

અ—સ્વાશ્રયી—એટલે પોતાના સંબંધમાં અપાય એટલે ઉપદ્રવનો દ્રવ્યથી અને ભાવથી નાશ કર્યો છે તે.

દ્રવ્ય ઉપદ્રવ—સર્વ રાઓ. આ પોતાને ક્ષય થઈ ગયા હોય છે.

ભાવ ઉપદ્રવ—અંતરંગ અદાર દૂષણ. આ અદાર નીચે પ્રમાણે.—

(૧) દાનાંતરાય. (૨) લાભાંતરાય. (૩) ભોગાંતરાય. (૪)

ઉપભોગાંતરાય. (૫) વીર્યાંતરાય. (૬) હાસ્ય. (૭) રતિ. (૮) અ-

રતિ. (૯) ભય. (૧૦) શોક. (૧૧) ભુગુપ્તિ—નિદ્રા. (૧૨) ક્રમ.

(૧૩) મિથ્યાત્વ. (૧૪) અજ્ઞાન. (૧૫) નિદ્રા. (૧૬) અવિરતિ.

(૧૭) રાગ. (૧૮) દ્વેષ.

એ રીતે સ્વાશ્રયી અપાયાપગમાતિશય બળવા.

૨ બ—પરાશ્રયી અપાયાપગમ અતિશય—કે જેનાથી પારકા ઉપદ્રવ નાશ પામે. એટલે જ્યાં ભગવાન વિચરે, ત્યાં દરેક દિશામાં મળાને સ્વાસો જોગત સુધીમાં પ્રાયઃ રાગ, મરતી, વૈર, અતિવૃદ્ધિ, દુઃખ, આદિ આવડે.

૨—જ્ઞાનાતિશય—જેણથી ભગવાન લોકલોકેશુ સ્વસ્વસ્વ પ્રકારે બળે છે તે, કારણ કે તેમને કેવળતાન છે તેથી કંઈ બળુ તેમને વ્યભત રહી શકતું નથી.

નમો આયરિયાણું ॥ ૩ ॥

શ્રી આચાર્ય (મહારાજને) નમસ્કાર થાઓ. ૩

૩—પૂજાતિશય—જેનાથી શ્રી તીર્થંકર સર્વપૂજ્ય છે એટલે ભગ-
વાંતની પૂજા રાજા, બલદેવાદિ, દેવતા—ધંદ્ર આદિ કરે છે અગર કરવાની અ-
ભિલાષા કરે છે તે.

૪—વચનાતિશય—જેનાથી શ્રીતીર્થંકરની વાણી દેવ, મનુષ્ય અને
નિર્વચને પોતપોતાની ભાષામાં સમજાય છે. કારણ કે તેમની વાણી સંસ્કારાદિ
ગુણવાળી છે. આ વાણી ૩૫ ગુણે સહિત છે. તે ગુણો નીચે પ્રમાણે:—

૧ સર્વ દેહાણે સમજાય તેવી. ૨ યોજન પ્રમાણ સંભળાય તેવી. ૩
પ્રોઠ. ૪ મેષ જેવી ગંભીર. ૫ શબ્દ વડે રપટ. ૬ સંતોષકારક. ૭ દરેક
મનુષ્ય એમ જાણે જે મનેજ કહે છે એવી. ૮ પુષ્ટ અર્થવાળી. ૯ પૂર્વાપર
વિરોધરહિત. ૧૦ મહા પુરુષને જાણે એવી. ૧૧ સંદેહ વગરની. ૧૨ દૂષ-
ણરહિત અર્થવાળી. ૧૩ કંઈક વિષયને સહેલો કરે એવી. ૧૪ જ્યાં જેવું
સોભે તેવું બોલાય એવી. ૧૫ ધૃત દ્રવ્ય અને નવ તત્ત્વને પુષ્ટ કરે એવી.
૧૬ પ્રયોજન સહિત. ૧૭ પદ રચના સહિત. ૧૮ જ દ્રવ્ય નવતત્ત્વે પદ્ધતા
સહિત. ૧૯ મધુર. ૨૦ પારકો મર્મ જણાઈ ન આવે એવી ચતુરાઈવાળી.
૨૧ ધર્મ—અર્થ પ્રતિબદ્ધ. ૨૨ દીપ સમાન પ્રકાશ—અર્થ સહિત. ૨૩ પર-
નિંદા અને પોતાનાં વખાણ વગરની. ૨૪ કર્તા, કર્મ, ક્રિયા, કાળ, વિભ-
ક્તિસહિત. ૨૫ આશ્ચર્યકારી. ૨૬ વક્તા સર્વગુણસંપન્ન છે એવું જેમાં ભામે
તેવી. ૨૭ ધૈર્યવાળી. ૨૮ વિભાજ્ય રહિત. ૨૯ ભાંતિ રહિત. ૩૦ સર્વ પોતાની
ભાષામાં સમજે એવી. ૩૧ શિષ્ય શુદ્ધિ ઉપજાવે એવી. ૩૨ પદના અર્થને
અનેકપણે વિશેષ આરોપણ કરી બોલે તેવી. ૩૩ સાહસિકપણે બોલે એવી.
૩૪ પુનરૂક્તિ દોષ વગરની. ૩૫ સાંભળનારને ખેદ ન ઉપજે એવી.

નમો ઉવજ્જાયાણું ॥ ૪ ॥

શ્રી ઉપાધ્યાય (મહારાજ) ને નમસ્કાર થાઓ. ૪

આઠ પ્રાતિકાર્યના આઠ અને ચાર મૂળ અતિશયના ચાર મળી કુલ ૧૨ ગુણ અરિહંત જગવાનના જાણુવા.

આઠ કર્મને સર્વથા ક્ષય કરીને સાધ્યું છે મોક્ષપદ જેણે તે સિદ્ધ જગવાનના આઠ ગુણ છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ અનંત જ્ઞાન—જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. આથી લોકલોકના સ્વરૂપને સમસ્ત પ્રકારે જાણે છે.

૨ અનંત દર્શન—દર્શનાવરણીય કર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. આથી લોકલોકના સ્વરૂપને સમસ્ત પ્રકારે દેખે છે.

૩ અવ્યાપ્ત્ય મુખ—વેદનીય કર્મનો ક્ષય થવાથી સર્વ પ્રકારની ધીમ્તા રહિત—નિરૂપાધિકપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

૪ અનંત ચારિત્ર—મોહનીય કર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. આમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ અને યથાખ્યાત ચારિત્રનો સમાવેશ થાય છે. આથી સિદ્ધ જગવાન સ્વસ્વભાવમાં સદા અવસ્થિત રહે છે; તેજ ત્યાં ચારિત્ર છે.

૫ અક્ષયસ્થિતિ—આયુ કર્મનો ક્ષય થવાથી નાશ નહિ થાય એવી અનંત સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે. સિદ્ધની સ્થિતિની આદિ છે પણ અંત નથી તેથી સાદિ અનંત કહેવાય છે.

૬ અરૂપીપણું—નામકર્મનો ક્ષય થવાથી વર્ણ, ગંધ, રસ અને રૂપ-સંરહિત થાય છે, કેમકે શરીર હોય નો એ ગુણો રહે છે; પણ સિદ્ધને શરીર નથી. તેથી અરૂપીપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

૭ અગુરૂલધુ—ગોત્રકર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી ભારે હળવો અથવા ઉંચ નીચપણાનો વ્યવહાર રહેતો નથી.

૮ અનંતવીર્ય—અંતરાયકર્મનો ક્ષય થવાથી અનંત દાન. અનંત લાભ, અનંત ભોગ, અનંત ઉપભોગ અને અનંત વીર્ય—શક્તિ પ્રાપ્ત

નમે લોચે સંવસાહુગું ॥ ૫ ॥

(અહીંકીય પ્રમાણ) લોકક્ષેત્રમધ્યેના સર્વ સાધુઓને નમસ્કાર થાઓ. ૫

થાય છે—સમસ્ત લોકને અલોક અને અલોકને લોક કરી શકે તેવી શક્તિ સ્વાભાવિક સિદ્ધમાં રહેલ છે; છતાં તેઓ તેવું વીર્ય કદી ફેરવતા નથી અને ફેરવશે નહિ કેમકે પુરુષ સાથેની પ્રવૃત્તિ એ તેમનો ધર્મ નથી. એ ગુણથી—પોતાના આત્મિક ગુણોને છે તેવાને તેવા રૂપે ધારી રાખે, ફેરફાર થવા દે નહિ.

પાંચ આચારને પાળે અને બીજાને પળાવે એવા અને ત્રણી ધર્મના નાયક તે આચાર્ય મહારાજના હત્રીશ ગુણો છે તે નીચે પ્રમાણે:—

૧ સ્પર્શનેદ્રિય (ત્વચા—શરીર), ૨ રસનેદ્રિય (જીભ), ૩ ઘ્રાણેન્દ્રિય (નાક), ૪ નેત્રેન્દ્રિય (આંખ), અને ૫ શ્રોત્રેન્દ્રિય (કાન) એ પાંચ ઈન્દ્રિયનાં ત્રેવીશ વિષયોમાં મનગમતા ઉપર રાગ અને અણુગમતા ઉપર દ્વેષ આચાર્ય મહારાજ કરે નહિ.

અહ્યર્ચની નવ પ્રકારની ગુપ્તિ એટલે શીયણની નવ વાંટાને જાળવી રાખે. ક્ષેત્રનું જેમ વાડથી રક્ષણ થાય છે તેમ આ નવ વાંટાથી શીયણનું રક્ષણ થાય છે.

૧ સ્ત્રી પશુ નપુંસક જ્યાં ન હોય ત્યાં વસે.

૨ સ્ત્રીની સાથે રાગથી વાતો કરે નહિ.

૩ સ્ત્રી ખેડી હોય તે આસને પુરુષ બે ધડી સુધી ખેસે નહિ અને પુરુષ ખેડી હોય તે આસને સ્ત્રી ત્રણ પહોર સુધી ખેસે નહિ.

૪ રાગ વડે સ્ત્રીના અંગોપાંગ જૂએ નહિ.

૫ સ્ત્રી પુરુષ સુતા હોય અગર કામભોગની વાત કરતા હોય ત્યાં બીંતના આંતરે રહે નહિ.

૬ અગાઉ ભોગવેલા વિષયાદિને સંભારે નહિ.

૭ સ્નિગ્ધ આહાર કરે નહિ.

એસો પંચનમુકારો ॥ ૬ ॥

એ પાંચને કહેલ નમસ્કાર (નવકાર સૂત્ર). ૬

૮ નિરસ એવો પણ અધિક આહાર કરે નહિ.

૯ શરીરની શોભા-ટાપટીપ કરે નહિ.

સંસારની પરંપરા જેનાથી વધે તે કષાય, તેના ચાર પ્રકાર છે—
૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા અને ૪ લોભ એ ચાર કષાય આચાર્ય મહારાજ
કરે નહિ.

મહાવત એટલે મોટા વ્રત-પાળવામાં આકરાં હોય તે મહાવ્રત પાંચ છે.

૧ પ્રાણાતિપાત વિરમણ—ક્રોધ જીવનો વધ કરવો નહિ.

૨ મૃધાવાહ વિરમણ—ગમે તેવું કષ્ટ આવી પડે તેમ હોય તોપણ
અસત્ય વચન બોલવું નહિ.

૩ અદત્તાન વિરમણ—ક્રોધની અણ આપેલી નજીવી ચીજ પણ
લેવી નહિ.

૪ મૈથુનવિરમણ—મન વચન કાયાએ કરીને બ્રહ્મચર્ય પાળવું—વિ-
ષય સુખ ભોગવવાં નહિ.

૫ પરિબ્રહ વિરમણ—ક્રોધપણ વસ્તુનો સંગ્રહ કરવો નહિ તેમજ
ધર્મોપકરણ, પુસ્તક આદિ વસ્તુ પોતાની પાસે હોય તેના ઉપર મૂર્છા રાખવી
નહિ. એ પાંચ મહાવ્રત સાધુ મુનિરાજ પાળે છે.

આચાર્ય મહારાજ જે પાંચ આચારને પાળે છે તે આ પ્રમાણે—

૧ જ્ઞાનાચાર—જ્ઞાન ભણે ભણાવે, લખે લખાવે, જ્ઞાન ભંડાર કરે
કરાવે, ભણનારને સહાય આપે.

૨ દર્શનાચાર—શુદ્ધ સમ્યક્ત્વને પોતે પાળે, બીજાને પણાવે અને
સમ્યક્ત્વથી પડતાને સમજાવી સ્થિર કરે.

૩ ચારિત્રાચાર—પોતે શુદ્ધ ચારિત્ર પાળે, બીજાને પણાવે અને પા-
ળનારને અનુમોદે.

સવ્વપાવપપાસણો ॥ ૭ ॥

સર્વ પાપનો નાશ કરનાર જી. ૭

૪ તપઆચાર—જ આજી અને જ અમ્યંતર એમ ચાર પ્રકારનો તપ પોતે કરે, કરાવે અને કરતાને અનુમોદન આપે.

૫ વીર્યાચાર—વર્માનુષ્ઠાન (ધર્મક્રિયા) કરવામાં જતી શક્તિ ગોપયે નહિ તથા તમામ આચાર પાળવામાં વીર્યશક્તિ સંપૂર્ણ રીતે ફોરવે તે.

ચારિત્ર ધર્મની રક્ષાને અર્થે મુનિને પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિથી આઠ પ્રવચનની માતાને પાળવાની જરૂર છે તે આ પ્રમાણે—

૧ ઈર્યાસમિતિ—સાઝતણ હાથ મેં આગળ દરિ નીચે રાખાને બેસવું.

૨ ભાષાસમિતિ—સાવધ વચન બોલવું નહિ.

૩ એપણસમિતિ—અપ્રાસુક આહાર પાણી આદિ વહેરવાં નહિ.

૪ આદાન નિરોપણસમિતિ—વસ્ત્ર પાત્ર અણપુંજ બૂમ ઉપરથી લેવું મૂકવું નહિ.

૫ પારિષાપનિકા સમિતિ—મલ મૂત્ર અણપુંજ જવાકુલ બૂમિએ પરડવું નહિ.

૬ મનગુપ્તિ—મનમાં આર્ત રોદ્ર ધ્યાન ધ્યાવાં નહિ.

૭ વચનગુપ્તિ—નિર્વચ વચન પણ કારણ વિના બોલવાં નહિ.

૮ કાયગુપ્તિ—શરીર અણપડિલેલું દલાવવું નહિ.

પાંચ ઇંદ્રિયના વિપયને સંવરનાર તેથી ૫ ગુણ, નવ પ્રકારની બહુ-અર્થની ગુપ્તિને ધારણ કરનાર તેથી નવ, ચાર પ્રકારના કયાય રહિત તેથી ચાર, પાંચ મહાવતના પાંચ, આચારના ૫, પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ મળી અષ્ટ પ્રવચન માતાના આઠ, એમ સર્વ મળીને હમીશ ગુણ આચાર્ય મહારાજના થયા.

મંગલાણું ચ સંવેસિ

વળી સર્વ મંગળોમાં.

પદમં હવઈ મંગલં ॥ ૮ ॥

પ્રથમ મંગલ (કલ્યાણરૂપ) છે. ૮

પદ (૬) સંપદા (૮) ગુરૂ (૭) લઘુ (૬૧) સર્વવર્ણ (૬૮).

ઇતિ નવકાર સૂત્ર ૧.

સિદ્ધાંત ભણે તથા બીજાઓને ભણાવે તે ઉપાધ્યાય-પાઠક-વાચક તેના ગુણ ૨૫:—

૧ આચારાંગ, ૨ સ્વયંગડાંગ, ૩ દાણાંગ, ૪ સમવાયાંગ, ૫ ભગવતી, ૬ જ્ઞાના-વર્ષકથા, ૭ ઉપાસક દર્શાંગ, ૮ અતંગડ, ૯ અનુત્તરોવવાઈ, ૧૦ અભિચારણ અને ૧૧ વિપાક એ અગ્યાર અંગ અને ૧ ઉવવાઈ, ૨ રાયપસેણી, ૩ જીવાભિગમ, ૪ પદવણા, ૫ જંજીરીય પદ્ધતિ, ૬ ચંદ્રપદ્ધતિ ૭ સરપદ્ધતિ, ૮ કપ્પિયા, ૯ કપ્પવડસિયા, ૧૦ પુષ્કિયા, ૧૧ પુષ્ક ચૂલિયા અને ૧૨ ચંદ્ર-દર્શાંગ એ બાર ઉપાંગને ભણે ભણાવે તેથી ૨૩ ગુણ થયા. ૨૪ ચરણસિત્તરિ અને ૨૫ કરણસિત્તરિને પાળે એમ ૨૫ ગુણ થયા.

મોક્ષ માર્ગ સાધવા માટે યતન કરે તે સાધુ તેના ગુણ ૨૭ તે આ પ્રમાણે જાણવા.—

૧ પ્રાણાતિપાત વિરમણ, ૨ શ્વાસાદ વિરમણ, ૩ અદત્તાદાન વિરમણ, ૪ મૈથુન વિરમણ અને ૫ પરિગ્રહ વિરમણ એ પાંચ મહાવ્રત અને ૬ રાત્રિભોજન વિરમણ એ છ વ્રતને પાળે તેથી ૭ ગુણ. ૭થી ૧૨ પૃથ્વીકાય અપકાય, તેડકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય અને વસકાય એ છ કાયની રક્ષા કરે તેથી ૭ ગુણ. ૧૩ થી ૧૭ પાંચ ઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ કરે એટલે તેનાં વિષયવિક્રમેને રોકે તેથી પાંચ ગુણ. ૧૮ જોભનો નિગ્રહ. ૧૯ ક્ષમાનું પા-

૨ ॥ પંચાદિય સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

૧૦૫૫-પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોને.	સંવરણો-રોકતાર;
તહુ-તથા.	નવવિહુ-નવ પ્રકારના.
ખંભચેર-અન્નચર્યાની.	ગુપ્તિધરો-ચાહને ધારણ કરનારા.
અગ્નિવિહુ-ચાર પ્રકારના.	કસાય-કપાયથી.
મુક્કો-મુક્કએલા.	ધ્ય-ઓ.
અમુરસગુણુહિ-અઢાર ગુણોવડે.	સંગુત્તો-યુક્ત.
પંચમહુવચ-પાંચ મહાવતોએ.	જુતો-યુક્ત.
પંચવિહુચાર-પાંચ પ્રકારના આચારને	પાત્રસમતથા-પાળવામાં સમર્થ.
પંચસમિઓ-પાંચ પ્રકારની સમિ-	તિગુત્તો-ત્રણ ગુપ્તિએ સહિત.
તિએ યુક્ત.	છતીસગુણો-છતીસ ગુણોએ યુક્ત.
ગુર-ગુર.	મજ્ઞ-મારા.

રણ કરવું. ૨૦ ચિત્તની નિર્ભંગતા રાખવી. ૨૧ વિશુદ્ધ રીતે વચ્ચી પડિલે-
હણા કરવી. ૨૨ સંયમ યોગમાં પ્રવૃત્ત રહેવું (૫ સમિતિ ૩ ગુપ્તિ આદરવાં;
નિદ્રા, વિકથા અને અવિવેક ભાજવાં). ૨૩ અકુશળ મનનો સંરોધ. એટલે
માઠા માર્ગે જતા મનને રોકવું. ૨૪ અકુશળ વચન સંરોધ. ૨૫ અકુશળ
ક્રિયાનો સંરોધ. ૨૬ શીતાદિ પરીસદ સહન કરવા અને ૨૭ મરણાદિ ઉપ-
સર્ગ સહેવા એમ ૨૭ થયા.

એ પ્રકારે અરિહંતના ૧૨, સિદ્ધના ૮, આચાર્યના ૩૬, ઉપાધ્યાયના
૨૫, અને સાધુના ૨૭ મળી કુલ ૧૦૮ ગુણ પંચપરમેષ્ઠિના જાણવા.

પંચિદિવ્ય-સંવરણો,

પાંચ ઇન્દ્રિયો (ના વિષયવિકારો) ને રોકનાર,
તહ નવવિહ-ખંભચેર-ગુત્તિધરો ॥

તથા નવ પ્રકારની પ્રહ્લ્લચર્યની શુભિના ધરનાર,

ચઉવિહ-કસાય મુકકો ॥

ચાર પ્રકારના કષાયથી મુક્ત,

ઇન્દ્રિય અઘ્ઠારસ-ગુણેહિ સંશુતો ૧ ॥

એ અઠાર ગુણોએ સહિત. ૧

પંચ-મહાવ્યયશુતો,

પાંચ મહાવ્રતે મુક્ત,

પંચ-વિહાયારપાલણુ-સમતથો ॥

પાંચ પ્રકારના આચાર પાળવાને સમર્થ,

પંચ-સમિત્યો તિગુતો,

પાંચ સમિતિએ સમિત (અને) ત્રણ શુભિએ શુભ,

છત્તીસગુણો ગુરૂ મજ્ઝ ॥ ૨ ॥

(એ) ૧ છત્રીશ ગુણોએ સહિત (તે) મારા ગુરૂ (છે). ૨
૫૬ (૮) ગાથા (૨) ગુરૂ (૧૦) લઘુ (૭૦) સર્વવર્ણ (૮૦).

ધૃતિ પંચિદિવ્ય સૂત્ર-૨.

૧ આ છત્રીશ ગુણોનું વર્ણન નવમ્બરની કુટનોટમાંથી જોઇ લેવું.

૩ ખમાસમણ વા પ્રાણિપાત સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

ઈચ્છામિ-હું ઇચ્છું છું.

ખમાસમણો-હે ક્ષમાશ્રમણ, સાધુજી !

વંદિઉં-વાંદવાને.

જવણિજગમ્યે-શક્તિ સહિત એવા.

નિસીહિઆમ્યે-પાપ વ્યાપાર સાગ મત્યએણુ-મસ્તકથી

કર્ચો છે એવા શરીર વડે. વંદામિ-હું વંદના કરું છું.

ઈચ્છામિ ખમાસમણો ! વંદિઉં જવણિજગમ્યે

નિસીહિઆમ્યે મત્યએણુ વંદામિ. ઇતિ ॥૩॥

અર્થ:—હે 'ક્ષમાશ્રમણ ! મારા શરીરની શક્તિ સહિત તથા પાપવ્યાપાર તણને (આપના ચરણ કમલને) વાંદવાને ઇચ્છું છું (અને) મસ્તકે કરી વાંદું છું. ૩

અર (૩) હથુ (૨૫) સર્વવર્ણ (૨૮).

૪ ॥ અથ સુગુરુને સાતા સુખપૃચ્છા

શબ્દાર્થ.

ઇચ્છકાર-ઈચ્છા કરે છું.

સુહરાર્થ-સુખે રાત્રી.

સુહ દેવસિ-સુખે દિવસ.

સુખતપ-સુખે તપશ્ચર્યામાં.

શરીર નિરાપ્પાધ-રોગ રહિત શરીર.

સુખસંજમભાત્રા સુખે સંયમયાત્રામાં

નિર્વહિષ્ણ-અવતો છાજી.

ઈચ્છકાર, સુહસ્રઈ, સુહદેવસિં, સુખ-
તપ, શરીર નિરાબાધ, સુખસંજમબના
નિર્વહોછોજી, સ્વામી સાતા છેજી ? ભાત
પાણીનો લાભ દેજોજી ॥ ઇતિ ॥ ૪ ॥

અર્થ—(હે ગુરુજી !) આપ સુખે રાત્રિ, સુખે દિવસ,
સુખે તપશ્ચર્યામાં, શરીર સંબંધી રોગરહિતપણામાં, સુખે સંજમ
યાત્રામાં પ્રવર્તો છો જી, એમ ઇચ્છું છું. સ્વામી સાતા છે જી ?
ભાત પાણીનો લાભ દેજો જી. ઇતિ. ૪

૫ ॥ અથ ઇરિયાવહિયં સન્ન.

શબ્દાર્થ.

ઈચ્છાકારેણ-ઈચ્છાપૂર્વક.

ભગવન્-હે ભગવન્ !

પડિક્કમામિ-હું પડિક્કમું (પાછો
હું) છું.

ઈચ્છં-પ્રમાણુ છે.

ઇરિયાવહિયાએ-માર્ગમાં ચાલતાં.

ગમણાગમણે-જતાં આવતાં.

બીયકમણે-બીજ ચાંપ્યાં હોય.

સંદિસહ-આત્મા આપો.

ઇરિયાવહિયં-ઇરિયાવહિ-ગમન કરતાં
થયેલ જીવ બાધાદિ પાપક્રિયા.

પડિક્કમહ-પડિક્કમ. (નિવર્ત.)

ઈચ્છામિ પડિક્કમિઈ-હું પડિક્કમવા
(પાછો હઠવા) ઇચ્છું છું.

વિરાહણાએ-જીવની વિરાધના થઇ હોય

પાણકમણે-પ્રાણી (જીવ) ચાંપ્યા હોય.

હરિયકમણે-લીલી વનસ્પતિ ચાંપીહોય.

૧ જ.પોર પહેલાના વખતે કહેવું. ૨ બપોર પછીના વખતે કહેવું.

એસા-સાકળ.

પણુગ દગ-મેવાળ તથા કાચું પાણી.

મક્કડા સંતાણુ-કરોળીયાની જાળ.

જે-જે.

જીવા-જીવો.

એગિડિયા-એકદ્રિય જીવો.

તેઈંદિયા-ત્રગ દ્વિયવાળા.

પંચિદિયા-પાંચ દ્વિયવાળા.

વત્તિયા-ધુળવડે ઢાંક્યા.

સંઘાડિયા-મેળા કર્યા.

પરિઆવિયા-પરિતાપ ઉપજાવ્યા.

ઉદ્ધવિયા-ભીરવાળા (ત્રાસ પમાડ્યા).

સંકામિયા-મુક્યા.

તરસ-તે.

મિચ્છા-મિથ્યા યાઓ.

દુક્કડ-પાપ.

ઉત્તિંગ-પિડિયાઈ. ઉત્તિંગ.

મટ્ટી-માટી.

સંકમણે-ચોળી હોય.

મે-મેં.

વિરાહિયા-વિરાધા (દુઃખી કર્યા)હોય.

બેઈંદિયા-મેઈંદ્રિય જીવો.

ચઉરિયા-ચાર દ્વિયવાળા.

અસિડયા-જાતે માર્યા.

લેસિયા-માંય સાથે ધસ્યા.

સંઘટ્ટિયા-સ્પર્શ કર્યા હોય.

કિત્તામિયા-મેદ પમાડ્યા.

ઠાણાઓઠાણું-એકઠેકાણે થી બીજેઠેકાણે

જીવિયાઓ વવરેવિયા-જીવિતથી

ચૂકાવ્યા. (મારી નાંખ્યા)

મિ-માઈ.

ઈચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ ! ઈરિ-

યાવહિયં પડિક્કમામિ ?^૧ ઈચ્છં^૨ ॥

અર્થ-આપની ઈચ્છાપૂર્વક હે જ્ઞાનવંત ! (પૂજ્ય !)

આદેશ આપો તો ચાકવાના માર્ગમાં જે પાપ લાગ્યું તે પાપથી

૧ ગુરૂ પડિક્કમહ કહે. ૨ ગુરૂમહારાજનો આદેશ સ્વીકારવાને આ

વચન છે.

નિવર્તું, -પ્રતિક્રમું । ત્યારે શુર આદેશ આપે કે પ્રતિક્રમો, પછી શિષ્ય કહે કે આજ્ઞા પ્રમાણુ છે.

ઈચ્છામિ પડિક્રમિઉં ॥ ૧ ॥ ઈરિયા-
વહિયાએ વિરાહણાએ ॥ ૨ ॥

અર્થ—હું પાપ થડી નિવર્તવાને ઈચ્છું છું. ૧ જવા આવવાના માર્ગમાં તથા સાધુ શ્રાવકના ધર્મ માર્ગમાં જે વિરાધના (પાપયુક્ત ક્રિયા) થઈ હોય. ૨ જેમકે—

ગમાણાગમણે ॥૩॥ પાણુક્રમણે, બીય-
ક્રમણે, હરિયક્રમણે, આસાઉત્તિંગ—પાણુગ-
દગ-મટ્ટી-મકડાસંતાણા—સંક્રમણે ॥ ૪ ॥

અર્થ—જેક સ્થાનકથી બીજે સ્થાનકે જતાં આવતાં, ૩ (જો, ત્રણ અને ચાર ઇદ્રિયવાળા) જીવોને પગે કરી ચાંપવાથી, ધાન્યના બીજને ચાંપવાથી, લીલી વનસ્પતિને ચાંપવાથી, આકાશમાંથી પડતા ઠારને, કીડીયોનાં નાગરાંને, પાંચવર્ણી લીલ કૂત્રને, સચિત્ત માટીયુક્ત સચિત્ત પાણીને, કરોળીઆની બળને પગે કરી ચાંપવાથી વા મસજવાથી, ૪

જે મે જીવા વિરાહિયા ॥૫॥

અર્થ—જે જીવોની મેં વિરાધના કરી હોય અર્થાત્ જે જીવોને હુઃખી કર્યા હોય, ૫

તે હયા છયો ?

એગિદિયા, બેઠદિયા, તેઠદિયા, ચઉરિ
દિયા, પંચિદિયા ॥ ૬ ॥

અર્થ—એક ઇદ્રિયવાળા, બે ઇદ્રિયવાળા, ત્રણ ઇદ્રિયવાળા,
ચાર ઇદ્રિયવાળા, પાંચ ઇદ્રિયવાળા, ૬
તેઓને કેવી રીતે વિરાધ્યા ?

અભિહયા, વત્તિયા, લેસિયા, સંઘાઈયા
સંઘદિયા, પરિયાવિયા, કિલામિયા, ઉદ્ધવિયા
ઠાણુઓ ઠાણું સંઝામિયા, જીવિયાઓ વ-
વસેવિયા, તરસ મિચ્છામિ દુકકડં ॥૭॥*

અર્થ—સામા આવતાને હણ્યાં (લાતે માર્યા) હોય, ધૂળ
કરી હાંક્યા હોય, ભૂમિ સાથે મસાળ્યા હોય, માંડોમાંડે શરીરે
શરીરે એકઠાં કર્યા હોય, થોડા સ્પર્શથી દુહળ્યા હોય, પરિતાપ
ઉપભળ્યો હોય, મૃતપ્રાય કીધા હોય, ત્રાસ પમાડ્યા હોય, એક
સ્થાનકથી બીજે સ્થાનકે મૂક્યા હોય, જીવિતવ્યથી જીવ
હોય, તે સંબંધી જે પાપ લાગ્યું હોય, તે પાપ મારું નિમૂળ
થાઓ ! (તે પાપનો મિચ્છામિ દુકકડં હઈ જાય.)

૫૬ (૨૬) સંપદા (૭) ગુરુ (૧૪) લઘુ (૧૩૬) સર્વવર્ણ (૧૫૦).

ઇતિ ઇરિયાવહિયં સૂત્ર. ૫

*જે સૂત્રમાં ગાથા નથી, છતાં અંક આપ્યા છે તે સંપદાના સમજવા.

૬ ॥ અથ તસ્મ ઉત્તરી સૂત્ર. ॥

શબ્દાર્થ.

તસ્મ-તેની.	ઉત્તરીકરણેણું-ફરીને શુદ્ધિને અર્થે.
પાયચ્છિત્તકરણેણું-પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા વડે.	વિસોહીકરણેણું-વિશેષ શુદ્ધિએ કરી.
પાવાણું કમ્માણું-પાપ કર્મોને.	વિસદ્ધીકરણેણું-શસ્ત્ર રહિતપણે.
ઠામિ-કરું છું.	નિગ્ધાયણુક્રામ્યે-નાશ કરવાને અર્થે.
	કાઉરસગ્ગ-કાઉરસગ્ગ.

તસ્મ ઉત્તરીકરણેણું, પાયચ્છિત્તકર-
ણેણું, વિસોહીકરણેણું, વિસદ્ધીકરણેણું,
પાવાણું કમ્માણું, નિગ્ધાયણુક્રામ્યે, ઠામિ
કાઉરસગ્ગં ॥ ૮ ॥

અર્થ—તેને^૧ વિશેષ શુદ્ધ કરવાને, તેની શુદ્ધ પાસે આવો-
યણા કરવાએ કરી, આત્માના અંતરમેલને ટાળવાએ કરી, આત્માને
શસ્ત્રથી રહિત કરવાને અને તેથી સર્વ પાપકર્મોનું ઉત્તેજન કરવાને
માટે હું કાયવ્યાપારના ત્યાગ કરવારૂપ કાઉરસગ્ગ કરું છું. ઇતિ. ૬
પદ (૬) સંપદા (૧) શુદ્ધ (૧૦) લઘુ (૩૯) સર્વવર્ણ (૪૯)

૧ પાપથી લેપાયેલ આત્મા દરિયાવહિથી શુદ્ધ થાય છે, જતાં જેટલો
અશુદ્ધિવાળો રહ્યો હોય તેને વિશેષ શુદ્ધ કરવાને.

ઇતિ તસ્મ ઉત્તરી સૂત્રં ॥ ૬ ॥

૭ ॥ અથ અત્તથ ઊસસિએણું સૂત્ર ॥

સાપ્તર્થ.

અત્તર-મીઠું (નીચેની બાર
બાજતો શિવાય.)

ખાશિએણું-ઉધરસ આવવાથી.

જાલાએણું-મગાસું આવવાથી.

વાયનિસએણું-વાદ્ય થવાથી.

પિત્તમુશ્કાએ-પિત્તવડે મૂર્છા
આવવાથી.

એમસ ચાલેહિં-અળખો આવવાથી.

એવમાદએહિં-એ વગેરે.

અમુઓ-અઅંકિત.

હુજા-હો.

કાઉરઅગો-કાઉરસગ.

અવિહતાણું-અરિહંત.

નમુકારેણું-નમસ્કાર કરીને.

તાવ-ત્યાં સુધી.

ઠાણેણું-એક સ્થાનકે.

ઝાણેણું-ખ્યાન વડે.

વોસિરામિ-વોસરાવું છું.

ઊસસિએણું-ઉંચો શ્વાસ લેવાથી.

નીસસિએણું-નીચો શ્વાસ લેવાથી.

હીએણું-હીક આવવાથી.

ઉડુએણું-ઓકકાર આવવાથી.

લમલીએ-ચકરી આવવાથી.

સુહુમેહિં-પ્રદ્ય.

અંગસચાલેહિં-અંગ ચાલવાથી.

દિહિસચાલેહિં-દ્રષ્ટિ ચાલવાથી.

આગારેહિં-આગારો ટાળીને.

અવિરાહિઓ-અવિરાધિત.

મે-મારો.

જાન-જ્યાં સુધી.

જરાવતાણું-જગવતોને.

ન પારેમિ-ન પારે.

કથ્ય-કથાને.

મોણેણું-મૌનપણે.

અપાણું-પોતાની.

*અત્રત્થ ઊસસિઓળું, નીસસિઓળું, ખાસિઓળું, છીઓળું, જંભાઈઓળું, ઉડુંઓળું,

* આ સૂત્રવડે કરવાનો કાઉસસ ૧૬ દોષ વળંને કરવાનો છે, તે દોષ આ પ્રમાણે—

૧. ઘોડાની પેટે એક પગ ઉઘા રાખે, વાંકા પગ રાખે તે ઘાટકદોષ.
૨. જંભ વામરાથી વેલડી હાલે તેમ શરીરને ધુણાવે તે લતાદોષ.
૩. થાંભલા પ્રમુખને ઓડીંગણ દઈ રહે તે સ્તંભાદિ દોષ.
૪. ઉપર મેડી અથવા માળ હોય તેને મસ્તક ટેકાવી રહે તે માલદોષ.
૫. ગાડાની ઉંઘની પેટે અંગુડા તથા પાની મેળવીને પગ રાખે તે ઉદ્ધિદોષ.
૬. નિગડ (મેઠી)માં પગ નાંખ્યાની પેટે પગ પહોળા રાખે તે નિગડદોષ.
૭. નમ્ર ભિલડીની પેરે ગુચ્છ સ્થાને હાથ રાખે તે શબ્દરિદોષ.
૮. ઘોડાના ચાકડાની પેરે હાથ રજંતદરણ યુક્ત આગળ રાખે તે ખસિણદોષ.
૯. નવ પરિણીત વધતી પેરે માથું નીચું રાખે તે વધૂદોષ.
૧૦. નાભિની ઉપર અને દીંચણથી નીચે લાંબું વસ્ત્ર રાખે તે લંબોત્તરદોષ.
૧૧. ડાંસ મસાના લયથી, અજ્ઞાનથી અથવા લજ્જાથી હૃદયને આચ્છાદન કરી સ્ત્રીની પેરે ઢાંકી રાખે તે સ્તનદોષ.
૧૨. શીતાદિકના લયથી સાધ્વીની જંભ જને સ્કંધ ઢાંકી રાખે એટલે સમગ્ર શરીર આચ્છાદિત રાખે તે સંયતિદોષ.
૧૩. આલાવો ગણવાને અર્થે અથવા કાયોત્સર્ગની સંખ્યા ગણવાને અંગુલી તથા પાંપણના ચાળા કરે તે ભમુહંગુલિદોષ.
૧૪. કાગડાની પેરે ડાળા ફેરવે તે વાયસદોષ.
૧૫. પહેરેલાં વસ્ત્ર યુક્ત અથવા પ્રસ્વેદે કરી મગ્નિ થવાના લયથી કાકડી પેરે ગોપવી રાખે તે કપિત્થ દોષ.
૧૬. યજ્ઞવેશિતની પેરે માથું ધૂણાવે તે શિરઃકંપ દોષ.

વાયનિસગ્ગેણું, ભમલીએ પિત્તમુચ્છાએ ॥૧॥

અર્થ—જે આગારેનું વર્ણન કરે છું તે શિવાયના બીજે સ્થાનકે (કાયવ્યાપારનો ત્યાગ કરે છું.) તે બાર આગારેનાં નામ,—

ઉંચો શ્વાસ લેવાવડે, નીચો શ્વાસ મૂકવાવડે, ઉધરસ આવવાથી, છીંક આવવાથી, બગાસું આવવાથી, ઓડકાર આવવાથી, વા સંચરવાથી, ચક્રરી આવવાથી, પિત્તના પ્રકોપથી. ૧

સુહુમેહિં અંગસંચાલેહિં, સુહુમેહિં ખેલસંચાલેહિં, સુહુમેહિં દિઠ્ઠિસંચાલેહિં ॥૨॥

અર્થ—સૂક્ષ્મ શરીરનો સંચાર થવાથી, સૂક્ષ્મ થુંક અથવા કંદે ગળવાથી, સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિના સંચારથી. ૧

એવમાઇએહિં આગારેહિં અભગ્ગે અવિરાહિએ હુબ્બ મે કાઉરસગ્ગે ॥૩॥

અર્થ—પૂર્વોક્ત આગારો વિગેરે બીજા (પશુ વ્યાર) * આગારો

૧૭. મુંગાની પેરે હું હું કરે તે મૂકદોષ.

૧૮. આજ્ઞાવો ગણુતાં મદિરા પીધણની પરે બડબડાટ કરે તે મદિરાદોષ.

૧૯. વાનરની પેરે આસપાસ ગંતયા કરે, ઓઠ પુટ હલાવે તે પ્રેક્ષ્યદોષ.

*૧ અમિના ઉપદ્રવથી બીજે સ્થાનકે જવું પડે, તથા પીળળીના પ્રકાશથી વસ્ત્રાદિ ઓઢવા પડે. ૨ બિલાડી, ઉંદર વિગેરે આડા ઉતરતા હોય. અથવા પુષ્પેદ્રિય જીવનું હેદન ભેદન થતું હોય તો બીજે સ્થાનકે જવું

રોથી (અન્યત્ર) મારો કાયોત્સર્ગ અખંડિત, અવિરાધિત, હોજો ! ૩
(ક્યાં સુધી ?)

જાવ અરિહંતાણું, ભગવંતાણું, નમુક્કા-
રેણું, ન પારેમિ ॥ ૪ ॥

અર્થ—ત્યાં સુધી અરિહંત ભગવાનને નમસ્કાર કરવા
વડે ન પારે, ૪

તાવ કાયં ઠાણેણું મોણેણું, ઠાણેણું અ-
પ્પાણું વોસિરામિ ॥ ૫ ॥

અર્થ—ત્યાં સુધી પોતાની કાયને, સ્થાનકવડે, મૌન રહે-
વાવડે (અને) ધ્યાનવડે (પાપક્રિયાથી) વોસિરાવું છું. ૫
ઇતિ. સૂત્ર. ૭

પદ (૨૮), સંપદા (૫) શુરૂ (૧૩) દ્વુ (૧૨૭) સર્વવર્ણી (૧૪૦)

૮ ॥ અથ. લોગસ્સ વા નામસ્તવ સૂત્ર. ॥

શબ્દાર્થ.

લોગસ્સ—લોકનં.

ઉબ્બેઅગરે—ઉઘોત કરનારા.

પરે. ૩ અકસ્માત્ ચોરની ઘાડ આવી પરે તેથી અથવા રાગનદિના ભ-
યથી ખીજે સ્થાનકે જવું પડે. ૪ સિદ્ધ વિગેરે ઉપદ્રવ કરતા હોય, અથવા
તો સર્પાદિક દંશ કરતા હોય, અથવા ભીત પડે તેવી હોય તો ખીજે સ્થા-
નકે જવું પડે.

ધમ્મતિત્થયરે-ધર્મરૂપ તીર્થના
કરનારા.

કિત્તકરસં-કુંડ સ્તરીય.

કેવલી-કેવળી ભગવાનોને.

ચ-અને.

સંભવમભિણ્દણં ચ-સંભવનાથ

તથા અભિનંદનસ્વામીને

સુપાસં-સુપાર્થનાથને.

સુવિહિં-સુવિધિનાથને.

સીયલ સિમ્મસં-શીતળનાથ તથા
શ્રેયાંસનાથને.

જિણ્ઠ-જિનને.

ધમ્મ-ધર્મનાથને.

કુંથુ-કુંથુનાથને.

મહિં-મહિનાથને.

નમિજિણ્ઠ-નમિજિનને.

ચિત્તેભિં-અરિષ્ટનેભિને.

વદ્ધમાણં-વદ્ધમાનસ્વામીને.

મએ-મેં.

વિહુય-ટાળ્યા છે,

પહીણ-વિશેષ હાય કર્યા છે,

જિણ્ઠવરા-સામાન્ય કેવળીઓમાં શ્રેષ્ઠ.

એ-અને.

કિત્તિય-સ્તવ્યા.

મહિયા-પૂજ્યા.

લોગરસ-લોકમાં.

સિદ્ધા-સિદ્ધ થયા છે.

જિણ્ઠ-જિનોને.

અરિહંતે-અરિહંત ભગવાનોને.

ચઉવીસંપિ-ચોવીશે. [જિતનાથને

ઉસલમગ્નિયં-શ્રી ઋષભદેવને, અ-

વંદે-કુંડ વંદના કરે છું.

સુમદં-સુમતિનાથને.

પઉમપ્પહ-પદ્મપ્રભ પ્રભુને.

ચંદ્રપ્પહ-ચંદ્રપ્રભ પ્રભુને.

પુરંદતં-(બીજું) નામ) પુષ્પદંતને

વાસુપુજ્ઞ-વાસુપૂજ્યસ્વામીને.

વિમલમણ્ઠ-વિમળનાથ તથા અ-
નંતનાથને.

સંતિ-શાંતિનાથને.

અરં-અરનાથને.

મુણિસુવ્વયં-મુનિસુવ્રતસ્વામીને.

વંદામિ-કુંડ વંદના કરે છું.

પાસં-પાર્થનાથને.

એવં-એવી રીતે.

અભિથુઆ-સ્તવ્યા.

રયમલા-કર્મરૂપ રજ અને મલ જેમણે

જરમરણા-જરા અને મરણ જેમણે

તિત્થયરા-તીર્થકરો.

પસીયંતુ-પ્રસન્ન થાઓ.

વાદિય-વાદ્યા.

જે એ-જેઓ એ.

ઉત્તમા-ઉત્તમ.

આરુઆ-આરોગ્ય.

બાહ્યલક્ષણ—સમ્યગ્દર્શનનો લાભ.

ઉત્તમ—ઉત્તમ.

અદેશુ—ચંદ્રના સમહથી.

આશ્ચર્યેશુ—સૂર્યના સમહથી.

પથાસયરા—પ્રકાશ કરનારા.

સિદ્ધા—સદ્ધ ભગવાનો.

સિદ્ધિ—સિદ્ધિને.

દિસંતુ—આપો.

સમાધિવર—પ્રધાન સમાધિ.

દિંતુ—આપો.

નિમ્મલસયરા—અતિ નિર્મળ.

અધિય—અધિક.

સાગરવરગંભીરા—સ્વયંભૂરમણ.

સમુદ્રની પેઠે ગંભીર એવા.

મમ—મને.

લોગસ્સ ઉબ્બનેઅગરે, ધમ્મતિત્થયરે
જિણે ॥ અરિહંતે કિત્તઘસ્સં, ચઉવીસંપિ
કેવલી ॥ ૧ ॥

અર્થ—લોકને (કેવળજ્ઞાન વડે) ઉદ્યોતના કરનારા,
ધર્મતીર્થના કરનારા, (રામદ્વેષના) જિતનારા, કર્મ શત્રુનો
નાશ કરનારા (અને) કેવળજ્ઞાની એવા એવીસે* તીર્થક્રેષ્ઠ અને
બીજાઓનું પણ કીર્તન કરીશ. ૧

* શ્રીઋષભદેવનો જન્મ વિનિતાનગરીમાં થયો, તેમના નાલિરાજા પિતા
અને મરદેવા માતા હતાં. અષ્ટા તીર્થકરોની માતાઓ પહેલા સ્વપ્ને સિંહ દેખે
પણ મરદેવા માતાએ પ્રથમ વૃષભ દીડો; એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી તેમનું
શ્રી ઋષભદેવ નામ રાખ્યું, તથા ધર્મની આદિના પ્રવર્તાવનાર હોવાથી બીજું
આદિનાથ નામ પણ કહીએ. તેમનું પાંચશે ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને ચો-
રાશી કાષ્ઠ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. તેઓ સુવર્ણ વર્ણવાળા અને વૃષભ લાંછનવાળા
હતા. તેમને સો પુત્ર હતા. મોટાનું નામ ભરત હતું. જેમને આરિસાંજીવનમાં
કેવળજ્ઞાન થયું હતું અને હદ પુત્રો દીકરા લઈ કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે ગયા હતા.

હિસભ-મજિઅં ચ વંદે, સંભવમભિ-
 શુંદણું ચ સુમર્ધં ચ ॥ પઉમપ્પહં સુપાસં,
 નિણું ચ ચંદપ્પહં વંદે ॥ ૨ ॥

શ્રી અજિતનાથ અયોધ્યાનગરીમાં જન્મ્યા, તેમના પિતા જીતશત્રુ રાજા હતા અને તેમની માતાનું નામ વિજયારાણી હતું. તે રાજા-રાણી પ્રથમ પા-
 શાબાજી રમતાં ત્યારે રાણી હારી જતી અને રાજાની જીત થતી હતી અને
 ભગવંત ગેલે આવ્યા પછી રાણી જીતે અને રાજા હારે, એવો ગર્ભનો મહિમા
 જાણીને અજિતનાથ નામ દીધું. તેમનું સાડાચારશેં ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર,
 પહેાંતેર લાખ પૂર્વનું આયુ, સુવર્ણવર્ણ અને લાંછન લાથીવું હતું.

શ્રી સંભવનાથનો શ્રાવસ્ત્રી નગરીમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા
 જીતારી રાજા અને માતા સેના રાણી હતાં. દેશમાં દુકાળ હતો, છતાં ભગ-
 વંત ગેલે આવ્યાથી અણચિંતવ્યો પૃથ્વીમાં ધાન્યનો સંભવ થયો; તેથી
 સંભવનાથ નામ દીધું. તેમનું ચારશેં ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને સાડ લાખ
 પૂર્વનું આયુ હતું. તેઓ સુવર્ણ વર્ણવાળા હતા તથા લાંછન ઘોડાનું હતું.

શ્રી અભિનંદન ત્ર્યામીનો અયોધ્યા નગરીમાં જન્મ હતો અને તેમના
 પિતા સંવર રાજા અને માતા સિદ્ધાર્થ રાણી હતાં. ભગવંત ગેલે આવ્યા
 પછી ઈંદ્રમહારાજ આવીને ભગવંતની માતાને ઘણીવાર સ્તવી જતા હતા.
 તેથી રાજાપ્રમુખે જાણ્યું જે એ ગર્ભનોજ મહિમા છે; માટે અભિનંદન નામ
 દીધું. સાડા ત્રણશેં ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર તથા પચાસ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય
 હતું. લાંછન વાનરનું અને સુવર્ણ વર્ણવાળા હતા.

શ્રી સુમતિનાથનો અયોધ્યા નગરીમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા
 મેધરથ રાજા અને માતા સુમંગલા હતાં. પ્રભુ ગર્ભમાં રહ્યા પછી-તે ગામમાં
 એક વણિકની એ સ્ત્રીઓ હતી, તેમાં ન્હાતીને પુત્ર હતો અને મ્હોટી વંધ્યા
 હતી, પણ તે છોકરાનું પ્રતિપાલન બન્ને માતાઓ કરતી હતી. એમ કરનાં

અર્થ—(શ્રી) ઋષભદેવ તથા અજિતનાથને વાંદું છું, સાંભવનાથ, અભિનંદનસ્વામી તથા સુમતિનાથને, પદ્મપ્રભપ્રભુ, રાગદ્રેષના જિતનારા સુપાર્શ્વનાથ તથા ચંદ્રપ્રભપ્રભુને વાંદું છું. ૨

તે વાણીયો જ્યારે મરણ પામ્યો ત્યારે મ્હોટી સ્ત્રી ધનની લાલચે કહેવા લાગી જે “ પુત્ર મારો છે, માટે જેનો પુત્ર હોય, તેનું ધન થાય.” તેમજ ન્હાનીનો તો દીકરો હતો તેથી તેણે કહ્યું કે “ એ પુત્ર મહારો છે અને ધન પણ મહારું છે.” એમ બન્ને શોક્યોનો ટંકો થયો. તે વહતી વહતી દરબારમાં આવી, તે વારે ગર્ભના મહિમાથી રાણીને ચુકદો કરવાની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થઈ, તેથી એ બન્નેને રાણીએ કહ્યું કે “ બન્ને મળીને એકો અર્ધ વહેંચી લો અને છોકરાના પણ બે ભાગ કરી અર્ધો અર્ધ વહેંચી લો !” તે સાંભળી નાની સ્ત્રી બોલી કે “ મારે દ્રવ્ય ગંઈતું નથી, છોકરાના કાંઈ બે વિભાગ થાય નહિ, એ છોકરો એનો છે તે મહારોજ છે.” તે સાંભળી રાણી બોલી કે “ એ છોકરો ન્હાની સ્ત્રીનો છે. કેમકે પુત્રનું મૃત્યુ થાય ત્યાંસુધી પણ મ્હોટી સ્ત્રીથી ના કહેવાણી નહીં અને ન્હાની સ્ત્રીએ મારવાની મનાઈ કરી, માટે પુત્ર અને ધન એને હવાલે કરે અને મ્હોટી સ્ત્રીને ધરથી અદાર કદો.” ગર્ભના મહિમાથી ભગવંતની માતાને એવી બુદ્ધિ ઉપજી તે માટે સુમતિ નામ દીધું. તેમનું ત્રણુશું ધનુષ્ય પ્રમાણુ શરીર, ચાળીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, સુવર્ણ વર્ણુ તથા કૌંચ પક્ષીનું લાંછન હતું.

શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામીનો કૌશાંબીનગરીમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા શ્રીધરરાજ અને માતા સુસીમારાણી હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાને કમલની શય્યાએ સુવાનો ડોહલો ઉપન્યો (જે દેવતાએ પૂર્ણ કર્યો) તેથી અને ભગવંતનું શરીર પદ્મ (કમલ) સરખું રક્ત વર્ણુ હતું તેથી પદ્મપ્રભ નામ દીધું. તેમનું અઢીશે ધનુષ્ય પ્રમાણુ શરીર, અને ત્રીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. લાંછન પદ્મનું હતું તથા વર્ણુ રક્ત હતા.

શ્રી સુપાર્શ્વનાથનો વજારસી નગરીમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા સુપ્રતિષ્ઠ રાજા અને માતા પૃથ્વીરાણી હતાં. માતાનાં બન્ને પાસાં રોજે કરી

સુવિહિં ચ પુષ્પદંતં, સીતલ-સિન્નં સ
 વાસુપુન્નવં ચ ॥ વિમલમણું તં ચ નિળું,
 ધમ્મં સંતિં ચ વંદામિ ॥ ૩ ॥

આમ હતાં, તે ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી જન્મે પાસાં સુવર્ણવર્ણી અને
 હણાં સુક્રમણ થયાં; માટે સુપાર્શ્વ નામ દીધું. (એક પ્રેતમાં 'ભગવંતના
 પિતા'એ પાસાં કાઢ રાગવાળાં હતાં તેને ભગવંતની માતાએ હાથ ફેર-
 વ્યાથી સુક્રમાળ નિરોગી થયાં એવો પાઠ લખ્યો છે.) તેમનું બરું ધનુ-
 પ્યપ્રમાણ શરીર અને વીસ લાખ પૂર્વ આયુષ્ય હતું. સુવર્ણ વર્ણ અને
 લાંછન સાથીયાનું હતું.

શ્રી ચંદ્રપ્રભસ્વામી ચંદ્રપુરી નગરીમાં જન્મ્યા હતા, તેમના પિતા
 મહાસેન રાજા અને માતા લક્ષ્મણા રાણી હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી
 માતાને ચંદ્રમાને પાન કરવા (પીવા)નો ડોહોલો ઉપન્યો (જે પ્રધાને બુદ્ધિએ કરી
 પૂર્ણ કરાવ્યો); એ ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી ચંદ્રપ્રભ નામ દીધું. તેમનું એકસો
 પચાસ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને દસ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. શ્વેત
 વર્ણ અને લાંછન ચંદ્રનું હતું.

શ્રી સુવિધિનાથ (એમનું બીજું નામ પુષ્પદંત છે) તેમનો કાકાંદી
 નગરીમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા સુગ્રીવરાજા અને રામા રાણી માતા
 હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતા તથા પિતા ભલા વિધિએ કરી ધર્મ
 કરવા લાગ્યા, એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી સુવિધિનાથ નામ દીધું; અને
 અચકુંદનાં કૂલની કલી સરખા પ્રભુના ઉન્નવળ દાંત હતા માટે બીજું પુષ્પ-
 દંત નામ દીધું. તેમનું એકસો ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, એ લાખ પૂર્વનું આ-
 યુષ્ય, શ્વેત વર્ણ અને મગરમચ્છનું લાંછન હતું.

શ્રી શીતળનાથનો ભદ્રિલપુર નગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા
 હરદય રાજા અને માતા નંદા રાણી હતાં. પિતાના શરીરે દાહજ્વર થયો

અર્થ—(શ્રી) સુવિધિનાથ (બીજું નામ) પુષ્પકંતને, શીતલનાથને, શ્રેયાંસનાથને અને વાસુપૂજ્યસ્વામીને, વિમલનાથને, અનંતાનાથને અને રાગદ્રેષના જિતનારા ધર્મનાથને તથા શાંતિનાથને હું વંદના કરું છું. ૩

હતો તે ભગવંત ગલેં આવ્યા પછી રાગના શરીરની ઉપર રાણીએ હાથ ફેરવ્યાથી શીતવ્રતા થઈ, એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી શીતળનાથ નામ દીધું. તેમનું નેવું ધનુષ્ય પ્રમાણુ શરીર અને એક લાખ વર્ષનું આયુષ્ય હતું. સુવર્ણ વર્ણ અને શ્રીવચ્છનું લાંછન હતું.

શ્રી શ્રેયાંસજિનનો સિંદુરનગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા વિષ્ણુરાજ અને માતા વિષ્ણુરાણી હતાં. કાઈ દેરાસરમાં પરંપરાગત દેવતા અધિષ્ઠિત સજ્જન (શય્યા) ની પૂજા થતી હતી તે સજ્જનએ જે ખેસે અથવા સુવે તેને ઉપદ્રવ ઉપજે. તે ભગવંત ગલેં આવ્યા પછી માતાના મનમાં આવ્યું જે દેવ ગુરની પ્રતિમાની પૂજા થાય તે તો ખરું છે, પણ સજ્જનની પૂજા તો ક્યાંએ સાંભળી નથી; એમ ચિંતવી સજ્જનના રક્ષા કરનાર પુરૂષે મનાઈ ક્યાં છતાં પણ પ્રભુની માતા તે સજ્જન ઉપર ખેડાં તથા સૂતાં; તે છતાં ગર્ભના પ્રભાવથી અધિષ્ઠિત દેવતા ઉપદ્રવ ન કરી શક્યો અને સજ્જન મુકી જતો રહ્યો. ત્યાર પછી રાજા પ્રમુખે તે સજ્જન વપરાશમાં લીધી. એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી શ્રેયાંસ નામ દીધું. તેમનું એંશી ધનુષ્ય પ્રમાણુ શરીર અને ચોરાશી લાખ વર્ષનું આયુષ્ય હતું. સુવર્ણ વર્ણ હતો અને લાંછન ગેંડીનું હતું.

શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીનો અંપાનગરીમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા વસુપૂજ્યરાજ અને માતા જ્યારાણી હતાં. ભગવંત ગલેં આવ્યા પછી ઈંદ્ર-મહારાજ વારંવાર આવી વસુ એટલે રત્નની વ્રષ્ટિ કરીને માતા પિતાની પૂજા કરતા તેથી વાસુપૂજ્ય નામ દીધું. તેમનું સિરેર ધનુષ્ય પ્રમાણુ શરીર અને બહોંતેર લાખ વર્ષનું આયુષ્ય હતું, રક્ત વર્ણ અને લાંછન પાડાનું હતું.

શ્રી વિમળનાથનો કપિલપુર નગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા કૃત્તર્મરાજ અને માતા સ્યામારાણી હતાં. ભગવંત ગલેં આવ્યા પછી તેમના

કુંથું અરં ચ મદ્ધિં, વંદે મુણિસુવ્વયં
 નમિજિણું ચ ॥ વંદામિ રિક્ખનેમિં, પાસં તહ
 વદ્ધમાણું ચ ॥ ૪ ॥

નગરમાં કાંઈ સ્ત્રીભર્તાર દેહરે આવી ઉતર્યા, ત્યાં કાંઈ વ્યંતરી-દેવી રહેતી હતી. તેણે તે પુરુષનું રૂપ દીઠું, તેથી તેને કામક્રીડા કરવાની અભિલાષા થઈ. પછી તેની સ્ત્રીના જેવું પોતાનું રૂપ વિકૃતિ વ્યંતરી તેની પાસે સતી. પ્રભાતે જ્યારે સ્ત્રી સમાન દેખી પુરુષે કહ્યું જે ‘આમાં મહારી સ્ત્રી કાણ છે ?’ ત્યારે પહેલી બોલી કે એ મહારો ભર્તાર છે અને બીજી બોલી કે એ મહારો ભર્તાર છે. એમ વહતાં વહતાં સર્વ રાજ પાસે આવ્યાં. રાજ તથા પ્રધાન બેઠુ સ્ત્રીને સમાન દેખી કાંઈ રીતે નિવેડો કરી શક્યા નહિ, પણ રાણીએ પુરુષને દૂર ઉભો રાખ્યો અને જ્યારે સ્ત્રીએને પણ દૂર ઉભી રાખીને કહ્યું કે “જે પોતાના સત્ત્વના પ્રભાવથી ભર્તારને સ્પર્શ કરે, તેનો એ ભર્તાર જાણવો.” તે સાંભળી વ્યંતરીએ દેવશક્તિના પ્રભાવે પોતાનો હાથ લાંબો કરી ભર્તારને સ્પર્શ કર્યો. તેવાજ રાણીએ તેનો હાથ પકડી કહ્યો કહ્યું કે “તું તો વ્યંતરી છે, માટે તારે સ્થાનકે જતી રહે.” એવી રીતે સુ-મદ્ધો થવાથી વિમળભતિવાળી રાણી કહેવાણી. તે ગર્ભનોજ પ્રભાવ જાણી વિમળનાથ નામ દીધું. તેમનું સાઠ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને સાઠ લાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ અને સૂકર (બુંડ) નું ઝાંઝન જાણવું.

શ્રી અનંતનાથનો અયોધ્યા નગરીમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા સિંહસેન રાજા અને માતા સુયશા રાણી હતાં. વળી સ્વપ્નમાં જેનો અંત ન આવે એવું એક મહોદ્ધં ચક્ર લમતું રાણીએ આકાશને વિષે દીઠું અને અનંત રત્નની માત્રા દીડી તથા અનંત ગાંડના દોરા કરી ખાંધ્યા, તેથી લોકોના તાવ ગયા; એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી અનંતનાથ નામ દીધું. તે-

અર્થ—(શ્રી) કુંથુનાથને તથા અરનાથને, મહિનાથ, મુનિસુત્રતસ્વામિને તથા રાગદ્વેષને જિતનારા નમિનાથને વાંદું છું. (શ્રી) અરિષ્ટનેમિને તથા પાર્શ્વનાથને અને વર્દ્ધમાનસ્વામિને હું વંદના કરું છું. ૫

મનું પચાસ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને ત્રીશલાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન સિંચાણાનું જાણવું.

શ્રી ધર્મનાથસ્વામી રત્નપુર નગરમાં જન્મ્યા હતા. તેમના પિતા ભાનુરાજ અને માતા સુવતા રાણી હતાં. રાજા રાણીને પૂર્વ ધર્મ ઉપર અલ્પ રાગ હતો તે જગવંત ગઈ આવ્યા પછી બન્નેને ધર્મ ઉપર અલંત રાગ થયો. એવા ગર્ભનો મહિમા જાણી ધર્મનાથ નામ દીધું. તેમનું ૪૫ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને દશ લાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા વજ્રનું લાંછન જાણવું.

શ્રી શાંતિનાથનો ગજપુર નગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા વિશ્વસેન રાજા અને માતા અચિરા રાણી હતાં. વળી તે દેશમાં મરડીનો ઉપદ્રવ ધણે હતો તે જગવંત ગઈ આવ્યા પછી માતાએ અમૃત છાંટ્યું તેથી મરડીની શાંતિ થઈ. એવા પ્રભાવથી શાંતિનાથ નામ દીધું. તેમનું ચાલીશ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને એક લાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન મૃગનું જાણવું.

શ્રી કુંથુનાથનો હસ્તિનાગપુર નગરમાં જન્મ હતો અને તેમના પિતા સુર રાજા અને માતા શ્રી રાણી હતાં. જગવંત ગઈ આવ્યા પછી માતા-જીએ સ્વપ્નમાં રત્નનો ધૂલ પૃથ્વીને વિષે દીઠો તથા શત્રુ હતા તે કુંથુઆની એવા ન્હાના થયા અથવા કુંથુઆ પ્રમુખ ન્હાના મહોદય જીવોની જયણા દેશમાં પ્રવર્તી, તેથી કુંથુનાથ નામ દીધું. તેમનું પાંત્રીશ ધનુષ્યનું શરીર અને પંચાણું હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન જામ (બોકડા) નું જાણવું.

એવં મએ અભિશુચ્યા, વિહુયરયમલા
પણીજીજરમરાણા ॥ ચઉવીસંપિ જિણુવરા
તિત્થયરા મે પસીયંતુ ॥ ૫ ॥

શ્રી અરનાથનો ગજપુર નગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા સુદર્શન રાજા અને માતા દેવી રાણી હતાં. ભગવંત ગલે આવ્યા પછી રાણીએ સુગ્રમમાં રતનમય આરો તથા ચૂલ દીધાં, એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી અરનાથ નામ દીધું. તેમનું ત્રીશ ધનુષ્ય શરીરનું માન અને ચોરાશી હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન નંદાવર્તનું જાણવું.

શ્રી મહીનાથ મિથિલાનગરીમાં જન્મ્યા હતા. તેમના પિતા કુંભરાજા અને માતા પ્રભાવતી રાણી હતાં. ભગવંત ગલે આવ્યા પછી માતાને એક રત્રિએ, છએ ઋતુનાં ફૂલની શય્યાએ સવાનો દોહલો ઉપન્યો, તે દેવતાએ ખૂંચે. એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી શ્રી મહીનાથ નામ દીધું. તેમનું પચીશ ધનુષ્ય શરીરનું માન અને પંચાવન હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. નીલ વર્ણ તથા લાંછન કુંભનું જાણવું.

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનો રાજગૃહ નગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા સુમિત્ર રાજા અને માતા પદ્મા રાણી હતાં. ભગવંત ગલે આવ્યા પછી માતાપિતા મુનિરાજની પેરે આવકનાં ભદ્રાં ખાર વન સાચવવા લાગ્યાં. એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી મુનિસુવ્રત નામ દીધું. તેમનું વીશ ધનુષ્ય શરીરમાન અને ત્રીશહજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. કૃષ્ણ વર્ણ તથા લાંછન સૂર્યમાનું જાણવું.

શ્રી નામિજિન મિથિલા નગરીમાં જન્મ્યા હતા, તેમના પિતા વિજય રાજા અને માતા વદ્મા રાણી હતાં. ભગવંત ગલે આવ્યા પછી સીમારિયા રાજા ભગવંતના પિતાના શત્રુ હતા તે ચઢી આવ્યા. ગામના કિલ્લાને આરે જાણુ લસકરનો પગાવ નાખી વિંટી લીધું. રાજાને લક્ષ્મી બીક લાગી પણ

અર્થ—એ પ્રકારે મેં (નામપૂર્વક) કતબા, તે ચોવીશે તીર્થકરો તથા બીજા પણ તીર્થકરો, જેઓએ [કર્મરૂપ) રજ તથા મહાને દાખ્યા છે (તથા જેમણે) જરા અને મરણ અતિ-શયે કરીને ક્ષય કર્યા છે (તથા જે) સામાન્ય કુંવળીઓમાં શ્રેષ્ઠ છે, એવા તે તીર્થકરો મારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ! ૫

રાણીએ કિલ્લા ઉપર ચઢીને શત્રુઓને વાંકી નજરે જોયા. રાણીનું તેજ વૈરી રાજાઓથી ખમાયું નહિ, તેથી સર્વ આવીને ભગવંતની માતાને નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યા કે અમારા ઉપર સૌમ્યદષ્ટિએ જુઓ. રાણીએ તેમના ઉપર સૌમ્ય નજરે જોઈ માથે હાથ મુક્યો. સર્વ રાજાઓ રાણીને પગે લાગી આજ્ઞા માગી પોતપોતાને નગરે ગયા. એવો પ્રભાવ જાણી નમિતાથ જામ દીધું. તેમનું પત્તર ધનુષ્ય શરીરનું માન અને દશ હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણ્યું. અને સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન નીલા કમળનું જાણ્યું.

શ્રી અરિષ્ટનેત્રિ પ્રજ્ઞુનો સૌરીપુરનગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા અશ્વમેધરાજ રાજા અને માતા શિવાદેવી રાણી હતાં. પ્રજ્ઞુ ગર્ભે આવ્યા પછી માતાએ સ્વપ્નમાં અરિષ્ટ જોઈને કાળા રત્નતી રેત દીડી તથા આકાશમાં અક કિરણનું દીકું, એવો પ્રભાવ જાણી અરિષ્ટનેત્રિ નામ દીધું. બીજું નામ શ્રી નેમિનાથ. તેમનું દશ ધનુષ્ય શરીરમાન અને એક હજાર વર્ષનું આયુષ્ય. સ્નાયુ વર્ણ અને લાંછન શંખનું હતું.

શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામીના વાણરસ્ત્રીનગરીમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા અશ્વમેધ રાજા અને વામા રાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાએ અધારી રાત્રે પોતાની પાસે સર્પ જતો દીડો. તે સર્પના જાણના માર્ગની વચમાં રાજાનો હાથ દેખી રાણીએ ઉઘો કર્યો, તેથી રાજા જાગી ઉઠ્યો ને બોલ્યો કે શા માટે હાથ ઉઘો કર્યો? રાણીએ સર્પ દી-કાનું કહ્યું, રાજા કહે તમે જૂઠું બોલો છો. પછી દીપક મંજાવી જોયું તો સર્પ દીડો. તે દારે વિસ્મય પામી રાજાએ વિચાર્યું જે મેં ન દીડો ને રાણી-એ દીડો એ ગર્ભનો પ્રભાવ છે, એમ જાણી શ્રી પાર્શ્વનાથ નામ દીધું. તે-

કિતિય—વંદિય—મહિયા, જે એ લોગ્ગસ્સ
ઉત્તમા સિદ્ધા ॥ આરૂગ્ગ-ખોહિલાભં, સ-
માહિવરમુત્તમં દિંતુ ॥ ૬ ૧.

અર્થ—(જેમને ઇંદ્રાદિકે) સ્તવ્યા છે, વાંધા છે, પૂજ્યા
છે અને જેઓ લોકને વિષે ઉત્તમ સિદ્ધ (ભગવાન) થયા છે,
તેઓ (મને) આરોગ્ય, સમ્યગ્ દર્શનનો લાભ અને પ્રધાન
ઉત્તમ સમાધિ આપો ૬

મનું નવ હસ્ત પ્રમાણુ શરીર અને એકસો વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. નીલકણ્ઠ
તથા લાંછન સર્પનું જાણવું.

શ્રી વર્ધમાનસ્વામીનો ક્ષત્રિયકુંડનગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા
સિદ્ધાર્થ રાજા અને માતા ત્રિશલારાણી હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી
માતાપિતા સમસ્ત ઋદ્ધિએ વૃદ્ધિ પામ્યા, ધન ધાન્યાદિકના ભંડાર તથા દેશ
નગરાદિકની વૃદ્ધિ થઈ. સર્વ રાજા આજ્ઞામાં વર્તવા લાગ્યા. એવા પ્રભાવ
જાણી વર્ધમાન નામ દીધું. વળી ખાલ્યાવસ્થામાં મેરૂપર્વત અંગુકે ચાંપ્યો
તથા આમલકી ફીડા કરતાં દેવતા હાર્યો, માટે ઇંદ્ર મહારાજે શ્રી મહાવીર
એવું બીજું નામ દીધું. તેમનું સાત હાથનું શરીર અને બહોંતેર વર્ષનું આ-
યુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ અને લાંછન સિંહનું જાણવું. મહાવીરસ્વામી ૨૪
મા તીર્થંકર થયા, સાર પછી કોષપણ તીર્થંકર ભગવાન થયા નથી, તેમજ
આ અવસર્પિણી કાળમાં થયાના પણ નથી. હાલમાં જે જૈનધર્મ પ્રવર્તે છે
તે શ્રીવીર પ્રભુનુંજ શાસન સમજવું. તેમની પાટે સુધર્માસ્વામિ ગણધર
થયા, હાલમાં જે સાધુઓ જૈનધર્મને માનનારા છે તે સઘળા તેઓની પાટ
પર પરાએ થયેલા સમજવા.

ચંદ્રેસુ નિમ્મલયરા, આદ્યેસુ અહિયં
પયાસયરા ॥ સાગરવરગંભીરા, સિદ્ધા સિદ્ધિં
મમ દિસંતુ ॥ ૭ ॥

અર્થ—ચંદ્રસમુદાયથી વિશેષ નિર્મળ, સૂર્યસમુદાયથી વિ-
શેષ પ્રકાશ કરનારા (અને) સ્વયંભૂરમણુ સમુદ્ર જેવા ગંભીર
જેવા સિદ્ધ (પરમાત્મા) મને મોક્ષ આપો ! ૭

પદ (૨૮) સંપદા (૨૮) ગુરુ (૨૭) લઘુ (૨૨૬) સર્વવર્ણ (૨૫૬)
ઇતિ નામસ્તવ સૂત્ર ૮.

૯॥ અથ કરમિ ભંતે સૂત્રવા સામાયિકનું
પચ્ચખખાણુ ॥

શીખદાર્થ.

કરેમિ—કરું છું.

સામાયિક—સામાયિક.

ભંગ—ભંગને.

નિમ્મ—નિમ્મને.

દુનિહ—એ પ્રકારે.

મણુ—મને કરી.

કાએણુ—કાયાએ કરી.

ન કારેમિ—ન કરાવું.

ભંતે—હે ભગવન !

સાવજ્જ—પાપકારી.

પચ્ચખખામિ—પચ્ચખખાણુ કરું છું.

પજ્જુવાસામિ—પર્ણપામું—સેવું.

તિવિહણું—તણુ પ્રકારે.

વાયાઅવચને કરી.

ન કરેમિ—ન કરું.

તસ્સ—તે (પૂર્વે કરેલ અપરાધ) થતી.

૧. આ સૂત્રમાં નામપૂર્વક તીર્થકરોની સ્તવના કરેલ છે તેથી નમસ્તવ.

પડિકમામિ-પાછો હતું છું.
મરિહામિ-પુરુષાએ વિશેષે કરી
નિહુ છું.

નિંદમિ-આત્મશામે નિંદું છું.
અપ્પાણ્-માર આત્માને.
વોસિરામિ-હું પાપચડી વોસરાવું છું.

કરેમિ ભંતે ! સામાઈયં, સાવજ્જં જોગં
પચ્ચખખમિ, જવનિઅમં પજ્જુવાસામિ,
દુવિહં, તિવિહોણું,

અર્થ—હે ભગવંત ! હું (રાગદ્વેષના અભાવરૂપ) (જ્ઞા-
નાદિ ગુણના લાભરૂપ) સામાયિકી કરું છું (અર્થાત) પાપયુક્ત
વ્યાપારનું પચ્ચખખાણું કરું છું (નિષેધ કરું છું). જ્યાં સુધી તે

૧. સમ એટલે સરખું છે મોક્ષ સાધન પ્રત્યે સામર્થ્ય જેનું એવા
જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તેના આય એટલે લાભ છે જેમાં તે, અથવા સમ એટલે
મધ્યસ્થ ભાવ તેના લાભ જેમાં થાય છે તે, અથવા સમ એટલે સમાનવાત
—સર્વ જીવને મિત્ર તરિકે લેખવારૂપ લાભ જેમાં થાય છે તે સામાન્ય.
તેના ભાંગા ૪૬ તે આ પ્રમાણે:—

- ૧ મને કરવું.
- ૨ મને કરાવવું.
- ૩ મને અનુમોદવું.
- ૪ વચને કરવું.
- ૫ વચને કરાવવું.
- ૬ વચને અનુમોદવું.
- ૭ કાયાએ કરવું.
- ૮ કાયાએ કરાવવું.
- ૯ કાયાએ અનુમોદવું.

- ૧૦ મન વચને કરવું.
- ૧૧ મન વચને કરાવવું.
- ૧૨ મન વચને અનુમોદવું.
- ૧૩ મન કાયાએ કરવું.
- ૧૪ મન કાયાએ કરાવવું.
- ૧૫ મન કાયાએ અનુમોદવું.
- ૧૬ વચન કાયાએ કરવું.
- ૧૭ વચન કાયાએ કરાવવું.
- ૧૮ વચન કાયાએ અનુમોદવું.

નિયમનું સેવન કઈ ત્યાં સુધી, જે કરણ (કરવું, કરાવવું.) અને
ત્રણ બેગથી (મન, વચન કાયારૂપ) -

માણેણું, વાયાએ, માણેણું, ન કરેમિ,
ન કરવેમિ, તરસ ભંતે ! પડિકમામિ, નિં-
દામિ, ગરિહામિ, અપાણું વોપરામિ.

૧૬ મન વચન કાયાએ કરવું.

૨૦ મન વચન કાયાએ કરાવવું.

૨૧ મન વચન કાયાએ અનુમોદવું.

૨૨ મને કરવું, કરાવવું.

૨૩ વચને કરવું, કરાવવું.

૨૪ કાયાએ કરવું, કરાવવું.

૨૫ મને કરવું, અનુમોદવું.

૨૬ વચને કરવું, અનુમોદવું.

૨૭ કાયાએ કરવું, અનુમોદવું.

૨૮ મને કરાવવું, અનુમોદવું.

૨૯ વચને કરાવવું, અનુમોદવું.

૩૦ કાયાએ કરાવવું, અનુમોદવું.

૩૧ મને કરવું કરાવવું, અનુમોદવું.

૩૨ વચને કરવું કરાવવું, અનુમોદવું.

૩૩ કાયાએ કરવું કરાવવું, અનુમોદવું.

૩૪ મન વચને કરવું, કરાવવું.

૩૫ મન કાયાએ કરવું, કરાવવું.

૩૬ વચન કાયાએ કરવું, કરાવવું.

૩૭ મન વચને કરવું, અનુમોદવું.

૩૮ મન કાયાએ કરવું, અનુમોદવું.

૩૯ વચન કાયાએ કરવું, અનુમોદવું.

૪૦ મન વચને કરાવવું, અનુમોદવું.

૪૧ મન કાયાએ કરાવવું, અનુમોદવું.

૪૨ વચન કાયાએ કરાવવું, અનુમોદવું.

૪૩ મન વચને કરવું, કરાવવું, અનુમોદવું.

૪૪ મન કાયાએ કરવું, કરાવવું,

અનુમોદવું.

૪૫ વચન કાયાએ કરવું, કરાવવું,

અનુમોદવું.

૪૬ મન વચન કાયાએ કરવું,

કરાવવું.

૪૭ મન વચન કાયાએ કરવું,

અનુમોદવું.

૪૮ મન વચન કાયાએ કરાવવું,

અનુમોદવું.

૪૯ મન વચન કાયાએ કરવું, કરાવવું,

અનુમોદવું.

અર્થ—મન, વચન અને કાયા (એ ત્રણ જોગ) વડે ન કરે (તથા) ન કરાવું, હે ભગવંત ! તે સંખર્ષી (પૂર્વે કરેલા) અપરાધને હું પ્રતિકરું છું, (આત્મસાક્ષીએ) નિહું છું, (શુદ્ધસાક્ષીએ) વિશેષ નિહું છું (અને) આત્માને (પાપથી) વાસરાવું છું. ૧ ઇતિ. ૬
 ગુરુ (૭) લઘુ (૧૬) સર્વવર્ણ (૭૬)

૧૦ ॥ અથ સામાયિક પારવાનું સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

સામાયિકવચ—સામાયિકના વચથી.

જવ—જ્યાં સુધી.

હોઈ—હોય.

છિન્નઈ—છેદાય છે.

કુમ્ભ—કર્મ.

જતિઆ વારા—જેટલી વાર.

ઉ—વળી.

સમજો ઇવ—સાધુની પેઠે.

હવઈ—હોય.

એએણુ—એ.

બહુસો—મહુ વાર.

જુતો—સહિત.

મણે—મનમાં.

નિયમસંજુતો—નિયમથી યુક્ત.

અસુહ—અશુભ.

સામાય—સામાયિક.

સામાયઅભિ—સામાયિક.

કએ—કયે છે.

સાવઓ—શ્રાવક.

જમહા—જે માટે.

કારણેણુ—કારણથી.

કુજ્જા—કરવું.

સામાયઅ-વચજુતો, જવ મણે હોઈ
 નિયમસંજુતો ॥ છિન્નઈ અસુહં કુમ્ભં, સા-
 માયઅ જતિઆવારા ॥ ૧ ॥

અર્થ—સામાયિકવતથી સુક્ત, જ્યાં સુધી મન તે નિયમથી સંયુક્ત હોય ત્યાં સુધી, જેટલીવાર સામાયિક કરે તેટલીવાર અમુક કર્મનો નાશ કરે છે.

**‘સામાઈઅમિ ઉ કચ્ચે, સમણો ઈવ સા-
વચ્ચો હવઈ જમહા ॥ ચીજીયુ કારણેણું, બ-
હુસા સામાઈઅં કુજ્જા ॥ ૨ ॥**

અર્થ—જે માટે, સામાયિક કરવી વખત આવક, સાધુ સમાન હોય, તે કારણથી (તત્વના બદલાય) બહુવાર સામાયિક કરે । ૨

૧ સામાયિક-મત્રીશ દોષ વર્જને કરવાનું છે, તે દોષ આ પ્રમાણે—

મનના દશ—૧ વૈરી દેખી દ્વેષ કરે. ૨ અવિવેક ચિંતવે. ૩ અર્થ ન ચિંતવે. ૪ મનમાં ઉદ્વેગ ધરે. ૫ યશની વાંછા કરે. ૬ વિનય ન કરે. ૭ લાય ચિંતવે. ૮ વ્યાપાર ચિંતવે. ૯ કૃણનો મંદેહ રાખે. ૧૦ નિયાણું કરે.

વચનના દશ—૧ કુવચન બોલે. ૨ હુકારા કરે. ૩ પાપ આદેશ આપે. ૪ લયારો કરે. ૫ કલહ કરે. ૬ આવો જાઓ કહે. ૭ ગાળ બોલે. ૮ બાલક રમાડે. ૯ વિકથા કરે. ૧૦ હાંસી કરે.

કામના આર—૧ આસન ચપળ હોય. ૨ ચારે દિશાએ જુએ. ૩ સાવધ કામ કરે. ૪ આપસ મરડે. ૫ અવિનયે બોલે. ૬ ઓહું લઈ બેસે. ૭ મેલ કિતારે. ૮ ખરબ ખાણે. ૯ પગ ઉપર પગ ચઢાવે. ૧૦ અંગ ઉઘાડું સુકે. ૧૧ અંગ ઢાંકે. ૧૨ બધે.

એ સર્વ મળી મત્રીશ દોષ સામાયિકમાં અવતરતાથી લાગે છે તે તજવા.

સામાયિક વિધે લીધું, વિધે પાર્યું, વિધિ
કરતાં જે કોઈ અવિધિ હુએ હોય, તે સવિ
હું મન વચન કાયાએ કરી મિચ્છામિ દુઃકડાં॥

દશ મનના, દશ વચનો, બાર કાયાના, એ બત્રીસ દો-
ષમાં જે કોઈ દોષ લાગે છે; તે સવિ હું મન વચન કાયાએ
કરી મિચ્છામિ દુઃકડાં.

માથા (૧) શુદ્ધ (૭) લઘુ (૬૭) સર્વ વર્ણ (૭૪)

અતિ સામાયિક પારવાનું સૂત્ર. ૧૦

૧૧ ॥ અથ જગત્તિતામણિ ચૈત્યવંદન ॥

શાખ્યાર્થ.

જગત્તિતામણિ—ભવ્ય જીવોને ચિં-

તામણિ રત્ન સમાન.

જગત્તિતામણિ—જીવ નિકાયના રક્ષક.

જગત્તિતામણિ—સમાન યોગવાળાના

તથા સકળ જંતુના બંધુ.

જગત્તિતામણિ—પદ્મવ્ય તથા નવ તરવના

સ્વરૂપને કહેવામાં.

સંકલિપ્તવચન—જેમનાં બિંબ સ્થાપન

કરેલાં છે.

જગત્તિતામણિ—ભવ્ય જીવોના નાથ.

જગત્તિતામણિ—સર્વ લોકના હિતનો ઉપ-

દેશ કરનાર.

જગત્તિતામણિ—મોક્ષાભિલાષીના

સાર્થવાહ.

વિચિત્રામણિ—વિચિત્ર.

અઘ્રાવચન—અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર.

કમ્બુ—આક કમ્બે.

વિજ્ઞાસણિ—નાશ કરનાર.

જિણવર-તીર્થકરો.
અમ્પડિહય-કામથી હણાયું નથી.
કમ્મભૂમિહિં-જ્યાં કર્મ વરેછે એવા.
પદમ સંઘયણિ-પહેલા સંઘયણવાળા.
સાતરિસય-એકસો સીતર.

વિહરંત-વિચરના.
નવકોડિહિં-નવ કોડ.
કોડિસહરસ-હજાર કોડ.
સાહુ-સાધુઓ.
સપમ-વર્તમાનકાળે.
મુણિ-મુનિઓ.

વરનાણુ-ઉત્તમ (કેવળ) જ્ઞાનવાળા.
સહસદુઅ-એ હજાર.
નિમ્મ વિહાણિ-નિમ્મ પ્રભાતે.
રિસહ-ઋષભદેવ ભગવાન.
ઉન્નિન્નતિ-શ્રી ગિરનાર પર્વત ઉપર.
નેમિજિણુ-નેમિનાથ ભગવાન.
સન્ન્યહરિ-સત્યપુરી (સાચો) નગરના.

મુણિસુવ્વય-મુનિસુવત સ્વામી.
પાસ-શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન.
દુરિય-પાપના.
અવર-ખીન.
ાતથયરા-તીર્થકરો,
દિસિ-દિશાઓમાં.
જિ'કેવિ-જે કોઈપણ.

જયંતુ-જય પામેા.
સાસણુ-શાસન જેમનું.
કમ્મભૂમિહિં-કર્મભૂમિના ક્ષેત્રોને વિષે.
ઉકોસય-ઉત્કૃષ્ટપણે.
જિણવરાણુ-તીર્થકરો.

લખલખ-પામીએ.
કેવલિણુ-કેવળી.
નવ-નવ.
ગમ્મમ્મ-મળીએ.
વીસ-વીસ.
ખિહું-ખે.

સમણહ-સાધુઓ.
થુણિજ્જમ્મ-સવના કરીએ.
જયઉ સામિય-સ્વામી જય પામેા.
સનુંજિ-સનુંજયને વિષે.
પહુ-પ્રભુ.
વીર-શ્રી વીર ભગવાન.
મંડણુ-આખૂણુરૂપ.
ભરૂઅચ્છહિં-ભરૂઅને વિષે.

મુહરિ-મુહરિ ગામમાં.
હહ-હુઃખ.
ખંડણુ-ખંડન કરનાર.
વિદ્દહિં-પાંચ મહાવિદ્દ ક્ષેત્રને વિષે.
ચિહું-ચાર.
વિવિસિ-વિદિશાઓમાં (પૂણ્યામાં).
તીઅ-મતીત (જૂત) કાળ સંખ્યા.

અણગમ-અનાગત-અવિન્ય કાળ
સંયમી.

જિજ્ઞુ-જિનેશ્વરને.

સત્તાણુવદ-સત્તાણું.

લખખા-લાખ.

અદ્-આદ.

અતિસય-અતીશ સો.

તિઅલોચ-ત્રણ લોકને વિષે.

વદે-હું વંદના કરું છું.

કોડિસયાદ-સો કોડ.

લખખ-લાખ.

છતીસ-છત્રીશ.

અસિદ્ધ-એ શી.

ખિખાદ-ખિખાને.

સપદ્મ-વર્તમાનકાળ સંબંધી.

વદ્-હું વંદના કરું છું.

સવ્યેદિ-સર્વ પણ.

સહસ્ત્ર-હજાર.

છપ્પત્ત-છપ્પત.

કોડિઓ-કોડ.

ખાસિઆદ-ખાશી.

ચેદ્ય-ચૈત્યોને.

પત્રસ-પંદર.

ખાયાદ-ખેનાખીશ.

અડવજા-અડાવન.

સહસ્ત્ર-હજાર.

સાસય-સાધતાં.

પણમામિ-હું પ્રણામ કરું છું.

‘ઈચ્છાકારેણ સંહિસહ ભગવન્ ! ચૈત્ય-
વંદન કરું ? ઈચ્છું.

અર્થ—સુગમ છે.

જગચિંતામણિ જગનાહ, જગગુરુ
જગરખખાણુ ॥ જગબંધવ જગસત્યવાહ,

૧ ગૈતમસ્વામિ અષ્ટાપદશ માત્રા માટે ગયા સારે લ્યાં તેમણે આ
ચૈત્યવંદન અનાવ્યું છે.

જગભાવ-વિચ્છિન્નશુ ॥ અઠાવય-સંઘવિય-
રૂપ, કમ્મઠ-વિશ્વાસશુ ॥ ચઉવીસંપિ જિ-
ણુવર, જયંતુ અપ્પહિલ્લયસાસાશુ ॥ ૧ ॥

અર્થ—લબ્ધિ જીવોને ચિંતામણીરત્ન સમાન, નિકટ લબ્ધિ
(થોડા વખતમાં મોક્ષે જનારા) જીવોના નાથ, સમસ્ત લોકોના
હિતોપદેશ, છ જીવનીકાયના રક્ષક, સમાન યોગ્યતાના લાઇ,
મોક્ષાભિલાષીના સાર્થવાહુ, ખદ્ગલબ્ધ તથા નવતરત્વનું સ્વરૂપ કહે-
વામાં વિચક્ષુ, *અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર સ્થાપન કર્યા છે યિષ્ઠ
જેમાં, અષ્ટકર્મના નાશ કરનારા અને જેનું શાસન કોઇથી હુકામ
નહીં તેવું છે, એવા ચોવીસે તીર્થકરો જયવંતા વર્તો ! ૧

૧ કમ્મભૂમિહિં કમ્મભૂમિહિં પદમ-સં-
ઘયણિ, ઉક્કેસય સત્તરિસય, જિણુવરશુ

* અષ્ટાપદ ઉપર શ્રી ઋષભદેવના પુત્ર ભરત ચંદ્રીએ ચોવીસે તીર્થ-
કરની મણિમય પ્રતિમા સ્થાપન કરેલ છે. તે દરેક તીર્થકરોની પોતપોતાની
જ્ઞાના માપે પ્રતિમા છે; સૌની નાસીકા સરખી લાઇનમાં છે, એકની
આદર્શી નીચી ઉંચી છે.

૧ પ ભરત, ૫ એરવત અને પાંચ મહાવિદ્વદની પૂર્વ પશ્ચિમની મળી
૧૬૦ વિજય એમ ૧૭૦ દેકાણે એકેક તીર્થકર ઉત્કૃષ્ટ ગ્રંથે હોય. શ્રી
અજીતનાથ સ્વામીના વારે તે પ્રમાણે હતું.

વિહરંત લખ્મઇ ॥ નવકોડિહિં કેવલિણુ,
કોડિસહસ્સ નવ સાહુ ગમ્મઇ ॥ સંપઇ જિ-
ણુવર વીસ મુણિ, ખિહું કોડિહિં વરનાણુ ॥
સમાણુહ કોડિ સહસ્સદુઅ, યુણિજમ્મઇ । નચ્ચ
વિહાણિ ॥ ૨ ॥

અર્થ—અસિ, મળી અને કૃષિરૂપ કર્મ જ્યાં વર્તે છે એવા
કર્મભૂમિના ક્ષેત્રોને વિષે, પ્રથમ સંઘયણવાળા ઉત્કૃષ્ટપણે એકસો-
સિત્તેર તીર્થકરો, વિચરતા પામીએ; કેવલજ્ઞાની નવ કોડ અને
નવ હજાર કોડ સાધુઓ (હોય એમ સિદ્ધાંતથી) બાળીએ.
વર્તમાનમાં (શ્રી સીમંધરસ્વામી પ્રમુખ) વીસ તીર્થકર (અને)
પ્રધાન કેવલજ્ઞાનના ધરનારા એ કોડ મુનિ (તથા) એ હજાર
કોડ સાધુઓ (હોય) તેઓની નિરંતર પ્રભાતે સ્તવના કરીએ.

જયઉ સામિય જયઉ સામિય, રિસહ
સતુંજિ ॥ ઉજિંજતિ પહુ નેમિજિણુ, જયઉ
વીર સચ્ચઉરિમંડણુ ॥ ભરૂઅચ્છહિં મુણિ-

૧ જનન્યકાળે વીસ તીર્થકરો હોય તે દરેક મહાવિદેહની ૮-૬-૨૪
-૨૫ માં વિજયમાં અંકેક હોય એટલે જંણુદીપમાં ચાર, ધાતકી ખંડમાં
(એ મહાવિદેહ માટે) ૮ અને પુષ્કરવરાહમાં ૮ મળી ૨૦ હોય. હાલ તે
પ્રમાણે છે. વિજયના આંકે દરેક વખતે આ પ્રમાણેજ હોય એ નક્કી નથી.

સુવ્યય, મુહરિપાસ દુહ-દુરિઅ-ખંડાણુ ॥
 અવરવિદેહિં તિત્થયરા, ચિહું દિસિ વિદિસિ
 જિંકેવિ ॥ તીઆણાગય-સંપદઅ, વંદૂ જિણુ
 સંવેવિ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જયવંતા વર્તો ! શ્રી શત્રુંજય ઉપર શ્રી ઋષભદેવ,
 જયવંતા વર્તો ! શ્રી ગીરનારજી ઉપર પ્રભુ નેમિનાથ તીર્થંકર
 (અને) સાચોર (સત્યપુરી) નગરના આશ્રુપણુરૂપ શ્રી વીર-
 સ્વામી જયવંતા વર્તો ! ભરૂચમાં શ્રી મુનિમુદ્રતસ્વામી (અને)
 *મુહરિ ગામમાં શ્રી પાર્થનાથ (એ પાંચે જિનવરો , દુઃખ અને
 પાપના નાશ કરનારા છે. બીજા (પાંચ) મહાવિદેહને વિષે જે
 તીર્થંકરો, (છે તથા) ચાર દિશાઓ અને ચાર વિદિશાઓમાં
 જે કોઈ પણ અતીતકાળ, અનાગતકાળ અને વર્તમાનકાળ સંબંધી
 તીર્થંકરો છે, તે સર્વને પણ હું વંદના કરું છું.

સત્તાણુવર્ધ-સહસ્સા, લખખા છપ્પન
 અઠ્ઠ કોડીઓ ॥ બત્તિસય બાસિઆઈ, તિઅ-
 લોએ ચેઈએ વંદે ॥ ૪ ॥

અર્થ—આઠ કોડ, છપ્પન લખ, સત્તાઈ હજાર, બત્તીસસો
 અને (૮૫૭૦૦૨૮૨) બાસી. (એટલા) ત્રણહોટને વિષે જિન-
 પ્રાસાદ છે તેને હું વાંદું છું. ૪

* દીરોઈ નામના ગામમાં મુહરી પાર્થનાથ બીરાજે છે તે સંબંધે છે.

પનરસ કોડિસયાઇ, કોડિ ખાચાલ લખખ
અડવના ॥ છત્રીસસહસ અસિઇ, સાસય
ખિખાઈ પાણુમામિ ॥ ૫ ॥

અર્થ—પંદરશે કોડ (પંદર અખખ) ભંતાલીશ કોડ, અ-
હાવન લાખ, છત્રીશ હબર, એંત્રી (પૂર્વોક્ત જિનપ્રાસાદને વિષે)
શાશ્વતા જિનખિખો છે તેઓને હું વંદના કરુંછું. ૫ ઇતિ. ૧૧

૧૨ ॥ અથ. જંકિચિ સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

જંકિચિ—જે કાંઈ.	નામતિત્થ—નામરૂપ તીર્થો છે.
સગ્ગે—સ્વર્ગમાં.	પાયાલિ—પાતાળમાં.
ખાણુસે લોખિ—મનુષ્ય લોકમાં.	જાઇ—જેટલાં.
જિણુખિખાઇ—જિનખિખો.	લાઇ—તેટલાં.
સખ્વાઇ—સર્વને.	વંદમિ—વાંદુ છું.

જં કિચિ નામતિત્થં, સગ્ગે પાયાલિ

૧. વર્તમાન તીર્થોનાં નામ—શ્રી શત્રુંજય, ગિરનાર, અર્જુનચળ
(સ્ત્રીવાડા અચળગઢ), સમ્મેતશિખર, શંખેશ્વરજી, કુંભારીયાજી, અંતરિક્ષ
પાર્શ્વનાથ, સદ્વીજી, તારંગતીર્થ, અબ્બરવા પાર્શ્વનાથ, વરકાણા, રાણકપુર,
ખામણુવાડા, હરાહિલા પાર્શ્વનાથ, પાવાપુરી, ચંપાપુરી, રાજગૃહી, માંડવગઢ,
ઢકંદી, ક્ષત્રીકુંડ, બનારસ, અયોધ્યા, અલ્હાબાદ, હસ્તિનાગપુર, હુલેવા
(કેશરીયાજી), બોધધી, પાનસર, વગેરે.

માણુસે લોએ ॥ જાઈ જિણુખિખાઈ, તાઈ
સંવાઈ, વંદામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સ્વર્ગનેવિષે, પાતાળનેવિષે, (અને) મનુષ્યલોકનેવિષે
જે તીર્થકરના ખિંખો છે તે સર્વને (તેમજ) જે કાંઈ નામ રૂપ
તીર્થો છે (તેને) હું વંદના કરું છું. ૧

ગાથા (૧, પદ (૪) સંપદા (૪) શુદ્ધ (૩) લઘુ (૨૬) સર્વવર્ણ (૩૨).

॥ અથ નમુત્યુણં વા શિક્ષત્તવ સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

નમુત્યુણં—નમસ્કાર હે.

ભગવંતાણું—ભગવાંનાંને.

તિત્થયરાણું—ધર્મતીર્થના પ્રવર્તાવ-
નારાંને.

પુરિસુત્તમાણું—પુરોમાં ઉત્તમને.

વર—પ્રધાન.

પુરિસ—પુરોને વિશે.

લોગુત્તમાણું—લોકમાં ઉત્તમને.

લોગહિઆણું—લોકના હિતકારીને.

લોગપન્થેઅગરાણું—લોકને વિષે

ઉદ્યોત કરનારાંને.

અબ્બુદયાણું—અંતર ચક્ષુના ઉદ્યા-

નારાંને.

અરિહંતાણું—અરિહંતને.

આમ્મગરાણું—દ્વાદશંગીની આદિ

કરનારાંને. [જણનારાંને.

સયંસંબુદ્ધાણું—પોતાની મેળે તત્ત્વના

પુરિસ્સીહાણું—પુરોમાં સિંહસમાનને.

પુંડરીઆણું—કમળસમાનને.

ગંધહર્યાણું—ગંધહસ્તી સમાનને.

લોગનાહાણું—લોકના નાથને.

લોગપદ્ધવાણું—લોકને વિષે દીપક

સમાનને.

અભયદયાણું—અભયદાન આપનારાંને.

મગ્ગદયાણું—મોક્ષ માર્ગને આપનારાંને.

સરણદયાણું—શરણ આપનારાંને.

ગોહિતયાણું—ગોધિખીજને આપ-
નારને.

ધમ્મનાયગાણું—ધર્મના નાયકને.

ધમ્મ—ધર્મદેખી.

ચક્કલદ્વીણું—ચક્રને ધારણ કરનારાને.

ધરનાણું—કેવળજ્ઞાન.

ધરાણું—ધારણ કરનારાને.

છંદિનાણું—અવસ્થાવસ્થામાંથી તેને.

જાવયાણું—જિતાડનારાને.

તારયાણું—તારનારાને.

બોહયાણું—નાથ આપનારાને.

ભોઅગાણું—ખીજને કર્મથી મુક્તિ-
વનારાને.

સિવ—ઉપદ્રવ રહિતને.

અરૂઅ—રોગ રહિતને.

અનખય—અક્ષયને.

અપુણુરાવિત્તિ—જ્યાંથી ફરી અવ-
તાર લેવો નથી એવું.

સપેતાણું—પામેલાને.

જિજ્ઞાણું—જિજ્ઞેષરોને.

જેઅ—જેઓ.

અમ્મઅ—અતીતકાળે.

ભવિત્સંતિ—સિદ્ધ થશે.

સપેદઅ—વર્તમાનકાળે.

સવે—તે સર્વ (દ્રવ્યજનન) ને.

વંદામિ—હું વંદના કરું છું.

ધમ્મદયાણું—ધર્મના આપનારાને.

ધમ્મદેસયાણું—ધર્મનો ઉપદેશ કરનારાને.

ધમ્મસારહીણું—ધર્મના સારથીને.

ચાદિરંત—ચાર ગતિનો અંત કરનાર.

અપ્પહિલસ—ક્રોધથી હણાય નહિ તેવા.

દંસદ—કેવળ દર્શનને.

વિઅદ—તિવત્પા છે.

જિજ્ઞાણું—સાગદિ શત્રુને જીતનારાને.

તિજ્ઞાણું—તારનારાને.

ભુદ્ધાણું—તત્ત્વ જાણનારાને.

મુત્તાણું—પેતે કર્મથી મુક્તિપ્રાપ્તને.

સવ્વજ્ઞણું—સર્વજ્ઞોને.

સવ્વરિસિણું—સર્વદર્શીને.

અચક્ક—અચળને.

અણુત—અનંતને.

અવ્યામાણું—આવા રહિતને.

સિદ્ધિગમનામયેય—સિદ્ધિગતિ નામનું

કાણું—ત્યાનને.

નમે—નમસ્કાર હો.

જિઅભયાણું—જીત્યા છે ઇહલોકાદિ
સાત ભય જેણે એવાને.

સિદ્ધા—સિદ્ધ થયા.

અણાગમે કાલે—અનાગતકાળનેવિષે.

વદ્ધમાણા—વિદ્યમાન છે.

તિવિહેણું—મન, વચન, કાયાએ ફરી.

* નમુત્થુણું 'અરિહંતાણું ભગવંતાણું' ૧

અર્થ—નમસ્કાર હો, (શ્રી) અરિહંતને, ભગવંતને, ૧

* હક એટલે ઈંદ્ર તેની કરેલ સ્તુતિ તે સંસ્તવ.

૧ અરિહંત ભગવાનને યોગીશ અતિશય હોય છે, તે આ પ્રમાણે—

૧. સરીર અનંતરૂપમય, સુગંધમય, રોગરહિત, પરસેવા રહિત અને મધરહિત હોય.

૨. રૂંધિર તથા માંસ, ગાયના દૂધસમાન ઘોળાં અને દુર્ગંધ વગરનાં હોય.

૩. આહાર તથા નિહાર, ચર્મચક્ષુથી અદૃશ્ય હોય.

૪. શ્વાસોચ્છ્વાસમાં કમળ જેવી સુગંધ હોય.

આ (૧-૪) ચાર અતિશય જન્મથીજ હોય માટે સ્વાભાવિક-સહજાતિશય અથવા મૂળાતિશય કહેવાય છે.

૫. યોજન પ્રમાણ સમવસરણમાં મનુષ્ય, દેવ, અને તિર્થંચની કોડા-કોડી સગાય અને તેમને બાધા થાય નહિ.

૬. પચીશ યોજન એટલે બેશ ગાઉ મુઘી પૂર્વાત્પત્ત રોગ ઉપશમે અને નવા રોગ થાય નહિ.

૭. દૈરભાવ ભય.

૮. મરતી થાય નહિ.

૯. અતિવૃષ્ટિ એટલે હૃદ ઉપરાન્ત વરસાદ થાય નહિ.

૧૦. અનાવૃષ્ટિ એટલે વરસાદનો અભાવ થાય નહિ.

૧૧. દુર્ભિક્ષ એટલે દુકાળ ન પડે.

૧૨. સ્વચક્ષ અને પરચક્ષનો ભય ન હોય.

૧૩. ભગવંતની વાણી મનુષ્ય, તિર્થંચ અને દેવતા પોતપોતાની ભાષામાં સમજે. (વાણી પાંત્રીશ ગુણવાળી હોય છે તે ગુણ નવકારની નોટમાંથી બેવા.)

આઈગરાણું, તિત્થયરાણું, સયંસંજી- ધ્રાણું ॥ ૨ ॥

અર્થ—(ધર્મની) આદિના કરનારને, તીર્થના સ્થાપના-
રને, પોતાની મેળે બોધ પામનારને. ૨

૧૪. એક યોજન સુધી સરખી રીતે ભગવંતની વાણી સંભળાય.

૧૫. સૂર્યથી બારગણુ તેજવાણું ભામંડળ હોય.

આ અગીયાર (૫-૧૫) અતિશયો કેવળજ્ઞાન થાય ત્યારે થાય તેથી તે કર્મક્ષયભૂતિક્ષય કહેવાય છે. ૬-૧૨ માં જળાવેલા રોગાદિક સાત ઉપદ્રવો તે ભગવંત વિહાર કરે ત્યારે પણ ચારે દિશાએ ફરતા પચીસ યોજન સુધી ન હોય.

૧૬. આકાશમાં ધર્મચક્ર હોય.

૧૭. બારનેડી (ચોવીશ) આમર અણુવીંજયા વીંજાય.

૧૮. પાદપીઠ સહિત સ્ફટિક રત્નનું ઉત્તમ સિંહાસન હોય.

૧૯. ત્રણ છત્ર દરેક દિશાએ હોય.

૨૦. રત્નમય ધર્મધ્વજ હોય (તેને ધૈર્યધ્વજ પણ કહે છે).

૨૧. નવ સુવર્ણ કમળ ઉપર ચાલે (બે ઉપર પગ મુકે અને સાત પાછળ રહે. તેમાંથી વારાફરતી બે બે આગળ આવે).

૨૨. મણિ, સુવર્ણ અને રૂપાના એ રીતે ત્રણ ગદા હોય.

૨૩. ચાર મુખે ફરી ધર્મદેશના દે, (પૂર્વ દિશાએ ભગવંત બેસે બારની ત્રણ દિશાએ ત્રણ પ્રતિર્બિમ્બ બ્યંતરદેવ સ્થાપે).

૨૪. સ્વશરીરથી બારગણુ ઉચું અશોકવૃક્ષ છત્ર, ધંટ, પતાકા આ-
દિકી યુક્ત હોય.

૨૫. કાંટા અધોમુખ એટલે અવળા થઇ જાય.

૨૬. આસતી વખતે સર્વ વૃક્ષ નમી પ્રણામ કરે.

૨૭. આસતી વખતે આકાશમાં કુંકુભિ વાગે.

પુરિસુત્તમાણું, પુરિસસીહાણું, પુરિસ-
વરપુંડરીઆણું, પુરિસવરગંધહત્થીણું ॥૩૥

અર્થ—પુરૂષને વિષે ઉત્તમને, પુરૂષને વિષે સિંહ સમાનને,
પુરૂષને વિષે ઉત્તમ પુંડરીક કમળ સમાનને, પુરૂષને વિષે પ્રધાન
મંધહસ્તિ સમાનને. ૩

લોગુત્તમાણું, લોગનાહાણું, લોગહિ-
આણું, લોગપદ્મિણું, લોગપન્નજ્ઞેઅગરાણું. ૪

૨૮. યોજન પ્રમાણ અનુકૂળ વાયુ હોય.

૨૯. મોર વગેરે શુભ પક્ષીઓ પ્રદક્ષિણા કરતાં ફરે.

૩૦. સુગંધ જળની વૃષ્ટિ થાય.

૩૧. જળ—સ્થળમાં ઉપજેલાં પાંચ વર્ણવાળા અગ્નિ પુલની દીવ્યણુ
સુધી વૃષ્ટિ થાય.

૩૨. કેશ, રોમ, દાદી અને નખ (ગંધમ લીધા પછી) વધે નહિ.

૩૩. જન્મન્યપણે ચાર નિકાયના કોડ દેવતા પાસે રહે.

૩૪. સર્વ ઋતુઓ અનુકૂળ રહે.

આ છેલ્લા ૧૬-૩૪ એટલે આગણીશ અતિશયો દેવતા કરે. તેથી તે
દેવકૃતાતિશય કહેવાય છે, આ યાત્રીશ અતિશયનો જે ચાર અતિશયમાં
સમાવેશ થાય છે તે અરિહંતના ગુણનું વર્ણન કરતાં અગાઉ જણાવી ગયા
છીએ તે સમજવા.

અર્થ—લોકને વિષે ઉત્તમને, લોકના નાથને, લોકના હિત કરનારને, લોકને વિષે દીવા સમાનને, લોકમાં પ્રકાશ કરનારને, ૪

અભયદયાણું, ચખ્ખુદયાણું, મગ્ગદ-
યાણું, સરણુદયાણું, ભોહિદયાણું ॥ ૫ ॥

અર્થ—અભયદાનના આપનારને, (શ્રુત જ્ઞાનરૂપ) ચક્ષુના આપનારને, (ભોક્ષ) માર્ગના આપનારને, શરણુ આપનારને, સમકિત આપનારને, ૫

ધમ્મદયાણું, ધમ્મદેસયાણું, ધમ્મના-
યગાણું, ધમ્મસારણીણું, ધમ્મવરચાઉરંત-
ચક્કવટીણું ॥ ૬ ॥

અર્થ—ધર્મના દાતાને, ધર્મના ઉપદેશ કરનારને, ધર્મના નાયકને, ધર્મના સારથીને, ચાર ગતિના અંત કરનાર ઉત્તમ ધર્મ ચક્રવર્તીને; ૬

અપ્પહિલચરનાણુદંસણુધરાણું, વિ-
અટ્ટછઉમાણું ॥ ૭ ॥

અર્થ—કોઈથી હુણાય નહીં એવા ઉત્તમ જ્ઞાન (કેવળજ્ઞાન) અને દર્શન (કેવળદર્શન) ના ધારણુ કરનારને, નિવર્ત્યું છે છ-
ન્નસ્થપણું તેમને, ૭

જિણાણું જવયાણું, તિન્નાણું તારયાણું,
બુદ્ધાણું ખોહયાણું, મુત્તાણું મોઝગાણું. ૮

અર્થ—રાગ દ્રેષના જિતનારને (તથા) જિત'કનારને,
(સંસારથી) તરનારને (તથા) તારનારને, તત્ત્વના જાણનારને
(તથા) જણાવનારને, (કર્મથી) મુક્તને (તથા) મુકાવનારને.

સવ્વન્નાણું, સવ્વદરિસીણું, સીવ-મયલ-
મરૂઅ-માણું ત-મખખય-મવ્વાખાહ-મપુણુ-
રાવિત્તિ-સિદ્ધિગઈ-નામઘેયં ઠાણું સંપત્તાણું,
નમો જિણાણું જિઅભયાણું ॥ ૯ ॥

અર્થ—સર્વજ્ઞને, સર્વદર્શીને; કલ્યાણરૂપ, અચળ, રાગ ર-
હિત, અનંત, અક્ષય, અવ્યાબાધ, અપુનરાગમન એવી સિદ્ધિ ગતિ
છે નામ જેતું એવા સ્થાનને પામેલાને; રાગ દ્રેષના ક્ષય કરનાર
તથા સર્વ ભયના જિતનારને નમસ્કાર હો. ૯

જેઅ અઈઆ સિદ્ધા, જેઅ ભવિરસં-
તિણાગયે કાલે ॥ સંપઈ અ વટ્ટમાણા, સવ્વે
તિવિહેણુ વંદામિ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—જેઓ અતીતકાળે સિદ્ધ થયા, જેઓ અનાગતકાળે

(૫૨)

સિદ્ધ થશે (અને) વર્તમાનકાળે વિદ્યમાન (હયાત) એવા સર્વ
(દ્રવ્યજિનો) ને હું ત્રિવિધે વંદના કરું છું. ૧૦

૫૬ (૩૩) સંપદા (૬) ગાથા (૧) શુર (૩૩)

લઘુ (૨૬૪) સર્વ વર્ણ (૨૬૭)

ધતિ નમુત્યુણું સૂત્ર. ૧૩

૧૪ ॥ અથ. જાવંતિ ચેઇઆઇં સૂત્ર. ॥

શબ્દાર્થ.

જાવંતિ—જેટલા

ઉડ્ડે—ઉર્ધ્વલોકને વિષે.

તિરિઅ લોઅે—તિર્છાલોકને વિષે.

તાઇં—તેને.

ઇહુ—અહીં.

તત્થ—ત્યાં.

ચેઇઆઇં—ચૈત્યો છે.

અહુ—અધોલોકને વિષે.

સવ્વાઇં—સર્વને.

વંદે—હું વંદના કરું છું.

સંતો—જીતો.

સંતાઇં—રહેવાને.

જાવંતિ ચેઇઆઇં, ઉડ્ડે ય અહુ અ
તિરિઅલોઅે અ; સવ્વાઇં તાઇં વંદે, ઇહુ
સંતો તત્થ સંતાઇં ॥ ૧ ॥

અર્થ—ઉર્ધ્વલોકને વિષે તથા અધોલોકને વિષે અને તિ

અર્ધલોકને વિષે જોટલી જિનપ્રતિમાઓ છે, તે સર્વને, હું અહીં છતો, ત્યાં છે તેને વંદના કરું છું. ૧ ઇતિ. ૧૪

ગાથા (૧) સંપદા (૪) પદ (૪) શુદ્ધ (૩)
લઘુ (૩૨) સર્વ વર્ણ (૩૫)

૧૫ ॥ અથ જાવંત કેવિ સાહુ સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

જાવંત—જોટલા.

સાહુ—સાધુઓ.

એરવય—એરાવત ક્ષેત્રને વિષે.

સવ્વેસિં—સર્વને.

પણુઓ—નમ્નો.

તિદંડ—ત્રણ દંડથી; મન, વચન અને
કાયાના પાપથી.

કેવિ—કોઈ પણ.

ભરહુ—ભરતક્ષેત્રને વિષે.

મહાવિદેહ—મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે.

તેસિં—તેને.

તિવિહેણુ—મન, વચન, કાયાએ કરીને.

અથવા કરવું, કરાવવું, અનુમોદવું

તે રૂપ ત્રિવિધે.

વિરયાણું—નિવર્તેલાને.

જાવંત કેવિ સાહુ, ભરહુ-રવય-મહા-
વિદેહ અ ॥ સવ્વેસિં તેસિં પણુઓ, તિ-
વિહેણુ* તિદંડવિરયાણું ॥ ૧ ॥

* કરણકારણાનુમતિરૂપેણુ.

(૫૪)

અર્થ—(પાંચ) ભરત, (પાંચ) ઐરાવત, અને (પાંચ) મહાવિંદુ ક્ષેત્રને વિષે જોટલા કોઈ સાધુઓ, મન વચન કાયાએ કરીને ત્રણ દંડથી નિવર્તેલા છે, તેઓ સર્વને હું નમ્યો. ૧ ઇતિ.

પદ (૪) સંપદા (૪) ગાથા (૧) લઘુ (૩૭)

શુર (૧) સર્વ વર્ણ (૩૮).

૧૬॥ અથ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારઃ ॥

શબ્દાર્થ.

નમો—નમસ્કાર હો.

અર્હત—અરિહંત.

સિદ્ધ—સિદ્ધ.

આચાર્ય—આચાર્ય.

ઉપાધ્યાય—ઉપાધ્યાય.

સર્વસાધુભ્યઃ—સર્વ સાધુઓને,

નમોઽર્હતિસિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુ-

ભ્યઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય (અને) સર્વ સાધુઓને (મારો) નમસ્કાર હો. ૧

૧૭ ॥ અથ. ઊવસગ્ગહરં' સ્તવન ॥

શબ્દાર્થ.

ઉવસગ્ગ-ઉપસર્ગ (વિધ) ને.

હરં-હરનાર.

પાસં-પાર્શ્વ નામનો યક્ષ જેને છે એવા.

પાસં-પાર્શ્વ નાથને.

૧ વરાહમિહરનો જીવ મરીને બ્યંતર થવાથી તેણે સંઘમાં મરણીનો ઉપદ્રવ કર્યો. તેની શાંતિને અર્થે સંઘની વિનિતિથી શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામિએ સાત ગાથાનું આ સ્તોત્ર રચ્યું. તે ભણવા, ગણવા તથા સાંભળવાથી મરણી શાંત થઈ. આથી લોકો નિરંતર આ સ્તોત્ર ગણવા લાગ્યા, તેથી ધરણેંદ્રને પ્રત્યક્ષ આવવું પડતું. માટે ધરણેંદ્રની વિનિતિથી ગુરૂમહારાજે છેલ્લા બે ગાથા ભંડારી મૂકી અને કાલ છે તે પાંચ ગાથા કાયમ રાખી. આ સ્તોત્રમાં શ્રી પાર્શ્વનાથજી તથા તેમના યક્ષ પાર્શ્વ અને પદ્માવતી, ધરણેંદ્રની દ્વી અર્થા સ્તુતિ છે. તે જાણવાની ઈચ્છાવાળાએ ટીકા જોવી. દરેક ગાથાના પહેલા પદનો અર્થ એકત્ર કરતાં પંચપરમેષીને નમસ્કાર થાય છે. તે આ પ્રમાણે—

૧ ઉવ-ઉપાધ્યાય. ૨ વિસ-એ બે અક્ષરવડે સાધુઓ લેવા, સર્વ રસમય વિષને દેખાડનાર તે સાધુઓ. ૩ ચિકુ પદવડે આચાર્ય લેવા. તીર્થંકર મોક્ષ ગયે હતાં જ્યાં સુધી શાસન રહે ત્યાં સુધી રહે તે અથવા તત્ત્વથી એકત્ર કરેલ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયના સ્વરૂપમાં રહેવાવાળા. ૪ તુહુ પદવડે અરિહંત લેવા, તોહૃતિ-અર્દ્યન્તિ અર્થાત્ ધાતી કર્મને અને સકળ મંશયને નાશ કરે તે અરિહંત. ૫ હૃચ્ચ-પદવડે સિદ્ધ-ભગવંત લેવા. છજૂ ગતૌ અર્થાત્ અપુનરાવૃત્તિમાં-મોક્ષમાં ગયા તે સિદ્ધો. અહીં પરમેષીનો ક્રમ આ પ્રમાણે કર્યો તેનો હેતુ આ પ્રમાણે જાણવો. સૂત્ર ઉપાધ્યાયની પાસે ભણાય તેથી પ્રથમ ઉપાધ્યાયને નમસ્કાર કર્યો. ઉપાધ્યાય સમાપ્તે અભ્યાસ કરતા સાધુઓને સાધુ સલાય કરે, માટે જીવંત સાધુને નમસ્કાર કર્યો. ભણેલ સૂત્રનો અર્થ આચાર્યો કહે તેથી જીવંત આચાર્યને નમસ્કાર કર્યો, આચાર્યના ઉપદેશથી અરિહંતપણાનું જ્ઞાન થાય માટે આથી અરિહંતને નમસ્કાર કર્યો.

વંદામિ-હું વાંદું છું.
 મુક્ક-મુકાપેલા.
 વિસ-વિષને.
 મંગલ-મંગળ.
 આવાસ-ધરણ છે.
 કંઠે-કંઠમાં.
 ધારેઈ-ધારણ કરે.
 સયા-હમેશાં.
 તસ્સ-તેના.
 રોગ-રોગ
 દુક-નારો.
 જતિ-પામે છે.
 ચિકુઈ-રહો.
 મંતો-મંત્ર.
 પણમેવિ-નમસ્કાર પણ.
 હોઈ-થાય છે.
 તિરિએમુવિ-તિર્યચને વિષે પણ.
 પાવતિ-પામે.
 દુખમ-દુઃખ.
 તુલ-તમારું.
 લદ્દે-પામ્યે છતે.
 કરપપાયવખલિએ-કરપવૃક્ષથી
 અધિક.
 જવા-જવો.
 હાણ-સ્થાનને.
 સંથુઓ-સ્તવેલા.
 ભતિખલર-ભક્તિના સમૂહ કરી.

કમ્મઘણુ-કર્મના સમૂહથી.
 વિસહર-વિષધર-સર્પના.
 નિત્રાસ-નાશ કરનારા છે.
 કલ્લાણુ-કલ્યાણના.
 વિસહરકુલિંગમંત-વિષધર સ્પર્શિંગ
 નામના મંત્રને,
 જો-જો.
 મણુઓ-મનુષ્ય.
 ગહ-ગ્રહ.
 મારી-મરતી.
 જરા-તાવ
 ઉવસામ-શાંતિને.
 દૂરે-દૂર.
 તુજ્જ-તમારો.
 ખલુફલો-વણાં કળવાળો.
 નર-મનુષ્ય.
 જવા-જવો.
 ન-નહી.
 દોગચ્ચ-દુર્લાચ્ય.
 સમ્મત્તે-સમક્તિ-દર્શન.
 ચિંતામણિ-ચિંતામણિ રત્ન.
 પાવતિ-પામે છે.
 અવિચ્છેણુ-નિર્વિઘ્નપણે.
 અયરામર-અજરામર.
 દુમ્મ-એ પ્રકારે.
 મહાયસ-હે મોટા યશઃવાળા !
 નિખલરેણુ-પરિપૂર્ણ એવા.

હિઅએણુ—હદયે કરી

તા—તે કારણ માટે.

દેવ—હે દેવ !

દિગ્ગજ—આપો.

બોહિ—બોધિબીજ.

ભવે ભવે—ભવ ભવને વિષે.

પાસ ગિણચંદ—હે શ્રીપાર્શ્વ ગિનચંદ્ર !

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ ક-
મ્મધાણુમુક્તં ॥ ૧ વિસહર-વિસનિત્રાસં, મં-
ગલ-કલ્પાણુ-આવાસં ॥ ૧ ॥

અર્થ—ઉપસર્ગને હરનાર પાર્શ્વ નામનો યક્ષ સેવક છે તેનો એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન, જે કર્મના સમૂહથી મુક્ત છે, (તથા) જે સર્પના ઝેરને અતિશયે કરીને નાશ કરનાર છે (વળી) જે મંગળ અને કલ્યાણના ઘર છે, તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧

વિસહરપુલિંગમંતં, કંઠેધારેઘ જો સયા
માણુઓ ॥ તસ્સ ગહ-રોગમારી, દુઠ્ઠ-જરા
જંતિ ઉવસામં ॥ ૨ ॥

૧ વિષ એટલે મિથ્યાત્વ કષાયાદિ તેને ધારણ કરનાર જીવોના વિષ એટલે મિથ્યાભાવને નાશ કરનાર, અથવા વિષગ્રહ-વિષ એટલે પાણી ઉપલક્ષથી મણિકર્ણિકા નદીનું પાણી ત્યાં ગૃહ એટલે નિવાસ છે જેનો એવો કમકમુનિ તેના વિષ એટલે પંચામિ પ્રમુખ ધર્મને નાશ કરનારા.

૨ મનુગો—મંત્રને જાણનાર—માત્રિક.

અર્થ—જે મનુષ્ય નિરંતર (શ્રી પાર્શ્વનાથના નામગણિ ૧) વિષધરસ્કુલિંગ નામના મંત્રને કંઠને વિષે ધારણ કરે છે, તેના (દુષ્ટ) ગ્રહ, રોગ, મરકી (અને) દુષ્ટ જ્વર-તાવ શાંત પામે છે. ૨

ચિઠ્ઠિ દૂરે મંતો, તુજઝ પાણુમોવિ બ-
હુફેલો હોઈ ॥ નરતિરિએસુવિ જીવા, પાવંતિ
ન દુખખ-દોગચ્યં^૧ ॥ ૩ ॥

અર્થ—(એ) મંત્ર દૂર રહો, તમને નમસ્કાર કરવો તે પણ
ધણું ફળ આપનાર થાય છે. (તે) જીવો મનુષ્ય અને તિર્યચને
વિષે પણ દુઃખ અને દારિદ્ર્ય પામતા નથી. ૩

તુહ સમ્મતે લધ્ધે, ચિંતામણિ-કપ્પ-
પાયવખ્ખહિએ ॥ પાવંતિ અવિગ્ધેણું, જીવા
અયરામરં ઠાણું ॥ ૪ ॥

અર્થ—ચિંતામણિરત્ન (અને) કદપવૃક્ષથી અધિક મહિમા
વાળું એવું તમારું સમ્યદ્ગર્શન (સમકિત) પામે છો, (ભવ્ય)
જીવો અજર અમર (મોક્ષ) સ્થાનને નિર્વિઘ્નપણે પામે છે. ૪

ઈએ સંથુઓ મહાયસ ! ભત્તિખમર-નિ-

બરેણુ હિયઓણુ ॥ તા દેવ ! દિજજ બોહિં,
ભવે ભવે પાસજિણુચંદ ! ॥ ૫ ॥

અર્થ—હે મહાયશ ! ભક્તિના સમૂહથી પૂર્ણ ભરેલા અં-
તઃકરણથી આ સ્તવના કરી, તે કારણથી હે દેવ ! શ્રી પાર્શ્વ-
જિનચંદ્ર ! (મને) જન્મોજન્મને વિષે બોધિણીજ (સમ્યગ્-
દર્શન) આપો. ૫ ઇતિ ૧૭.

ગુરુ (૨૧) લઘુ (૧૬૪) સર્વ વર્ણુ (૧૮૫) ગાથા (૫)

૧૮ ॥ અથ નયવીયરાય સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

જય-જય પામો.

જગગુરુ-હે જગતના ગુરુ.

મમ-મને.

પ્રભાવઓ-પ્રભાવથી.

ભવનિવેઓ-ભવનું ઉદાસપણું.

ધૃતુ ફલ-ધટ ફળની,

લોભવિરૂઢચ્યાઓ-લોક વિરૂદ્ધનો
ત્યાગ.

તવ્યયણુ-તેમનાં વચનનો.

આભવ-આનાં સુધી ભવ કરવા
પડે ત્યાં સુધી.

વીયરાય-હે વીતરાગ.

હોહિ-થાઓ.

તુહ-તમારા.

ભયવ-હે ભગવન.

મગ્ગાણુસારિઆ-માર્ગાનુસારીપણું.

સિદ્ધી-સિદ્ધિ.

ગુરુજણુપૂઆ-ચડિલ જનની પૂજા.

પરત્યકરણુ-પરોપકાર કરવાપણું,

મુહુગુરુજોગો-શુદ્ધ ગુરુનો યોગ.

સેવણુ-અંગીકાર.

અખંડા-અખંડ.

વારિજજ-નિષેધું છે.

જમ્બવિ-જો કે.

તુહ-તમારા.

તહુવિ-તોપણ.

હુજ-હોજો.

ભવેભવે-ભવોભવને વિષે

ચલણાણું-ચરણની.

કર્મખયો-કર્મનો ક્ષય.

બોહિલાભો-બોધિબીજનો લાભ.

મહ એઅ-મને, એ.

નાહ-હે નાથ !

સર્વ મંગલ-સર્વ મંગલિકમાં.

સર્વ કલ્યાણ-સર્વ કલ્યાણનું.

પ્રધાન-પ્રધાન એવું.

જૈન-જૈન.

શાસન-શાસન.

નિઆણખંધણું-નિયાણાનું ખાધવું.

સમએ-સિદ્ધાંતમાં.

મમ-મારે.

સેવા-સેવા.

તુમહ-તમારા.

દુખખયો-દુઃખનો ક્ષય.

સમાહિમરણું-સમાધિ મરણ.

સંપજઉ-પ્રાપ્ત થાઓ.

તુહ-તમને.

પણામકરણું-પ્રણામ કરવાથી.

માંગલ્ય-મંગળરૂપ.

કારણ-કારણરૂપ.

સર્વ ધર્માણાં-સર્વ ધર્મોમાં.

જયતિ-જય પામે છે.

જય વીયરાય જગગુરુ, હોઉ મમં તુહ
પભાવઓ ભયવં ॥ ભવનિવેઓ મગ્ગા,-
ણુસારિયા ઇદ્દલસિદ્ધી ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે વીતરાગ ! હે જગતના ગુરુ ! (તમે) જયવંતા
વર્તો. હે ભગવંત ! મને તમારા પ્રભાવથી ભવનું ઉદાસપણું,
માર્ગાનુસારીપણું (અને) ઇદ્દલ (શુદ્ધ આત્મધર્મ) ની સિદ્ધિ
હોજો. ૧

લોગવિરૂદ્ધચાઓ, ગુરૂજનપૂઆ પર-
ત્યકરણું ચ ॥ સુહગુરૂનેગો તબ્બય,-જુસેવાણા
આભવમખંડા' ॥ ૨ ॥

અર્થ—લોગ વિરૂદ્ધનો ત્યાગ, (માતાપિતાદિ) ગુરૂજનની
પૂજા તથા પરોપકાર કરવાપણું, શુદ્ધ ગુરૂનો મેલાપ, તેમના
વચનનું અંગીકરણ (તે સર્વ) જ્યાં સુધી મારે ભવ કરવા પડે
ત્યાં સુધી (મોક્ષ પ્રાપ્તિ સુધી) અખંડ હોજો. ૨

વારિજજઈ જઈવિ નિઆ,-જુખંધાણું
વીયરાય ! તુહ સમચે ॥ તહવિ મમ હુજજ
સેવા, ભવે ભવે તુમહ ચલાણાણું ॥ ૩ ॥

અર્થ—હે વીતરાગ ! તમારા સિદ્ધાંતમાં જો કે નિયાણાનું
ખાંધવું નિષેધ્યું છે, તો પણ મને ભવોભવને વિષે તમારા ચર-
ણોની સેવા હોજો. ૩

દુખખખઓ કમખખઓ, સમાહિમરાણું
ચ યોહિલાભો ચ ॥ સંપજજઉ મહ એચં,
તુહ નાહ ! પણામકરણેણું ॥ ૪ ॥

અર્થ—હે નાથ ! તમને પ્રણામ કરવાથી, મને દુઃખનો ક્ષય, કર્મનો ક્ષય, સમાધિ મરણ તથા બોધિનો લાભ, એ (ચાર) સંપ્રાપ્ત થાઓ. ૪

સર્વ-મંગલ-માંગલ્યં, સર્વ-કલ્યાણુકાર-
ણુમ્ ॥ પ્રધાનં સર્વ-ધર્માણાં, જૈનં જયતિ
શાસનમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ—સર્વ મંગળીકમાં મંગળીક, સર્વ કલ્યાણુનું કારણ (અને) સર્વ ધર્મોમાં પ્રધાન (એવું) જૈન શાસન જયવંતુ વર્તે છે. ૫ ઇતિ. ૧૮.

સંપદા (૨૦) ગાથા (૫) પદ (૨૦) શુર (૧૯)
લઘુ (૧૭૨) સર્વવર્ણ (૧૬૧).

૧૯ ॥ અરિહંત એઇઆણું વા ચૈત્યસ્તવ^૧ ॥

શબ્દાર્થ.

ચૈઇઆણું—પ્રતિમાને (વાંદવા માટે)	વાંદણુવત્તિઆએ—વાંદવાને નિમિત્તે.
પૂઅણુવત્તિઆએ—પૂજા કરવાને	સક્કારવત્તિઆએ—સત્કાર કરવાને
	નિમિત્તે. નિમિત્તે.
સમ્માણુવત્તિઆએ—સન્માનને	બોહિલાભવત્તિઆએ—બોધિ લાભને
	નિમિત્તે. નિમિત્તે.

૧, આ સૂત્રવડે સ્થાપનાજિનની સ્તુતિ થાય છે.

નિરૂપસગ્ગવત્તિઆએ—ઉપસર્ગરહિત સદ્ધાએ—શ્રદ્ધાથી.
 સ્થાનક (મોક્ષ) પામવા નિમિત્તે. મેહાએ—નિર્મળ સુદ્ધિથી.
 ધિઈ એ—ચિત્તની સ્થિરતાથી. ધારણાએ—ધારણાપૂર્વક.
 આણુપેહાએ—વારંવાર વિચારીને. વટ્ટમાણીએ—વધતી, વૃદ્ધિ પામતી.

અરિહંતચેઈઆણું, કરેમિ કાઉરસગ્ગં ૧

અર્થ—અરિહંતની પ્રતિમાને (વંદનાદિ અર્થ) હું કાયા-
 ત્સર્ગ કરું છું. અર્થાત્ વંદન વગેરે કરવાથી જે ફળ થાય તે
 મને કાયાત્સર્ગથી થાય. ૧ ઇતિ.

વંદણુવત્તિઆએ, પૂઆણુવત્તિઆએ,
 સક્કારવત્તિઆએ, સન્માણુવત્તિઆએ, યો-
 હિલાભવત્તિઆએ, નિરૂપસગ્ગવત્તિઆએ ૨

અર્થ—વાંદવાને નિમિત્તે, પૂજા કરવાને નિમિત્તે, સત્કારને નિ-
 મિત્તે, સન્માનને નિમિત્તે, યોધિ (સમ્યગ્દર્શન અથવા રત્નત્રયી
 અથવા પરલોકે જિનધર્મની પ્રાપ્તિ) લાભને નિમિત્તે, (અને)
 ઉપસર્ગ રહિત (મોક્ષ) સ્થાન પામવા નિમિત્તે. ૨

સદ્ધાએ, મેહાએ, ધિઈ એ, ધારણાએ,
 આણુપેહાએ, વટ્ટમાણીએ, ઠામિ કાઉરસ-
 ગ્ગં ॥ ૩ ॥

અર્થ—વૃદ્ધિ પામતી શ્રદ્ધાથી, નિર્મળ બુદ્ધિપૂર્વક, ચિત્તની સ્થિરતાએ, ધારણા પૂર્વક, (અને) વારંવાર વિચારણા પૂર્વક, હું કાચોત્સર્ગ કરું છું. ૩ (વૃદ્ધિ પામતી એ પદ શ્રદ્ધાદિ પાંચે સાથે જોડવું.) ઇતિ ૧૯

સંપદા [૩] પદ [૧૫] શુર [૧૬] લઘુ [૭૩] સર્વવર્ણ [૮૯]

૨૦ ॥ અથ કલ્યાણકંદં સ્તુતિ ॥

શબ્દાર્થ.

કલ્યાણકંદં—કલ્યાણના મૂળ.

જિણિંદં—શ્રી જિનેન્દ્રને.

તઓ—તે પક્ષી.

મુણિંદં—મુનિઓના ઈન્દ્રને.

પયાસં—ત્રણ ભુવનને પ્રકાર કરનારા.

ભક્તીઠં—ભક્તિથી.

સિરિવદ્ધમાણું—શ્રી વદ્ધમાન સ્વામીને.

પારં—પારને.

સિવં—મોક્ષને.

સુકંકસારં—સર્વ પવિત્ર વસ્તુઓને વિષે સારરૂપ.

પદમં—પહેલા.

સંતિં—શ્રી શાંતિનાથને.

નેમિજિણું—શ્રી નેમિજિનને.

પાસં—શ્રી પાર્શ્વનાથને.

સુગુણિક્ષણું—સારા ગુણોના એક સ્થાનરૂપ.

વદે—હું વદના કરું છું.

અપારં—જેનો પાર નથી એવા.

સંસાર સમુદ્—અંસારરૂપ સમુદ્રના.

પતા—પામેલા.

દિતુ—આપો.

સંવે—મવા.

જિણિંદા—જિનેન્દ્રો.

૧ દરેક થોડા જગમાં પહેલી સ્તુતિ અમુક તીર્થકર અગર તીર્થકરોની હોય, બીજી સર્વ જિનોની, ત્રીજી જ્ઞાન અગર સિદ્ધાંતની અને ચોથી શાસનના અધિષ્ઠાયક યક્ષ યક્ષણીની હોય છે.

સુરવિંદ-દેવતાના સમૂહથી.
 કલ્યાણવદ્વીણ-કલ્યાણરૂપ વેસના.
 નિવ્યાણમગ્ગે-મોક્ષ માર્ગને વિષે.
 પાણાસિય-નાશ કર્યો છે.
 કુવાઈ-કુવાઈઓના.
 મય-મતને.
 સરણ-આધારભૂત.
 નમામિ-હું નમું છું.
 તિજગપ્પહાણ-ત્રણ જગતને વિષે
 પ્રધાન.

ગાજખીર-ગાયનું દૂધ.
 વત્તા-વર્ણવાળી.
 હાથા-જેના હાથમાં છે.
 નિસત્તા-મોલી.
 પુત્થય-પુસ્તકનો.
 હાથા-જેના હાથમાં છે.
 સા-તે.
 સયા-હમેશાં.

વંદા-વંદાએલા.
 વિસાસિકંદા-વિશાળ મૂળીમાંરૂપ.
 જાણકરૂપ-રથ સમાન.
 અસેસ-મધા.
 દરૂપ-ગર્વને.
 જિણાણ-જિનેશ્વરના.
 યુહાણ-તત્ત્વવેત્તાઓને.
 નિચ્ચ-હમેશાં.
 કુંદ-ડોલરતાં પુલ.
 હંદુ-ચંદ્ર.
 તુસાર-હિમના જેવા.
 સરેજ-કમળ.
 કમલે-કમળને વિષે.
 વાએસિરી-શ્રુતદેવી.
 વગ્ગ-સમૂહ, વ્યય.
 મુહાય-મુખને અર્થે.
 અમહુ-અમને.
 પસાથા-ઉત્તમ.

કલ્યાણ-કંદં પદમં જિણિંદં, સંતિં તચ્ચો
 નેમિજિણં મુણિંદં, પાસં પયાસં સુગુણિદ્ધ-
 ઠાણં, ભત્તીઈ વંદે સિરિવદ્ધમાણું ॥ ૧ ॥

અર્થ—કલ્યાણના મૂળ શ્રી પ્રથમ જિનેન્દને, શ્રી શાંતિવાણને
 તથા મુનિઓના ઇન્દ્ર શ્રી નેમિજિનને, (ત્રણ ગુણને) પ્રકાશ

કરનારા (અને) સારા ગુણોના એક સ્થાનક શ્રી પાર્શ્વનાથને,
(તથા) શ્રી વર્દમાનસ્વામિને હું બક્ષિતપૂર્વક વાંદું છું. ૧

અપાર-સંસાર-સમુદ્રપારં,-પતા સિવં
દિંતુ સુઘંસારં; સંવે જિણિંદા સુરવિંદવંદા,
કલાણુ-વક્ષીણુ વિસાલકંદા ॥ ૨ ॥

અર્થ—નથી છેડા જેનો એવા સંસારરૂપ સમુદ્રના પારને
પામેલા (તથા) દેવતાઓના સમૂહથી વંદાએલા (અને) ક-
દ્યાણરૂપ વેલના વિશાળ મૂળ એવા સર્વ જીનેંદ્રો, સર્વ પવિત્ર
વસ્તુઓને વિષે સારરૂપ એવું મોક્ષ (મને) આપો. ૨

નિન્વાણુમગ્ગે વરજાણુકપ્પં, પાણુસિયા-
સેસ-કુવાઈદપ્પં; મયં જિણાણું સરાણું બુ-
હાણું, નમામિ નિચ્ચં તિજગપ્પહાણું ॥ ૩ ॥

અર્થ—મોક્ષમાર્ગને વિષે પ્રધાન રથ સમાન (અને) સ-
મગ્ત કુવાઈઓના અહંકારને નાશ કરનાર, તત્ત્વવેત્તાઓને આ-
ધારભૂત (અને) ત્રણ જગતને વિષે પ્રધાન, એવા જિનેશ્વરોના
મતના હું નિરંતર નમસ્કાર કરું છું. ૩

હુંદિંદુગોખ્ખીરતુસારવત્તા, સરંજહત્થા
કપ્પે નિત્ત્રા; વાએતિરી પુત્થય-વગ્ગહ-

ત્યા, સુહાય સા અગ્નિ સયા પસત્યા ॥ ૪ ॥

અર્થ—મયકુંદનાં કુલ, ચંદ્રમા, ગાયતું દૂધ (અને) હિમ એ (ચાર)ના વર્ણ જેવો રંગ છે જેનો, હાથમાં કમલવાળી, કમલને વિષે ખેડેલી, પુસ્તકનો સમૂહ જેના હાથમાં છે એવી, અથવા પુસ્તકવડે ભરેલ છે હાથ જેનો એવી તથા ઉત્તમ, એવી તે શ્રુતદેવી, નિરંતર અમને સુખને અર્થે થાઓ. ૪ ઇતિસ્તુતિ.

—❀—

૨૧ ॥ અથ. સંસારદાવાની સ્તુતિ ॥

શબ્દાર્થ.

દાવાનલ-દાવા યાના.

નીરં-પાણી સમાનને.

ધૂલી-ધૂળને.

સમીરં-પવન સમાનને.

રસા-પૃથ્વીને.

સાર-તીક્ષ્ણ.

નભામિ-હું નમું છું.

ગિરિસાર-મેઢપર્વત જેવા.

ભાવ-ભાવપૂર્વક.

સુર-દેવ.

માનવ-મનુષ્યના.

મૂલા-મુકુટને વિષે રહેલા.

દાદુ-નાપને (બોલવવામાં)

સંભોહ-મોહરૂપી.

હરણુ-હર કરવામાં.

માયા-માયા-કપટરૂપી.

દારણુ-ખોદવામાં.

સીરમ-હળ સમાનને.

વીરં-શ્રી વીર ભગવાનને.

ધીરમ-ધીરને.

અવનામ-નમસ્કાર કરનારા.

દાનવ-દાનવ.

ધન-સ્વામીઓના.

વિલોલ-ચપળ.

૧ આ સ્તુતિ શ્રી હરિભદ્રસુરિએ રચી છે, તે સમ મંસ્કૃત ભાષામાં છે.

કમલ-કમળોની.
 અક્ષિતાનિ-પૂજાએલા.
 અભિનત-લક્ષ્ય.
 સમીહિતાનિ-વાંછિતો જેણે.
 નમામિ-હું નમસ્કાર કરું છું.
 પ્રદાનિ-અરણ્યોને.
 બોધાગાધ-જ્ઞાનથી ગંભીર.
 પદવી-રચનારૂપ.
 અભિરામ-મનોહર.
 અવિરલ-આંતરા રહિત.
 સંગમ-મળવાથી.
 દેહમ-સ્વરૂપવાળા.
 વેલ-વેલવાળા.
 ગમ-પાઠરૂપ.
 સંકુલ-સરપૂર.
 સાર-પ્રધાન.
 જલનિધિ-સમુદ્રને.
 સાકુ-સારી રીતે.

આવલિ-મેણિથી,
 સંપૂરિત-સારી રીતે પૂરેલા છે.
 લોક-મેળોના.
 કામ-અત્યંત.
 જિનરાજ-જિનેશ્વર ભગવાનના.
 તાનિ-તે.
 સુપદ-સારાં પદોની.
 નીરપૂર-જળાળા પૂરવડે.
 જીવાહિ-સા-જીવોની અહિંસારૂપ.
 લહરી-તરંગોના.
 અગાદ-અગાધ.
 ચૂલા-સિદ્ધાંતોની ચૂલિકારૂપ.
 ગુરુ-મોટા.
 મહુડી-રત્નોથી.
 દૂર પાર-દૂર છે કાંઈ જેનો.
 બીરાગમ-વીર ભગવાનના આગમરૂપ.
 સાદર-આદર સહિત.
 સેવે-હું સેવું છું.

ઈદ્રવજ્ર છંદ.

સંસારદાવાનલ-દાહનીરં, સંમોહધૂલીહ-
 રણે સમીરં ॥ માયા-રસા-દારણુ-સાર-સીરં,
 નમામિ વીરં ગિરિસાર-ધીરમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સંસાર રૂપી દાવાનળના તાપને ઓલવવાને પાણી-સમાન, અજ્ઞાનરૂપ ધૂળને હરણ કરવાને પવન સમાન, કપટરૂપી પૃથ્વીને ખોદવાને તીક્ષ્ણ હળ સમાન અને મેરૂ પર્વતની જેવા ધૈર્યતાવાળા એવા વીરપ્રભુને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧

વમંતતિલકા વૃત્તમ્.

ભાવાવનામ-સુરદાનવમાનવેન,—

ચૂલાવિલોલકમલાવલિમાલિતાનિ ॥

સંપૂરિતાભિનતલોકસમીહિતાનિ,

કામં નમામિ જિનરાજપદાનિ તાનિ ॥૨॥

અર્થ—ભાવપૂર્વક નમસ્કાર કર્યો છે જંભુ એવા દેવ, દાનવ અને મનુષ્યના સ્વામી તેના મસ્તકને વિષે રહેલા મુકુટ ઉપરના દેદીખ્યમાન (અપળ) કમળોની શ્રેણિઓવડે જે પૂજયેલા છે. તથા સમ્યક્ રીતે પૂર્ણ કર્યા છે નમસ્કાર કરનારા લોકોના મનો-વાંછિત જંભુ, એવા જિનેશ્વર ભગવાનનાં તે ચરણો પ્રત્યે હું સ્વેચ્છાએ નમસ્કાર કરું છું. ૨

મંદાકાંતા વૃત્તમ્.

ખોધાગાધં સુપદપદવી-નીરપૂરાભિરામં;

જીવાહિંસાવિરલ્લહરીસંગમાગાહદેહમ્ ॥

ચૂલાવેલં ગુરુગમભાણીસંકુલં દૂરપારં,
સારં વીરાગમજલનિધિં સાદરં સાધુ સેવે. ૩

અર્થ—ગંભીર છે જ્ઞાન જેને વિષે તથા સુંદર પદોની રચના રૂપ પાણીના સમૂહો કરી મનોહર, તથા જીવોની રક્ષા રૂપ આંતરારહિત તરંગોના પરસ્પરં મલવા થકી અગાધ છે દેહ સ્વ-રૂપ જેતું, વળી સિદ્ધાંતોની ચૂલિકારૂપી વેલો છે જેને વિષે તથા મોટા એવા સરળા પાઠરૂપ રત્નોધી ભરેલો અને અત્યંત દૂર છે કાઠો તે જેનો તથા પ્રધાન, એવા શ્રી વીર પરમાત્માના આગમ-રૂપ સમુદ્રને આદરસહિત સમ્યક્ પ્રકારે હું સેવું છું. ૩

શબ્દાર્થ.

આમૂલ-મૂળ સુધી.

ચૂલી-પરાગના, રજના.

પરિમલ-સુગંધને વિષે.

લોલ-ચપળ.

માલો-પંક્તિઓના.

આરાવસાર-શબ્દોર્થો ક્રમ.

દલ-પત્રવાળાં.

અગાર-ધરતી.

નિવાસે-જેનો નિવાસ છે એવી.

સંભાર-સમૂહથી.

વર-પ્રધાન.

તાર-દેદીપ્યમાન.

અભિરામે-મનોહર

આલોલ-ગ્રાસનું.

બહુલ-વર્ણાં.

આલીલ-આસક્ત.

અલિ-ભરણાઓની.

ઝંકાર-ઝંકારના.

અમલ-નિર્મલ.

કમલ-કમળરૂપ.

ભૂમિ-ભૂમિમાં.

છાયા-કાંનિના.

સારે-સુશોભિત.

કમલકરે-કમળ જેના હાથમાં છે.

હાર-હારવડે.

વાણી-દાદશાંગીરૂપ વાણીના.

‘દાહદેહિ-સમૂહ જેના દેહ સ્વરૂપ છે. ભવવિરહ વર’-મોક્ષરૂપ વરદાન.

હિ-આપો.

મે-મને.

વિ-હે દેવિ.

સાર-પ્રધાન.

સગંધરાવૃત્તમ્.

આમૂલાલોલ-ધૂતીબહુલપરિમલાલીલ-
 ॥લાલિમાલા,-ઝંકારારાવસારા-મલહલકમ-
 ॥ગારભૂમિ-નિવાસે ! ॥ છાયાસંભારસારે !
 ॥રકમલકરે ! તારહારાભિરામે !, વાણીસંદો-
 ॥દેહિ ! ભવવિરહવરંદેહિ મે દેવિ ! સારમ્ ॥૪॥

અર્થ—મૂળસુધી ડાલતું તથા મકરંદના સુગંધી કણીઆની
 અત્યંત સુગંધને વિષે આસક્ત એવા ચપલ ભરમાઓની શ્રેણી-
 ના ગુંબરના શબ્દોએ કરીને શોભતું એવું, વળી નિર્મળ પાંદડા-
 વાળું એવું કમલ તેની ઉપર ભુવનના મધ્યભાગની ભૂમિને વિષે
 નિવાસ છે જેનો એવી; તથા કંતિના સમૂહવડે સુશોભિત એવી;
 તથા સુંદર કમળ છે જેના હાથને વિષે એવી; તથા દેહીપ્રમાણ
 હારે કરી મનોહર એવી, દ્વાદશાંગીરૂપ વાણીના સમૂહ રૂપી
 શરીર છે જેનું એવી; હે શ્રુતદેવિ ! મને પ્રધાન મોક્ષરૂપી વર-
 દાન આપો ! ૪ ઇતિ ॥ ૨૧ ॥

ગાથા [૪] પદ [૧૬] સંપદા [૧૬] સર્વ [લઘુ] વર્ણ [૨૫૨]

૨૨ ॥ અથ પુષ્પઅરવરદી વા શ્રુતસ્તવ

સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

પુષ્પઅરવર-પુષ્પઅરવર નામના.
 ધાયધસર-ધાનકી ખંડને વિષે.
 એરવથ-એરવતક્ષેત્રને વિષે.
 ધમ્મમ્મગર-ધર્મની આદિ કર્તાને.
 તમ-અજ્ઞાનરૂપી.
 પડદ-સમૂહનો.
 સુરગણુ-દેવતાના સમૂહના.
 ઇદ-ઉદ્રોએ.
 સીમાધરસ-મર્યાદામાં રાખનારાને.
 પર્ણપ્રિય-તોડી નાંખ્યું છે.
 ભદ-જન્મ.
 મરણુ-મૃત્યુ.
 પશુસાણુસ-નાશ કરનારાને.
 પુષ્પઅસ-સંપૂર્ણ.
 મુહાવસ-મોક્ષ સુખના આપનારા.
 દેવ-દેવતા.
 નર-મનુષ્યો.

દીવર-અર્થ દ્વીપમાં.
 જંબુદીપે-જંબુદ્વીપની અંદર.
 વિદેહ-મહાવિદેહક્ષેત્રને વિષે.
 નમસામિ-હું નમસ્કાર કરું છું.
 તિમિર-અંધકારના.
 વિદ્વસણુસ-નાશ કરનારાને.
 નર-મનુષ્યોના.
 મહિઅસ-પૂજેલાને.
 વદિ-હું વંદના કરું છું.
 મોહજલસ-મોહ જળ જેણું.
 જરા-વૃદ્ધાવસ્થા.
 સોગ-શોકને.
 કલ્લાણુ-કલ્યાણ.
 વિસાલ-વિશાળ.
 કો-કોણ.
 દાણુવ-દાનવ.
 ઇદ-ઉદ્રોના.

૧ આ સુત્રવડે સિદ્ધાંતની સ્તુતિ કરી છે, તેથી શ્રુતસ્તવ. પહેલી ગા-
 થાવડે ભાવ અરિહંતની સ્તુતિ કરી છે અને પાછળની ત્રણ ગાથાવડે શ્રુતની
 સ્તુતિ કરી છે.

ગણુ-સમૂહ.
 ધમ્મસ્સ-શ્રુત ધર્મનો.
 પમાયં-પ્રમાદ.
 સિદ્ધે-સિદ્ધ એવા.
 પયઓ-ગાદર સહિત.
 જિહ્વમયે-શ્રાજિનમત (સિદ્ધાંત) ને.
 સયં-દુઃખેશાં.
 દેવં-માનિક દેવ.
 સુવજ્જ-જ્યોતિષી દેવ.
 ગણુ-સમૂહથી.
 અવિચયો-પૂર્યએના.
 જરથ-જેમાં.
 જગમિણુ-ગા જગત.
 મન્થ-મનુષ્ય.
 ધમ્મો-શ્રુત ધર્મ.
 સાસઓ-શાશ્વતો.
 ઉત્તર-પ્રધાનપાત્રું જેમ હોય તેમ.
 સુઅસ્સ-સિદ્ધાંતને આરાધવાનિમિત્તે

અવિચયમ્-પૂર્યેના,
 ઉવલપ્પ-પ્રાપ્ત કરીને.
 કરે-કરે.
 ભો-હે જ્ઞાનવંત લોકો.
 હુમો-હું નમસ્કાર કરું છું.
 નંદી-વૃદ્ધિ થાઓ.
 સંજમે-ચારિત્ર ધર્મને વિષે.
 નાગ-અવનપતિ દેવ.
 દિગ્ગર-અંતર દેવતાના.
 રુપભૂઅભાવ-મત્ત લાવે કરીને.
 લોગો-ત્રણ કાળ સંપન્ન જ્ઞાન,
 પપ્પકિઓ-રહેત છે.
 તેલુક-ત્રણ લોક.
 અસુરં-અવનપતિ.
 વહ્હઉ-વૃદ્ધિ પામો.
 વિજયઓ-વિશેષ જયવંત છે.
 વહ્હઉ-વૃદ્ધિ પામો.
 ભગવઓ-પવિત્ર.

આર્યા ગીત

પુષ્પખરવરદીવદ્દે, ધાયઈસંડે અ જંબુ-
 દીવે અ ॥ ભરહેરવયવિદ્દેહે, ધમ્માઈગરે ન-
 મંસામિ. ॥ ૧ ॥

અર્થ—પુષ્કરવર નામના દ્વીપના અર્ધ ભાગમાં, ધાતકી-ખંડમાં તથા જંબૂદ્વીપમાં (રહેલા) પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત અને પાંચ મહાવિદેહ મધ્યેના ધર્મની આદિના કરનારને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧

તમતિમિરપડલવિધ્ધં, -સાણુસ્સ સુરગ-
ણુનરિંદમહિઅસ્સ; સીમાધરસ્સ વંદે, પચ્છે-
હિઅ-મોહજલસ્સ ॥ ૨ ॥

અર્થ—અજ્ઞાનરૂપી અંધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર તથા દેવતાના સમૂહ અને મનુષ્યના ઇંદ્રોથી પૂજીત વર્ગી (આત્માને) મર્યાદામાં રાખનાર અને મોહરૂપી જાગ્રને ત્રોડી નાંખનાર એવા (સિદ્ધાંતને) હું વાંદું છું. ૨

વસંતતિત્તકા.

જાઈજરામરાણુસોગપાણુસાણુસ્સ,
કલ્લાણુપુખ્ખલવિસાલસુહાવહસ્સ ॥
કે દેવદાણુવનરિંદગાણુચિઅસ્સ,
ધમ્મસ્સ સાર—મુવલખ્ખ કરે પમાયં ॥૩॥

અર્થ—જન્મ, જરા, મૃત્યુ અને શોકનો અતિશયે કરીને નાશ કરનાર, કલ્યાણ અને સંપૂર્ણ વિશાળ એવા મોક્ષના મુખને

આપનાર, દેવ, દાનવ અને મનુષ્યના ઇંદ્રોના સમૂહથી પૂજીત,
એવા શ્રુતધર્મનો સાર પામીને કોણ પ્રમાદ કરે ! ૩

શાદુલવિકીડિત વૃત્તમ્.

સિદ્ધે ભો પયઓ જુમો જિજુમયે, નંદી સયા
સંજમે, દેવનાગસુવત્રકિત્તરગણુ, - સસખ્ભૂ-
અભાવચ્ચિયએ ॥ લોગો જત્થ પઈઠિયો જગ-
મિણું, તેલુક-મચ્ચાસુરં, ધમ્મો વૃદ્ધે સા-
સઓ વિજયઓ ધમ્મુત્તરં વૃદ્ધે ॥ ૪ ॥

સુઅસ્સ ભગવઓ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં ॥
વંદણુવત્તિઆએ ૦ ॥

અર્થ—હું જ્ઞાનવંત લોકો ! (સર્વનય પ્રમાણથી) સિદ્ધ
એવા જિનમત (સિદ્ધાંત) ને હું આદરસહિત નમસ્કાર કરું છું.
(તે જિનમતના પ્રસાદથી મને) ચારિત્ર ધર્મને વિષે નિરંતર
વૃદ્ધિ થાઓ. તે ચારિત્રધર્મ વૈમાનિક દેવો, ભવનપતિ દેવો,
જ્યોતિષી દેવો અને વ્યંતર દેવોના સમૂહથી સત્ય ભાવે કરીને
પૂજાએલો છે. વળી જે જિનમતને વિષે ત્રણકાળનું જ્ઞાન તથા
ત્રણ લોક સંબંધી અર્થાત્ મનુષ્ય, ભવનપતિ પ્રમુખ સર્વ દેવતા
અને ઉપલક્ષણથી તિર્થંચ અને નારકી એ સર્વ લોકરૂપ આ જ-

(૭૬)

ગતનું જ્ઞાન જેમાં પ્રતિષ્ઠિત છે એવો સિદ્ધાંતરૂપ શ્રુતધર્મ વૃદ્ધિ પામે ! તે શ્રુતધર્મ શાસ્વતો તથા વિજયવંત છે. તે શ્રુતધર્મ આસ્ત્રિધર્મનું પ્રધાનપણું થાય તેમ વૃદ્ધિ પામે ! ૪ (હે ભગવંત !) તે પવિત્ર શ્રુતધર્મને આરાધવા હું કાઉંસ્સગ્ગ કરું છું.

પદ (૧૬) સંપદા (૧૬) ગાથા (૪) ગુરૂ (૩૪) લઘુ (૧૮૨)
સર્વવર્ણ (૨૧૬)

ધતિ શ્રુતસ્તવ સૂત્ર. ૨૨

૨૩ ॥ સિદ્ધાણુંબુદ્ધાણું વા. સિદ્ધસ્તવ^૧
સૂત્ર. ॥

શબ્દાર્થ.

સિદ્ધાણું-સિદ્ધોને.

બુદ્ધાણું-બુદ્ધોને.

પારગયાણું-અંસાર સમુદ્રના પારને પારંપરગયાણું-ગુણસ્થાનકના ક્રમે ચડી પામેલાને.

લોભ્યગ્ગ-લોભના અગ્ર ભાગને. ઉવગયાણું-પામેલાને.

૧ આ સૂત્રવડે સિદ્ધ ભગવાનોની સ્તુતિ કરેલ છે તેથી સિદ્ધસ્તવ. પહેલી ગાથાવડે સકળ સિદ્ધોને, બીજી અને ત્રીજી ગાથાવડે તીર્થાધિપ શાસનનાયક શ્રીરંગિનને, ચોથી ગાથાવડે ગિરિનાર પર્વત ઉપર રહેલા નેમિનાથને અને પાંચમી ગાથાવડે શ્રી અષ્ટાપદાદિ તીર્થને જુદી જુદી રીતે વંદના કરેલ છે, તે જાણવાની હવે આગામી ચેત્યવંદન આપ્યો અર્થ વંતો.

નમો—નમસ્કાર કરું છું.

સંવસિક્ષણું—સર્વ સિદ્ધિને.

દેવાણુવિ—દેવોના પણ.

જે—જેને.

પંજલી—એ ક્ષાથ જંડીને.

તં—તે.

મહિઅ—પૂજેલા.

વંદે—હું વંદના કરું છું.

ઠક્કોવિ—એક પણ.

જિણુવર—જિનવરમાં.

વદ્ધમાણુસ્સ—વર્ધમાન સ્વામીને.

સાગરાઓ—સમુદ્રથી.

નરં—પુરંપને.

ઉનિજંતસેક્ક—ગિરિનાર પર્વતના.

દિખ્ખા—દીક્ષા કલ્યાણુક.

નિસીહિઆ—મોક્ષ કલ્યાણુક.

ધરમચક્કવટ્ઠિ—ધર્મના ચક્રવર્તી એવા.

નમંસામિ—હું નમસ્કાર કરું છું.

અહુ—આઠ.

ટા—એ.

જિણુવર—જિનવરો.

પરમહુ—પરમાર્થથી.

સિદ્ધા—સિદ્ધ થયા છે.

મમ—મને.

સયા—હમેશાં.

જે—જે.

દેવો—દેવ છે.

દેવા—દેવતાઓ.

નમંસતિ—નમસ્કાર કરે છે.

દેવદેવ—દેવના દેવ—ઈંદ્રોએ.

સિરસા—મસ્તકપડે.

મહાવીરં—મહાવીરસ્વામીને.

નમુક્કારો—નમસ્કાર.

વસહુસ્સ—એક એવા.

સંસાર—સંસારરૂપ.

તારેઠ—તારે છે.

નારિં વા—અથવા સ્ત્રીને.

સિહુરે—શિખર ઉપર.

નાણું—કેવળજ્ઞાન કલ્યાણુક.

જરસ—જેનાં થયાં છે.

અરિહુનેમિં—અરિષ્ટ નેમિને.

થતારિ—આર.

દસ—દશ.

વંદિઅ—વંદાએલા છે.

ચઉંવીસં—ચોવીસ.

નિહિઅહુ—કૃતાર્થ થયા છે.

સિદ્ધિં—સિદ્ધિને.

દિસંતુ—આપો.

‘સિદ્ધાણું બુદ્ધાણું, પારગયાણું પરં-
પરગયાણું ॥ લોચ્ચગ્ગ-મુવગયાણું, નમો
સયા સંવસિદ્ધાણું ॥ ૧ ॥

અર્થ—સિદ્ધને, બુદ્ધને, સંસાર સમુદ્રના પાર પામેલાને,
શુણસ્થાનકના ક્રમે ચડી મોક્ષે પહોંચેલાને, લોકના અગ્રભાગને
પામેલાને, એવા સર્વ સિદ્ધોને હું નિરંતર નમસ્કાર કરું છું. ૧

જો દેવાણુવિ દેવો, જં દેવા પંજલી ન-
મંસંતિ ॥ તં દેવદેવમહિચ્ચં, સિરસા વંદે
મહાવીરં ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે દેવોના પણ દેવ છે, જેને દેવતાઓ હાથ જો-
ડીને નમસ્કાર કરે છે, વળી દેવોના દેવ (ઇન્દ્ર) થી જે પૂજાયેલા
છે તે મહાવીર સ્વામીને મસ્તક કરીને હું વાંદું છું. ૨

ઇક્કેવિ નમુક્કારો, જિણુવરવસહસ્સ
વહ્ધમાણુસ્સ ॥ સંસારસાગરાચ્ચો, તારેઇ
નરં વ નારિં વા ॥ ૩ ॥

અર્થ—એક પણ નમસ્કાર, જિનવરમાં વૃષભ સમાન (શ્રેષ્ઠ)

એવા વર્ધમાન સ્વામીને (કરવામાં આવ્યો હોય તે) સંસાર
સમુદ્રથી પુરૂષ વળી સ્ત્રી વા કૃત્રિમ નપુંસકને પણ તારે છે. ૩

ઉર્જિજતસેલસિહરે, દિગ્ધ્રા નાણું નિ-
સીહિયા જસસ ॥ તં ધમ્મચક્કવટ્ઠિં, અરિ-
ઠુનેમિં નમંસામિ ॥ ૪ ॥

અર્થ—ગિરિનાર પર્વતના શિખર ઉપર જેનાં દીક્ષા, જ્ઞાન
અને મોક્ષ કલ્યાણક થયાં છે, તે ધર્મ ચક્રવર્તી શ્રી અરિષ્ટનેમિને
હું નમસ્કાર કરું છું. ૪

ચત્તારિ અઠ્ઠ દસ દો, ય વંદિયા જિણુ-
વરા ચઉંવીસં ॥ પરમઠ્ઠનિઠ્ઠિઅઠ્ઠા, સિદ્ધા
સિદ્ધિં મમ દિસંતુ ॥ ૫ ॥

અર્થ—ચાર, આઠ, દસ અને બે એવા ચોવીસ જિનવરો
જે (ઇન્દ્રાદિથી) વંદાયેલા છે, વળી પરમાર્થથી જેઓ કૃતકૃત્ય
થયા છે, જેઓ સિદ્ધ થયા છે, તે મને મોક્ષ આપો । ૫

પદ (૨૦) સંપદા (૨૦) ગાથા (૫) શુર (૨૫) લઘુ (૧૫૧)
સર્વવર્ણ (૧૭૬).

ઇતિ સિદ્ધસ્તાવ સૂત્ર. ૨૨

૨૪ ॥ અથ વૈયાવચ્ચગરાણું સૂત્ર ॥

વૈયાવચ્ચ—વૈયાવચ્ચના.

ગરાણું—કરનાર.

સંતિગરાણું—શાંતિના કરનાર.

સમ્મદ્ધિ—સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોને.

સમાહિગરાણું—સમાધિના કરનાર (દેવોને આશ્રીને)

વૈયાવચ્ચગરાણું, સંતિગરાણું, સમ્મદ્ધિ—
સમાહિગરાણું ॥ કુરેમિ કાઉસ્સગ્ગં અ-
ન્નત્થં ॥

અર્થ—શ્રી જિનશાસનની વૈયાવચ્ચના કરનાર, શાંતિના કરનાર અને સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોને સમાધિના કરનાર દેવોને આશ્રીને; હું કાઉસ્સગ્ગ કરું છું. ઇતિ.

૨૫ ॥ અથ ભગવાનાદિ વંદન ॥

'ભગવાન્હં, આચાર્યહં, ઉપાધ્યાયહં,
સર્વસાધુહં.

અર્થ—ધર્માચાર્યને, આચાર્યને, ઉપાધ્યાયને, સર્વ સાધુને નમું છું.

૧ અહીં સર્વજ હં કુરેમ છે તે જગી તિલકિત્તે નિપાત છે.

૨૬ ॥ દેવસિચ્છ પાડિસ્કમણે ઠાઉં સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

સંવરસવિ-સર્વ પણુ.

દેવસિચ્છ-દિવસ સંબંધી.

દુચ્ચિત્તિચ્છ-દુષ્ટ ચિત્તવન કરવાથી.

દુખભાસિચ્છ-દુષ્ટ ભાષણ કરવાથી.

દુચ્ચિત્તિચ્છ-દુષ્ટ ચેષ્ટારૂપ પ્રવૃત્તિ કરવાથી.

સંવરસવિ, દેવસિચ્છ, દુચ્ચિત્તિચ્છ,
દુખભાસિચ્છ, દુચ્ચિત્તિચ્છ, મિચ્છામિ દુકકં ॥

અર્થ—સર્વ પણુ દિવસ સંબંધી અતિચાર, દુષ્ટ ચિત્તવન કરવા થકી, દુષ્ટ ભાષણ કરવા થકી, દુષ્ટ ચેષ્ટારૂપ પ્રવૃત્તિ કરવા થકી, લાગ્યા હોય, તે માટે પાપ મિથ્યા થાઓ !

—ૐ—

૨૭ ॥ અથ ઇચ્છામિ ઠામિ સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

ઇચ્છામિ-ઇચ્છું છું.

ઠામિ-કરું છું.

એ-એ.

દેવસિચ્છો-દિવસ સંબંધી.

અઇચ્છારો-અતિચાર.

કચ્છો-કર્યો હોય.

કાઇચ્છો-કાવા સંબંધી.

વાઇચ્છો-વચન સંબંધી.

માણુસિચ્છો-મન સંબંધી.

ઉચ્છુત્તો-જિનાગમ વિરક્ત બોલવાથી.

ઉચ્છુત્તો-ઉ-માર્ગને સેવવાથી.

અકચ્છો-અકચ્છવચ્છાથી ઉત્પન્ન થયેલ.

અકરણિજ્યો-નહિ કરવા યોગ્ય
કરવાથી.

અણાર્યોરો-ગનાચારથી.

અસાવનપાઉંગો-આવકને જે ઉ
ચિત નથી તે કરવાથી.

દંસણે-દર્શનને વિષે.

મુઅ-મુત-સેદાંતને વિષે.

સામહ્ય-ન માયિકને વિષે.

ગુતી-ગુ-ગુપ્તને વિષે

કસાનણુ-કપાયે કરી.

અહુવ્યણુ-અણુવત મધ્યેથી.

ગુહુવ્યણુ-ગુણવત મધ્યેથી.

સિખનવણુ-સેક્ષાવત મધ્યેથી.

સાવનવરમરસ-આવકધર્મ માહેથી.

જ-જે.

જ-જે.

દુજઝાઓ-દુષ્કારના ધ્યાવાથી.

દુવિચિંતિઓ-દુષ્ટ ચિંતન કરવાથી.

અણિચ્છિઅંગો-જે ઈચ્છવા યોગ્ય
નથી તેથી.

નાણુ-જ્ઞાનને વિષે.

ચરિતાચરિત્તે-દેશચરિતીરૂપ આવક
ધર્મને વિષે.

તિણુડું-ત્રણુ.

ચઉણુડું-ચાર.

પંચણુડું-પાંચ.

તિણુડું-ત્રણુ.

ચઉણુડું-ચાર.

બારસ.ત્રિહસ્ત-બાર પ્રકારનાં ત્રી-
રૂપ.

ખંડિઅ-દેશચરિ બાંધ્યું હોય.

વિરાહિઅ-સર્વચરિ વિરાધ્યું હોય.

ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉરસગ્ગાં.

અર્થ-હું ઇચ્છુંછું; કાઉરસગ્ગ કઈ છું.

જો મેં દેવસિઓ, અઇઆરો કઓ કા-

ઇઓ વાઇઓ માણુસિઓ,

અર્થ-જો મેં દિવસ સંબંધી અતિચાર કર્યા હોય, જેમ-

કે-કાયાસંબંધી, વચન સંબંધી, મન સંબંધી,

ઉરસુતો ઉમ્મગ્ગો અકપ્પો અકરણિ-
જ્જો, દુજ્જાઓ દુવિચ્ચિતિઓ આણાયારો
અણિચ્છિઅવ્વો અસાવગપાઉગ્ગો.

અર્થ—જિનાગમથી વિરૂદ્ધ બોલવાથી ઉન્માર્ગને સેવવાથી
ઉત્પન્ન થયો જે અકદ્વ્ય અર્થાત્ ચરણ વ્યાપારથી રહિત—તે
અકદ્વ્યપણાથી ઉત્પન્ન થયો જે અકરણિય—નહિ કરવા યોગ્ય તે
કરવે કરીને.

(ઉપરના અતિચાર કાયા અને વચન સંબંધી કહ્યા.
હવે મન સંબંધી અતિચારનું સ્વરૂપ કહે છે.)

દુર્ધ્યાન ધ્યાવવાથી (અને તેથીજ) દુષ્ટચિત્તવન કરવાવડે
કરીને અનાચાર (જેથી વ્રતાદિકનો સર્વથા ભંગ થાય,) તેથી
જે કે દંચ્છવા યોગ્ય નથી અને શ્રાવકને ઊચિત નથી; તેવું અ-
નુચિત કરવાથી થયેલા અતિચાર—

જ્ઞાને વિષે લગાડ્યા હોય તે કહે છે.—

નાણે દંસણે ચરિતાચરિત્તે સુએ સા-
માઈએ તિણહં ગુત્તીણં

અર્થ—જ્ઞાનનેવિષે, દર્શનને વિષે, દેશવિરતિરૂપ શ્રાવક બ-
ર્મને વિષે, શ્રુત-સિદ્ધાંતને વિષે, સામાયિકને વિષે, ત્રણ ગુણને વિષે;

ચઉણ્ઠં કસાયાણું પંચાણ્ઠ-માણ્ઠવયાણું
 તિણ્ઠં ગુણ્ઠવયાણું ચઉણ્ઠ સિખખાવયાણું
 બારસવિહસસ સાવગધમ્મસ જં ખંડિયાં
 જં વિરાહિયાં તસસ મિચ્છામિ દુક્કં ॥

અર્થ—ચાર કથાયે કરી, પાંચ અણ્ઠવ્રત મધ્યેથી, ત્રણ ગુણ્ઠ-
 વ્રત મધ્યેથી અને ચાર શિક્ષાવ્રતમધ્યેથી (અર્થાત) બાર પ્રકારના
 વ્રત રૂપ જે શ્રાવકધર્મ તે માંહેથી જે દેશ થકી ખંડયું હોય
 તથા જે સર્વ થકી વિરાધ્યું હોય, તે માટે પાપ નિષ્ફલ થાઓ.

શુર (૨૬) લઘુ (૧૩૮) સર્વવર્ણ (૧૬૭)

ધતિ ઇચ્છામિઠામિ સૂત્ર. ૨૭

૨૮ ॥ અથ અતિચારની આઠ ગાથા ॥

શખદાર્ય.

નાણ્ઠમિ—જ્ઞાનને વિષે.

ઈંસણ્ઠમિ—દર્શનને વિષે.

ચરણ્ઠમિ—ચારિત્રને વિષે.

તવંમિ—તપને વિષે.

૧ આ સૂત્રવડે દિવસ સંબંધી મન વચન કાયાવડે શ્રાવક ધર્મને વિષે
 કરેલા પાપની આલાયના થાય છે, માટે બોલતી વખત ઉપયોગ રાખીને
 ચોતે આખા દિવસમાં જે જે પાપાચરણ્ઠ સેચ્યાં હોય તે તે યાદ લાગીને
 શુદ્ધ અંતઃકરણથી પશ્ચાત્તાપ કરવો.

તાહુ ય-તેમજ.

આચરણું-જે આચરણું.

ક્રમ-એવી રીતે.

પંચહા-પાંચ પ્રકારનો.

કાલે-જે કાળે લણવાની આજ્ઞા
હોય તે કાળે લણવું, તે કાળ
આચાર.

ઉવહાણે-સૂત્રો લણવાને તપ વિશેષ
કરવો તે ઉપધાન આચાર.

અનિબ્ધવણે-લણાવનાર ગુરૂને
ન ઓળવવા તે અનિબ્ધવણ
આચાર.

તદુભયે-સૂત્ર અર્થ બંને શુદ્ધ લ-
ણવાં તે તદુભય આચાર.

નાણુમાયારો-જ્ઞાનાચાર કહેલો છે.

નિક્કંખિઅ-જનમન વિના અન્ય
મતની ઇચ્છા ન કરવી.

અમૂહદ્દીય-મિથ્યાત્વીના ચમત્કાર
દેખી તેનાથી વ્યામોહિત ન થવું.

ધિરીકરણે-જન ધર્મ પામેલાને
તેમાં સ્થિર કરવા.

અદુ-આ આક લક્ષણો દર્શનાચારનાં છે

પણિહાણુમેગ-સાવધાનપણે મન,
વચન, કાયાના યોગથી.

સમિધિલ્-સમિતિવડે.

ગુત્તીલ્-ગુપ્તિવડે

વિરિયમિ-વીર્યને વિષે.

આચારો-તે આચાર કહેવાય છે.

એસો-એ આચાર.

ભણિઓ-કહેલો છે.

વિણુએ-જ્ઞાનીનો વિનય કરવો, તે
વિનય આચાર.

બહુમાણે-જ્ઞાની ઉપર અંતરંગ પ્રેમ
કરવો તે બહુમાન આચાર.

તાહુ-તથા.

વંજણુ-સૂત્રના અક્ષરનો શુદ્ધ ઉચ્ચાર
કરવો તે વંજનાચાર.

અર્થ-સૂત્રનો અર્થ ખરોખર કરવો તે
અર્થ આચાર.

અકુવિહો-આક પ્રકારનો.

નિરસંકિઅ-તીતરાગના વચનમાં.
શંકા ન કરવી.

નિવિતિગિચ્છા-દુર્ગંછા ન કરવી.

ઉવતૂહ-સમક્ષિતધારીના અદ્ય ગુણની
પણુ પ્રશંસા કરવી.

વન્દ્ય-સાધર્મિ વાત્સલ્ય કરવું.

પભાવણું-જૈન શાસનની પ્રભાવના
કરવી.

બુત્તો-યુક્ત એવાં.

પંચલિ-પાંચ.

તીલિ-તણ.

એસ-એ.

ચારિતાચારે—ચારિત્રાચાર.
હોઈ—છે.

અઠ્ઠવિહો—આઠ પ્રકારનો.
નાયબો—જણવા યોગ્ય.

નાણુંમિ દંસણુંમિ અ, ચરણુંમિ તવંમિ
તહ ય વિરિયંમિ ॥ આચરણું આચારો, ઇઅ
એસો પંચહા ભણિઓ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જ્ઞાનને વિષે, દર્શનને વિષે, ચારિત્રને વિષે, તપને
વિષે તેમજ વીર્યને વિષે જે આચરણ તે આચાર કહેવાય. એ
પાંચ પ્રકારે આચાર આ પ્રમાણે કહ્યા છે. ૧

કાલે વિણુએ બહુમાણે, ઉવહાણે તહ
અનિષહવાણે ॥ વંજણુ-અતથ-તદ્ભયે, અ-
ઠ્ઠવિહો 'નાણુમાચારો ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે કાળે જે ભણવાની આજ્ઞા હોય તે કાળે તે
ભણવું તે કાળ આચાર; જ્ઞાનીના વિનય, વંદન પ્રમુખ સાચવવાં
તે વિનય આચાર; જ્ઞાની ઉપર અંતરંગ પ્રેમ તે બહુમાન; સૂત્રો
ભણવા તપ વિશેષ કરવો તે ઉપધાન; તેમજ ભણાવનાર શરૂને ન
ઓળવવો તે અનિષહવાણ; સૂત્રના અક્ષરનો શુદ્ધ ઉચ્ચાર કરવો તે
અજનન; સાચો અર્થ કરવો તે અર્થ; તથા જાને શુદ્ધ ભણવા તે
તદ્ભય; એ આઠ પ્રકારે જ્ઞાનાચાર કહ્યા છે.

નિરસંકિચ્ચ નિક્કખિચ્ચ, નિવિવિતિગિ-
ચ્છા અમૂહદ્દિઠી અ ॥ ઉવવૂહ ધિરીકરણે,
વચ્છણ પભાવણે અઠૂ ॥ ૩ ॥

અર્થ—વીતરાગના વચનમાં થંકા ન કરવી તે નિઃશંકિત;
જિનમતવિના અન્યમતની ઇચ્છા ન કરવી તે નિઃકાંક્ષિત; સાધુ
સાધ્વીના મલિન વસ્ત્ર, ગાત્ર દેખી દુગંછા ન કરવી તે નિવિવિતિ-
ગિચ્છા અથવા ધર્મના ફલમાં સંદેહ ન આણવો તે નિવિવિતિ-
ગિચ્છા; મિથ્યાત્વીના કષ્ટ, મંત્ર, ચમત્કાર દેખી તેનાથી વ્યામોહિત
ન થવું તે અમૂહદ્રષ્ટિ; સમક્ષિતધારીના અદ્ય ગુણની પણ શુદ્ધ
મનથી પ્રશંસા કરવી તે ઉપખંડક; જિન ધર્મમાં જોડવા તથા
તે પામેલાને સ્થિર કરવા તે સ્થિરીકરણ; સાધર્મી બંધુનું અનેક
પ્રકારે હિતચિંતવન તે વાત્સલ્ય; અને અન્યદર્શની પણ જ્ઞેનશા-
સનની અનુમોદના કરે તેવા કાર્ય કરવાં તે પ્રભાવના; આ આઠ
લક્ષણો દર્શનાચારનાં જાણવા. ૩

પણિહાણુજોગજુત્તો, પંચહિં સમિઈહિં
તીહિં ગુત્તીહિં ॥ એસ ચરિતાયારો, અઠૂવિહો
હોઈ નાયવો ॥ ૪ ॥

અર્થ—પ્રણિધાન યોગ અર્થાત્ એકાગ્ર સાવધાનપણે કરી
મન, વચન, કાયાના સર્વ યોગ, ચારિત્ર પાળવાને વિષે યુક્ત,

એવો ચારિત્રાચાર તે પાંચ સમિતિ અને ત્રણ શુભિચ્છે કરી આઠ પ્રકારનો છે એમ બજાવો. ૪

બારસવિહાભિવિ-બાર પ્રકારનાપણુ. તથે-તપને વિષે.

સંખિભંતર-૭ પ્રકારે અભ્યંતર.

બાહિરે-૭ પ્રકારે બાહ્ય.

કુસલદિર્ઘ-કુશળ પુરુષ-તીર્થક્રમેએ ઉપદેશલા

અગિનાઈ-દુર્ગંજા ભાવે રહિત.

અણુજીવી-આજીવિકા દોષ રહિત.

નાયંવો-જાણવો.

સો-તે.

તવાયારો-તપ આચાર.

અશુસાણુ-ચાર પ્રકારના આહારનો ભાગ તે અનશન.

ઉણ્ણાઅરિયા-પાંચ સાત કાળીયા ઓછા ખાવા અથવા ઓછા વસ્ત્ર પાત્ર રાખવાં તે ઉણ્ણાદરી

વિતીસંખેચુ-દ્રવ્ય વિગેરેનો સંલેપ કરવો તે શ્વેતિમંલેપ.

રસચ્ચાએ-વિગય પ્રમુખ રસનો થોડો વા અધિક ભાગ તે રસભાગ

કાયકલેસો-કાયાને કટ આપવા લોચ કરાવવો તે કાયકલેશ.

સંલીણુયા-નિપયાદિકની ઉદીરણુ કરવી નહિ, તેમજ અંગોપાંગ સંક્રાંતી રાખવાં તે સંલીનતા.

બજાઓ-બાહ્ય.

તથો-તપ.

શિલુઓ-જ્ઞાન તથા જ્ઞાનીનો વિનય કરવો તે વિનય તપ.

પાયચ્છિત-લાગેલા દોષનો ગુરૂ પાસે પ્રકાશ કરી તેના નિવારણુને અર્થે ગુરૂ જે આલોચણુ આપે તે કરતું તે પ્રાયશ્ચિત તપ.

વેંયાવચ્ચ-ગુરૂ પ્રમુખની આદાર વગેરેથી ભક્તિ કરવી તે વેંયાવચ્ચ તપ

તોડેવ-તેમજ.

સબજાએ-નાંચના, પૃચ્છના પ્રમુખ પાંચ પ્રકારથી અભ્યાસ કરવો તે સ્વાધ્યાય તપ.

જાણુ-આર્ત તથા રૌદ્ર ધ્યાન નિવારી ધર્મ તથા શુક્લ ધ્યાનમાં પ્રવર્તવું તે ધ્યાન.

ઉરસગ્ગો-કર્મ દ્વય અર્થે કાયાને વોસરાવરી તે કાયોત્સર્ગ તપ.

વિચ્ચ-નિષ્ઠે.

અખિભંતરઓ-અભ્યંતર.

તથો-તપ.

અણિગૂલિઅ-પ્રકટ છે.

અસવિરિઆ-અળવીર્ય જેનું.

પરક્રમક-પરાક્રમ કરે છે.

જે-જે.

જહુતમ-તીર્થકર દેવે જેમ કહ્યું છે તેમ.

આહિતો-સાવધાન થઇને.

બુજધ-પ્રવર્તે.

જહાથામ-પોતાની શક્તિને અનુસારે વીરિઆચારો-વીર્યાચાર.

બારસવિહંભિવિ તવે, સખિભતરબાહિરે
કુસલદિર્ઘ ॥ અગિલાઈ આશુજીવી, નાયબ્વે
સો તવાચારે ॥ ૫ ॥

અર્થ—બાર પ્રકારના તપને વિષે પશ્ચ તે તપ આચાર (નિશ્ચયથી) બણવો. તે તપ આચાર દુર્ગંધા ભાવ રહિતપણે તથા હું તપ કરું તો મારી આજીવિકા ચાલે એવા દોષ રહિત (તે બાર પ્રકારનો તપ), છ અભ્યંતર અને છ બાહ્ય એમ બાર પ્રકારથી, તીર્થકરોએ ઉપદિશ્યો છે. ૫

આશુસાશુમૂણોઅરિઆ, વિત્તીસંખેવણું
રસચ્યાઓ ॥ કાયકિલેસો સંલી,-ણુયા ય
બજઓ તવો હોઈ ॥ ૬ ॥

અર્થ—ચારે પ્રકારના આહારનો અન્ન વા બહુ કાળ સુધી ત્યાગ તે અનશન; વસ્ત્ર પાત્ર ઓછા રાખવા વા પાંચ સાત કોળીઆ ઓછા જમવા તે ઉણોદરિ; દ્રવ્યાદિનો સંક્ષેપ તે વૃત્તિ સંક્ષેપ; વિગય પ્રમુખ રસનો (રસ લોહ્યપતાનો) થોડો વા અધિક ત્યાગ તે રસત્યાગ; કાયાને કષ્ટ પ્રમુખ આપવા-લોચ કરા-

વવા ઇત્યાદિ તે કાયકદેશ; વિષયાદિ ઉદીરવા નહો તેમજ અંગેપાંચ સકોચી રાખવાં તે સંલીનતા; એ છ પ્રકારે બાહ્ય તપ છે. ૬

પ્રાયશ્ચિત્તં વિણુઓ, વૈયાવચ્ચં તહેવ
સજ્જાઓ ॥ આણું ઉરસગ્ગોવિ અ, અ-
ખિભંતરઓ તવો હોઈ ॥ ૭ ॥

અર્થ—લાગેલા દોષનો ગુરૂ પાસે પ્રકાશ કરી તેના નિવારણાર્થે ગુરૂ જે આલોચણુ આપે તે કરવું તે પ્રાયશ્ચિત્ત; જ્ઞાન તથા જ્ઞાનીનો વિનય કરવો તે વિનય તપ; ગુરૂ પ્રમુખની આહ્વારિકથી ભક્તિ કરવી તે વૈયાવચ્ચ; તેમજ વાંચના, પૃચ્છના પ્રમુખ પાંચ પ્રકારથી અભ્યાસ કરવો તે સ્વાધ્યાય; આર્તિ તથા રોદ્ધ ધ્યાન નિવારી, ધર્મ અને શુક્લધ્યાનમાં પ્રવર્તવું તે ધ્યાન; કર્મ ક્ષય અર્થે કાયાને વોસરાવવી તે કાયોત્સર્ગ; નિશ્ચયથી એ છ પ્રકારે અભ્યંતર તપ છે. ૭

અણિગૂહિઅખલવિરિઓ, પરક્રમઈ જો
જહુત્તમાઉતો ॥ જુંજઈ અ જહાયામં, ના-
યવો વીરિઆયારો ॥ ૮ ॥

અર્થ—પ્રકટ છે બગ વીર્ય જેનું, વળી જે જેમ શ્રી તીર્થ દર દેવે કહ્યું છે તેમજ પરાક્રમ કરે છે અર્થાત સર્વ પ્રકારથી

ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરે છે, વળી સાવધાનપણે પોતાની શક્તિને અનુસારે ધર્મકાર્યને વિષે પ્રવર્તે, તે વીર્યાચાર બાબતે.

‘ઘતિ સૂત્ર ૨૮.

૨૮ ॥ અથ સુગુરુવાંદણા.*

શબ્દાર્થ.

અણુબાણુહ—મને આજ્ઞા આપો. મિડિંગાહ—મિત્ર અવગ્રહ (સાડા ત્રણ નિસીદિ—ગુરુવંદન શિવાય બીજાં હાથ પ્રમાણુવાળા ક્ષેત્ર) માં પ્રવેશ આપાર જેણે નિષેધ્યો— કરવાને

૧ આ સૂત્રમાં જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપઆચાર અને વીર્યાચાર એ પાંચ આચારની આચરણના ભેદ જણાવ્યા છે તે આચરણમાં જે સ્પષ્ટતા—પ્રમાદ તે અતિચાર જણાવ્યા. જેટલી આચરણ તોટલાજ તેના અતિચાર હોય તેથી, આચારની ગાથાને અતિચારની ગાથા કહી છે.

* આ સૂત્રવરે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, પ્રવર્તક, સ્થવીર અને રત્નાધિક એ પાંચ પદસ્થ ગુરુમહારાજને વંદન કરાય છે તેથી સૂત્રનું નામ સુગુરુવાંદણા. જ્યારે ગુરુમહારાજ શાંત બિન્ને, સન્મુખ આસને બેઠા હોય અને વંદન દેવરાવવામાં ઉજમાળા હોય ત્યારે તેઓની આજ્ઞા માગીને વંદન કરવું. પણ વ્યક્તિમિત્ર હોય, અવળા મુખે બેઠા હોય, આહાર નિહાર કરતા હોય અગર કરવાને ઇચ્છતા હોય, ત્યારે વંદન કરવું નહિ. કેમકે તેથી તેમનો અનાદર અને આજ્ઞાતતા થાય છે. એ વાત લક્ષ્યમાં રાખવી. પ્રતિક્રમણ કરતાં, વાચના લેતાં, કહિરસંગ કરતાં, અપરાધ ખમાવતાં, પ્રાધુણ્ય સાધુ આવે ત્યારે, આજ્ઞાચના લેતાં, પચ્ચખખાણ કરતાં અને અંતસમય અનરાત આદરતાં વંદન અવશ્ય કરવું જોઈએ.

છે, એવો સિધ્ધ. અહોકાય-અધઃકાયરૂપ આપના ચરણને
કાયસંક્રાસ-શરીર કરીને સ્પર્શ ખમણિજાએ-ખમણે.
કરવાને આજ્ઞા આપો. ભે-હે ભગવંત! (તમેને)

મસ્તક નમાવવાવડે વંદન થાય તે ક્ષીટાવંદન, બે ખમાસમણ દેવા-
વડે વંદન થાય તે થોભવંદન અને બે વાંદણા દેવાવડે દ્વાદશાવર્તવંદન
થાય છે. એ ત્રણ વંદનના અનુક્રમે જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ એમ ત્રણ
ત્રણ ભેદ થાય છે.

આ વાંદણાં દેતાં પરચીશ આવશ્યક સાચવવાં નંદ્રએ તે ન સાચવે
તો વંદન કરનાર પણ નિર્જરા ફળ પામે નહિ. તે આવશ્યક આ પ્રમાણે-
'હચ્છામિ ખમાસમણો' પ્રમુખ 'આણુન્નણહ' પર્યંત બોલતાં પો-
તાનું અર્ધું શરીર નમાડી દેવામાં આવે તે પ્રથમ અવનત અને ફરી બીજી-
વાર પણ તેમજ કરતાં બીજું અવનત બળવું. જન્મ થતી વખતે અથવા
દીક્ષા યોગ આદરતી વખતે જેવી મુદ્રા હોય તેવી તન્ન મુદ્રા (બે હાથ જોડી
લલાટે લગાડવા રૂપ) વંદન કરતી વખતે ધારણ કરવી તે યથાજાત બ-
ળવું. 'અહો કાય', કાય' રૂપ ત્રણ અને 'જન્તા ભે, જવણિજા' ચ ભે'
રૂપ બીજા ત્રણ એમ ૭, એક વખતના વંદનમાં અને તે ૭ બીજી વખતના
વંદનમાં મળી ૧૨ આવર્ત (ગુરૂ ચરણે હાથનાં તળાં લગાડી પછી તે
પોતાના લલાટે લગાડવા રૂપ) થાય છે. 'કાય સંક્રાસ' કહેતાં સ્વમસ્તક
ગુરૂચરણે નમાડવું તથા 'ખામેમિ ખમાસમણો' કહેતાં ફરી સ્વમસ્તક ન-
માડવું, એવી રીતે બીજીવાર વંદન કરતાં બે વખત મસ્તક નમાડવું, એમ
સર્વ મળી ચાર વખત શિરનમન થાય છે, મન વચન અને ક્રિયાને અન્ય
વ્યાપારથી નિવર્તાવી વંદન કરતી વખતે સારી રીતે ગાપવી રાખવા રૂપ ત્રણ
ગુણિ બળવી. 'આણુન્નણહ મે મિહિગ્ગહ' કહી બંને વખત વંદન કરતાં
ગુરૂ આજ્ઞા પામીને અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરવો તે બે પ્રવેશ બળવા. અને
પ્રથમ વંદન કરતી વખતે 'આવસ્સિઆએ' કહીને અવગ્રહમાંથી બહાર
નીકળવું તે એક નિષ્ક્રમણ સમજવું. એવી રીતે દ્વાદશાવર્ત વંદન કરતી
વખતે પરચીશ આવશ્યક સાચવવાં જ નેદ્રએ.

કિસામો-કર્ષ ખેદ ઉપજવ્યો હોય
બહુ સુભેદુ-વ્રણ સમાધિ ભાવે કરી
વધકતો-તીસો છે ?

જવણિજન-ચ-ઇંદ્રિય અને નોઈંદ્રિ-
યથી પીડા નહિ પામતું શરીર છે ?

દેવસિઆ-દિવસ સંબંધી
આવરિસઆએ-આવસ્યક ક્રિયા

સેવતાં લાગેલા અતિચારથી
તિતીસત્રયરાએ-તેત્રીશ આશાતના
માંહેથી.

જાંકિંચિ-જે કાંઈ
મણદુઃકડાએ-મન સંબંધી પાપ તે

રૂપ આશાતનાએ કરીને.
કાયદુઃકડાએ-શરીર સંબંધી પાપ તે

રૂપ આશાતનાએ કરીને.
માણાએ-માનરૂપ આશાતનાએ કરીને

લોહાએ-લોહરૂપ આશાતનાએ કરીને
સવ્વમિચ્છોવયારાએ-સર્વ મિથ્યા

ઉપચાર (કુડ કપટ) રૂપ
આશાતનાએ કરીને

એ-જે.
અમ્મઆરો-અતિચાર.

અપ્પકિલિતાણુ-અપ્પ અજાનિવાળા.
દિવસો-દિવસ.

જાતા-તપ, નિયમ, સંયમ, સ્વાધ્યાય-
રૂપ યાત્રા.

ખામેમિ-હું ખામું છું.
વધકમ્મ-અપરાધને.

પડિક્કમામિ-હું નિવર્તું છું.
ખમાસમણાણુ-ક્ષમાજનમણુ સંબંધી.

દેવસિઆએ આસાયણાએ-દિવસે
થયેલી આશાતનાએ કરી.

મિચ્છાએ-મિથ્યાભાવરૂપ આશાતના-
એ કરીને.

વયદુઃકડાએ-વચન સંબંધી પાપ તે રૂપ
આશાતનાએ કરીને.

કોહાએ-કોષરૂપ આશાતનાએ કરીને
માયાએ-માયારૂપ આશાતનાએ કરીને.

સવ્વકાલિઆએ-સર્વકાળ સંબંધી.
સવ્વધમ્માઈક્કમણાએ-સર્વધર્મ કર-

ણીને અતિક્રમવારૂપ આશાતનાએ કરીને.
આસાયણાએ-આશાતનાએ કરીને

મે-મેં.
હુઓ-કર્મો હોય.

ઈચ્છામિ ખમાસમણો ! વંદિઉં જવણિ-
જનએ નિસીહિઆએ ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે ક્ષમાશ્રમણ ! શક્તિએ સહિત (જીવ હિંસાદિક નિવૃત્તિરૂપ પ્રયોજનવાળા) મારા શરીર વડે (આપને) વાંદવાને ઇચ્છું છું. (ગુરૂ વાંદાવવાને સાવધાન હોય તો છાંટેણુ કહે)

આણુઆણુહ, મે મિઉગ્ગહં ॥૨॥

અર્થ—મિતઅવગ્રહ (સાડાત્રણ હાથ પ્રમાણ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરવા) ની મને રબ આપો, (ગુરૂ કહે આણુઆણુમિ-હું આજ્ઞા આપું છું.)

**નિસીહિ, અ-હો કા-યં, કા-યસંકાસં,
ખમણિજ્જો લે કિલામો, અપ્પકિલંતાણું
ખહુસુભેણુ, લે દિવસો વઠકંતો ॥ ૩ ॥**

અર્થ—પછી શિષ્ય, માત્ર ગુરૂ વંદન શિવાય અન્ય ક્રિયા રૂપ વ્યાપાર નિષેધ્યો છે જેણે એવો છતો (અવગ્રહમાં પેસીને, વિધિ પૂર્વક ખેસી, સાધુ ડાબા ઢોંચણ ઉપર અને શ્રાવક ચરવળા ઉપર મુહપત્તિ મુકી બે હાથ લલાટે લગાડી, ગુરૂના ચરણોને સ્પર્શવાને) આ પ્રમાણે કહે,—

“ અહોકાયં, કાયસંકાસં. ”

અર્થ—અધઃકાયં અર્થાત્ આપના પગોને મારા હાથ અને લલાટે કરી રૂડી રીતે સ્પર્શ કરવાને મને આજ્ઞા આપો ! (ગુરૂની આજ્ઞા પામીને, ગુરૂનાં ચરણ પ્રત્યે પોતાના હાથ તથા મસ્તકે કરી સ્પર્શે. પછી ઉભો થઈ મસ્તકે બે હાથ લગાડી, ગુરૂની સન્મુખ દ્રષ્ટિ રાખી,)

(૬૫)

“ ખમણિજ્ઞો ભે ” ઇત્યાદિ પદો કહે.

અર્થ—હે ભગવંત ! કાંઈ ખેદ ઉપજાવ્યો હોય તે ખમજો અદ્ય ગ્તાનિવાળા એવા આપને ઘણા સમાધેભાવે કરીને (આપનો) દિવસ વિત્યો ?

શુર કહે તહન્તિ તેમજ બ્યતીત થયો છે.

પછી શિષ્ય કહે.

જ-તા ભે ॥ ૪ ॥

અર્થ—હે કર્ણાસુદ્ર ! આપને તપ, નિયમ, સંયમ, સ્વાધ્યાય રૂપ યાત્રા અવ્યાખાધપણે વર્તે છે ?

શુર કહે તુચ્છપિ વદ્યએ તમને પણ વર્તે છે ?

પછી શિષ્ય કહે

જ-વ-ણિજ્ઞં ચ ભે ॥ ૫ ॥

અર્થ—ઇન્દ્રિય અને નોઇન્દ્રિયથી પીડા નહીં પામતું એવું આપનું શરીર છે ?

શુર કહે એવં એમજ છે.

ખામેમિ, ખમાસમણો ! દેવસિચં વ-
ઇક્ષમ્મં ॥ ૬ ॥

અર્થ—હે ક્ષમાશ્રમણ ! દિવસ સંબંધી મારા અપરાધ પ્રત્યે હું ખામું છું. શુર કહે (અહમચિ ખામેમિ તુમં) હું પણ તને ખામું છું.

આવરિસઆથે, પડિકમામિ, ખમા-
સમણાણું દેવસિઆથે આસાયણાથે,

અર્થ—અવસ્ય કર્તવ્ય જે ચરણ સિત્તરી અને કરણ સિત્તરી
આદિ સેવતાં-પાળતાં જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે થકી હું
નિવર્તુ છું. (વળી) ક્ષમાશ્રમણ સંબંધી દિવસને વિષે થઇ ગયેલી
આશાતનાથે કરીને,

કેવી આશાતનાથે કરીને ?

*તિત્તીસન્નયરાથે, જંકિંચિ મિચ્છાથે,
માણુદુકડાથે વયદુકડાથે કાયદુકડાથે;

* ગુરુ મહારાજ સંબંધી તેત્રીશ આશાતના અવસ્ય ત્રણવી નોંધએ.
તે આ પ્રમાણે—

૧-૬ ગુરુ મહારાજની ૧ અગાડી, ૨ પડખે (ખંને પાસે) તેમજ ૩
અલંત વજ્રદીક અડકીને ૧ ચાલતાં-હોડતાં, ૨ ઉભા રહેતાં અને ૩ બેસતાં
આશાતના લાગે છે. પરંતુ જે ખાસ અગત્યના કારણસર તેમ કરવું પડે,
તો આશયશુદ્ધિથી અને અધિક લાલના કારણથી આશાતના દોષ ગણાતો
નથી. એમ દરેકના ત્રણ ત્રણ ભેદ કરતાં તેના ૬ ભેદ થઈ શકે છે. ૧૦ ગુરુ
મહારાજ પહેલાં ભોજન વખતે ચલુ કરી લેવાથી કે આચમન લેવાથી દોષ
લાગે. ૧૧ બહારથી ગુરુ સાથે આવ્યા છતાં જે ગુરુમહારાજ અડી પહેલાં
અમણાગમણે આ લેવે એટલે 'ધરિયાવહી' પડિકમે તો ગુરુના અનાદર-
વિનયભંગ કરવાથી દોષ લાગે. ૧૨ રાત્રીસંધારો કર્યા બાદ ગુરુ મહારાજ
કંઈ પછે કે એસાવે ત્યારે સાંભળ્યું, નહિ સાંભળ્યું કરી કશો ઉત્તર નહિ
આપતાં કેવળ મૌનજ ધારી રહે તો આશાતના લાગે. ૧૩ ગુરુ પાસે આ-

અર્થ—તેત્રીશ આશાતના મંદગેથી જે કંઈ સિધ્ધા લાભ
રૂપ આશાતના થઈ હોય તેણે કરીને, મન સંબંધી પાપ તે રૂપ
આશાતનાએ કરીને, વચન સંબંધી પાપ તે રૂપ આશાતનાએ
કરીને, શરીર સંબંધી પાપ તે રૂપ આશાતનાએ કરીને,

વેલા કોઈ ગૃહસ્થાદિકને વશ કરી લેવા ગુરૂ મહારાજ તેમને બોલાવે તે
પહેલાં પોતે બોલાવી લે, તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૧૪ બિહ્વાવૃત્તિથી અ-
બેલાં આહાર પાણી પ્રમુખ ગુરૂમહારાજ પાસેજ પ્રથમ હાજર કરી દેવાં
જોઈએ અને ગોચરી પણ સાંજ આલોચવી જોઈએ, તેને બદલે તેમ નહિ
કરનાં તે સંબંધી ક્ષિણ મુજબ વર્તતાં એટલે ગુરૂ પહેલાં ઉતાવળ કરી
આવેલી ગોચરી કોઈ સાધુ જોઈ લે તેમજ તે બીજા સાધુ પાસે આજોવી
લે, તો ગુરૂ આશાતના લાગે. ૧૫ આવેલી ગોચરી ગુરૂ પહેલાં બીજાને
ખતાવી દે તો દોષ લાગે. ૧૬ આવેલાં આહાર પાણી વાપર્યા બીજાને નિ-
મંત્રણુ કરીને પછી ગુરૂ મહારાજને નિમંત્રણુ કરે તો તેથી અનાદરોષ
લાગે. ૧૭ આદ્ય મંદુર પદાર્થ બિહ્વામાં આવેલો જાણી આપ્યોજાએ ગુરૂએ
પૂછ્યા વગર પોતાને ગમે તેને આપી દેવાથી આશાતના લાગે. ૧૮ સરજ
સ્તિગ્ન પદાર્થ આવંજો હોય તો તે ગુરૂાદિકને નહિ આપતાં પોતેજ આ-
રોગી જાય, તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૧૯ ગુરૂ મહારાજ સાદ કરી બોલાવે
ત્યારે બહેસતી ખેરે કરી પણ અત્તર પાછો ન આપે, શન્યવત્ ખેસી રહે-
તો દોષ લાગે. ૨૦ જ્યારે કોઈ વડીલ સાધુ સાદ કરે ત્યારે સામા જઈ
જેમ આવે તેમ બોલે—આ મારી કડે લાગ્યા છે, મનેજ દેખ્યો છે, આમની
સાથે ક્યાંથી પાનાં પડ્યાં, ઇત્યાદિક કટુ ભાષણુ કરનાં દોષ લાગે. ૨૧ ગુરૂ
પાસે જઈ નમ્રપણે જગ્યા દેવાને બદલે પોતાના આસને બેઠા બેઠા ઉત્તર
આપવાથી ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૨ શું કહો છો ? શું છે ? કહોને ! ઇત્યા-
દિક વિનયરહિત ભાષણુ ગુરૂ સાથે કરતાં આશાતના લાગે. ૨૩ કંઈ ક્ષણ
કર્યા ગુરૂમહારાજ શિષ્યને બોલાવે ત્યારે તોછડાઈ બરેલી રીતે બોલે કે

કોહાએ, માણુએ, માયાએ, લોભાએ,

અર્થ—કોપરૂપ, માનરૂપ, માયારૂપ, અને લોભરૂપ આ-
શાતનાએ કરીને;

તમેજ કરોને, મને શા માટે કહે છે ? અથવા તુંકારાદિ દેતાં ગુરૂઆશા-
તના લાગે. ૨૪ વાહ ! અમનેજ દીકા છે ને ! તમે જાતે કેમ કરતા નથી
અથવા બીજા શિષ્યને કરવા કેમ કહેતા નથી ? એમ ગુરૂમહારાજની તર્જના
કરતાં ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૫ ગુરૂાદિક વડીલ સાધુઓને વ્યાખ્યાન પ્રમુખ
કરતાં દેખી શિષ્ય દુમણો થાય પણ પ્રમુદિત ન થાય. તો ગુરૂઆશાતના
લાગે અથવા ગુરૂાદિક વડીલનો કોઈ રાગી હોય તેને દેખી દુમણો થાય તો
તેથી પણ ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૬ ગુરૂમહારાજ વ્યાખ્યાનાદિક કરતા હોય
ત્યારે ‘એ તમે ભુલી ગયા છો, આ વાત તમને યાદ નથી, એનો અર્થ એ
ન હોય’ ઈત્યાદિક અનુચિત વચન બોલતાં ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૭ અથવા
એ આમત હું તમને પછી સારી રીતે સમજવીશ એમ આપ હકાપણ
જતાવવા સભા સમક્ષ બોલી, ચાલની કયાનો ભંગ કરે, તો તેથી ગુરૂઆ-
શાતના લાગે. ૨૮ અથવા એવે અવસરે આવીને શિષ્ય કહે કે મહારાજ !
પોરસી વેળા કે આહાર વેળા ચર્ચ ગદ્ય છે એમ કહીને પર્ષદનો ભંગ કરે
તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૯ અથવા પર્ષદ ઉઠી ગઈ ન હોય એટલામાં
આપ હકાપણ જતાવવા માટે ગુરૂમહારાજે વ્યાખ્યાનમાં કહેલીજ વાત વધારે
વિસ્તારી જતાવે તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૩૦ ગુરૂ સંમંધી શય્યા-સંચારા
પ્રમુખને પોતાના પગ વિગેરેથી સંવદ્ કરી પાછું ખમાવે નહિ તો આશાતના
લાગે. ૩૧ ગુરૂની શય્યા કે સંચારાદિક ઉપર પોતે બેસે કે આંગોટે કે અ-
સબ્ય રીતે તેનો સ્પર્શ કરે તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૩૨ ગુરૂ થરી ઉઘા
આમને બેસે, અથવા ગાદી કરી બેસે અથવા ગુરૂ જેવા કે તેથી અધિક
મુશ્કયાળાં વસ્ત્ર વાપરે તો દોષ લાગે. ૩૩ ગુરૂ જેવા સમાન આસન ઉપર
બેસે અથવા ગુરૂ જેવાં સપાના વસ્ત્ર લઈ વાપરે તો ગુરૂઆશાતના લાગે.

સંવકાલિઆએ, સંવમિચ્છોવયારાએ,
સંવધમ્માઈકમાણાએ આસાયાણાએ,

અર્થ—સર્વ કાળ સંબંધી, સર્વ મિથ્યા ઉપચાર અર્થાત્
કુલ કપટરૂપ આશાતનાએ કરીને તેમજ અદ્ય પ્રવચન માતારૂપ
સર્વ ધર્મકરણીને અતિક્રમવા રૂપ આશાતનાએ કરીને,

જો મે અઈઆરો, કચ્ચો, તસ્સ ખંમા-
સમાણો ! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ
અપ્પાણું વોસિરામિ ॥

અર્થ—જો મારા જીવે અતિચાર કર્યો જાય તે સંબંધી
હે ક્ષમાશ્રમણ ! આપની સમીપે હું પડિક્કમું છું, આત્મચાક્ષીએ
નિંદું છું, ગુરૂની સાક્ષીએ વિશેષ નિંદું છું અને
આત્માને વોસરાવું છું અર્થાત્ છોડાવું છું.

બીજી વારના વાંદણાએ “ આવસ્સિઆએ ” પદ ન કહેવું.
રાઈપડિક્કમણામાં રાઈ વઈક્કંતા પખખીએ પખખો વઈક્કંતો
ચોમાસીએ ચઉમાસી વઈક્કંતા અને સંવચ્છરીએ સંવચ્છરો
વઈક્કંતો એવી રીતે પાઠ કહેવો.

પદ (૫૮) ગુરૂ (૨૫) લઘુ (૨૦૧) સર્વ વર્ણ (૨૨૬)

ઈતિ સુગુરૂવાંદણા સૂત્ર. ૨૯

૩૦ ॥ અથ દેવસિઅં આલોહં સૂત્ર ॥

શબ્દાર્થ.

દેવસિઅં—દિવસ સંબંધી અતિચાર. આલોહં—પ્રકાશું.

આલોએમિ—આપનું વચન જો—જો.

અંગીકાર કરું છું અને પ્રકાશું છું. મે—મેં.

ઈચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! દેવસિઅં
આલોહં? ઈચ્છં, આલોએમિ. જો મેં ૦ ઇતિ.

અર્થ—હે ભગવન્! આપની ઈચ્છા પૂર્વક આજ્ઞા આપો
(તો) દિવસ સંબંધી (જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે) પ્રકાશું.
શુરૂ કરું “આલોહ” પ્રકાશો. શિષ્ય કરે, આપનું વચન અંગી-
કાર કરું છું અને પ્રકાશું છું. જે મેં ઇત્યાદિ બાકીનો પાઠ ઈચ્છા-
મિ ઠામિ પેઠે સમજવો.

૩૧ ॥ અથ સાતલાખ સૂત્ર ॥

સાત લાખ પૃથિવીકાય, સાત લાખ
અપૂકાય, સાત લાખ તેઉકાય, સાત લાખ

૧ યોની એટલે જીવને ઉપજવાનાં સ્થાનક તે બધાં જીવોનાં મળીને
૪ લાખ છે. સ્થાનક તો તે કરતાં પણ વધારે છે પણ વર્ણ, ગંધ, રસ
અને સ્પર્શવડે કરી જોટલાં સ્થાનક સરખાં હોય તે એક સ્થાનક ગણાય.

વાઉકાય, દશ લાખ પ્રત્યેકવનરૂપતિકાય,
ચૌદ લાખ સાધારણ વનરૂપતિકાય, બે લાખ
બેઠદ્રિય, બે લાખ તેઠદ્રિય, બે લાખ ચૈરિદ્રિ-
ય, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ નારકી, ચાર
લાખ તિર્યચ પંચેદ્રિય, ચૌદ લાખ મનુષ્ય.
એવંકારે ચોરાશી લાખ જીવચોનિમાંહે મ-
હારે જીવે જે કોઈ જીવ હણ્યો હોય, હણા-
વ્યો હોય, હણુતાં પ્રત્યે અનુભોવો હોય, તે
સર્વે મને, વચને, કાયાએ કરી, તસ્મ મિ-
ચ્છામિ દુઃકડં ॥ ઇતિ ॥

અર્થ—સુગમ છે.

તેની ગણતરી આ પ્રમાણે છે—પૃથ્વીકાયના મૂળભેદ ૩૫૦ તેને પાંચ વર્ણ
ગુણુતાં ૧૭૫૦) થયા, તેને બે ગંધે ગુણુતાં ૩૫૦૦) થયા, તેને પાંચ રસે
ગુણુતાં ૧૭૫૦૦) થયા, તેને આઠ સ્પર્શે ગુણુતાં ૧૪૦૦૦૦) થયા, તેને પાંચ
સંસ્થાને ગુણુતાં સાત લાખ ભેદ પૃથ્વીકાયના થાય; એમ બધાની ગણતરી
કરી. ઉપરાંત ૮૪ લાખ જીવચોની માંહે ઉત્પન્ન થયેલ દરકોઈ જીવને
હણ્યો હોય, હણાવ્યો હોય, અગર હણુતાને અનુભવિ આપી હોય તે
સંખ્યા મિથ્યાદુષ્ટ આ મૂલવડે દેવાનું છે.

૩૨ ॥ અથ. અઠાર પાપસ્થાનક સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

પ્રાણુતિપાત-ખીજના પ્રાણનો
નાશ ચિતવવો.

મૈથુન-વિષયભોગની વાંછા રૂપ
પરિણામ.

કાંધ-ખીજની ઉપર તીવ્ર પરિણામે
મુખ વગેરે અવયવો તપાવવાં.

માયા-ગુપ્તપણે સ્વાર્થવૃત્તિ સિદ્ધ
કરવાની ઇચ્છા.

રાગ-પૌદ્ગલિક વસ્તુ ઉપર પ્રીતિ.

દ્વેષ-અણુગમતા જીવાદિ પદાર્થો
ઉપર અરિય.

અભ્યાખ્યાન-નહીં દીઠેલું અને
નહીં સાંભળેલું પરજીવને
આજ દેવું.

પરપરિવાદ-ગુણી વા નિર્ગુણી
જીવની નિંદા કરવી.

માયામૃષાવાદ-કપટવૃત્તિથી અસત્ય
બોલી જી કરીને લોકોને
દગવાનાં પરિણામ.

મૃષાવાદ-અસત્ય બોલવાનાં પરિણામ.

અદત્તાદાન-પારકી વસ્તુ ધણીની માં
મતિ વિના ચર્ચ લેવાની વૃત્તિ.

પરિગ્રહ-નવ પ્રકારે ખાલ અને ચોદ
પ્રકારે અભ્યંતર વસ્તુ વગેરેની વાંછા.

માન-પ્રાપ્ત અથવા અપ્રાપ્ત વસ્તુનો
અલંકાર.

લોભ-ધનાદિ સંપત્તિને એકઠાં કરી
સંગ્રહ કરી રાખવાની મનોવૃત્તિ

કલહ-ખીજની સાથે વિખવાદ કર-
વાની વૃત્તિ.

પૈશુન્ય-પરજીવના દોષની ચાડી ખાવી.
રતિઅરતિ-સુખ દુઃખ આવે હાથે
શોક કરવો.

મિથ્યાત્વશબ્દ-અવ્યવહારથી કુદેવ,
કુચુર અને કુધર્મ સેવવાની અ-
ભિલાષા અને નિશ્ચયથી આત્મ-
સ્વરૂપના અનુભવને વિમ્લકર્તારૂપ
આત્માના પરિણામ.

પહેલે પ્રાણુતિપાત, ખીજે મૃષાવાદ,
ત્રીજે અદત્તાદાન, ચોથે મૈથુન, પાંચમે

પરિગ્રહ, છઠે ક્રોધ, સાતમે માન, આઠમે
 માયા, નવમે લોભ, દશમે રાગ, અગિયા-
 રમે દ્વેષ, બારમે કલહ, તેરમે અભ્યાખ્યાન,
 ચૌદમે પૈશુન્ય, પંદરમે રતિ અરતિ, સોલસમે
 પરપરિવાદ, સત્તરમે માયામૃષાવાદ, અઠારમે
 મિથ્યાત્વશબ્દ્ય; એ અઠાર પાપસ્થાનકંમાંહે
 મહારે જીવે, જે કોઈ પાપ સેવ્યું હોય, સે-
 વરાવ્યું હોય, સેવતાં પ્રત્યે અનુમોદ્યું હોય,
 તે સર્વે મને, વચને, કાયાયે કરી મિચ્છામિ
 દુઃકં ॥ ઇતિ ॥

અર્થ—પરજીવના પ્રાણનો નાશ ચિંતવવો તે પ્રાણાતિપાત;
 અસત્ય બોલવાના પરિણામ તે મૃષાવાદ; બારકી વસ્તુ ધણીની
 સંમતિ વિના લઈ લેવાની વૃત્તિ તે અદત્તાદાન; વિષયલોગની
 વાંચ્છા રૂપ પરિણામ તે મૈથુન; નવ પ્રકારે બાદ્ય અને *ચૌદ પ્ર-
 કારે અલગંતર વસ્તુ આદિની વાંચ્છા અથવા મૂર્ચ્છા તે પરિગ્રહ;
 પરની ઉપર તીવ્ર પરિણામે મુખાદિ અવયવને તપાવવા તે ક્રોધ;

પ્રાપ્તિ વા અપ્રાપ્ત વસ્તુનો અહંકાર તે માન; શુભપણે સ્વાર્થવૃત્તિ સિદ્ધ કરવાની વાંચ્છા તે માયા; ધનાદિ સંપત્તિને એકઠાં કરી સંગ્રહ કરી રાખવાની મનોવૃત્તિને તે લોભ; પૌદ્ગલિક વસ્તુ ઉપર પ્રીતિ તે રાગ; અણુગમતા જીવાદિ પદાર્થો ઉપર અરૂચિ તે દ્વેષ; પરની સાથે વિત્તવાદ કરવાની વૃત્તિ તે કલહ; પરજીવને નહોં દીઠેલું, નહીં સાંભળેલું આજ દેવું તે અવ્યાખ્યાન; પર જીવના દોષની ચાડી ખાવી તે પૈશુન્ય; સુખ દુઃખ આવે હર્ષ, શોક કરવો તે રતિઅરતિ; ગુણી વા નિર્ગુણી જીવની નિંદા કરવી તે પરપરિવાદ; કપટવૃત્તિથી અસત્ય બોલી છગ કરીને લોકોને ઠગવાના પરિણામ તે માયામૃષાવાદ; વ્યવહારથી કુદેવ, કુશુર અને કુધર્મ જેવવાની અભિગ્રાહ અને નિશ્ચયથી આત્મસ્વરૂપના અનુભવને વિમ્લકર્તારૂપ આત્માના પરિણામ તે મિથ્યાત્વ શત્ય; એ અઠાર પ્રકારે જીવને ચિત્તમાં જે પાપરૂપ ભાવ ઉત્પન્ન થાય તે ભાવ પાપ અને તે ભાવની ચિકાશથી જીવને સત્તાયે કર્મનાં દળીયાં લાગે તે દ્રવ્ય પાપ કહેવાય છે.

ઇતિ અઠાર પાપસ્થાનક સૂત્ર ૩૨.

૩૩ ॥ અથ. વંદિતા સૂત્ર* ॥

શબ્દાર્થ.

વંદિતુ-નાંદીને.

સવ્ય સિદ્ધે-સર્વજ્ઞ એવા તીર્થંકર નથા

પ્રમાથરિએ-પ્રમાથાર્થને.

સિદ્ધ ભગવંતને

*આવકને દિવસ સંમધી લાગેલા અતિચારને આલોચનાને અર્થે આ

સંવસાહુ અ-આચાર્ય ઉપાધ્યાય

વગેરે સર્વ સાધુઓને.

સાવગધરમાધ્યારસ્સ-શ્રાવક ધ-
ર્મને વિષે લાગેલા અનિચારથી.

નાણું-જ્ઞાનને વિષે.

દંસણું-દર્શનને વિષે.

સુહુમે-સુશ્રમ.

દુવિહું-મે પ્રકારનો.

સાવજગે-સાવધ-પાપવાળો.

આરંભે-આરંભ.

અ-અનુમોદવાથી.

પડિક્કમે-હું પડિક્કમું છું.

સંવ-સર્વ અનિચાર પ્રત્યે.

બદ્ધ-બાંધ્યું હોય.

ચઉહિં-ચાર.

અપસત્થેહિં-અપ્રશસ્ત ભાવે કરી.

વ-અથવા.

આગમણું-આવતાં.

ઠાણું-મિથ્યાત્વીના સ્થાને ઉભા રહેતાં.

અણુભોગે-ઉપયોગ વિના.

નિઓગે-પરાધીનતાના કારણથી.

ધન્ધામિ-હું ધન્ધું છું.

પડિક્કમિઉં-પ્રતિક્રમવાને.

વયાધ્યારો-વ્રતોને વિષે અતિચાર
લાગ્યા હોય.

તહ-તથા

ચરિત્તે-ચારિત્રને વિષે.

બાયરો વા-અથવા બાદર.

પરિગ્ગહમિ-પરિગ્રહ.

બહુવિહું-મહુ પ્રકારનો.

કારાવણું-ખીજનની પાસે કરાવવાથી.

કરણું-પોતાની જાતે કરવાથી.

દસિઅ-દિવસ સંબંધી.

જ-જે પાપ

ઇંદિએહિં-ઇંદ્રિયોવડે કરી.

કસાએહિં-કષાયે કરી.

રાગેણું-રંગે કરી.

દાસેણું-દેષે કરી.

નિગ્ગમણું-જતાં.

ચંકમણું-આમતેમ કરતાં.

અભિઓગે-રાગ અથવા ધણી લો-
કાના આગ્રહથી.

વંદિતુ સંવસિદ્ધે, ધર્મમાયરિએ અ સ-

સૂત્ર સાંજરે સૂર્ય અર્ધ અસ્ત પામેલો હોય તે વખતે કહેવાનું છે. શ્રાવકનાં
બાર વ્રત વગેરેમાં લાગેલા ૧૨૪ અનિચાર આ સૂત્રવડે આલોચનામાં આવે છે.

વસાહૂ અ ॥ ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં, સાવ-
ગધમ્માઇઆરસસ^૧ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સર્વજ્ઞ એવા તીર્થંકર તથા સિદ્ધ ભગવંતને વળી
ધર્માચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુને વાંદીને, શ્રાવક ધર્મને
વિષે લાગેલા અતિચાર થકી પ્રતિક્રમવાને હું ઇચ્છું છું. ૧

સામાન્યથી સર્વ વ્રતના અતિચાર.

જો મે વયાઇઆરે, નાણે તહ દંસણે
ચરિત્તે અ ॥ સુહુમો અ ખાયરો વા, તં નિંદે
તં ચ ગરિહામિ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જ્ઞાનને વિષે તથા દર્શનને વિષે તથા ચારિત્રને
વિષે અને ચ શબ્દથકી તપને વિષે તથા વીર્યને વિષે અને સં-
લેખનાને વિષે (વળી) જે અતિચાર મને વ્રતોને વિષે સૂક્ષ્મ વા
ખાદર લાગ્યો હોય, તેને નિંદું છું અને ગુરૂની સમક્ષ ગર્હું છું. ૨

પરિગ્રહના અતિચાર

દુવિહે પરિગ્ગહંમી, સાવજજે બહુવિ-

૧ સ્વસ્થાનાત્ યત્પરસ્થાનં, પ્રમાદસ્ય વશાદ્ ગતઃ

તત્રૈવ ક્રમણં ભૂયઃ, પ્રતિક્રમણમુચ્યતે.

૨ પંચમીસ્થાને પછી યદ્વા કર્મણિ પછી.

હે અ આરંભે; કારાવણે અ કરણે, પડિકમે
 'દેસિઅં સંવં' ॥ ૩ ॥

અર્થ—એ પ્રકારનો પરિબ્રહ છે—સચિત્ત અને અચિત્ત, તે
 વળી સાવધ-પાપવાળો અને બહુ પ્રકારનો તથા આરંભ; તે બંનેને
 કરાવવાથી, પોતે કરવા થકી અને બીજા કરનારાઓને અનુભો-
 દવા થકી; જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ
 અતિચાર પ્રત્યે પ્રતિક્રમું છું. ૩

જ્ઞાનના અતિચાર.

જં બદ્ધમિદિએહિં, ચઉહિં કસાએહિં
 અપ્પસત્થેહિં ॥ રાગેણ વ દોસેણ વ, તં નિંદે
 તં ચ ગરિહામિ ॥ ૪ ॥

અર્થ—હૃદયોવડે કરી તથા ચાર કષાયે કરી, અપ્રશસ્ત
 ભાવે કરી, રાગે કરી વા દ્વેષ વડે કરી જે અતિચારરૂપ અશુભ-
 કર્મ બાંધ્યું હોય તેને આત્માની સામે નિંદું છું અને શરૂની
 સામે ગર્હું છું. ૪

સમ્યગ્દર્શન અને ચક્ષુદર્શનના અતિચાર.

આગમણે નિગ્ગમણે, ઠાણે ચંકમણે

૧ રાધ્યં, પખિખ્યં, ચોમાસિઅં, સંવચ્છરિઅં વા. યથાગોચ્યં.
 આર્ષત્વાદ વકારલોપ:

આણાભોગે ॥ અભિઓગે અ નિઓગે, પડિ-
ક્રમે દેસિઅં સંવં ॥ ૫ ॥

અર્થ—ઉપયોગરહિતપણે રાજના વા ઘણા લોકના આગ્રહ થકી તથા પરાધીનતાના કારણથી (મિથ્યાત્વીના મંદિરાદિકને વિષે) આવતાં, જતાં, તેમના સ્થાનકે ઉભા રહેતાં, ત્યાંજ આમ તેમ કરતાં જે અતિચારરૂપ પાપકર્મ બાંધ્યું હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વને પ્રતિક્રમું છું. ૫

શબ્દાર્થ.

સંકા—જિનવચનમાં શંકા.

વિગિચ્છા—સાધુ સાધીની મક્કિનતા

દેખી દુર્ગંજા કરવી અથવા

ધર્મના ફળનો સંદેહ.

સમ્મતરસ—સમકિતના

છકાય—છકાયના.

પયણે—પોતે રાંધતાં.

જે-જે.

અતઠ્ઠા—પોતાને અર્થ.

ઉભયઠ્ઠા—પોતાને તથા પરને બંનેને

અર્થ.

આણુવ્વયાણુ—અણુવ્રતને વિષે.

તિપ્પહં—તણુ.

અણુહં—આર.

કંખ—અન્ય મનની ઇચ્છા.

પસંસ—મિથ્યાત્વીની પ્રશંસા.

સંથયો—પરિચય.

કુત્તિંગીસુ—મિથ્યાત્વીનો.

અધ્ધઆરે—અતિચારમાં.

સમારંભે—સમારંભને વિષે પ્રવર્તવાથી.

પયાવણે—મીઠાની પાસે રંધાવતાં.

દોસા—દોષ લાગ્યા હોય.

પરઠ્ઠા—પરને અર્થ.

એવ—નિશ્ચે.

પંચણુદં—પાંચ.

ગુણુવ્વયાણુ—ગુણવ્રતને વિષે.

સિપ્પઆણુ—સિક્ષાવ્રતને વિષે.

પડિક્રમે—હું પડિક્રમું છું.

પકમે-પહેલા.

ચૂલમ-ચૂળથી.

વિરધઓ-વિર.તનું ઉદ્ધંધન કરીને.

અપસત્યે-અપ્રશસ્તભાવે વર્તતાં.

પમાયપસંગેણુ-પ્રમાદના પ્રસંગથી.

અધ-દોરડાંવડે આંધવો.

અઘભારે-તેના ઉપર ઘણો ભાર ભરવો.

બુઝેએ-અંતરાય કરવો.

દુઆરે-અતિચાર મધ્યે.

આણુવ્યમિ-આણુવતને વિષે.

પાણાંધવાય-પ્રાણાતિપાતની.

આયરિઅં-જે આચરણુ સેવ્યાં હોય.

દૃત્ય-અહીંઆં.

વહ-જવને મારવો.

છવિએ-તેના અવયવને છેદવા.

ભત્તપાણુ-તેને ભાતપાણી-આરાને.

પદમવયસ્સ-આ પહેલા વતના.

સમ્યક્ત્વના અતિચાર.

સંકા કંખ વિગિચ્છા, પસંસ તહ સં-
થવો કુલિંગીસુ ॥ સમ્મત્તસ્સઘઆરે, પડિ-
ક્કમે દેસિઅં સંવં ॥ ૬ ॥

અર્થ—જિન વચનમાં સંકા, અન્યમતની વાંચા, ધર્મના
ફળનો સંદેહ વા સાધુ સાધ્વીના મલિન ગાત્ર તથા વસ્ત્ર દેખી
કુગચ્છા કરવી; મિથ્યાત્વીની પ્રશંસા તથા તેમનો પરિચય, એ
સમ્યક્ત્વના અતિચાર મધ્યે દિવસ સંખંધી જે પાપ આંધુ હોય
તે સર્વને પડિક્કમું છું. ૬

છક્કાયસમારંભે, પયાણે અ પયાવણે

અ જે દોસા ॥ અત્તઠા ય પરઠા, ઉભયઠા
એવ તં નિદે ॥ ૭ ॥

અર્થ—પોતાને અર્થે તથા પરને અર્થે વળી પોતાને તથા પરને એ બન્નેને અર્થે (અશનાદિ આહારને) પોતે રાંધતાં, બીબા પાસે રાંધાવતાં અને બીબા રાંધતા હોય તેને અનુમોદન દેતાં, છકાયના સમારભને વિષે પ્રવર્તવા થકી જે (કર્મબંધરૂપ) દોષ લાગ્યા હોય તેને હું નિદું છું. ૭

સામાન્યથી ખાર વ્રતના અતિચાર.

પંચાણ્ડ-માણુન્વયાણું^૧, ગુણુન્વયાણું^૨ ચ
તિણ્ડમધ્યારે ॥ સિખખાણું^૩ ચ ચઉણ્ડ^૪,
પડિઠ્ઠમે દેસિઅં સંવં ॥ ૮ ॥

અર્થ—પાંચે અશુવ્રતને વિષે, ત્રણ ગુણુવ્રતને વિષે, ચાર શિક્ષાવ્રતને વિષે અને તપ સંતેષણાદિને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિઠ્ઠું છું. ૮

૧ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થયા પછી પ્રાપ્ત થાય માટે અનુવ્રત અને મહાવ્રતની અપેક્ષાએ ન્હાનાં માટે આશુવ્રત તે પાંચ છે. તે પાંચ મૂળ ગુણુ છે.

૨ મૂળ ગુણુને વિશેષ પ્રકારે ગુણુ કરવાવાળા તેથી ગુણુવ્રત તે ત્રણ છે.

૩ શિષ્યને વિદ્યા અદ્યણની પેઠે વારંવાર સેવન કરવા યોગ્ય હોવાથી શિક્ષાવ્રત, અને આ ચાર વ્રત ઈત્વરકાલિક (થોડાકાળ માટેના) સમજાયા.

પહેલા મતના અતિચાર.

પદમે આશુન્વયમિ, થૂલગ-પાણાઈવાય-
વિરઈઓ ॥ આચરિય-મપ્પસતથે, ઈતથ
પમાયપ્પસંગેણું ॥ ૯ ॥

અર્થ—અહીંયા પહેલા આશુન્વયને વિષે; પ્રમાણના પ્રસંગ
થકી અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકાં સ્થૂલ પ્રાણાતિપાતની નિવૃત્તિનું
ઉદ્ધન કરીને જે આચરણ સેવ્યાં હોય તે જેમ કે-૯

૧વહ બંધ ઇવિચ્છેએ, અઈભારે ભત્તપાણુ-
વુચ્છેએ ॥ પદમવયસ્સ-ઈચ્ચારે, પડિક્કમે
દેસિઅં સન્વં ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—(દ્વિપદાદિ જીવને) મારવો; ૧ દોરડાવડે બાંધવો; તેના
અવયવને છેડવા; તેના ઉપર ઘણો ભાર ભરવો; તેને ભાતપા-
ણી-ચારાનો અંતરાય કરવો; આ પહેલા મતના અતિચારમધ્યે
જે અતિચાર દિવસ સંબંધી લાગ્યા હોય તે સર્વને હું પડિક્કમું છું.

---

૧ અહિં કોઈ શંકા કરે કે પ્રાણાતિપાત વિરમણુ મતવાળાને વધાદિ
અતિચાર લાગે નહિ કારણ કે પ્રાણાતિપાત શબ્દે વધાદિનું મહણુ થઈ શકે
નહિ તેથી અતિચાર ન લાગે ! તેને માટે ઉત્તર આપે છે કે—મુખ્યતાએ પ્રા-
ણાતિપાતનુંજ પચ્ચપ્પાણુ થાય છે તો પણ વધાદિક પ્રાણાતિપાતના હેતુ
હોવાથી તેનું પણ પચ્ચપ્પાણુ આવી ગયું, માટે વધાદિક કરવાથી અતિ-
ચાર લાગે.

શાબ્દાર્થ.

ખીએ-ખીન

પરિથૂલગ-ખતિ મોટા.

વિરઘએ-વિરતિનું ઉક્ષંપન કરીને.

રહસ-એકાંતે (જાની વાત કરનાર

ઉપર રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુ-હો મુકતાં.)

કૂડલેહુ-ભૂડા દસ્તાવેજ કરતાં.

વયસ્સમુધારે-વતના અતિચારને.

અણુન્વયમી-અણુવ્રતને વિષે.

પરદન્વ-પારકા દ્રવ્યના.

તેનાહુપ્પએમે-ચોરીનો માલ લેવો.

ચોરને સહાય આપવી.

વિરૂદ્ધમભણુ-દાણુચોરી વગેરે રાજ્ય

વિરૂદ્ધ આચરવું.

અઉત્થે-ચોથા.

નિચ્ચ-નિત્યે.

અણુન્વયમી-અણુવ્રતને વિષે.

અલિઅવયણુ-મુકા વચનની.

સહસા-અણુવિચારે

દારે-સ્ત્રીએ કહેતી વાત પ્રકટ કરતી.

મોસુવએમે-મોટા ઉપદેશ આપતાં.

ખીઅ-ખીન.

તમએ-ત્રીન.

થૂલગ-મોટા (બાહરપણુ)

હરણુ-હરણુની.

તપ્પડિરે-મોટી વસ્તુને ખરી જેવી

કરી વેચવી.

કૂડતુલ-મોટા તોલ રાખવા.

કૂડમાણુ-મોટાં માપ રાખવાં.

અણુન્વયમી-અણુવ્રતને વિષે.

પરદારગમણુ-પરસ્ત્રી સાથે ગમન

કરવાની.

ખીન વ્રતના અતિચાર.

ખીએ અણુન્વયમિ, પરિથૂલગ-અલિ-
અવયણુવિરઘએ ॥ આચરિઅમપ્પસત્થે,
ઈત્થ પમાયપ્પસંગેણુ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—અહીંયા, ખીન અણુવ્રતને વિષે, પ્રમાદના પ્રસંગે

થકી અપ્રશસ્ત ભાવ વર્તતાં થકાં અતિશયે કરીને મોટ
જૂઠાંની વિરતિનું ઉદ્ધવન કરીને જે આચરણ કહેલું હોય તે
જેમકે—૧૧

સહસા રહસસ દારે, મોસુવએસે અ
કૂડલેહે અ ॥ બીઅવયસ-ઈઆરે, પડિકમે
દેસિઅં સવ્વં ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—અણવિચારે કોઈના ઉપર આળ સુકતાં, એકાંતે
છાની વાત કરનાર ઉપર રાજ્ય વિરુદ્ધ ગુન્હો સુકતાં, આંચે
કહેલી વાત પ્રકટ કરતાં, ખોટો ઉપદેશ આપતાં અને જુઠાં વસ્તા-
વેજ કરતાં, બીજા વ્રતને વિષે જે કોઈ અતિચાર લાગ્યો હોય
તે દ્વિવસ સંજમ્બી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૧

૧ મોટાં જૂઠાણાં પાંચ છે તે આ પ્રમાણે—૧ દેવાદિવડે અગિય કન્યાને
વિપકન્યા કહેવી વગેરે કન્યા સંજમ્બી ફેરફાર બોલવું તે કન્યાસીક. ૨ થોડા
દુધવાળી ગાય (ઉપવ્રજણથી દુઝણા જનાવર) ને ઘણા દુધવાળી અને ઘણા
દુધવાળીને થોડા દુધવાળી કહેવી દત્યાદિ કહેવું તે ગવાસીક. ૩ પારડી
ભૂમિને પોતાની ભૂમિ કહેવી વિગેરે ભૂમ્યસીક. ૪ ધન ચાન્યાદિ પારડી
આપણુ રાખી હોય છતાં નથી રાખી એમ જૂકું બોલી ઓળવવી તે ન્યા-
સાપહાર. (અદત વસ્તુને રાખવાથી અદત્તાદત લાગે છે છતાં વચનની
મુખ્યતા હોવાથી અહીં સ્થાવાદપણું પણ ગણ્યું છે) અને ૫ લાંચ. લાંચને
અગર મત્સરવડે ખોટી સાક્ષી પૂરવી તે કૂટસાક્ષિત્વ. આ પાંચ પૈકી
પહેલામાં દ્વિપદ સર્વ સંજમ્બી અને બીજામાં ચતુષ્પદ સર્વ સંજમ્બી અસીક્રો
સમાવેશ છે. ન્યાસાપહાર તથા કૂટસાક્ષિત્વ એ બે દ્વિપદાદિના જૂઠાણામાં
અંતર્ભાવ થાય છે છતાં પણ લોકમાં અત્યંત નિહિત હોવાથી જૂઠાં ગણ્યાં છે.

ત્રીજા વ્રતના અતિચાર.

તદ્યથે આશુન્વયંમી, થૂલગપરદ્વન્વહ-
સ્થુવિરઘ્યો ॥ આયરિચ-મપ્પસત્થે, ઇત્થ
પમાયપ્પસંગેણું ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—અહીંયા ત્રીજા આશુવ્રતને વિષે પ્રમાદના પ્રસંગ થકી
અપ્રમાદના ભાવ વર્તતાં થકાં, બાહરપણે પરદ્વન્વના હરણની વિર-
ક્તિનું ઉદ્બંધન કરીને જે આચરણ સેવ્યું હોય તે જેમકે-૧૩ .

તેનાહડપ્પઓગે, તપ્પડિરૂવે વિરૂદ્ધગ-
માણે ચ ॥ કૂડતુલકૂડમાણે, પડિક્કમે દેસિ-
ચં સન્વં ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—ચોરની આણેલી વસ્તુ અર્થાત્ ચોરીનો માત્ર લેવો,
ચોરને સડાય આપવી, ખોટી વસ્તુ ખરી જેવી કરી વેચવી, દા-
નચોરી પ્રમુખ રાજ્યવિરૂદ્ધ આચરવા અગર શત્રુ રાજના દેશમાં
સાધ્ય તરફથી જવાનો નિષેધ કર્યો હોય છતાં વ્યાપારદિ પ્રસંગે
જતાં, ખોટા તોડ રાખવા ખોટા માપ રાખવા; તેથી જે પાપ
લાગ્યું હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વને હું પડિક્કમું છું. ૧૪

ચોથા વ્રતના અતિચાર.

ચઉત્થે આશુન્વયંમિ, નિચયં પરહારગ-

માણુ-વિરઘિઓ ॥ આયરિઅમપસતથે, ઇતથ
પમાયપસંગેણુ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—અહીંયા ચોથા અણુવ્રતને વિષે પ્રમાદના પ્રશ્ન
ચક્રી, અપ્રશસ્ત ભાવ વર્તતાં ચક્રાં, નિરંતર પરદારા સાથે જ-
નન કરવાની વિરતિનું ઉદ્ધંધન કરીને જે આયરણુ સેવ્યું હોય
તે જેમકે-૧૫

રાખદાર્ય.

અપરિગાહિઆ-કુંવારી કન્યા

અથવા વિધવાની સાથે વિષય

સેવવો.

અમુંગ-ભિન અંગેથી કીડા કરરી.

તિવઅણુરાગે-કામભોગને વિષે તીવ-

અનુરાગ કરવો.

ધનો-એ પછી.

પઅમમિ-પાંચમા.

ધણુ-ધન, ધન-ધાન્ય.

વતથુ-ધર-હાટ.

સુબને-સોનું.

પરિમાણુ-પરિમાણુ ઉપરાંત રાખવાથી

દુપએ-દાસદાસી વગેરે જે પગવાળાં.

ગમણુરસ-જવાના.

પરિમાણુ-પરિમાણુથી અધિક જતાં.

ઉદ્ધં-ઉર્ધ્વદિશિ.

તિરિઅ-નિર્ઘી દિશિ.

કતિર-ખીજાએ થોડા વખત માટે રાખે-

લી વેશ્યાની સાથે વિષય સેવવો.

વીવાહ-પોતાના પુત્ર પુત્રી સિવાય

ખીજના વિવાહ કરના.

અઉતથ-ચોથા.

અણુવ્રએ-અણુવ્રતને વિષે.

પરિમાણુપરિવ્રએ-પરિવ્રતના પ-

રિમાણુનું ઉદ્ધંધન કરવાથી.

ખિત-ક્ષેત્ર.

રૂપ-રૂપું.

કુવિઅ-સોના રૂપા સિવાય ખીજ

ધાતુઓની વસ્તુઓને.

અઉપયમિ-ધોડા વગેરે ચાર પગ-

વાળાં પ્રાણીઓને.

દિસાસુ-દિશિમાં.

અહે-અધોદિશિ.

પુદ્ધિ-પરિમાણુ વધારતાં.

સામ્યંતરદ્વા-માર્ગમાં અમુક હદની	પદમંભિ-પહેલા.
સ્મૃતિનો પ્રશ્ન થવાથી વધારે જતાં.	ગુણવ્યય-ગુણવત્તને વિષે.
મનજામિ-મદિરા.	મંસામિ-માંસ.
પુર-પુષ્પ.	ફલે-ફળ.
ગંધ-અરાશ પ્રમુખ ગંધ.	મદલે-પુષ્પની માળા.
ઉવભોગ-પરીભોગે-ઉપભોગ પરિ-	ભીઆમિ-ભીખ.
ભોગ નામના.	ગુણવ્યય-ગુણવત્તને વિષે.

અપરિગ્ગહિયા ઇત્તર, આશુંગ વીવાહ
તિન્વ-આશુસગે ॥ 'ચઉત્થવયસ્સ-ઇઆરે,
પડિક્કમે દેસિઅં સન્વં ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—અપરિગ્રહીત અર્થાત્ કુંવારી કન્યા અથવા વિધવાની સાથે મૈથુન કરવું, બીજાએ થોડા વખત માટે રાખેલી વેશ્યાની સાથે મૈથુન કરવું, અનાંગ [કામ] કોડા કરવી (સદ્ધિનિ-અમવિરૂદ્ધ અંગથી પરસ્ત્રી સાથે વિષય કોડા કરવી), પોતાના પુત્ર પુત્રી શિવાય બીજાના વિવાહ કરવા કામભોગને વિષે તીવ્ર અનુરાગ [વાંછા] કરવો, (આ પાંચ) થોડા વ્રતના અતિચાર મધ્યેથી જે કોઈ અતિચાર દ્વિસ સંબંધી મન લાગ્યો હોય તે સર્વને હું પડિક્કમું છું. ૧૬.

૧ આ ચોથું વ્રત બે પ્રકારે ગ્રહણ થઈ શકે છે, તેથી સ્વદ્વારા સંતોષીને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર હોય, પહેલા બે સેવાય તો વ્રત બંજર થાય અને પરસ્ત્રીગમનવિરમણવાગાને પાંચ અતિચાર સમજવા. અહીં પુરૂષને સ્ત્રી આશ્રયી કહ્યું છે તે પ્રમાણે સ્ત્રીને પુરૂષ આશ્રયી અતિચાર અનાચાર વગેરે સમજ લેવું.

પાંચમા વ્રતના અતિચાર.

ઈતો આશુવ્યએ પંચમંભિ, આયરિ-
અમપ્પસત્થંભિ ॥ પરિમાણુપરિચ્છેએ, ઈત્થ
પમાયપ્પસંગેણુ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—એ પક્કી, અહીંયા પાંચમા આશુવ્રતને વિષે પ્રમા-
દના પ્રસંગ થકી, અપ્રશસ્ત ભાવ વર્તતાં થકાં પરિગ્રહના પ્રમાણુ-
નો પરિચ્છેદ કરવા થકી જે આચરણ સેચું હોય તે જેમકે-૧૭

‘ધાણુધનન ખિત્તવત્થૂ, રૂપસુવન્ને અ
કુવિઅ-પરિમાણુ ॥ દુપએ ચઉપ્પયંભિ ય,
પડિક્કમે દેસિઅં સંવં ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—ધન-ધાન્ય, ખેતર-ઘરહાટ, રૂપ-સોનું અને રૂપા
સોના શિવાય બીજી ધાતુની વસ્તુઓને પરિમાણુ ઉપરાંત રાખ-
વાથી તથા દાસ, દાસી વિગેરે જે પગવાળાં અને ઘોડા વિગેરે
ચાર પગવાળાં પ્રાણીઓને પરિમાણુ ઉપરાંત રાખવાથી લાગેલા
દિવસ સંખ્યા સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૧૮

૧ ધન ચાર પ્રકારનું છે તે આ પ્રમાણુ-ગણી શકાય તે ગણિત
સોપારી નાળાએ વગેરે. ૨ તોળી શકાય તે ધરિમ ગોળ, લીં વગેરે. ૩
માપી શકાય તે મેયં કાપડ જમીન તેજ દુધ વગેરે અને ૪ પરીક્ષા કરવા
ચોગ્ય તે પારિછેદ માણેક મોતી રૂપા નાણું વગેરે.

છઠ્ઠા વ્રતના અતિયાર.

ગમાણુસ્સ ચ પરિમાણુ, દિસાસુ ઉઠ્ઠું
અહ્યેય તિરિચં ચ ॥ વુડિ સગ્ગઅંતરહ્મા,
પઠમંમિ ગુણુવચ્ચે નિંદે ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—ઉર્ધ્વદિશિ, અધોદિશિ અને તિર્ચીદિશિમાં જવાના પરિમાણથી અધિક જતાં, એક દિશિમાં જવાનું ઘટાડી બીજી દિશિમાં તે પરિમાણ વધારતાં અને કરેલા પરિમાણની વિસ્મૃતિ થવાથી વધારે જતાં, પહેલાં ગુણુવ્રતને વિષે જે અતિયાર લાગ્યા હોય તેને આત્માની સામે નિંદું છું. ૧૯

સાતમા વ્રતના અતિયાર.

મજ્જંમિ ચ મંસંમિ ચ, પુષ્પે ચ
ફલે ચ ગંધમલ્લે ચ ॥ ઉવભોગપરીભોગે,
બીયંમિ ગુણુવચ્ચે નિંદે ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—મદિરા તથા માંસ અને બીજાં પણ નહીં ખાવા યોગ્ય પદાર્થ તથા પુષ્પ, ફળ, બરાસપ્રભુષ ગંધ અને પુષ્પની માળાને ભોગવવાથી, ઉપભોગ પરિભોગ નામના બીજાં ગુણુવ્રતને વિષે લાગેલા અતિયારને હું નિંદું છું. ૨૦

શબ્દાથ.

સચિત્તે-સચિત વસ્તુ વાપરવી.
 અપોહ-નહિ પકાવેલા પદાર્થ વાપરવા.
 દુષ્પોલિષ્ઠ-અરધા કાચા પદાર્થ.
 તુષ્ઠોસહિ-તુષ્ઠ પદાર્થ.
 ઇંગાદી-અંગારકર્મ-એટલે કુંભાર
 અને ભાડજીવન વિગેરેનાં અગ્નિ
 સંબંધી કર્મ.
 સાડી-શકટકર્મ-એટલે ગાડાં, ખેત્ર,
 વિગેરે વેચવા, વેચાવવાનું કર્મ.
 શ્રાડી-સ્ફેટિકકર્મ-કુવા, વાવ્ય
 વિગેરે ખોદવા-ખોદાવવાનું કર્મ.
 કમ્બ-કર્મ.
 ચેવ-વળી નિશ્ચે.
 લખખ-લાખનો વેપાર.
 કેસ-કેશનો વ્યાપાર-મેર, પોપટ,
 મનુષ્ય અને પશુનો વ્યાપાર.
 એવ-એ પ્રમાણે.
 ખુ-નિશ્ચયથી.
 જાતપિછીણ-ઘંટી ચરખા પ્રમુખ
 યંત્રમાં શેરડી, તલ વિગેરે
 ખીલાવવાના કામનું.
 દવદાણુ-અમિદાહ દેવો.
 દહુ-દહ.
 સોસ-સુકાની નાખવાં.
 વગ્નજગ્ન-વર્જવાં.

પડિખદ્દે-સચિત સાથે જોડાએલી વ-
 સ્તુ વાપરવી.
 આહારે-ખાવાથી.
 ભખખણ્યા-અક્ષણ કરવાથી.
 વણુ-વનકર્મ-એટલે ફળ, ટુલ, વગ-
 રપતિ, અનાજ વિગેરે ઉત્પા-
 ડવાં, તથા છેદવાનું કર્મ.
 ભાડી-ભાટિકકર્મ-એટલે ઘોડા, ઘટ,
 બળદ વિગેરે ભાડે આપવા
 પાવવાનું કર્મ.
 સુવજ્જએ-અત્યંત પ વજાં.
 વાણિજ્ય-વેપાર.
 દંત-દાથીદાંત, મુક્તાદિજ વિગેરેનો વેપાર.
 રસ-રસનો વ્યાપાર-ઘી, તેલ, ચણ
 વિગેરેનો વ્યાપાર.
 વિસવિસય-ઝેરનો વ્યાપાર-ઝીરુ
 સોમલ વિગેરેનો તથા શરિર-
 વ્યાપાર.
 કમ્બ-કર્મ.
 નિશ્ચિંછણુ-નાક, કાન ચીંપવા, ચીંચવા-
 ચ-અને.
 સર-સરોવર.
 તલાય-તળાવને.
 અસદ પોસ-હિસક જીવો તથા વસ્તુ-
 શી વિગેરેનું પોષણ કરવું.

સતથ-સત્થ.

સુસલ-સામેદું.

તણુ-તૃણુ.

મંત-સર્પ વગેરેને ઉતારવાના મંત્ર.

ભેસજજે-ગોળી, ચૂરણ વગેરે વસ્તુઓ.

દયાવિએ-ખીજની પાસે અપાવવાથી.

નહાણુ-અણુગળ પાણીથી નહાવું.

વજ્રગ-અલતો, યુક્તાલ વગેરેથી

રંગ કરવો.

સદ્-શબ્દ.

રવ-રપ.

ગંધે-ગંધ.

આસણુ-આસન.

પડિકમે-હું પડિકમું છું.

અગિ-અગ્નિ.

જંતાગ-પંત્ર.

કુટે-કાટ.

મૂસ-નાગદમણી પ્રમુખ જડી-બુટ્ટી.

દિન્ને-આપવાથી.

વા-અથવા.

ઉચ્ચકણુ-પીડી વગેરે યોગી શરીરનો

મેલ ઉતારવો.

વિલેવણુ-કેશર ચંદન વગેરેનું વિલે-

પન કરવું.

રસ-રસ.

વત્થ-વત્થ.

આભરણુ-આભૂષણ

દેસિઅં-દિવસ સંબંધી.

—*—

સચિચત્તે પડિખજ્જે, અપોલ દુપ્પોલિ-
અં ચ આહારે ॥ તુચ્છોસહિ-ભખખાણુયા,
પડિકમે દેસિઅં સંવં ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—સચિત્તનો ત્યાગ વા પરિમાણ છતાં પ્રમાદના વ-
શથી અધિક સચિત્ત વાપરવા, સચિત્ત સાથે જોડાયેલી વસ્તુ
વાપરવી, નહીં પકાવેલા પદાર્થ વાપરવા, અર્ધપકવ તથા અર્ધ-

કાચા પદાર્થ વાપરવા અને તુચ્છ પદાર્થ ભક્ષણ કરવા, એ સ-
ચિત્તના ત્યાગના પાંચ અતિચાર મધ્યેથી જે અતિચાર લાગ્યા
હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વને હું પડિછમું છું. ૨૧

ઇંગાલી-વાણુ-સાડી,-ભાડી-ફેડી સુવ-
જજએ કમ્મં ॥ વાણિજ્યં ચેવ દંત, લખખ-
રસ-કેસ-વિસવિસમ્ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—કુંભાર અને ભાડભુંજ વિગેરેના અગ્નિ સંબંધી
કર્મ તે અંગારકર્મ; પુષ્પ, ફળ, વનસ્પતિ, અનાજ વિગેરે ઉગા-
ડવા તથા છેદવા તે વનકર્મ; ગાડા બેલ વિગેરે વેચવા, વેચાવવા
તે શકટકર્મ; ઘોડા, ઉંટ, બગદ વિગેરે બાડે આપવા તે ભાટિક
કર્મ; કુવા વાવ વિગેરે ખોદવા ખોદાવવા તે સ્ફોટિક કર્મ; આ
પાંચ કર્મ શ્રાવકે અત્યંતપણે વર્જવાં, વળી નિશ્ચયે પાંચ કુવા-
ણિજ્ય (નકારા વ્યાપાર) તેમાં હાથીદાંત, સુક્રતાફળ વિગેરે જ્યાં
નિપજતાં હોય તે સ્થાનકે જર્જ ખરીદ કરવાં તે દંતકુવાણિજ્ય;
લાખ, કસુંબો, હરતાલ વિગેરેનો વ્યાપાર તે લાખકુવાણિજ્ય; ઘી,
તેલ, ગોળ, વિગેરેનો વ્યાપાર તે રસકુવાણિજ્ય; મોર, પોપટ
અને મનુષ્ય તથા પશુનો વ્યાપાર તે કૈશકુવાણિજ્ય; અપ્રીણ,
સોમલ વિગેરે તથા શસ્ત્રાદિનો વ્યાપાર તે વિષવિષયકુવાણિજ્ય;
એ પાંચ કુવાણિજ્યને શ્રાવકે વર્જવાં. ૨૨

એવં યુ જંતપિણણુ,-કમ્મં નિલ્લંછણું

ચ દવદાણું ॥ સર-દહ-તલાય-સોસં, અસઈ-
પોસં ચ વજિજજજ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—એ પ્રમાણે નિશ્ચયથી ઘંટી ચરખા પ્રમુખ યંત્રમાં
શેરડી, તલ વિગેરે પીલાવવા; નાક કાન વીંધવા વીંધાવવા; અ-
ગ્નિદાહ દેવો; સરોવર, દહ અને તળાવ વિગેરેને સુકાવી નાંખ-
વા; હિંસક જીવો તથા વ્યભિચારી સ્ત્રી વિગેરેનું પોષણ કરવું;
આ પાંચ સામાન્ય કર્મને શ્રાવકે વર્જવા. ૨૩

આઠમા વ્રતના અતિયાર.

સત્યગિગ-મુસલ-જંતગ,-તાણુ-કંટુ-મંત-
મૂલ-લેસજજે ॥ દિન્ને દવાવિએ વા, પડિ-
કમે દેસિઅં સંવં ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—શસ્ત્ર, અગ્નિ, મુશલ, યંત્ર, તૃણ, કાષ્ઠ, સર્પ વિ-
ગેરેને ખીલવવાના મંત્ર, નાગદમણી પ્રમુખ જડીબુટ્ટી અને ગો-
ળી ચુરણ વિગેરે ઉપદ્રવકારી વસ્તુઓ ખીજને આપવાથકી, ખી-
જની પાસે અપાવવા થકી અને આપનારને અનુમોદવાથકી જે અ-
તિયાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિયારને હું
પડિશ્કરું છું. ૨૪

નહાણુ-વ્વદાણુ-વત્રગ, વિલેવણે સદ-રૂવ-

રસ-ગંધે ॥ વત્થાસણુ-આભરણે, પડિક્કમે
દેસિઅં સંવં ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—અણુગળ પાણી વિગેરેથી નહાવું, પીઠી વિગેરે યોગી
શરીરનો મેલ ઉતારવો, અળીર ગુલાલ અલતાદિક તથા કેશર અં-
દનાદિનું વિલેપન કરવું; શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, વસ્ત્ર, આસન,
આભરણ (ઘરેણું) ઇત્યાદિ અનેક ઉપલોગ સંબંધી જે અતિચાર
લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૨૫

શબ્દાર્થ.

કંદરૂપે—કામભોગની કથા કરવી.

મોહરિ—વાયાળપણે અઘટિત વચન

બોલવાં.

ભોગઅમરિને—ઉપભોગ—પરિભોગની

વસ્તુ ખપ કરતાં વિશેષ રાખવી.

તર્કઅમિ—ત્રીજા.

તિવિહે—ત્રણ પ્રકારના.

અણુવક્રાણે—અવિનયપણે એ ઘડી

કરતાં યોગ્ય વખતે સામાયિક

પારવું,

વિતહુકમે—વિતથપણે અર્થાત્

જોડી રીતે કરતાં.

આણુવણે—નિયમિત ભૂમિમાં બહા-

રથી કાંઈ ચીજ મંગાવવી.

કુકુધમે—લોકોને હાંસી આવે એવી

કાચ એજા કરવી.

અહિગરણુ—શસ્ત્ર વગેરે સંજ્ઞા કરવાં.

દંડમિ અણુક્રામે—અનર્થદંડ વિર-

મણુ નામના.

ગુણુવ્યમે—ગુણવ્રતને વિષે.

દુપણિહાણે—દુષ્ટપ્રણિધાન—દુષ્ટ યોગ

વ્યાપારમાં.

સમ્પવિહુણે—પ્રમાદથી સામાયિક ભીધું

છે કે નહિ તે યાદ ન રહેવું.

પદમે—પ્રથમ.

સિખ્યાવમે—શિક્ષાવ્રતને વિષે.

પેસવણે—પરિમાણ ઉપરાંત ભૂમિને

વિષે પોતાના કાર્ય માટે બીજાને

સહે-પરિમાણ ઉપરાંત જુમિએ રહે-

સાને ખોખારાદિકથી જણાવવું.

પુગ્ગલજખેવે-પદાર્થ નાખી પોતા-

પણું જણાવવું.

ભીએ-ભીળ.

સંચાર-સંચારા સંબંધી.

પમાય-પ્રમાદ.

તહુ એવ-તેમ વળી.

પોસહુવિહિ-પોસહુનો વિધિ.

વિવરીએ-વિપરીત કરવાથી.

સિખખાવએ-શિક્ષાપ્રતને વિષે.

નિખિખવણે-નાંખવી.

વચએસ-તહિ દેવાની શુદ્ધિએ પો-

તાની વસ્તુને પારકી કહેવી, અને

પરની વસ્તુને પોતાની કહેવી.

એવ-નિશ્ચે.

ચઉતથે-ચોથા.

મોકસવા.

ફરે-રૂપ દેખાડીને પોતાની જાણ કરવી.

દેસાવગાસિઅંભિ-દેશાવકાશિક

નામના.

સિખખાવએ-શિક્ષાપ્રતને વિષે.

ઉચ્ચારવિહી-કથુનીતિ તથા વડી

નીતિ સંબંધી.

ભોયણભોએ-ભોજન સંબંધી

ચિન્તા કરવી.

તકએ-ત્રીજા.

સચિચત્તે-સચિત વસ્તુ ઉપર.

પિહિણે-દેવા યોગ્ય વસ્તુને સચિત

પદાર્થવડે ઢાંકવી.

મચ્છરે-ક્રોધ, અભિમાન, મૃત્યુ કરતાં

દાન દેવું.

કાસાધક્કમદાણે-ગોચરીનો કાળ વીતી

જતાં મુનિને આમંત્રણ કરવું.

કંદંબે કુક્કુઠએ, મોહરિ અહિગરાણુ

ભોગઅઘરિત્તે ॥ દંડંમિ 'આણુઠ્ઠાએ, તઘઅં-

મિ ગુણુવચએ નિંદે ॥ ૨૬ ॥

૧ જેથી આત્મા નિરર્થક દંડાય તે અનર્થદંડ તેના પાંચ અભિચાર આ ગાથામાં જણાવ્યા છે અને કેવા કેવા કારણે અનર્થદંડ થાય છે તે ૨૪, ૨૫ ગાથામાં વર્ણવેલ છે.

(૧૨૫)

અર્થ—કામલોગની કથા કરવી, લોકોને હાંસી આવે એવી કાચચેદા કરવી, બાચાળપણે અધરિત વચન બોલવાં, સસ્ત્ર વિગેરે સંજ્ઞા કરવાં, ઉપલોગ પરિલોગની વસ્તુ ખપ કરતાં વિશેષ રાખવી; અનર્થદંડવિરમણ નામના ત્રીજા ગુણવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૨૬

નવમા વ્રતના અતિચાર.

તિવિહૈ દુષ્પણિહાણે, આણુવઠાણે તહા
સઘવિહૂણે ॥ સામાઈઅ વિતહકઅ, પઢમે
સિખખાવઅ નિંદે ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—મન, વચન, કાયા એમ ત્રણ પ્રકારના દુષ્પ્રણિધાન અર્થાત્ દુષ્ટ યોગ આપારના ત્રણ અતિચાર, અવિનયપણે જે ઘડી કરતાં ઓછા વખતે સામાયિક પારવું, પ્રમાણથી સામાયિક લીધું છે કે નહીં તે યાદ ન રહેવું, એવી રીતે સામાયિક વિતથપણે અર્થાત્ ખોટી રીતે કરતાં, પ્રથમ શિક્ષાવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૨૭

દશમા વ્રતના અતિચાર.

આણુવણે પેસવણે, સદે રૂવે અ પુગ્ગ-
લખખેવે ॥ દેસાવગાસિઅંભિ, ખીઅે સિ-
ખખાવઅ નિંદે ॥ ૨૮ ॥

અર્થ—નિયમિત ભૂમિમાં બહારથી કાંઈ ચીજ મંગાવવી, પરિભ્રમણ ઉપરાંત ભૂમિને વિષે પોતાના કાર્ય માટે બીજાને મોકલવા, પરિભ્રમણ ઉપરાંત ભૂમિએ રહેલાને ખોખારાદિથી જણાવવું, તેને રૂપ દેખાડવું, તેવે સ્થળે કાંઈક પદાર્થ નાંખી પોતાપણું જણાવવું; આ પાંચ અતિચાર માંહેથી દેશાવગાશિક નામના બીજા શિક્ષાવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિહું છું. ૨૮

અગ્યારમા વ્રતના અતિચાર

સંથારૂચ્યારવિહી,—પમાય તહ ચેવ ભો-
યાણાભોએ ॥ પોસહવિહિવિવરીએ, તદ્યએ
સિખખાવએ નિંદે ॥ ૨૯ ॥

અર્થ—સંથારા સંબંધી જે પ્રકારના અર્થાત્ સંથારાને ન પડિવેહે ન પ્રમાર્જે, તથા પડિવેહે પ્રમાર્જે તો કાંઈક કરે અને કાંઈક ન કરે અને લઘુનીતિ (પેશાબ) તથા વડીનીતિ (જાડો) સંબંધી જે પ્રકારના અર્થાત્ લઘુનીતિ અને વડીનીતિને પરઠવવાનો ભૂમિને ન પડિવેહવી ન પ્રમાર્જવી અને પડિવેહે પ્રમાર્જે તો કાંઈક કરે અને કાંઈક ન કરે, એમ ચાર તથા ભોજન સંબંધી ચિંતા કરવી; અથવા પોસડુ લીંગો છે કે નહિ તે યાદ ન રહેવું એ રીતે *પોસડુનો વિધિ વિપરીત કરવાથી ત્રીજા શિક્ષાવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિહું છું. ૨૯

* ધર્મની પુષ્ટિ કરે તે પૌષધ.

આરંભા વ્રતના અતિચાર.

સચિચત્તે નિષ્ખિખવણે, પિહિણે વવચ્ચેસ
મચ્છરે ચેવ ॥ કાલાઈકમદાણે, 'ચઉત્થે
સિખખાવચ્ચે નિંદે ॥ ૩૦ ॥

અર્થ—સાધુને દેવાયોગ્ય લોજન સચિત્તવસ્તુ ઉપર મૂકવું;
દેવાયોગ્ય વસ્તુને સચિત્ત પદાર્થવડે ઢાંકવી; નહીં દેવાની બુદ્ધિએ
પોતાની વસ્તુને પારકી કહેવી, અને દેવાની બુદ્ધિએ પરની વ-
સ્તુને પોતાની કહેવી; ક્રોધ, અભિમાન, ઇર્ષ્યા કરતાં દાન દેવું;
ગોચરીનો કાળ વીટી જતાં મુનિને આમંત્રણ કરવું; ચોથા શિક્ષા
વ્રતને વિષે પૂર્વાકૃત અતિચાર મળ્યેથી જે અતિચાર લાગ્યા હોય
તેને હું નિહું છું. ૩૦

શબ્દાર્થ.

સુહિએમુ—જાનાદિકને વિષે જેનું હિન દુહિએમુ—આવિથી પીઝએજા તપે
છે એવા સુવેહતને વિષે. કરી દુર્નળ એવા દુઃખીને
અથવા સુખીને વિષે. વિષે.

જન-જે.

મે-મને.

અરુક્કાએ ૩-અ-૧થી, સ્વ-એતાં અચુકંપા-અનુકંપા-દયા.

સ્વજદે. ૪-૧-૧૦ એ-એ- સાહુ-વાધુને વિષે.

૧ નિધિ પર્વાદે ધૌકિક વ્યવહારનો સાગ કરે તે અનિધિ, તેને
આત્માર્થે નિર્દોષ વ્રતદિનું દાન કરવું તેને અનિધિ સવિભાગ નામે
ચોથું શિક્ષાવ્રત કહે છે.

પોતાની સ્વેચ્છાએ વિચર-	સંવિભાગો-સંવિભાગ.
વાવાળા નહીં, પણ ગુરની	ચરણુ-ચરણુસિતરી,
આસાએ વિચરવાવાળા એવા	કરણુ-કરણુસિતરીએ.
સુસાધુને વિષે. અથવા પાસ-	જીતેસુ-સહિત એવા.
ત્યાને વિષે.	સંતે-હોવા છતાં.
કામુચદાણુ-નિર્દોષ અશનાદિક.	દુહિલોએ-આલોકને વિષે.
પરલોએ-પરલોકને વિષે.	દુવિચ્ચ-જીવવાની.
મરણુ-મરવાની.	આસંસપએાગે-વાંછતાં-મનનો
પંચવિહો-પાંચ પ્રકારના.	વ્યાપાર.
મો-ન.	મજા-મને.
હુજા-હોજો.	મરણુ-તે-મરણુત સુધી.
કાએણુ-કાએ-સર્ગ વિગેરે કાયાના	કાઈઅસ્સ-કાયાથી વધુ વિગેરે ક-
વ્યાપારથી.	રાએલા અતિચારને.
વાહ્યસ્સ-વચનના અતિચારને.	વાયાએ-જિન સ્તવન વિગેરે વચ-
મણુસા-મનડે.	નના વ્યાપારથી.
માણુસિઅસ્સ-મનના અતિચારને.	વંદણુ-એ પ્રકારના વંદન.
વય-માર પ્રકારના વ્રત.	સિખખા-એ પ્રકારની શિક્ષા.
ગારેચેસુ-ત્રણ ગારવને વિષે.	સજ્ઞા-ચાર સંજ્ઞા.
કસાય-ચર કપાય.	દંડેસુ-ત્રણ દંડને વિષે.
ગુતી-ત્રણ ગુહિતે વિષે.	સમિર્જસુ-પાંચ સમિતિને વિષે.

સુહિએસુ અ દુહિએસુ અ, જ મે અ-
સ્સંજએસુ 'આયુકંપા ॥ રાગેણુ વ દોસેણુ
વ, તં નિંદે તં ચ ગરિહામિ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ—જ્ઞાનાદિને વિષે હિત છે જેનું એવા સુહૃદ્ધિને વિષે તથા વ્યાધિથી પીડાયેલા, તપે કરીને દુર્બલ અને તુચ્છ ઉપધી-વાળા એવા દુઃખીને* વિષે, તથા ગુરૂ નિશ્રાએ વિચરનારા મુસાધુને વિષે રાગથી (આ મારે પુત્ર છે, આ મારે સગો છે ઇત્યાદિ બુદ્ધિએ) વા દ્વેષથી (આ સાધુઓને કોઈ દેતું નથી, મલિન શરીર-વાળા છે, આશ્રય વિનાના છે ઇત્યાદિ બુદ્ધિએ) મને જે અ-જ્ઞાદિ દેવારૂપ અનુકંપા થઈ હોય તેને, હું નિંદું છું અને ગુ-રૂની સામે ગર્હું છું. અથવા વસ્ત્રાદિકે સુખી, રોગ વડે દુઃખી એવા અસંયતી પાસત્યાદિકને રાગથી (આશીર્વાવથી અથવા પ-રિચયાદિ કારણે) અથવા દ્વેષથી જે મને દયા થઈ હોય તેને નિંદું છું અને ગુરૂની સામે ગર્હું છું. અથવા અસંયત એટલે છકાયનો વધ કરનારા પ્રાદાણ લીખારી આદિ સુખી અગર દુઃખીને રાગ દ્વેષ કરીને દાન આપતાં જે અતિચાર લાગ્યો હોય તેને નિંદું છું અને ગુરૂની સામે ગર્હું છું. ૩૧

સાહસુ સંવિભાગો, ન ક્યો તવ—ચરાણુ-
કરાણુ-જુતેસુ ॥ સંતે ફાસુઅદાણુ, તં નિંદે
તં ચ ગરિહામિ ॥ ૩૨ ॥

*આથી લાંબું અશુભ આયુષ્ય બંધાય છે. જે માટે આગમમાં કહ્યું છે કે—તેવા રૂપના સાધુ, પ્રાદાણ, સંયત, પાપકર્મને હણનાર અને તેનું પ્રત્યાખ્યાન કરનાર એ બધાની દિલના, નિંદા, હિંસા, મર્દા અગર અન્ય દોષ અપ્રીતિના પ્રકાર પૂર્વક અજ્ઞાનાદિકે કરી દાન આપે તો પ્રાણી અશુભ લાંબું આયુષ્ય બાંધે છે.

અર્થ—તપ તથા ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરીએ સહિત એવા સાધુઓને વિષે, નિર્દોષ અશનાદિક હોવા છતાં મારે જીવે સંવિભાગ (આતિથ્ય) ન કીધો હોય, તેથી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદા છું અને ગુરૂની સાથે ગર્હ છું. ૩૨

સંલેપણના અતિચાર.

ઇહલોએ પરલોએ, જીવિય-મરણે અ
આસંસપઓગે ॥ પંચવિહો અઇઆરો, મા
મજ્જં હુજ્જ મરણંતે ॥ ૩૩ ॥

અર્થ—ધર્મના પ્રભાવથી આ લોકને વિષે સુખની વાંચ્છા; તથા પરલોકમાં દેવેન્દ્રાદિના સુખની વાંચ્છા; અનશનને લીધે સન્માન દેખી જીવવાની વાંચ્છા, તથા દુઃખ આવે મરવાની વાંચ્છા; અને ચ શબ્દ થંકી, * કામલોગને વિષે તીવ્ર વાંચ્છા; સંલેપણા સંબંધી આ પાંચ પ્રકારના અતિચાર મને મરણાંત સુધી ન હોજો. ૩૩

ત્રણ યોગ વડે સર્વ વ્રતના અતિચાર.

કાઓણ કાઇઅરસ, પડિકમે વાઇઅરસ
વાયાએ ॥ માણસા માણસિઅરસ, સગરસ
વયાઇઆરસ. ॥ ૩૪ ॥

અર્થ—કાયાથી વધાદિકે કરાએલા અતિચારને કાચેત્સર્ગાદિ જે કાયાના શુભ વ્યાપાર તેણે કરી; આળ પ્રમુખ દેવાના વચનના અતિચારને જિનસ્તવનાદિ શુભ વચનના વ્યાપારે કરીને અને દેવતત્ત્વાદિને વિષે શંકા પ્રમુખ મનના અતિચારને અનિત્યાદિ ભાવનાના શુભ ચિંતવને કરીને; એમ સર્વ વ્રતના અતિચારને હું પડિછું છું. ૩૪

વેદણુવંચસિખખાંગા,-રંવેસુ સન્નાઈ-
સાર્યંદેસું ॥ ગુત્તીસુ અ સમિઠસિ અ, જે
અઈઆરો અ તં નિંદે ॥ ૩૫ ॥

૧ ચૈત્યવંદન અને ગુરૂવંદન. ૨ રથૂત્રપ્રાણાતિપાતવિરમણ આદિ શ્રાવકતાં ગાર વ્રત. ૩ અલણુ અને આસેવનરૂપ બે પ્રકારની શિક્ષા-તેમાં શ્રાવક સામાયિક આદિ સૂત્રાર્થ શીખે તે ૧ અલણુશિક્ષા અર્થાત્ જ્ઞાન્યથી અટ પ્રવચન માતા અને ઉત્કૃષ્ટથી દશ વૈકાલિકના જ્ઞાનવશીયા અધ્યયન સુધી અર્થ આથે શીખે. ૨ આસેવન શિક્ષા તે નવકારથી માંડી શ્રાવકના દિવસ સંખ્યા સર્વ ધર્મનુશાન સંવે-પાળે તે. અર્થાત્ ઉત્તી વખત નવકાર ગણને જાગે, પછી પોતાનું સ્વરૂપ વિચારે ઇત્યાદિ શ્રાદ્ધદિન-કૃત્ય આદિ ઈંદ્રિયાં કહેલાં શ્રાવકના અનુશાનો પાળે. ૪ રસગારવ, ઋદ્ધિ ગારવ વગેરે માતા ગારવ. ૫ ચાર, દસ, અથવા પંદર સંજા.

૬ કમ એટલે સંસાર તેણે જાણ એટલે જાણ જેનાથી થાય તે કપાય ચાર છે, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. ૭ જેનાવડે ધર્મધનથી-આત્મા દંડાય તે તંડ વણુ છે. મન, વચન અને કાયા અથવા મિથ્યાત્વ શક્ય, માયાશક્ય અને નિયાણુશક્યરૂપ વણુ છે.

૮ તથા ઈતિ પદાન્તરે.

અર્થ—જે પ્રકારનાં વંદન, બાર પ્રકારનાં વ્રત, જે પ્રકારની શિક્ષા (ગ્રહણ અને આસેવનરૂપ), ત્રણ ગારવ, ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય, ત્રણ ઢંડ, ત્રણ ગુપ્તિ, પાંચ સમિતિ અને ચ શબ્દથી શ્રાવકની અગિયાર પડિમા તેને વિષે જે અતિચાર લાગ્યો હોય તેને હું નિહું છું. ૩૫

શબ્દાર્થ.

સમ્મદિહી—સમ્યગ્દષ્ટિ.	જીવો—જીવ
જઘ્નિ હુ—જે કે, નિશ્ચયે.	પાવં—પાપ.
સમાયરે—કરે.	કિંચી—થોડું,
અર્યો—અર્યપ.	સિ—તેનો (શ્રાવકનો.)
બંધો—બંધ.	જેણુ—કારણ કે.
નિર્દંધસં—નિર્દયપણે—હિંસાનો વ્યાપાર.	કુણ્ઠ—કરે.
સપડિક્કમણુ—પ્રતિક્રમણ કરવાથી યુક્ત.	તપિ હુ—તેને પણ, નિશ્ચયે.
સકિતરણુ—ગુરૂએ આપેલા પ્રાપ્ત કરવાથી યુક્ત.	સપરિઆવં—પશ્ચાત્તાપ કરવાથી યુક્ત.
સુસિખિખ્યો—સારી રીતે શિખેલો.	ખિરપં—શીઘ્રપણે.
જહા—જેમ.	ઉવસામેઘ—સમાવે છે.
કુકુગયં—શરીરમાં વ્યાપેલા.	વાહિવ્ય—વ્યાધિની જેમ.
વિસારયા—જાણનારા.	વિજ્ઞો—વૈદ.
હણુતિ—હણે છે.	વિસં—ઝેરને.
તો—તેથી.	મંતમૂલ—મંત્ર મૂળના.
	વિજ્ઞ—વૈદો.
	મંતેહિં—મંત્રોવડે.
	નિવિસં—વિષ રહીત.

અકુવિહુ—આઠ પ્રકારના.

રાગદોષ—રાગ દ્વેષથી.

આલોચ્છા—ગુરૂની સમીપે પોતાનાં
પાપ પ્રકાશતો.

હુણુ—હણે છે.

કથપાવો—કર્તુ છે પાપ જોણે એવો.

મહુરસો—મનુષ્ય.

નિદિચ્છ—આત્માની સાથે નિદા
કરતો.

લહુઓ—લક્ષ્મી.

ભારવહો—ભારને વહન કરનાર.

કમ્મ—કર્મને.

સમન્નિચ્છ—આધેલા.

નિદ્દા—આત્માની સાથે નિદા.

ખિપ્પ—શીઘ્ર.

સુસાવચ્છો—ભલો શ્રાવક.

અવિ—પણ.

આલોચ્છ—પાપને પ્રકાશ કરતો.

ગુરૂસગાસે—ગુરૂની સમીપે.

અધરેગ—અતિશય.

ઓહરિચ્છા—જેમ ભારને ઉ-
તારીને.

સમ્મદ્દિહી જીવો, જઈવિ હુ પાવં સં-
માયરે કિંચી ॥ અપ્પો સિ હોઈ બંધો, જોણુ
ન નિદ્દાંધસં કુણુઈ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ—સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ જો કે થોડું પણ પાપ કરે,
તો પણ તેને અલ્પ બંધ હોય, કારણ કે તે નિદિચ્છપણે—હિંસાદિ
વ્યાપાર કરતો નથી. ૩૬

તંપિ હુ સપડિક્કમાણું, સપ્પરિઆવં
સઉત્તરગુણું ચ ॥ ખિપ્પં ઉવસામેઈ, વાહિવ્વ
સુસિખિખચ્છો વિજ્ઞો ॥ ૩૭ ॥

અર્થ—પ્રતિક્રમણ કરવે કરી, વળી પશ્ચાત્તાપ કરવે કરી, તેમજ ગુરૂએ દીધેલા પ્રાયશ્ચિત્તને કરવે કરી યુક્ત, શ્રાવક જેમ રૂઢી રીતે શિખેલો વૈદ્ય વ્યાધિને ઉપશમાવે છે તેમ, નિશ્ચયથી તે અદ્ય કર્મના બાંધને પણ શિઘ્રપણે ઉપશમાવે છે. ૩૭

જહાવિસં કુઠંગયં, મંતમૂલવિસારયા ॥
વિજ્જા હણુતિ મંતેહિં, તો તં હવઘ નિ-
વિસં ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—જેમ શરીરમાં વ્યાપેલા સર્પાદિકના વિષને, મંત્ર મૂળનાં જાણનારા વૈદ્યો, મંત્રોએ કરીને નાશ કરે છે, ત્યારે તે શરીર વિષરહિત થાય છે. ૩૮

એવં અકૂવિહં કમ્મં, રાગદોસ-સમ-
જિજ્ઞાસં ॥ આલોઅંતો અ નિંદંતો, ખિપ્પં
હણુઘં સુસાવઓ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ—એજ પ્રમાણે ગુરૂની સમીપે પોતાના પાપ પ્રકાશતો વળી આત્મસાગે નિંદતો એવો ભત્રો શ્રાવક, રાગ દ્વેષથી બાંધેલાં એવાં જાહે પ્રકારનાં કર્મને શીઘ્ર હણે છે. ૩૯

કયપાવોવિ 'મણુરસો, આલોઘય નિંદિઅ

ગુરૂસગાસે ॥ હોઈ અઈરેગ લહુઓ, ઓહ-
રિઅભરૂવ ભારવહો ॥ ૪૦ ॥

અર્થ—જેમ ભારનો વહન કરનાર ભારને ઉતારીને હળવો થાય છે તેમ કરેલાં છે પાપ જંજી એવો મનુષ્ય, ગુરૂની સમીપ-માંજ પાપને પ્રકાશ કરતો થકો તથા અત્મ સાથે નિદા કરતો થકો પાપથી અત્યંત હળવો થાય છે. ૪૦

શબ્દાર્થ.

આવરસઓણુ—આવસ્યક કરવાથી.	બહુરૂઓ—આરાંલ તથા પરિચિત્ત.
હુખખાણુ—પાપરૂપ હુખખનો.	ઘણાં પાપવાળો.
અંતકિરિઅ—તાશ.	કાહી—કરશે.
અચિરેણુ—થોડા.	કાલેણુ—કાળમાં.
આલોયણુ—આલોવવાની રીતિ.	બહુવિહા—બહુ પ્રકારની છે.
સંભરિઆ—સાંભરી હોય.	પરિક્રમણુકાલે—પ્રતિક્રમણુ કરવાને
મૂલગુણુ—મૂળગુણુને વિષે.	અવસરે.
ઉતરગુણુ—ઉત્તરગુણુને વિષે.	નિંદે—હું નિંદું છું.
ગરિહામિ—ગુરૂની સાથે ગર્હું છું.	ધમ્મરસ—આવક ધર્મને.
કેવલિપત્તરસ—કેવળી લાપિત.	અખલુકિઓમિ—હું ઉઠ્યો છું.
આરાહણુએ—આરાધનાને માટે.	વિરઓમિ—હું નિવર્ત્યો છું.
વિરાહણુએ—ધર્મની વિરાધનાથી.	પરિક્રતો—પાપથી નિવર્ત્યો થકો.

આવરસઓણુ એઓણુ, સાવઓ જઈવિ

બહુરચો હોઈ ॥ દુષ્ખાણુમંતકિરિચં, કાહી
અચિરેણુ કાલેણુ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ—જો કે આરંભ તથા પરિશ્રદ્ધ કરી ઘણાં પાપવાળો
શ્રાવક હોય તોપણ આ પડિક્કમણાદિ આવશ્યક કરવાથી થોડા
કાળમાંજ તે પાપરૂપ દુઃખોનો વિનાશ કરશે. ૪૧

નિરમૃત થયેલ અતિચાર.

આલોચણુ બહુવિહા, નય સંભરિઆ
પડિક્કમાણુકાલે ॥ મૂલગુણુ-ઉત્તરગુણુ, તં નિંદે
તં ચ ગરિહામિ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ—ગુરૂ પાસે પાપ આલોચવાની રીતિ ઘણા પ્રકારની
છે, તે પ્રતિક્રમણ કરવાના અવસરે જે ન સંભરી હોય; તે ન
સંભારવા થકી મૂળગુણુને વિષે તથા ઉત્તરગુણુને વિષે જે અતિ-
ચાર લાગ્યો હોય; તેને આત્મ સામે નિંદુ છું અને ગુરૂની સામે
ગર્હ છું. ૪૨

તસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલિપત્તત્તસ્સ ॥ અ-
બ્બુદ્ધિચોમિ આરાહણુઅે; વિરચોમિ વિરા-
હણુઅે ॥ તિવિહેણુ પડિક્કંતો, વંદામિ જિણુ
ચઉન્વીસં ॥ ૪૩ ॥

અર્થ—તે કેવળીલાષિત શ્રાવક ધર્મની આરાધનાને માટે હું
ઉઠ્યો છું, વળી તે ધર્મની વિરાધના થકી હું નિવર્ત્યો છું, ત્રિવિધે
કરી પાપ થકી નિવર્ત્યો થકે ચોવીશ જિનને હું વાંદું છું. ૪૩

સર્વ ચૈત્યવંદન.

જવંતિ ચેઈઆઈ, ઉડેઅ અહે અ
તિરિઅલોઅ અ ॥ સંવાઈ તાઈ વંદે, ઈહ
સંતો તત્થ સંતાઈ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ—પૂર્વે લખેલ છે. ૪૪

સર્વ સાધુ વંદન.

જવંત કેવિ સાહૂ, ભરહેરવયમહાવિદેહે
અ ॥ સંવેસિં તેસિં પણુઓ, તિવિહેણુ તિ-
દંડવિરયાણું ॥ ૪૫ ॥

: અર્થ—પૂર્વે લખેલ છે. ૪૫

શબ્દાર્થ.

ચિર સચિઅ—ત્રાંયા કાળથી એ- પાણાસણીઈ—નાશ કરનારી.
કદા કરેલાં. ભવ—અવતે.

સયસહસ-શત સહસ-સામ.

ત્રિલિંગય-મુખથી નીકળેલી.

વાસંતુ-ગતીત થાઓ.

મમ-મારે.

અરિહંતા-અરિહંત ભગવાન.

સાહુ-સાધુ મહારાજ.

ધર્મ-ચારિત્ર ધર્મ.

દેવા-દેવતાઓ.

સમાહિ-ચિત્તની સ્થિરતા.

પડિસિદ્ધાણુ-નિષેધવા યોગ્ય અ-
શુભ કાર્ય.

અકરણુ-ન કરવાથી.

અસદ્ગુણુ-સુદ્ધ વિચાર ઉપર શ્રદ્ધા
ન કરવાથી.

ખામેમિ-ખમાવું છું.

સર્વે-સર્વ.

ખમંતુ-ખમજો.

મે-મારે.

વેર-વૈરભાવ

કેલુઈ-કામ જીવની સાથે.

આલોપ્ય-પાપ આલોપ્યું (પ્રકાશ્યું).

ગરહિત્ય-ગુરૂ સામે ગર્હણ કરી.

સમ્મ-સમ્યક્પ્રકારે.

પડિક્કતો-પડિક્કમતો થકા.

(પાછો લડતો થકા).

જિણુ-જિનને.

મહણીએ-હણારી.

કહાઈ-કથાઓ કરવે કરીને.

દિવ્યાહુ-દિવસો.

મંગલ-મંગળરૂપ હો.

સિદ્ધા-સિદ્ધ ભગવાન.

સુઅ-શ્રુતધર્મ.

સમદિક્કી-સમ્યક્ દર્શિ.

દિંતુ-આપો.

બોહિં-સમ્યક્ત્વ.

કરણુ-કરવાથી.

કિમ્યાણુ-કરવા યોગ્ય શુભ કાર્ય.

પડિક્કમણુ-પ્રતિક્રમણ છે.

વિવરીય-વિપરીત.

પરવણાએ-પરવણા કરવાથી.

સવજીવે-સર્વ જીવોને.

જવા-જવો.

મિત્તી-મૈત્રી છે.

સવભૂએમુ-સર્વ જીવોની સાથે.

મજ્ઝ-મારે.

અહં-મેં.

નિંદિત્ય-આત્માની સામે નિંદા કરી.

દુગંછિઅ-દુગંછા કરી.

તિવિહણુ-ત્રિવિધે-મન, વચન,

કાયાએ કરી.

વંદામિ-હું વંદના કરું છું.

ચઉન્નીસ-ચોવીસ.

શુભ ભાવની પ્રાર્થના.

ચિરસંચિય પાવ પાણુ સાણીઈ, ભવસય-
સહસ્ત્ર સમહણીએ ॥ ચઉવીસ-જાણુ-વિણિ-
ગાય-કહાઈ, વોલંતુ મે દિઅહા ॥ ૪૬ ॥

અર્થ—ચિરકાળથી એકઠાં કરેલાં પાપને નાશ કરનારી, શત-
સહસ્ત્ર અર્થાત્ લક્ષ ભવને હણનારી એવી ચોવીસ તીર્થકરોના મુ-
ખથી નિકળેલી કથા કરવે કરીને મારા દિવસો વ્યતીત થાઓ. ૪૬

મમ મંગલમરિહંતા, સિદ્ધા સાહુ સુઅ
ચ ધમ્મો અ ॥ 'સમ્મદિઠ્ઠી દેવા, દિંતુ સ-
માહિં ચ ખોહિં ચ ॥ ૪૭ ॥

૧ અર્થે કાઈ શંકા કરે કે દેવો સમાધિ, ખોધિ આપવાને સમર્થ
છે કે નહિ? સમર્થ હોય તો સર્વને શા માટે નથી આપતા? અને અસમર્થ
હોય તો પ્રાર્થના કરવી ફાગટ છે, કદાચ યોગ્યતાવાળાને જ આપે એમ
કહેશે તો પછી બકરીના ગળાનાં આંચળ માફક તેમની પ્રાર્થના કરવે કરીને
શું? તેનું શાસ્ત્રકાર સમાધાન કરેછે કે—સર્વત્ર યોગ્યતા એજ પ્રમાણ છે.
પરંતુ જેમ ઘડો બનાવવાને માટીની યોગ્યતા છે ખરી તોપણ કુંભાર,
ચક્ર, ચીવર, હંડાદિક સર્વ તેનાં સહકારી કારણ છે, તેમ અહીં પણ ભવ્ય
જીવની યોગ્યતા છતાં કુંભાર ચક્રાદિ કારણની પેઠે ખીજની સહાયની જરૂર
પડે છે. એટલે નડતાં વિધેનાનું નિવારણ કરી દેવતાઓ સમાધિ, ખોધિ
આપી શકે છે માટે પ્રાર્થના કરવી યોગ્ય છે.

અર્થ—શ્રી અરિહંત, સિદ્ધ ભગવાન વળી સાધુ મહારાજા, શ્રુત ધર્મ તથા ચારિત્ર ધર્મ એ મારે મંગલ રૂપ છે. વળી સમ્યગ્ દષ્ટિ દેવતાઓ મને ધર્મને વિષે ચિત્તની સ્થિરતા તથા પરભવે સમ્યક્ત્વ [જિનધર્મની પ્રાપ્તિ] આપો । ૪૭

કયા કારણે પ્રતિક્રમણ કરવું ?

પડિસિદ્ધાણું કરણે, કિચ્ચાણુમકરણે
 ૧ પડિક્રમણું ॥ અસદ્દણે અ તહા, વિવરી-
 ચપરવાણુએ અ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ—નિષેધવા યોગ્ય [શંકા વધાદિ અશુભ કાર્યને] કરવે કરી તથા કરવા યોગ્ય [દેવ પૂજા સામાયિકાદિ શુભ કાર્યને] ન કરવે કરી વળી [નિગોદાદિ સૂક્ષ્મ વિચારને] અણુસર્દહવે કરી અને જિનાગમથી વિરૂદ્ધ પ્રરૂપણા કરવે કરી જે પાપ લાગ્યું હોય તે દૂર કરવાને પ્રતિક્રમણ [કરવાનું] છે. ૪૮

સર્વ જીવ પ્રત્યે ક્ષામણા.

ખામેમિ સંવજીવે, સંવે જીવા ખમંતુ
 મે ॥ મિત્તી મે સંવભૂએસુ, વેરં મજ્ઝ ન
 કેણુઈ ॥ ૪૯ ॥

૧ આ ગાથાથી વ્રતધારી અને અવ્રતી સર્વને અવશ્ય પ્રતિક્રમણ કરવું જોઈએ એમ સિદ્ધ થાય છે.

અર્થ—સર્વ જીવોને હું ખમાવું છું. સર્વે જીવો મારા અ-
પરાધને ખમજો—માફ કરજો. મારે સર્વ જીવોની સાથે મૈત્રી-
ભાવ છે. કોઈ જીવની સાથે મારે વૈરભાવ નથી. ૪૯

એવ—મહં આલોઘ્ય, નિંદિત્ય ગરહિત્ય
દુર્ગાંધિત્યં સમ્મં ॥ તિવિહૃણુ પડિક્કંતો,
વંદામિ જિણે ચઉન્વીસં ॥ ૫૦ ॥

અર્થ—આ પ્રમાણે સમ્યક્ પ્રકારે પાપ આલોચ્ય, આત્મા
સાથે નિંદા કરી, ગુરૂ સાથે ગર્હણા કરી અને દુર્ગંછા કરી અને
ત્રિવિધે પડિક્કમતો થકો ચાવીશ જિનને હું વાંદું છું. ૫૦

ઇતિ વંદિતા સૂત્ર. ૩૩

૩૪ ॥ અજ્ઞાનક્રિઓ (ગુરૂખામાણા) સૂત્ર. ૧

શબ્દાર્થ.

અજ્ઞાનક્રિ—અંદર.

ખામેઉં—ખમાવવાને.

જં કિંચિ—જે કોઈ.

પરપત્તિત્ત્વં—વિશેષ અપ્રીતિ ભાવ.

પાણે—પાણીને વિષે.

વેઆવચ્ચે—વૈયાવચ્ચેને વિષે.

સંલાવે—ચારંચાર બોલવાને વિષે.

સમાસણે—ગુરૂની યરાયર આસને

બેસવાને વિષે.

દેવસિત્ત્વં—દિવસના અપરાધને.

ખામેમિ—ખામું છું.

અપત્તિત્ત્વં—અપ્રીતિ ભાવ.

ભત્તે—ભોજનને વિષે.

વિણ્ણયે—વિનયને વિષે.

આલાવે—એકચાર બોલવાને વિષે.

ઉચ્ચાસણે—ગુરૂથી ઉચે આસને બે-

સવાને વિષે.

અંતરભાસાચ્ચે—ગુરૂ બોલતા હોય

ઉવરિભાસાએ-શુર્ય કહેલી વા-

તને વધારીને વિશેષપણે કહેવામાં

મળ્યું-મેં.

સુહુમં-સૂક્ષ્મ.

આચરં-માદર-સ્થૂળ.

આણુહ-ગણો છો.

તેની વચ્ચે બોલવામાં.

જં કિંચિ-જે કાંઈ.

વિચણુ પરિહીણું-વિનય રહિત-

પણે કંઈ હાથ,

તુલ્ય-તમે.

ન જાણામિ-જાણતો નથી

ઇચ્છાકારેણ સંહિસહ ભગવન્ ! અબ્જુ-
ક્રિયામિ અખિભંતર દેવસિચ્ચં ખામેઉં ?
ઇચ્છં, ખામેમિ દેવસિચ્ચં ।

અર્થ--હે ભગવાન્ ! ઇચ્છાપૂર્વક આપ મને આદેશ આપો,
હું દિવસમાં કરેલા અપરાધને ખમાવવાને ઉચ્ચો છું. શુર કહે
[ખામેહ] ખમાવો. શિષ્ય કહે [ઇચ્છં] હું એજ ઇચ્છું છું.
[અને] દિવસ સંબંધી અપરાધ પ્રત્યે ખામું છું.

જં કિંચિ અપત્તિચ્ચં પરપત્તિચ્ચં ભત્તે
પાણે, વિણુચ્ચે વેચાવચ્ચે, આસાવે સંલાવે,
ઉચ્ચાસણે સમાસણે, અંતરભાસાએ ઉવરિ-
ભાસાએ,

અર્થ--જે કાંઈ અપ્રીતિભાવ કે વિશેષ અપ્રીતિભાવ ઉપ-
જાઓ હોય-[શેને વિષે ?] ભોજનને વિષે, પાણીને વિષે, વિનયને

વિષે, વૈયાવચ્ચને વિષે, એક વાર બોલવાને વિષે, વારંવાર બોલવાને વિષે, ગુરૂથી ઉચ્ચા આસને બેસવાને વિષે, ગુરૂની બરાબર આસને બેસવાને વિષે, ગુરૂ બોલતા હોય તેની વચ્ચે બોલવામાં, ગુરૂએ કહેલી વાત વિશેષપણે કહેવામાં,

જં કિંચિ મજ્ઝ વિણુય-પરિહીણું સુ-
હુમં વા ખાયરં વા, તુખ્ખે જાણુહ, અહં ન
જાણામિ, તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કં ॥

અર્થ--જં કાંઈ મારે [જીવે] સૂક્ષ્મ વા સ્થૂળ વિનંય રહિતપણું કર્યું હોય તે તમે જાણો છો, હું જાણતો નથી, તે પાપ મારું મિથ્યા થાયો ॥ ૧ ॥ ઇતિ ॥

ગુરૂ [૧૫] લઘુ [૧૧૧] સર્વ વર્ણ [૧૨૬]

—*::*—

૩૫॥ અથ. આચારિય ઉવજ્ઝાએ સૂત્ર* ॥
શબ્દાર્થ.

આચારિય-આચાર્ય.

ઉવજ્ઝાએ-ઉપાધ્યાય.

સીસે-શિષ્ય.

સાહુન્નિએ-સાધર્મી.

કુરૂ-એક આચાર્યનો પરિવાર.

બહુ-એક લાગતા વાળો ધણા આ-

કેઈ-કે.ઇ પણ પ્રકારનો.

ચાર્યનો પરિવાર.

* આ સૂત્રવડે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય શિષ્ય, સાધુસમુદાય, સંઘ અને સર્વ જીવોની સાથે ક્ષામણા થાય છે, માટે સૂત્ર બોલતી વખત બરાબર ઉપયોગ રાખવામાં આવે તો કર્મ નિર્જરા થાય.

કસાયા-કષાય કર્યો હોય.

તિવિહેણુ-ત્રિવિધે કરી.

સંવસ્સ-સર્વ.

લગવઝો-લગવંતના સંબંધમાં ક-

રેલા અપરાધ પ્રત્યે.

સીસે-મુસ્તક ઉપર.

ખમામિ-ખમું છું.

અહયપિ-હું પણ.

લાવઝો-ભાવથી.

ધમ્મ-વર્મને વિષે.

નિચચિતો-પોતાનું ચિત્ત જેણે.

સંવે-તે સર્વને.

ખામેમિ-હું ખામું છું.

સમણસંઘસ્સ-બ્રમણ સંઘરૂપ.

અંજલિં-મે હાથ.

કરિય-જોડીને.

ખમાવઠ્ઠા-ખમાવીને.

સંવસ્સ-સર્વના કરેલા અપરાધને.

છવ રસિસ્સ-છવેના સમૂહના સં-

બંધમાં કરેલા અપરાધ પ્રત્યે.

નિહિય-સ્થાપ્યું છે.

ખમાવઠ્ઠા-ખમાવીને.

— શ્રી : ૦ : —

આચરિય ઉવજ્ઞાએ, સીસે સાહમ્મિએ
કુલ ગણે અ ॥ જે મે કેઈ કસાયા, સંવે
તિવિહેણુ ખામેમિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, તેમના શિષ્ય, સાધર્મી, એક
આચાર્યનો પરિવાર તથા ઘણા આચાર્યનો પરિવાર, તે સર્વેના
ઉપર જે કોઈ પણ પ્રકારનો કષાય મારે છવે કર્યો હોય, તે સર્વને
ત્રિવિધે કરી ખામું છું. ॥ ૧ ॥

સંવસ્સ સમણ-સંઘસ્સ, લગવઝો
અંજલિં કરિય સીસે ॥ સંવં ખમાવઠ્ઠા,
ખમામિ સંવસ્સ અહયપિ ॥ ૨ ॥

(૧૪૫)

અર્થ—સર્વ શ્રમણ સંઘરૂપ ભગવંતના સંબંધમાં કરેલા જે અપરાધ તે સર્વ અપરાધને, મસ્તકની ઉપર જે હાથ ભેડીને ખમાવીને તે સર્વના કરેલા અપરાધને હું પણ ખમું છું. ૨

સંવરસં જીવરાસિરસ, ભાવચો ધમ્મ-
નિહિય-નિયચિત્તો ॥ સંવં ખમાવડતા,
ખમામિ સંવરસં અહયંપિ ॥ ૩ ॥

અર્થ—ભાવથી ધર્મને વિષે સ્થાપ્યું છે પોતાનું ચિત્ત જેણે એવો હું સર્વ જીવોના સમૂહના સંબંધમાં કરેલા અપરાધ પ્રત્યે, સર્વને ખમાવીને, હું પણ સર્વ પ્રત્યે ખમું છું ॥ ૩ ॥
ગાથા [૩] ૫૬ [૧૨] ૨૩ [૧૬] લઘુ [૬૧] સર્વવર્ણ [૧૧૦].

છતિ ખામણા સૂત. ૩૫

૩૬ ॥ અથ નમોઽસ્તુ વર્ધમાનાય ॥

સંખ્દાર્થ.

કરુણામો—ખમે કરુણ કરીએ છીએ.	અણુસકું—ગુરૂ આગાને.
ખયાસુખંધુ—ખમાશ્રમણને.	અસ્તુ—ચાઓ.
વર્ધમાનાય—વર્ધમાન સ્વામીને.	સ્વર્ધમાનાય—સ્વર્ધ કરનાર.
કર્મણા—કર્મની સાથે.	તત્કર્ય—તે કર્મના જગથી
અવાસમેદ્રાસ—મોહને પ્રાપ્ત કરનાર.	પરેદ્રાસ—ખાંખથી પર.
કુતીચિનામ—મિથ્યાત્વીઓને.	યેધાં—જેમની.

* સંખ્યા પ્રતિક્રમણ કરતી વખત જ આવશ્યક પૂરા થયા પછી તેના હર્ષ નિમિત્તે આ શ્રી વીરપરમાત્માની સ્તુતિ બોલાય છે.

વિકૃત્ય-ખીલેલાં,
 રાજ્યા-પકિત વડે.
 ક્રમ-ચરણરૂપ.
 દંધત્યા-પોતાની ઉપર ધારણ કરતી.
 છતિ-એ પ્રકારે.
 પ્રશસ્ય-પ્રશંસનીય.
 સંતુ-થાઓ.
 તે-તે.
 કષાયતાપ-કષાયરૂપ તાપથી.
 જંતુ-પ્રાણીઓને.
 કરોતિ-કરે છે.
 જ્યેન-મણુધરના.
 અંબુદ-મેધથી.
 સ-તે.
 ઉદભવ-કલ્પન થયેલા.
 સનિભઃ-જેવો.
 દુષ્ટિ-સંતોષ.
 વિસ્તરઃ-વિસ્તાર.

અરવિંદ-કમળોની.
 જ્યાયઃ-પ્રશંસા કરવા થોડી.
 કમલાવલિ-કમળની શ્રેણીને.
 સદૃશૈઃ-સરખાની સાથે.
 સંગત-મળવું.
 કથિત-કહેલું છે.
 શિવાય-મોક્ષને અર્થે.
 જિનેન્દ્રાઃ-જિનેન્દ્રો.
 અર્દિત-પીડિત એવા.
 નિર્વૃત્તિ-શાંતિ.
 થો-જે.
 મુખ-મુખરૂપી.
 ઉદ્ભવઃ-નીકળેલો.
 શુક્રમાસ-જેઠ માસમાં.
 વૃષ્ટિ-વર્ષાદના.
 દધાતુ-કરો.
 માય-મારે વિષે.
 ગિરાં-વાણીનો.

ઇચ્છામો આશુસહિં, નમો ખમાસમ-
 આશુ ॥ નમોઽર્હતૂં ॥

અર્થ—અમે શુદ્ધમાણને ઇચ્છીએ છીએ; ક્ષમાશ્રમણને ન-
 અસ્કાર થાઓ.

નમોઽસ્તુ વર્ધમાનાય, સ્પર્ધમાનાય ક-

મર્ણુ ॥ તજજ્યાવાસમોક્ષાય, પરોક્ષાય
કુતીર્થિનામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—કર્મની સાથે સ્પર્ધા કરનાર, તે કર્મનો જય કરીને
મોક્ષ પ્રાપ્ત કરનાર અને કુતીર્થિઓથી પરોક્ષ એવા વર્ધમાન
સ્વામીને નમસ્કાર થાઓ. ૧

યેષાં વિક્યારવિન્દરાજ્યા, જ્યાયઃ કમ-
કમલાવલિં દધત્યા ॥ સદૃશૈરિતિ સંગતં પ્ર-
શસ્યં, કથિતં સન્તુ શિવાય તે જિનેન્દ્રાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે જિનેન્દ્રોની પ્રશંસનીય ચરણ કમળની શ્રેણીને
(પોતાની ઉપર) ધારણ કરતી એવી વિકસ્વર કમળોની શ્રેણી,
[તેનું] સરખાની સાથે મળવું તે અતિ પ્રશંસનીય છે એમ કહેલું
છે, તે જિનેન્દ્રો મોક્ષને અર્થે થાઓ.

કષાયતાપાર્હિત-જન્તુ નિર્વૃત્તિં, કરોતિ
યો જૈનમુખામ્બુદોદ્ગતઃ ॥ સ શુક્રમાસોદ્ભ-
વવૃષ્ટિસન્નિભો, દધાતુ તુષ્ટિ મયિ વિસ્તરો
ગિરામ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જે ગણધરમહારાજના મુખ રૂપી મેઘથડી નિકળેલો
વાણીનો વિસ્તાર, કષાય રૂપ તાપથી પીડિત એવા પ્રાણીઓને

શાંતિ કરે છે; વળી જે જ્યેષ્ઠ માસમાં ઉત્પન્ન થયેલા વર્ષાદિ સરખો છે, તે (સિદ્ધાંત રૂપ વાણીનો વિસ્તાર) મારે વિષે સંતોષ કરે. ૩ ઇતિ.

૩૭ ॥ અથ વિશાલલોચન.^૧ શબ્દાર્થ.

વિશાલ-વિશાળ છે.	લોચનદલ-નેત્રરૂપી પત્ર જેમાં.
પ્રાઘત્-પ્રકાશમાન.	દંતાંશુ-દંતાનાં કિરણરૂપ.
કેસર-કેસરવાણું.	પ્રાતઃ-પ્રાતઃકાળે.
વીરજિનેન્દ્રસ્ય-શ્રી વીર ભગવાનનું.	મુખપદ્મ-મુખરૂપી કમળ.
પુનાવુ-પવિત્ર કરો.	વઃ-તમને.
યેષાં-જે જિનેન્દ્રોનું.	અભિષેકકર્મ-સ્નાન કર્મ.
હૃત્વા-કરીને.	મતા-ઉન્મત્ત થયેલા.
હર્ષભરાત-હર્ષના સમૂહથી.	મુખ-મુખરૂપ.
સુરેન્દ્રા-દેવતાના ઇન્દ્રો.	તુલ્યમપિ-તુલ્ય તુલ્ય પણ.
ગણસંહિ-મણતા.	નૈવ-નથીજ.
નાકમ-સ્વર્ગને.	પ્રાતઃ-પ્રાતઃકાળે.
સંતુ-આઓ.	શિવાય-મેક્ષને અર્પે.
તે-તે.	જિનેન્દ્રા-જિનેન્દ્રો.
કલંક-ઝલકથી.	નિર્મુક્ત-રહિત.
અમુક્ત-નથી મુકાણી.	પૂર્ણત-પૂર્ણતા જેની.
કૃતર્ક-કૃતર્ક કરનારા અન્ય મતિરૂપ.	રાહુ-રાહુને.

૧ પ્રભાત સમયે રાઈ પ્રતિકમણના છ આવશ્યક પદ્ધિ આ સ્તુતિ બો-
લાય છે મઃટે પ્રાણાતિકવીરસ્તુતિઃ એ નામ પણ આપવામાં આવેલ છે.

અસન—મક્ષણ કરનાર.
 અપૂર્વચંદ્ર—અપૂર્વ ચંદ્રરૂપ.
 ભાષિત—આગમને.
 નૌમિ—હું નમસ્કાર કરું છું.
 નમસ્કૃત—નમસ્કાર કરેલા.

સદોદય—હમેશાં ઉદય પામેલા.
 જિનચંદ્ર—જિનચંદ્રના.
 દિનાગમે—પ્રભાત સમયે.
 યુધૈ—પડિતોએ.

—❖:૦:❖—

વિશાલ-લોચન-દલાં, પ્રોઘદન્તાંશુકેસ-
 રં ॥ પ્રાતવીરજિનેન્દ્રસ્ય, મુખપદ્મં પુનાતુ
 વઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે મુખકમળને વિષે વિશાળ નેત્રોરૂપ પત્ર છે તથા
 અત્યંત ઝળહળતા એવા દાંતના કિરણરૂપ કેસર (સુગંધના કણીયા)
 છે, તે વીરજિનેન્દ્રનું મુખકમળ પ્રભાત સમયે તમને પવિત્ર કરે. ૧

યેષામભિષેકકર્મ કૃત્વા, મત્તા હર્ષભરાત
 મુખં સુરેન્દ્રાઃ ॥ તૃણમપિ ગણયન્તિ નૈવ
 નાકં, પ્રાતઃ સન્તુ શિવાય તે જિનેન્દ્રાઃ ॥૨॥

અર્થ—જે જિનેન્દ્રોના અભિષેકકાર્યને કરીને, હર્ષના
 સમૂહ થકી મગ્ન થયેલા એવા દેવેન્દ્રો, દેવલોક સંબંધી મુખને
 તૃણ તુલ્ય પણ ગણતા નથીજ, તે જિનેન્દ્રો પ્રભાત સમયે મો-
 ક્ષને અર્થે શાઓ. ૨

કલંકનિર્મુક્તમમુક્તપૂર્ણતં, કુતર્કરાહુચ-
સનં સદોદયમ્ ॥ અપૂર્વચન્દ્રં જિનચન્દ્રભા-
ષિતં, દિનાગમે નૌમિ યુધૈર્નમસ્કૃતમ્ ॥૩૥

અર્થ—જે જિનચન્દ્રનું આગમ કલંક રહિત છે, નથી
મુકાણી પૂર્ણતા જેની એવું છે, કુતર્ક કરનારા પરદર્શની રૂપ
રાહુને ભક્ષણ કરનાર છે, નિરંતર ઉદય પામેલા અપૂર્વ ચન્દ્ર
સમાન છે અને જેને પાંડિતોએ નમસ્કાર કરેલો છે, તે જિનચન્દ્રના
આગમને હું પ્રભાત સમયે નમસ્કાર કરું છું. ૩ ઇતિ.

૩૮ ॥ અથ. શ્રુતદેવતાની સ્તુતિ*
શબ્દાર્થ.

સુઅદેવયાએ—શ્રુત દેવતાને અર્થે.

સુઅદેવયા—શ્રુત દેવતા.

ભગવર્ધ—ભગવતી.

નાણાવરણીય—જ્ઞાનાવરણીય.

કર્મસંધાય—કર્મના સમૂહને.

તેસિં—તેઓના.

ખવેઉ—ક્ષય કરો.

સયયં—નિરંતર.

જેસિં—જેઓની.

સુઅસાયરે—શ્રુતરૂપ સાગરને વિષે.

ભાતી—અક્તિ છે.

સુઅદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગાં ૦^૧ ॥ સુ-

૧ અહીં વંદણવર્તિયાએ ન કહેતાં અગ્રતથ ઊસસિએણું કહેવું.
તેનું કારણ એ છે કે દેવતાઓ અવિરતિ હોવાથી તેમને વંદન પૂજન થાય
નહિ, સ્મરણ પ્રાર્થના તો થાય, તે વાત વાંદિતાની પુટનોટમાં જણાવેલ છે.

અદેવયા ભગવદ્, નાણાવરણીયકુમ્ભસંધા-
યાં ॥ તેસિં ખવેઉ સયયં, જેસિં સુઅસાયરે
ભત્તી ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રુત દેવતાને (સ્મરણ કરવા) અર્થે કાઉત્સઝ્ય
કરુંછું. ભગવતી શ્રુતદેવતા (સરસ્વતી) જેઓની શ્રુતસાગરને
વિષે નિરંતર ભક્તિ છે તેઓના જ્ઞાનાવરણીય કર્મના સમૂહને
ક્ષય કરેા । ૧ ઇતિ.

ગાથા (૧) પદ [૪] સંપદા [૪] ચુર (૨) લઘુ (૩૫)
સર્વ વર્ણ (૩૭)

—→***←—

૩૯ ॥ અથ ક્ષેત્રદેવતાની સ્તુતિ ॥

શબ્દાર્થ.

જસે—જેના.

સાહુ—સાધુઓ.

નાણેહિં—જ્ઞાનવડે.

સહિએહિં—સહિત.

મુખખમગ—મોક્ષ માર્ગને.

દેવી—દેવી.

દુરિયાદ—પાપોને.

ખિત્તે—ક્ષેત્રને વિષે.

દંસણુ—દર્શન.

ચરણુ—ચારિત્ર.

સાહતિ—સાધે છે.

સા—તે.

હરઉ—હરણ કરેા.

જસે ખિત્તે સાહુ, દંસણુ-નાણેહિં ચરણુ-

સહિએહિં ॥ સાહંતિ મુખમમગ્ગં, સા દેવી
હરઉ દુરિયાઈ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેના ક્ષેત્રને વિષે સાધુ-મુનિરાજ ચારિત્ર સહિત
દર્શન, જ્ઞાનવડે મોક્ષ માર્ગને સાધે છે, તે દેવી દુરિતો(પાપો)ને
હરણ કરે. ૧

આથા (૧) પદ (૪) સંપદા (૪) લઘુ (૩૩) ગુરુ (૩) સર્વ વર્ણુ (૩૬)

૪૦ ॥ અથ. કમલદલ સ્તુતિ ॥

શબ્દાર્થ.

કમલદલ—કમળનાં પત્ર જેવાં.

નયના—નેત્રવાળી.

કમલગર્ભ—કમળના ગર્ભની.

ગૌરી—ગૌર વર્ણુવાળી.

સ્થિતા—રહેલી.

દલાતુ—આપો.

સિદ્ધિ—સિદ્ધિને.

વિપુલ—વિશાળ.

કમલમુખી—કમળના જેવા મુખવાળી.

સમ—સમાન.

કમલે—કમળમાં.

ભગવતી—ભગવતી.

શ્રુતદેવતા—શ્રુતદેવતા—સરસ્વતી.

કમલ-દલ—વિપુલ-નયના, કમલમુખી
કમલગર્ભ—સમગૌરી ॥ કમલે સ્થિતા ભગવ-

તી, દદાતુ શ્રુત-દેવતા સિદ્ધિમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—કમળના પત્ર સરખા વિસ્તીર્ણ નેત્રોવાળી, કમળના જેવા મુખવાળી, કમળના ગર્ભની જેવા ગૌરવર્ણવાળી અને કમળને વિષે રહેલી એવી ભગવતી શ્રુતદેવતા સિદ્ધિ આપે. ૧
ગાથા (૧) પદ (૪) સંપદા (૪) લઘુ (૪૦) ગુરુ (૪) સર્વવર્ણ [૪૪]

૪૧ ॥ અઢાઈજનેસુ (મુનિવંદન^૧) સૂત્ર. ॥

શીખદાર્થ.

અઢાઈજનેસુ—અઢી.	દીવસમુદેસુ—દીપ અને બે સમુદ્ર
પનરસસુ—પંદર.	સંબંધી.
કમ્ભમૂમીસુ—કર્મભૂમિને વિષે.	રયહરણુ—રત્નેહરણુ—ઓધો.
ગુચ્છ—ગુચ્છક.	પડિગ્ગાહ—પાત્રાંત.
ધારા—ધરનારા.	પંચ—પાંચ.
મહુવય—મહાવનને.	ધારા—ધારણુ કરનારા.
અઢારસ—અઢાર.	સાહુસસ—હજાર.
સીલંગધારા—શીલના અંગને ધરનારા.	અખખુય—સંપૂર્ણ.
આચાર—આચારરૂપ.	ચરિતા—ચારિત્રના પાળનારા.
સિરસા—મસ્તકે.	મણસા—મને કરી.
મત્યએણુ વંદામિ—હું વંદના કરું.	

અઢાઈજનેસુ દીવસમુદેસુ, પનરસસુ

૧ આ સૂત્રવડે અઢી દીપ અને બે સમુદ્રમાં રહેલા સર્વ પ્રકારના મુનિ મહારાજને વંદન થાય છે, માટે મુનિવંદન સૂત્ર.

કુમ્ભભૂમીસુ ॥ જવંત કેવિ સાહુ, રચહરણુ-
ગુચ્છ-પડિગ્ગહધારા ॥

અર્થ—અઢી દ્વીપ તથા બે સમુદ્ર સંગ્રામી પંદર કર્મ જૂ-
મિને વિષે જોટલા કોઈ સાધુ, રજોહરણુ (ઓઘો), પાત્રાની જોળી
અને પાત્રાં વિગેરે ધર્મોપકરણના ધારણ કરનારા, વળી,

પંચમહાવયધારા, અઠારસસહસ્સ-સી-
દાંગધારા ॥ *અખખ્યાયારચરિતા, તે સંવે
સિરસા માણસા મત્યઓણ વંદામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—પાંચ મહાવ્રતને ધારણ કરનારા, અઠાર હજાર શીલ-
ચારિત્રના અંગના ધરનારા, સંપૂર્ણ આચારરૂપ ચારિત્રના પાળ-
નારા, તે સર્વને મસ્તકે કરીને, મને કરીને હું વાંદુકું. ॥ ૨ ॥ ઇતિ.

લઘુ (૭૨) શુદ્ધ (૧૩) સર્વ વર્ણ (૮૫)

૪૨૧ ॥ અથ. વરકનક (એકસો સિત્તેર બિન
સ્તુતિ) સૂત્રે ॥

શબ્દાર્થ.

વર—ઉત્તમ.

કનક—સુવર્ણ.

* અખખ્યાયાર ઇતિ પાઠાન્તરે.

૧ આ સૂત્રવડે જગચિનામણીની કુટનેાટમાં વર્ણવ્યા મુજબ ઉત્કૃષ્ટ
કાળે વિચરતા ૧૭૦ જિનોને તેમના વર્ણવડે સ્તવેલા છે.

(૧૫૫)

શંખ-શંખ.

મરકત-લીલમ. (અને)

સંનિભં-જેવા વર્ણવાળા.

સપ્તતિશતં-એકસો સિત્તેર.

સર્વામર-સર્વ દેવતાઓએ.

વિદ્રુમ-પરવાળા.

ઘન-મેઘના.

વિગતમોહમ્-મોહ રહિત.

જિનાનાં-તીર્થકરોને.

પૂજિતાં-પૂજાને.

વરકનક-શંખ-વિદ્રુમ,—મરકતઘન-સ-
ન્નિભં વિગતમોહમ્ ॥ સપ્તતિશતં જિ-
નાનાં, સર્વામર-પૂજિતં વન્દે ॥ ૧ ॥

અર્થ—ઉત્તમ સુવર્ણ, શંખ, પરવાળા, નીલમ અને સ-
જ્જ મેઘના જેવા વર્ણવાળા અને મોહ વિનાના, તેમજ સર્વ
દેવતાઓથી પૂજિત એવા એકસો સિત્તેર તીર્થકરોને હું વંદના.
કંઠે છું. ૧ ઇતિ.

૪૩ ॥ અથ.૧ લઘુશાંતિસ્તવ સૂત્ર. ॥

શાંખાર્થ.

શાંતિં-શાંતિનાથ ભગવાનને.

શાંતિનિશાંતં-શાંતિના સ્થાનરૂપ.

૧ વૃહદ્ ગચ્છીય પ્રસિદ્ધ પ્રભાવી શ્રી માનદેવસૂરિ શ્રી નાકુલ નગર
મધ્યે ચોમાસુ હતા તે વખતે શ્રી શાકંભરી નગર મધ્યે શ્રી સંઘ, શાકિ-
નીએ કંદેલ મરડીના ઉપદ્રવથી પીડાવાથી, તે શ્રી સંઘે માણસો મોકલી શ્રી
માનદેવસૂરિને હકીકત જાહેર કરીને ઉપદ્રવ નિવારવા માટે વિનંતિ કરી. તેથી
પદ્મા, જ્યા, વિજ્યા અને અપરાજિતા એ ચાર દેવીઓનું સાનિધ્ય છે

શાંત-રાગ દ્વેષ રહિત.

અશિવ-ઉપદ્રવ જેનાથી.

સ્તોતુઃ-સ્તુતિ કરનારની.

મંત્રપદ્ધૈઃ-મંત્રોના પદ્ધતિ.

સ્તૌભિ-હું સ્તુતિ કરું છું.

નિશ્ચિતવચસે-નિશ્ચયવાચક પદ

છે જેમનું.

અહુતિ-પ્રાગ્ય.

શાંતિમિનાય-શાંતિનાથ ભગવાનને.

ચશસ્ત્રિવને-પશ્ચાળાને.

દમિનામ-ધૃતિએને દમન કરનારા

મુનિઓના.

શાંત-શાંત થયા છે.

નમસ્કૃત્ય-નમસ્કાર કરીને.

શાંતિનિમિત્ત-શાંતિના કારણરૂપ

શાંત્યે-શાંતિને અર્થે.

ઓમ ઇતિ-ૐ એવું.

નમો નમો-વારંવાર નમસ્કાર થાઓ.

ભગવતે-સમગ્ર ઐશ્વર્યવાળા.

પૂર્ણ-પૂર્ણને.

જયવતે-રાગાદિકને જિતનારા.

સ્વામિને-સ્વામીને.

સકલ-સર્વ.

અતિશેષક-ચોત્રિશ અતિશેષ રૂપ.

જેમને એવા અને અત્યંત કઠણાભાવે કરીને સહિત એવા તે સૂરિએ ઉપદ્રવ નિવારવા અર્થે આ લઘુશાંતિસ્તવની રચના કરીને શાકંભરીના મંથને મોકલ્યું. તેથી આ સ્તવને પોતે ભણવાથી અગર અન્ય પાસે સાંભળવા થકી અને સ્તવવડે મંત્રિત જળના છાંટવાથી ઉપદ્રવ નાશ પામ્યો અને શાંતિ થઈ. આ પ્રમાણે આ સ્તોત્રની રચના શ્રી નાહુલ મધ્યે શ્રી માનદેવસૂરીએ કરી. શાકંભરીના મંથને ઉપદ્રવ શાંત થયો તેથી સર્વત્ર શાંતિને અર્થે આ સ્તોત્ર ગણાય છે. લાલમાં દૈવસિક પ્રતિક્રમણના અંતે પણ બોલાય છે. આ શાંતિ પ્રતિક્રમણમાં ક્યારે દાખલ થઈ તે વિષે વૃદ્ધવાદ એવો છે કે શ્રી માનદેવસૂરિએ બનાવ્યા પછી મંગલિક અર્થે સર્વત્ર ગણાતી. પાછળથી એટલે આજથી લગભગ ૫૦૦) વર્ષ અગાઉ એક યતિજી શ્રી ઉદેપુરમાં હતા તેમની પાસે શ્રાવકો હરવખત મંગલિક અર્થે શાંતિ સાંભળવા આવતા. લોકો વારંવાર કંટાળો દેવા લાગ્યા, તેથી તેમણે 'પ્રતિક્રમણમાં દુષ્ક્રમણમય કમ્પજનના કાઉસસગને અંતે શાંતિ કહેવી, જેથી સૌના સાંભળવામાં આવે' એવો દર્શન કર્યો. ત્યારથી તે રિવાજ પ્રચલિત થયો.

મહાસંપત્તિ-મોટી સંપત્તિએ.
 શસ્ત્રાય-પ્રશંસા કરવા યોગ્યને.
 પૂજિતાય-પૂજેલાને.
 શાંતિદેવાય-શ્રી શાંતિનાથને.
 સુસમૂહ-સુંદર સમૂહ.
 સંપૂજિતાય-પૂજનએલાને.
 ભુવન-ત્રણ ભુવનના.
 જન-લોકોનું.
 ઉદ્યતનમાય-અનિશય સાવધાન
 એવાને.
 દુરિતૌઘ-પાપતા સમૂહના.
 સર્વાશિન-સર્વ ઉપદ્રવોને.
 દુષ્ટમૂહ-દુષ્ટ મૂહ.
 પિશાચ-પિશાચ.
 પ્રમથન્સ્ય-નાશ કરનારાને.

સમન્વિતાય-સહિતને.
 ત્રૈલોક્ય-ત્રણ લોકના જીવોએ.
 નમોત્તમઃ-નારવાર નમસ્કાર થાઓ.
 સર્વામર-સર્વ દેવતાઓના.
 સ્વામિક-તેમના સ્વામી એસક ઇંદ્રોથી.
 ન જિતાય-દેવતાઓથી પણ નહિ
 જીતાએલાને.
 પાલન-પાલન કરવામાં.
 સતત-હમેશાં.
 તસ્મૈ-તેને.
 નારાનકરાય-નાશ કરનારને.
 પ્રશમનાય-શાંત કરનારને.
 ભૂત-ભૂત.
 શાકિનીનાં-શાકિનીઓને.

શાંતિં શાંતિનિશાંતં, શાંતં શાંતાર્ણશિવં
 નમસ્કૃત્ય ॥ સ્તોતુઃ શાંતિનિમિત્તં, મંત્રયદૈઃ
 શાંતયે સ્તૌભિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—શાંતિના સ્થાનરૂપ; રાગ દ્વેષ વિનાના અને શાંત
 થયા છે અપ્રત્યાજ્યકારી ઉપદ્રવો જેનાથી એવા મી શાંતિનાથને

નમસ્કાર કરીને, સ્તુતિ કરનારની શાંતિના હેતુરૂપ છે તેથી; શાંતિને અર્થ, મંત્રોના પઢવડે હું સ્તુતિ કરું છું. ૧

ઓમિતિનિશ્ચિતવચસે, નમો નમો*
સગવતેઽર્હતે પૂજાં ॥ શાંતિજિનાય જયવતે,
યશસ્વિને સ્વામિને દમિનામ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ—ઐં એવું નિશ્ચિત્વાત્મક વાચક પદ છે જેમતું એવા, સમગ્ર ઐશ્વર્યવાળા, પૂજાને યોગ્ય, રાગાદિને છૂતનારા, યશવાળા અને ઇદ્રિયોને દમન કરનારા (મુનિરાજ) ના સ્વામી એવા શાંતિનાથને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ. ૨

સકલાતિશેષક્રમહા,-સંપત્તિસમન્વિતાય
શસ્ત્રાય ॥ ત્રૈલોક્યપૂજિતાય ચ, નમો નમઃ
શાંતિદેવાય ॥ ૩ ॥

અર્થ—સમસ્ત ચોત્રીશ અતિશયરૂપ મહાન્ સંપત્તિવાળા, પ્રશંસા કરવા યોગ્ય અને ત્રણ લોકના જીવોથી પૂજીત એવા શ્રી શાંતિનાથને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ. ૩

સર્વામરસુસમૂહ-સ્વામિકસંપૂજિતાય

---

*અહીં નમો પદ બે વખત મૂક્યું છે તે અનિ આદર સૂચવવાને માટે છે.

૧ ન જિતાય ॥ ભુવનજનપાલનોઘત,-તમાય
સતતં નમસ્તસ્મૈ ॥ ૪ ॥

અર્થ—સમસ્ત દેવતાઓના સુંદર સમૂહ તેમના સ્વામિ જે
ઓસઠ ઇંદ્રો તેમનાથી પૂજાયેલા, દેવતાઓથી પણ નહીં જીતાએલા,
ત્રણ ભુવનના લોકોનું પાલન કરવામાં સાવધાન એવા તે (શાંતિ-
નાથ) ને નિરંતર નમસ્કાર થાઓ. ૪

સર્વ દુરિતૌઘનાશન,-કરાય સર્વાઽશિવપ્ર-
શમનાય ॥ દુષ્ટઘ્રહભૂતપિશાચ,-શાકિનીનાં
પ્રમથનાય ॥ ૫ ॥

અર્થ—સર્વ પાપના સમૂહનો નાશ કરનારા, સર્વ ઉપદ્રવને
પ્રકર્ષે કરી શાંત કરનારા, દુષ્ટઘ્રહ, ભૂત, પિશાચ અને શાકિનીનાં
ઉપદ્રવોને નાશ કરનારા એવા શાંતિનાથને નમસ્કાર થાઓ.

શીખ્દાર્થ

યસ્ય-જે શાંતિનાથનો.
નામમંત્ર-નામ ૩૫ મંત્ર.
વાક્ય-જે વચન.
કૃતતોષા-જેણે સંતોષ કર્યો છે એવી.
કુરંતે-કરે છે.
ઈતિ ચ-અને એ પ્રમાણે.

ધતિ-એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલ.
પ્રધાન-તે વડે સર્વોત્તમ એવું.
ઉપદોગ-તેના ઉપયોગથી.
વિજયા-વિજયાદેવી.
જનહિત-લોકોનું હિત,
જુતા-સ્તવેલી છે.

૧ નિજિતાય ધતિ પાઠાન્તરે.

નમત-નમસ્કાર કરો.

તે-તમેાને.

વિજયે-વિજયાદેવી.

પરાપરૈ:-બીજા દેવાથી.

અપરાજિતે-કાષ્ટ દેકાણે પરાભવ
નહિ પામેલી.

કૃતિ-એમ સ્તુતિ કરવાથી.

ભવતિ-તમે.

અપિ-પણ.

ભદ્ર-સુખ.

મંગલ-મંગળને.

સાધૂનાં-સાધુઓને.

શિવ-નિરૂપદ્રવપણું.

પ્રુષ્ટિ-ધર્મની વૃદ્ધિને.

હયા-જય પામેા.

કૃતસિદ્ધે-સિદ્ધિ કરનારા.

નિર્વાણ-મોક્ષ.

સત્વાનાં-ભવ્ય જીવોને.

નિરતે-તત્પર.

સ્વસ્તિપ્રદે-કલ્યાણને આપનારી.

ભક્તાનાં-ભક્તા.

શુભાવહે-કલ્યાણ કરનારી.

ઉચિતે-તત્પર.

અભ્યગદ્ગૃહિનીં-સમ્યગ્દ્રષ્ટિ જીવોને.

સતિ-મીનિ.

બુદ્ધિ-બુદ્ધિ (આણુ વિષયને જાણનારી)

ભવતુ-થાઓ.

ભગવતિ-હે ભગવતિ.

સુજયે-સારા જગવાળી.

અજિતે-નહિ જીતાએલી.

જગત્યાં-પૃથ્વીને વિષે.

જયતિ-જય પામે છે.

જયાવહે-સ્તુતિ કરનારને જય આપનારી

સર્વસ્થ-બધા.

સંઘસ્થ-સંઘને.

કલ્યાણ-ઉપદ્રવ રહિતપણું.

પ્રદદે-પ્રકરો કરી આપનાર.

સદા-નિરંતર.

મુતુષ્ટિ-ચિત્તાની શાંતિ.

પ્રદે-આપનારી,

ભાગ્યાન્ત-ભવ્ય પ્રણામિની.

નિમ્નૃતિ-ચિત્તાની સમાધિ.

જગન્નિ-જગત કરામી.

અભયપ્રદાન-અભય આપવામાં.

અસ્તુ-હો.

તુલ્યમ-તને.

જાતનાં-જીવોને.

નિત્ય-નિરંતર.

દેવિ-હે દેવી.

કૃતિ-ધારજ.

મતિ-મતિ, દીર્ઘદષ્ટિ.

પ્રદાનાય-આપવાને.

યસ્યેતિનામમંત્ર,-પ્રધાનવાક્યોપયો-
ગકૃતતોષા ॥ વિજયા કુરૂતે જનહિત,-મિતિ
ચ નુતા નમત તં શાંતિમ્ ॥ ૬ ॥

અર્થ—જે શાંતિ જિનનો પૂર્વોક્ત નામ રૂપ મંત્ર તેણે
કરી સર્વોત્તમ પવિત્ર એવું જે વચન તેના ઉપયોગે કરી કર્યો છે
ચિત્તને વિષે સંતોષ જેણે એવી જે વિજયા દેવી, જે મનુષ્યનું
હિત કરેછે તથા આગળ કહેશે એ પ્રકારે સ્તુતિ કરાયેલી છે તે
શાંતિનાથને હે ભવ્ય જનો ! તમે નમસ્કાર કરો.

ભવતુ નમસ્તે ભગવતિ !, વિજયે સુજયે
પરાપરૈરજિતે ! ॥ અપરાજિતે ! જગત્યાં,
જયતીતિ જયાવહે ભવતિ ! ॥ ૭ ॥

અર્થ—હે ભગવતિ વિજયા, સુજયા, બીજા દેવોથી નથી
જિતાએલી એવી હે અજીતા, કોઈ ઠેકાણે પરાભવ ન પામેલી
એવી હે અપરાજિતા, તમે પૃથ્વીને વિષે જયવંતા વર્તો છો;
એમ સ્તુતિ કરતે છો સ્તુતિ કરનાર ભક્તજનને જયની આપનારી
(ધાયછે); એવી હે તમેદરેક દેવીઓ ! તમાને નમસ્કાર થાઓ. ૭

સર્વસ્યાપિ ચ સંઘસ્ય, ભદ્રકલ્યાણમં-
ગલપ્રદદે ! ॥ સાધૂનાં ચ સદા શિવ,-સુતુષ્ટિ-

પુષ્ટિપ્રદે જ્યાઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ—ચતુર્વિધ સર્વ સંધને સૌખ્ય, નિરૂપદ્રવપણું અને મંગલને પ્રકર્ષે કરી આપનારી હે દેવી, વળી મોક્ષને સાધનાર યુનિઓને નિરંતર નિરૂપદ્રવપણું, ચિત્તની શાંતિ અને ધર્મની વૃદ્ધિ આપનારી હે દેવી ! તમે જયવંતી હો. ૮

**ભવ્યાનાં કૃતસિદ્ધે ! નિર્વૃત્તિનિર્વાણુજનનિ !
સર્વાનામ્ ॥ અભયપ્રદાનનિરતે !, નમોઽસ્તુ
સ્વસ્તિપ્રદે ! તુભ્યમ્ ॥ ૯ ॥**

અર્થ—ભવ્ય જીવોને કરી છે સિદ્ધિ જેણે એવી તથા પ્રાણીઓને ચિત્તની સમાધિ તથા મોક્ષ ઉત્પન્ન કરનારી એવી તથા ઉત્કૃષ્ટ રીતે નિર્ભયપણું દેવાને તત્પર એવી તથા પ્રકર્ષે કરી કલ્યાણને આપનારી એવી હે દેવી ! તને નમસ્કાર હો. ૯

**ભક્તાનાં જંતૂનાં, શુભાવહે ! નિત્યમુદયતે !
દેવી ! ॥ સમ્યગ્દષ્ટિનાં ધૃતિ, -રતિમતિશુ-
દ્ધિપ્રદાનાય ॥ ૧૦ ॥**

અર્થ—ભક્તજીવોને કલ્યાણ પમાડનારી તથા સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોને ધૈર્યતા, પ્રીતિ, મતિ તથા બુદ્ધિ પ્રકર્ષે કરી આપવાને માટે નિરંતર સાવધાન હે દેવી તમે છો. ૧૦

---

૧ ધૃતિ એટલે સંતોષ, મતિ એટલે દીર્ઘ દ્રષ્ટિ

શબ્દાર્થ.

જિવતાસન-જિનશાસનમાં.

નતાનાં-નમસ્કાર કરનારા.

જનતાનાં-જન સમુદાયને.

સંપત્-સંપત્તિ.

યશઃ-યશને, સર્વ દિગ્વ્યાપી કીર્તિ.

જયદેવી-હે જયાદેવી.

સસિલ-જળ.

વિષ-ઝેર.

રાજરોગ-લોભી રાજા, રોગ.

ભયતઃ-ભયથી.

રિપુગણુ-શત્રુઓનો સમૂહ.

ચાર-ચાર.

*વાપદાદિભ્યઃ-ફાડી ખાનારાં પ્રાણી

વિગેરેથી.

અશિવ-અનિશ્ચય નિરૂપદપાત્રું.

સ્વસ્તિ-કલ્યાણને.

ભગવતિ-હે ભગવતિ.

શિવશાંતિ-કલ્યાણ, શાંતિ.

એવં-એવી રીતે.

પુરસ્સર-મંત્રપૂર્વક.

નિરતાનાં-તત્પરને.

જગતિ-જગત્માં.

શ્રી-લક્ષ્મી.

કીર્તિ-કીર્તિ, એક દિગ્વ્યાપી યશ.

વર્ણનિ-વધારનારી.

વિજયસ્વ-તમે વિજય પામે.

અનસ-અભિ.

વિષધર-સર્પ.

રણુ-ઝડાછના.

રાક્ષસ-રાક્ષસ.

મારી-મરડી.

ધતિ-માત ધતિ.

અથ-હવે.

રક્ષ રક્ષ-રક્ષણ કરો રક્ષણ કરો.

કુર કુર-કરો, કરો.

તવં-તમે.

ગુણવતિ-હે ગુણવાળી.

હલુ-આ લોકમાં.

યજ્ઞામાક્ષર-જેના નામના અક્ષરોના.

સંસ્તુતા-સ્તુતિ કરેલી.

જિનશાસન-નિરતાનાં, શાંતિનતાનાં ચ

જગતિ જનતાનામ્ ॥ શ્રી-સંપત્કીર્તિયશો^૧-
વર્ધ્ધનિ ! જયદેવી ! વિજયસ્વ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—જિનશાસનને વિષે રક્ત અને શ્રી શાંતિનાથને નમ-
સ્કાર કરનારા જગત મધ્યેના જનસમુદાયને લક્ષ્મી, સંપત્તિ, કીર્તિ
અને યશને વધારનારી એવી હે જ્યા દેવી ! તમે જય પામો ! ૧૧

સલિલાનલવિપવિપધર,-દુષ્ટગ્રહરાજરોગ-
રાણભયતઃ ॥ રાક્ષસરિપુગણુમારી,-ચૌરેતિ-
શ્વાપદાદિભ્યઃ^૨ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—પાણી, અગ્નિ, ઝેર, સર્પ, માઠા ગ્રહ, (લોભી)
રાજા, રોગ અને લડાઈના ભયથી (તથા) રાક્ષસ, શત્રુઓના
સમૂહ, મરકી, ચોર, સાત વેઈતિ અને મદોન્મત્ત ફાકી ખાનારા
પ્રાણીઓ વગેરેના ભયથી. ૧૨

અથ રક્ષ રક્ષ સુશિવં, કુર કુર શાંતિં ચ

૧ એક દેશ વ્યાપી ખ્યાતી તે કીર્તિ અને સર્વ દિગ્વ્યાપી ખ્યાતી
તે યશ. અથવા દાન પુણ્ય કરવાથી પ્રાપ્ત થાય તે કીર્તિ અને પરાક્રમ
વડે પ્રાપ્ત થાય તે યશ.

૨ આદિ શબ્દથી ડાકિની, શાકિની, ભૂન વગેરે લેવા.

૩ અતિવૃષ્ટિ (ધણે વરસાદ), અનાવૃષ્ટિ (વરસાદ ન થાય તે),
ઉદર, તીડ, પોપટ (સુડ), સ્વયંક (પોતાના રાજના સૈન્યનો) ભય તથા
પરશ્ચક્ર ભય એ સાત પ્રકારે ધતિ જાણવી.

કુર કુર સદેતિ ॥ તુષ્ટિં કુર કુર પુષ્ટિં, કુરકુર
સ્વસ્તિં ચ કુર કુર ત્વં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે રક્ષણ કર, રક્ષણ કર; અતિશય નિરૂપદ્રવપણું
કર કર; વળી શાંતિ કર કર; અને નિરંતર એજ પ્રમાણે કર કર; તુષ્ટિ,
પુષ્ટિ અને કલ્યાણ કર કર; એટલા વાનાં તું કર કર. ૧૩

ભગવતિ ! ગુણવતિ ! શિવશાંતિ-તુષ્ટિ-
પુષ્ટિસ્વસ્તીહ કુર કુર જનાનાં ॥ ઓમિતિ
નમો નમો હ્રીં હ્રીં હ્રૂં હ્રઃ, યઃ ક્ષઃ હ્રીં પુદ્ *
પુદ્ સ્વાહા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—હે ભગવતિ ! હે ગુણવતિ ! પૃથ્વીનેવિષે તું મનુ-
ષ્યોને કલ્યાણ, શાંતિ, તુષ્ટિ, પુષ્ટિ અને ક્ષેમ (કલ્યાણ) કર કર. જ્યો-
તિસ્વરૂપિણી એવી હે દેવી ! તને નમસ્કાર થાઓ, નમસ્કાર થાઓ.
હ્રીં-હ્રીં-હ્રૂં-હ્રઃ-યઃ-ક્ષઃ-હ્રીં-પુદ્-પુદ્-સ્વાહા આ સર્વે મંત્રાક્ષર
છે તેમાં પ્રથમના સાત શાંતિ મંત્રના બીજ છે. અને બાકીના
ત્રણ વિઘ્નના વિનાશ કરનારા મંત્ર બીજ છે. ૧૪

એવં યન્નામાક્ષર,-પુરસ્સરં સંસ્તુતા
જયાદેવી ॥ કુરંતે શાંતિં નમતાં (પાઠાંતરે

કુરંતે શાંતિનિમિત્તં) નમો નમઃ શાંતયે
તસ્મૈ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—એ પ્રમાણે જે (શાંતિનાથ)ના નામાક્ષર મંત્ર પૂર્વક
સ્તુતિ કરેલી એવી જ્યાનામની દેવી શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુને નમસ્કાર
કરનારાઓને શાંતિ કરે છે (ખાઠાંતરે શાંતિના હેતુને કરે છે.)
તે શાંતિનાથને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ. ૧૫

શબ્દાર્થ.

ધૃતિ—એ પ્રમાણે.
દર્શિત—જાતાવેલા.
વિદર્શિત—અર્ણિત એવું.

શાંતે—શાંતિનાથનું.

ભયવિનાશી—ભયને નાશ કરનાર.

ભક્તિમતામ્—ભક્તિ કરનાર મનુષ્યોને.

એનં આ સ્તવનને.

સદા—હમેશાં.

ભાવયતિ—મનમાં સ્મરે છે.

હિ—અવશ્ય.

યાયાત્—પામે.

ઉપસર્ગા—ઉપસર્ગો.

યાંતિ—પામે છે.

વિદ્મ—વિદ્મરૂપ.

મનઃ—મન.

એતિ—પામે છે.

જિનેશ્વરે—જિનેશ્વરનું.

પૂર્વસૂરિ—પૂર્વાચાર્યોએ.

મંત્રપદ—મંત્રના પદથી,

સ્તવઃ—સ્તવન.

સલિલાદિ—જળ વિગેરેના.

શાંત્યાદિકરઃ—શાંતિ વિગેરેને કરનાર.

યઃ—જે.

પઠતિ—ભણે છે.

શૃણુતિ—સાંભળે છે.

યથાયોગ—સાવધાન યોગ રાખીને.

શાંતિપદ—શાંતિના સ્થાનને.

સૂરિઃ શ્રીમાનદેવઃ—શ્રી માનદેવસૂરિ.

ક્ષયઃ—ક્ષયને.

છિદ્યન્તે—છેદાય છે.

વક્ષ્યઃ—વેલાઓ.

પ્રસન્નતાં—પ્રસન્નપણાને.

પૂજ્યમાને—પૂજન કરતાં.

માંગદ્યં—માંગળરૂપ.

ઈતિ પૂર્વસૂરિદર્શિત,-મંત્રપદ્ધતિદષ્ટિભતઃ
સ્તવઃ શાંતેઃ ॥ સલિલાદિ-ભયવિનાશી, શાં-
ત્યાદિકરશ્ચ ભક્તિમતામ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—એ પ્રમાણે પૂર્વાચાર્યે જતાવેલા એવા મંત્રના પદ્ધતી
ગર્ભિત એવું શાંતિનાથનું સ્તવ તે જલ પ્રમુખના ભયનું નાશ કરનાર
છે અને ભક્તિ કરનારા મનુષ્યોને શાંતિ આદિ સુખનું કરનાર છે. ૧૬

યશ્ચૈનં પઠતિ સદા, શૃણોતિ ભાવયતિ
વા યથાયોગં ॥ સ હિ શાંતિપદં યાયાત,
(પાઠાંતરે શિવશાંતિપદં યાયાત) સૂરિઃ
શ્રીમાનદેવશ્ચ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—જે માણસ આ સ્તવને નિરંતર ભણે છે, સાવધાન
યોગી રાખી જે સાંભળે છે, વા મનમાં સ્મરણ કરે છે, તે માણસ
અવશ્ય શાંતિપદ પામે (પાઠાંતરે કદ્યાણુ અને શાંતિનું સ્થાન
પામે) શ્રી માનદેવસૂરિ પણ તે પદ પામે. ૧૭

ઉપસર્ગાઃ ક્ષયં યાંતિ, છિદ્ધન્તે વિદ્યવ-
હ્લયઃ ॥ મનઃ પ્રસન્નતામેતિ, પૂજ્યમાને
જિનેશ્વરે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનને પૂજતાં થકાં, ઉપ-
સર્ગી નાશ પામે છે, વિઘ્નરૂપી વેદો છેદાય છે, મન પ્રસન્નતા
પામે છે. ૧૮

સર્વ-મંગલ-માંગલ્યં, સર્વ-કલ્યાણુકાર-
ણુમ્ ॥ પ્રધાનં સર્વધર્માણું, જૈનં જયતિ
શાસનમ્ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—સર્વ મંગલોમાં મંગલિક, સર્વ કલ્યાણુતું કારણ,
સર્વ ધર્મમાં મુખ્ય એવું જૈનશાસન જયવંતુ વર્તે છે. ૧૯

ઇતિ શ્રી લઘુશાંતિ સ્તવ. ૪૩

— ❧ : ૦ : ❧ —

૪૪ ॥ અથ. ચ. ઉક્તસાચ^૧ ॥

શબ્દાર્થ.

ચઉક્તસાચ—ચાર કપાયરૂપ.

પડિમલ્લ—વેરીને

ઉદ્દૂરણુ—ઉછેદનાર.

દુઃખજય—દુઃખજ.

મયણુ—કામદેવતા.

ખાણુ—ખાણુને.

મુસુમૂરણુ—માંગનાર.

સરસ—રસવાળી.—નીલી.

પિચ્ચંગુ—રાયણ જેવા.

વન્નુ—વર્ણવાળા.

૧ રાત્રીએ મંથારાપોરિસીમાં આ સૂત્ર ચૈત્યવંદન તરિકે ખોલવામાં
આવે છે. દરેક શ્રાવક મંથારાપોરિસી બણાવી શકતા નથી તેથી દેવસિ
પ્રતિક્રમણના અંતે સામાયક પારતી વખત લોગસ્સ કહ્યા પછી કહેવાનો
ત્રિધિ શ્રાવકોને માટે છે.

ગય-ગાથી જેની.
 જયઉ-જયવંત વર્તો.
 ભુવણુતય-ત્રણ ભુવનના.
 જમુ-જેના.
 કંતિ-કાંતિનો.
 સિણ્હિ-હિ-સ્નિગ્ધ.
 ફણિ-સર્પની ફણનું.
 આલિ-હિ-આમ.
 નય-નવો.
 તાડિત-તિમલી.
 લાહિ-લહિત.
 જિણ્હ-જિન.
 પય-પય-આપો.

ગામિઉ-ગતિવાળા
 પાસુ-પાર્શ્વનાથ.
 સામિઉ-સ્વામી.
 તણ્હ-શરીરની.
 કડપ્પ-મમ્મ.
 સોહુધ-શામે છે.
 મણિ-મણિ (રત્ન)
 નં-નિશ્ચે.
 જલહર-મેઘ.
 લય-લતા.
 સે-સે.
 પાસુ-પાર્શ્વનાથ.
 વાંછિઉ-વાંછિત.

ચઉકસાયપડિમલ્લુલ્લૂરાણુ, દુજજય-મય-
 ણુબાણુમુસુમૂરાણુ ॥ સરસપિઅંગુવન્નુ ગય-
 ગામિઉ, જયઉ પાસુ ભુવણુતયસામિઉ ॥૧॥

અર્થ—ચાર કપાયરૂપ વૈરીના ઉચ્છેદનાર; દુઃખે જિતાય
 એવા કામદેવના બાણને ત્રોડનાર; સ્નિગ્ધ, નીલી એવી રાયણુના
 (જેવા શરીરના) વર્ણવાળા; અને હસ્તિની જેવી ગતિવાળા ત્રણ
 ભુવનના સ્વામી શ્રીપાર્શ્વનાથ ત્રણ જયવંતા વર્તો. ૧

જસુ તાણુકંતિકડપ્પસિણ્હિધઉ, સોહુધ

કણિમણિકિરણાલિધિ' ॥ નં નવ-જલહર-
તડિલય-લંછિઉ, સો જિણુ પાસુ પયચ્છઉ
વંછિઉ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જેના શરીરની કાન્તિનો સમૂહ સ્નિગ્ધ છે, વળી
જે નાગેન્દ્રની ક્ષણના ઉપર રહેલી મણિના કિરણોથી વ્યાપ્ત
છે, વળી જે વિજળીની લતાએ કરી સહિત એવા નવા મેઘની
જેમ શોભે છે; તે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ મારા વાંછિત પૂર્ણ કરો.
૨ ઇતિ. ॥

૪૫૥^૧ અથ ભરહેસરની સજઝાય ॥

ભરહેસર બાહુબલી, અભયકુમારો અ
ઢંઢણકુમારો ॥ સિરિઓ અણિયાઉત્તો, અ-
ઈમુત્તો નાગદત્તો અ ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રી ભરતેશ્વર, બાહુબલિ, અભયકુમાર તથા ઢંઢ-
ણકુમાર, શ્રી સ્થૂલિભદ્રજીના નાનાભાઈ શ્રીયક, અન્નિકા પુત્ર
આચાર્ય, અતિમુક્તકુમાર તથા નાગદત્ત. ૧

૧ હુદ્ધઉ ઇતિ પાદાન્તરં.

૨ આ સજઝાયમાં શીયલ વ્રતને દ્રઢતાથી પાળનાર ઉત્તમ સત્ત્વશાલી
પુરુષો અને સતીઓનું નામોચ્ચાર પૂર્વક સ્મરણ થાય છે.

(૧૭૧)

મેઘજળ થૂલિભદ્રો, વયરરિસી નંદિસેણુ
સીહગિરી ॥ કયવન્નો અ સુકોસલ, પુંડરિ-
ઓ કેસિ કરકંડૂ ॥ ૨ ॥

અર્થ—મેઘાર્યમુનિ, સ્થૂલિભદ્રજી, વજ્રઋષિ, નંદિવેણુજી,
સિંહગિરી મહારાજ (શ્રી વજ્રસ્વામીના ગુરુ), કૃતવર્ણ કુમાર,
સુકોશલમુનિ, પુંડરિક સ્વામી, કેશીકુમાર, કરકંડુ પ્રત્યેકગુરુ. ૨

હૃદ્ય વિહૃદ્ય સુદંસણુ, સાલ મહાસાલ
સાલિભદ્રો અ ॥ ભદ્રો દસન્નભદ્રો, પસન્ન-
ચંદ્રો અ જસભદ્રો ॥ ૩ ॥

અર્થ—હૃદ્ય અને વિહૃદ્ય બંને શ્રેષ્ઠિકના પુત્ર, સુદર્શન
શેઠ, સાલમુનિ, મહાસાલમુનિ, શાલિભદ્ર (પ્રસિદ્ધ લોગી),
ભદ્રબાહુ સ્વામી, દશાર્ણભદ્ર, પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ તથા શ્રી યશો-
ભદ્રસૂરિ. ૩

જંબુપહુ વંકચૂલો, ગયસુકુમાલો અવં-
તિસુકુમાલો ॥ ધન્નો ઇલાઘપુતો, ચિલાઘપુતો
અ બાહુમુણી ॥ ૪ ॥

અર્થ—જંબૂસ્વામી, વંકટૂલ રાજકુમાર, ગજસુકુમાલ, અ-
વન્તિ સુકુમાલ, ધન્નાશોક, એલાચીપુત્ર, ચિલાતિ પુત્ર અને યુગ-
બાહુ મુનિ. ૪.

અજજગિરિ અજજરખિખઅ, અજજ-
સુહૃત્થી ઉદાયગો માણુગો ॥કાલિયસૂરિ સંખો,
પજગુન્નો મૂલદેવો અ ॥ ૫ ॥

અર્થ—આર્યમહાગિરિજી, આર્યરક્ષિતસૂરિ, આર્યસુહૃત્તિ
સૂરિ, ઉદાયી રાજા, મનક પુત્ર, કાલિકાચાર્ય, શાંભકુમાર, પ્રધુ-
મ્નકુમાર અને મૂલદેવ રાજા. ૫

પ્રભવો વિણ્ણુકુમારો, અદ્ધકુમારો દઢપ્ર-
હારી અ ॥ સિજજંસ કૂરગડૂ અ, સિજજં-
ભવ મેહકુમારો અ ॥ ૬ ॥

અર્થ—પ્રભવસ્વામી, વિણ્ણુકુમાર, આદ્રકુમાર તથા દઢપ્ર-
હારી ચોર, શ્રેયાંસ કુમાર, કૂરગડુ સાધુ, સિજજંભવ સ્વામી અને
મેઘકુમાર. ૬

એમાઈ મહાસત્તા, દિંતુ સુહં ગુણુગણેહિં
સંજુત્તા ॥ જેસિં નામગ્ગહણે, પાવપખંધા
વિલય જંતિ ॥ ૭ ॥

અર્થ—ઈલાદિ બીજાં પણ મહા પરાક્રમી પુરૂષો, જ્ઞાનાદિ
શુષ્કોના સમૂહો કરી સહિત એવા, અમને સુખ આપો; જેમના
નામસ્મરણથી પાપના બાંધ વિનાશ પામે છે. ૭

સુલસા ચંદનબાલા, મણોરમા મયાણુ-
રેહા દમયંતી ॥ નમયાસુંદરી સીયા, નંદા
ભદ્રા સુભદ્રા ય ॥ ૮ ॥

અર્થ—સુલસા, ચંદનબાલા, મનોરમા, મદનરેખા, દમયંતી,
નર્મદાસુંદરી, સીતા, નંદા, ભદ્રાશેઠાણી અને સુભદ્રા. ૮

રાયમઘ રિસિદત્તા, પદિમાવઘ અંબાણા
સિરીદેવી ॥ જિઠું સુજિઠું મિગાવઘ, પભાવઘ
ચિલ્લાણુદેવી ॥ ૯ ॥

અર્થ—રાણમતી, ઋષિદત્તા, પદ્માવતી, અંબાનાસુંદરી,
શ્રીદેવી, જ્યેષ્ઠા, સુજ્યેષ્ઠા, મૃગાવતી, પ્રભાવતી, ચેલણારાણી. ૯

બાંભી સુંદરી રૂપિપણિ, રેવઘ કુંતી સિવા
જયંતી ય ॥ દેવઘ દોવઘ ધારણી, કલાવઘ
પુષ્કચૂલા ય ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—બ્રાહ્મી, સુંદરી, રૂક્મણી, રેવતી, કુંતી, શિવા અને
જયંતી, દેવકી, દ્રૌપદી, ધારણી, કલાવતી તથા પુષ્પચૂલા. ૧૦

પહિમાવઈ ય ગોરી, ગંધારી લખખમણા
સુસીમા ય ॥ જંબૂવઈ સચ્ચભામા, રૂપિણિ
કાણુહં મહિસીઓ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—પદ્માવતી, તથા ગોરી, ગાંધારી, લક્ષ્મણા તથા સુ-
સીમા, જાંબુવતી, સત્યભામા, રૂક્ષમણી, આ આઠ શ્રી કૃષ્ણની
પટરાણીઓ છે. ૧૧

જખખા ય જખખદિત્રા, ભૂઆ તહ
ચેવ ભૂઅદિત્રા ય ॥ સેણા વેણા રેણા, ભ-
યાણીઓ થૂલિભદ્રસ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—યક્ષા, યક્ષદત્તા, ભૂતા, તથા વળી નિશ્ચયથી ભૂતદત્તા,
સેણા, વેણા, રેણા, આ સાત સ્થૂલિભદ્રની બેહેનો છે. ૧૨

ઇચ્ચાઈ મહાસઈઓ, જયંતિ અકલંક-
સીલકલિઆઓ ॥ અજજવિ વજજઈ જાસિં
જસ-પડહો તિહુઆણે સયલે ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—ઇત્યાદિ મોટી સતીઓ નિર્મલ શિયળાગુણે કરી
સહિત જયવંતી વર્તે છે. વળી જેઓનો આજ પણ સકલ ત્રિભુ-
વનને વિષે યશનો ડંકો વાગે છે.

ઇતિ ભરહેસર સજ્જાય. ૪૫

૪૬ ॥ અથ તીર્થ વંદના* ॥

સકલ તીર્થ વંદું કર જોડ, જિનવર નામે
મંગલ કોડ ॥ પહેલે સ્વર્ગે લાખ બત્રીશ, જિ-
નવર ચૈત્ય નમું નિશદિશ ॥ ૧ ॥ બીજે લાખ
અઠ્ઠાવીશ કહ્યાં, ત્રીજે બાર લાખ સદ્ધ્યાં ॥
ચોથે સ્વર્ગે અડ લખ ધાર, પાંચમે વંદું લા-
ખજ ચાર ॥ ૨ ॥ છઠે સ્વર્ગે સહસ પચાસ,
સાતમે ચાલીશ સહસ પ્રાસાદ ॥ આઠમે
સ્વર્ગે છ હજાર, નવ દશમે વંદું શત ચાર ॥
૩ ॥ અગ્યાર બારમેં ત્રણુશેં સાર, નવ ગ્રૈવે-
યકે ત્રણુશેં અઢાર ॥ પાંચ અનુત્તર સર્વે મળી,
લાખ ચોરાશી અધિકાં વળી ॥ ૪ ॥ સહસ

---

* આ તીર્થવંદના ગુજરાતી ભાષામાં હોવાથી સુગમ છે માટે અર્થ
અખ્યો નથી. આ સૂત્રવડે ત્રણુ લોકમાં રહેલા શાશ્વતાં અને અશાશ્વતા જિ-
નચૈત્ય તથા જિર્મિઓને વંદના કરાય છે,

સત્તાણું ત્રેવીશ સાર, જિનવર ભવન તણું
અધિકાર ॥ લાંબાં સો જોજન વિસ્તાર, પ-
ચાસ ઉંચાં બહોંતર ધાર ॥૫॥ એકસો એંશી
ખિંબ પરિમાણ, ^૧સભાસહિત એક ચૈત્યે
જાણુ ॥ સો કોડ બાવન કોડ સંભાલ, લાખ
ચોરાણું સહસ ચૌંઆલ ॥૬॥ સાતશેં ઉપર
સાઠ વિશાલ, સવિ ખિંબ પ્રણમું ત્રણ કાલ ॥
સાત કોડને બહોંતર લાખ, ભવનપતિમાં દે-
વલ લાખ ॥૭॥ એકસો એંશી ખિંબ પ્ર-
માણ, એક એક ચૈત્યે સંખ્યા જાણુ ॥ તેરશેં

૧ ખાર દેવલોક સુધીના ઇંદ્રોને દરેક વિમાને ૧ મજ્જન સભા, ૨
અધિકાર સભા, ૩ રાત્ર સભા, ૪ સિદ્ધાયતન સભા અને ૫ બ્યવસાય સભા;
એમ પાંચ પાંચ સમા હોય છે. દરેક સભા ત્રણ ત્રણ દ્વારવાળી હોય છે અને
દરેક દ્વારે એકે ચોમુખજી એટલે ચાર ચાર પ્રતિમાજી હોય એટલે એક સ-
ભામાં ૧૨ હોવાથી ૫ સભાના ૬૦ પ્રતિમાજી મહારાજ થયા. મૂલ ચૈત્ય ત્રણ
દ્વારવાળાં હોય છે તેના ગભારામાં ૧૦૮ પ્રતિમાજી અને ત્રણ દ્વારના ત્રણ
ચોમુખજીના ૧૨ મળી ૧૨૦ પ્રતિમાજી તેમાં હોય. તેમાં પાંચ સભાના ૬૦
મેળવતાં ૧૮૦ પ્રતિમાજી સભા સહિત એક ચૈત્યમાં સમજવાં નવ ગ્રૈવેયક
અને પાંચ અનુત્તરમાં ઇંદ્રો નથી તેથી સભાઓ નથી માટે લાંબા ૩૨૩ ચૈ-
ત્યોમાં ૧૨૦ પ્રતિમાજી દરેકના ગણવા અને ૮૪૬૧૭૦૦ ચૈત્યમાં ૧૮૦
પ્રતિમાજી દરેકમાં ગણવા. જેથી અહીં બતાવેલ સંખ્યા મળી રહેશે.

કોડ નેવ્યાસી કોડ, સાઠ લાખ વંદું કરજોડા
 ૮॥ બત્રીશેં ને ઓગણસાઠ, તીર્થ્છા લોકમાં
 ચૈત્યનો પાઠ ॥ ૧૩૭ ॥ લાખ એકાણુ હજાર,
 ત્રણશેં વીશ તે બિંબ જુહાર ॥ ૮ ॥ વ્યંતર
 જ્યોતિષીમાં વળી જોહ, શાશ્વતા જિન વંદું
 તેહ ॥ ઋષભ ચંદ્રાનન વારિષેણુ, વર્જમાન
 નામે ગુણુસેણુ ॥ ૧૦ ॥ સમેતશિખર વંદું
 જિન વીશ, અષ્ટાપદ વંદું ચોવીશ ॥ વિમલા-
 ચલને ગઢ ગિરનાર, આણુ ઉપર જિનવર
 જુહાર ॥ ૧૧ ॥ શંખેશ્વર કેશરિયો સાર, તા-
 રંગે શ્રીઅજિત જુહાર ॥ અંતરિક વરકાણુ
 પાસ, જીરાવલોને થંભણુપાસ ॥ ૧૨ ॥ ગામ
 નગર પુર પાટણુ જોહ, જિનવર ચૈત્ય નમું

૧ તીર્થ્છા લોકમાં નંદીશ્વર દીપના પર) ચૈત્ય, રૂચક દીપના ૪ ચૈત્ય
 અને કુંડલ દીપના ૪ ચૈત્ય મળી ૬૦ ચૈત્ય ચાર દારવાળાં છે અને બા-
 કનાં ૩૧૬૬ ચૈત્ય ત્રણ દારવાળાં છે, તેથી ચાર દારવાળાંમાં ૧૨૪) અને
 ત્રણ દારવાળાંમાં ૧૨૦ પ્રતિમાજી છે.

ગુણુગેહ ॥ વિહરમાન વંદું જિનવીશ, સિદ્ધ
અનંત નમું નિશદિશ ॥ ૧૩ ॥ અઢી દ્વી-
પમાં જે આણુગાર, અઢાર સહસ સીલાંગના
ધાર ॥ પંચ મહાવ્રત સમિતિ સાર, પાલે
પલાવે પંચાચાર ॥ ૧૪ ॥ બાહ્ય અભ્યંતર
તપ ઉજમાલ, તે મુનિ વંદું ગુણુમણિમાલ ॥
નિત નિત ઉઠી કીર્તિ કરું, જીવ કહે ભવ-
સાયર તરું ॥ ૧૫ ॥

— ❀ ❀ ❀ —

૪૭ ॥ અથ * મન્હુ નિણાણું સજઝાય

મન્હુ-માનવી.

નિણાણું-નિનેશ્વરની.

આણું-આચાર.

મિન્હું-મિથ્યાત્વનો.

અરિહરહુ-ત્યાગ કરવો.

ધરહુ-ધારણ કરવું.

સમમત્ત-સમ્યક્ત્વને.

છવિહુ-છવિષ, છ પ્રકારના.

આવસ્સયમિ-આવશ્યકને વિષે.

ઉજ્જુતો-ઉદ્ધમવંત.

હોઈ-હોય.

પદ્ધિવસં-પ્રતિ દિવસ, હરેશાં.

પવેશુ-પર્વ દિવસે.

પોસહવયં-પોષધવ્રત.

દાણું-સુપાત્રે દાન કરવું.

સીલં-શીયળ પાળવું.

તવો-તપ કરવો.

ભાવો-ભાવના.

* આ સજઝાયમાં આવકને યોગ્ય સદાચારના છત્રીશ પ્રકારના કૃત્યોનું
વર્ણન છે. દરેક આવકે તે કરવામાં યથાશક્તિ ઉદ્ધમવંત થવા જરૂર છે.

સજઝાય-સ્વાધ્યાય.
 પરોવયારો-પરોપકાર.
 જયણા-પતના, રક્ષા.
 જિણુથુણુ-જિનેશ્વરની સ્તુતિ.
 સાહમિઆણુ-સાધમિકની.
 વવહારસ્સ-વવહારની.
 રહજતા-રથયાત્રા.
 ઉવસમ-ઉપશમ.
 સંવર-સંવર.
 છજવ-છકાય છવની.
 ધમિયજણુ-ધાર્મિકજનનો.
 કરણુ-કરિયોનું.
 ચરણુ-ચારિત્રનો.
 સંધોવરિ-સંધની ઉપર.
 પુતથય-પુસ્તક.
 પ્રભાવણુ-પ્રભાવના.
 સર્જણુ-શ્રાવકના.
 એય-એ.
 સુચુર-સરચુરના.

નમુકારો-નમસ્કાર.
 અ-વળી.
 જિણુપૂઆ-જિનપૂજન.
 ગુરુથુઅ-ગુરુસ્તુતિ.
 વચ્છદ્ધ-વતસલતા.
 સુદ્ધી-શુદ્ધિ.
 તિતથજતા-તીર્થયાત્રા.
 વિવેગ-વિવેક.
 ભાસાસમિધ-ભાષા સમિતિ.
 કરણુ-દયા.
 સંસગ્ગા-સંસર્ગ, સહવાસ.
 દમો-દમન.
 પરિણામો-પરિણામ.
 અહુમાણુ-અહમાન.
 સિહણુ-સપ્પાવનું.
 નિતથે-તીર્થમાં.
 કિચ્ચ-કૃત્ય.
 નિચ્ચ-નિત્ય.
 ઉવચ્ચેણુ-ઉપદેશવડે.

'મન્હ જિણુણું આણું, મિચ્છં પરિહ-
 રહ ધરહ સમ્મત્તં ॥ છવ્વિહ-આવસ્સયંમિ,
 ઉજ્જુત્તો હોઈ પઈદિવસં ॥ ૧ ॥

અર્થ—જિનેશ્વર ભગવાનની આજ્ઞા માનવી, મિથ્યાત્વનો

૧ મન્હ જિણુણુમાણું.

ત્યાગ કરવો, સમ્યક્ત્વ ધારણ કરવું, છ પ્રકારના આવશ્યકમાં પ્રતિ-દિવસ ઉદ્યમવંત થવું. ૧

પંચેસુ પોસહવયં, દાણું સીલં તવો અ
ભાવો અ ॥ સજ્જાય નમુકારો, પરોવયારો
અ જયણા અ ॥ ૨ ॥

અર્થ—પર્વ દિવસને વિષે પોસહ વ્રત કરવું, દાન, શિયળ, તપ અને ભાવના, સ્વાધ્યાય, નમસ્કાર અને પરોપકાર કરવાં તથા જયણા રાખવી. ૨

જિણુપૂઆ જિણુથુણુણું, ગુરુથુઅ સા-
હમ્મિઆણુ વચ્છલ્લં ॥ વવહારસ્સ ય સુહ્ધી,
રહજ્જતા તિત્થજ્જતા ય ॥ ૩ ॥

અર્થ—જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા, જિનેશ્વર ભગવાનની સ્તુતિ, ગુરૂની સ્તુતિ, અને સાધર્મીને વિષે વાત્સલ્ય, વ્યવહારની શુદ્ધિ, રથયાત્રા અને તીર્થયાત્રા. ૩

ઉવસમ વિવેગ સંવર, ભાસાસમિઠ
છણ્ણવ કરુણા ય ॥ ધમ્મિઅજણુસંસગ્ગો,
કરણુદ્ધમો ચરણુપરિણુમો ॥ ૪ ॥

અર્થ—ઉપશમ, વિવેક, સંવર, ભાષાસમિતિ અને છકાચ

જીવની હયા, ધાર્મિક માણસનો સત્સંગ, ઇદ્રિયોનું દમન અને આરિત્રના પરિણામ. ૪

સંઘોવરિ બહુમાણો, પુત્યયલિહણું પ-
ભાવાણા તિત્થે ॥ સઠ્ઠાણુ કિચ્ચ-મેઞ્ઞં, નિ-
ચ્ચં સુગુરુવએસેણું ॥ ૫ ॥

અર્થ—શ્રી સંઘ ઉપર બહુમાન રાખવું, પુસ્તક લાભાવવાં અને તીર્થની પ્રભાવના કરવી; શ્રાવકનાં આ કૃત્ય છે, તે નિરંતર સફળરૂપેના ઉપદેશથી બાણવાં. ૫ ઇતિ.

ઇતિ શ્રાવક દિનકૃત્ય સંજ્ઞાય*.

૪૮ ॥ અથ. પોસહનું પચ્ચખખાણુ ૧ ॥

૨કરેમિ ભંતે ! પોસહં, આહારપોસહં
દેસએ સંવએ, સરીરસક્કાર-પોસહં સંવ-

*આ સંજ્ઞાયમાં શ્રાવકને યોગ્ય હમેશની તથા પર્વદિવસની ૩૬ પ્રકારની કરણીનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. વિશેષાર્થએ આની મોટી ટીકા જોવી.

૧ આ સૂત્રવડે પોસહનું પચ્ચખખાણુ લેવાય છે. પ્રત્યાખ્યાન શબ્દનો અર્થ ત્યાગ કરવું અને પાળવું-સેવન કરવું, એમ બંને પ્રકારે થાય છે તેથી આહારપોસહં એટલે આહારનો ત્યાગ કરવારૂપ પોસહ કહે છે એમ અર્થ થાય છે. તેથી જ રીતે સરીરસક્કારપોસહં એટલે શરીરની શોભા ન કરવારૂપ પોસહ કહે છે, એ બંને બાબત ત્યાગ કરવાની છે. બંભચેર પોસહં અને અખાવારપોસહં એટલે અલ્પઅર્થને પાળવારૂપ અને અખ્યાપાર (મન વચન અને કાયાના સાવધ યોગ ત્યાગકરણરૂપ) ને પાળવા-

ઓ, બંભચેર-પોસહં સંવઓ, અંવાવાર-
પોસહં સંવઓ, ચઉવિહં પોસહં ઠામિ,
જવ દિવસં અહોરત્તં પજ્જુવાસામિ ॥

દુવિહં તિવિહણું, માણેણું વાયાએ ડા-

અર્થ—હે ભગવંત ! હું પોસહ કરું છું; આહારત્યાગ કર-
વાનો પોસહ દેશથી વા સર્વથી, શરીરસત્કાર ન કરવાનો પોસહ
સર્વથી, બ્રહ્મચર્યનો પોસહ સર્વથી, અવ્યાપારનો પોસહ સર્વથી,
આ ચાર પ્રકારના પોસહને હું કરું છું, તે આખો દિવસ વા
રાત અને દિવસ પાણું ત્યાં સુધી,

૩૫ પોસહ કરે છું. એમ બંને પદનો અર્થ પાલન કરવાનો થાય છે. સામા-
યિક અને પોસહમાં ત્રણ કાળ સંમધી પચ્ચખ્ખાણુ થાય છે તે આ પ્રમાણે—
કરેમિ પદવડે વર્તમાન કાળે સાવધ યોગનો ત્યાગ કરવા ૩૫ પચ્ચખ્ખાણુ
થાય છે. તસ્સ પદ વડે અતીત કાળે (ભૂતકાળે) કરેલાં સાવધ યોગનું
પ્રતિક્રમણુ થાય છે અને સામાયિકમાં પચ્ચખ્ખામિ પદ વડે અનાગત
કાળે (નિયમ પર્યાના ભવિષ્ય કાળે) સાવધ યોગ નહિ કરીશ, એમ પચ્ચ-
ખ્ખાણુ થાય છે અને પોસહમાં ઠામિ પદ વડે અનાગત કાળે મે આપતનો
ત્યાગ અને મે આપતનું પાલન કરીશ એ પ્રકારનો (ધર્મની પુષ્ટિ આપે તે)
પોસહ કરીશ, એમ પચ્ચખ્ખાણુ કરાય છે.

૨ ભત્તે એ પદના ભદંત (કલ્યાણુમરી), ભયાન્ત (ભયનો અંત કર-
નાર) અને ભવાન્ત (ભવનો અંત કરનાર) એવા ત્રણ અર્થ થાય છે. ભત્તે
એ પ્રકારે ભગવંતને આમન્ત્રણ કરવા વડે કરીને ગુરુકલ્યાસનું સ્થપન
થાય છે. અર્થાત્ સાધુઓએ ગુરુનિશ્ચયે રહેવું અને ગૃહસ્થે ગુરુ મહારાજ
પાસે સામાયિક ઉચ્ચરવું.

ઓણું ન કરેમિ, ન કરવેમિ, તસ્સ ભંતે !
પડિઠ્ઠામિ, નિંદામિ ગરિહામિ, અપ્પાણું
વોસિરામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે પ્રકારે અને ત્રણ પ્રકારે; મન, વચન અને ક્રિયા
વડે એમ ત્રણ પ્રકારે, ન કરું તથા ન કરાવું એમ જે પ્રકારે; હે
ભગવંત! તે (અતીતકાળના પાપ) ને પ્રતિકરું છું, આ-
ત્માની સાથે નિહું છું, શરૂની સાથે ગર્હું છું અને આત્માને
વોસરાવું છું. ૧ ઇતિ.

૪૯ ॥ અથ પોસહ પારવાનું સૂત્ર ॥

સાગરચંદ્રો કામો, ચંદ્રવડિસો સુદંસણો
ધન્નો ॥ જેસિં પોસહપડિમા, અખંડિઆ
જીવિયંતે વિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સાગરચંદ્ર કુમાર, કામદેવજી, ચંદ્રાવતંસ રાજા, સુ-
દર્શન શેઠ, તેઓને ધન્ય છે કે જેઓની પૌષ્ઠ પ્રતિમા, જીવિ-
તના અંત સુધી (મરણાંત કષ્ટ પ્રાપ્ત થતાં) પણ અખંડિત રહી. ૧

ધત્તા સલાહણિજ્ઞ, સુલસા આણુંદ
કામદેવા ય ॥ જસ પસંસઈ ભયવં, દદવ-
યત્તં મહાવીરો ॥ ૨ ॥

અર્થ—ધન્ય છે તે મનુષ્યોને અને તેઓ જ પ્રશંસાપાત્ર છે, સુલસા શ્રાવિકા, આણુંદ અને કામદેવ શ્રાવક જેમના દ્રઢ વ્રતપણાને ભગવંત શ્રીમદ્દાવીરસ્વામિ વખાણે છે. ૨

પોસહ વિધે લીધો, વિધે પાર્યો, વિધિ કરતાં, જે કાંઈ અવિધિ હુઓ હોય, તે સવિ હું મન, વચન, કાયાએ કરીમિચ્છામિ દુઃકડં
॥ ઇતિ ॥

પ૦ ॥ અથ. સામાયિક લેવાનો વિધિ.

પ્રથમ સ્થાપનાચાર્યજી ન હોય તો ઉંચે આસને પુસ્તક આદિ જ્ઞાનપ્રદિનું ઉપકરણ મુકીને શ્રાવક તથા શ્રાવિકાએ કટાસણું મુહપત્તિ અને ચરવળો લઈ, શુદ્ધ વસ્ત્ર સહિત થઈ, જગ્યા પુજી કટાસણું પાથરી, તે ઉપર બેસી, મુહપત્તિ ડાબા હાથમાં મુખ પાસે રાખી, તે વડે મુખ ઢાંકી, જમણા હાથ ઉંધો સ્થાપનાજી સન્મુખ રાખીને એક નવકાર તથા પાંચિંદ્રિય કહેવા^૧. પછી ખમાસમણ હઈ ધરિયાવહિ, તસ્સ ઉતરી, અત્રત્થ ઊસસિએણું કહી એક લોગરસનો ચંદ્રમુનિશ્મલયરા મુધી (લોગરસ ન આવડે તો ચાર નવકારનો) કાઉસ્સગ્ગ કરવો. નમો અરિહંતાણું પદ બોલી કાઉસ્સગ્ગ પારી લોગરસ કહેવો. પછી ખમાસમણ હઈ “ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન સામાયિક મુહપત્તિ પરિલેહુ ? ” કહી કાંઈકે વિરામ લઈ ‘ઇચ્છ’ કહી પચાસ બોલ ચિંતવવા સાથે

---

૧ સેતપ્રશ્નના પાંક પ્રમાણે સ્થાપના ત્રણ નવકારે અને ઉત્થાપના એક નવકારે.

મુહુર્ત પડિલેહવી. પછી ખમાસમણુ દઈ “ ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ સામાયિક સંદિસાવું ? ” ‘ ઇચ્છ ’ કહી ખમાસમણુ દઈ “ ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ સામાયિક ઠાઉ ? ” “ ઇચ્છ ” કહી બે હાથ જોડી એક નવકાર ગણી “ ઇચ્છાકારી ભગવન્ પસાય કરી સામાયિક દંડક ઉચ્ચરાવોજી ” કહી ગુરુ અથવા વડીલ હોય તો તેઓની પાસે કરેમિલતે ઉચરવું; નહિતર પોતાની મેળે કરેમિલતેનો પાઠ બોલવો. પછી ખમાસમણુ દઈ “ ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ બેસણે સંદિસાવું ? ” “ ઇચ્છ ” કહી, પછી ખમાસમણુ દઈ; “ ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ બેસણે ઠાઉ ? ઇચ્છ ” કહેવું. પછી ખમાસમણુ દઈ “ ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ સજ્જાય સંદિસાવું ? ” ‘ ઇચ્છ ’ ॥ કહી ખમાસમણુ દઈ ‘ ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ સજ્જાય કરું ? ’ “ ઇચ્છ ” કહી ત્રણ નવકાર ગણવા. પછી બે ઘડી વાંચવા આદિએ કરી ધર્મધ્યાન કરવું અથવા નવકારવાળી ગણવી. વિકથાદિ પ્રમાદમાં પડવું નહિ.

પૃ ॥ અથ સામાયિક પારવાનો વિધિ.

પ્રથમ ચરવળો લઈ ઉભા થઈ ખમાસમણુ દઈ ઇરિયાવહિ પડિક્કમી ચાવત કાઉરસગ્ગ કરી, લોગરસ કહી, ખમાસમણુ દઈ ‘ ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ મુહુર્ત પડિલેહું ? ઇચ્છ ’ કહી મુહુર્ત પડિલેહી ખમાસમણુ દઈ, ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ સામાયિક પાડું ? યથાશક્તિ કહી, ખમાસમણુ દઈ, ‘ ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ સામાયિક ‘ પાર્યું ’ કંઈક વિસામા પછી ‘ તહત્તિ ’ કહી પછી જમણો હાથ ચરવળા ઉપર અથવા કયાસણા ઉપર સ્થાપી એક નવકાર ગણી ‘ સામાધ્યવયજ્જુતો ’ કહેવો. પછી જમણો હાથ સ્થાપના સામે સવળો રાખીને એક નવકાર

૧ અહીં ગુરુ ‘ પુણાવિ કાયવ્વો ’ કહે. ૨ અહીં ગુરુ ‘ આયારો ન મોતવ્વો ’ કહે.

ગણવો. અહીં ઉપરા ઉપર ત્રણ સામાયિક કે એ સામાયિક કરવાં હોય તો દરેક સામાયિક લેતાં લેવાની વિધિ કરવી પણ વખતો વખત પારવું નહીં. એ સામાયિક કરવા હોય તો એ પૂરા થયે અને ત્રણ સામાયિક કરવા હોય તો ત્રણ પૂરા થયે એક વાર પારવું. એવી પ્રવૃત્તિ છે. એક સામરા આઠ દશ સામાયિક કરવાં હોય તો ત્રણ ત્રણ સામાયિક સુધી આ વિધિ જણવો.*

પર ॥ અથ ચૈત્યવંદન કરવાનો વિધિ.

પ્રથમ ત્રણ ખમાસમણ દબને પછી : “ ઇચ્છાકારેણ સંદ્વિસહ ભગવત ચૈત્યવંદન કરે ? ” કહી, ‘ ઇચ્છા. ’ કહી, ચૈત્યવંદન, જાંકિયિ કહી, પછી એ કોણી પેટ ઉપર રાખી, એ હાથ જોડી અંજલિ કરી ‘ નમસ્તુભ્ય ’ કહેવું. પછી મુક્તાશુક્તિ મુદ્રાએ (એ-હાથ પોતા જોડી, માથા સુધી ઉંચા રાખી) ‘ જવંતિ ચેઈઆઈ ’ કહી, ખમાસમણ દઈ તેજ મુદ્રાએ ‘ જવંત કેવિ સાહુ ’ કહી, પછી અંજલી કરી ‘ નમોઽહંત સિદ્ધાચાર્યૌપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ ’ તેમજ ‘ ઉવસગ્ગહરં ’ અથવા ગમે તે સુવિહિતનું કરેલું સ્તવન કહેવું. પછી મુક્તાશુક્તિ મુદ્રાએ જય વીયરાય આભવમખંડા સુધી કહી હાથ જરા નીચા ઉતારી જય વીયરાય પૂરા કહેવા; પછી ઉભા થઈ એ પગ વચ્ચે ચાર આંગળ અંતર રાખી, એ હાથે અંજલી કરી “ અરિહંત ચેઈઆણું કરેભિ કાઉસગ્ગાં, અત્તથ ઊસસિ-એણું ” કહી એક નવકારનો કાઉસગ્ગ કરવો. પછી નમો અરિ-હંતાણું કહી, ‘ નમોઽહંત સિદ્ધાચાર્યૌપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ ’ કહી, થાય જોડા માંહેની પહેલી થાય કહેવી.

* લગભગ સામાયિક લેવું હોય ત્યારે ખીણું ત્રીણું સામાયિક લેતાં ‘ સજઝાય કરે ’ ના બદલે ‘ સજઝાયમાં છું ’ એમ કહી ત્રણ નવકારને બદલે એક નવકાર ગણવો.

૧૩ ॥ અથ. ગુરૂવંદન કરવાનો વિધિ

પ્રથમ બે ખમાસમણુ દઈ નીચે મુજબ સુખસાતા પૂજવી.
“ ઇન્દ્રિકાર સુહરાઈ,^૧ સુહદેવસિ^૨, સુખ તપ, શરીર નિરાખાધ,
સુખ સંજમ જાત્રા નિર્વહો છોજી ? સ્વામિ સાતા છેજી ? ભાત
પાણીનો લાલ દેખોજી. ”

પછી ખમાસમણુ દઈ “ ઇન્દ્રિકારેણુ સંદિસહુ ભગવન્ અખલુદ્ધિ-
ઓમિ અખિસંતર રાધિય^૩ ખામેઉ ? કહી, અખલુદ્ધિઓ કહેવો.

૫૪ ॥ અથ. દેવસિપ્રતિક્રમાણુ વિધિ ॥

પ્રથમ પૂર્વની રીતિએ સામાયિક લેવું. પછી પાણી વાપરું
હોય તો ખમાસમણુ દઈ “ ઇન્દ્રિઓ સંદિ ભગન્ મુહપત્તિ પરિલેહું ?,
ઈન્દ્ર ” એમ કહી બેસીને ફક્ત મુહપત્તિ પરિલેહવી અને બે
આહાર વાપર્યા હોય તો બે વાંદણાં દેવાં; ત્યાં ખીજ વાંદણામાં
“ આવરિસઆએ ” એ પદ ન કહેતાં અવગ્રહમાં જ ઉભા રહીને
“ ઇન્દ્રિકારી ભગન્ પસાય કરી પચ્યખખાણુનો આદેશ દેશોજી ”
એમ કહેવું. પછી વડીલ પચ્યખખાણુ કરાવે યા પોતે યથાશક્તિ
પચ્યખખાણુ કરે. પછી ખમાસમણુ દઈ ઉભા થઈ “ ઇન્દ્રિઓ સંદિ
ભગન્ ચૈત્યવંદન કરું ? ” એમ કહેવું; પછી બેસીને વડીલ ચૈત્ય-
વંદન કરે. વડીલ ન હોય તો પંચાંગ પ્રણિપાતથી [ખંને ઢી-
ચણુ જમીન ઉપર સ્થાપી] પોતે કરે. પછી “ જંકિચિ ” કહેવું.
પછી નમ્રુથુણુ કહી, ઉભા થઈ, અરિહંત ચેઈઆણુ કહી, અત્રત્યં
કહી એક નવકારનો કાઉરસગ્ગ કરી, પારી નમોઽર્હતં કહી પહેલી
થાય કહેવી. પછી લોગરસ, સવ્વલોએ અરિહંત ચેઈઆણુ, અ-
ત્રત્યં કહી એક નવકારનો કાઉરસગ્ગ કરી, પારી, બીજી થાય

૧ બપોર પહેલાના વખતમાં કહેવું. ૨ બપોર પછીના વખતમાં ક-
હેવું. ૩ બપોર પછીના વખતમાં દેવસિય કહેવું.

કહેવી. પુખ્તવરદી, સુખસ્સ ભગવત્તો કરેમિ કાઉરસગ્ગાં વંદણુ
 વત્તિઆએં કહી, અત્તથં કહી, એક નવકારનો કાઉરસગ્ગા કરી,
 પારી, ત્રીજી થાય કહેવી. પછી સિદ્ધાણું બુદ્ધાણું કહી, વેયાવચ્ચ
 ગરાણું, અત્તથં કહી, એક નવકારનો કાઉરસગ્ગા કરી, પારી, નમોઽ-
 હંતં કહી ચોથી થાય કહેવી. પછી બેસીને નમુત્થુણું કહેવું. પછી
 ઉભા થઈ ચાર ખમાસમણુ દેવાં પૂર્વકે “ ભગવાનહં, આચાર્યહં,
 ઉપાધ્યાયહં, સર્વસાધુહં ” એમ કહેવું. પછી ‘ ઇચ્છિકારી સમ-
 સ્ત આવકને વાંદુ ’ એમ કહેવું. પછી “ ઇચ્છાં સંદિં ભગં
 દેવસિઅ પડિક્કમણુ ઠાઉં ? ઇચ્છં ” એ આદેશ માગીને બેસી
 જમણા હાથ ચરવળા ઉપર થા ભૂમિ ઉપર સ્થાપી “ સંવસ્સવિ
 દેવસિઅ દુચ્ચિત્તિઅ, દુલ્લાસિઅ, દુચ્ચિક્કિઅ મિચ્છામિ દુક્કં ”
 એ પાઠ કહેવો. [પ્રતિક્રમણમાં દરેક આદેશ વડીલજ માગે તે
 ન હોય તો આવક પોતે માગે. આ વાત પીઠિકાએ સર્વત્ર
 ચોજવી.] પછી ઉભા થઈ કરેમિભત્તેં ઇચ્છામિઠામિ કાઉરસગ્ગાં
 જે મે દેવસિઅ અધ્ધઆરેં કહી, તસ્સઉત્તરી અત્તથં કહી,
 અતિચારની આઠ ગાયાનો, અને તે ન આવડે તો આઠ નવકાર-
 નો કાઉરસગ્ગા કરી, પારી, પ્રકટ લોગસ્સ કહેવો. પછી બેસીને
 ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ઉભા થઈને બે
 વાંદણાં દેવાં, તેમાં બીજા વાંદણાં વખતે અવગ્રહ બહાર નીકળવું
 નહિ. બીજું વાંદણું પૂરું થયે “ ઇચ્છાં સં ભં દેવસિઅ આ-
 લોઉં ? ઇચ્છં ” કહી જે મે દેવસિઅ અધ્ધઆરેનો પાઠ કહેવો.
 પછી ‘ સાત લાખ ’ અને ‘ અઠાર પાપસ્થાનક ’ કહેવા. પછી
 ‘ સંવસ્સવિ દેવસિઅ દુચ્ચિત્તિય દુલ્લાસિય દુચ્ચિક્કિય ઇચ્છાં
 સંદિં ભગં ઇચ્છં તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કં ’ એમ કહી વીરાસને
 અથવા ન આવડે તો જમણા હાથણુ ઉંચે રાખી એક નવકાર
 કરેમિં કહી, ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં, જે મે દેવસિઅ અધ્ધઆરે
 કહી, સંપૂર્ણ વંદિતુ કહેવું; પણ તેમાં “ તસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલી-
 પત્તતસ્સ અબ્બુદ્ધિઆમિ ” એ પઃ બોલતાં ઉભા થવું અને અવ-
 ગ્રહની બહાર જઈને વંદિતુ પૂરું કરવું. પછી બે વાંદણાં દેવાં.

બીજા વાંદણામાં અવગ્રહમાં ઉભા હોઇએ ત્યાં “ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવત્ અખણ્ડિઓમિ અખિસંતર દેવસિચ્ચં ખામેઉં ? ઇચ્છં ખામેમિ દેવસિચ્ચં ” કહીને જમણા હાથ ચરવળા ઉપર સ્થાપી, જંકિચિ અપત્તિચ્ચં ઇત્યાદિ પાઠ બોલતાં અખણ્ડિઓ ખામવો. પછી અવગ્રહ બહાર નીકળીને બે વાંદણાં દેવાં. બીજી વાંદણું પૂરું થાય ત્યારે અવગ્રહની બહાર નીકળી ‘ આચરિય ઉવજ્જાએ ’ કહેવું. પછી કરેમિભંતે, ઇચ્છામિઠામિ, તસ્સ ઉત્તરી, અન્નતથં કહી, બે લોગસ્સ અથવા ન આવડે તો આઠ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. (શાંતિ કે ખરાબ સ્વપ્નના કાઉસ્સગ્ગ શિવાય બીજી બધી જગ્યાએ લોગસ્સનાં જ્યાં જ્યાં કાઉસ્સગ્ગ આવે ત્યાં ત્યાં ચંદેસુ નિમ્મલયરા સુધીજ ગણવાનું ધ્યાનમાં રાખવું.] પછી પારીને લોગસ્સ, સંવલોએ અરિહંત ચેઈં અન્નતથ કહી, એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, પુખ્ખરવ-રદીં સુઅસ્સ ભગવઓ કરેમિ કાઉં વંદણં કહી, અન્નતથ કહી એક લોગસ્સનો યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી સિ-દ્ધાણં બુદ્ધાણં કહેવું. પછી “ સુઅદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ અન્નતથં ” કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમેડ્ઠિંતં કહી પુરૂષે સુઅદેવયાની થાય [અહીં સ્ત્રી હોય તો તે કમલદ-લની સ્તુતિ કહે] કહેવી, પછી “ ખિત્તદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ અન્નતથં કહી, એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમેડ્ઠિંતં કહી, જીસે ખિતે સાહું ની થાય કહેવી. [અહીં પણ સ્ત્રી હોય તો તે યસ્થાઃ ક્ષેત્રં ની થાય કહે.] પછી એક નવકાર ગણી બે-સીને મુહપતિ પડિલેહવી. પછી બે વાંદણાં દેવાં. પછી અવગ્રહમાં જ ઉભા ઉભા “ સામાયિક, ચત્તિવિસતથો, વાંદણાં, પડિકમણ્ઠ, કાઉસ્સગ્ગ, પચ્ચખખાણ કચ્ઠું છજ. ઇચ્છામો અણ્ણસકિં ” એમ કહી, બેસીને “ નમે ખમામ્મણ્ણાં, નમેડ્ઠિંતં ઇત્યાદિ ” પાઠ કહી, નમેસ્તુ વર્ધમાનાયં કહેવું. [અહીં સ્ત્રી હોય તો તે સંસારદાવાંની ત્રણ થાય કહે.] પછી નમુત્થુજ્ઞં કહી “ ઇચ્છા-

કારણ સંદિં ભગ૦ સ્તવન ભણું ? ઇચ્છું ” એમ કહી સ્તવન કહેવું [સ્તવન પૂર્વાચાર્યનું બનાવેલું ઓછામાં ઓછું પાંચ ગાથાનું હોવું જોઈએ]. પછી ‘વરકનક’ કહી પૂર્વની પેઠે ભગવાનાદિ ચારને ભગવાનહું વિગેરે કહી, ચાર ખમાસમણ વડે થોભ વંદન કરેવું. પછી જમણા હાથ ચરવલા યા ભૂમિપર સ્થાપી અઠાઈજાએ સુ કહેવું. પછી ઉભા થઈ “ ઇચ્છાં સંદિં ભગ૦ દેવસિઅપાયચિત્તવિસોહણતથં કાઉસ્સગ્ગ કંઠે ? ઇચ્છું દેવસિઅપાયચિત્તવિસોહણતથં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગાં અન્નતથ ” કહી, ચાર લોગસ્સ યા સોગ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, પ્રકટ લોગસ્સ કહેવો. પછી બે ખમાસમણ દેવાં પૂર્વક “સજ્જાય સંદિસાવું ? ઇચ્છું ” તથા “ સજ્જાય કંઠે ? ઇચ્છું ” એવી રીતે બે આદેશ આગી બેસી એક નવકાર ગણીને વડિલ અગર તેનો આદેશ આગી પાતે સજ્જાય કહે. પછી એક નવકાર ગણી ઉભા થઈ ખમાસમણ દઈ “ ઇચ્છાં સંદિં ભગ૦ દુજ્જખખય કમ્મખખય નિમિત્તં કાઉસ્સગ્ગ કંઠે ? ઇચ્છું, દુજ્જખખય કમ્મખખય નિમિત્તં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગાં ” એમ કહી અન્નતથ૦ કહી, સંપૂર્ણ ચાર લોગસ્સ યા સોગ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમોઽર્હત કહી, એક જણ ‘લધુશાંતિ’ કહે; અને બીજા કાઉસ્સગ્ગમાં સાંભળે. પછી કાઉસ્સગ્ગ પારી, લોગસ્સ કહી ખમાસમણ દઈ ધરિયાવહી તસ્સઉત્તરી, અન્નતથ૦ કહી, એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરો, પારી, લોગસ્સ કહેવો. પછી બેસી ચઉક્કસાય નચુતથુણં, જવતિ ચેઠયાઈ કહી, ખમાસમણ દઈ ‘જવંત કેવિ સાહુ, નમોઽર્હત, ઉવસગ્ગહર’ કહી બે હાથ લલાટે લગાડી જયવીરસાય કહી ખમાસમણ દઈ “ ઇચ્છાં સંદિં ભગ૦ મુહપત્તિ પડિલેહું ? ઇચ્છું ” કહી મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ઉભા થઈ બે ખમાસમણ દેવા પૂર્વક “ ઇચ્છાં સંદિં ભગ૦ સામાયિક પારું ? ” “ યથારાકિત ” તથા ઇચ્છાં સંદિં ભગ૦ સામાયિક પારું “તહત્તિ” કહી, સામાયિક પારવાની વિધિ પ્રમાણે સામાયિક વચબુત્તો

કહેવા પર્વત સર્વ કહેવું. પછી સ્થાપના સ્થાપી હોય તો જમણા હાથ સવળો સ્થાપનાજ સન્મુખ રાખી એક નવકાર ગણવો. ઇતિ.

— ❦ : ❦ —

૫૫ ॥ અથ રાઈ પ્રાતિક્રમણ વિધિ ॥

પ્રથમ પૂર્વ રીતિએ સામાયિક લેવું, પછી ખમાસમણ દઈ “ ઇચ્છાકારેણ સદિસહ ભગવન્ કુસુમિણ દુસુમિણ ઉડાવણી^૧ રાઈ-પાયચ્છિતવિસોહણતથ^૨ કાઉસ્સગ્ગ કરે ? ઇચ્છં, કુસુમિણદુસુ-મિણ ઉડાવણી રાઈપાયચ્છિતવિસોહણતથ^૩ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ.” એમ કહી, અન્નતથં કહી, કામભોગાદિના તે રાત્રીએ દુઃસ્વપ્ન આવ્યાં હોય તો સાગરવરગંભીરા^૪ સુધી અને ઈ.જા. દુઃસ્વપ્ન આવ્યાં હોય તો ચંદ્રેસુ નિમ્મલયરા સુધી ચાર લોગસ્સ યા સોળ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, પ્રકટ લોગસ્સ કહેવો. પછી ખમાસમણ દઈ “ ઇચ્છાકારેણ સદિં ભગં ચૈત્યવંદન કરે ? ઇચ્છં ” એમ કહી બેસીને પંચાંગપ્રણિપાતે જગચિંતામણિનું ચૈત્યવંદન જય વીયરાય પર્વત કરવું. પછી ભગવાનાદિ ચારને થોભવંદન કરવું. પછી ઉભા થઈ બે ખમાસમણ દેવા પૂર્વક સજ્જાયનો આદેશ માગી બેસીને એક નવકાર ગણી, ભરહેસરની સજ્જાય કહેવી. પછી ઇચ્છકાર સુહરાઈ સુખ તપનો પાઠ કહેવો. પછી “ ઇચ્છાકારેણ સદિં ભગં રાઈપ્રાતિક્રમણે ઠાઉં ? ઇચ્છં ” એમ કહી, જમણા હાથ ઉપધિ ઉપર સ્થાપી, સંવસ્સવિ રાઈય દુચ્ચિત્તિઅં નો પાઠ કહેવો. પછી નમુતથુણ^૫ કહી ઉભા થઈ કરેમિ ભંતે, ઇચ્છામિઠામિ, તસ્સ ઉત્તરી, અન્નતથં કહી એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. પછી લોગસ્સ, સંવલોએ અરિં અન્નતથં કહી, એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ

૧ ઓહડાવણી અગર ઉડાવણી. ૨ કામભોગાદિ કુસ્વપ્ન આવ્યાં હોય તો ચંદ્રેસુ નિમ્મલયરા સુધી ચાર લોગસ્સ અને એક નવકારનો કાઉ-સ્સગ્ગ કરવાનો પણ વિધિ છે. ૩ ન આવ્યાં હોય તો પણ.

કરવો. પછી પુખ્તરવરદીં સુખસ્સ ભગવન્નો વંદણં અન્નતથો
 કહી આઠ ગાથાનો યા આઠ નવકારનો કાઉત્સગ્ગ કરવો. પછી
 સિદ્ધાણું બુદ્ધાણું કહી બેસીને ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિ-
 લેહવી. પછી ઉભા થઈ વાંદણાં બે દેવાં. પછી “ધ્વજાકારેણ સંદિં
 ભગં રાધયં આલોઉ ? ઇચ્છં, આલોએમિ બે મે રાધયો” નો
 પાઠ કહેવો; પછી “સાનસાખ, અદાર પાપસ્થાનક, સંવસ્સવિ
 રાધય” દેવસિ પ્રતિકંભણની પેઠે કહેવું. પછી બેસીને વીરાસન
 ન આવડે તો જમણા ઢીંચણ ઉભો રાખી નવકાર, કરેમિભંતે,
 ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં બે મે રાધયો કહી વંદિતુ કહેવું. ૪૩ મી
 ગાથામાં “અબ્બુદ્ધિએમિ” પદ કહેતાં ઉભા થઈ વંદિતુ પુરું
 કહી વાંદણાં બે દેવાં. પછી અવગ્રહમાંજ રહી આદેશ માગી, અ-
 બ્બુદ્ધિએમિં ખામીને અવગ્રહ બહાર નીકળી, વાંદણાં બે દેવાં;
 પછી આચરિય ઉવજ્જાયેં કહેવું. પછી કરેમિભંતે ઇચ્છામિ કામિં
 તસ્સં અન્નતથો કહી, સોગ નવકારનો કાઉત્સગ્ગ કરી [અત્ર
 તપચિતવણીનો કાઉત્સગ્ગ કરવાનો છે] પારી, પ્રકટ લોગસ્સ
 કહી બેસીને છઠ્ઠા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહીને ઉભા થઈને
 વાંદણાં બે દેવાં. પછી અવગ્રહની અંદર રહીને ‘સંકલ તીથં’ કહેવું.
 પછી આદેશ માગી ચથાશક્તિ પચ્ચખખાણ કરવું. પછી છ આવ-
 શ્યક દેવસિઅની પેઠે સંભારવાં, પછી “ઇચ્છામે અચ્ચસકિ” કહી
 બેસીને નમે ખમામભણાણું નમેહર્હત કહી ત્રિશાલ લોચનદલં
 કહેવું. [અહીં સ્ત્રીએ સંસારદાવાની ત્રણ થાય કહેવી.] પછી
 નમુતથુણું કહી ઉભા થઈ અરિં અન્નતથો કહી, એક નવકારનો
 કાઉત્સગ્ગ કરી, પારી, નમેહર્હતં કહી કલ્લાણકંઠની પ્રથમ થાય
 કહેવી. પછી લોગસ્સ, પુખ્તરવરદીં સિદ્ધાણું બુદ્ધાણું કહેવા
 પૂર્વક દેવવંદન કરીએ બીએ તે વિધિએ દેવસિ પ્રતિકંભણની પેરે
 કલ્લાણકંઠની ચોથી થાય કહેવા પર્યંત સર્વ વિધિ કરવી. પછી
 બેસીને નમુતથુણું કહી ભગવાનાદિ ચારને થોભવંદન કરવું.
 પછી જમણા હાથ ઉપર ઉપર સ્થાપી, અકામજ્જેસુ કહેવું. પછી

અને દીંચણ ભૂમિ પર સ્થાપી ધર્માનકોણ સનમુખ બેસી યા તે દિશા મનમાં ચિંતવીને ખમાસમણ દર્ધ શ્રીસીમધર સ્વામિનું ચૈત્યવંદન, સ્તવન, જયવીરરાય, થાય પર્યંત વિધિ પૂર્વક કરવું; તેમાં અરિહંત ચેઘયાણુંથી ઉભા થઇને વિધિ કરવી. તેજ પ્રમાણે ખમાસમણ દર્ધ શ્રી સિદ્ધાચલજીનું ચૈત્યવંદન, સ્તવન, જયવીરરાય, થાય પર્યંત વિધિપૂર્વક કરવું. પછી સામાયિક પારવાના વિધિની રીતિએ સામાયિક પારવું. ઇતિ.

તા. ક. ગુરૂ મહારાજ હોય ત્યારે તેઓ જેમ આદેશ માગે છે, તેઓ કાઉંસગ પારે ત્યારે આપણે પારોએ છીએ કંઈ સૂત્ર કહેવું હોય ત્યારે તેઓની પાસે કહેવાનો આદેશ માગીએ છીએ; તેજ પ્રકારે તેમને વિરહ કરેમિભંતે ઉચ્ચરાવનાર જ્ઞાનવૃદ્ધ પ્રત્યે પણ પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે વિનયથી વર્તવું યોગ્ય છે.

પદ ॥ અથ પચ્ચખખાણ પારવાનો વિધિ.

૧ પ્રથમ “ધરિયાવહિ” પડિકમી, યાવત “જગચિંતામણિ” નું ચૈત્યવંદન “જયવીરરાય,” મુધી કરવું. પછી “મનહજિણાણું” ની સજ્ઞાય કહી મુહપતી પડિલેલવી. પછી ખમાસમણ દર્ધ ‘દુચ્છા-કારેણ સંદિસહ ભગવન્! પચ્ચખખાણ પારું? યથાશક્તિ.’ ઇચ્છામિઠ ઇચ્છાઠ સંદિસહ ભગવન્! પચ્ચખખાણ પારું. “તહત્તિ” એમ કહી જમણા હાથ કટાસણા અથવા ચરવલા ઉપર સ્થાપી, એક “નવકાર” ગણી, પચ્ચખખાણ કરું હોય, તેનું નામ કહીને પારવું. તે આ પ્રમાણે—“ઉગએ સૂરે નમુક્કારસહિઅં, પૌરિસિં, સાહપૌરિસિં, ગં-ઠિસહિઅં મુઠિસહિઅં, પચ્ચખખાણ કરું, ચઉવિહાર; આયખિલ, નિવિ, એકામણ, બેઆસણ કરું, તિવિહાર, પચ્ચખખાણ ફાસિઅં, પાલિઅં, સોહિઅં, તીરિઅં, કિટ્ટિઅં, આરાહિઅં, જં ચ ન આરાહિઅં, તરસ મિચ્છામિ દુક્કડં.” એમ કહી, એક નવકાર ગણવો. ॥ ઇતિ ॥

૫૭ અથ રનાતસ્યાની સ્તુતિ.

શબ્દાર્થ.

રનાતસ્ય—હવરાવેલા.
 મેરૂશિખરે—મેરૂપર્વતની ટેવે.
 શમ્યા—ધંદ્રાણીએ
 શૈશવે—આળપણમાં.
 વિસ્મય—આશ્ચર્યવડે.
 બ્રાંત્યા—બ્રાંતિવડે.
 ઉન્મૃષ્ટ—ભૂછેલું.
 બલિત—ઉન્મલ થયેલું.
 આશંકયા—આશંકાવડે.
 યસ્ય—જેનું.
 સ જયતિ—તે, જયવંત વર્તે છે.
 જિનઃ—તીર્થંકર.
 અસ—પાંખવડે.
 પદ્મરેણુ—કમળની રજવડે.
 ક્ષીરાણુવ—ક્ષીરસમુદ્રના.
 કુંભૈઃ—કળશોવડે.
 પથોધરભર—સ્તનના સમૂહની.
 કાંચનૈઃ—સોનાના.
 મંદરેત્નશૈલ—મેરૂપર્વતના.
 કૃતઃ—કરેલો છે.
 સર્વ મુરામુર—સમસ્ત મુર (રૈમાનિક
 દેવ) અને અસુઃ (બચનવાસી
 દેવ) ના.

અપ્રતિમસ્ય—નિરૂપમ—ઉપમા આપી
 શકાય નહિ એવા.
 વિભોઃ—પ્રભુના.
 રૂપાલોકન—રૂપ જોવાથી થયેલ
 આહુતરસ—ભોગવેલ રસની.
 ભ્રમચ્ચક્ષુષા—ભ્રમતી છે ચક્ષુ જેની
 નયનપ્રભા—નેત્રની કાંતિવડે.
 ક્ષીરોદક—ક્ષીરસમુદ્રના પાણીની
 વક્ત્ર—મુખ.
 પુનઃપુનઃ—વારંવાર.
 શ્રીવર્ધમાનઃ—શ્રીમહાવીર.
 હંસ—હંસપક્ષીની.
 આહુત—હિડાડેલી.
 કપિશ—પીળું થયેલ.
 અભોભૃતૈઃ—પાણીથી ભરેલા.
 અપ્સરસાં—અપ્સરાના.
 પ્રસ્પર્શિભિઃ—અતિ સ્પર્શ કરનારા.
 ચેષાં—જેઓનો.
 જન્માભિષેકઃ—જન્મ અભિષેક.
 સર્વૈઃ—સર્વપ્રતારના.
 ઈન્દ્રિયભૈઃ—ગદના સમુદાયે.
 તેષાં તેઓના,
 નતો—નમ્યો.

અહં-હં.

અહર્દિવકૃત-અર્હતના મુખયકી.

ગણુધરરચિત-ગણુધરોએ રચેલ.

વિશાલ-વિશાળ.

અર્થયુક્ત-ધણુ અર્થયુક્ત.

વૃષભૈ-નાયકોએ-આચાર્યોએ.

બુદ્ધિમદ્ભિ-બુદ્ધિવાન.

અમદ્વારભૂત-અમ દ્વાર સમાન.

જોયલાવપદીપ-જાણવા યોગ્ય ભા-

વોને દીપક સમાન.

નિત્ય-નિરંતર.

શ્રુત-સિદ્ધાંતને.

લોકકૈસાર-લોકને વિષે અદ્વિતીય

સારભૂત.

નીલધૃત-નીલવર્ણુવાળા.

બાલયંદ્ર-મીઞના ચંદ્રની.

મત-મદો-મત.

પ્રસૂત-પ્રસરતા.

પૂર્યત-પૂરાવતા.

આરૂઢ-મેઠેલ.

વિચરતિ-વિચરે છે.

કામદ-મનોવાંછિત આપનાર.

યક્ષ-યક્ષ.

દિશતુ-આપો.

સદા-હંમેશ.

સિદ્ધિ-સિદ્ધિ.

કમાન-ચરણોને.

પ્રસૂત-પ્રકટ થયેલ.

દ્વાદશાંગ-તાર અંગરૂપ.

ચિત્ર-આશ્ચર્યકારી.

મુનિગણુ-સાધુ સમુદાયના.

ધારિત-ધારણુ કરેલું.

મોક્ષ-મોક્ષના.

વ્રતચરણકેસ-વ્રત અને ચારિત્રનું

ફળ છે જેમાં એવું.

ભક્ત્યા-ભક્તિવારે.

પ્રપદ્યે-અંગીકાર કરે છે.

અખિલ-સમસ્ત.

નિબ્ધકબ્યોમ-વાદળ રહિત આકાશ

જેવા.

અલસદૃશ-મદ્યુર્ણિત નેત્રવાળા.

આભદ્યૂત-કાંતિ જેવી દાદવાળા.

ઘંટારવેણુ-ઘંટાના શબ્દે.

મદજલ-મદરૂપ પાણીને.

સમંતાત-મર્વ બાળુએ.

દિવ્યનાગ-દિવ્ય દસ્તિ ઉપર.

ગગને-આકાશમાં.

કામરૂપી-સ્વેચ્છાચારી.

સર્વાનુભૂતિ-સર્વાનુભૂતિ,

મમ-મને.

સર્વકાર્યેષુ-સર્વકાર્યમાં.

(૧૯૬)

શ્રી વીરજિન સ્તુતિ.

શાર્દૂલવિકીરિતવૃત્તં.

સ્નાતસ્યાપ્રતિમસ્ય મેઢશિખરે, શચ્યા
વિભોઃ શૈશવે । રૂપાલોકનવિસ્મયાહૃતરસ-
ભ્રાંત્યા ભ્રમચ્ચક્ષુષા ॥ઉન્મૃષ્ટં નયનપ્રભાધ-
વલિતં, ક્ષીરોદકાશંકયા । વક્રત્રં યસ્ય પુનઃ
પુનઃ સ જયતિ, શ્રીવર્ધમાનો જિનઃ ॥૧॥

અર્થ—બાળપણમાં મેઢપર્વતના શિખર ઉપર ન્હવરાવેલા
અને નિરૂપમ પ્રભુના રૂપને જોવાથી થયેલા આશ્ચર્યવટ લોગ-
વેલ રસની ભ્રાંતિવડે ભમતી (અરહી પરહી થાતી) છે ચક્ષુ જેની
એવી ઇંદ્રાણીએ, નેત્રની કાંતિવડે ઉજ્જ્વલ કરેલું, તેને ક્ષીરસમુદ્ર-
ના જળની આશંકાવડે લૂછેલું જે ભગવંતનું મુખ છે, તે શ્રી
વર્ધમાનજિન વારંવાર જયવંત વર્તે છે. ૧

સર્વ જિન સ્તુતિ.

હંસાસાહતપન્નરેણુકપિશક્ષીરાર્ણવાંભો-
ભૃતૈઃ । કુંભૈરપ્સરસાં પયોધરભરપ્રસ્પર્ધિ-
ભિઃ કાંચનૈઃ ॥ યેષાં મંદરરત્નશૈલશિખરે,

જન્માભિષેકઃ કૃતઃ । સર્વૈઃ સર્વસુરાસુરેશ્વર-
ગણૈસ્તેષાં નતોઽહં ક્રમાનૂ ॥ ૨ ॥

અર્થ—સર્વ પ્રકારના સમગ્ર સુર અને અસુરના ઈંદ્ર સમુ-
દાયે, મેરૂપર્વતના શિખર ઉપર રાજહંસોની પાંખોવડે ઉડેલી ક-
મળની રજવડે પીળું થયેલ જે ક્ષીરસમુદ્રનું પાણી તેનાવડે ભરે-
લા, અસુરના સ્તનના સમૂહની સાથે અતિ સ્પર્દા કરનારા
અને સુવર્ણના કળશોવડે જે તીર્થકરોનો જન્માભિષેક કરેલ છે
તેઓના ચરણ કમળોને હું નમ્યો છું. ૨

શ્રુત-સિદ્ધાંત સ્તુતિ.

સંગ્રહરાવૃત્તં.

અહૃદ્વક્ત્રપ્રસૂતં ગાણુધરરચિતં દ્વાદશાં-
ગં વિશાલં । ચિત્રં બહ્વર્થયુક્તં મુનિગણુ-
વૃષભૈર્ધારિતં બુદ્ધિમર્મિઃ ॥ મોક્ષાગ્રદ્વારભૂતં
વ્રતચરણુકલં જ્ઞેયભાવપ્રદીપં । ભક્ત્યા નિત્યં
પ્રપદ્યે શ્રુતમહમખિલં સર્વલોકૈકસારમ્ । ૩।

અર્થ—અહૃતના મુખથી પ્રકટ થયેલ, ગણુધરોએ રચેલ,
દ્વાદશ અંગરૂપ, વિશાળ, આશ્ચર્યકારી, ઘણા અર્થ યુક્ત, બુદ્ધિ-
મંત સાધુ સમુદાયના નાયકો (આચાર્યો) એ ધારણ કરેલ,

આકાશના અચ્છાદાર તુલ્ય, વ્રત અને ચારિત્રનું કૃણ છે જેમાં એવા, અણુવા એવા બાવોને દીપક સમાન અને સર્વ લોકને વિષે અદ્વિતીય સારભૂત સમસ્ત સિદ્ધાંતને હું નિરંતર ભક્તિવડે અંગીકાર કરું છું. ૩

સર્વાનુભૂતિયક્ષ સ્તુતિ.

નિષ્પંકવ્યોમનીલઘુતિમલસદૃશં ખાલ-
ચંદ્રાભદંષ્ટ્રં । મત્તં ઘંટારવેણુ પ્રસૂતમદ્બલં
પૂરયંતં સમંતાત્ ॥ આરૂઢો દિવ્યનાગં
વિચરતિ ગગને કામદઃ કામરૂપી । યક્ષઃ
સર્વાનુભૂતિર્દિશતુ મમ સદા સર્વકાર્યેષુ
સિદ્ધિમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ—વાદળ રહિત આકાશ જેવા નીલવર્ણવાળા, મહ-
ધુર્ણિત નેત્રવાળા, ખીજના ચંદ્રની કાંતિ જેવી ઉજ્જવળ દાઢા
(દંતુશળ)વાળા, ઘંટના શબ્દવડે મહોન્મત્ત, પ્રસરતા મદરૂપ પા-
ણીને સર્વ આણુએ પૂરાવતા એવા દિવ્ય હસ્તિઉપર બેઠેલ; મનો-

૧ આ સ્તુતિ શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્યના કૃત્ત્વેન શિષ્ય ખાલચંદ્રાચાર્યે
જનાવી છે. પ્રથમ સંઘે માન્યકરી નહોતી પણ ખાલચંદ્ર કાળ કરીને વ્યં-
તર થવાથી તેણે સંઘને ઉપદ્રવ કર્યો તેથી તથા અવિરૂદ્ધ વચન હોવાથી
સંઘે માન્ય કરીને ચતુર્દશીના પ્રતિક્રમણમાં દાખલ કરી એવો વૃદ્ધવાદ છે.
ખાલચંદ્ર શબ્દે કર્તાનું નામ પણ સૂચવ્યું છે.

(૧૯૯)

વાંચિત આપનાર, સ્વેચ્છાચારી સર્વાનુભૂતિ નામનો યક્ષ આકાશમાં
વિચરે છે; તે મુજને હંમેશા સર્વ કાર્યમાં સિદ્ધિ આપો. ૪

ઇતિ શ્રી મહાવીર જિન ચતુર્દશી સ્તુતિઃ ૫૭

—*~*~*

૫૮ ॥ અથ. ભુવણુદેવ સ્તુતિ. ॥

શબ્દાર્થ,

જ્ઞાનાદિ—જ્ઞાનાદિક

સ્વાધ્યાય—સ્વાધ્યાય (અને),

વિદધાતુ—કરો.

શિવં—કલ્યાણ.

શુશ્રુયતાનાં—શુશ્રુયક્રાન્તું.

સંયમરતાનાં—ચારિત્રમાં રક્તાનું

ભુવનદેવી—ભુવનદેવી.

સર્વ સાધૂનાં—સર્વ સાધુઓનું.

ભુવણુદેવયામ્યે કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં ૦

જ્ઞાનાદિશુશ્રુયતાનાં, નિત્યં સ્વાધ્યાય-

સંયમરતાનામ્ ॥ વિદધાતુ ભુવનદેવી,

શિવં સદા સર્વસાધૂનામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—ભુવન દેવતાને આશ્રયીને કાઉસ્સગ્ગ કરુંછું. જ્ઞાનાદિ
શુશ્રુયક્રા, હંમેશા સ્વાધ્યાય અને સંયમમાં રક્ત સર્વ સાધુઓનું
કલ્યાણ ભુવનદેવી નિરંતર કરો ! ૧

૫૯ ॥ અથ ક્ષેત્રદેવ સ્તુતિ. ॥

શબ્દાર્થ.

યસ્થા:-જે દેવીના.

ક્ષેત્ર-ક્ષેત્રને.

સમાશ્રિત્ય-આશ્રય કરીને.

સાધુભિ:-સાધુઓવડે.

સાધ્યતે-સધાય છે.

ક્રિયા-ધર્મક્રિયા.

સા-તે

ક્ષેત્રદેવતા-ક્ષેત્રદેવી.

ભૂયાત્-થાઓ.

ન:-અમને.

સુખદાયિની-સુખ આપનારી.

યસ્થા: ક્ષેત્રં સમાશ્રિત્ય, સાધુભિ:
સાધ્યતે ક્રિયા ॥ સા ક્ષેત્રદેવતા નિત્યં,
ભૂયાન્ન: સુખદાયિની ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે દેવીના ક્ષેત્રને આશ્રય કરીને સાધુઓવડે ધર્મ ક્રિયા સધાય છે તે ક્ષેત્રદેવી અમોને નિરંતર સુખ આપનારી થાઓ ! ૧.

૬૦ ॥ અથ સકલાર્હત્.* ॥

શબ્દાર્થ.

સકલ-સર્વને.

અર્હત્-પૂજવાને યોગ્યના.

* આ ચૈત્યવંદન પાખી, ચોમાસી અને સંવત્સરી પ્રતિક્રમણના આરંભમાં કહેવામાં આવે છે. કવિઘાળ સર્વજ શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્યે

પ્રતિષ્ઠાનં-સ્થાનરૂપ.

શિવશ્રિયઃ-મોક્ષસક્ષીનું.

ઈશાનં-ઈશ્વર-સ્વામી.

આહુત્યં-અર્હતના સમૂહને.

નામ-નામનિક્ષેપ

દ્રવ્ય-દ્રવ્ય નિક્ષેપ (અને)

પુનતઃ-પવિત્ર કરનારા.

ક્ષેત્રે-ક્ષેત્રમાં.

સર્વસ્મિન્-સર્વને વિષે.

સમુપાસ્મહે-રૂડાપ્રકારેસેવીએછીએ.

પૃથિવીનાથં-પૃથ્વીના પતિ-રાજા.

તીર્થનાથં-તીર્થપતિ-તીર્થકર.

સ્તુભઃ-અમે સ્તવીએ છીએ.

અજિતં-અજિતનાથને.

કમલાકરં-કમળવાળા સરોવરને.

અમ્લાન-નિર્મળ.

સંકાંત જગત્-પ્રતિબિંબિત કર્યું

છે ત્રણ જગત્ જોણે એવા.

ભવ્યજન-ભવ્યજનોરૂપી.

કુલ્યાતુલ્યા-પાણીની નીક તુલ્ય.

તાઃ-તે.

વાચઃ-વાણીઓ.

જગત્પતેઃ-જગત્નાપતિ-બ્રહ્મની.

આધિષ્ઠાનં-સ્થાનક.

મૂર્ત્યુવઃસ્વસ્મધી-પાતાળ, મૃત્યુ અને

સ્વર્ગરૂપ ત્રણ લોકના.

પ્રણિદંભહે-ધ્યાન કરીએ છીએ.

આકૃતિ-સ્થાપના નિક્ષેપ.

ભાવેઃ-ભાવનિક્ષેપવડે.

ત્રિજગજ્જનં-ત્રણ જગત્ના લોકોને

કાલે-કળમાં.

અહુતઃ-અર્હતોને.

આદિમં-પહેલા.

નિપરિચ્છિન્-નિપરિચ્છિન્-સાધુ.

ઋષભસ્વામિનં-ઋષભદેવને.

અહુન્તં-પૂજ્ય

વિદ્યં-જગત્રૂપી.

ભારકરં-સૂર્યસમાન.

કેવલાદરો-કેવળજ્ઞાનરૂપ દર્શણમાં.

રતુવે-સ્તવું છું.

ત્રિદ્યં-સમસ્ત.

આરામ-અગીયાને.

જયંતિ-જયવંતી વર્તે છે.

દેશનાસમયે-ધર્મોપદેશ વખતે.

શ્રીસંભવ-શ્રી સંભવનાથ.

પોતે કરેલા ત્રિપણિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્ર નામના ગ્રંથમાં ૨૬ મા શ્લોક
શિવાય કૃતાપરાધે૦ પર્યંત ૨૬ શ્લોક મંગલાચરણ તરિકે રચેલા છે, તેથી
આ ચૈત્યવંદનના કર્તા ઉક્ત આચાર્યજી છે એમ નિર્ણય થાય છે.

સકલાર્હત્પ્રતિષ્ઠાન-મધિષ્ઠાનં શિવશ્રિયઃ ॥
ભૂર્ભુવઃસ્વસ્ત્રયીશાન-માર્હન્ત્યં પ્રણિદ્દમહે ॥૧

અર્થ—સર્વને પૂજના સ્થાનરૂપ, મોક્ષલક્ષ્મીના નિવાસ
રૂપ અને પાતાળ, ભૂમિ (મર્ત્ય) અને સ્વર્ગરૂપ ત્રણ લોકના
ઈશ્વર એવા અર્હતના સમૂહનું અમે ધ્યાન કરીએ છીએ. ૧

નામાકૃતિદ્રવ્યભાવૈઃ, પુનતસ્ત્રિજગજ્જ-
નં ॥ ક્ષેત્રે કાલે ચ સર્વસ્મિન્નર્હતઃ સમુ-
પાસ્મહે ॥ ૨ ॥

અર્થ—સર્વ ક્ષેત્રને વિષે અને સર્વ (ભૂત, ભવિષ્ય તથા
વર્તમાન) કાળને વિષે નામ નિક્ષેપ, સ્થાપના નિક્ષેપ, દ્રવ્ય
નિક્ષેપ અને ભાવ નિક્ષેપવડે કરીને ત્રણ જગતના લોકોને પવિત્ર
કરનારા અર્હત પ્રભુઓને રૂડે પ્રકારે (વંદન, સત્કાર અને સ-
ન્માનાદિકથી) સેવીએ છીએ. ૨

આદિમં પૃથિવીનાથ-માદિમં નિપરિ-
ગ્રહં ॥ આદિમં તીર્થનાથં ચ, ઋષભસ્વા-
મિનં સ્તુમઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ—પ્રથમ પૃથ્વીના પતિ (રાબ), પ્રથમ પરિબ્રહ્મ ત્યાગી (સાધુ) અને પહેલા તીર્થંકર ઋષભસ્વામિની અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ. ૩

અર્હતમજિતં વિશ્વ—કમલાકરભાસ્કરં ॥
અમ્ભાનકેવલાદર્શ—સંકાંતજગતં સ્તુવે ॥૪॥

અર્થ—આ વિશ્વરૂપી કમળવાળા સરોવરમાં સૂર્યના જેવા અને જેણે પોતાના નિર્મળ કેવળ જ્ઞાનરૂપી દર્પણમાં ત્રણ જગત્ પ્રતિબિંબિત કરેલું છે એવા પૂજન કરવા યોગ્ય અજિતનાથભગવાનની હું સ્તુતિ કરું છું. ૪

વિશ્વભવ્યજનારામ—કુલ્યાતુલ્યા જયંતિ
તાઃ ॥ દેશનાસમયે વાયઃ, શ્રીસંભવજગ-
ત્પતેઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ—સર્વ જગતના પતિ એવા શ્રી સંભવનાથ પ્રભુની ધર્મોપદેશ વખતે, સર્વ જગતના ભવ્યજનોરૂપી ઉદ્યાનને સિંચન કરવામાં પાણીની નીક જેવી તે વાણીઓ જયવંતી વર્તે છે, ૫

શબ્દાર્થ.

અનેકાંતમત-સ્વાદ્વાદ મતરૂપ.

અંભોધિ-મહાસાગરને.

સસુહ્રીસન-ઉક્લાસ કરવામાં.

ચંદ્રમાઃ-ચંદ્રતુલ્ય.

દશાત્-આપો.

અમંદં-ધણો.

આનંદ-હર્ષ.

અભિનંદન:-અભિનંદનસ્વામી.

કિરીટશાશ્વાત-મુકુટરૂપ શરાશુના

અમ્ર ભાગવડે.

આવલિ:-શ્રેષ્ઠિ-પંકિત(જેની એવા).

તનોતુ-વિસ્તારો.

વ:-તમારા.

દેહભાસ:-દેહની કાંતિઓ.

વ:-તમેને-તમારી.

અંતરંગ-અભ્યંતર.

કોપ-ક્રોધના.

ઈવ-પેટે.

શ્રીસુપાર્ધજિનેંદ્રાય-શ્રી સુપાર્ધ-

જિનેંદ્રને.

નમ:-નમસ્કાર હો.

ચતુર્વર્ણસંઘ-ચતુર્વિધ સંઘરૂપ.

ભાસ્વતે-સૂર્ય સમાન.

અંદ્ર-અંદ્રમાના.

ઉન્નવલા-વેત-ધોળી.

મૂર્ત્તિસિતધ્યાન-સાક્ષાત્ શુક્લ ધ્યાનવડે.

શ્રિયે-જ્ઞાનલક્ષ્મીને માટે.

અસ્તુ-હો.

ભગવાન્-અર્ધર્થવાળા.

દુસત્-દેવતાઓના.

ઉત્તેજિત-અલંત તેજવંત થઈ છે.

અંધિનખ-ચરણના નખની.

સુમતિસ્વામી-સુમતિનાથ.

અભિમતાનિ-વાંછિતોને.

પદ્મપદ્મપ્રભો:-પદ્મપ્રભપ્રભુની.

પુષ્પતુ-ગોપણ કરો.

શ્રિયં-મોક્ષલક્ષ્મીને.

અરિમથને-શત્રુને નાશ કરવામાં.

આટોપાત્-પ્રગળપણાયડી.

અરૂણા-લાલ.

મહુંદ્ર-ઈંદ્રિએ.

મહિતાંધ્રયે-પૂજ્યા છે ચરણ જેમના

એવા.

મગનાભોગ-આકાશમંડળમાં.

અંદ્રપદ્મપ્રભો:-અંદ્રપદ્મપ્રભુની.

મરીચિનિચય-કિરણના સમૂહ જેવી

મૂર્ત્તિ:-પ્રતિમા.

નિર્મિતા-ઈવ-નિર્માણ કરાયેલ હોય

તેવી.

વ:-તમને.

અનેકાન્તમતાંભોધિ-સમુદ્ધાસનચંદ્રમાઃ ॥

દ્વાદશમંદમાનંદં, ભગવાનભિનંદનઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ—સ્વાદ્રાઢ મતરૂપી સુસુદને ઉલ્લાસ કરવામાં ચંદ્રતુલ્ય
શ્રીઅભિનંદન ભગવાન ધણે આનંદ આપે. ૬

દુસત્કિરીટશાણુગ્રો-તેજિતાંધિનખા-
વલિઃ ॥ ભગવાન્ સુમતિસ્વામી, તનોત્વ-
ભિમતાનિ વઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ—દેવતાઓના સુકુટરૂપી શરાણુના અગ્રભાગવડે જો-
મના ચરણની નખ પાંક્તિ તેજવંત થયેલી છે, એવા સુમતિસ્વામિ
ભગવાન્ તમારા વાંછિતોનો વિસ્તાર કરે. ૭

પદ્મપ્રભપ્રભોદેહ-ભાસઃ પુષ્ણુંતુ વઃ
શ્રિયં ॥ અંતરંગારિમથને, કોપાટોપાદિવા-
રૂણાઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ—અંતરંગ શત્રુઓ (કામ ક્રોધાદિ)ને મથન (દૂર)
કરવાને કરેલા કોપના પ્રબળપણથી જ.ણે લાલ થઈ હોય ! તેવી
પદ્મપ્રભ પ્રભુના દેહની (અદ્ભુ) કાંતિઓ, તમારી (તમોને)
મોક્ષ લક્ષ્મીને પોષણ કરે. ૮

શ્રીસુપાર્શ્વજિનેંદ્રાય, મહેંદ્રમહિતાં-
ઘ્રયે ॥ નમશ્ચતુર્વાણુસંઘ-ગગનાભોગભાસ્વ-
તે ॥ ૯ ॥

અર્થ—સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ચતુર્વિધ સંઘરૂપી આકાશના વિસ્તારમાં સૂર્ય જેવા અને જેના ચરણોને મોટા ઈંદ્રોએ પૂજ્યા છે એવા શ્રીસુપાર્શ્વનાથ જિનેન્દ્રને નમસ્કાર હો.

ચંદ્રપ્રભપ્રભોશ્ચંદ્ર-મરીચિનિચયોજ્જવલા ॥
મૂર્તિર્મૂર્તસિતધ્યાન-નિર્મિતેવ શ્રિયેસ્તુ
વ: ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—ચંદ્રના કિરણોના સમૂહથી ઊજ્જવળ, જાણે મૂર્તિ-મંત (સાક્ષાત) શુકલ ધ્યાનવડે કરીને બનાવી હોય તેવી ચંદ્રપ્રભ પ્રભુની મૂર્તિ, તમને જ્ઞાનલક્ષ્મીને માટે થાઓ. ૧૦

શીખદાર્થ.

કર-હાથમાં રહેલ.

કલયન્-જાણનારા.

અર્ચિત્ય-અર્ચિત્ય-વિચારી શકાય નહિ તેવા.

ઓધયે-સમકિતને માટે.

ચરમાનંદકંદ-હિતકૃતઆનંદના અંકુરને,

સ્વાદ્વાદામૃત-અનેકાંત મતરૂપ અમૃતને.

આતુ-રક્ષણ કરો.

જાતૂનાં-પ્રાણીઓને.

અગદકાર-વૈધ સમાન.

અમલકવદ્-નિર્મળ જગની માફક.

કેવલશ્રિયા-કેવળજાનરૂપ લક્ષ્મીવડે.

માહાતર્યાનધિઃ-માહાતર્યના ભંડાર.

સુવિધિઃ-સુવિધિનાથ.

સત્વાનાં-પ્રાણીઓના.

ઉદ્ભેદ-પ્રકટ કરવામાં,

નવાંબુદઃ-નવીન મેધતુલ્ય.

નિરયર્ચિઃ-કરનારા.

શીતલઃ-શીતળનાથ.

લવરોગાર્ત્ત-સંસારરૂપ રોગથી પીડાયેલા.

દર્શનઃ-દર્શન છે જેનું એવા.

નિઃશ્રેયસ-મોક્ષલક્ષ્મીના.

શ્રેયાંસઃ-શ્રેયાંસનાથ.

ઉપકારકીભૂત-ઉપકાર કરનારા

નિર્મિતિઃ-કૃત્તિ કરી છે જેણે
એવા.

નરૈઃ-મનુષ્યોવડે.

વાસુપૂજ્યઃ-વાસુપૂજ્યસ્વામી.

વિમલસ્વામિનઃ-વિમલનાથની.

સોદરાઃ-સરખી.

ચેતોજલ-ચિત્તરૂપી પાણીને

શ્રીરમણુઃ-ધણી.

શ્રેયસે-કલ્યાણને અર્થે.

તીર્થકૃત્કર્મ-તીર્થકર નામકર્મની

સુર-વૈમાનિક દેવ,

અસુર-ભવનવાસી દેવ (અને)

પૂજ્યઃ-પૂજવા લાયક.

પુનાતુ-પવિત્ર કરે.

કૃતક ક્ષોદ-કૃતકક્ષણના ચૂર્ણ.

ત્રિજગત્-ત્રણ જગતના

નર્મત્યહેતવઃ-નિર્મળપણના કારણજીવ

કુરામલકવદ્વિશ્વં, કલયન્ કેવલશ્રિયા ॥
અચિંત્યમાહાત્મ્યનિધિઃ, સુવિધિર્બોધયેસ્તુ
વઃ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—પોતાની કેવલજ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મીવડે સર્વ વિશ્વને હા-
થમાં રહેલા નિર્મળ જળની માફક જાણનાર અને અચિંત્ય મા-
હાત્મ્યના નિધાનરૂપ સુવિધિનાથ ભગવાન્ તમારા બોધિ (સ-
મ્યક્ત્વ) ને માટે થાઓ, ૧૧

સત્વાનાં પરમાનંદ-કંદોદ્ભેદનવાંબુદઃ
॥ સ્યાદ્વાદામૃતનિસ્યંદિ, શીતલઃ પાતુ વૉ
જિનઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—બ્રાહ્મીઓના ઉત્કૃષ્ટ આનંદના અંકુરને પ્રકટ થવા આં નવીન મેઘ જેવા અને સ્વાદ્રાદ મતરૂપી અમૃતને ઝરનારા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર તમારી રક્ષા કરો. ૧૨

ભવરોગાર્તજંતૂના-મગદંકારદર્શિનઃ ॥
નિઃશ્રેયસશ્રીરમાણુઃ, શ્રેયાંસઃ શ્રેયસેઽસ્તુ વઃ ॥

અર્થ—જેમનું દર્શન (સમ્યક્ત્વ) સંસારરૂપી રોગથી થીડાએલા જીવોને વૈદ્યસમાન છે અને જે મોક્ષરૂપી લક્ષ્મીના સ્વામી છે એવા શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાન્ તમારા કલ્યાણને અર્થ થાઓ. ૧૩

વિરવોપકારકીભૂત-તીર્થકૃત્કર્મનિર્મિતિઃ
સુરાસુરનરૈઃ પૂજ્યો, વાસુપૂજ્યઃ પુનાતુ
વઃ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—જેણે સર્વ વિશ્વને ઉપકાર કરનાર એવા તીર્થંકર નામકર્મને નિષ્પન્ન કરેલું છે અને જે દેવ, અસુર અને મનુષ્યો-વડે પૂજવા લાયક છે, એવા શ્રીવાસુપૂજ્ય સ્વામી તમોને પવિત્ર કરો. ૧૪.

વિમલસ્વામીનો વાયઃ, કૃતકક્ષોદસોદરાઃ ॥
જયંતિ ત્રિજગચ્ચેતો-જલનૈર્મલ્ય હેતવઃ ॥

(૨૦૯)

અર્થ—કતક^૧ ફળના ચૂર્ણ જેવી, ત્રણ જગતના ચિત્તરૂપી જળને નિર્મળ કરવામાં કારણરૂપ શ્રી વિમલસ્વામીનો વાણીઓ જયવંત વર્તે છે. ૧૫

શાબ્દાર્થ.

સ્વયંભૂરમણ-સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રની	સ્પર્દિ-સ્પર્ધા કરે એવા.
કરણારસ-કરણારસરૂપ.	વારિણા-પાણીવડે.
અનંતાગિત-અનંતનાથગિત.	અનંતા-જેનો અંત નથી એવી.
પ્રથમહતુ-આપો.	સુખમિય-મોક્ષના સુખરૂપ લક્ષ્મીને.
કલ્પક્રુમ-કલ્પવૃક્ષની જેવા.	સધર્મભણ-ધર્મવાળા.
છંદપ્રાપ્તો-વાંછિત ફળની પ્રાપ્તિમાં.	શરીરિણ-શરીરધારીઓ પ્રાણીઓના.
ચતુર્દ્ધા-ચાર પ્રકારના.	ધર્મરૂપાર-ધર્મને બતાવનારાને.
ધર્મનાથ-ધર્મનાથને.	ઉપારમહં-અમે ઉપસના કરીએ છીએ.
સુધાસોદર-અમૃત સરખી.	નિર્મલીકૃત-નિર્મળ કર્યા છે.
વાઙ્મયોદસના-વાણીરૂપ ચાંદની	દિગ્મુખ-દિશાઓના મુખભાગ જેણે
(ચંદ્રનું અજવાળું) વડે.	એવા.
મૃગલક્ષ્મી-હરણના ચિન્હવાળા.	શાંતિનાથ-શાંતિનાથ.
તમઃશાંતયે-અગ્નિની શાંતિને માટે.	સનાથ-સહિત.
શ્રીકૃત્યુનાથ-શ્રી કૃત્યુનાથ.	સુરાસુરનૃનાથાનાં-સુર, અસુર અને
અતિશય મહાદેવિઃ-અતિશયોરૂપ	મનુષ્યના સ્વામીઓના.
લક્ષ્મીવડે.	અરનાથ-અરનાથ પ્રભુ.
એકનાથ-અદ્વિતીયસ્વામી.	ચતુર્થારિ-ચોથા આરારૂપ.
તુ-વળી.	ચતુર્થપુરૂષાર્થશ્રી-ચોથા પુરૂષાર્થરૂપ
નૃસીંહરવિઃ-આઠાશમાં સર્વ સમાન.	

૧ ગમે તેવા મહિન જળમાં કતક ચૂર્ણ નાખ્યું હોય તો જળને સ્વચ્છ કરે છે તેમ પ્રભુની વાણી જગતના ચિત્તને નિર્મળ કરે છે.

વિજ્ઞાસન-વિજ્ઞાસને.

લક્ષ્મી (મોક્ષ)ના.

વિતનોતુ-વિસ્તારો.

સ્વયંભૂરભણુરુપર્છિ-કરુણારસવારિણુ ।
અનંતજિહ્વનંતાં વઃ, પ્રયચ્છતુ સુખશ્રિયં
॥ ૧૬ ॥

અર્થ—સ્વયંભૂરભણુ (છેલ્લા) સમુદ્રની હરીકૃષ્ણ કરનાર
કરુણારસરૂપી જળવડે શ્રી અનંતનાથ ભગવાન્ તમને અનંત
(જેનો અંત નથી એવો) મોક્ષના સુખરૂપ લક્ષ્મીને આપો. ૧૬

કલ્પદ્રુમસધર્માણુ-મિષ્ટપ્રાપ્તૌ શરીરિ-
ણુાં । ચતુર્ધાધર્મદેષ્ટારં, ધર્મનાથમુપાસ્મ-
હે ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—પ્રાણીઓને વાંછિત ફળની પ્રાપ્તિમાં કલ્પવૃક્ષની જેવા
ધર્મવાળા અને દાન શીલ તપ તથા ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મને
બતાવનારા શ્રી ધર્મનાથની અમે ઉપાસના કરીએ છીએ. ૧૭

સુધાસોહરવાગ્ન્યોત્સ્ના-નિર્મર્મત્રીકૃતદિફ્-
મુખઃ । મૃગલક્ષ્મા તમઃશાન્ત્યૈ, શાંતિ-
નાથજિનોઽસ્તુ વઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—પોતાની અમૃતના જેવી વાણીરૂપી ચંદ્રિકાવડે જેણે દિશાઓના સુખભાગોને નિર્મલ કર્યા છે અને જેને મૃમજુ ચિન્હ છે એવા શ્રી શાંતિનાથ જિન તમારા અજ્ઞાનની શાંતિને માટે થ:ઓ. ૧૮

શ્રીકુંથુનાથો ભગવાન્, સનાથોઽતિ-
શયર્ચિભિઃ । સુરાસુરનૃનાથાના—મેઠનાથો-
ઽસ્તુ વઃ શ્રિયે ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—અતિશયોની સમૃદ્ધિઓવડે કરી યુક્ત અને દેવ, અસુર તથા મનુષ્યોના સ્વામીઓ (ઇન્દ્ર, ચક્રવર્તી વિગેરે)ના અદ્વિતીય પતિ શ્રી કુંથુનાથ ભગવાન્ તમારી કલ્યાણરૂપી લક્ષ્મીને અર્થે હો. ૧૯

અરનાથસ્તુ ભગવાં-શ્રતુર્થારનભોરવિઃ ।
ચતુર્થપુરૂષાર્થશ્રી-વિલાસં વિતનોતુ વઃ ॥૨૦॥

અર્થ—ચોથા આરારૂપી આકાશમાં સૂર્ય સમાન શ્રી અરનાથ ભગવાન્ વળી તમોને ચોથા પુરૂષાર્થ (ભોક્ષ)ની લક્ષ્મીના વિલાસને વિસ્તારો. ૨૦

શબ્દાર્થ.

અધીશમયૂર-સ્વામીરૂપ મોરને.
કર્મકુંડ-કર્મરૂપી વૃક્ષને,

નવવારિદં-નવીન મેઘ તુલ્ય.
હિમભૂલને-હિમેડી નાંખવામાં.

હસ્તિમદ્ધલં—ઐરાવત હાથી તુલ્ય.	મદ્ધલી—મદ્ધલીનાથને.
અભિષ્ટુમઃ—સ્તુતિ કરીએ છીએ.	જગત્—જગત્પતી.
મહામોહનિદ્રા—ગાહ મોહ (મોહની ચક્રમં) ૩૫ નિદ્રાને.	પ્રત્યુપસંમય—પ્રજ્ઞાતકાળની.
મુનિમુદ્રતનાથસ્ય—મુનિમુદ્રતસ્વામીની	ઉપમં—ઉપમા છે જેને એવીને.
સ્તુમઃ—અમે સ્તવીએ છીએ.	લુકંતો—આલોકતાં—પડતાં.
નમતાં—નમસ્કાર કરનારાઓના.	મૂર્ધ્નિ—મસ્તક ઉપર.
નિર્મલીકારકારણું—નિર્મલ કરવાના	વારિષ્ઠવા—પાણીના પ્રવાહ.
કરણુભૂત.	ધવ—પેટે.
નમેઃ—નમિનાથના.	પાંતુ—રક્ષણ કરો.
પાકનખાંશવઃ—ચરણના નખના	ચતુર્વંશ—ચાલવકુળ૩૫.
કિરણો.	સમુદ્રેન્દુઃ—સમુદ્રને ચંદ્રતુલ્ય.
કર્મકક્ષ—કર્મ૩૫ વનખંડને.	હૃતારાનઃ—અંતઃસમાન.
અરિષ્ટનેભિઃ—અરિષ્ટ નેમિનાથ.	ભૂયાત્—થાઓ,
અરિષ્ટનાશનઃ—ઉપદ્રવને નાશકરનાર.કર્મકે—કર્મક ઉપર.	સ્વેચ્છિતં—પોતાને યોગ્ય.
ધરણ્દ્રે—ધરણ્દ્ર ઉપર.	તુલ્યમનોવૃત્તિઃ—સરખી મનોવૃત્તિવાળા.
કર્મકૃતિ—કર્મને કરનારા.	
પાર્થનાથઃ—પાર્થનાથસ્વામી.	

સુરાસુરનરાધીશ-મયૂરનવવારિહં । કર્મ-
મૂલને હસ્તિ-મદ્ધં મદ્ધીમભિષ્ટુમઃ ॥૨૧

અર્થ—સુર, અસુર અને મનુષ્યોના પતિ (ઇન્દ્ર, ચક્રવર્તીદિક) ૩૫ મયૂરને (ઉલ્લાસ કરવાને) નવીન મેઘ સમાન અને કર્મ૩૫ વૃક્ષને ઉખેડી નાંખવામાં ઐરાવત હસ્તિ૩૫ શ્રી

અક્ષિનાથની અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ. ૨૧

જગન્મહામોહનિદ્રા-મૃત્યુપસમયોપમં ।

મુનિસુવતનાથસ્ય, દેશનાવચનં સ્તુમઃ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—સર્વ જગતના લોકોની મોહનીય કર્મરૂપી નિદ્રાને દૂર કરવાને પ્રભાત કાળની ઉપમાવાળા શ્રી મુનિસુવતનાથના દેશનાવચનની અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ. ૨૨

લુઠંતો નમતાં મૂર્ધ્નિ, નિર્મલીકારકા-
રણું । વારિપ્લવા ઇવ નમેઃ, પાંતુ પાદન-
ખાંશવઃ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—નમસ્કાર કરતા એવા પ્રાણીઓના મસ્તક ઉપર પડતાં અને જળના પ્રવાહની માફક નિર્મળ કરવાના કારણરૂપ શ્રીનમિશગવાનના ચરણના નખના કિરણો તમારી રક્ષા કરે. ૨૩

યદુવંશસમુદ્રેદ્ધુઃ, કમ્ભકક્ષાહુતાશનઃ ।
અરિષ્ટનેમિર્ભગવાન્, ભૂયાદ્દો ડરિષ્ટનાશનઃ
॥ ૨૪ ॥

અર્થ—યદુવંશરૂપી સમુદ્રમાં ચંદ્ર સમાન અને કર્મરૂપી (શુષ્ક) વનમાં અગ્નિ સમાન શ્રી અરિષ્ટનેમિ ભગવાન્ તમારા ઉપદ્રવને નાશ કરનારા થાઓ. ૨૪

કમઠે ધરણેન્દ્રે ચ, સ્વોચિતં કર્મકું
ર્વતિ । પ્રભુસ્તુલ્યમનોવૃત્તિઃ, પાર્શ્વનાથઃ
શ્રિયેસ્તુ વઃ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—પોતપોતાને યોગ્ય કર્મ કરતા કમઠ અને ધરણેન્દ્ર ઉપર જેમની મનોવૃત્તિ સરખી છે એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ તમારી જ્ઞાન લક્ષ્મીને માટે થાઓ. ૨૫

શબ્દાર્થ.

શ્રીમતે-શ્રીમાન્.	વીરનાથાય-મહાવીરસ્વામીને.
સનાથાય-સહિત.	અદ્ભુતશ્રિયા-આશ્ચર્યકારી લક્ષ્મી
મહાનંદસર-મહા આનંદરૂપ સ-	(ચોત્રીશ અનિશ્ચયરૂપ) વડે.
રોવરને.	રાજમરાસાય-રાજદંસ સમાન
અહુતે-પૂજ્યને.	કૃતાપરાધે-અપરાધી.
અધિ-પણ.	જને-મનુષ્ય ઉપર.
કૃપામંથર-દયાવડે નમેલી છે,	તારયોઃ-કીકીઓ જેની એવાં.
છપદ્-જરા.	આપ્યાદ્રયોઃ-અમૃતી લીંઝયેલાં.
ભદ્રં-કલ્યાણ હો.	શ્રી વીરજિત-શ્રી મહાવીરપ્રભુના.
નેત્રયોઃ-એ નેત્રોનું.	વિજિતઅન્યતેજઃ-વિશેષ પ્રકારે
સેવિતઃ-સેવાયેલા.	અન્યના તેજને જીતનારા.
શ્રીમાન-કૈવલ્ય લક્ષ્મીવાળા.	વિમલઃ-નિર્મળ.
ત્રાસવિરહિતઃ-ત્રાસ-ભયથી રહિત.	ત્રિભુવન-ત્રણભુવનમાં.

૧ કમઠાસુરે જળ વગેરેના ઉપદ્રવ કર્યો અને ધરણેન્દ્રે તે ઉપસમ નિવારી પ્રભુની સેવા કરી, જતાં પ્રભુનો જન્મે ઉપર સમાન ભાવ હતો.

ચૂડામણિઃ—મુકુટ સમાન.

વીર—મહાવીર પરમાત્માને.

સંશ્રિતાઃ—આશ્રય કરીને રહેલા છે.

અભિહુતઃ—દણુઓ છે.

વીરાય—વીર પ્રભુને.

તીર્થ—તીર્થ.

પ્રવૃત્ત—પ્રવર્ત્યું છે.

વીરસ્ય—વીરનું.

તપા—તપ.

શ્રીવૃત્તિકીર્તિ—લક્ષ્મી, ધૈર્ય, કીર્તિ.

શ્રીપાર—હે મહાવીર દેવ !

દિશ—આપો,

મહિતઃ—પૂજિત.

બુધાઃ—પડિતો.

વીરેણુ—વીરસ્વામીનરડે.

સ્વકર્મનિવ્યયઃ—પોતાનો કર્મસમૂહ.

વીરાત્—મહાવીર દેવચક્રી.

ઈદં—આ—તર્જાન.

અતુલ—તુલના ન થઈ શકે એવું.

ધાર—આકરં—કડણુ

વીરે—મહાવીરમાં.

કાંતિનિવ્યયઃ—કાંતિનો સમૂહ.

ભદ્રં—કલ્યાણને.

શ્રીમતે વીરનાથાય, સનાથાયાભુત-
શ્રિયા । મહાનંદસરોરાજ—મરાલાયાહ્વિતે ન-
મઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—[ચોત્રીશ અતિશયરૂપ] અદ્ભુત લક્ષ્મીએ કરી સ-
હિત, મહા આનંદરૂપ સરોવરને વિષે રાજહંસ સમાન અને
પૂજ્ય (અરિહંત) એવા શ્રીમાન વીર સ્વામીને નમસ્કાર
થાઓ. ૨૬

કૃતાપરાધેઽપિ જને, કૃપામંથરતારયોઃ
। ઇષદ્બ્રાહ્મપાદ્રંચોર્ભદ્રં, શ્રીવીરજિનનેત્રયોઃ

॥ ૨૭ ॥

અર્થ—અપરાધ કરનારા માણસ ઉપર પણ દયાવટે નમેલી દીદીઓવાળાં અને [તેવી દયાવટેજ] જરા અશુધી ભીંભાયેલાં શ્રી વીરજિનનાં જે નેત્રોનું કલ્યાણ થાઓ. ૨૭.

જયતિ વિજિતાન્યતેજઃ, સુરાસુરા-
ધીશસેવિતઃ શ્રીમાન્। વિમલસ્વાસવિરહિ-
તસ્ત્રિભુવનચૂડામણિર્ભગવાન્ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ—વિશેષ પ્રકારે અન્યના તેજને જીતનારા, દેવ, દાનવના સ્વામીવડે સેવાયેલા, કેવળજ્ઞાનરૂપ લક્ષ્મીવાળા, નિર્મળ, વિશેષ પ્રકારે ભયથી રહિત અને ત્રણ ભુવનમાં સુકુટ સમાન ભગવંત (વીરસ્વામી) જયવંત વર્તે છે. ૨૮

વીરઃ સર્વસુરાસુરેન્દ્રમહિતો વીરં શુ-

ચક્ષાયમાન યયા નહિ સારે થાકીને તે સ્વરચાનકે જતો હતો તે વખતે પ્રભુ અત્યંત ક્રોધાવાળા હોવાથી નેત્રમાં સહેજ અશુ આવી. તે એટલા માટે કે મારાથી આ જીવને કષ્ટપણ ઉપકાર થયો નહિ. પ્રભુને વાદનાર અને ઉપસર્ગ કરનાર દરેકને પ્રભુના દર્શનથી સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થતું હતું પણ સંગમ અભવ્ય હતો તેથી તેને પ્રાપ્ત થયું નહિ; એવા અપરાધિ ઉપર પણ ક્રોધાભાવ દર્શાવ્યો તે પ્રભુની અત્યંત ક્રોધા સુમજવી.

૧ ત્રિલોકચૂડામણિ.

૨ આ શ્લોકમાં વીર શબ્દને જુદી જુદી આઠ વિકાસિતો લગાડીને શ્રી મહાવીર દેવની સ્તુતિ કરેલ છે.

ધાઃ સંશ્રિતાઃ, વીરેણુભિહતઃ સ્વકર્મનિ-
ચયો વીરાય નિત્યં નમઃ । વીરાત્તીર્થભિદં
પ્રવૃત્તમતુલં વીરસ્ય ઘોરં તપો, વીરે શ્રી-
ધૃતિકીર્તિર્કાંતનિચયઃ શ્રીવીર ! ભદ્રં દિશ
॥ ૨૬ ॥

અર્થ—વીરભગવંત સર્વ દેવ દાનવના ઇંદ્રોવડે પૂજાયેલ છે, વીરસ્વામીને પાંડિતો આશ્રય કરી રહેલા છે, વીરપ્રભુવડે પોતાનો કર્મસમૂહ હણાયો છે, વીરસ્વામીને હુમેશ નમસ્કાર થાઓ; વીરસ્વામી થકી આ (વર્તમાન) તીર્થ પ્રવર્ત્યું છે, વીરસ્વામીનું તુલના ન થઈ શકે તેવું આકર્ષ તપ છે, વીરસ્વામીને વિષે લક્ષ્મી, ધૈર્ય, કીર્તિ અને કાંતિનો સમૂહ છે, હે શ્રી વીર ! અમને કલ્યાણ આપો. ૨૬

શીખદાર્થ.

અવનિતલગતાનાં—પૃથ્વીતળને	કૃત્રિમાકૃત્રિમાનાં—અશાશ્વતાં અને
વિષે રહેલાં	શાશ્વતાં.
વરણવનગતાનાં—શ્રેષ્ઠ (ભવનપસાદિ દિવ્યવૈમાનિકાનાં—દિવ્ય વૈમાનિકાનાં	
દેવતા) ભવનને વિષે રહેલાં.	ઇહુ—આ લોકમાં.
મનુજકૃતાનાં—મનુષ્યોએ કરેલાં.	દેવરાજાચતાનાં—દેવતા રાજાઓ
જિનવરણવનનાં—જિનેશ્વરના ચૈત્યો	(ઇંદ્રો) એ પૂજેલાં,
(પ્રતિમાઓ) ને.	ભાવનઃ—ભાવચકી.
નમામિ—હું નમું છું.	સર્વેષાં—સર્વે.
વેદેશાં—ગ્રાંતાઓમાં.	આદ્યં—પહેલાં.

પરમેષ્ઠનાં-પરમેષ્ઠીઓમાં.	દેવાધિદેવ-દેવતા દેવ.
સર્વેશ-સર્વને જાણનારા.	શ્રીવીર-મહાવીરસ્વામીને.
પ્રણિદ્ધમહે-અમે ધ્યાનકરીએ છીએ.	અનેકલવાર્જિત-અનેક લવેમાં ઉ-
છિન્નમહાપાપ-ધણા મોટા પાપને.	પાર્જન કરેલાં.
પ્રદીપાનલો-પ્રકર્ષે આગવાને અ-	સિદ્ધિવધૂ-મોક્ષ લક્ષ્મીના.
મિસમાન.	વિશાલદૃઢય-વિશાળ અંતઃકરણમાં.
અલકારહારોપમઃ-અલંકાર દારનો	અષ્ટાશોકપ-અઠાર દોષરૂપ.
ઉપમાવાળા.	સિંધુરઘટ-દાથીના સમુદાયને.
નિર્સેદ-ભેદજ્ઞાને-નાશ કરવાને.	પચ્ચાનનઃ-પેસરીસિંહ.
ભવ્યાનાં-ભવ્યજ્ઞને.	વિદધાતુ-આપો.
વાંછિતફલ-દૃષ્ટિત ફળને.	વીતરાગઃ-રાગ દ્વેષરહિત.
ખ્યાતઃ-પ્રસિદ્ધ.	અષ્ટાપદપર્વતઃ-અષ્ટાપદપર્વત.
ગજપદઃ-ગજપદ પર્વત.	સંમેતશૈલાભિધઃ-સમેતશિખર નામ-
રૈવતક-ગિરિનાર.	નો પર્વત.
પ્રસિદ્ધમહિમા-પ્રકટ મહિમાવાળો.	શત્રુંજયઃ-શત્રુંજય પર્વત.
મંડપઃ-મંડપગઢ.	વૈભારઃ-વૈભારગિરિ.
કનકાયલ-કનકાયલ પર્વત.	અમુદ્ધિગિરિઃ-આણુપર્વત.
ચિત્રકૂટાદયઃ-ચિત્રકૂટ-ચિતોડ વિગેરે	તત્ર-ત્યાં.
ઋષભાદયઃ-ઋષભદેવ વગેરે.	કુર્વન્તુ-કરો.
યઃ-તમેને.	મંગલ-કલ્યાણને.

અવનિતલગતાનાં, કૃત્રિમાકૃત્રિમાનાં;
વરભવનગતાનાં, દિવ્યવૈમાનિકાનાં । ઇહ

૧ આ શ્લોકમાં શાશ્વતી અને અશાશ્વતી પ્રતિમાઓને નમસ્કાર કર-
વાવડે સ્થાપનાજિનને નમસ્કાર કરેલ છે.

મનુજકૃતાનાં, દેવરાજચિંતાનાં; જિનવર-
ભવનાનાં, ભાવતોડહં નમામિ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ—પૃથ્વીતલને વિષે રહેલાં, અશાશ્વતાં અને શાશ્વતાં, શ્રેષ્ઠ [ભવનપત્યદિના] ભવનને વિષે રહેલાં, દિવ્ય વૈમાનિકોનાં, આ લોકમાં મનુષ્યોએ કરેલાં અને ઇંદ્રોએ પૂજિત એવાં જિનેશ્વરનાં ચૈત્યો (પ્રતિમાઓ) ને ભાવથી હું નમું છું. ૩૦

સર્વેષાં વેધસામાઘ—માદિમં પરમે-
ષ્ટિનામ્ । દેવાધિદેવં સર્વજ્ઞં, શ્રીવીરં પ્ર-
ણિદ્દમહૈ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ—સર્વ જ્ઞાતાઓમાં પ્રથમ, [પંચ] પરમેષ્ઠિઓમાં પ્રથમ, દેવોના દેવ અને સર્વજ્ઞ એવા શ્રી મહાવીરસ્વામીનું અમે ધ્યાન કરીએ છીએ. ૩૧

૧ દેવોઽનેકભવાર્જિતોર્જિતમહાપાપપ્ર-
હીપાનલો, દેવઃ સિદ્ધિવધૂવિશાલહૃદયાઽલં-
રહારોપમઃ । દેવોઽષ્ટાદશદોષસિંધુરઘટાનિ-

---

૧ આ શ્લોકવડે ભાવજિનની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે, અને ૩ થી ૨૬ શ્લોકવડે નામજિનની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે.

ર્ષદ્વપંચાનનો, ભવ્યાનાં વિદ્ધાતુ વાંછિત-
ફલં શ્રીવીતરાગો જિનઃ ॥ ૩૨ ॥

અર્થ—[જ] દેવ અનેક ભવમાં ઉપાર્જન કરેલાં ઘણાં
મોટાં પાપને પ્રકર્ષે બાળવાને અગ્નિ સમાન છે, (જ) દેવ મોક્ષ
લક્ષ્મીના વિશાળ હૃદયમાં અલંકાર હાર [સદૃશ] ની ઉપમા-
વાળા છે, (જ) દેવ અઠાર દોષરૂપ હાથીના સમુદાયને લેદવાને
કેસરિસિંહ તુલ્ય છે, એવા શ્રી વીતરાગજિન ભવ્યજનોને ઇચ્છિત
ફળ આપે! ૩૨

ખ્યાતોઽષ્ટાપદપર્વતો ગજપદઃ સંમેત-
શૈલાભિધઃ, શ્રીમાનૃ રૈવતકઃ પ્રસિદ્ધમહિમા
શત્રુંજયો મંડપઃ । વૈભારઃ કનકાયલોઽર્ધુદ-
ગિરિઃ શ્રીચિત્રકૂટાદયસ્તત્ર શ્રીઋષભાદ્યો
જિનવરાઃ કુર્વંતુ વો મંગલં ॥ ૩૩ ॥

અર્થ—પ્રસિદ્ધ અષ્ટાપદ પર્વત, ગજપદ પર્વત, સંમેતશિ-

૧ આ સ્તોત્રકવે ભરતક્ષેત્રમાં આવેલા અશાશ્વતા તીર્થ ઉપર વિરા-
જમાન જિનપ્રતિમાઓની સ્તુતિ થાય છે. એમાં કનકાયળ કહેલ છે તે
મર્ધ અશાશ્વત તીર્થ હોવું જોઈએ, મેર પર્વત હોવા સંભવ નથી.

અર નામે પર્વત, શ્રીમાન ગિરિનાર પર્વત, પ્રસિદ્ધ માહાત્મ્ય-
વાળો શત્રુંજયગિરિ, વૈભારગિરિ, કનકાચળ, અર્ધુદાચળ અને
શ્રી ચિત્રકૂટ (ચિત્તોડ) વગેરે, ત્યાં (બિરાજમાન) ઋષભાદિક
બિનેશ્વરો તમોને કલ્યાણ કરે. ૩૩

॥ ઇતિ સકલાર્હત્ ॥ ૧૦ ॥

૬૧૥ અથ શ્રી પાક્ષિકાદિ અતિચાર* ॥

નાણુંમિ દંસણુંમિઅ, ચરણુંમિ તવંમિ તહ ય
વિરિયંમિ ॥ આચરણું આચારો, ઇય એસો પંચહા ભણિઓ
॥ ૧ ॥ જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, વી-
ર્યાચાર; એ પંચવિધ આચારમાંહિ અનેરો જે કોઇ અતિ-
ચાર પક્ષ દિવસમાંહિ સૂક્ષ્મ બાહર ભણતાં અભણતાં હુઓ
હોય, તે સવિ હું મને, વચને, કાયાએ કરી મિચ્છામિ દુ-
ઝડં ॥ ૧ ॥

* શ્રાવકના સમ્યક્ત્વ સહિત બાર મતના ૧૨૪ અતિચારો વર્ણિત
સૂત્રમાં જે સામાન્યથી વર્ણવ્યા છે તેજ અતિચારોનું વિશેષ સ્વરૂપ અહીં
આપવામાં આવેલ છે. ૫૫૫મી, ચોમાસી અને સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણમાં આ
અતિચારો બોલવાનો વિધિ છે માટે તેનું નામ પાક્ષિકાદિ અતિચાર રાખેલું
છે. અતિચાર ગુજરાતી ભાષામાં હોવાથી તેનો અક્ષરશઃ અર્થ લખેલ નથી
પણ કંઠણ શબ્દનો અર્થ કુટનોટમાં લખેલ છે.

તત્ર ' જ્ઞાનાચાર ' આઠ અતિચાર ॥* કાલે ત્રિણ્યે બ-
હુભાણે, ઉત્તરહાણે તહ ય નિહક્રમણે । વંજણુ અત્ય તદુભ-
અં, અકુવિહો નાણુમાયારો ॥ ૧ ॥ જ્ઞાન કાળ વેળાએ ભ-
ણ્યો ગુણ્યો નહીં, અકાળે ભણ્યો. વિનયહીન, બહુમાનહીન,
યોગ ઉપધાનહીન, અનંર કન્હે ભણી અનરો ગૂર કહ્યો.
દેવ ગુર વાંદણે, પડિક્કમણે, સજ્જ.ય કરનાં, ભણતાં, ગણતાં,
કૂડે અક્ષર કાન માત્રાએ અધિકા ચાડો ભણ્યો, સૂત્ર કૂડું
કહ્યું અર્થ કૂડો કહ્યો. 'તદુભય કૂડાં કહ્યાં. ભણીને ત્રિસાર્યો.
સાધુણે ધર્મે કાળે અણુઉદ્ધર્યે, ડાંડો અણુપડિલેહે, 'વસતિ
અણુશોધે, 'અણુપવેસે, અસજ્જાય, અણોજ્જાયમાંહે શ્રી
દશવૈકાલિક પ્રમુખ સિદ્ધાંત ભણ્યો ગુણ્યો. ત્રાવકતણે ધર્મે
થવિરાવલ, પડિક્કમણાં, ઉપદેશમાલા પ્રમુખ સિદ્ધાંત ભણ્યો
ગુણ્યો; કાળવેળા કાળે ' અણુઉદ્ધર્યે પદ્યો. જ્ઞાનોપગરણુ,
પાટી, પોથી, ઠવણી, કવલી, નોકારવાળી, સાપડા, સાપડી,
'દસ્તરી, 'વહી, 'ઓલિયા પ્રમુખ પ્રત્યે પગ લાગ્યો, થૂંક

* આ ગાથાવડે જ્ઞાનાચારના આઠ આચારોના નામ કહેવા છે તેમાં
જે પ્રમાદ તે અતિચાર. એ પ્રમાણે દર્શનાચાર અને ચારિત્રાચારની આ-
ચારો માટે પણ સમજવું. તેવીજ રીતે બીજા અતિચારોનું વર્ણન જે જે
ગાથાઓમાં આવેલું છે તે ગાથાનું પ્રથમ પદ માત્ર મૂકીને તે પછી તેનું
વિશેષ વર્ણન સૂત્રમારે આપ્યું છે.

૧ સૂત્ર અને અર્થ. ૨ ઉપાસન. ૩ ચેત્તોદવહનાદિ ક્રિયાવડે સિદ્ધાંત
અણુગમાં પ્રવેશ કરાવિના. ૪ મદ્યાવિના. ૫ દાતર. ૬ ચોપડો. ૭ જ-
એલા મગજના વીઠ.

લાગ્યું. થુંકે કરી અક્ષર માંજ્યો, 'ઓશીયે ધર્યો. કને છતાં
આહાર ૨ નહાર કીધો. જ્ઞાનદ્રવ્ય ભક્ષતાં ઉપેક્ષા કીધી. 'મ-
જ્ઞાપરાધે 'વિણુરયો, વિણુસતો ૪ ઉત્તેજ્યો. છતી શક્તિએ
સાર સંભાળ ન કીધી. જ્ઞાનવંતપ્રત્યે દ્વેષ, મત્સર ચિંતવ્યો.
અવજ્ઞા આશાતના કીધી; કોઈ પ્રત્યે ભણનાં, ગણનાં અંત-
રાય કીધો. આપણા જાણપણાનજો ગર્વ ચિંતવ્યો. મતિ-
જ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાન, એ
પંચવિધ જ્ઞાનતણી અસ્દક્ષણા કીધી. કોઈ નોતડો બોખે
'હસ્યો, વિતકર્યો, ૫ અન્યથા પ્રદૂપણા કીધી ॥ જ્ઞાનાચાર વિ-
પદ્યો અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસ ॥ ૧ ॥

દર્શનાચારે આઠ અતિચાર ॥ નિસ્સંકિય નિકંખિય,
નિર્વિર્તાગચ્છા અમૂઢદ્વિટી અ; ઉવવૂઢ થિરીકરણે, વચ્છ-
છ પભાવણે અઠ ॥ ૧ ॥ દવ ગરૂ ધર્મતણે વિષે નિઃશંકપણું
ન કીધું તથા એકાંત નિશ્ચય ન કીધો. ધર્મ સંબંધીયા ફલ-
તણે વિષે નિઃસંદેહ મુદ્ધિ ધરી નહીં. સાધુસાધ્વીનાં મક્ક મ-
લિન ગાત્ર દેખી દુગછા નિપજવી. કુચારિત્રીયા દેખી ચા-
રિત્રીયા ઉપર અભાવ હુઆ. મિથ્યાત્વીતણી પૂજા પ્રભાવ-
ના દેખી મૂઢદષ્ટિપણું કીધું. તથા સંધમાંહે ગુણવંતતણી

૧ ઓશિકે. ૨ કાડો. ૩ ઓછી સમજને લીધે. ૪ નાશ થયો. ૫
ઉપેક્ષા કરી. ૬ મસ્કરીમાં હસ્યા. ૭ સ્વ વિરહ.

૧અનુપમુંહણા ક્રીધી. ૨અસ્થિરીકરણ, અવાત્સલ્ય, અપ્રી-
તિ, અભક્તિ નિપજ્જવી. અબહુમાન ક્રીધું. તથા દેવદ્રવ્ય,
ગુરુદ્રવ્ય, જ્ઞાનદ્રવ્ય, સાધારણદ્રવ્ય, ભક્ષિત ઉપેક્ષિત પ્રજ્ઞાપ-
રાધે વિણાશયા, વિણસતા ઉવેખ્યા, છતી શક્તિએ સાર સં-
જ્ઞાન ન ક્રીધી. તથા સાધર્મિક સાથે કલહ કર્મબંધ ક્રીધી.
અધોતી, અષ્ટપડ મુખકોશ પાખે દેવપૂજા ક્રીધી. ગર્ભિણપ્રત્યે
વાસકૂંપી, ધૂપધાણું, કળશતણો ઠંઠકો લાગ્યો. બિંબ હાથ-
થકી પાડ્યું. ઊસાસનિઃસાસ લાગ્યો. દેહરે, ઉપાશ્રયે, મલ-
શ્લેષ્માદિક લોહું. દેહરામાંહે હાસ્ય, ખેલ, ઝેડતિ, કુતૂહલ,
આહાર નિહાર ક્રીધાં. પાન, સોપારી, પનિવેદીઆં ખાધાં.
ઠવણાયરિય હાથથકી પાડ્યા. પડિલેહવા વિસાર્યા. જિનભ-
વને ચોરાશી આશાતના, ગુરુ ગુરુણીપ્રત્યે તેત્રીશ આશાતના
ક્રીધી હોય. ગુરુવચન તહત્તિ કરી જ્વડિવજ્યું નહીં ॥ દર્શ-
નાચાર વિષધયો અનેરો જે કોઇ અતિચાર પક્ષ દિવસ ૦ ૥ ૥

ચારિત્રાચારે આઠ અતિચાર ॥ પણિહાણુનેમળુત્તો, પં-
ચાહિં સમધિં હિં તીહિં ગુત્તીહિં । એસ ચરિતાયારો, અકુ-
વિહો હોઇ નાયબ્વો ॥ ૧ ॥ *ધર્યાસમિતિ તે અણુનેએ હિં-
ડયા. ભાષાસમિતિ તે સાવધ વચન બોલ્યા. એપણાસમિતિ

૧ ગુણની પ્રશંસા ન કરવી તે ૨ સંબંધવચી પડતાને સ્થિર નહિ
કરવો તે. ૩ જિન પ્રતિમાને. ૪ રમત. ૫ નૈત્રેય. ૬ સ્થાપનાચાર્ય. ૭
અંગીકાર કર્યું. * અહીં દરિયાસમિતિ એટલે ધરિયાસમિતિ સંબંધી
અતિચાર એમ સમજવાનું છે કેમકે ગાથામાં આચારના નામ આપ્યા છે.

તે 'તૃણ'ડગલ, અન્ન પાણી અસૂઝતું લીધું. આદાનભંડ-
મર્તાનખેવણા સમિતિ તે આસન, શયન, ઉપકરણ, મા-
તરૂં પ્રમુખ અણપુંજી જીવાકુલ ભૂમિકાએ મૂકયું લીધું. પા-
રિષ્ટાપનિકા સમિતિ તે મલ્લ મૂત્ર ક્ષેત્રભાદિક અણપુંજી જી-
વાકુલ ભૂમિકાએ પરઠવ્યું. મનોગુપ્તિ-મનમાં આર્ત રૌદ્ર-
ધ્યાન ધ્યાયાં વચનગુપ્તિ-સાવધ વચન બોલ્યાં. કાયગુપ્તિ-
શરીર અણપડિલેહું હસાવ્યું; અણપુંજે બેઠા. એ અષ્ટપ્રવ-
ચન માતા સાધુતણે ધર્મે સદૈવ અને શ્રાવકતણે ધર્મે સામા-
યિક પોસહ લીધે, રૂડીપેરે પાળ્યાં નહિં, ખંડણા વિરાધના
હુધ ॥ ચારિત્રાચાર વિષયઓ અંનરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ
દિવસમાંહી સૂક્ષ્મ બાહર બાહ્યતાં અબાહ્યતાં હુઓ હોય, તે
સર્વિ હું મને વચને કાયાએ કરી મિચ્છામિ દુક્કડં ॥ ૩ ॥

‡વિશેષતઃ શ્રાવકતણે ધર્મે શ્રી ‡સમ્યક્ત્વમૂલ આર વ્રત

તે પ્રમાણે અહીં પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિનાં નામ અનુક્રમે આપીને
તેના અતિચારની સમજ આપી છે. અહિં અતિચારનો વિષય ચાલે છે
માટે જાણાસમિતિ આદિ દરેક ઠેકાણે એ મતસખ સમજવી. ૧ ધાસ.
૨ અચિત્ત માટીનાં ઢેકાં. ૩ ખડખો, લીંટ. ૪ ધણા જીવ જંતુવાળા. ૫
પાપવાળાં. * પાંચ આચારો પૈકી જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર અને ચારિ-
ત્રાચાર એ ત્રણ અતિચારની વાત સાધુ અને શ્રાવક બન્નેને એક સરખી
રીતે સામાન્યે લાગુ પડતી હોવાથી ઉક્ત ત્રણ આચારના અતિચારોનું વ-
ર્ણન પ્રથમ સામાન્ય આપ્યું, હવે અહીંથી શ્રાવક યોગ્ય અતિચારનું વર્ણન
કરે છે તેથી વિશેષતઃ કર્યું.

* જીવાદિ નવ તત્ત્વનાં યથાર્થ રહસ્યનું શ્રદ્ધાન-પ્રતીનિ.

સમ્યક્તતણા પાંચ અતિયાર ॥ સંકાકંખવિગિચ્છા ॥ શં-
કા-શ્રી અરિહંતતણા બળ, અતિશય, જ્ઞાનલક્ષ્મી, ગાંભીર્યા-
દિક ગુણ, શાશ્વતી પ્રતિમા; ચારિત્રીયાનાં ચારિત્ર, શ્રી જિન-
વચનતણો સદેહ કીધો ॥ આકાંક્ષા-પ્રજ્ઞા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર,
ક્ષેત્રપાલ, ૨ગોગો, આસપાલ, ૩પાદરદેવતા, ગોત્રદેવતા, પ્રહ-
પૂજ, ૪ વિનાયક, હનુમંત, સુગ્રીવ, વાલી, નાહ, ઇત્યેવમાદિક
દેશ, નગર, ગામ, ગોત્ર, નગરી, જૂજૂઆ ૫ દેવ, દેહેરાના પ્ર-
ભાવદેખી રોગ આતંક કષ્ટ આવ્યે ઇહલોક પરલોકાર્થે પૂજ્યા
માન્યા. સિદ્ધ વિનાયક જીરાઉજ્ઞાને ૬ માન્યું, ઇચ્છ્યું. ઔદ્ધ,
સાંખ્યાદિક સંન્યાસી, ૭ ભરડા, ભગત, ૮ લિંગિયા, જોગીયા,
જોગી, ૯ દરવેશ, અનેરા દર્શનીયાતણો કષ્ટ, મંત્ર, ચમત્કાર
દેખી પરમાર્થ જાણ્યા વિના જૂલાવ્યા, ૧૦ મોહ્યા. કુશાસ્ત્ર શી-
ખ્યાં, સાંભળ્યાં. શ્રાદ્ધ, ૧૧ સંવચ્છરી, હોળી, બલેવ, માહિપૂ-
નમ, અજ્ઞપડવો, પ્રેતખીજ, ગૌરીત્રીજ, વિનાયક ચોથ, ના-
ગપાંચમી, જિલણાછટ્ટી, શીલસાતમી, ધ્રુવઆઠમી, નૌલી
નૌમી, અહવા દશમી, વ્રતઅગ્યારશી, વચ્છબારશી, ધનતે-
રશી, અનંતચઉદશી, અમાવાસ્યા, આદિત્યવાર, ઉત્તરાયણ
નૈવેદ્ય કીધાં. નવોદક, યાગ, ભોગ, ઉતારણાં કીધાં, કરાવ્યાં,

૨ નાગદેવ-સર્પ. ૩ ગામની દેવી. ૪ ગણેશ. ૫ જૂદાં જૂદાં. ૬ અ-
ન્યમતિ કેવ વિશ્લેષ. ૭ આહુત્ય. ૮ વેષધારી. ૯ રકીર. ૧૦ ભોળવાણા.
૧૧ મરી ગયેલા પાછળ તેની મરણ તિથિ સંબંધી ભોજન અગર માતિ-
ભોજન કરાવે છે તે.

અનુભોધાં. પિપલે પાણી ધાલ્યાં, ધલાવ્યાં. ઘર બહિર ક્ષેત્ર,
ખલે, કૂવે, તળાવે, નદીએ, દ્રહે, વાવિએ, સમુદ્રે, કુંડે પુણ્ય-
હેતુ સ્નાન કીધાં, કરાવ્યાં, અજ્ઞામોધાં. દાન દીધાં. ગ્રહણ,
શનિશ્વર, માહમાસે, નવરાત્રી ન્હાયાં. અન્નણુના થાપ્યાં,^૧
અનેરાઈ વત વતોક્તાં કીધાં, કરાવ્યાં ॥ વિતિગિચ્છા-ધર્મ
સંબંધીઆ ફલતણે વિષે સંદેહ કીધો. જિન અરિહંત ધર્મના
આગર, વિ^૨વોપકાર સાગર, મોક્ષમાર્ગના દાતાર, ઇસ્યા ગુણ
ભણી ન માન્યા, ન પૂજ્યા. મહાસતી,^૩ મહાત્માની^૪ ઇહ-
લોક પરલોક સંબંધીયા ભોગ વાંચ્છિત^૫ પૂજ કીધી. રોગ,
આતંક, કષ્ટ આવ્યે ખીણ^૬ વચન ભોગ માન્યા. મહાત્માના
ભાત, પાણી, મલ શોભા તણી નિંદા કીધી. કુચારિત્રિયા
દેખી ચારિત્રિયા ઉપર કુભાવ હુઓ. મિથ્યાત્વી તણી પૂજ
પ્રભાવના દેખી પ્રશંસા કીધી, પ્રીતિ માંડી, દાક્ષિણ્ય લગે
તેહનો ધર્મ માન્યો, કીધો ॥ શ્રી સમ્યક્ત્વ વિષયિઓ અનેરો
જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાંહિં

પહેલે સ્થૂલ પ્રાણાતિપાતવિરમણુ વતે પાંચ અતિચાર ॥
વહખંધછવિચ્છેએ^૭ દ્વિપદ ચતુષ્પદ પ્રત્યે રીસવશે ગાઠો ધાવ
ધાસ્યો,^૮ ગાઠે ખંધને ખાંધ્યો. અધિક ભાર ધાસ્યો. નિર્ભા-

૧ અન્નણુ માણસોએ સ્થાપેલા એવા. ૨ સાધ્વી. ૩ સાધુ મુનિશાસ્ત્ર
૪ ભોગપ્રાપ્ત્યર્થે. ૫ દીન. ૬ ગાઠો-આઠરો, ધાવ-પ્રહાર, ધાસ્યો-ઝગો,
અખત માર માર્યો.

છન^૧ કર્મ કીધાં. ચારાપાણીતણી વેળાએ સારસંભાળ ન
કીધી. લેહેણે દેહેણે કિણહિ પ્રત્યેક્ષધાવ્યો, તેણે ભૂખે આપણે
જમ્યા. કન્હે રહી મરાવ્યો. અધાખાને ઘસાવ્યો. સહ્યાં ધા-
ન્ય તાવડે^૨ નાખ્યાં, દળાવ્યાં, ભરડાવ્યાં, શોધી ન વાવર્યાં.
ઈંધણુ, છાણું અણુશોધ્યાં બાહ્યાં. તેમાંહિ સાપ, વિંછી, ખ-
ભૂરા, સરવલા, માંકડ, જૂઆ, ગિંગોડા^૩ સાહતાં મુઆ,
દુહવ્યા, રૂડે સ્થાનકે ન મૂક્યા. કીડિ મકોડિનાં ઈંડાં વિછોદ્યાં.
લીખ ફેડી^૪ ઉદેહી, કીડી, મકોડિ, ઘીમેલ, કાતરા, ચૂડેલ,
પતંગિયા, દેડકાં, અલ્લસીયાં, ઇઅલ, કુંતાં, ડાંસ, મસા, બ-
ગતરા, માખી, તીડ પ્રમુખ જીવ વિણુકા. માત્રા હલાવતાં
હલાવતાં પંખી, ચડકલાં, કાગતણું ઈંડાં ફેડયાં. અનેરા
એકેંદ્રિયાદિક જીવ વિણુસ્યા, ચાંખ્યા, દુહવ્યા કાંઈ હલા-
વતાં, ચલાવતાં, પાણી છાંટતાં અનેરા કાંઈ કામકાજ કરતાં
“નિર્ધ્વસપણું કીધું, જીવરક્ષા રૂડી ન કીધી, સંખારો સૂકવ્યો,
રૂડું ગલણું ન કીધું. અણુગલ પાણી વાવર્યું. રૂડી જયણા ન
કીધી. અણુગલ પાણીએ ઝીડ્યા^૫, લુગડાં ધોયાં. ખાટલા
તાવડે^૬ નાખ્યા, ઝાટક્યા. જીવાકુલ ભૂમિ લીંપી. વાશી ગાર
રાખી. દલણે, ખાંડણે, લીંપણે રૂડી જયણા ન કીધો. આઠમ
અઉદ્દશના નિયમ ભાંખ્યાં. ધૂણી કરાવી ॥ પહેલે રથૂત્રપ્રાણા-

૧ નાક, કાન વિષવા, ઘોડા બળદ ખાશી કરવા. ૨ તડકે. ૩ અ-
લતા-પકડતાં ૪ લીખવા એ દુકડા કર્યાં. ૫ નિર્ધવતા. ૬ નહાવા. ૭ તડકે.

તિપાતવિરમણુવ્રત વિષધઓ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ
હિવસમાંહિં ॥ ૧ ॥

બીજે સ્થૂલમૃષાવાહવિરમણુવ્રતે પાંચ અતિચાર ॥ સહ-
સારહસસદારે ॥ સહસાત્કારે કુણહ પ્રત્યે અબ્જુગતું આલ
અભ્યાખ્યાન દીધું. સ્વદારા મંત્ર ભેદ કીધો. અનેરો કુણહનો
મંત્ર, આલોચ મર્મ પ્રકાર્યો. કુણહને અનર્થ^૧ પાડવા કુડી
બુદ્ધિ દીધી. કૂડો લેખ લખ્યો. કૂડી સાખ ભરી. થાપણ
મોસો^૨ કીધો. કન્યા, ગૌ, ઢોર, ભૂમિસંજધિ લેહણે દેણે વ્ય-
વસાયે વાહ વહવાડ કરતાં મોટકું જૂકું ખોલ્યા. હાથ પગ
તણી ગાત્રી દીધી. કડકડા મોડ્યા. મર્મ વચન ખોલ્યા ॥
બીજે સ્થૂલમૃષાવાહવિરમણુવ્રત વિષધઓ અનેરો જે કોઈ
અતિચાર પક્ષ ॥ ૨ ॥

ત્રીજે સ્થૂલઅહત્તાદાનવિરમણુવ્રતે પાંચ અતિચાર ॥ તે-
નાહડખ્યઓગે ॥ ઘર બાહિર ખેત્ર, ખલે પરાઈ વસ્તુ અણ-
મોકલી લીધી, વાવરી, ચોરાઈ વસ્તુ^૩ ચોહોરી. ચોર ધાડ
પ્રત્યે સંકેત કીધો. તેહને 'સંજલ દીધું'. તેહની વસ્તુ લીધી.
વિરૂદ્ધ રાજ્યાતિક્રમ કીધો. નવા, પુરાણા, સરસ, વિરસ,
સજીવ, નિર્જીવ વસ્તુના ભેદ સંભેદ કીધો. કૂડે કાટલે,
તોલે, માને, માપે વહાર્યા. દાણચોરી કીધી. કુણહને લેખે^૪ વ-

૧ કષ્ટમાં-નુકશાનીમાં. ૨ ચોતાને સાં મૂકેલ થાપણનો ઈનકાર કરવો.

૩ ખરીદ કરી. ૪ બાતું. ૫ છેતર્યો.

રાંસ્યો. સાટે લાંચ લીધી. ફૂડો કરહો કાઢ્યો. વિશ્વાસઘાત કીધાં, પરવંચના કીધો. પાશંગ ફૂડાં કીધાં. ડાંડી ચઢાવી. લાહકે ત્રહકે ફૂડાં કાટલાં, માન માપાં કીધાં. માતા, પિતા, પુત્ર, મિત્ર, 'કલત્ર, 'વંચી કુણહિને દીધું. જૂદી ગાંડ કીધી. થાપ-ણુ ઓલવી. કુણહિને લેખે પલેખે જૂલવ્યું. પડી વસ્તુ ઓ-લવી લીધી ॥ ત્રીજે સ્થૂલઅદત્તાદાનવિરમણુત્રત વિષયિઓ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસ૦ ॥ ૩ ॥

ચોથે સ્વદારાસંતોષ, પરસ્ત્રીગમનવિરમણુત્રતે પાંચ અ-તિચાર ॥ અપરિગૃહિયાધત્તર૦ ॥ 'અપરિગૃહીતાગમન, 'ધત્વરપરિગૃહીતાગમન કીધું. વિધવા, વેશ્યા, પરસ્ત્રી, કુ-લાંગના, સ્વદારાશોકતણે વિષે દૃષ્ટિ વિપયોસ કીધો. સરાગ વચન બોલ્યાં. આઠમ, ચઉદશ, અનેરી પર્વતિથિના નિયમ લઈ ભાંગ્યા. ઘરઘરણું^૧ કીધાં, કરાવ્યાં. વરવહુ વખાણ્યાં. કુવિકલ્પ ચિંતવ્યો. 'અનંગકીડા કીધી. સ્ત્રીનાં અંગોપાંગ નિરખ્યાં. પરાયા વિવાહ જોડ્યા. ઢિંગલા ઢિંગલી પરણાવ્યાં. કામભોગતણે વિષે તીવ્ર અભિલાષ કીધો. 'અતિક્રમ, 'વ્ય-

૧ સ્ત્રી. ૨ ઠગી. ૩ વેશ્યાગમન. ૪ શોડા કાળ માટે રાખેલી સ્ત્રી સાથે ગમન. ૫ નાતરું-પુનર્લેખ. ૬ બ્યવહાર વિરુદ્ધ અંગોવડે કામકીડા કરવી. ૭ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર અને અનાચાર; આ ચારે દોષ એક એકથી ચઢીયાતા છે, તેનું દ્રષ્ટાંત આ પ્રમાણે-જેમ કોઈને રાત્રી ભોજનનું પચ્ચખાણુ છે, તે માણસને રાત્રીએ ખાવાની ઇચ્છા થાય તે અતિક્રમ, ખાવાનું લેવા જવાનો પ્રયત્ન તે વ્યતિક્રમ, ખાવાનું હાથમાં લીધું ત્યાં અતિચાર અને ખાધું એટલે અનાચાર.

તિકમ, અતિચાર, અનાચાર સુહણે સ્વમાંતરે હુઆ. કુસ્વમ
લાઘ્યાં. નટ, વિટ, સ્ત્રીશું હાંસું કીધું ॥ ચોથે સ્વદારા સં-
તોષ વ્રત વિષયિઓ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ ॥૪॥

પાંચમે પરિગ્રહપરિમાણવ્રતે પાંચ અતિચાર ॥ ધણુધન
ખિત્તવત્થૂં ॥ ધન, ધાન્ય, ક્ષેત્ર, ^૧વાસ્તુ, ^૨રૂપ્ય, સુવર્ણ, ^૩કુરૂપ,
અદ્વિપદ, ^૪અતુષ્પદ, એ નવવિધ પરિગ્રહતણા નિયમ ઉપરાંત
વૃદ્ધિ દેખી મૂરછી લગે સંક્ષેપ ન કીધો. માતા, પિતા, પુત્ર, સ્ત્રી-
તણે લેખે કીધો. પરિગ્રહ પ્રમાણ લીધું નહોં. લઇને પઠિઉં^૫
નહોં. પઠવું વિસાર્યું. અલીધું મેલ્યું. નિયમ વિસાર્યા ॥ પાં-
ચમે પરિગ્રહપરિમાણવ્રત વિષયિઓ અનેરો જે કોઈ અતિ-
ચાર પક્ષ દિવસમાંહિ ॥ ૫ ॥

છઠ્ઠે દિગ્પરિમાણવ્રતે પાંચ અતિચાર ॥ ગમણસ્સ ઉપ-
રિમાણે ॥ ઊર્ધ્વદિશિ, અધોદિશિ, તિર્થગ્દિશિએ જવા
આવવાતણા નિયમ લઈ ભાંજ્યાં. ^૧અનાભોગે વિસ્મૃત લગે
અધિક ભૂમિ ગયા. ^૨પાઠવણી આઘીપાછી મોકલી. વહાણ
વ્યવસાય કીધો. વર્ષાકાલે ^૩ગામતરું કીધું. ભૂમિકા એકગમા
સંક્ષેપી, બીજીગમા વધારી ॥ છઠ્ઠે દિગ્પરિમાણ વ્રત વિષ-
યિઓ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાંહિ ॥ ૬ ॥

૧ ધર વગેરે ઇમારત, ધરવકરી. ૨ ત્રણ પિતળ વગેરે ધાતુ.

૩ દાસ, દાસી વગેરે જે પગવાળા. ૪ ચાર પગવાળા પશુ. ૫ સંભાર્યું

૬ અગ્નણનાં. ૭ મોકલવાની ચીજ. ૮ બીજે ગામ જવું તે.

સાતમે ભોગોપભોગવિરમણવ્રતે ભોજન આશ્રી પાંચ અતિયાર અને કર્મ હુંતી પંદર અતિયાર, એવં વીશ અતિયાર ॥ સચિત્તે પડિખદે૦ ॥ સચિત્ત નિયમ લીધે અધિક સચિત્તલીધું ॥ અપકવાહાર, દુપકવાહાર, તુચ્છાપધિ તણું ભક્ષણ કીધું. ઓલા, ઉંખી, પેાંક, પાપડી ખાધાં ॥ 'સચિત્ત દંબવિગઘ-વાણહતંબોલવત્યકુસુમેસુ ॥ વાહણસયણવિલેવણ-અંભાદિસિન્હાણભત્તેસુ ॥ ૧ ॥ એ ચઉદ નિયમ દિનગત, રાત્રિગત લીધાં નહીં. લઇને ભાંજ્યાં. ખાવીશ અભક્ષ્ય, અત્રીશ અનંતકાયમાંહિ આદુ, મૂલા, ગાજર, પિંડ, પિડાલૂ,

૧ આ ગાથાવડે ચૌદ નિયમો વર્ણવ્યા છે તે આ પ્રમાણે-૧ સચિત્ત, ૨ દ્રવ્ય (ખાવાના પદાર્થ), ૩ વિગર્ભ (ઘીર્ષ, તેલ, ગોળ, હડી, દુધ અને કઠા વિગર્ભ), ૪ તાણી (બેડા), ૫ તંબોલ (મુખવાસ તરીકે વપરાતા પદાર્થ), ૬ રક્ત, ૭ કુસુમ (સુંઘવાના પદાર્થ), ૮ વાહન (ધોડા, ગાડી, રેલ્વે, વહાણ, ઉંટ, વગેરે), ૯ શયન (ખાટ, ખાટલા, પથારી વગેરે) ૧૦ વિલેપન (શરીરે ચોપડવાના મુગંધિ પદાર્થ), ૧૧ બ્રહ્મચર્ય, ૧૨ દિશા (ચાર દિશા, ચાર વિદિશા, ઉર્ધ્વ અને અધો દિશા મળી ૧૦), ૧૩ સ્નાન (ન્હાવું) અને ૧૪ ભાન પાણી (ખાવા પીવાની વસ્તુ) એ ચૌદ પ્રકારે ભોગોપભોગ યોગ્ય વસ્તુની મર્યાદા રાખવી. આ પ્રમાણે મર્યાદા રાખવાથી તે ઉપરાંતની જે આશ્રવની શ્રેણી અપ્રત્યાખ્યાનીકી ક્રિયાને યોગે આવે છે તે બંધ થાય છે. જે વસ્તુનો કદિ ઉપભોગ કર્યો નથી અને કરવામાં આવતો નથી તેમ કરવાની ઇચ્છા પણ નથી તેની પણ જ્યાં સુધી પ્રત્યાખ્યાન લેવામાં ન આવે ત્યાં સુધી આશ્રવની રાવી આવ્યે જાય છે. માટે દરેક ભવ્યોએ આ ચૌદ નિયમની હકીકત ગુરૂમથી સમજીને હમેશા ધારવાની એવ પાડવી જેથી પરિણામે બહુ ફિતકર્તા થશે.

કચૂરો, સૂરણ, ^૧કુલિ આંખલી, ગલો, વાઘરડાં ખાધાં. વાશી
કઠોલ, પોલી, રોટલી, ત્રણ દિવસનું ^૨ઓદન લીધું. મધુ,
મહુડા, માખણ, માટી, વેંગણ, પીલું, પીચુ, પંપોટા, વિષ,
હિમ, કરહા, ઘોલવડાં, અબ્બણ્યા ફત્ત, ટિંબરૂં, ગુંદા, મહોર,
અથાણું, ^૩આમ્બલખોર, કાચું મીઠું, તિલ, ખસખસ, કોઈ-
ખડાં ખાધાં. રાત્રિ ભોજન કીધાં. લગભગ વેળાએ વાણુ
કીધું, દિવસ વિણુકિંગે શીરાવ્યા. તથા કર્મતઃ પત્તર કર્મા-
દાન-^૪ઈંગાલકમ્મે, વણુકમ્મે, સાદિકમ્મે, ભાદિકમ્મે, ફેડિક-
મ્મે, એ પાંચ કર્મ ॥ દંતવાણિજ્જે, લખ્ખવાણિજ્જે, રસવા-
ણિજ્જે, કેસવાણિજ્જે, વિસવાણિજ્જે, એ પાંચ વાણિજ્યા
જંતપિણ્ણુકમ્મે, નિલ્લંછણુકમ્મે, દવગિગદાવણુયા, સરદહત-
લાયસોસણુયા, અસઘ પોસણુયા, એ પાંચ સામાન્ય ॥ એ
પાંચ કર્મ, પાંચ વાણિજ્ય, પાંચ સામાન્ય એવં પત્તર કર્મા-
દાન ખહુસાવધ મહારંભ, રાંગણુ^૫ લીહાલા^૬ કરાવ્યા. ઈંદ
નિભાડા પચાવ્યા. ધાણી, ચણા, પકવાન કરી વેચ્યા. વાશી
માખણ તવાવ્યાં. તિલ વોહોર્યા, ફાગણ માસ ઉપરાંત રાખ્યા.
દહીદો કીધો. અંગીઠા કરાવ્યા. શ્વાન, ખિલાડા, સૂડા, સા-
લહિ પોષ્યા. અનેરા જે કાંઈ ખહુ સાવધ ખરકર્માદિક સમા-

૧ કુણી-કુમળી-કાચી. ૨ દહીં નાખેલ ભાત. ૩ ખાટાં. ૪ આ પં-
દર કર્માદાનનો અર્થ વંદિતા મંદિતી ઈંગાલિવણુ૦ ઇત્યાદિ જે ગાથાના
અર્થથી સમજી લેવો. ૫ રંગાવવાનું કામ. ૬ કોપળા.

ચર્ચા. વાશી ગાર રાખી. લીંપણે ગૂપણે, મહારંભ કીધો. અણુશોધ્યા ચૂલા #સંધુક્યા. ઘી, તેલ, ગોળ, છાશતણાં ભાજન ઉઘાડાં ચૂક્યાં. તેમાંહિ માખી, કુતિ, ઉંદર, ગીરોલી પડી, ક્રીડી ચડી, તેની જયણા ન કીધી ॥ સાતમે ભોગોપ-ભોગ વિરમણત્રતવિષયિયો અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાંહિ ॥ ૭ ॥

આઠમે અનર્થદંડવિરમણત્રતે પાંચ અતિચાર ॥ કંઠપે કુકકુદ્યએ ॥ કંઠર્પલગે (વટચેટા, હાસ્ય, ખેલ, કુતૂહલ કીધાં. પુરૂષ સ્ત્રીના હાવ ભાવ, રૂપ, શૃંગાર, વિષયરસ વખાણ્યા. રાજકથા, ભક્તકથા^૧, દેશકથા, સ્ત્રીકથા કીધી. પરાઈ તાંતર કીધી, તથા પૈશુન્યપણું કીધું આર્ત રોદ્રધ્યાન ધ્યાયાં. ખાંડા, કટાર, કોશ, કૂહાડા, રથ, ઉખલ^૩, મુશલ^૪, અગ્નિ, ઘરંટી, નિસાહ^૫, દાતરડાં, પ્રમુખ અધિકરણ મેલી^૬ દાક્ષિણ્ય લગે માગ્યાં આપ્યાં. પાપોપદેશ દીધો. અષ્ટમી ચતુર્દશીએ ખાંડવા ફળવાતણા નિયમ ભાંગ્યા. મૂખરપણા^૭ લગે અસંબંધ વાક્ય બોલ્યા. પ્રમાદાચરણ સેવ્યાં. અંધોલે, નાહણે, ફાતણે, પગ ધોઅણે, ખેલ^૮ પાણિ તેલ છાંટયાં. ઝીલણે ઝીલ્યા, જીવટે રમ્યા, હિંચોલે હિંચ્યા, નાટક પ્રેક્ષણક^૯ જોયાં. કણ, ૧૦ કુવસ્તુ, ઢોર લેવરાવ્યાં. કર્કશ^{૧૧} વચન બોલ્યા. આઠોશ કીધા.

* સળગાવ્યા. ૧ ભોજન આશ્રી કથા. ૨ વાત. ૩ ખાણિયો. ૪ સંબેલું. ૫ દાળ વાટવાની છીપર. ૬ એકડા કરી. ૭ વાચાલપણાનેલીધે ૮ મેલેખ. ૯ ગમ્મત. ૧૦ હલકી વસ્તુ. ૧૧ આકર્ષા.

અખોલા લીધા. કરકડા મોડયા, મચ્છર ધર્યો. સંભેડા લગાડયા. શ્રાપ દીધા. ભેંસા, સાંઢ, હુડુર, કૂકડા, શ્વાનાદિક ઝૂઝાર્યા, ઝૂઝતાં બેયાં. ખાદિલગે અદેખાઈ ચિંતવી. માટી, મીઠું, કણ, કપાશીયા, કાજલણ ચાંખ્યા, તે ઉપર બેઠા. આવી વનસ્પતિ ખુંદી. સૂઝ, શસ્ત્રાદિક નિપજવ્યાં. ઘણી નિદ્રા કીધી. રાગ લેષ લગે એકને ઋદ્ધિ પરિવાર વાંછી, એકને મૃત્યુ હાની વાંછી ॥ આઠમે અનર્થદંડવરમણવ્રત વિષધઓ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષદિવસમાંહિ ॥ ૮ ॥

નવમે સામાયિકવ્રતને પાંચ અતિચાર ॥ તિવિહે દુષ્પણિ-હાણે ॥ સામાયિક લીધે મને આહટ્ટ, દોહટ્ટ ચિંતવ્યું. સાવધ વચન બોલ્યાં. શરીર અણપડિતેથી હલાવ્યું. છતી વેલાએ સામાયિક ન લીધું. સામાયિક લઈ ઉઘારે મુખે બોલ્યા. ઉંઘ આવી. વાત વિકથા ધરતણી ચિંતા કીધી. વીજ, દીવા તણી ઉજ્જેહિય હુઈ. કણ, કપાશીયા, માટી, મીઠું, ખડી, ધાવડી, અરણેટા પાપાણુ પ્રમુખ ચાંખ્યા. પાણું, નીલ, પુલ, સેવાલ, હરિયકાય, બીયકાય ઇત્યાદિક આલડયાં. સ્ત્રી તિ-ર્યંચતણા નિરંતર ૭ પરંપર સંઘટ્ટ હુઆ. મુહપત્તિઓ ૮ સંઘટ્ટી. સામાયિક અણપૂગ્યું પાર્યું, પારણું વિસાર્યું ॥ નવમે

૧ એક બીજને સાચા જૂઠું સમજવીને વઢવાડ કરાવી. ૨ બોકડા. ૩ લીલી ૪ આર્ત, રૌદ્રધ્યાનમાં પ્રવર્ત્તા. ૫ અજવાળું શરીર ઉપર પડ્યું. ૬ સ્પર્શ્યા. ૭ અનંતર. ૮ સ્ત્રીપુરુષનો મુહપત્તિવડે સંઘટ્ટ થયો.

સામાયિક વ્રત વિષયિઓ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસ ॥ ૯ ॥

દશમે દેશાવગારિક વ્રતે પાંચ અતિચાર ॥ આણુવણે પેસવણે ॥ આણુવણુપ્પયોગે, પેસવણુપ્પયોગે, સદ્દાણુવાઈ, રૂવાણુવાઈ, બહિયાપુગ્ગલપખખેવે ॥ નિયમિત ભૂમિકામાંહિ બાહરથી કાંઈ અણાવ્યું, આપણ કન્હે થકી બાહર કાંઈ મોકલ્યું. અથવા રૂપ દેખાડી, કાંકરો નાંખી, સાદ કરી આપણપણું છતું જણાવ્યું ॥ દશમે દેશાવગારિક વ્રત વિષયો અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાંહિ ॥ ૧૦ ॥

અગ્યારમે પોષધોપવાસ વ્રતે પાંચ અતિચાર ॥ સંથા-રૂચ્યારવિહિ ॥ અપ્પડિલેહિય દુપ્પડિલેહિય સજ્જાસંથારએ અપ્પડિલેહિય દુપ્પડિલેહિય ઉચ્યાર પાસવણુ ભૂમિ ॥ પોસહ લીધે સંથારા તણી ભૂમિ ન પુ'જી. બાહિરલા ૧લહુડાં વડાં સ્થાંડિલ દિવસે શોધ્યાં નહીં, પડીલેલ્યાં નહીં. માતર અણપુ'જ્યું હલાવ્યું અણપુ'જી ભૂમિકાએ પરઠવ્યું. પરઠવતાં “રઅણુજણુહ, જરસુગ્ગહો” ન કહ્યો. પરઠવ્યા પુટે વાર ત્રણ “વોસિરે વોસિરે” ન કહ્યો, પોસહસાલામાંહિ પેસતાં

---

૧ લઘુનીતિ-પેશાખ અને વડી નીતિ-ગ્રાડો તે બંનેની જગ્યા દિવસે શોધી રાખી નહિ. ૨ જે અધિષ્ઠાયક દેવની આ જગ્યા હોય તે દેવ અને આ જગ્યા ત્રાપરવાની આજ્ઞા આપો. ૩ પરઠવવા યોગ્ય પદાર્થનો ત્યાગ કરે છું.

“નિસ્સીહી” નિસરતાં “આવસ્સહિ” વાર ત્રણ ભણી નહીં. પુઠવી, અપ્, નેઉ, વાઉ, વનસ્પતિ, ત્રસકાય, તણા સં-ધદ, પરિતાપ, ઉપદ્રવ હુઆ. સંથારાપોરિસીતણા વિધિ ભણવો વિસાર્યો. પોરિસીમાંહેઉંધ્યા, અવિધે સંથારો પાથર્યો. પારણાદિકતણી ચિંતા ક્રીધી. કાલત્રેલાએ દેવ ન વાંધા. પ-ડિકમણું ન કીધું. પોસહ અસૂરો લીધો, સવેરો પાર્યો. પ-ર્વતથે પોસહ લીધો નહીં ॥ અગ્યારમે પોષધોપવાસવત વિ-પધઓ અનેરો જે કોઇ અતિચાર પક્ષ ॥ ૧૧ ॥

આરમે અતિથિ સંવિભાગ વ્રતે પાંચ અતિચાર ॥ સ-ચ્ચિત્તે નિખિવણે ॥ સચિત્ત વસ્તુ હેઠ ઉપર છતાં મહાત્મા મહાસતી પ્રત્યે અસૂઝતું^૧ દાન દીધું. દેવાની બુદ્ધે અસૂઝતું^૨ ફેડી સૂઝતું^૩ કીધું, પરાયું^૪ ફેડી આપણું^૫ કીધું. અણદેવાની બુદ્ધે સૂઝતું^૬ ફેડી અસૂઝતું^૭ કીધું, આપણું^૮ ફેડી પરાયું^૯ કીધું. વોહોરવા વેલા ટલી^{૧૦} નહ્યા. અસુર^{૧૧} કરી મહાત્મા તેડયા. મ-ચ્છર ધરી દાન દીધું. ગુણવંત આવ્યે ભક્તિ ન સાચવી. છતી શક્તે સ્વામીવાત્સલ્ય ન કીધું. અનેરો ધર્મક્ષેત્ર જી-દાતા છતી શક્તિએ ઉદ્ધર્યો નહીં. દીન^{૧૨} ક્ષીણ^{૧૩} પ્રત્યે અનુ-

૧ અન્યવાપારનો ત્યાગ કરે છે. ૨ ખીજી અવશ્ય કરવાની ક્રિયાઓ બાકી છે માટે બહાર નિકળું છે. ૩ રાત્રિને પહેલે પહેલે.

૪ અનૃણિય-સાધુને દર્શન શકાય તેવું-અશુદ્ધ. ૫ ખીજો કામે મચા. ૬ ગોચર. ૭ કાળ વિત્યા પછી. ૮ દુઃખી થતા. ૯ નિર્ધન ૯ દુઃખી.

કં'પાદાન ન દીધું. ખારમે અતિથિસંવિભાગત્રત વિષધ્યો
અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાંહીં ॥ ૧૨ ॥

સંક્ષેપતણા પાંચ અતિચાર ॥ ઈહલોએ પરલોએ ॥
ઈહલોગાસંસંપ્પઓગે, પરલોગાસંસંપ્પઓગે, જીવિઆસંસં-
પ્પઓગે, મરણાસંસંપ્પઓગે, કામભોગાસંસંપ્પઓગે ॥ ઈહ-
લોકે ધર્મના પ્રભાવક્ષણે રાજન્નદ્ધિ, સુખ, સૌભાગ્ય, પરિવાર
વાંછ્યા. પરલોકે દેવ, દેવેંદ્ર, વિદ્યાધર; ચઠ્ઠવર્તીતણી પદવી
વાંછી. સુખ આવ્યે જીવિતવ્ય વાંછયું. દુઃખ આવ્યે મરણ
વાંછયું. કામભોગતણી વાંછા કીધી ॥ ૧ સંક્ષેપણા ત્રત વિષ-
ધ્યો અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાંહીં ॥ ૧૩ ॥

તપાચાર ખાર ભેદ છ બાહ્ય, છ અત્યંતર ॥ અણુસણુ-
ખૂણાયરિઆ ॥ અણુસણુ ભણી ઉપવાસ વિશેષ પર્વતિથે
છતી શક્તિએ ક્રીધો નહીં. ઉણોદરીત્રત તે કોલિયા પાંચ
સાત ઉણા રહ્યા નહીં. વૃત્તિસંક્ષેપ તે દ્રવ્ય ભણી સર્વ વ-
સ્તુનો સંક્ષેપ ક્રીધો નહિં. રસત્યાગર તે વિગયત્યાગ ન ક્રી-
ધો. કાયકલેશ લોચાદિક કષ્ટ કર્યા નહીં. સંલીનતા-અંગો-
યાંગ સંકોચી રાખ્યાં નહીં. પચ્ચખખાણુ ભાંજ્યાં. પાટલો ડ-
ગડગતો ફેડ્યો નહીં. ગંઠસી, પોરિસિ, સાઢપોરિસી, પુરિ-
મદ્દુ, એકાસણું, બેસણું નીવિ, આંબિલ પ્રમુખ પચ્ચખખાણુ

પારણું વિસાર્યું. ખેસતાં નવકાર ન ભણ્યો. ઉઠતાં પચ્ચ-
ખખાણ કરણું વિસાર્યું. મઠસીધું ભાંજ્યું. નીવિ, આંખિલ,
ઉપવાસાદિ તપ કરી કાચું પાણી પીધું, વમન હુચ્યો. આ-
દ્યતપ વિષદ્યો અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ ॥ ૧૪ ॥

અભ્યંતરતપ ॥ પાયચ્છિતં વિણ્યો ॥ મન શુદ્ધે ગુરૂ
કન્દે આલોચણ લીધી નહીં, ગુરૂદત્ત પ્રાયાશ્વિત્ત તપ લેખા
શુદ્ધે પહુંચ્યાડયો નહીં. દેવ, ગુરૂ, સંઘ, સાહામી પ્રત્યે વિનય
સાચવ્યો નહીં, ખાલ, વૃદ્ધ, ઝ્ઞાન, તપસ્વી પ્રમુખનું વૈયા-
વચ્ચ ન કીધું. વાંચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા, ધ-
ર્મકથા લક્ષણ પંચત્રિધ સ્વાધ્યાય ન કીધો. ધર્મધ્યાન, શુ-
ક્લધ્યાન ન ધ્યાયાં. આર્તધ્યાન રૌદ્રધ્યાન ધ્યાયાં. કર્મક્ષય
નિમિત્તે લોગ્ગસ્સ દશ વીશનો કાઉસ્સગ્ગ ન કીધો ॥ અભ્યં-
તર તપ વિષદ્યો અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષદિવસ-
માંહિ ॥ ૧૫ ॥

વીર્યાચારના ત્રણ અતિચાર ॥ અણિગૂહઅખલવિરિ-
ઓ ॥ પઢવે, ગુણુવે, વિનય, વૈયાવચ્ચ, દેવપૂજા, સામા-
યિક, પોસહ, ઠાન, શીલ, તપ, ભાવનાદિક ધર્મકૃત્યને વિષે
મન વચન કાયાતણું છતું ૧ખલ, છતું ૨વીર્ય ગોપવ્યું ૩ડાં
પંચાંગ ખમાસમણ ન દીધાં. વાંદણાતણા આવર્તવિધિ સાચ-

વ્યા નહીં. ૧અન્યચિત્ત નિરાદરપણે બેઠા. ઉતાવળું દેવવં-
દન, પડિઠમણું કીધું ॥ વીર્યાત્યાર વિપદઓ અનેરો જે
કોઈ અતિચાર પક્ષ ॥ ૧૧ ॥

૨નાણાઈઅહુ પદવય, સંમસંલેહણુ પણ પત્નર કમ્બેસા ॥
ભારસતપ વિરિઅતિગં, ચઉંવીસંસય અધચારા ॥ પડિ-
સિદ્ધાણું કરણે ॥ પ્રતિષેધ અભક્ષ્ય, અનંતકાય, અહુખી-
જભક્ષણુ, મહારંભપરિગ્રહાદિક કીધાં. જીવજીવાદિક સૂક્ષ્મ
વિચાર સર્વદ્યા નહીં. આપણી કુમતિ લગે ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા
કીધી. તથા પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાહ, આહત્તાદાન, મૈથુન પરિ-
ગ્રહ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, કલહ, અભ્યાખ્યાન,
પૈશુન્ય, રતિઅરતિ, પરપરિવાહ, માયામૃષાવાહ, મિથ્યાત્વ-
શબ્દ એ અઢાર પાપસ્થાન કીધાં, કરાવ્યાં, અનુભોધાં હોય.
હિનકૃત્ય, પ્રતિક્રમણ, વિનય, વૈયાવચ્ચ ન કીધાં. અનેરું જે
કાંઈ વીતરાગની આજ્ઞા વિરુદ્ધ કીધું, કરાવ્યું, અનુભોધું
હોયા ॥ એ *ચિહ્નું પ્રકારમાંહે અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ

૧ શુન્ય ચિત્તે. ૨ જ્ઞાનાદિ આચાર (જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર અને
ચારિત્રાચાર) ના આઠ આઠ, (એટલે ૨૪) પ્રત્યેકજત (શ્રાવકના બાર
જત) સમ્યક્ત્વ અને સંલેપણના પાંચ પાંચ, (એટલે ૭૦) કર્મદાનના
પંદર, તપના બાર અને વીર્યાના ત્રણ એમ સર્વ મળી એકસો ચોવીસ અ-
તિચાર શ્રાવક ધર્મના સમગ્રવા

* પ્રતિષેધ વગતું કરવું ૧, કરવા યોગ્ય અનુદાનનું નહિ કરવું ૨,
વીતરાગના વચનની અશ્રદ્ધા કરવી ૩ અને વિપરોત પ્રરૂપણા કરવી ૪ એ ચાર

દિવસમાંહિ સૂક્ષ્મ, બાહર બાણતાં અબાણતાં હુઓ હોય તે સવિ હું મને વચને કાયાએ કરી મિચ્છામિ દુઃકંડં ॥ ૧૭ ॥

‘એવંકારે શ્રાવકતણે ધર્મે શ્રી સમકિત મૂલ બાર વત, એક સો ચોવીશ અતિયારમાંહિ અનેરો જે કોઈ અતિયાર ૨૫૬ દિવસમાંહિ સૂક્ષ્મ, બાહર બાણતાં અબાણતાં હુઓ હોય તે સવિ હું મને વચને કાયાએ કરી તસ્મ મિચ્છામિ દુઃકંડં.

ઇતિ શ્રી શ્રાવક પંખી, ચોમાસી, સંવચ્છરી
અતિયાર સમાપ્ત

---

૧ એ પૂવોક્ત પ્રકારે. ૨ આ અતિયાર ચોમાસી અને સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણમાં પણ કહેવાય છે તેથી જ્યાં જ્યાં ૫૬ દિવસ છે ત્યાં ત્યાં ચોમાસીમાં ચોમાસી દિવસ અને સંવચ્છરીમાં સંવચ્છરી દિવસ એમ કહેવું.

॥ અથ નવસ્મરણાનિ* પ્રારભ્યન્તે ॥

॥ પ્રથમ નવકાર પંચમંગલરૂપમ્ ॥

નમો 'અરિહંતાણું' ॥ ૧ ॥ નમો સિદ્ધાણું ॥ ૨ ॥ નમો
આયરિયાણું ॥ ૩ ॥ નમો ઉવજ્જાયાણું ॥ ૪ ॥ નમો લોએ
સંવસાહુણું ॥ ૫ ॥ એસો પંચનમુક્કારો ॥ ૬ ॥ સંવપાવ-
પ્પણાસણો ॥ ૭ ॥ મંગલાણું ચ સંવેસિં ॥ ૮ ॥ પદમં
હવર્ધ મંગલં ॥ ૯ ॥ ઇતિ ॥ ૧ ॥

॥ ઇતિ નમસ્કારસૂત્રમ્^૧ ॥

* પર્વ દિવસે સકલ શ્રેયને માટે અને હુદ્રોષદ્રવાદિ દોષ નિવારણમાં
અને સુખશાંતિને માટે ગુણાય છે—સ્મરણ કરાય છે માટે સ્મરણ કહેવાય છે.
પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવાદિ ક્રિયાવિધાનમાં નમિહિણ અને કલ્યાણમંદિર વિના
સાત સ્મરણ ગુણવામાં આવે છે. સપ્ત સ્મરણ ટીકાની લખેલ પ્રતોમાં લઘુ-
શાંતિનો પણ સમાવેશ કર્યો છે તેથી લઘુશાંતિને સ્મરણ તરીકે ગણીએ
ત્યારે નવકારને માંગલિક તરીકે ગણવા.

૧ અહીં અરિહંતાણું (રાગ, દોષ વગેરે શત્રુને હણનારા), અર-
હંતાણું (ઈન્દ્રદિવડે પૂજાને યોગ્ય) અને અરુહંતાણું (ફરી સંસાર મળ્યે
જોને હિતપત્ત થવું નથી એવા) એમ ત્રણ પાઠ છે.

૨ આ પહેલું તથા બીજું સ્મરણ અગાઉ અર્થ સાથે આવી ગયેલ
હેવાથી અહીં અર્થ લખ્યો નથી માટે ત્યાંથી જોઈ લેવો.

૨ ॥ અથ ઉવસગ્ગહરં સ્તવનમ્ ॥

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કમ્ભધણુમુક્કં ॥ વિસ-
હરવસનિન્નાસં, મંગલકલ્લાણુઆવાસં ॥ ૧ ॥ વિસહરપુલિંગ
મંતં, કંઠે ધારેઈ જો સયા મણુઓ ॥ તસ્સ ગહરોગમ્મારી-દુ-
હ્જરા જંતિ ઉવસામં ॥ ૨ ॥ ચિઠ્ઠિ હૂરે મંતો, તુજ્જ પણા-
મોવિ બહુક્કો હોઈ ॥ નરતરિએસવિ જીવા, પાવંતિ ન દુ-
ખખદોગચ્ચં ॥ ૩ ॥ તુહ સમ્મત્તે લક્કે, ચિંતામણિકપ્પપાય-
વળ્લહિએ ॥ પાવંતિ અવિગ્ગેણું, જીવા અયરામરં ડાણું ॥
૪ ॥ ઈચ્છ સંથુઓ મહાયસ, ભત્તિજ્જરનિજ્જરેણુ હિચ્છ-
એણુ ॥ તા દેવ! દિજ્જ બોહિ, ભવે ભવે પાસજિણુચંદ ! ॥
૫ ॥ ધતિ ॥ ૨ ॥

॥ ધતિ ઉવસગ્ગહરં* સ્તવનમ્ ॥

૩ ॥ અથ સંતિકરં સ્તવનમ્

શબ્દાર્થ

સંતિકરં-શાંતિના કરનારને.

સંતિજિણું-શાંતિનાથ જિનને.

જગસરણું-જગતને શરણુભૂત.

જયસિરીઈ-જયલક્ષ્મીના અથવા જય

*શ્રી તપગચ્છનાયક શ્રી સોમસુન્દર સૂરિના પદ પ્રજાવક સહસ્રાવ-
ધાની શ્રી મુનિસુન્દર સૂરિએ શ્રી મેદપદ (મેવાડ)દેશ મધ્યે આવેલા દેવ-

દાયાર-દાતાર-આપનારને.

અને લક્ષ્મીના.

સમરામિ-સ્મરણ કરે છું.

ભક્તપાલગ-ભક્તાનું પાલન કરનાર.

નિન્વાણી ગરૂડ-નિર્વાણી દેવી અને

કૃત્યસેવ-કરી છે સેવા જેની એવાને.

ગરૂડયક્ષે.

ઐસનમો-ઐઞ્ઞારસહિતનમસ્કારહો.

વિર્યોસહિ-વિપ્રુઠૌષધિ લખિને,

પત્તાણું-પામેલાને.

સંતિસામિપાયાણું-શાંતિસ્વામીપૂ-
ન્યને.

ઐસ્વાહ્યામંત્રેણું-ઐસ્વાહ્યા મંત્રવડે
સંવ-સર્વ-અધા.

અસિવદુરિઅહરણાણું-ઉપદ્રવ અને

ઐ-શોભાયમાન [નમસ્કાર.

પાપને હરનારાને.

સંતિ નમુઞ્ઞારો-શાંતિનાથને કરેલ

એલોસહિમાર્ધ-શ્લેષભૌષધિ આદિ.

લક્ષ્મિપત્તાણું-લખિ પામેલાને.

કુલપાટક (દેલવાડા) નમરને વિષે સંઘર્ષમાં અકસ્માત્ મરકીના ઉપદ્ર-
વથી પીડિત લોકોને જોઈને અત્યંત કરુણાવાળા અને ગુરૂના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત
કરી છે સદ્વિદ્યા જેણે એવા તે મહાત્માએ મરકીની ઉપશાંતિને માટે સૂરિમંત્રના
આશ્રાયવાળું આ શ્રીશાંતિનાથ જિનનું સ્તોત્ર રચ્યું છે; એ સ્તોત્રના
પદન પાદનથી અને સ્તોત્રમંત્રિત જળ છાંટવાથી ઉપદ્રવ શાંત થયો, ત્યા-
રથી આ સ્તોત્ર શાંતિ નિમિત્તે ગણાય છે. આ સ્તોત્રની ૧૩ ગાથા ત્રણ
ઝાળ અગર ઉભયઝાળ સ્મરણ કરવાથી દુષ્ટ જૂન, પ્રેત, શાકિની વગેરેના
ઉપદ્રવ અને રોગાદિ ભય ન થાય, મોટું પુન્ય થાય અને સુલભભોષિપણું
થાય. વિશેષ મરકી અગર માંદગી વગેરે પ્રસંગે આ સ્તોત્રની ૧૩ ગાથા
નવકાર અને ઉવસગ્ગહરંતી પેઠે રૂંડે પ્રકારે, સુવર્ણ જળવડે પવિત્ર થઈને
દરેક ઘરે સાતવાર અથવા ત્રણવાર ગણવી અને ન આવડે તો સાંભળવી,
તેથી મરકી પ્રમુખ શાંત થાય. નિરંતર ઉભયઝાળ પ્રતિક્રમણ પછી, પા-
ક્ષિક, ચોમાસી અને સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણ પછી કેટલાક સાત વાર અગર
ત્રણ વાર ગણે છે, બીજા સાવધાનપણે સાંભળે છે. તે સર્વને તે દિવસ, તે
રાત્રી, તે પક્ષ, તે ચાતુર્માસ અને તે વર્ષને વિષે ઉપદ્રવ થાય નહિં. આ
સંખ્યા વિશેષ હકીકત જાણવાની ઈચ્છાવાળાએ ટીકા જોવી.

સોંઠી-ઝોં ઠીં સહિત.
દેઈ-આપે છે.

સિરિં-દ્રવ્ય અને બાવલક્ષ્મી.

નિહુ અણુસા-મેણિ-ત્રણુ ભુવનની
સ્વામિની.

ગણુ-ગ્રહ (નવ)

દિસિપાલ-દિક્ષાળ (દશ)

સુરિંદા-દેવેંદ્રો.

રજખંતુ-રક્ષણુ કરો.

મમ-મુજને.

પજતી-પ્રતિષ્ઠિ દેવી.

વળળંકુસિ-વળાંકુશી.

નરદતા-નરદતા-પુરુષદતા

મહકાલી-મહાકાળી.

તહુ-તેમજ.

મહજાલા-મહાજાલા.

બઈરૂદા-વઈરિટયા.

માણુસિયા-માનસિકા

દેવીઓ-દેવીઓ.

ગોમુહુ-ગોમુખ.

તિમુહુ-ત્રિમુખ.

તુંમરૂ-તુંમરૂં

માયગવિજયઅનિયા-માતંગ.

વિજય અને અનિત,

સુરકુમારો-સુરકુમાર.

સન્વોસહિપતાણુ-સર્વોપધિ લગ્નિ
પામેલાને.

વાણી-શ્રુત દેવી.

સિરિદેવી-લક્ષ્મીદેવી.

જખખરાયગણિપિડગા-યક્ષરાજ મ-
હિપિટક-દ્વાદશાંગીનો અધિકા-
યક દેવ.

સયાવિ-સદાય.

જિણુભત્તે-જિનેશ્વરના ભક્તોને.

રોહિણી-રોહિણીદેવી.

વળજસિખલા-વળજશૃંખલા.

ચક્રેમરિ-ચક્રેશ્વરી.

કાલિ-માળી.

ગારી-ગૌરી.

ગંધારી-ગાંધારી.

માણુવી-માનવી.

અચ્છુતા-અછુમા

મહમાણુસિયાઉ-મહામાનસિકા.

જખખા-યક્ષો.

મહજખખ-મહાયક્ષ.

જખખેસ-યક્ષેશ.

કુરુમો-કુસુમ.

ખંભો-પ્રભ.

મણુઓ-મનુજ.

સંતિકરં સંતિજિણું, જગસરણું જ-
યસિરોઘ દાયારં ॥ સમરામિ ભત્તપાલગ-
નિવ્વાણીગરૂડકચસેવં ॥ ૧ ॥

અર્થ—શાંતિના કરનાર, જગતને શરણુભૂત, જયલક્ષ્મી
(જય અને લક્ષ્મી) ના આપનાર અને ભક્તજનોનું પાલન
કરનાર નિર્વાણી દેવી અને ગરૂડ યક્ષે કરી છે સેવા જેની એવા
શ્રી શાંતિનાથ જિનનું હું સ્મરણુ કરું છું. ૧

ૐ સનમો વિધ્યોસહિ-પત્તાણું સં-
તિસામિપાયાણું ॥ ઐસ્વાહામંત્રેણું, સ-
વ્વાસવદુરિઅહરણુણું ॥ ૨ ॥

અર્થ—વિપ્રૌઠૌષધિ લખિધને પામેલા, ‘ૐ સ્વાહા’^૧ મંત્ર-
વડે સર્વ ઉપદ્રવ અને પાપને હરનારા (અથવા ઐ સ્વાહા મં-
ત્રવડે યુક્ત અને સર્વ ઉપદ્રવ અને પાપને હરનારા) પૂજ્ય
શાંતિનાથને ઝંકાર પૂર્વક નમસ્કાર હો ! ૨

૧ જેના વિષ્ટા અને મૂત્ર ઓષધી રૂપ છે અર્થાત જેના વિષ્ટા અને
મૂત્ર સર્વ રોગને હરણુ કરે છે એવી લખિધવાળા.

૨ સ્ત્રિમંત્રમાં કહેલ મંત્ર બીજ.

૩ “ ૐ નમો વિધ્યોસહિપત્તાણું ઐ સ્વાહા ” એ પદ વડે બપ
કરવો.

ૐ સંતિનમુક્કારો, 'ખેલોસહિમાઈ-
લહિપત્તાણું' ॥ સૌં હ્રીં નમો સંવો-સહિ-
પત્તાણું ચ દેઈ સિરિં ॥ ૩ ॥

અર્થ—શ્લેષ્મૌષધિ આદિ લઙ્ગિને પામેલા શેભાયમાન
શ્રી શાંતિનાથને નમસ્કાર હો, વળી સર્વૌષધિ^૧ લઙ્ગિને પામેલા
શાંતિનાથને ૐ હ્રીં સહિત નમસ્કાર હો, જે નમસ્કાર (ભવ્યોને)
લક્ષ્મી આપે છે. અથવા ઐકાર સહિત શાંતિજિનને કરેલ નમ-
સ્કાર શ્લેષ્મૌષધિ આદિ લઙ્ગિ અને સર્વૌષધિ લઙ્ગિ પામેલા
સાધુઓને જ્ઞાન દર્શનાદિ (દ્રવ્ય અને ભાવ) લક્ષ્મી આપે છે. ૩

વાણીતિહુઅણુસામિણિ-સિરિદેવીજ-
ખખરાયગણિપિડગા ॥ ગહદ્દિસિપાલસુરિંદા,
સયાવિ રખખંતુ જિણુભત્તે ॥ ૪ ॥

૧ જેનાં શ્લેષ્મ અને નાકનો મેલ ઔષધરૂપ છે એ વગેરે લઙ્ગિવાળા.

૨ “ ૐ હ્રીં નમો ખેલોસહિલહિપત્તાણું ” અને “ ૐ હ્રીં
નમો સંવોસહિપત્તાણું ” એ એ સુરિમંત્ર છે, તેનો જાપ કરવાનો આશ્રાય
યુરગમ્ય સમજવો.

૩ જેનાં દાંત, નખ, કેશ અને શેષ વગેરે સર્વ અવયવો ઔષધરૂપ
એવી લઙ્ગિવાળા.

અર્થ—શ્રુતદેવી, ત્રણ ભુવનની ૧સ્વામિની, લક્ષ્મીદેવી અને
યક્ષરાજ ૨અભિષિટક, અહ, દિક્ષાળ અને દેવેન્દ્રો જિનના ભક્તોનું
સહાય રક્ષણ કરો! ૪

સોળ વિદ્યાદેવીઓ.

રખખંતૂ (તુ) મમ રોહિણી, પન્નત્તી
વજ્જસિંખલા ય સયા ॥ વજ્જંકુસિ ચ-
ક્કેસરા, નરદત્તા કાલિ મહકાલી ॥ ૫ ॥

અર્થ—૩રોહિણી, પ્રજ્ઞાસિ, વજ્જસિંખલા વજ્જંકુસી, ચક્રે-
શ્વરી, નરદત્તા, કાળી અને મહાકાળી, માઈ અને ઉપદેશણથી બી-
જાઓનું પણુ નિરંતર (સર્વ પ્રકારના ઉપદ્રવથી) રક્ષણ કરો! ૫

૧ સ્ત્રિમંત્ર પાઠપંચકની અધિષ્ઠાવિદ્યા દેવી, તેનું ધ્યાન કરનારાને
સહાય કરનારી.

૨ દ્વાદશાંગનો અધિષ્ઠાયકદેવ, યક્ષોમધ્યે કાંતિવડે વિશેષ શોભે છે
માટે તે યક્ષરાજ કહેવાય છે.

૩ પુણ્ય બીજને ઉત્પન્ન કરે તે રોહિણી, પ્રકૃષ્ટજ્ઞાન છે જેને વિષે
તે પ્રજ્ઞાસિ, દુષ્ટને દમન કરવા માટે વજ્જની પેઠે દુર્ભેદ સિંખલા છે જેના
હાથમાં તે વજ્જસિંખલા, વજ્જ અને અંકુશ એ અસ્ત્ર જેના હાથમાં છે તે
વજ્જંકુસી, હાથમાં નિરંતર ચક્રને ધારણ કરનારી તે ચક્રેશ્વરી, મનુષ્યને
વરદાન વગેરે દેવાવાળી તે નરદત્તા, સ્વામ વર્ણવાળી અથવા શત્રુઓને
વિષે દાળની ઉપમા છે જેને તે કાળી, ઘણા સ્વામ વર્ણવાળી અને શત્રુ-
ઓને મહાકાળ સદશ તે મહાકાળી, ગૌર (હિંમવલ) વર્ણવાળી તે

(૨૪૯)

ગોરી તહ ગંધારી, મહજલા માણુવી
અ વઠરૂદા ॥ અચ્છુતા માણુસિયા, મહ-
માણુસિયાઉ દેવીઓ ॥ ૬ ॥

અર્થ—ગોરી ગાંધારી, મહાજલા, માનવી અને વૈરાટયા
અચ્છુતા, માનસિકા અને મહામાનસિકા એ (સોળ) દેવીઓ
(રક્ષણ કરે !) ૬

ચોવીશ તીર્થકરના યક્ષો.

જજખા ગોમુહ મહજખખ, તિમુહ જ-
ખખેસ તુંખરૂ કુસુમો ॥ માયંગવિજયઅ-
જિયા, બંભો માણુઓ સુરકુમારો ॥ ૭ ॥

ગોરી, ગાયના વાહનને ધારણ કરનારી તે ગાંધારી, સર્વ અસ્ત્રો (ફેંક-
વાનાં હથિયાર) ની મોટી જલા છે જેને તે મહાજલા, મનુષ્યની
જનની (માતા) તુલ્ય તે માનવી, અન્યોઅન્ય વૈરની ઉપશાંતિ માટે
આગમન છે તેનું તે વૈરાટયા, પાપનો સ્પર્શ નથી જેને તે અચ્છુતા,
ધ્યાન કરનારના મનને સાન્નિધ્ય કરવાવાળી તે માનસિકા અને ધ્યાન
કરનારના મનને મહાસાન્નિધ્ય કરવાવાળી તે મહામાનસિકા. એ સોળ
દેવીઓનું વિદ્યાપ્રધાનત્વ હોવાથી તે વિદ્યાદેવીઓ કહેવાય છે એ દેવીઓને
મંત્રપટ્ટમાં પોતપોતાને સ્થાનકે સ્થાપન કરીને તેનું ધ્યાન કરે તો તે ધ્યાન
સુખને દેનાર થાય છે.

અર્થ—*યક્ષોનાં નામ કહે છે—ગોમુખ, મહાયક્ષ, ત્રિમુખ, યક્ષેશ, તુંબરૂ, કુસુમ, માતંગ, વિજય, અનિત, બ્રહ્મ, મનુજ, સુ-રકુમાર. ૭

* આ સાતથી દશ ગાથામાં વર્ણવેલા વર્તમાન ચોવીસીના ચોવીસ તીર્થકરોના અને યક્ષણીઓના વર્ણ વાહન અને આકાર વગેરે અનુક્રમે આ પ્રમાણે બાણવા—

૧ ગોમુખ સોના જેવા વર્ણવાળો, ગજવાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણી બે ભૂજમાં વરદ તથા અક્ષમાળા અને ડાબી બે ભૂજમાં મા-તુલિંગ (ખીજોર) અને પાશ હોય છે. ૨ મહાયક્ષ સ્થામવર્ણ, ચાર મુખ, ગજવાહન અને આઠ હાથવાળો છે. જમણા ચાર હાથમાં વરદ, મુદ્ગર, અક્ષત્ર (નાની માળા) અને પાશ હોય છે. તથા ડાબા ચાર હાથમાં ખીજોર, અભય, અંકુશ અને શકિત હોય છે. ૩ ત્રિમુખ ત્રણ નેત્ર, ત્રણ મુખ, સ્થામવર્ણ, મયુરવાહન અને છ ભૂજવાળો છે. જમણી ત્રણ ભૂજ નકુલ, ગદા અને અભય યુક્ત હોય અને ડાબી ત્રણ ભૂજ ખીજોર, નાગ અને અક્ષત્ર યુક્ત હોય છે. ૪ હૃદયર સ્થામ કાંતિ, ગજવાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણી ભૂજઓમાં ખીજોર ને અક્ષત્ર હોય અને ડાબી ભૂજઓમાં નકુલ ને અંકુશ હોય. ૫ તુંબરૂ શ્વેતવર્ણ, ગરુડવાહન. અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણા બે હાથ વરદ અને શકિતયુક્ત હોય અને ડાબા બે હાથ ગદા અને નાગપાશ યુક્ત હોય. ૬ કુસુમ નીલવર્ણ, કુરંગ (હરણ) વાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે, જમણા બે હાથમાં કૃણ અને અભય હોય છે અને ડાબા બે હાથમાં નકુલ અને અક્ષત્ર હોય છે. ૭ માતંગ નીલ-વર્ણ, મજ્જવાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણી બે ભૂજઓમાં ખીલ્વ અને પાશ હોય ત્યારે ડાબી બે ભૂજઓમાં નકુલ અને અંકુશ હોય. ૮ વિજય હરિત વર્ણ, ત્રણ લોચન, હંસવાહન અને બે ભૂજવાળો છે. જમણા હાથમાં ચક્ર અને ડાબા હાથમાં મુદ્ગર હોય. ૯ અનિત શ્વેતવર્ણ, કૂર્મ-

(૨૫૧)

શીખદાર્ય.

છમ્બુહ-પણ્ડુમુખ

કિન્નર-કિન્નર.

પચાલ-પાતાળ.

ગરલો-ગરડ.

વાહન, અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણા બે હાથ માતુલિંગ, અક્ષસૂત્ર યુક્ત હોય છે અને ડાબા હાથ નકુલ, કુંતકાળ યુક્ત હોય છે. ૧૦. બ્રહ્મા ચાર મુખ, ત્રણ નેત્ર, શ્વેતવર્ણ, પદ્માસન અને આઠ ભૂજવાળો છે. જમણા ચાર હાથમાં માતુલિંગ, મુદ્રગર, પાશ અને અભય હોય છે અને ડાબા ચાર હાથમાં નકુલ, ગદા, અંકુશ અને અક્ષસૂત્ર હોય છે. ૧૧ મનુજ અથવા હન્ધીર શ્વેતવર્ણ, ત્રણ નેત્ર, વૃષભ વાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણા બે હાથમાં માતુલિંગ અને ગદા હોય છે અને ડાબા બે હાથ નકુલ અને અક્ષસૂત્ર યુક્ત હોય છે. ૧૨ સુરકૃમાર શ્વેતવર્ણ, હંસવાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણા બે હાથ માતુલિંગ અને બાણયુક્ત અને ડાબા બે હાથ નકુલ અને ધનુષ્યયુક્ત હોય છે. ૧૩ પણ્ડુમુખ શ્વેતવર્ણ, શિખિ (મોર) વાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણા છ હાથ રૂઝ, ચક્ર, બાણ, ખડ્ગ, પાશ અને અક્ષસૂત્રયુક્ત હોય અને ડાબા છ હાથ નકુલ, ચક્ર, ધનુષ્ય, ફલક, અંકુશ અને અભયયુક્ત હોય છે. ૧૪ પાતાલ ત્રણ મુખ, રક્તવર્ણ, મકરવાહન અને છ ભૂજવાળો છે. જમણા ત્રણ હાથ પદ્મ, ખડ્ગ અને પાશયુક્ત હોય છે અને ડાબા ત્રણ હાથ નકુલ, ફલક અને અક્ષસૂત્ર યુક્ત હોય છે. ૧૫ કિન્નર ત્રણ મુખ, રક્તવર્ણ, કૃમિ (કાચમો) વાહન અને છ ભૂજવાળો છે. જમણા ત્રણ હાથ બીજપૂરક, ગદા અને અભયયુક્ત હોય અને ડાબા ત્રણ હાથ નકુલ, પદ્મ અને અક્ષમાલા યુક્ત હોય. ૧૬ ગરડ વરાહવાહન, કોકિલવન, શ્યામવર્ણ અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણા બે હાથમાં બીજપૂરક ને પદ્મ અને ડાબા બે હાથ નકુલ ને અક્ષસૂત્ર યુક્ત હોય છે. ૧૭ ગંધર્વ શ્યામવર્ણ, હંસવાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે, જમણા બે હાથ વરદ ને પાશયુક્ત હોય છે અને ડાબા બે હાથમાં માતુલિંગ અને અંકુશ હોય છે. ૧૮ યક્ષેન્દ્ર છ મુખ, ત્રણ નેત્ર, શ્યામવર્ણ, શંખ (અથવા

અંધવ-ગંધર્વ.

કૂખર-કુખેર.

ભિહિડી-ભૂકુટી.

જખખદા-મક્ષેં.

વઃણો-વરણ.

ગોમેહો-ગોમેધ.

મોર) વાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે. તેના જમણા છ હાથ બીજપૂરક, બાણ, ખડ્ગ, મુદ્ગર, પાશ અને અભયયુક્ત છે અને ડાબા છ હાથ નકુલ, ધનુ, કલક, શૂલ, અંકુશ અને અક્ષસૂત્રયુક્ત હોય છે. ૧૯ કૂખર-કુખેર ચાર મુખ, ઈંદ્રાયુધ (નીલ) વર્ણ, ગજવાહન અને આઠ ભૂજવાળો છે. તેના જમણા ચાર હાથમાં વરદ, પરશુ, શૂલ અને અભય હોય છે અને ડાબા ચાર હાથમાં બીજપૂરક, શકિત, મુદ્ગર અને અક્ષસૂત્ર હોય છે. ૨૦ વરણ ચાર મુખ, ત્રણ નેત્ર, શ્વેતવર્ણ, વૃષભવાહન, જટામુકુટ ભૂપિત અને આઠ ભૂજવાળો છે. તેના જમણા ચાર હાથમાં બીજપૂરક, ગદા, બાણ અને શકિત હોય છે અને ડાબા ચાર હાથમાં નકુલ, પદ્મ, ધનુ અને પરશુ હોય છે. ૨૧ ભૂકુટી ચાર મુખ, ત્રણ નેત્ર, સોના જેવો વર્ણ, વૃષભવાહન અને આઠ ભૂજવાળો છે. તેના જમણા ચાર હાથમાં બીજપૂરક, શકિત, મુદ્ગર અને અભય છે અને ડાબા ચાર હાથમાં નકુલ, પરશુ, વજ્ર અને અક્ષસૂત્ર છે. ૨૨ ગોમેધ ત્રણ મુખ, શ્યામ કાન્તિ, પુરૂષ વાહન અને છ ભૂજવાળો છે. તેના જમણા ચાર હાથમાં માતુલિંગ, પરશુ અને ચક્ર છે અને ડાબા ત્રણ હાથમાં નકુલ, શૂલ અને શકિત છે. ૨૩ પાર્થિ અથવા વામન ગજ-મુખ, સર્પકળામંડિત મસ્તક, શ્યામવર્ણ, કૂર્મવાહન અને ચાર ભૂજવાળો છે. જમણા બે હાથમાં બીજપૂરક ને સર્પ (અથવા માતુલિંગ ને ગદા) છે અને ડાબા બે હાથમાં નકુલ અને સર્પ છે. ૨૪ માતંગ શ્યામવણુ ગજવાહન અને બે ભૂજવાળો છે. જમણા હાથમાં નકુલ અને ડાબા હાથમાં બીજપૂરક છે.

૧ ચક્રેશ્વરી અથવા અપ્રતિચક્રા સુવર્ણવર્ણા, ગરુડવાહન અને આઠ ભૂજવાળી છે. જમણી ચાર ભૂજમાં વરદ, બાણ, ચક્ર અને પાશ છે અને ડાબા ચાર હાથમાં ધનુષ્ય, વજ્ર, ચક્ર અને અંકુશ છે. ૨ અગ્નિતા ગૌરવર્ણ

પાસમાથંગા-પાર્થ	અનિયા-અનિતા
દુરિઆરિ-દુરિતારી.	અચ્યુઅ-અચ્યુતા.
સંતા-શંતા	જાલા-જાલા.

લોહાસનાધિ (ગૌ) ૩૬ અને ચાર હાથવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને પાશ છે અને ડાબા બે હાથમાં બીજપૂરક અને અંકુશ છે. ૩ દુરિતારિ ગૌરવર્ણ, મેઘાવાહન અને ચાર હાથવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને અક્ષસૂત્ર છે અને ડાબા બે હાથમાં ફલ અને અભય છે. ૪ કાલી સ્યામવર્ણ, પદ્માસન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને પાશ છે અને ડાબા બે હાથમાં નાગ અને અંકુશ છે. ૫ મહાકાલી સોનાજેવા વર્ણ, પદ્માસન, ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને પાશ છે અને ડાબા બે હાથમાં માતુલિંગ અને અંકુશ છે. ૬ અચ્યુતા સ્યામવર્ણ, નરવાહન અને ચાર ભૂજવાળી છે. દક્ષિણ બે હાથમાં વરદ અને બાણ છે અને ડાબા બે હાથમાં ધનુષ્ય અને અભય (અથવા બીજે અને અંકુશ) છે. ૭ શંતા સુવર્ણવર્ણ, ગજવાહન અને ચતુર્ભુજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને અક્ષસૂત્ર છે અને ડાબા બે હાથમાં શૂલ અને અભય છે. ૮ જવાલા-ભૂકુટી પીળાવર્ણ, વરા (હ) વાહન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં ખડ્ગ અને મુદ્ગર છે. ડાબા બે હાથમાં ફલક અને પરશુ છે. ૯ મુતારિકા ગૌરવર્ણ, વૃષભ વાહન અને ચાર ભૂજવાળી છે. તેના જમણા બે હાથમાં વરદ અને અક્ષસૂત્ર છે અને ડાબા બે હાથમાં કળશ ને અંકુશ છે. ૧૦ અશોકા નીલવર્ણ, પદ્માસન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને પાશ (અથવા મુદ્ગર) છે અને ડાબા બે હાથમાં ફલક અને અંકુશ છે. ૧૧ શ્રીવત્સા-માનવા ગૌરવર્ણ, સિંહાસન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને મુદ્ગર છે અને ડાબા બે હાથમાં કલશ અને અંકુશ (અથવા પૂષ્પ ને ગદા) છે, ૧૨ પ્રવરા-ચંડા સ્યામવર્ણ, અશ્વવાહન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને શકિત છે અને ડાબા બે

સુતારયાસોય-સુતારકા, અશોકા.

સિરિવચ્છા-શ્રીવત્સા.

ચંડા-ચંડા.

વિજયકુંસિ-વજયા, અંકુશા.

પન્નધરિ-પન્નગા એમ

નિવ્વાણી-નિર્વાણી.

હાથમાં પુષ્પ અને ગદા છે. ૧૩ વિજયા-વિદિતા હરિવર્ણ, પદ્માસન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં બાણ અને પાશ છે અને ડાબા બે હાથમાં ધનુષ્ય અને નાગ છે. ૧૪ અંકુશા ગૌરવર્ણ, પદ્માસન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં ખડ્ગ અને પાશ છે અને ડાબા બે હાથમાં ફલક અને અંકુશ છે. ૧૫ પન્નગા-કંઠર્પા ગૌરવર્ણ, મત્સ્ય વાહન અને ચારભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં હિત્પલ (કમળ) અને અંકુશ છે અને ડાબા બે હાથમાં પદ્મ અને અગ્રય છે. ૧૬ નિર્વાણી સુવર્ણ કાંતિ, પદ્માસન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં પ્રસ્તક અને હિત્પલ છે અને ડાબા બે હાથમાં કમંડલુ અને કમલ છે. ૧૭ અચ્યુતા-ખલા સુવર્ણ વર્ણ, મયુરવાહન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં બીજપૂરક અને શલ અને ડાબા બે હાથમાં મુખંદી (એક જાતનું શસ્ત્ર) અને પદ્મ છે. ૧૮ ધારણી નીલવર્ણ, પદ્માસન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં માતુલિંગ અને હિત્પલ છે અને ડાબા બે હાથમાં પદ્મ અને અક્ષસુત છે. ૧૯ વૈરોટયા કૃષ્ણવર્ણ, પદ્માસન અને ચારભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને અક્ષસુત અને ડાબા બે હાથમાં બીજપૂરક અને શકિત છે. ૨૦ અચ્યુતા-દત્તા કનકવર્ણ, લક્ષ્મીપદ્માસન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને અક્ષસુત અને ડાબા બે હાથમાં બીજપૂરક અને શલ છે. ૨૧ ગાંધારી શ્વેતવર્ણ, હંસવાહન અને ચાર ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં વરદ અને ખડ્ગ અને ડાબા હાથમાં બીજપૂરક અને કુત (લલુ) છે. ૨૨ અંબા કનકકાંતિ સિંહવાહન અને ચારભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં આત્રલુંખી અને પાશ અને ડાબા બે હાથમાં ચક્ર અને અંકુશ છે. ૨૩ પદ્માવતી કનકવર્ણ, કુર્કુટસર્પ વાહન અને ચતુર્ભૂજવાળી છે. જમણા બે હાથમાં પદ્મ

અચ્યુઆ-અચ્યુતા

ચૈરદ્રુત-ચૈરાટ્યા, અચ્યુમા.

અંખ-અંખા.

સિદ્ધા-સિદ્ધા.

નિત્યરખણુરયા-તીર્થ રક્ષામાં તત્પર.

સુરાસુરી-દેવ દેવીઓ.

વંતર-ચંતર દેવ.

કુણ્ડ-કરો.

અમ્હ-અમારું.

મુદ્ધિ-મમ્યગ્ દ્રષ્ટિ.

સંઘસહ-સંઘની.

સંતિજણુચંદા-શાંતિજન ચંદ્ર.

કરંડ-કરો.

મુણિમુંદરસરિ-મુનિમુંદરસરિએ.

સંતિનાહ-શાંતિનાથની

સમ્મદ્ધિ-સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ.

તિકાત-ત્રણ કાળ.

ઉવદ્વરાહુઓ-ઉપદેવે રહિત.

સુહસંપથ-સુખમંપદાને.

તવગચ્છ-તપોગચ્છ રૂપ.

બુગવર-યુગપ્રવાન.

ધરણી-ધારણી

ગંધારિ-ગાંધારો.

પઉમાવર્ધ-પદ્માવતી.

ધંબ-એ પ્રકારે.

અદ્દેવિ-મીઞ પણ ચારે પ્રકારના.

ચઉહાવિ-મીઞ પણ.

ભેગ્ણિપમુહા-યોગિની પ્રમુખ.

રખખ-રક્ષણ.

એર-એ પ્રકારે.

સુરગણસહિઓ-દેવસમુદાયે સ-

દિત (શાંતિજન)

મજ્ઝવિ-મારી પણ.

રખખ-રક્ષા.

થુઅમહિમા-સ્તવ્યો છે મહિમા

જેનો એવા.

સરંધ-ચિંતવે.

જો-જો પુરૂષ.

સ લહુધ-તે પામે છે.

પરમ-ઉત્કૃષ્ટ.

ગયણુદિણ્યર-આકાશમાં સ્થઈ

સમાન.

અને પાશ અને ડાળા હાથમાં ફલ અને અંકુશ છે. ૨૪ સિદ્ધાધિકા હ-
રિતવર્ણ, સિંદવાહન અને ચાર જૂળવાળી છે. જમણા બે હાથમાં પુસ્તક
(પદ્મ) ને અલય (પાશ) અને ડાળા બે હાથમાં બીજપૂરક અને વીણા
છે. આ ચોવીસ યજ્ઞ અને શાસન દેવીઓ શાસનતા અધિકાયક હોવાથી
હમેશા સ્મરણ કરવા યોગ્ય છે.

સિરિસોમસુંદરગુરુજી—શ્રી સોમ સુંદર સુપસાયલદ્ધ—રૂડા પ્રસાદરૂડે પ્રાપ્ત
 ગુરૂના. કરી છે.
 ગણહરવિજયસિદ્ધી—ગણધર વિદ્યાની ભણુઈ—કહે છે.
 સિદ્ધિ જોણે એવો. સીસો—શિષ્ય (મુનિસુંદર સરિ).

છમ્મુહ પચાલ કિન્નર, ગરૂલો ગંધવ્વ
 તહ ય જખિંખદો ॥ કૂબર વરૂણો ભિઉડી,
 ગોમેહો પાસમાયંગા ॥ ૮ ॥

અર્થ—ધમ્મુખ,, પાતાળ, કિન્નર, ગરૂડ, ગંધર્વ તેમજ વળી
 વલ્લેન્દ્ર, કૂબર, વરૂણ, ભૂકુટી, ગોમેધ, પાર્શ્વ અને માતાંગ. ૮
 ચોવીશ તીર્થકરની શાસન દેવી.

દેવીઓ ચક્રકેસરિ, અજિયા દુરિઆરિ
 કાલિ મહાકાલી ॥ અચ્યુતા સંતા જલા,
 સુતારયાસોય સિરિવચ્છા ॥ ૯ ॥

અર્થ—દેવીઓનાં નામ કહે છે—ચક્રેશ્વરી, અજિતા, દુરિ-
 તારી, કાળો, મહાકાળી, અચ્યુતા, શાંતા, જવાલા, સુતારકા, અ-
 શોકા, શ્રીવત્સા. ૯

ચંડા વિજયંકુસિપન્નઘત્તિ નિવ્વાણિ
 અચ્યુઆ ધરણી ॥ વૈરદ્વદ્ધુત્ત (દત્ત) ગંધારિ,

અંબ પઉમાવઠ સિદ્ધા ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—અંડા, વિજયા, અંકુશા, પન્નગા, નિર્વાણી, અચ્યુતા, ધારિણી, વૈરાટયા, અધુષ્ઠા (દત્તા), ગંધારી, અંબા, પદ્માવતી અને સિદ્ધા. ૧૦

ઇઅ તિત્થરખખાણુરયા, અન્નેવિ સુરા
સુરી ચ ચઉહાવિ ॥ વંતરન્નેઇણિપમુહા, કુ-
ણુંતુ રખખં સયા અમહં ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—એ પ્રકારે તીર્થ (ચતુર્વિધ સંઘ) ની રક્ષામાં ત-
ત્પર પૂર્વોક્ત યક્ષ, યક્ષણીઓ અને બીજા પણુ ચારે પ્રકારના
દેવદેવીઓ, ૧ વ્યંતર અને ૨ યોગિની પ્રમુખ (આ સ્તોત્રનું સ્મ-
રણ કરનારા અથવા શ્રી શાંતિનાથના ભક્ત એવા) અમારું નિ-
રંતર રક્ષણ કરો! ૧૧

એવં સુદ્ધિકુસુરગાણુ-સહિઓ સંઘસ્સ
સંતિજિણુચંદો ॥ મજ્ઞવિ કરેઉ રખખં,
મુણિસુંદરસૂરિથુઅમહિમા ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—એ પ્રકારે સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ દેવ સમુદાયે સહિત અને
મુનિ માંહે પ્રધાન શ્રુતકેવળી વગેરેએ અને પંડિતોએ (મુનિ

---

૧ ઘંટાકર્ણાદિ બાવન વીર અથવા માણિભદ્રાદિ ક્ષેત્રપાળ.

૨ ભદ્રકાળી પ્રમુખ ચોસઠ યોગિની.

સુંદર સૂરિએ) સ્તવ્યો છે મહિમા જેનો એવા શાંતિજનચંદ્ર,
સંઘની અને મારી પણ રક્ષા કરે । ૧૨

ઈચ્છા સંતિનાહ સમ્મ-દિટ્ઠી* રખખં સરઈ
તિકાલં જો ॥ સંવોવદ્વરહિઓ, સ લહઈ
સુહસંપયં પરમં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—એ પ્રકારે જે સમ્યક્ દ્રષ્ટિ મનુષ્ય શાંતિનાથની ર-
ક્ષાને ત્રણે કાળ સ્મરણ કરે છે તે સર્વ જાપદ્રવથી રહિત થયે છતાં
ઉત્કૃષ્ટ સુખ સંપાદને પામે છે. ૧૩.

તવગચ્છગયાણુદિણુયર-જુગવરસિરિ-
સોમસુંદરગુરુણું ॥ સુપસાયલહગાણુહર-વિ-
જ્જસિદ્ધી ભાણુઈ સીસો ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—તપગચ્છરૂપ ગગનમાં સૂર્યસમાન યુગપ્રધાન શ્રી
સોમસુંદરસૂરિ શુદ્ધતા રૂડા પ્રસાદ વડે પ્રાપ્ત કરી છે ગણધર વિદ્યા
સિદ્ધિ જેણે એવો શિષ્ય (સુનિસુંદરસૂરિ) ભણેછે—કહે છે. ૧૪
ઇતિ શ્રી સંતિકરસ્તવનનૂ.

---

* અહીં સંતિનાહ અને રખખંની વચ્ચે સમ્મદિટ્ઠી એ પદનું
વ્યવધાન પ્રાકૃત વ્યાકરણના નિયમથી છે.

૧ શુકનું નામ લેવાની લાલસાએ કેટલાએક આ વાદમી આપા ગણે
છે, તેમાં કાંઈ વિગત નથી.

(૨૫૯)

૪ ॥ અથ તિજયપહુત* ॥

શબ્દાર્થ.

તિજયપહુત-ત્રણ જગતના સ્વામી-
પણાને.

મહાપાંડુરજુતાણું-મહાપ્રાતિહાર્ય
સહિતના.

સરેમિ-રમરણ કરે છું.

પણુવીસા-પચ્ચીસ.

પનરસ-પંદર.

જિણુવરસમૂહો-જિનેશ્વરનો સમુદાય.

સયલદુરિઅ-અર્ધા પાપને.

ભક્તિજુતાણું-ભક્તિવાનનાં.

પણુયાલા-પીસ્તાળીશ.

તીસા-ત્રીશ.

જિણુવરિંદા-જિનેશ્વરો.

સાધાણું-શાકિનીના.

ધોરવસગ્ગ-ધોર હિપસર્ગને.

સત્તરિ-સિત્તેર.

સદ્દી-સાડ

જિણુગણું-જિનનો સમુદાય.

વાલિજલજલણું-વ્યાધિ, પાણી, અગ્નિ, હુરિંદરિચોર-વાધ, હાથી, ચોર
અરિમહાભય-શત્રુના મોટા ભયને.

પયાસય-પ્રકટ કરનાર.

અમુઠ-આઠ.

સમયજિખત-જાળક્ષેત્રને વિષે.

ઠિઆણું-રહેવાના.

અક્ક-સમૂહ અથવા યંત્રને

અસીઆ-એંશી.

પન્નાસ-પચાસ.

નાસેકે-નાશ કરો !

ભવિઆણું-ભવજનોનાં.

વીસા-ત્રીશ

વિય-નિશ્ચયે-વળી.

પત્તતરી-પંચોતેર.

ગહુભૂઅરખખ-મહ, ભૂત, રાક્ષસ
અને

પણાસંતુ-પ્રકર્ષે નાશ કરો.

પણુતીસા-પાંત્રીશ.

પંચેવ-પાંચ નિશ્ચયે.

એસો-એ.

અને

* આ સ્તોત્રમાં એકસો સિત્તેર જિનનાં સ્તુતિ હોવાથી " સત્તરિ-
સયં શ્વત્તં " એ નામ પણ આ સ્તોત્રનું છે. શ્રી માનદેવ સરિએ કાષ્ઠ
વખતે શ્રી મંધવો વ્યંરે કરેલ હિપસર્ગ નિવારવા અર્થે આ સ્તોત્ર રચ્યું
છે એવો સંપ્રદાય છે

હરહ-હરણ કરો.	પણુપન્ના-પંચાવન.
દસેવ-દશ નિશ્ચયે.	પત્રહી-પાસઠ.
તહય-તેમજ.	ચેવ-નિશ્ચયે.
ચાલીસા-ચાળીસ.	રખખંતુ-રક્ષણ કરો.
મે-મારા	સરીર-શરીરને.
દેવાસુરપણુમિઆ-દેવ અને દાનવે	સિદ્ધા-સિદ્ધ થયેલા.
નમસ્કર કરાયેલા	હરહુંહઃ-મંત્રમીઝક્ષરો છે.
સરમુંસઃ-મંત્રમીઝક્ષરો છે.	આલિહિય-લખ્યું છે.
નામગળસ-સાધકનું નામ જેના	ચક્ક-ચંત્ર
મધ્યમા એવો	કિર-નિશ્ચયે.
સંવચ્છોભદ્ર-સર્વતોભદ્ર.	રોહિણિ-રોહિણી.
પત્તિ-પ્રગતિ.	વજ્રસિંખલા-વજ્રશુંખલા.
વજ્રખંડુસિઆ-વજ્રાંકુશા.	ચક્રેસર-ચક્રેશ્વરી.
નરદતા-નરદતા.	કાલિ-કાળી.
મહાકાલિ-મહાકાળી.	ગારી-ગૌરી.

તિજયપહુતપયાસય-અઠમહાપાડિહે-
 રજુતાણું ॥ સમયખિખત્તઠિઆણું, સરેમિ
 ચક્કં જિણિહાણું ॥ ૧ ॥

અર્થ—ત્રણ ભુવનની ઠકુરાઈને પ્રકટ કરનારા આઠ મહા
 પ્રાતિહાર્યયુક્ત અને કાળક્ષેત્ર (અઢી દ્વીપ) માં વર્તતા જિનેન્દ્રોના
 વૃંદ ('ચંત્ર') ને હું સમરણ કરું છું.

૧ જ્યાં રાત્રી દિવસરૂપ કાળની પ્રધાનતા છે એવા કાળક્ષેત્ર એટલે

પાણુવીસા ય અસીઆ, પનરસ પન્ના-
સ જિણુવરસમૂહો ॥ નાસેઉ સયલદુરિઅં,
ભવિઆણું ભત્તિજીતાણું ॥ ૨ ॥

અહીં દ્વીપને વિષે લિપનન થયેલા ૧૭૦ જિનની સ્તવના યંત્રવડે થાય છે, જે યંત્ર મોટા અને ઘણા માહાત્મ્યવાળો છે; તે યંત્ર કરવાની રીત આ પ્રમાણે જાણવી—

૨૫	૮૦	ક્ષિ	૧૫	૫૦
૨૦	૪૫	ષ	૩૦	૭૫
ક્ષિ	૫	ઐ	સ્વા	હા
૭૦	૩૫	સ્વા	૬૦	૫
૨૫	૧૦	હા	૬૫	૪૦

આ જાણુમાં જણાવ્યા મુજબ તે યંત્રના પાંચ હિસા અને પાંચ આડા જાનાં કરવાં એટલે પચીસ જાનાં થયાં, તેમાં મધ્યના આડા પાંચ જાનામાં ‘ક્ષિષ ઐ સ્વાહા’ એ પાંચ અક્ષરની પાંચ મહાભૂતાત્મક મહા વિદ્યા લખવી તેમજ મધ્યના પાંચ હિસા જાનામાં

પણુ એજ પાંચ અક્ષરની મહાવિદ્યા લખવી. (તેમાં ક્ષિ પૃથ્વી બીજ, ષ અપ્બીજ, ઐ અગ્નિબીજ, સ્વા પવનબીજ અને હા આકાશબીજ છે.) પહેલી આડી પંક્તિના જાકાના ચાર જાનામાં બીજી ગાથામાં બતાવેલા ૨૫-૮૦-૧૫-૫૦ એ ચાર અંકો અનુક્રમે લખવા, બીજી આડી પંક્તિના જાકાના ચાર જાનામાં ત્રીજી ગાથામાં બતાવેલા ૨૦-૪૫-૩૦-૭૫ એ ચાર અંકો અનુક્રમે લખવા, ચોથી આડી પંક્તિના જાકાના ચાર જાનામાં ચોથી ગાથામાં બતાવેલા ૭૦-૩૫-૬૦-૫ એ ચાર અંકો અનુક્રમે લખવા અને પાંચમી આડી પંક્તિના જાકાના ચાર જાનામાં પાંચમી ગાથામાં બતાવેલા ૫૫-૧૦-૬૫-૪૦ એ ચાર અંકો અનુક્રમે લખવા. તે પછી છઠ્ઠી ગાથામાં બતાવેલા હ (દુરિતાનાશક સૂર્યબીજ) ર (પાપદહનકારક અગ્નિ-

અર્થે પચ્ચીશ, એંશી, પંદર અને પચાસ એ પ્રકારે (યંત્રમાં લખેલ) તીર્થંકરનો સમુદાય ભક્તિવાન ભવ્યજનોનાં અર્ધાં પાપનો નાશ કરે ! ૨.

વીસા પાણ્યાલા વિય, તીસા પન્નત-
રી જિણુવરિંદા ॥ ગહભૂઅરખસાઈણિ—
ઘોરવસગ્ગં પાણાસંતુ ॥ ૩ ॥

ખીજ), હું (જૂતાદિત્રાસક ક્રોધખીજ અને આત્મરક્ષક કવચ) હઃ (સૂચ્ય ખીજે સંપૂર્ણિત) એ ચાર ખીજક્ષરો પહેલી આડી લીંટીના અંકેવાળા ચાર ખાનામાં અંકો નીચે અનુક્રમે મૂકવા અને સ (સૌમ્યતાકારક ચંદ્ર-ખીજ) ર (તેજોદીપન અગ્નિખીજ) સું (સર્વ દુરિતને શાંત કરનાર શા-મક) અને સઃ (ચંદ્રખીજે સંપૂર્ણિત) એ ચાર અક્ષરો ખીજ આડી લીંટીના અંકેવાળા ચાર ખાનામાં અનુક્રમે મૂકવા. ચોથી આડી લીંટીના અંકેવાળા ચાર ખાનામાં પણ હરહુંહઃ એ ચાર ખીજક્ષરો મૂકવા અને પાંચમી આડી લીંટીના અંકેવાળા ચાર ખાનામાં સરસુંસઃ એ ચાર ખીજક્ષરો લખવા. આ છઠી ગાથાના આરંભમાં ઝોંછે તે પંચપરમેષ્ઠિ વાચક છે અને હરહુંહઃ એ ચાર ખીજક્ષરોવડે અનુક્રમે પદ્મા, જયા, વિજયા અને અપ-રાજિતા એ ચાર દેવીઓના નામ જણાવા.

આ યંત્રની ચાર ઉભી, ચાર આડી અને બે તીર્ચ્છી એમ દશ લા-ઈનના અંકોનો સરવાળો કરતાં દરેકનો સરવાળો ૧૭૦ થાય છે, સર્વ ખાણુથી સરખી ગણતરી મળે છે તેથી સર્વતોભદ્ર એવું આ યંત્રનું નામ છે. આ યંત્રના ચારે ખાણુના પડખાના અંકેવાળા ૧૬ ખાનામાં અનુક્રમે સાતમી અને આઠમી ગાથામાં જતાવેલી ૧૬ વિદ્યાદેવીઓના નામ ઝોં હોં શ્રીં એ ત્રણ ખીજક્ષરો સહિત અને અંતમાં નમઃ પદ સહિત લખવા.

અર્થ—વીશ, પીસ્તાળીશ વળી ત્રીશ અને પંચોતેર એ પ્રકારે જિનેશ્વરે શ્રદ્ધ, ભૂત, રાક્ષસ અને શાકિનીથી ઉત્પન્ન થયેલા ઘોર ઉપસર્જનો પ્રકર્ષે નાશ કરે ! ૩

સત્તરિ પાણુતીસા વિય, સઠ્ઠી પંચેવ

જાણુગણે એસો ॥ વાહિજલજલાણુહરિકરિ-
ચોરારિમહાભયં હરઉ ॥ ૪ ॥

અર્થ—સિત્તેર, પાંત્રીશ વળી સાઠ અને નિશ્ચે પાંચ એ જિનસમુદાય, વ્યાધિ, પાણી (અથવા તાવ), અગ્નિ, વાઘ, હાથી, ચોર અને શત્રુના મોટા ભયને હરણુ કરે ! ૪

પાણુપન્ના ય દસેવ ય, પન્નઠ્ઠી તહય

ચેવ ચાલીસા ॥ રખખંતુ મે સરીરં, દેવા-
સુરપાણુમિઆ સિદ્ધા ॥ ૫ ॥

અર્થ—પંચાવન અને વળી દશ, પાંસઠ તેમજ નિશ્ચે ચાળીશ એ દેવદાનવે નમસ્કાર કરાએલા અને સિદ્ધ થએલા એવા જિનો મારા શરીરનું રક્ષણ કરે ! ૫

ઓં હરહુંહઃ સરસુંસઃ, હરહુંહઃ તહય

ચેવ સરસુંસઃ ॥ આલિહિયનામગખ્ભં,
ચક્કં કિરે સંવઓભદં ॥ ૬ ॥

અર્થ—ઐ હરહુંહઃ સરમુંસઃ હરહુંહઃ તેમજ સુરમુંસઃ ઐ
મંત્ર બીજાક્ષરોએ સહિત લખ્યું છે સાધક પુરૂષનું નામ જેના
મધ્યમાં એવો યંત્ર તે સર્વતોભદ્ર બાબુવો. ૬

ઐ રોહિણિ પન્નત્તિ, વજ્રસિંખલા
તહય વજ્રઅંકુસિઆ ॥ ચક્રેસરિ નરદ-
તા, કાલિ મહાકાલિ તહ ગૌરી ॥ ૭ ॥

અર્થ—તે યંત્રમાં ઐ (પ્રણવબીજ), હ્રીં (માયાબીજ) અને
શ્રીં (લક્ષ્મી બીજ) એ ત્રણ મંત્રબીજ પૂર્વક સોળ દેવીઓનાં
નામ લખવાં, તે કહે છે—રોહિણી, પ્રજ્ઞસિ, વજ્રસિંખલા તેમજ વ-
જ્રાંકુસ, ચક્રેશ્વરી, નરદતા, કાળી મહાકાળી તેમજ ગૌરી, ૭.

શબ્દાર્થ.

ગંધારિ-ગંધારિ.

મહાજ્જલા-મહાજ્જલા.

માણુવિ-માનવી.

વધરૂટ્ટ-વૈરેટ્યા.

અચ્ચુતા-અચ્ચુતા.

માણુસિ-માનસી.

મહામાણુસિઆ-મહામાનસિકા.

વિજ્ઞાદેવોઆ-વિદ્યાદેવીઆ.

પંચદસ-પંદર.

કર્મભૂમિમુ-કર્મભૂમિમાં.

ઉત્પન્ન-ઉત્પન્ન થયેલા.

સત્તરિસય-અંકસો સિત્તરને.

જિણાણુ-જિનોનું.

વિવિહ-ગતગતના-વિવિધ.

રયણુધવન્ન-રત્નાદિના વર્ણવડે.

ઉવસોહિઅ-શોભિત.

દુરિઆઘ-પાપોને.

ચઉત્તીસ-ચાત્રીશ.

અઘસયણુઆ-અતિશયયુક્ત.

અઘમહાપાડિહર-આઠ મહાપ્રાતિ-

કયસોહા-કરી છે શોભા જેની એવા.

ધાર્યે

નિત્યયરા-તીર્થકરો.

ઝાએઅવ્વા-ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે.

વરકણુયસંખ-એક મુવર્ણ, શંખ,
ઘણુસન્નિહ-મેઘ સરખા વર્ણવાળા.

વિગયમોહ-મોહરહિત.

જિણાણુ-જિનેશ્વરાનું.

વંદે-વાંદું છું.

ભવણુવર્ધ-ભવનપાતિ.

જોઈસવાસી-જ્યોતિષકાસી.

જે કેવિ-જે કાઈ.

ઉવસમંતુ-ઉપશાંત હો !

અંદણુકપૂરેણુ-અખડ અને કપૂરવડે.

લિહિહિણુ-લખીને.

પીઅ-પાધો હતો.

ગહભૂઅ-ગ્રહ, ભૂત,

પણાસેઈ-પ્રકરે નાશ કરે છે.

ઈઅ-એ પ્રકારે.

સમ્મ-સમ્યક્.

મંત-મંત્રન.

પહિલિહિઅ-લખલ.

વિજયવંત-વિજય મેળવનાર.

નિઅ-નિરંતર.

ગયમોહા-મોહરહિત

પયતેણુ-આદરવડે.

વિદુમમરગય-પરવાળા, નીલમણિ
(અને)

સત્તરિસય-એકસો સિત્તરને.

સવ્વામરપૂઈય-સર્વ દેવોવડે પૂજિ-
તને.

વાણુવંતર-વાણુવ્યંતર.

વિમાણુવાસી-વૈમાનિક.

દુકુદેવા-દુષ્ટ (શાસનદ્રેષી) દેવો.

મમ-મને.

ફલઅ-પાટીઆમાં.

ખાલિઅ-ધાયેલ

એગંતરાઈ-એકાંતરિયો વગેરે ન્વર.

સાઈણિમુઅ-શાકિની અને મો-
ગકન.

સત્તરિસયજંત-એકસો સિત્તરના
યંત્રને.

દુવારિ-દ્વારણામાં-દ્વારમાં.

દુરિઆરિ-કષ્ટ અને શત્રુનો.

નિખસંત-નિઃશંકેલ.

અઅહ-પૂર્વ.

ગંધારિ મહજ્જલા, માણુવિ વઈરૂદ્ધ
તહય અઅધુતા ॥ માણુસિ મહમાણુસિઆ,

વિજ્ઞાનદેવીઓ રખખંતુ ॥ ૮ ॥

અર્થ—ગાંધારી, મહાજવાલા, માનવી, વૈરોઢ્યા તેમજ
અધુષ્ઠા, માનસિ, મહામાનસિકા (એ સોળ) વિદ્યાદેવીઓ માફે
રક્ષણ કરો ! ૮

પંચદસકર્મભૂમિસુ, ઉત્પન્નં સત્તરિં
જિણાણુ સયં ॥ વિવિહરયાણાઘવત્રો-વસો-
હિયં હરઉ દુરિઆઘં ॥ ૯ ॥

અર્થ—પંદર કર્મભૂમિને વિષે ઉત્પન્ન થયેલ, વિવિધ
રત્નાદિકના વર્ણવડે શોભિત એકસો સિત્તેર જિનનો સમુદાય
અમારાં દુરિતો-પાપોનું હરણ કરો ! ૯

ચઉતીસઅઘસયજુઆ, અઠ્ઠમહાપાડિ-
હરકયસોહા ॥ તિત્થયરા ગયમોહા ઝાએ-
અવ્વા પયત્તોણું ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—ચોત્રીસ અતિશયયુક્ત, આઠ મહા પ્રાતિહાર્યે કરી

૧ પાંચ ભરતક્ષેત્ર, પાંચ ઐરવતક્ષેત્ર અને પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્ર મળી
પંદર કર્મભૂમિમાં શ્રીઅજિતનાથજીને વારે ઉત્કૃષ્ટ કાળ હોવાથી ૧૭૦ જિને-
શ્વરો થયા હતા. ૧૬૦ પાંચ મહાવિદેહની ૧૬૦ વિજયમાં અને ૧૦ ભરત
ઐરવતમાં મળી કુલ ૧૭૦, તેનું આ સ્તોત્ર છે.

છે શોભા જેની એવા અને ગયો છે મોહ જેનો એવા તીર્થકરે
આદરવડે ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે. ૧૦

(ૐ) વરકણુયસંખવિદુમ-મરગયધણુ-
સન્નિહં વિગયમોહં ॥ સત્તરિસયં જિણુણું,
સંવામરપૂઠયં વંદે (સ્વાહા) ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—પ્રધાન સુવર્ણ, શંખ, પરવાળા, નીલમણિ અને મેઘ
સરખા વર્ણવાળા એટલે પાંચે વર્ણવાળા, ગયો છે મોહ જેનો
એવા અને સર્વ દેવોવડે પૂજિત એકસો સિત્તર જિનના સમુદા-
યને હું વાંહુ છું. અહિં ‘ઓ’ પરમેષીવાચક છે અને ‘સ્વાહા’
દેવોને બળીદાન આપતાં બોલાય છે. ૧૧

(ૐ) ભવાણુવર્ધવાણુવંતર-જોઘસવાસી
વિમાણુવાસી ચ ॥ જે કેવિ દુર્ઘદેવા, તે
સંવે ઉવસમંતુ મમં ॥ ૧૨ ॥ સ્વાહા ॥

અર્થ—ભવનપતિ, વાણુવંતર, જ્યોતિષિ અને વૈમાનિક
જે કોઇપણ દુષ્ટ દેવતા (શાસન દ્રેષી) છે તે સર્વ મને ઉષ-
શાંત હો-મને વિદ્મ મ કરો. ૧૨

ચંદ્રાણુકપૂરેણું, ફલેએલિહિણુ ખા-

૧ કેટલાએક અવ એમ કહે છે કે—કાંશ્યસ્થાલાદિમાં કપૂર, ગોર-
ચંદન, કસર, ચંદન અને કસ્તૂરી વગેરેનો કર્દમ કરીને સાત વખત લેખ

લિચ્ચં પીચ્ચં ॥ ॥એગંતરાઈગહભૂચ્ચ, -સાઈ-
શિમુગ્ગં પાણીસેઈ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—ચંદન અને કપૂરવડે પાટીયામાં (ઉપર જણાવેલો
ચંત્ર) લખીને પછી ઘોઘને આ ચંત્ર પીધો છતાં એકાંતરીયા વગેરે
તાવ, ગ્રહ, ભૂત, શાકિની અને મોગક (ઉપલક્ષણથી બીજા પણ
કુદ રોગ ભૂતાદિના આવેશ વિગેરે) નો પ્રકરે નાશ કરે છે. ૧૩

ઈચ્ચ સત્તરિસયજંતં, સમ્મં મંતં *કુ-
વારિ પહિલિહિચ્ચં ॥ દુરિઆરિવિજયવંતં^૧
નિજ્જભંતં નિચ્ચમચ્ચેહ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—એ પ્રકારે દ્વારમાં લખેલ એકસો સિત્તેર જિનનો
ચંત્ર જે સમ્યગ્ મંત્ર છે, તે કષ્ટ અને શત્રુનો વિજય મેળવનાર
છે, તેને નિઃસંદેહ પૂણે ! ૧૪

ઈતિ સત્તરિસયં શ્રુતં.

કરતો, જાંયામાં સકવી તેના ઉપર ચંત્ર લખીને પૂજ્ય, જૂપાદિવડે પૂજન
કરી તેના ન્દવણુનું પાણી પીવાથી રોગ નશ.

* અહીં કેટલાએક કહે છે કે—રૂપા અગર ત્રાંપાના પત્રામાં ચંત્ર
લખીને ગૃહ મધ્યે નિરંતર પૂજન કરવું અને કાર્ય વખતે શુદ્ધ જળે પ્રક્ષા-
લ્ન કરીને તે જળ પીવું.

૧ અહીં “ દુરિઆરિવિજયવંતં ” એવા પાઠ પણ છે ત્યાં “ કુપ્ટ
અને શત્રુનો વિજય કરનાર એવું તંત્ર એટલે (એકસોસિત્તેર જિનના
ચંત્રરૂપ) શાસ્ત્ર ” એ પ્રકારે અર્થ લેવો.

પ ॥ અથ નંમિઝીણુસ્તોત્રમ્ ॥

શબ્દાર્થ.

નમિઝીણુ-નમસ્કાર કરીને.

ચૂડામણિ-મુકુટને વિષે રહેલી

મણિઓના

મુણિણા-પાર્શ્વનાથ મુનિના.

ચલણુબદ્ધ-ચરણયુગલ-પે પગને.

પણાસણુ-વિશેષે નાશ કરનાર.

પુચ્છ-કહીશ.

કરચરણુ-હાથ, પગ,

નિબુકુનાસા-મંત્રી ગયેલ નાકવાળા

અથવા જીવવાની આશા વિનાના-

કુટુંભહારોગાનલ-કાદરૂપ મલા રોગ

તે રૂપ અગ્નિના.

તે-તે પુરૂષો.

તુહુ-તમારા.

સલિલજલિ-પાણીની અંજળી

(ખેંચી) ના.

વણુદવદ્ધ-વનના અગ્નિવંદે દાઝેલાં.

ગિરિપાયવ વ્ય-પર્વતના વૃક્ષોની

ગેડે.

લચ્છી-આરોગ્ય લક્ષ્મીનં.

જલનિહિ-સમુદ્રમાં.

પણુચ મુરગણુ-નમસ્કાર કરનારા

દેવ સમુદાયના.

કિરણુરંજિત્-કિરણોવડે શોભાય-

માન.

મહાભય-મોટા ભયને.

સંસ્તવ-સ્તોત્રને.

સડિય-મરી ગયેલા છે.

નહુ મુહુ-નખ અને મુખ જેનાં

એવા.

વિવત્તસાયત્રા-લાવણ્ય રહિત.

કુલિંગ-તાણુખા જેવી પીડાવડે

નિદ્દર્શસ્વંગા-દાઝ્યાં છે સર્વ અંગે

જેમનાં એવા.

ચલણારાહુણુ-ચરણોની સેવારૂપ.

સેય-સંચયનવડે-

તુરિયચ્છાયા-વૃદ્ધિ પામી છે શોભા

(કાંતિ) જેમની એવા છતાં.

પત્તા-પામેલા-પામે છે.

પુણુ-ફરીથી.

દુષ્પાયપ્રુણિય-દુષ્ટ વાયુવડે ક્ષોભ

પામેલા.

* આ સ્તોત્ર શ્રી વીર પ્રભુની ૨૦ મી પાટે થયેલા વૃહદ્ગચ્છીજ્ઞ શ્રીમન્માનતુંગસૂરિએ રચ્યું છે. તેમણે આ સ્તોત્રની આકાશી ગાથા રચતાં નાગરાજને વશ કર્યો હતો.

ઉજ્જ્વલકલ્લોલ-ઉદાર કલ્લોલ

(મોજા) ના.

સંભાંત-સંભાંત થયેલા (અને)

નિજામય-અલાસીઓએ.

અવિદલિત્ય જાણવતા-નથી ભાંગ્યું

વહાણુ જેનું એવા છતા.

ખણેણુ-જાણવામાં.

દુઃખિચ્ચ-દુઃખિત.

પાસજિણુ-પાર્શ્વનાથના.

ચિચ્ચ-નિશ્ચયે.

નમંતિ-નમે છે.

લીસણુ આરાવે-ભયંકર શબ્દો

થઈ રહ્યા છે જેનેવિષે એવા.

ભયવિસંકુલ-ભયવડે વિદ્રીક થયેલા

મુકવાવારે-છોડી દીધો છે વહાણુ

હાંકવારૂપ વ્યાપાર જેને વિષે

એવા.

પાવંતિ-પામે છે.

કૂલં-સમુદ્રના કિનારાને.

નિચ્ચં-નિરંતર.

જે-જેઓ.

નરા-મનુષ્યો.

નમિણુ પાણુયસુરગણુ-ચૂડામણિકિર-
ણુરંજિતં મુણિણુ ॥ ચલણુશ્ચઅલં મહાભય
-પણાસણં સંથવં વુચ્છં ॥ ૧ ॥

૧ મહા ઉત્સવ અને અભય નિર્ભયતા તે અન્તે વિષે પાણુ અવસ્ય
અસણુ કરવા યોગ્ય અર્થાત્ ઉત્સવ અને નિર્ભયતાનાં વિષે અવસ્ય સ્મ-
રણુ કરવા યોગ્ય એવું સંસ્તવ આવે અર્થ પાણુ થાય છે. મોટા ભય ૧૬
વર્ણુવ્યા છે પણ કેટલેક ઠેકાણે રોગજલજલાણુ ઇત્યાદિ આઠ ભય પણ
વર્ણુવ્યા છે માટે આ સ્તોત્રમાં સ્તોત્ર કર્તા આઠ ભય નિવારણુ લક્ષણુ પ્ર-
જ્ઞના અતિશયનું વર્ણુન બમે ગાથાવડે કરેછે. પ્રથમ ઉદ્દેશ અને પછી નિર્દેશ
હોય છે પણ એવી શૈલી આ સ્તોત્રકાર ગાયાર્થે રાખી નથી. કર્તાએ પ્રથમ
આઠ ભયનિવારક અતિશય વર્ણુવીને પાછળથી રોગજલ ઇત્યાદિ ગાથાવડે
ચોતાનો ઉદ્દેશ જણાવ્યો છે. ભક્તામરસેતોત્રમાં પણ ઉક્ત આચાર્ય મહા-
રાજાએ આવી શૈલી રાખી છે.

અર્થ—નમસ્કાર કરતા એવા દેવસમુદાયના મુકુટને વિષે રહેલી મહિમોના કિરણોવડે શોભાયમાન પાર્શ્વનાથ મુનિના અરણ્ય યુગલને નમસ્કાર કરીને મોટા બયોને વિશેષ નાથ કરનાર સંસ્તવને હું કરીશ. ૧

રોગભયહરમાહાત્મ્ય.

સહિયકરચરણનહમુહ, નિયુહનાસા
વિવન્નલાયન્ના ॥ કુર્મહારોગાનલ-પુલિ-
ગનિદ્દુસન્વંગા ॥ ૨ ॥

તે તુહ ચલાણારાહણુ—સલિલંજલિસે-
યવુટ્ટિયચ્છાયા^૧ ॥ વણુદ્વદ્દુ ગિરિપાય—વન્વ
પત્તા પુણ્ણ લચ્છિં ॥ ૩ ॥

અર્થ—સડી ગયાં છે હાથ, પગ, નખ અને મુખ જેના, એસી ગયેલી છે નાસિકા જેની (અથવા નાશ થઈ છે આથા જેની એટલે જીવવાની આથા વિનાના), નાથ પામ્યું છે લાવણ્ય (સૌંદર્ય) જેનું અને કોઢરૂપ મહારોગ તે રૂપ અગ્નિના તણુ-આ જેવી પીડાવડે હાઝ્યાં છે સર્વ અંગો જેમનાં એવા મનુષ્યો વનના અગ્નિવડે હાઝેલાં પર્વતના વૃક્ષોની પેઠે, તમારા ચરણોની

૧ વિવર્ણલાવણ્યા: એટલે વિરૂપ લાવણ્યવાળા અર્થાત કદરૂપાં એવું અર્થ પણ થાય છે. ૨ વુટ્ટિચ્છાહા (વર્ધિતોત્સાહ:)

સેવારૂપ પાણીની અંજળીના સિંચનવડે વૃદ્ધિ પામી છે શોભા-
કાન્તિ જેમની એવા છતા ફરીથી આરોગ્યલક્ષ્મીને પામે છે.
સુદૃઢ ઉચ્છાદા એવો પાઠ છે ત્યાં ' વૃદ્ધિ પામ્યો છે ઉત્સાહ
જેમનો ' એવો અર્થ લેવો. ૨-૩

દુઃવાયખુભિય જલનિહિ, ઉખલક-
લ્લોલભીસણારાવે ॥ સંભંતભયવિસંકુલ-
નિજભામયમુક્કવાવારે ॥ ૪

અવિદ્વલિચ્છાણવત્તા, ખણેણ પાવંતિ
ઇચ્છિચ્છાં કૂલં ॥ પાસજિણુચલાણુમુચ્છલં,
નિચ્ચં ચિચ્ચ જે નમંતિ નરા ॥ ૫ ॥

અર્થ—દુષ્ટ વાયુવડે ક્ષોભ પામેલા, ઉદાર કલ્લોલના ભય-
કર શબ્દો થઈ રહ્યા છે જેને વિષે અને સંજ્ઞાંત થયેલા તેમજ
ભયવડે વિર્ણ્વલ થયેલા ખલાસીઓએ છોડી લીધો છે (વહાણ
હાંકવારૂપ) વ્યાપાર જેને વિષે એવા સમુદ્રને વિષે; જે મનુષ્યો
પાર્શ્વનાથના ચરણ યુગલને નિશ્ચે નિરંતર નમે છે તેઓ, નથી
ભાંગ્યું વહાણ જેનું એવા છતા ક્ષણવારમાં ઇચ્છિત એવા સમુદ્રના
કિનારાને પામે છે. ૪-૫

શબ્દાર્થ.

ખરપવણુ—પ્રચંડ પવનવડે.

વણુદવ—વનના અગ્નિની.

મિલિય—એકત્ર થયેલા.

ડળળ'ત—દાઝતી.

મુદ્ધમયવહુ—મુઝ્ય હરણીઓના.

ભીસણુરવ—ભયંકર શબ્દવડે.

વણે—વનને વિષે.

કમ જુઅસં—ચરણયુગલને.

સયસયતિહુઅણાભોઅમ્—સમગ્ર ત્રણ

ભુવનના પ્રપંચ જોણે એવા.

સંભરંતિ—રૂંડે પ્રકારે સ્મરણ કરે છે.

ન કુણુઈ—નથી કરતા.

ભયં—ભય.

વિસસંત—સુશોભિત

કુરિઆરૂણુ—ચંચળ લાલ.

તરંતજહાસં—ચપળ (લપલપ થતી)

હલવાળા.

ભીસણાચારં—ભયંકર આકારવાળો.

ક્રીડસરિસં—ક્રીડાસમાન.

વિસમવિસવેગા—આકરા વિપનો

વેગે જેમણે એવા.

નામજખરં—નામાક્ષરરૂપ.

મંતગુરૂઅઃ—મંત્રવડે ગરિષ્ઠ.

નરા—મનુષ્યા

અડવીસુ—અટવીઓને વિષે

ઉધ્ધુય—વિસ્તાર પામેલા.

જાસાવસિ—જ્વાળાની શ્રેણિવડે.

સયસદુમગહણે—સગળા વૃક્ષના મ-

હનો (વનખડો) છે જેને

વિષે એવા.

ભીસણુમિ—ભયંકર.

જગગુરૂણુ—જગદ્ગુરૂના.

નિવ્વાવિઅ—આપત્તિના તાપન

ઉપશાંતિવડે સુખી કર્યો છે.

જે-જેઓ.

મહુઆ—મનુષ્યો.

જલણુ—અગ્નિ.

તેસિં—તેઓને.

ભોગભીસણુ—ફણાવડે ભયંકર.

નયણુ—નેત્રવાળા. (અને)

ઉગભુઅંગં—ઉગ્ર સર્પને.

નવજાલયસત્યહું—નવીનમેધ સદૃશ

મત્રંતિ—માને છે.

હૂરપરિચ્છૂઠ—અત્યંત સમરત મ-

કારે ટાળ્યો છે.

તુહ—તમારા.

કુડસિદ્ધ—પ્રકટ પ્રભાવવડે સિદ્ધ

થયેલ.

લોઅમ્—લોકને વિષે.

ભિદ્ધિતક્કરં—ભિદ્ધ, ચોર,

પ્રલિંઠસહસ્ર-વનચર જીવા અને
વાધના.

પુત્ર-હુઃખીજનોવાળા.

ઉદ્ભૂતરિય-વૂંટ્યા છે,

અવિલુપ્ત-નથી ચોરાયું.

વિહવસારા-ઉત્કૃષ્ટ ધન જેનું એવા
છતા.

પણામમત્તવાવારા-પ્રણામ માત્ર
વ્યાપારવાળા.

સિઘ્વ-તત્કાળી.

હિયઈચ્છિય-હૃદયમાં ઇચ્છિત.

સદલીમાસુ-શબ્દોવડે ભયંકર,

ભયવિહુર-ભયવડે વિહ્વલ

અકાયર-ભિષ્ટ લોદ્રાએ.

પહિયસત્થાસુ-મુસાફરોના સાથે
જેને વિગે એવી.

તુહુ-તમારા.

નાહુ-હે નાથ !

વવગયવિઘ્ના-વિશેષે ગયાં છે વિઘ્નો
જેનાં એવા છતા.

પન્ના-પામે છે.

ઠાણું-સ્થાનને.

અગ્નિ ભયહર માહાત્મ્ય.

ખરપવાણુધ્ધુયવાણુદવ-જલાવલિભિલિ-
યસયલદ્ધુમગહણે ॥ ૬૪૪ ॥ તમુદ્ધમયવહુ-ભી-
સાણુરવભીસાણુંમિ વાણે ॥ ૬ ॥

જગણુરણે ૧ કમજુઅલં, નિન્વાવિઅ-
સયલનિહુઆણુભોઅં ॥ જે સંભરંતિ મ-
ણુઆ, ન કુણુઈ જલણે ભયં તેસિં ॥ ૭ ॥

૧ કં પાણી અયુગ્મ અસમાધિને અલતિ-નિવારયતિ ઇતિ અલં
એટલે નિવારણ કરનાર અર્થાત્ પૂર્વોક્ત વિશેષણયુક્ત અસમાધિને નિવારણ
કરનાર પાણીને જે મનુષ્યો સં રૂં પ્રકારે ભરંતિ ઘટાદિકે રૂં તેને અગ્નિ
ભય કરતો નથી, આવો અર્થ પણ થાયછે-

અર્થ:—પ્રચંડ પવનવડે આમતેમ વિસ્તાર પામેલા એવા વનના અગ્નિની જ્વાળાની શ્રેણીવડે પરસ્પર એકત્ર થયેલાં વૃક્ષનાં ગહનો (વન ખંડો) છે જેને વિષે એવા અને દાઝતી મુઝ્ઝ હરણીઓના ભયંકર શબ્દોવડે (અથવા જળેલા વનને વિષે જ્વાળાથી વ્યાકુલ મૃગલાઓના ઘણા આકંઠવડે) ભયાનક વનને વિષે; જગદ્ગુરૂ (પાર્શ્વનાથ પ્રભુ) ના, આપત્તિના તાપની ઉપશાંતિવડે સુખી કર્યો છે સકલ ત્રણ ભુવનનો પ્રપંચ (અથવા વિસ્તાર) જેણે એવા ચરણ યુગલનું જે મનુષ્યો રૂડે પ્રકારે સ્મરણ કરે છે તેઓને તે અગ્નિ ભય કરતો નથી. ૬-૭

સર્પ ભયહર માહાત્મ્ય.

વિલસંતભોગભીસણુ-પુરિઆરણુનય-
ણુતરલજ્જહાલં ॥ ઉગ્ગભુઅંગં નવજલય-
સત્થહં ^૧ભીસણુચારં ॥ ૮ ॥

મન્નંતિ કીડસરિસં, દૂરપરિચ્છૂઢવિસ-
મવિસવેગા ॥ તુહ નામખખરપુડસિ-દ્ધમં-
તગુરૂઆ^૨ નરા લોએ ॥ ૯ ॥

૧ ભીસણુચારં ભયંકર આચાર-વ્યવહાર છે જેનો એવો અથવા ભીસણુ આ સમન્તાત્ ચારો વેલ્લિનં યસ્ય સઃ ભીસણુચારસ્તં ભયંકર છે આમ તેમ બ્રમણુ જેનું એવો ઉગ્ર સર્પ, આ પ્રમાણે પણ અર્થ થાય છે.

૨ ગરૂઆ ક્રિતિ પાઠાન્તરમ્.

અર્થ:—સુશોભિત ફણા (અથવા દેહ) વડે ભયંકર ચં-
ચળ રક્ત નેત્રવાળા અને ચપળ (લપલપ થતી) જીભવાળા,
નવીન મેઘ જેવા ક્યામ અને ભયંકર આકૃતિવાળા ઉમ્મ સર્પને;
આ લોકમાં તમારા નામાક્ષર રૂપ પ્રકટ પ્રભાવવડે સિદ્ધ થયેલ
(ગાફૂરયાદિક) મંત્રવડે ગરિષ્ઠ મનુષ્યો, અત્યંત સમસ્ત પ્રકારે
ટાળ્યો છે આકરા વિષનો વેગ જેમણે એવા છતા કીડા સમાન
માને છે. ૮-૯

ચૌર ભયહર માહાત્મ્ય.

અડવીસુ ભિલ્લતક્કર-પુલિંદસદૂલસદ-
ભીમાસુ ॥ ભયવિહુરવુન્નકાયર-ઉલ્લૂરિયપ-
હિયસત્થાસુ ॥ ૧૦

અવિહુત્તવિહવસારા, તુહ નાહ ! પાણુ-
મમત્તવાવારા ॥ વવગયવિગ્ધા સિગ્ધં, પત્તા
હિયઘચ્ચિયં ઠાણું ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:—ભીલ (પહિવાસી), ચૌર, વનચર જીવો અને
વાઘના શબ્દોવડે ભયંકર અને ભયવડે વિહ્વલ એવા દુઃખીજનોવાળા
સુસાક્ષરોના સાથેને ભીલોએ હુંટયા છે જેને વિષે એવી સર્વ
અટવીઓને વિષે; હે નાથ ! તમારો પ્રણામ માત્ર વ્યાપાર છે જે-
મને એવા મનુષ્યો (માત્ર તમને પ્રણામજ કરનારા માણસો),
નથી હુંટયું ઉત્કૃષ્ટ ધન જેનું એવા છતા અને વિશેષે ગયાં છે

વિદ્યો જોમનાં એવા છતાં હૃદયમાં ઈચ્છેલ સ્થાનકને તત્કાળ
પામે છે. ૧૦-૧૧

શબ્દાર્થ.

પ્રજ્ઞલિપ્ત-પ્રજ્ઞવલિત-જ્ઞવલ્યમાન. અનસનયણું-અગ્નિ સરખા લાત્ર ફર-અત્યંત.	નેત્રવાળા.
વિચારિયમુહું-કાણું છે મુખ જેણે	મહાકાય-પ્રચંડ ક્રાયાવાળા.
એવા.	નહકુલિસઘાય-નાખ રૂપ વજ્રના
વિઅલિપ્ત-વિશેષે ભેદો છે.	પ્રહારવડે.
ગર્હદકુંભત્થલ-હસ્તિના કુંભસ્થળનો.	આભોષ્મ-વિસ્તાર જેણે એવા
પણુયસસંભ-નમસ્કાર કરનારા	(સિંહ) ને.
અને આદરવાળા	પત્થિવ-રાજાઓના.
નહમણિમાણિક્ક-જેના નખરૂપ	પડિઅપડિમરસ-પણાં છે પ્રતિગિષ્ટ
મણિ માણિક્યને વિષે.	એવા (પાર્શ્વપ્રભુ) ના
તુહ-તમારા.	વયણુપહરણુધરા-વચનરૂપ લથિયા-
સીદું-સિંહને.	રને ધારણુ કરનારા (મનુષ્યો).
કુદ્ધપિ-ક્રોધાયમાન પણ	ન ગણુતિ-નથી ગણુતા.
સસિધવલ-ચંદ્રસરખા ઉત્તલ.	દંતમુસલ-દંતુશળવાળાને.
દીલકરૂણાલ-મોટી ચંદના ઉજાળાવડે.	કુદ્ધિઉચ્છાલ-વધ્વો છે ઉત્સાહ જેના
મહુપિંગ-મધસરખા પીળા.	એવાને.
સસલિલનવ-જળથી ભરેલા નવીન	નયાણુદુઅલ-નેત્ર યુગલવાળાને.
ભીમ-ભયંકર.	જલહારાવ-મેઘસરખા ગર્જનાવાળાને.
મહાગર્હદ-મોટા ગજેન્દ્રને.	અચ્ચાસનપિ-અત્યંત નજીકરહેલા પણ.
તે-તેઓ.	ન વિગણુતિ-નથી ગણુતા.
તુમહ-તમારા.	મુણિવર્ધ-દે મુનિપતિ ।
તુંગ-ઉચ્ચત.	સમક્ષીણા-રૂડે પ્રકારે આશ્રય કરી

સમરંભિ-સંગ્રામને વિષે.

તિખખખખ-તિક્ષણ ખડ્ગનો.

અપવિદ્ધ-ઉચ્છ્રંખલ.

કુંતવિણ્ણિભિન્ન-ભાલા વડે વિશેષે
ભેદાયેલા.

મુક્ક-મૂકલા.

નિનિજઅદ્ય-જ્યાણે અહંકારવડે.

ઉદ્ગરરિકિનરિ'દ-ગર્વિષ્ઠ થયેલા શત્રુ-
રાજઓના.

જસં-યશને.

પાવંતિ-પામે છે.

પાસજિણુ-હે પાર્શ્વજિન !

તુહ-તમારા.

રહેલા છે.

અભિઘાય-પ્રહારવડે.

ઉદ્ધુયકમધે-નાયતા ધડો છે જેને
વિષે એવા.

કરિક્કલહ-હરિતના અચ્ચાઓએ.

સિક્કાર પઉરંભિ-સિક્કાર શબ્દોવડે
પ્રચૂર.

નિવહા-સમૂહને જેણે એવા.

ભડા-સુભટો.

ધવલં-ઉત્તમ.

પાવપસમિણુ !-પાપને પ્રદ્યે શાંત
કરનાર.

અભાવેણુ-પ્રભાવવડે.

સિંહ લયહર માહાત્મ્ય.

પજ્જલિઆનલનયાણું, દૂરવિયારિયમુહં
મહાકાયં ॥ નહકુલિસઘાયવિઅલિઅ-ગઠં.
દકુંભત્થલાભોઅં ॥ ૧૨ ॥

પણુયસસંભમપત્થિવ-^૧નહ મણિમાણિ-

૧ પ્રભુના નખ અત્યંત ક્રાંતિવાળા હોવાથી તેને મણિમાણિક્યની ઉપમા આપવામાં આવી છે. નમસ્કાર કરતી વખત નમસ્કાર કરનારનું પ્રતિબિંબ તે નખમાં પડે છે. અહીં બીજો અર્થ આ પ્રમાણે પણ થાય છે:-નમસ્કાર કરનારા અને આદરવાળા પાર્થિવ ઇંદ્રોના નહ એટલે નહ મસ્તકને વિષે રહેલા મુકુટ માંહેનાં મણિમાણિક્યને વિષે પણુ છે પ્રતિબિંબ જેનું એવા પ્રભુ.

કપડિઅપડિમસ્સ ॥ તુહ વચણુપહરણુધરા,
સીહં કુદ્ધંપિ ન ગણંતિ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—પ્રજ્વલિત અગ્નિ સરખા લાલ નેત્રવાળા, અત્યંત ક્રોધી છે મુખ જેણે એવા, પ્રચંડ ક્રોધવાળા અને નખરૂપ વજ્રના પ્રહારવડે વિશેષે ભેદી નાંખ્યો છે હસ્તિના કુંભસ્થળનો વિસ્તાર જેણે એવા ક્રોધાયમાન સિંહને પણ, નમસ્કાર કરનારા અને આદરવાળા રાજાઓના, જેના નખરૂપ મણિમાણિક્યને વિષે પડ્યાં છે પ્રતિબિંબ એવા જે તમે તેના વચનરૂપ હથિયારને ધારણ કરનારા મનુષ્યો ગણુતા નથી. અર્થાત્ તમારા વચનરૂપ શસ્ત્રને ધારણ કરનારા મનુષ્યો મોટા સિંહને પણ ભયકારી ગણુતા નથી. ૧૨-૧૩

ગજેન્દ્ર ભયહર માહાત્મ્ય.

સસિધવલદંતમુસલં, દીહકરૂદ્ધાલવુદ્ધિ-
ઉચ્છાલં ॥ મહુપિંગનયાણુજુઅલં, સસલિલ-
નવજલહરારાવં ॥ ૧૪ ॥

૧ આદી નવજલહરારાવં એવો પાઠ પણ છે ત્યાં અર્થ આ પ્રમાણે કરવો—“ નવિન મેઘ સદશ આકારવાળો ” શ્યામ અને ઉત્તત હોવાથી નવિન મેઘની ઉપમા આપી છે. તેના વળા સ્વ (સત) સલિલનવજલધારદાર એમ પણ અર્થ કરી શકાય એટલે પોતાના (અથવા સારા) પાણીવડે નવિન જળધારાને કરનાર મેઘ સદશ.

ભીમં મહાગર્દ્દ, અચ્યાસનંપિ તે ન
વિગાશંતિ ॥ જે તુમહ ચલાણુજીઅલં, મુણિ-
વર્ધ ! તુંગં સમક્ષીણા ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—ચંદ્ર સરખા ઉજ્જવલ છે બે હંતુશળો જેને, મોટી
શુંદના ઉછાળવાવડે વધ્યો છે ઉત્સાહ જેનો, મધ સરખું પિંગલ
(રક્તપિત) વર્ણવાળું નેત્ર યુગલ છે જેનું અને જગથી ભરેલા
નવિન મેઘ સરખી ગર્જના છે જેની એવા અત્યંત નજીક આવેલા
ચોટા ગજેન્દ્રને પણ, હે મુનિપતિ ! તમારા શુણુવડે ઉત્તત ચરણ
જુગલને જેઓ રૂડે પ્રકારે આશ્રય કરીને રહેલા છે તે મનુષ્યો
જણતા નથી. અર્થાત્ તે મનુષ્યો હાથીના ભયની સંભાવના પણ
કરતા નથી. ૧૪-૧૫

રણ ભયહર માહાત્મ્ય.

સમરંમિ તિષ્ઠખખગ્ગા,—ભિન્ધાયપવિ-
દ્ધઉધ્ધુયકમંધે ॥ કુંતવિણિભિન્નકરિકલહ,
મુક્કસિક્કારપઉરંમિ ॥ ૧૬ ॥

નિબિજઅદ્ધપુદ્ધરરિઉ—નરિંદનિવહાભડા

જસં ધવલં ॥ પાવંતિ પાવપસમિણુ, પા-
સન્નિણુ ! તુહ્યપભાવેણું ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—તિક્ષ્ણ ખડ્ગના પ્રહારવડે ઉચ્છ્રંખલની પેઠે આમતેમ નાચતા ધડા છે જેને વિષે એવા અને ભાલાવડે વિશેષે લેદાયેલા હસ્તિનાં અચ્ચાંઓએ મૂકેલા સિત્તાર શબ્દોવડે પ્રચૂર એવા સં-
આમને વિષે, હે પાપને પ્રકર્ષે શાંત કરનારા પાર્શ્વજિન ! તમારા પ્રભાવવડે છૂટ્યા છે અહંકારવડે ગર્વિષ્ઠ થયેલા શત્રુ રાજાઓના સમૂહને જેણે એવા સુભટો, ઉજ્જવળ યથાને પામે છે. ૧૬-૧૭

શબ્દાર્થ.

રોગજલજલણુ—રોગ. પાણી, અગ્નિ.	વિસહર—સર્વ.
ચોરારિમદ્ધ—ચોરરૂપ શત્રુ, સિંહ,	ગયરણુભયદ્ધ—ગ્રાથી અને ગ્રંથામથી
પાસન્નિણુ—પાર્શ્વજિનના.	ઉત્પન્ન થયેલા ભયો.
નામસંકિતાણુણુ—નામનું દ્વય પ્રકારે	પસમંતિ—અત્યંત શાંત થાય છે.
ઉચ્ચારણ કરવાવડે	સચ્ચાદ્ધ—સર્વ.
એવં—એ પ્રકારે.	મહાભયહર—મહાભયને હરનાર.
પાસન્નિણુદરસ—પાર્શ્વજિનને દેના.	સાધવ—નવનને.
ઉચ્ચાર—ઉદાર.	ભવિષ્યજણુ—અવ્યજ્જનોને.
આણુદયર—આતંદ કરનારને.	કક્ષુણુપરંપર—કલ્યાણની પરંપરાનું.
નિહાણુ—અધાનને.	રાયભય—સાત્યભય.
જખખરંખખસ—યક્ષ, રાક્ષસ.	કુરુમિણુદુરસઉણુ—કુરુવ્રમ, દુષ્ટ શુકન
રિખખપીડાસુ—નક્ષત્ર રાશીની પીડા-	(અને)
ઓતે વિષે.	સંઝામુ—મે સંધ્યાઓએ (સ-

પથે-અરણ્યાદિ માર્ગમાં.

ઉવસઝે-ઉપસર્ગમાં.

રંચણીસુ-ભયંકર રાત્રિઓને વિષે.

પઢઈ-ભણે છે.

તાણું-તેના

માણતું-ગરસ-માનતુંગમ્હરિના.

પાવં-પાપને.

સયલભુવણુ-સમરત જગત્પદ.

ઉવસઝાતે-ઉપસર્ગ કરતે છતે.

કમહાસુરંભિ-કમહ અસુર.

સંચલિઓ-ચલાયમાન થયા.

બુવઈહિં-સ્ત્રીઓવડે.

સંથુઓ-રતુતિ કરાવવા.

એઅરસ-એ (સ્તવના).

અદારસઅખખરેહિં-અદાર અદારાવડે.

જાણઈ-જાણે.

ઝાયઈ-ધ્યાન કરે.

કુડં-પ્રકટપણે.

કુણઈ-કરે.

અઠ્ઠતરસય-એકસો આઠ

નાસઈ-નાશ પામે છે.

તસ-તેના.

વાર અને સાંજ).

તહય-તેમજ.

જો-જો.

નિસુણઈ-સાંભળે છે.

કંઠણી-કવિનાં.

પાસો-પાર્શ્વનાથ.

પસમેઉ-પ્રશાંત કરા !

અચ્ચિઅચલણુ-પૂજનાં છે ચરણુ
જેનાં એવા.

ઝાણુઓ-ધ્યાનથડા.

સુરનરકિન્નર-દેવ, મનુષ્ય અને
કિન્નરની.

પાસજિણુ-પાર્શ્વજિન.

મજઝયારે-મઝ્યે.

મંતો-મંત્ર.

સો-તે.

પરંમપયત્થં-પરમપદ પ્રાપ્તને.

સમરણુ-સમરણુ.

સંતુટ્ટે હિયયેણુ-સંતુષ્ટ હૃદયવંદ.

વાહિભય-વ્યાધિથી ઉત્પન્ન ધંયસા
ભયો.

દૂરેણુ-દૂરથીજ-અત્યંત.

રોગાદિ અષ્ટ ભયહર માહાત્મ્ય.

રોગજલજલણુવિસહર,-ચોરાંરિમઈદગ-
ચરણુભયાઈ ॥ પાસજિણુનામસંકિ,-તણુણુ

પસમંતિ સંવાઈ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—પાર્શ્વજિનના નામનું રૂડા પ્રકારે (વિશુદ્ધ શ્રદ્ધાવડે) ઉચ્ચારણ કરવાવડે રોગ, જળ, અગ્નિ, સપ્તર્ષિ, ચોરસ પશુ, સિંહ અને સંશ્રામથી ઉત્પન્ન થયેલા સર્વ ભયો અત્યંત શાંત થાય છે અર્થાત્ ફરી ક્યારે પણ ઉત્પન્ન થતા નથી.

ૐ હ્રીં નમિઊણુ પાસ વિસહર વસહ પુલિંગ હ્રીં રોગજલ-
જલણુ વિસહરચોરાચિમર્ધદગચરણુભયાઈ..પસમંતિ મમઃ
સ્વાહા આ મહામંત્ર આ સ્તવની અંદર વેરાયેલા અક્ષરોથી
બનેલો છે.

ઉપસંહાર—સ્તોત્ર માહાત્મ્ય.

એવં મહાભયહરં, પાસજિણ્ણિદસસ સં-
થવમુચ્ચારં ॥ ૧ભવિયજણ્ણાણંદયરં, કલ્લાણ-

* મમ વાયુ શબ્દે પવનબીજ છૂટક છે. સ્વ આકાશ શબ્દે આકાશ બીજ અને હા એ છૂટક છે. વસહ પણ બીજ ગાથામાં વેરાયેલ છે. બીજને અક્ષરો તો પહેલી અને આ ગાથામાં સ્પષ્ટ છે.

૧ અર્થે ભવ્યની પાસે જનશબ્દ ન મૂક્યો હતો તો પણ એજ અર્થ કરી શકાત, પરંતુ અવ્યવહારાશીરૂપ નિગોદ વિષે રહેલ ભવ્યજીવોને આનંદકારી થવાનો સંભવ નથી માટે તે આખત રફુટ કરવાને માટે જન શબ્દ લીધો છે તેથી વ્યવહારાશીવાળા જીવો એમ અર્થ કરવો. અહીં પદ વિભંજન કરીને બીજો પણ અર્થ થાય છે તે આ પ્રમાણે—ભવિયજણ્ણાણુ

પરંપરનિહાણું ॥ ૧૯ ॥

રાયભયજખખરખખસ, કુસુમિણુકુસ-
ભિણુરિખખપીડાસુ ॥ સંઝાસુ દોસુ પંથે,
ઉવસગ્ગે તહય રયાણીસુ ॥ ૨૦ ॥

જો પઢઈ જો અ નિસુણુઈ, તાણું કઈણો
ય માણુતુંગરસ ॥ પાસો પાવં પસમેઉ,
સયલભુવાણુચિયયલણો ॥ ૨૧ ॥

અર્થ--એ પ્રકારે પાર્શ્વજિનેંદ્રના મહા ભયને હરનાર,
ઉદાર, ભવ્યજનોને આનંદ કરનાર અને કલ્યાણની પરંપરાનું સ્થાન
એવા સંસ્તવને; રાજ્યભય, યક્ષ, રાક્ષસ, કુસ્વપ્ન, દુષ્ટ શુકન અને
નક્ષત્ર રાશીની પીડાઓને વિષે, બન્ને સંધ્યાએ, અરણ્યાદિ
મર્ગમાં, ઉપસર્ગમાં તેમજ (ભયંકર) રાત્રિએ ને વિષે; જે ભણે
છે અને જે સાવધાનપણે સાંભળે છે તે બન્નેના અને કવિ
માનતુંગસુરિના પણ પાપને સમસ્ત જગત્પટે પૂજાયાં છે ચરણ જેનાં
એવા પાર્શ્વનાથ ભગવાન શાંત કરે-નિવારણ કરે. ૧૯-૨૦-૨૧

ભવ્યજનોને કલ્યાણપરં કલ્યાણકરક અને પરનિહાણું શત્રુના કપટને
અંદરે પાંધનાંકે અથવા શુદ્ધ કર્મને અટકાવનાંકે આ સંસ્તવ (સ્તોત્ર) છે.

ઉવસર્ગાંતે કમઠા—સુરંમિ આણુઓ
જો ન સંચલિઓ ॥ સુરનરકિન્નરગુવર્ધિ,
સંથુઓ જયઉ પાસજિણો ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—કમઠાસુરે? ઉવસર્ગ ક્યેં છતે જે (૫૮ જીવનિકાયના
હિતચિંતનરૂપ) ધ્યાનથી ચલાયમાન થયા નથી તે, દેવ મનુષ્ય
અને કિત્તરની સ્ત્રીઓવડે રૂડે પ્રકારે ક્તુતિ કરાયેલા પાર્શ્વજિન
જયવંત વર્તો. ૨૨

એઅરસ મજ્જયારે, અઠારસઅખખરેહિ
જો મંતો ॥ જો જાણુ સો ઝાયઈ, પરમ-
પયત્થં પુડં પાસં ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—આ સ્તવનના મધ્યે નમિજિણ પાસવિસહરવસહ
જિણકુલિંમ એ અઠાર અક્ષરોવડે બનેલ (ચિંતામણિ નામ
શુભ) મંત્ર છે તેને જે જાણે છે તે પરમપદપ્રાપ્ત (મંત્રમય)
પાર્શ્વનાથનું પ્રકટપણે (તે મંત્રવડે) ધ્યાન કરે છે. ૨૩

૧ શ્રી પાર્શ્વપ્રભુ સાથે પૂર્વના દશ લવથી કમઠને વૈર હતું. દશમે
ભવે કમઠ તાપસ થઈ પંચાગ્નિ તપ કરતો હતો તે વખતે તેની અગ્નિ માંહેલું
એક કાટ ચીરાવી તેમાંથી બળતો સર્પ બતાવી પ્રભુએ તેની અજ્ઞાનતા
જણાવી, છતાં તે પોતાનું અપમાન થયું ગણી વિશેષ વૈર મનમાં ચિંતવી
ધણી અજ્ઞાન તપ કરી મેઘમાલી દેવતા થયો, તેણે પૂર્વના વૈર યોગે પ્રભુ
કાઠિસગ્રધ્યાને હતા ત્યારે પ્રથમ ધૂળની વૃષ્ટી કરી, પછી મુશળધારા મેઘ
વરસાવ્યો વગેરે ઉવસર્ગ કર્યા છતાં પ્રભુ ધ્યાનમાં સ્થિર રહ્યા.

પાસહ સમરણુ ને કુણુઈ, સંતુઠે હિય-
 યેણુ ॥ અઠુંતરસયવાહિભય, નાસઈ તસ
 દૂરેણુ ॥ ૨૪ ॥ ઇતિ,

અર્થ—જે મનુષ્ય સંતુષ્ટ હૃદયવડે પાર્શ્વનાથનું ધ્યાન કરે
 છે તેના એક સો આઠ વ્યાધિથી ઉત્પન્ન થયેલા ભયો દૂરથીજ
 નાશ પામે છે. ૨૪

ઇતિ ભયહરસ્તોત્રં સપૂર્ણમ્.

—❀❀❀—

૬ ॥ અથ અજિતશાંતિ સ્તવનમ્ ॥*

શબ્દાર્થ.

અજિત્—અજિતનાથને.

જિત્સવ્યભય—જીત્યા છે સર્વ ભયો

સંતિ—શાંતિનાથને.

જેણે એવા.

* પૂર્વે શ્રી વર્ધમાનજિનશિષ્ય શ્રી નંદિપેણુ શ્રી શત્રુજય તીર્થે
 યાત્રાર્થ ગયેલા ત્યાં મૂળ પ્રાસાદમાં પ્રથમ તીર્થકર શ્રી આદિનાથજિનને
 નમસ્કાર કરીને એ પ્રાસાદમાં રહેલા અજિતનાથ અને શાંતિનાથને નમસ્કાર
 કરીને તે જાને પ્રાસાદના વચ્ચે કાઉસગ્ગધ્યાને રહ્યા. યથાશક્તિ કાઉસગ્ગ
 પૂર્ણ કરીને શ્રી અજિતનાથ અને શાંતિનાથ જિનની એક સાથે સ્તુતિ કરી.
 એ પ્રમાણે શ્રી મહાવીરજિન શિષ્ય નંદિપેણુ મહર્ષિએ આ અજિતશાંતિ
 સ્તવ રચ્યું. કોઈ આચાર્ય વળી એમ કહે છે કે શ્રી નેમિનાથ શિષ્ય શ્રી

પસંત-વિશેષે શાંત કર્યા છે.

જયગુરુ-જગતના ગુરુ.

સંતિ ગુણકરે-શાંતિરૂપ ગુણના કરનારા.

જિજીવસે-જિનેશ્વરને.

વવગય-નાશ થયો છે.

તે-તે બેને.

અહું-હું.

નિમ્મલસહાવે-નિર્મળ છે સ્વભાવ
જેનો એવા.

થોસામિ-સ્તુતિ કરીશ.

સુદિઠું-૩૬ પ્રકારે દેખ્યા છે.

સવ્વદુઃખ-સર્વ દુઃખો.

પસંતીણું-વિશેષે શાંત થયાં છે
જેનાં એવા.

સયા-નિરંતર.

અજિયસંતીણું-પરાભવ નહિ પામેલા
અને ઉપશાંત થયેલા.

અજિઅજિણું-હું અજિતજિન !

સવ્વગયપાવ-સર્વ રોગ અને પાપ
જેણે એવા.

દાવિ-બંને.

પણિવયામિ-પ્રણામ કરું છું.

મંગુલભાવે-અશોભન (માઠો)
ભાવ જેનો એવા.

વિઉલતવ-વિસ્તીર્ણ તપવડે.

નિરૂપમ-ઉપમારહિત (અને)

મહુપભાવે-મહાન્ છે પ્રભાવ
જેનો એવા.

સખભાવે-વિદ્યમાન ભાવા જેણે
એવા.

સવ્વપાવ-સર્વ પાપો.

પસંતિણું-વિશેષે શાંત થયાં છે
જેનાં એવા.

નમો-નમસ્કાર થાઓ.

અજિઅસંતિણું-અજિતનાથ અને
શાંતિનાથને.

નંદિષેણગણિ શ્રી શત્રુજય તીર્થ યાત્રાર્થે આવેલા ત્યારે ઉત્તર દક્ષિણ દિ-
શામાં રહેલા શ્રી અજિતનાથ અને શાંતિનાથના બે પ્રાસાદના અંતરાજે
રહીને શ્રી અજિતનાથ અને શાંતિનાથ જિનની સ્તુતિ એક સાથે કરી.

શ્રી શત્રુજય મહાકલ્પને વિષે કહ્યું છે કે-નેમિવયળેણ જત્તાગણ
જહિં નંદિસેળગણિવૃણા; વિહિઓ અજિઅસંતિથઓ, જયડ તય
પુંડરિયં તિત્થં. આ પ્રકારે અજિતશાંતિ સ્તવના કર્તા શ્રી નંદિષેણને કાર્મ
શ્રી મહાવીર જિન શિષ્ય અને કાર્મ શ્રી નેમિજિન શિષ્ય કહે છે. અહીં બહુ-
શ્રુત કહે તે પ્રમાણ.

તવ-તમારું.

નામકિત્તણું-નામનું કીર્તન.

ધિર્મધ-ધીરજ અને બુદ્ધિને.

ય-પણ, પૂર્વોક્ત ગુણવાળું છે.

સંતિ!-હે શાંતિનાથ!

કિરિયાવિહિ-કિયાના વિધાનવડે.

કર્મકલેસ-કર્મ અને કપાય થકી.

અનિચ્ચ-નહિ છતાયે.

મહામુણિ-મહા મુનિ સંન્યાસી.

અનિચ્ચરસય-અનિતનાથને.

સંતિમહામુણિણ-શાંતિનાથ મહા-

મુનિને.

નિવૃદ્ધકારણ-મોક્ષનું કારણ.

પુરિસુત્તમ!-પુરૂષ માંહે ઉત્તમ.

તહય-તેમજ.

ધ્વવત્તણું-પ્રવર્તાવનારું.

જિહ્વુત્તમ!-સામાન્ય કેવળીને વિશે

કિત્તણું-કીર્તન-રમરણ.

સંચિચ્ચ-એકકાં કરેલાં.

વિમુખપયર-વિશેષ મુકાવનાર.

નિચિચ્ચ ગુણેહિ-ગુણાવડે વ્યાપ્ત

સિદ્ધિગય-અણિમાદિ સિદ્ધિઓને

પ્રાપ્ત.

સંતિકર-શાંતિ કરનાર.

સયય મમ-નિરંતર, મને.

નમંસણય-નમસ્કાર.

અનિચ્ચં જિઅસંવલયં^૧, સંતિં ચ
પસંતસંવગયપાવં ॥ જયગુરુ^૨ સંતિગુણુકરે,
દેવિ જિણુવરે પણિવયામિ ॥ ૧ ॥ ગાહા.^૩

૧ લય સાત પ્રકારે છે તે આ પ્રમાણે-૧ ઇલ્લોક લય, ૨ પરલોક લય, ૩ આદાન લય, ૪ અકરમાત્ર લય, ૫ આજીવિકા લય, ૬ મરણ લય અને ૭ અપક્રાંતિ લય.

૨ ગૃણાતિ તત્ત્વમિતિ ગુરુઃ જે તત્ત્વનો ઉપદેશ કરે તે ગુરુ, અહીં પ્રાકૃત હોવાથી વિભક્તિનો લોપ થયો છે. પ્રાકૃત વ્યાકરણમાં દ્વિવચન નહિ હોવાથી છંદોમાં બહુવચનનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

૩ આ ગાથા છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું-સાત ટગણ

અર્થ—જિત્યા છે સર્વ ભય નેણે એવા અજિતનાથ અને વિશેષે શાંત કર્યા છે સર્વ રોગ અને પાપ નેણે (અથવા વિ-

(ચાર માત્રાવાળા) પછી એક ગુરૂ પ્રથમ અર્ધમાં આવે, ત્યાં વિષમ ટગણમાં જગણ (૧ ૬ ૧) ન હોય, છટ્ટો ટગણ મધ્યમાં કગણ (૬) વાળો હોય, બીજા અર્ધમાં તો પાંચ ટગણ પછી છટ્ટો લઘુ હોય, બાકીનું પહેલા અર્ધ પેઠે એટલે સાતમા ટગણ અને પછી ગુરૂ એ પ્રકારે ગાથા છંદ જાણવો. દુ-તિ-ચઉ-પંચ-છકલાગણાઃ કચટતપનામા અહીં બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ અને છ માત્રાના ક ચ ટ ત પ એ નામના પાંચ ગણ અનુક્રમે ગણેલા છે. એટલે કગણની બે માત્રા, ચગણની ત્રણ માત્રા, ટગણની ચાર માત્રા, તગણની પાંચ માત્રા અને પગણની છ માત્રા છે, તેના અનુક્રમે બે, ત્રણ, પાંચ, આઠ અને તેર ભેદ છે તે આ પ્રમાણે,—

કગણ	ચગણ	ટગણ	તગણ	પગણ
૬	૧ ૬	૬ ૬	૧ ૬ ૬	૬ ૬ ૬
॥	૬ ૧	॥ ૬	૬ ૧ ૬	॥ ૬ ૬
	॥ ॥	૧ ૬ ૧	॥ ૬	૧ ૬ ૧ ૬
		૬ ॥	૬ ૬ ૧	૬ ॥ ૬
			॥ ૬ ૧	॥ ॥ ૬
		॥ ॥	૧ ૬ ॥	૧ ૬ ૬ ૬
			૬ ॥ ॥	૬ ૧ ૬ ૬
			॥ ૧ ॥	॥ ૬ ૬

બીજી કેટલીક સંજ્ઞા છંદોગ્રંથથી જાણી લેવી. અહીં
 છટ્ટો ટગણમાં બીજા લઘુની પહેલાં વિરામ કરવો અને ॥ ૬ ૬
 સાતમા ટગણમાં પહેલા લઘુની પૂર્વે વિરામ કરવો તથા ૧ ૬ ॥ ૬
 બીજા અર્ધમાં પાંચમા ટગણમાં પહેલા લઘુની પૂર્વે વિ- ૬ ॥ ૬
 રામ કરવો. ॥ ॥ ૬

શેષે શાંત થયે છતે ક્ષય થયાં છે અશુભ કર્મ જેમનાં) એવા
 શાંતિનાથ વળી જગતના શુર (અથવા જગતને વિષે મોટા)
 અને શાંતિરૂપ ગુણને કરનારા (અથવા શાંતિ એટલે કષાયનો
 અભાવ અને ગુણ એટલે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર તેને કરનારા)
 તે બંને જિનેશ્વરોને હું પ્રણામ કરું છું. ૧

વવગયમંગુલભાવે, તે હં વિઉલ્લસ-
 નિમ્મલસહાવે ॥ નિરૂપમમહાપ્પભાવે, થો-
 સામિ સુદ્ધિસખભાવે ॥ ૨ ॥ ગાહા ॥

અર્થ—નાશ થયો છે અશોભન (મોટો) ભાવ (પરિણામ)
 જેનો એવા, વિસ્તીર્ણ (દ્વાદશવિધ) તપવડે નિર્મલ (નિષ્કર્મા)
 છે સ્વભાવ જેનો એવા, નિરૂપમ અને મહાન્ છે પ્રભાવ જેનો
 એવા અને રૂડે પ્રકારે (કેવળ જ્ઞાન દર્શનવડે યથાર્થપણે) ભણ્યા
 છે વિદ્યમાન ભાવો (જીવાજીવાદિ સત્પદાર્થો) જેણે એવા તે
 યે (જિનો) ને હું (નંદિષેણુ ગણિ) સ્તવીશ. ૨

સંવદ્ધુખપ્પસંતીણું, સંવપાવપ્પ-
 સંતીણું^૧ ॥ સયા અજિયસંતીણું, નમો અ-
 જયસંતીણું ॥ ૩ ॥ સિલોગો^૨ ॥

૧ ચતુર્થીસ્થાને પછી, આર્પત્વાદીર્ધાભાવશ્ચ.

૨ આ શ્લોક નામનો છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે બાજુનું—

અર્થ—સર્વ દુઃખો વિશેષે શાંત થયાં છે જેમનાં (અથવા ચોથા જીવોનાં સર્વ દુઃખો વિશેષે શાંત થયાં છે જે થકી) એવા, સર્વ પાપ વિશેષે શાંત થયાં છે જેમનાં એવા અને નિરંતર પરાભવ નહિ પામેલા અને ઉપશાંત થયેલા એવા અજિતનાથ અને શાંતિનાથને નમસ્કાર હો ! ૩.

અજિઅજિણ ! સુહૃપવત્તાણું, તવ પુરિ-
સુત્તમ નામકિત્તાણું ॥ તહ ય ^૧ધિઘમઘપ્પવ-
ત્તાણું, તવ ય જિણુત્તમસંતિ ! કિત્તાણું ॥૪॥
માગહિઆ ^૨ ॥

અર્થ—હે અજિતજિન ! હે પુરૂષોત્તમ ! તમારા નામનું કીર્તન, સુખ (સ્વર્ગાપવર્ગરૂપ) ને પ્રવર્તાવનારું છે; તેમજ ધી-રજ (ચિત્તની સ્વસ્થતા) અને મતિ (પ્રજ્ઞા) ને પ્રવર્તાવનારું છે.

પાંચમો અક્ષર સર્વત્ર (ચારે પાદમાં) લઘુ, ખીજ અને ચોથા પાદમાં સાતમો અક્ષર લઘુ હોય. છઠ્ઠો અક્ષર વળી ગુરૂ જાણવો, એ પ્રકારે પંડિતો સ્લોકોક જંદ કહે છે.

૧ ધિઘમઘપ્પવત્તાણું ઇતિ પાઠાન્તરં.

૨ આ માગધિકા જંદ છે, તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—વિ-વમ (પહેલા ત્રીજા) પાદમાં બે ટગણ અને સમ (ખીજ ચોથા) પા-દમાં પગણ (છ માત્રા) અને ટગણ અને તે પછી સમ વિષમ બંનેમાં લઘુ, કગણ; લઘુ, કગણ આવે તેને માગધિકા જંદ જાણવો.

હે જિનોત્તમ ! હે શાંતિનાથ ! તમારું કીર્તન પણ પૂર્વોક્ત ગુણ-
વાળું છે. ૪

કિરિઆવિહિસંચિઅકમ્મકિલેસવિમુ-
ખયરં । અજિયં નિચિઅં ચ ગુણેહિ મ-
હામુણિસિદ્ધિગયં ॥ અજિઅરસ ય સંતિ-
મહામુણિણો વિ અ સંતિકરં । સયયં મમ
નિબ્બુદ્ધકારણયં ચ નમંસણયં ॥ ૫ ॥

* આલિંગણયં ॥

અર્થ—ક્રિયા^૧ના લેહવડે એકત્ર કરેલાં કર્મ અને ^૨કપાય
થકી વિશેષે મુકાવનાર, અન્ય દર્શનીય દેવોના વંદન પુણ્યવડે

* આ આલિંગનકે છંદ છે, તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જણવું—આ-
લિંગનકે છંદને વિષે એ લઘુ અને એક ગુરૂ આવે એવા છ ટગણ સર્વે
મદને વિષે આવે છે પણ એટલું વિશેષ છે કે પહેલું પદ ત્રીજાની સાથે
અને બીજું પદ ચોથાની સાથે યમકવાળું હોય.

૧ કાયિકી વગેરે પાંચ અથવા પચીસ ક્રિયા તેનું સ્વરૂપ નવતત્ત્વથી
સમજવું.

૨ અહીં કપાયનું કર્મ માહે અંતર્ગતપણું છે તોપણ સંસારના કાર-
ણને વિષે કપાયની મુખ્યતા છે એ જણાવવાને અર્થે કપાયનું જૂદું ગ્રહણ
કર્યું છે.

નહિ છતાયેલ (તે કરતાં અનંત ગુણ ઉત્તમ), ગુણવડે વ્યાપ્ત અને મહા મુનિ સંબંધી 'અણિમાદિ સિદ્ધિઓને પ્રાપ્ત એવો અજિતનાથ અને શાંતિનાથ મહામુનિને (કરેલો) નમસ્કાર, મને નિરંતર શાંતિને કરનાર અને મોક્ષનું કારણ હો ! ૫

શબ્દાર્થ.

પુરિસા-હે પુરૂષો.	જઈ-જો
દુષ્પ્રવારણુ-દુઃખનું નિવારણ.	વિમગ્ગહ-શોધતા હો.
સુષ્પ્રકારણુ-સુખનું કારણ.	ભાવઓ-ભાવ થકી.
અભયકરે-નિર્ભયતાને કરનારાને	સરણુ-શરણે.
પવજ્જહા-પ્રાપ્ત થાઓ	અસંયમ-સંયમને વિષે શોક અને
તિમિર વિરહિઅ-અજ્ઞાનથીરહિતને.	અસંયમને વિષે દર્ષ (અને)
ઉવરય-નિવૃત્ત થયાં છે.	જરમરણુ-જરા અને મરણુ જેનાં
સુરઅસુર-વૈમાનિક, લયનપતિ.	એવાને
ગરલ ભુયગવધ-જ્યોતિષક અને	પયથ-આદરવડે.

૧ અણિમાદિ આઠ સિદ્ધિ આ પ્રમાણે જાણવી—૧ કમળના જેવા કીણા છિદ્રમાં પણ પ્રવેશ કરવાની શક્તિ તે અણિમા. ૨ મેરૂ પર્વત કરતાં પણ મોટું શરીર વિકુવી^૧ શકાય તે મહિમા. ૩ અત્યંત ભારે થવાની શક્તિ તે ગરિમા. ૪ વાયુ કરતાં પણ હલકા થવાની શક્તિ તે લઘિમા. ૫ પૃથ્વી ઉપર રહ્યા છતાં અંગુલીના અગ્રભાગવડે મેરૂ પર્વતની ટોચ અને સૂર્યાદિને સ્પર્શ કરવાની શક્તિ તે પ્રાપ્તિ. ૬ પાણીમાં પૃથ્વીની જેમ પડે ચાલે અને પૃથ્વી ઉપર પાણીની જેમ કુળી જઈ બહાર નીકળે એવી શક્તિ તે પ્રાકાશ્ય. ૭ સ્થાવર પણ આજ્ઞા માને એવી શક્તિ-તીર્થંકર ચક્રવર્તિની અદ્વિને વિસ્તારી શકે એવી પ્રભુતા તે ઈશિત્વ. ૮ જીવ અને અજીવ સર્વ પદાર્થ વશ થાય એવી શક્તિ તે વશિત્વ.

અંતરના ઈંદ્રોવડે.

અહમ્ભવિ-હું પણ.

અભયકર-અભયને કરનારાને.

સરણ-શરણ.

ભુવિદિવિજ-મનુષ્ય અને દેવોવડે

ઉવણમે-સમીપ રહ્યો છતાં નમું છું.

જિજ્ઞુસમ-સામાન્ય કેવળીને વિષે

ઉત્તમને.

અનન્ય મદ્દવ-સરળતા, નમ્રતા,

અંતિવિમુક્તિ-ક્ષમા, નિર્લોભતા(અને)

સંતિકર-શાંતિને કરનારાને.

દમુત્તમ-દ્વિત્રીયાના જ્યવડે ઉત્તમ.

સંતિમુણિ-શાંતિનાથ મુનિ.

દિસઉ-આપો.

સાવત્થિ-શ્રાવસ્તિ-અયોધ્યાને વિષે.

વરહુત્થિમત્થય-પ્રધાન હસ્તિના મ-

સ્તક જેવું.

થિરસરિચ્છવચ્છ-સ્થિરશ્રીવત્સવાળું

હૃદય છે જેનું એવા.

વરગંધહુત્થિ-પ્રધાન ગંધહસ્તિના.

સંથવારિહ-સ્તુતિ કરવાને યોગ્ય.

હુત્થિહુત્થિઆહુ-હસ્તિના શુંદ જેવા

ખાહુ છે જેના એવા.

નિરૂપહય પિંજર-સ્વચ્છ પીતવર્ણ

છે જેમનો એવા.

સોમઆરૂ રૂવં-સૌમ્ય અને સુંદર

પણિવધ્યં-નમસ્કાર કરાયેલાને

સુનયનયનિઉણ-રૂડા નયની નીતિને

વિષે ડાહ્યાને.

ઉવસરિચ્ચ-પામીને.

મહિચ્ચ-પૂજાયેલાને.

તં-તે (શાંતિનાથ) ને.

ઉત્તમ-શ્રેષ્ઠ.

નિત્તમ સત્ત્વરં-અજ્ઞાન રહિત બાવ

યજ્ઞને ધારણ કરનારાને.

સમાહિનિહિ-સમાધિના ભંડારને.

પણમાભિ-નમસ્કાર કરું છું.

તિત્થયરં-તીર્થને કરનારાને.

સંતિ સમાહિવરં-શાંતિવડે સમાધિ

(ચિત્તની સ્વસ્થતા) રૂપી વર.

પુવ્વ પત્થિવં-પૂર્વ રાજ્ય હતા.

પસત્થિવિચ્છિન્નસંધિયં-પ્રશસ્ત અને

વિસ્તીર્ણ છે સંસ્થાન જેનું એવા.

મયગલ લીલાયમાણુ-મદ્દવડે ઉ-

ન્મત્ત અને લીલાયુક્ત.

પત્થાણુપત્થિયં-ગમન જેવી ચાલ

(ગતિ) છે જેમની એવા.

ધંત કણુગરૂઅગ-ધમેલ સુવર્ણના

આભરણ જેવા.

પવર લખખણોવચિય-શ્રેષ્ઠ લક્ષણો

વડે વ્યાપ્ત,

સુધસુહ-કાનને સુખકારી,

રૂપ છે જેનું એવા.   મણ્ડાલિરામ-મનને આનંદદાયક
 પરમ રમણિજન-અત્યંત રમણિક.   (અને).
 વર દેવદુંદુહિ-પ્રધાનદેવદુંદુભીના. નિનાય મહુરંચર-શબ્દ કરતાં વધારે
 સુહૃગિરં-કલ્યાણકારી છે વાણીજેની   મધુર (અને).
 એવા.   અજિઅમ-અજિતનાથને.
 જિઆરિગણું-જીત્યા છે શત્રુ સમુ- જિઅમ સવ્યભયં-જીત્યા છે સર્વ
 દાય જેણે એવા.   ભય જેણે એવા.
 ભવોહરિઉં-ભવ પરંપરાના શત્રુ. પાણુમાભિ-નમરકાર કરે છું.
 પયઓ-આદરવડે.   પાવં-પાપને,
 પસમેઉં-પ્રકર્ષે શાંત કરે.   ભયવં-ભગવાન.

પુરિસા ! જઈ દુષ્ખવારાણું, જઈ ય વિ-
 મગ્ગહ સુષ્ખકારાણું ॥ અજિઅમં સંતિં ચ
 ભાવઓ, અભયકરે સરાણું પવજજહા ॥૬॥
 માગહિયા ॥

અર્થ—હે મનુષ્યો ! જો તમે દુઃખનું નિવારણ અને સુખનું
 કારણ શોધો છો તો અભય (નિર્ભયતા) ને કરનારા એવા અજિ-
 તનાથ અને શાંતિનાથને શરણે ભાવપૂર્વક પ્રાપ્ત થાઓ ! ૬

અજિત જિન સ્તુતિ,

અરઘરઘતિમિરવિરહિઅ-મુવરયજરમ-

રાણું, સુરઅસુરગરૂડભુવનગવઈપયયપણિવઈયં;
અજિઅમહમવિ અ સુનયનયનિઉણ-મભ-
યકરં, સરાણુમુવસરિઅ ભુવિદિવિજમહિઅં
સયયમુવાણુમે ॥ ૭ ॥ *સંગયયં ॥

અર્થ—સંયમને વિષે અરતિ અને અસંયમને વિષે રતિ તથા અજ્ઞાનવડે રહિત (અથવા અરતિ મોહનીયના ઉદયથી થયેલ ચિત્તનો ઉદ્વેગ અને રતિ મોહનીયના ઉદયથી થયેલ ચિત્તનો આનંદ તે બંને સમ્યગ્ જ્ઞાનને આશ્રાદન કરનાર હોવાથી તે રૂપ અજ્ઞાનવડે રહિત), નિવૃત્ત થયાં છે જરા (વૃદ્ધાવસ્થા) અને મરણુ જેનાં એવા (અથવા ઉપરતજરમ્ નિવૃત્ત થયેલ છે જરા જેની એવા અને અરણુમ્ યુદ્ધાદિ કવેશરહિત), સુર (વૈમાનિકદેવ), અસુર (ભવનપતિદેવ), ગરૂડ (જ્યોતિષકદેવ), અને ભૂજગ (વ્યંતર-ખેચર)ના (અથવા સુર, અસુર, સુવર્ણકુમાર અને નાગકુમાર દેવોના) ઇંદ્રોવડે આદરથી નમસ્કાર કરાયેલા, સુંદર ન્યાય છે જેનો એવા નૈગમાદિ સાત નયને વિષે

* આ સંગતક છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—લઘુ અક્ષરવાળા ત્રણ (પાંચ માત્રા) ચાર અને એક ગુરૂ ત્રણ પાદને વિષે હોય; લઘુ ત્રણ બે, ટાણુ બે, લઘુ ત્રણ અને અંત્ય ગુરૂ ચોથા પાદને વિષે હોય એ સંગતક છંદ અનુપ્રાસ સહિત હોય. સ્વરની વિવક્ષાવિના એક બે ત્રણ અક્ષરના અંતરે એક બંજન વારંવાર આવ્યા કરે તે અનુપ્રાસ જાણવો.

નિપુણ (અથવા સુંદર નયના ઉપદેશને વિષે નિપુણ), અભયને કરનારા અને મનુષ્ય તથા દેવોવડે પૂજિત એવા અજિતનાથને હું નિરંતર સમીપ રહ્યો છોતો નમું છું. ૭

શ્રી શાંતિજન સ્તુતિ.

તં ચ જિજ્ઞુત્તમ-મુત્તમનિત્તમસત્ત્વધરં ।
અજજવમદ્વખંતિવિમુત્તિસમાહિનિહિં ॥
સંતિકરં પાણુમામિ દ્વમુત્તમતિત્થયરં ।^૧સં-
તિમુણી મમ સંતિસમાહિવરં દ્વિસહી ॥૮॥
સોવાણુયં^૨ ॥

અર્થ —સામાન્ય કેવળીને વિષે ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ, અજ્ઞાન (અથવા આકાંક્ષા) રહિત, ભાવયજ્ઞને ધારણ કરનારા (અથવા ઉત્તમ અને અજ્ઞાન રહિત વ્યવસાય છે જેનો એવા), સરળતા, નમ્રતા, ક્ષમા, નિર્લોભતા અને સમાધિના ભંડાર, શાંતિના કરનાર, ઇન્દ્રિયના બંધવડે ઉત્તમ તીર્થ (સંઘ) ને કરનારા તે શાંતિનાથ ^૩મુનિને .

૧ સંતિમુણી એ પદનો બે વખત ગ્રંથ લેવાનો છે. પહેલા ત્રણ પાદ સાથે ગ્રંથ લેતાં બીજી વિભક્તિનો અર્થ લેવો અને ચોથા પાદ સાથે ગ્રંથ લેતાં પહેલી વિભક્તિનો અર્થ લેવો.

૨ આ સોપાનક છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—એક ગુરૂ અને બે લઘુવાળા ટગણ પાંચ અને ગુરૂ, એમ તુલ્ય અક્ષરવાળા પદવડે સહિત સોપાનક છંદ જાણવો; દરેક પદમાં ૧૬ અક્ષર છે.

૩ જગતની ત્રિકાળ અવસ્થાને જાણે તે મુનિ—સર્વજ્ઞ.

પણ હું પ્રણામ કરું છું. તે શાંતિનાથ મુનિ મને શાંતિવડે સમાધિ
(ચિત્તની સ્વસ્થતા)રૂપ વરદાન આપો. ૮

શ્રી અજિતજિન સ્તુતિ.

સાવત્થિપુન્વપત્થિવં ચ વરહત્થિમ-
ત્થયપસત્થિવિચ્છિન્નસંથિયં, થિરસરિચ્છ-
વચ્છં મયગલલીલાયમાણુવરગંધહત્થિપત્થા-
ણુપત્થિયં સંથવારિહં; હત્થિહત્થખાહું ધં-
તકણુગરૂઅગનિરૂવહયપિંજરં પવરક્ષખ-
ણાવચિયસોમચારુવં, સુઘસુહમાણાભિરા-
મપરમરમણિજજવરદેવદુંદુહિનિનાયમહુર-
ચરસુહગિરં ॥ ૯ ॥ વેદુઓ^૧ ॥

---

૧ આ વેદુક છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું-તગણ, ચગણ
(ત્રણ માત્રા), પગણ, તગણ, ટગણ બે, તગણ બે, પગણ, ટગણ ચાર,
તગણ, ચગણ, તગણ ત્રણ, લઘુ, ગુરૂ, ચગણ બે, ટગણ, ચગણ ચાર,
ટગણ, ચગણ બે, તગણ, ચગણ ત્રણ, અચાર ટગણ અને ગુરૂ બે પ્રમાણે
વેદુક છંદ જાણવો.

અનિઅં નિઆરિગણું, નિઅસવ્વભયં
ભવોહરિઉં । પાણુમામિ અહં પયમ્મો, પાવં
પસમેઉ મે ભયવં ॥ ૧૦ ॥ *રાસાલુબ્ધમ્મો ॥

અર્થ—અયોધ્યા નગરીને વિષે પૂર્વે (લીક્ષા લીધા અગાઉ)
રાજા હતા એવા, પ્રધાન હસ્તિના મસ્તક જેવું પ્રશસ્ત (વખા-
ણવા લાયક) અને વિસ્તીર્ણ છે સંસ્થાન (શરીરનો આકાર)
જેનું એવા, નિશ્ચલ શ્રીવત્સવાળું છે હૃદય જેનું એવા (અથવા
સ્થિર અને સરખું છે હૃદય જેનું એવા), મદવડે ઉન્નત અને
લીલા યુક્ત પ્રધાન ગંધહસ્તિના ગમન જેવી ચાલ છે જેની
એવા, સ્તુતિ કરવાને યોગ્ય, હસ્તિની શુંદે જેવા છે ખાહુ (હાથ)
જેના એવા, ધમેલ સુવર્ણના આભરણ જેવો સ્વચ્છ પીતલવર્ણ છે
જેનો એવા, શ્રેષ્ઠ લક્ષણો વડે વ્યાપ્ત, સૌમ્ય અને સુંદર છે રૂપ
જેનું એવા, કાનને સુખકારી અને મનને આનંદદાયક તથા અ-
ત્યંત રમણિક પ્રધાન દેવ હુંદુભીના શબ્દ કરતાં વધારે મધુર
અને કલ્યાણકારી છે વાણી જેનાં એવા; વળી જીત્યા છે શત્રુ
સમુદાય જેણે, જીત્યા છે સર્વ ભય જેણે (અથવા જીવશ્રૉય-
ભગં એટલે સંજીવચેદ્રિય જીવોને સાંભળવા યોગ્ય છે માહાત્મ્ય
જેનું એવા), ભવ પરંપરાના શત્રુ (ભવનો નાશ કરનારા)
અનિતનાથને હું આદરવડે નમસ્કાર કરું છું. તે ભગવાન મારાં
પાપ (અશુભ કર્મ)ને શાંત કરો (નાશ કરો). ૯-૧૦

* આ રાસાલુબ્ધક જંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—ટગણ
એ, લધુ, ગુરૂ તથા ટગણ ત્રણ, લધુ, ગુરૂ: ટગણ ત્રણ અને છેલ્લું પાદ
બીજા સરખું (ટગણ ત્રણ, લધુ, ગુરૂ) જ્યાં છે તે રાસાલુબ્ધક જંદ જાણવો.

શબ્દાર્થ.

કુરૂજણવય-કુરૂદેશના.

યકમ-પ્રથમ.

તઓ-તે પછી.

મહાપ્રભાવો-મહોટા પ્રભાવ વાળા.

આવત્તરિ પુરવર સહસ્ત-અહોતેર

હજાર ધરવડે.

અતીસારાયવર સહસ્ત-અત્રીશ

હજાર એક રાજઓ.

અઉદસ વરરયણુ-ચૌદ એક રત્નો.

નવમહાનિહિ-નવ મહાનિધાન(અને)

ધવર જીવઈણુ-એક સ્ત્રીઓના.

ચુલસીહયગયરહસયસહસ્ત-ચો-

રાશી લાખ ધોડા, ચોરાશી લાખ

હાથી અને ચોરાશી લાખ રથના.

જે-જે.

અયવ-લગવાન.

સંતિકર-શાંતિને કરનારા અથવા

મોક્ષને આપનારાને.

સંતિજિણુ-શાંતિનાથજીનને.

સંતિ-શાંતિને.

એ-સંબોધન અર્થે વપરાયેલ છે,

વિદેહ નરીસર-વિદેહદેશના રાજ.

મુણિવસહા-મુનિઓને વિષે એક,

અસિસકલાણુ-અંદ્ર જેવા શો-

ભાયમાન મુખવાળા.

હતિણાઉર નરીસરો-હસ્તિનાપુર

નગરના રાજ હતા.

મહાયજ્ઞવટ્ઠિભોએ-મહોટા યજ્ઞવર્તિના

રાજ્યને (ભોગવતા હવા)

વર નગર-એક નગરો.

નિગમ જણવયવઈ-નિગમ અને દેશ-

ના સ્વામી.

આણુયાયમગ્ગો-અનુયાયી છે જેના

એવા.

અઉસકિ સહસ્ત-ચોસઠ હજાર.

સુંદરવઈ-સુંદર ભર્તાર-ધણી.

સામી-સ્વામી.

છન્નવઈ ગામકોડી-છન્નુંકોડ ગામના

આસી-હોતા હવા.

ભારહુમિ-ભરતક્ષેત્રમાં.

તં સંતિ-તે ઉપશમ રૂપને.

સંતિજણુ-રૂડે પ્રકારે તથા છે.

સવ્યભયા-સર્વ ભય થકી.

થુણામિ-સ્તવું છું.

વિહેઉ-કરવાને [થયેલા.

ઈખખાગ-ઈક્ષ્વાકુ વંશમાં ઉત્પન્ન

નરવસહા-મનુષ્યોમાં એક.

નવસારય-નવીન શરદઋતુના.

વિગયતમા-ગયું છે અજ્ઞાન જે

થકી એવા.

વિહુ યરયા !—તાબ્યાં છે કર્મ રૂપ રજ
જેણે એવા.

ગુણેહિં—ગુણોવડે. [એવા બળવાળા.
અભિયત્થલા !—માપી શકાય નહિ.
પણુમાભિ—નમસ્કાર કરે છું.

ભવભયમૂરણુ !—ભવભયને તોડનારા
મમ—મને.

દેવદાણુવિંદ—સુર અસુરના ઈંદ્ર.

હૃદ—આરોગ્યવંત.

તુદ—પ્રીતિવંત.

પરમ લઈરૂપ—અત્યંત કાંતિયુક્ત
રૂપવાળા.

સુદ્ધ નિદ્ધ—નિર્મળ, સ્વચ્છ (અને)
સંતિ !—હે શાંતિનાથ.

સત્તિ કિત્તિ મુત્તિ—શક્તિ, કીર્તિ,
નિર્લોભતા.

દિત્ત તેઅ વંદ—દેદીપ્યમાન તેજના
સમૂહવાળા.

ભાવિઅપ્પભાવ !—જાણ્યોછે પ્રભાવ
જેમનો એવા.

મે—મને

ત્રિમલ સસિકલા—નિર્મળ ચંદ્રની
પ્રભા કરતાં,

વિતિમિર સૂરકર—વાદળારહિત સૂર્યના
કિરણો કરતાં.

અધરેઅરૂવં—અધિક રૂપવાળા.

અગ્નિ—હે અગ્નિતનાથ.

ઉત્તમતેઅ !—ઉત્તમ તેજવાળા.

મહામુણિ—મોટા મુનિવડે.

વિહિલકુલા !—વિસ્તીર્ણ કુળવાળા.
તે—તેમોને.

જગસરણુ !—જગતને શરણુભૂત.

સરણુ—શરણુભૂત છો.

ચંદ સૂર વંદ !—ચંદ્ર અને સૂર્યને
વંદન કરવા યોગ્ય.

જિદ્—પ્રસન્ન (અને)

ધંતરૂપ—ધમેલ રૂપાના.

પદ્મેય—પાટા જેવી પ્રવેત.

ધવલ દંતપંતિ—ઉત્તમ છે દાંતની
પંક્તિ જેમની એવા.

જુત્તિગુત્તિપવર !—યુક્તિ અને ગુપ્તિ-
વડે શ્રેષ્ઠ.

ધેઅ—ધ્યાન કરવા યોગ્ય.

સવ્વલોઅ—સર્વ લોકોએ.

ણેઅ !—જાણવા યોગ્ય.

પદ્ધસિ—આપો.

સમાહિં—ચિત્તની સ્વસ્થતા—સમાધિ.

અધરેઅસોમં—અધિક સૌમ્યતા-
વાળા.

અધરેઅતેઅં—અધિક તેજવાળા.

તિઅસવધગણુ—દેવતાઓના સ્વામી

[ઈંદ્ર]ના સમુદાય કરતાં.

ધરણિધરપથવર-પર્વતમાંહે શ્રેષ્ઠ (મિત્ર-અકરેઅ સાર-અધિક રિચરતા-
પર્વત) કરતાં. વાળા.

સત્તે-સત્ત્વ (વ્યવસાય)માં. અનિઅ-નહિ છતાય એવા.
સારિરે બહે-શરીર અંબધી બળમાં. તવસંજમે-તપ અને ચારિત્રને વિશે.
એસ-એ પ્રકારે. જિણું અનિઅ-અનિતનાથનિનને.

શ્રી શાંતિનિન સ્તુતિ.

કુરેજાણુવયહતિથાણાઉરનરીસરો પદમં
તઓ મહાયકવદ્વિભોએ મહપ્પભાવો, જો
આવત્તરિપુરવરસહસ્સવર^૧ નગર^૨ નિગમજાણુ-
વયવઈ બત્તીસારાયવરસહસ્સાણુયાયમગ્ગો ॥
ચઉદ્દસવર^૩ રયાણુનવ^૪ મહાનિહિયઉસકિસહ-

૧ જેમાં કર ન હોય તે.

૨ મ્હોટા વ્યવહારીઓની દુકાનવાળા સ્થાનો-ચાપારના સ્થાનો.

૩ ચૌદ રત્નો દરેક ચક્રવર્તિને હોય તે આ પ્રમાણે જાણુવા-૧ ચક્ર-
રત્ન તે ધનુષ્ય પ્રમાણ હોય, વૈરિનું મસ્તક છેદે. ૨ છત્રરત્ન તે ધનુષ્ય
પ્રમાણ હોય, ચક્રવર્તિના હસ્ત સ્પર્શે પ્યાર યોજન વિસ્તારવાળું થાય, જે
ઉત્તર દિશાના મ્લેચ્છ રાજાના દેવતાએ વરસાવેલા વર્ષાદને રોકવા સમર્થ થાય.
૩ દંડરત્ન તે ધનુષ્ય પ્રમાણ હોય, વાંકી ભૂમિને સરખી કરે, જરૂર પડ્યે
હજાર યોજન જમીન ખોદે. ૪ ચર્મરત્ન એ હાથનું હોય, જરૂર પડ્યે
ચક્રવર્તિના સ્પર્શે પ્યાર યોજન લાંબુ થાય, તેમાં સવારે શાલિપ્રમુખ ધાન્ય
વાવ્યાં હોય, તે સાંજે ઉપભોગયોગ્ય તૈયાર થાય. ૫ ખડ્ગરત્ન બત્રીશ

સ્વપવરણુવઘણુ સુંદરવઘ, ચુલસીહયગયરહ-

આંગળનું હોય, તે સંગ્રામમાં અત્યંત શક્તિવંત હોય. ૬ કાંગિણિરત્ન ચાર અંગુલ પ્રમાણ હોય, તેનાવડે ચક્રિ વૈતાલ્ય પર્વતની ગુફામાં ખને બાણુ ઓગણુપચાસ પ્રકાશ આપનારા મંડળ કરે. ૭ મણિરત્ન ચાર અંગુલ લાંબુ અને બે આંગળ પહોળું હોય, તે છત્ર રત્નના તુબા ઉપર બાંધ્યું હતું બાર યોજન પ્રકાશ કરે અને હાથે કે માથે બાંધ્યું હતું સમગ્ર રોગને હરે, એ સાત રત્ન એકંદ્રિય જાતિનાં છે અને બીજાં સાત પંચેન્દ્રિય જાતિનાં છે. ૮ પુરોહિત રત્ન તે શાંતિકર્મ કરે. ૯ અર્ધરત્ન, ૧૦ ગજરત્ન એ બંને મહા પરાક્રમવાળા હોય. ૧૧ સેનાપતિરત્ન તે ચક્રવર્તિની સલાય વિના ગંગા સિંધુની બાહરની પાસેના ચાર ખંડને હતે. ૧૨ ગૃહપતિરત્ન તેવ ગૃહની ચિંતા રાખે. ૧૩ વાર્ધિકરત્ન તે મકાનો બાંધે, લશ્કરના પહાવ ક-રાવે, વૈતાલ્યની ગુફામાં આવેલી ઉન્મગા અને નિમ્નગા નદીના પૂલ બાંધે, ઇત્યાદિ બાંધકામ કરે. ૧૪ સ્ત્રીરત્ન અત્યંત અદ્ભુત રૂપવંત અને ચક્રવર્તિને ભોગયોગ્ય હોય. એ પ્રત્યેક રત્ન એક હજાર ચલોએ અધિષ્ઠિત હોય અને એ હજાર ચક્ષુ ચક્રીની બે બાહુના અધિષ્ઠિત હોય, એમ ૧૬ હજાર ચક્ષુ ચક્રવર્તિના સેવક હોય. ચક્ર, દંડ, છત્ર અને ચર્મ એ ચાર આયુધ શાળામાં ઉત્પન્ન થાય. ખડ્ગ કાંગિણી અને મણિ એ ત્રણ લંડારમાં ઉત્પન્ન થાય, ગજ અને અશ્વ વૈતાલ્ય પર્વતમાં ઉપજે, સ્ત્રી રત્ન ક્ષત્રીય રાગને ઘેર થાય અને બાટીના ચાર ચક્રીના નગરને વિષે ઉત્પન્ન થાય.

૪ નવ નિધાનનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે જાણવું-૧ ગ્રામ (ફરતી વાડી હોય તે), આકર (મીઠું પાકે તે), નગર (રાજધાની થાય તે), પાટણ (જળ અને સ્થળના માર્ગ હોય તે), દ્રોણમુખ (જ્યાં જળ માર્ગજ હોય), મંડપ (અઢી ગાઉ ફરતાં ગામ ન હોય તે), સૈન્ય અને ગૃહની માંડણી એ સર્વ નૈસર્ગી નામે નિધાનને વિષે હોય. ૨ ગણિત, ગીત, ચોવીશ જાતના ધાન્યના બીજ તથા તેની ઉત્પત્તિના પ્રકાર એ સર્વ પાંડુક નિધાનમાં હોય.

સયસહસ્સસામી, છત્રવઘિગામકોડિસામી આ- સી જો ભારહંમિ ભયવં ॥૧૧॥ વેદ્યો* ॥

૩ સર્વ જાતના આભરણ, અથ તથા હાથીના આભરણ, તેના વિધિ પિ-
ગલક નિધાનને વિષે હોય. ૪ ચક્રવર્તિના ચૌદ રત્ન વિગેરે સર્વરત્ન નામે
ચોથા નિધાનના યોગે થાય. કેટલાએક કહે છે કે—આ નિધાનથી તે રત્નો મહા
દીપ્તિવંત થાય. ૫ વસ્ત્રની ઉત્પત્તિના પ્રકાર, રંગની ઉત્પત્તિ, સાત ધાતુ,
વસ્ત્ર ધોવાની રીત વગેરે મહાપદ્મ નિધાનમાં હોય. ૬ સમસ્ત કાળ જ્ઞાન
(જ્યોતિષક), તીર્થકરાદિના વંશાદિકનું કથન, શિલ્પ વિદ્યા, કર્પણ (ખેતી),
વાણિજ્ય (વેપાર) વગેરે કાળ નિધાનમાં હોય. ૭ લોદું, સોનું, મણિ,
મોતિ, સ્ફટિક અને પ્રવાળાના સમૂહ મહાકાળ નિધાનમાં હોય. ૮ શુરવીર
યોદ્ધાની ઉત્પત્તિ, હથીયાર વગેરે યુદ્ધ સામગ્રી, યુદ્ધનીતિ, દંડનીતિ, એ
માણુવક નિધાનમાં હોય. ૯ નાટ્યવિધિ, ગદ્ય પદ્યની વિધિ એ મહાશૃંગ
નિધાનમાં હોય. આ નવે નિધાન ઉત્સેધાંગુલે આઠ યોજન ઊંચા, નવ
યોજન પહોળા અને બાર યોજન લાંબા પેટીના આકારે ગંગાનદીના મુખ
આગળ સદા રહે છે. ચક્રવર્તિ ઉત્પન્ન થઈ ૭ ખંડ સાધીને જ્યારે પાછા
વળે ત્યારે તેની સાથે આવી ચઢીની નગરીમાં પાતાળમાં રહે. આ નિધાન
વિવિધ રત્નમય છે અને ઘણા ધન અને રત્નાદિ સમૃદ્ધિએ કરી સહિત
છે, આનું વિશેષ વર્ણન જોવાની ઇચ્છાવાળાએ પ્રવચન સારોદ્ધારાદિ
ગ્રંથ જોવા.

* આ વેષ્ટકછંદ છે. પ્રથમના વેષ્ટકથી આ જૂદો સમજવો, તેનું લ-
ક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—પગણ, તગણ બે, લધુ, ગુર, ટગણ છ, બે ગુર,
ટગણ સાત, લધુ, ગુર, પગણ, ટગણ બે, તગણ, ચગણ, ગુર, ટગણ નવ,
બે લધુ, ગુર, ટગણ ચાર, ગુર બે, ટગણ બે, ચગણ, ગુરવાળા ટગણ ત્રણ,
બે લધુ, ગુર એ પ્રમાણે બીજો વેષ્ટક છંદ જાણવો.

તં સંતિં સંતિકરં, સંતિણ્ણું સંવલ્લયા ।
 સંતિં થુણામિ જિણં, સંતિં વિહેઉમે^૧ ॥૧૨
 *રાસાનંદિયં ॥ (યુગ્મમ્ ॥)

અર્થ—કુરૂદેશને વિશે હસ્તિનાપુર નગરના પ્રથમ રાજા હતા. તેવાર પછી મહોટા ચક્રવર્તિના (છ ખંડના) રાજ્ય (ને વિષે વર્તતા હતા) ને લોગવતા હતા. મહોટો છે પ્રભાવ જેનો એવા (અથવા મહાત્મભાવઃ ઉત્સવોત્તર આત્માને પ્રીતિ કરનારા), જે ધરવડે શ્રેષ્ઠ એવા બહોંતેર હજાર પ્રધાન નગરો, નિગમ અને દેશના સ્વામી (અથવા બહોંતેર હજાર નગર અને પ્રધાન વ્યાપારના સ્થાનોવાળા ગામો છે જેને વિષે એવા દેશના સ્વામી અથવા બહોંતેર હજાર પ્રધાન નગર અને શહેરની પેઠે જનસમુદાયે સંકીર્ણ છે રસ્તાઓ જેને વિષે એવા દેશોના સ્વામી), બત્રીશ હજાર મુકુટબદ્ધ રાજાઓએ અનુકરણ કર્યો છે માર્ગ જેનો એવા, ચૌદ શ્રેષ્ઠ રત્ન, નવ મહાનિધાન અને ચોસઠ હજાર શ્રેષ્ઠ સ્ત્રીઓના સુંદર ભર્તાર, ચોરાશી લાખ ઘોડા (અઠાર કોડ ઘોડા પણ કહેલ છે), ચોરાશી લાખ હાથી અને ચોરાશી લાખ રથના

૧ એ અતિશયી લોકોના સંબોધન અર્થે વપરાય છે તેથી હે ઉત્તમ પુરૂષો! તમારી સમક્ષ હું રત્નિ કરું છું, એમ સૂચવાય છે.

* આ રાસાનંદિતક છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—ટગણુ બે, લધુ બે, ગુરૂ, પહેલા અને બીજા પાદમાં હોય, ત્રીજા પાદમાં ટગણુ બે, લધુ, અને ગુરૂ હોય. ચોથા પાદમાં ટગણુ બે અને ગુરૂ એ લક્ષણવાળો રાસાનંદિતક છંદ જાણવો.

સ્વામી, છન્નું કોડ ગામના સ્વામી એ રા જે ભગવાન ભરતક્ષેત્રને વિષે હોતા હવા; તે ઉપશમરૂપ, શાંતિને કરનારા (મોક્ષને આપનારા), રૂડે પ્રકારે તર્યા છે સર્વ ભય (મૃત્યુ) થકી એવા (અથવા રૂડે પ્રકારે તર્યું છે સર્વ ભય જેના થકી એવા), શાંતિનાથ જિનને શાંતિ કરવાને માટે હું સ્તવું છું. (અથવા પૂર્વોક્ત શાંતિનાથ જિનને સ્તવું છું તે ભગવાન મુજને શાંતિ કરે). ૧૧-૧૨

શ્રી અજિતજિન સ્તુતિ.

ઈષ્ઠાગ વિદેહનરીસર નરવસહા મુ-
શિવસહા^૧ । નવસારયસસિ^૨સકલાણુણુ
વિગયતમા વિહુઅરયા ॥ અજિ ઉત્તમતેઅ
^૩ગુણેહિ મહામુણિઅમિઅબલા વિઉલકુલા,
પાણુમામિ તે ભવભયમૂરણુ જગસરાણુ^૪મમ
સરાણુ^૫ ॥ ૧૩ ॥ ચિત્તલેહા ॥

૧ મુણિવસહાનવ એ પ્રકારે પદ લખ્યે ત્યારે “ મુનિપસભાનવ દ્વિતી સભાને વિષે સ્તુતિ થાય છે જેની એવા ” આવો અર્થ થાય છે.

૨ સકલ શબ્દનો અર્થ પૂર્ણ લખ્યે ત્યારે ચંદ્રનું વિશેષણ લેવું પડે તે વિશિષ્ટની પહેલાં આવવું જોઈએ પણ પ્રાકૃતને લીધે પર નિપાત થાય છે.

૩ ગુણ બે પ્રકારના છે—રૂપ વગેરે બાહ્ય અને જ્ઞાનાદિ તે અભ્યંતર.

૪ જગસરાણુ અને અમમ (નિર્મમત્વ) એવા બે પદ પણ નીકળે છે.

૫ આ ચિત્તલેખા છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—તગણુ,

અર્થ—હે ઈશ્વાકુ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા, હે વિદેહ દેશના રાજા (અથવા ગૃહસ્થાવાસને વિષે રાજા), હે મનુષ્યોમાં શ્રેષ્ઠ, હે મુનિઓને વિષે શ્રેષ્ઠ, હે ઉદય પામેલ શરદ ઋતુના ચંદ્ર જેવા શોભાયમાન સુખવાળા (અથવા ઉદય પામેલ શરદ ઋતુના પૂર્ણ ચંદ્ર જેવા સુખવાળા), હે ગયું છે અજ્ઞાન જેના થકી એવા, હે ટાળ્યાં છે (નવા બંધાતાં અને બાંધેલાં) કર્મરૂપ રજ જેણે એવા, હે શુભોવડે ઉત્તમ તેજવાળા, (અથવા હે તેજશુભવડે ઉત્તમ !) હે મોટા મુનિઓ વડે માપી (બાળી) શકાય નહિ એવું છે સામર્થ્ય જેમનું એવા, હે વિસ્તીર્ણ કુળ (વંશ) વાળા, હે ભવ-ભયને તોડનારા, હે અજિતનાથ, તમોને નમસ્કાર કરું છું. હે જગતને શરણભૂત ! મને શરણ ભૂત છો. અથવા હે અજિતનાથ ! તમારા સરણ-સ્મરણને કરનારાને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૩

શ્રી શાંતિજિન સ્તુતિ.

દેવદાણુવિંદ્યંદસૂરવંદ હૃંતુહૃંજિહૃપરમ-લહૃ-
રૂવધંતરૂપપદ્મસેયસુહ્રુનિહ્રધવલ-દંતપંતિ!
સંતિ ! સત્તિકિત્તિમુત્તિજુત્તિગુત્તિપવરા ॥ દ્વિ-

ટગણુ, તગણુ, ટગણુ જે, લહુ જે અને ગુરૂ પહેલા અને બીજા પાદમાં આવે. તથા તગણુ, ટગણુ, તગણુ, ટગણુ ત્રણ, જે લહુ અને ગુરૂ ત્રીજા પાદમાં હોય અને ચોથા પાદમાં તગણુ, ટગણુ, તગણુ, ટગણુ જે, ચતુર્થ અને ગુરૂ આવે એ પ્રકારે ચિત્રલેખા છંદ જાણવો.

તતેઅવંદ ઘેઅં સંવલોઅભાવિઅપ્પભાવ
જેઅ, પદસ મે સમાહિ ॥૧૪॥ * નારાયણે ॥

અર્થ—હે સુરઅસુરના ઈંદ્ર, ચંદ્ર અને સૂર્યને વંદન કરવા
યોગ્ય; હે આરોગ્યવંત, પ્રીતિવંત, પ્રશસ્ય અને અત્યંત કાંતિયુક્ત
રૂપવાળા ! હે ધમેલ રૂપાના પાટા જેવી શ્વેત (અથવા શ્રેયસ્
એટલે ધન-પ્રશસ્ય), નિર્મળ, સ્નિગ્ધ અને ઉજ્જવળ છે કાંતની
પંક્તિ (જે હાર) જેમની એવા ! હે શક્તિ, કીર્તિ, નિર્લોભતા,
સુક્તિ (ન્યાય યુક્ત વચન) અને શુભિ (મન, વચન અને
કાયાને નિયમમાં રાખવા) વડે શ્રેષ્ઠ ! હે દેહીપ્યમાન તેજના
સમૂહવાળા ! હે ધ્યાન કરવા યોગ્ય (અથવા બ્રહ્મવદ્યમાન તેજ
વાળા, વંદન કરવા યોગ્ય, ધ્યાન કરવા યોગ્ય) ! હે સર્વ લોકોએ
બળુયો છે પ્રભાવ જેમનો એવા ! હે બળુવા યોગ્ય ! હે શાંતિ-
નાથ ! મને સમાધિ (ચિત્તની સ્વસ્થતા) આપો ! ૧૪.

૧ ધેયસંવલોય પોપણ કરવા યોગ્ય છે સર્વલોક જેનાવડે એવા,
ભાવિઅપ્પભાવ (ભાવિત આત્મભાવ :) બળુયો છે આત્મરૂપ પદાર્થ
જેણે એવા (આત્મશુણમાં રક્ત) અને જેય (નેત :) સ્વામિ એમ પણ
પદો નીકળે છે.

* આ નારાયકે હંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે બાણવું—ગુરૂ લ-
ધુરૂપ ચગણુ નવ, નગણુ; ચગણુ આઠ, નગણુ; ચગણુ આઠ અને નગણુ;
દશ ચગણુ તેમજ નગણુ, ચગણુ, ગુરૂ બે, એ લક્ષણવાળો નારાયક હંદ
બાણવો. અહીં નગણુ આવ્યો તે અક્ષરમેળનો સમજવો; તે અક્ષર ગણુ

શ્રી અનિતનિન સ્તુતિ.

વિમલસસિકલાઘરેઅસોમં, વિતિમિ-
રસૂરકરાઘરેઅતેઅં ॥ 'તિઅસવઘગણાઘરે-
અન્નવં, ધરણિધરપ્પવરાઘરેઅસારં ॥૧૫॥
* કુસુમલયા ॥

સત્તે અ સયા અનિઅં, સારીરે અ
બલે અનિઅં ॥ તવ સંજમે અ અનિઅં,
એસ થુણામિ નિણું અનિઅં ॥ ૧૬ ॥

ભગણુ (૬૧૧), જગણુ (૧૬૧), સગણુ (૧૧૬), યગણુ (૧૬૬), રગણુ (૬૧૬), તગણુ (૬૬૧) નગણુ (૧૧૧) અને મગણુ (૬૬૬) એ આઠ નામના જાણવા.

૧ સર્વ દેવતા મળી પોતાનું રૂપ એકત્ર કરી ભગવંતની ટચલી આંગળી પાસે મૂકે તો સુવર્ણ અને તાંબાના રૂપમાં જોટલો અંતર લાગે તેટલો ભગવંતના અને દેવતાના એકત્ર કરેલ રૂપમાં લાગે.

* આ કુસુમલતા જાંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—વિપ્રમ પદમાં જ કળા અને સમ પદમાં આઠ કળા પ્રથમ હોય અને અંતે રગણુ અને યગણુ કુસુમલતા નામના જાંદને વિશે હોય. આઠ કળાની ગણતરી હમેશ માટે સરખી હોતી નથી. આ જાંદને ઔપચારિક પણ કહે છે.

*ભુજંગપરિરિંગિયં (યુગ્મમ્) ॥

અર્થ—નિર્મળ ચંદ્રની પ્રભા કરતાં અધિક સૌમ્યતાવાળા, વાદળાં રહિત સૂર્યના કિરણો કરતાં અધિક તેજવાળા, ઇંદ્રના સમુદાય કરતાં અધિક રૂપવાળા, મેરૂપર્વત કરતાં અધિક સ્થિરતાવાળા; વળી સત્ત્વ (વ્યવસાય) માં નિરંતર અજિત (નહિ હતાય એવા), શરીર સંબંધી બળમાં પણ અજિત, તપ અને સંયમને વિષે અજિત એવા પ્રકારે હું અજિતનાથ જિનને રતવું છું. ૧૫-૧૬

---

* આ ભુજંગપરિરિંગિત છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—પહેલા પાદમાં તગણ, ટગણ, લઘુ, ગુરૂ અને બીજામાં પગણ, ટગણ, લઘુ બે, ગુરૂ હોય, એ પ્રકારે પાછલા અર્ધના બન્ને પાદ પણ જાણવા: એ લક્ષણયુક્ત ભુજંગપરિરિંગિત છંદ જાણવો.

૧ સંયમ સત્તર પ્રકારે છે તે આ પ્રમાણે—પાંચ ઇન્દ્રિય અને ચાર ક્રિયાઓ જય, પાંચ અવતરો લાગ અને ત્રણ યોગ (મન, વચન, કાયા) નું નિવર્તન. સંયમના ૧૭ પ્રકાર બીજી રીતે પણ છે તે આ પ્રમાણે—૧ પૃથ્વીકાય સંયમ, ૨ અપ્કાય સંયમ, ૩ તેહકાય સંયમ, ૪ વાઉકાય સંયમ, ૫ વનસ્પતિકાય સંયમ, ૬ બેઈન્દ્રિય સંયમ, ૭ તેઈન્દ્રિય સંયમ, ૮ ચૌરિન્દ્રિય સંયમ, ૯ પંચેન્દ્રિય સંયમ, ૧૦ પ્રેક્ષ્ય (જોવું) સંયમ, ૧૧ ઉપેક્ષ્ય (ઉપેક્ષા કરવી) સંયમ, ૧૨ પ્રમાર્જન સંયમ, ૧૩ અપહૃત્ય (પરઠવવું) સંયમ, ૧૪ મન સંયમ, ૧૫ વચન સંયમ, ૧૬ કાયા સંયમ અને ૧૭ અજીવ (ઉપકરણ) સંયમ.

શબ્દાર્થ.

સૌમગુણુહિં—સૌમ્ય ગુણવડે.

તાં—તે (અન્નિતનાથ અથવા શાંતિ-
નાથ)ને.

તેઅગુણુહિં—તેજ ગુણવડે.

રૂપગુણુહિં—રૂપ ગુણવડે.

સારગુણુહિં—સૈર્ય ગુણવડે.

ધરણિધરવર્ધ—મેરૂપર્વત.

પવત્તયં—પ્રવર્તક.

ધીરજાણુ—જીહ્વાન પુરૂષોવડે.

શુભઅચ્ચઅમં—સ્તુતિ કરાયેલ અને
પૂજાયેલ.

સંતિસુહુ—મોક્ષસુખના.

તિગરણુપયચ્છે—મન, વચન અને
કાયાએ સાવધાન છતો.

સરણુ—શરણું

વિણુચ્છેઆણુય—વિનયવડે નમેલા.

શિશિગણુસંશુઅમં—ઋષિઓના સમુ-
દાયવડે રૂંડે પ્રકારે સ્તુતિ
કરાયેલા.

ધણુવર્ધ—કુમેર (અને)

શુભમહિઅચ્ચઅમં—સ્તવાએલા, ન-
મન કરાયેલા અને પૂજાયેલા.

સરયદિવાયર—શરદઋતુના સૂર્ય કરતાં.

સંપભાં—શૌભનિક કાંતિવાળા.

ગયણુગણુ—આકાશને વિષે.

પાવર્ધ—પામે—પહોંચે.

નવસરયસસી—નવીન શરદ ઋતુનો
ચંદ્ર.

નવસરયરવી—નવીનશરદઋતુનો સૂર્ય.

તિઅસગણુવર્ધ—દેવસમુદાયના સ્વામી
(હિં).

તિત્યવર—ત્રેષ્ઠ તીર્થના.

તમરયરહિયં—અજ્ઞાન અને કર્મ રજાથી
રહિત.

ચુઅમકલિકલુસં—ગયાં છે વૈર અને
મલિનતા જેનાં એવા.

પવત્તયં—પ્રવર્તક.

સંતિ—શાન્તિનાથને.

મહામુણિં—મહાજ્ઞાનીને.

ઉવણુમે—મઉ છું.

સિરરધઅંજલિ—મસ્તકને વિષે નેત્રી
છે અંજળી જેણે એવા.

ધિમિઅમં—નિશ્ચળ.

વિબુહાહિવ—દેવોના અધિપતિ (હિં)

નરવર્ધ—ચક્રવર્તિવડે.

બહુસો—વણીવાર.

અમરૂગય—તત્કાળ ઉગેલ.

સમહિઅમ—અત્યંત અધિક.

તવસા—તપવડે.

વિયરણુસમુદઅમ—વિચરવાવડે એકજા.

ચારણવદિઅમ્—ચારણમુનિઓવડે

વંદાયેલા.

અસુરગણ—અસુરકુમાર અને

મુવર્ણકુમાર વગેરે ભવનવાસી
દેવોવડે.

નમસિઅમ્—નમસ્કાર કરાયેલા.

સંથુઅમ્—સ્તુતિ કરાયેલા.

સમણસંઘ—શ્રમણ સંઘવડે.

અભય—ભયરહિત.

અરય—અનાસક્ત.

અજિય—નહિ જીતાયેલા.

પયઓ—આદરવડે.

થયેલા.

સિરસા—મસ્તકવડે.

પરિવદિઅમ્—સમસ્ત પ્રકારે વંદાયેલા

કિન્નરોરગ—કિન્નર અને મહોરગ
વગેરે અંતર દેવોવડે.

દેવકોડિસય—સેંકડો કાટી વૈમાનિક
દેવવડે.

પરિવદિઅમ્—સમસ્ત પ્રકારે વંદાયેલા.

અણહુ—પાપરહિત.

અરય—રોગરહિત.

અજિઅમ્—અજિતનાથને.

પણમે—હું નમું છું.

શ્રી શાંતિજિન સ્તુતિ.

૧ સોમગુણેહિ ૨ પાવઠ ન ૩ તં નવસ-

૧ ચંદ્ર, સૂર્ય, ઈંદ્ર અને મેરુપર્વત પોતાના સૌમ્યતા, તેજ, રૂપ અને સ્થૈર્ય ગુણવડે કરીને ભગવંતના સૌમ્યતા આદિ ગુણની સમાનતા પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી એટલે કે ભગવંતના ગુણો અધિકતર છે.

૨ પામઈ એવો પાક હોય ત્યાં પણ પ્રાપ્તિ ગત્યર્થક હોવાથી એવો જ અર્થ થાય છે.

૩ અહીં તત્ શબ્દે પૂર્વોક્ત અજિતનાથ લીધા છે. પરંતુ હવે પછી કહેવાના શાન્તિનાથ લેવા એમ વૃદ્ધો કહે છે કેમકે ‘અજિતનાથની સ્તુતિ આવાજ ગુણોવડે પ્રથમ કરાઈ ગઈ છે તેમજ તત્ શબ્દનો અર્થ વક્ત્ર્યમાણ પણ કરી શકાય છે.

રચસસી, તેઅગુણેહિં પાવઈ ન તં નવસ-
 રચરવી ॥ રૂવગુણેહિં પાવઈ ન તં નિઅસ-
 ગણુવઈ, સારગુણેહિં પાવઈ ન તં ધરણિ-
 ધરવઈ ॥ ૧૭ ॥ *ખિખિખઅયં ॥

અર્થ—સૌમ્ય ગુણુવડે નવીન શરદ્ગુણુને ચંદ્ર તે (અખિ-
 તનાથ)ને પામી ન શકે, તેજ ગુણુવડે નવીન શરદ્ગુણુને સૂર્ય
 તેને પહોંચે નહિ, રૂપ ગુણુવડે ઇંદ્ર તેને પહોંચે નહિ અને સ્થૈર્ય
 ગુણુવડે મેરૂપર્વત તેને પહોંચે નહિ અર્થાત્ તેની સમાન થઈ
 શકે નહિ. ૧૭

તિત્થવરપવત્તયં તમરચરહિયં, ધીર-
 જણુથુઅચિયઅં ચુઅકલિકલુસં ॥ સંતિ-
 સુહપવત્તયં તિગરણુપયઓ, સંતિમહં મ-

* આ ખીલતક હંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—લગણુ,
 રગણુ, નગણુ, લગણુ, નગણુ, લઘુ અને ગુરુ સર્વ પદમાં હોય તેમજ દશમે
 અક્ષરે વિગ્રામ કરવો. સર્વ પદના અંત્યાક્ષર યમકવાળા હોય તે ખિલક
 નામનો હંદ જાણવો. એને વંશપત્રપતિત પણ કહે છે.

૧ તિત્થચર એવો પાક પણ છે ત્યાં તીર્થતર એટલે પ્રકૃષ્ટ તીર્થ
 એવો અર્થ થાય છે.

૨ શાંતિસુખપ્રવૃત્તદં શાન્તિ સુખને માટે પ્રવર્તનાર (સંયમી)ને
 ખાલન કરનારા એવો પણ અર્થ થાય છે.

હામુણિં સરણુમુવાણુમે ॥૧૮॥ *લલિત્યયં.

અર્થ—શ્રેષ્ઠ લીર્ય (ચતુર્વિધ સંઘ)ના પ્રવર્તક, અજ્ઞાન અને કર્મ (ખાંધેલા અને નવા ખંધાતા) રમથી રહિત (અથવા તમે અને રજોશુભથી રહિત), પંડિત પુરૂષોત્તરે વાણીથી સ્તુતિ કરાયેલ અને પૂજાદિવડે પૂજાયેલ, ગયાં છે વૈર (કલહ) અને મલિનતા જેનાં એવા. મોક્ષસુખના પ્રવર્તક અને મહાજ્ઞાની (સર્વજ્ઞ) શાન્તિનાથને, મન, વચન, કાયાએ કરી સાવધાન (પવિત્ર) થયો છો હું શરણે જાઉં છું. ૧૮

શ્રી અજિતજિન સ્તુતિ.

વિણુઓણુયસિરરઘઅંજલિરિસિગણુ-
સંથુઅં^૧થિમિઅં, વિણુહાહિવધાણુવઘનરવ-
ઘંથુઅમહિઅચિયઅં બહુસો ॥ અઘરૂગગય-

* આ લલિતક છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—ટગણુ ચાર, લધુ, ગુરૂ એમ ત્રણ પાદમાં આવે અને ટગણ, તગણ, ટગણ બે, લધુ, ગુરૂ, એથા પાદમાં લલિતક નામે છંદને વિષે જાણવા.

૧ મનના શુભ અશુભ વિકલ્પરહિત હોવાથી તરંગ વિનાના સમુદ્ર જેવા નિશ્ચલ.

૨ વિષુધ એટલે પંડિત—સારા કવિ તેના અધિપ એવો અર્થ પણ થાય છે.

સરયદિવાયરસમહિઅસપ્પભં તવસા, ગ-
યાણુંગાણુવિયરાણુસમુદ્ધંઅચારાણુવંદિઅં સિર-
સા ॥ ૧૯ ॥ *કિસલયમાલા ॥

અસુરગણપરિવંદિઅં, કિન્નરોરગન-
મંસિઅં ॥ દેવંકેડિસયસંથુઅં, સમાણુસં-
ઘપરિવંદિઅં ॥ ૨૦ ॥ *સુમુહં ॥

અભયં ²આણુહં, અરયં અરયં ॥
અનિયં અનિઅં, પયઓ પાણુમે ॥ ૨૧ ॥

* આ કિસલયમાલા નામે જંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું
—ટગણુ પાંચ, જગણુ (૧૬), લઘુ અને ગુરૂ પ્રત્યેક પાદમાં આવે અને
સત્તાવીશ માત્રા હોય, એ પ્રકારે કિસલયમાલા નામના જંદને વિષે જંદનો
ઉદ્દેશ જાણવો.

૧ જઘન્યથી પણ એક કોડ દેવતા ભગવંતની સેવામાં હોય છે.

* આ સુમુખ જંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—લઘુવાળા
ચગણુ બે, ટગણુ, લઘુ અને ગુરૂ; તગણુ બે, લઘુ અને ગુરૂ; પગણુ, ટગણુ,
લઘુ અને ગુરૂ; ચગણુ બે, ટગણુ, લઘુ અને ગુરૂ એ પ્રમાણે ચારે પાદ
અનુક્રમે જાણવા. સર્વ પાદમાં તેર તેર માત્રા હોય તે સુમુખ જંદ જાણવો.

૨ પાંશયતિ—મલિનયતિ તત્ પાપ આત્માને મલિન કરે તે પાપ.

૩ અરજ—કર્મરજરહિત એવો અર્થ પણ થાય છે.

*વિઘ્નુવિલસિચ્ચં. (ત્રિભિર્વિશેષકમ્).

અર્થ—વિનયવડે નમેલા મસ્તકને વિષે જોડી છે અંજળી જેણે એવા ઋષિ સમુદાયવડે રૂડે પ્રકારે સ્તુતિ કરાયેલા, નિશ્ચળ, ઇંદ્ર, કુબેર (ઉપલક્ષણથી ચારે લોકપાલ) અને ચક્રવર્તિ આદિ વડે ધણીવાર વચનવડે સ્તુતિ કરાયેલા, પ્રણામાદિવડે નમન કરાયેલા અને પૂજાદિવડે પૂજાયેલા, તપવડે તત્કાળ ઉદય પામેલા શરદઋતુના સૂર્ય કરતાં અત્યંત અધિક શોભનિક કાંતિવાળા, આકાશને વિષે વિચરવાવડે એકઠા થયેલા ચારણ મુનિઓ (જન્ધાચારણ અને વિદ્યાચારણ^૧) વડે મસ્તકવડે વંદાયેલા; અસુર-કુમાર, સુવર્ણકુમાર વગેરે ભવનવાસી દેવોવડે સમસ્ત પ્રકારે વંદાયેલા, કિન્નર અને મહોરગ વગેરે વ્યંતર દેવોવડે નમસ્કાર કરાયેલા, સેંકડો કોટી વૈમાનિક દેવવડે સ્તુતિ કરાયેલા, શ્રમણસંઘ (અથવા સાધુ સમુદાય) વડે સમસ્ત પ્રકારે વંદાયેલા; ભયરહિત પાપરહિત, આસક્તિ (વિષયવાસના) રહિત, રોગરહિત અને અજિત (ભાદ્ય અને અભ્યંતર શત્રુવડે) એવા અજિતનાથને આદરવડે હું પ્રણામ કરું છું. ૧૬-૨૦-૨૧

---

* આ વિદ્યુદ્વિલસિત જંદનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—એ લઘુ અને એક ગુરૂ, એ લઘુ અને એક ગુરૂ એમ દરેક પદમાં હોય તે વિદ્યુદ્વિલસિત જંદ જાણવો.

૧ ચારણમુનિ મુખ્ય એ પ્રકારના છે—જન્ધાચારણ અને વિદ્યાચારણ એ શિવાય બીજા પણ અનેક પ્રકારના ચારણમુનિઓ જ્યોતિરસ્ત્રી ચારણ વગેરે શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારાદિમાં બતાવેલા છે.

શીખદાર્થ.

આગયા-આવેલા.

દિવ્યકણ્ડા-મનોહર સુવર્ણમય.

પહુકરસંઘેલિ-સમૂહના સેંકડોવડે
કરી.

ખુલિઅલુલિઅ-જુલિતચિત્તવાળા
છતે ડોલતા.

અંગયતિરીડ-આબુખંધ અને મુકુટ.
જ-જે ભગવંતને.

સુરસંઘા-દેવસમુદાયો.

વેરવિઉત્તા-વૈરરહિત.

આયરભૂસિય-આદરવડે શોભિત.

સુદુસુવિમિહય-અતિશય વિસ્મિત
થયેલ છે

ઉત્તમકંચણુરયણુ-શ્રેષ્ઠ સુવર્ણ અને
રત્નવડે.

ભાસુરિઅંગા-શોભાયમાન છે અંગો
જેમના એવા.

ખંજલિપેસિય-અંજળીવડે કર્યો છે
સીસપણામા-મસ્તકવડે પ્રણામ
જેણે એવા.

તો-તે પછી.

પુણા-ફરીથી.

પણુમિહીણુ-પ્રણામ કરીને.

પમુદ્યા-આનંદિત થયેલા.

પ્રયા-જતા હવા.

વરવિમાણુ-શ્રેષ્ઠ વિમાન,

રહતુરય-રથ અને અશ્વના.

હુલિઅ-શીઘ્ર.

સસંભમેઅરણુ-ઉતાવળે આકાશ-
ચક્રી ઉતરવાવડે.

ચલકુંડલ-ચંચળ કુંડલ,

સોહંતમઉલિમાલા-શોભતી છે મ-
સ્તકની માળા જેમની એવા.

સાસુરસંઘા-અસુરના સમુદાયે સહિત

ભત્તિસુબુત્તા-મકિતવડે સહિત.

સંભમપિંડિઅ-ઉતાવળે એકત્ર થયેલા

સવ્યખલોઘા-સર્વ જાતના સૈન્યના
સમૂહ જેમના એવા.

પરવિય-વિશેષ રૂપ યુક્ત કરેલા.

ભાસુરભૂસણુ-દેદીપ્યમાન આલુપણુવડે

ગાયસમોણુય-શરીરવડે નમેલા,

ભત્તિવસાગય-ભક્તિને લીધે આ-
વેલા (અને)

વાંદિહીણુ-વાંદીને.

થોડીણુ-રતુતિ કરીને.

તિગુણમેવ-ત્રણ વખતજ.

પયાહિણુ-પ્રદક્ષિણા કરીને.

સુરાસુરા-સુર અને અસુરો.

સભવણાઈ-પોતાના ભવનો પ્રત્યે
ત-તે

મહામુર્છિ—મહા મુનિઓ છે શિષ્ય અહપિ—તું પણ
 જેમના એવા. પંજલી—ગંજળા કરીછે જેણે એવો.
 રાગદોસ—રાગ, દોષ, ભયભોલવજિજય—ભય અને મોહ-
 દેવદાણુવ—દેવ, દાનવ (અને) થી રહિત.
 નારિંદવદ્વિઅં—રાગઓવડે વંદાયેલા સતિ—શાન્તિનાથને.
 ઉત્તમ—ઉત્તમ. મહાત્મ્ય—વિશાળ તપવાળા.
 નમે—નમસ્કાર કરું છું.

શ્રી શાંતિજિન સ્તુતિ.

આગયા વરવિમાણુદ્વિવકળુગ—રહતુ-
 રયપહકરસએહિં હુલિઅં ॥ સસંભમોઅ-
 રણુખુભિઅહુલિયયલકુંડલં ગયતિરીડસોહં-
 તમઉલિમાલા ॥ ૨૨ ॥ *વેદુઓ.

જં સુરસંઘા સાસુરસંઘા વેરવિઉત્તા
 ભત્તિસુજુતા, આયરભૂસિય-સંભમપિંડિઅ

---

* આ વેદુક નામા હંદ છે તે પ્રથમના વેદુકા કરતાં જૂદો સમ-
 જવો. તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જણવું—તગણુ એ, ટગણુ ચાર, તગણુ, ટ-
 ગણુ, તગણુ ત્રણ, લઘુ, ગુરુ, પગણુ એ, ટગણુ એ અને ગુરુ એ હોય, તે
 વેદુક હંદ જણવો.

સુઠુસુવિમિહય-સંવખલોઘા ॥ ઉત્તમકંથ-
 શુરયાશુપરવિયભાસુરભૂસાશુભાસુરિઅંગા,
 ગાયસમેાશુયભત્તિવસાગયપંજલિપેસિયસી-
 સપાણામા ॥ ૨૩ ॥ *રયાશુમાલા ॥

વંદિઊાશુ થોઊાશુ તો જિણું, તિગુણ-
 મેવ ય પ્રણો પંયાહિણું ॥ પાણુમિઊાશુ ય
 જિણું સુરાસુરા, પમુઠઆ સભવાણાઠ તો
 ગયા ॥ ૨૪ ॥ *ખિત્તયં ॥

તં મહામુણિમહંપિ પંજલી, રાગદો-

* આ રયાશુમાળા છંદનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—પહેલા પા-
 દમાં ટગણ અને બે ગુરૂ એમ ચાર વખત આવે અને બાકીના પાદમાં
 સાત ટગણ અને અંતે બે ગુરૂ હોય. પ્રત્યેક પાદ બત્રીસ માત્રાવાળા રય-
 શુમાળા છંદમાં હોય.

૧ પ્રદક્ષિણા કરાયેલ છે જેને—પ્રદક્ષિણા કરાયેલા એવા ભગવંત એ
 પ્રકારે ભગવંતનું વિશેષણ લેવાથી અર્થ થાય છે. અહીં કૃત્વા અધ્યાહાર છે.

* આ ક્ષિપ્તક છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—પગણ, ટ-
 ગણ બે અને ગુરૂ દરેક પાદમાં ક્ષિપ્તક છંદમાં હોય.

સભયમોહવન્નિજયં ॥ દેવદાણુવનરિંદવંદિ-
અં, સંતિમુત્તમમહાતવં નમે ॥ ૨૫ ॥
*ખિત્તયં ॥

અર્થ—શ્રેષ્ઠ વિમાન, મનોહર સુવર્ણમય રથ અને અન્યના સેંકડો સમૂહવડે કરી શીઘ્ર આવેલા, ઉતાવળે આકાશથી ઉતરવાવડે હુક્મિત ચિત્તવાળા છતે ઝેલતા ચંચલ કુંડળ, બામુખંધ અને મુકુટ તથા શોભિતી છે મસ્તકની માળા જેમની એવા; વળી અમુરના સમૂહ કરી સહિત, વૈરહિત, ભક્તિએ કરી સહિત (અથવા ભક્તિમયુક્તા ભક્તિને વિષે સારી રીતે પ્રેરાયેલા) આદરવડે શોભિત-ઉતાવળે એકત્ર થયેલ અને અતિશય વિસ્મિત થયેલા છે સર્વ જાતના કટક (સૈન્ય) સમૂહ જેમના એવા, શ્રેષ્ઠ સુવર્ણ અને રત્નવડે વિશેષ રૂપયુક્ત કરેલા દેહીપ્યમાન આભૂષણોવડે શોભાયમાન છે અંગો જેમના એવા, શરીરવડે નમેલા, ભક્તિને લીધે આવેલા અને અંજળીવડે કર્યો છે મસ્તકવડે પ્રણામ જેણે એવા દેવ સમુદાયો જે ભગવંતને વાંદીને (નમન કરીને) અને તેવાર પછી વાણીવડે જિનની સ્તુતિ કરીને વળી ફરીથી ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરીને અને જિનને પ્રણામ કરીને દેવદાનવ આનંદિત થયા થકા ત્યાંથી પોતાના ભવન પ્રત્યે પાછા ગયા;

* આ ક્ષિત્તક છંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—અથવા રગણુ નગણુ, રગણુ, લઘુ અને ગુરુ પ્રત્યેક પાદમાં ક્ષિત્તક છંદમાં જાણવો. આ ક્ષિત્તક બીજો જાણવો. રથોદ્ધતા છંદ પણ આ પ્રમાણે હોય.

મહામુનિઓ છે શિષ્ય જોવાના એવા, રાજ, દેવ, ભ્રમ અને રીત-
હથી રહિત, દેવ દાતમ અને રાજાઓવડે, વંદાયેલા, શ્રેષ્ઠ અને
વિશાળ તપવાળા એવા. તે શાન્તિનાથને, અંબળી કરી છે જેણે
એવો હું નમસ્કાર કરું છું. ૨૨-૨૩-૨૪-૨૫

શબ્દાર્થ.

અંબરંતર-આકાશના અંતરાલે.

લલિઅહ-સવહુ-મનોહરહ સીનીપેડે

પીણસોણિથણ-પુષ્ટ કરીતટ અને
સ્તનવડે.

લોઅણિઆહિ-નેત્રવાળી.

પીણનિરંતર-મોટા અને ગાઠ

(અંતરરહિત).

ગાયલઆહિ-ગાત્ર જેનાં એવી.

પસિઠિલ-વિશેષે શિથિળ.

સોણિતડાહિ-કરીપ્રદેશ જેનો એવી

વૈશિખિખીનેઉર-શ્રેષ્ઠ ધુધરીઆ,
ઝાંઝર.

વિભૂસણિઆહિ-વિશેષે શોભિત
એવી

મુંદરંસણિઆહિ-મુંદર છે દર્શન
જેનું એવી.

પાયવંદિઆહિ-કિરણોનાસ મૂહવાળી

જગમ-જે ભગવંતના

મુવિજ્ઞા-રૂઢી મતિવાળા

અંખણ-પોતાના.

વિઆરણિઆહિ-વિચરનારી.

ગામિણિઆહિ-ગમન કરનારી.

સાલિણિઆહિ-શોભિતી.

સકંકમલસલ-ખીલેલાં કમળના પાં
દડા જેવા.

થણભર-સ્તનના ભારવડે.

વિણમિઅ-વિશેષે નમેલાં છે.

મણિકંચણ-મણિ અને સુવર્ણની

મેહલસોહિઅ-મેખલાવડે શોભાત
માન છે.

સતિલયવલય-મુંદર તિલક અને
કંકણ વડે.

રંકર-પ્રીતિ કરનાર.

ચઉરમણહર-ચતુર જનના મનને
હરણ કરનાર (અને).

દેવમુંદરીહિ-દેવાંભનાઓ વડે.

વંદિઆ-વંદાયેલા.

તેતે ખે.

કમા-ચરણો.

નિડાલએહિ-મહાવડે.

મંડુલેહુ-આલુપલુની રચનાના.	પગારએહિં-પ્રકારેવડે.
કેહિં-કેવા (પ્રકારે) વડે.	અવગતિસય-અપાંગ, તિસક.
પતલેહુનામએહિં-પત્રલેખ નામના.	ચિહ્નએહિં-દેદીપમાન.
સંગય-મળ્યાં છે.	અંગયાહિં-અંગે જેનાં એવી.
શતિસત્રિવિકુ-મકિતવડે વ્યામ	વંદણુ-વંદન કરવાને.
આગયાહિં-આવેલી.	હુતિ-છે.
તં-તેને.	અહં-હું.
જિણુચંદં-જિનચંદ્રને.	અજિઅં-અજિતનાથને.
જિઅમેહં-જીવો છે મોહ જેણે	ધુય-ટાળ્યાં છે.
એવા.	સંવકિલેસં-સર્વ દુઃખો જેણે એવા
ચયઓ-આદરવડે.	પણુમામિ-પ્રણામ કરું છું.

અજિતજિન સ્તુતિ.

અંબરંતરવિઆરણિઆહિં, લલિઅહં-
 સવહુગામિણિઆહિં ॥ પીણુસોણિયણુસા-
 લિણિઆહિં, સકલકમલદલલોઅણિઆહિં
 ॥ ૨૬ ॥ દીવયં ॥

* આ દીપક છંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—ચાર પાદને વિષે :
 વચ્ચે હોય એવો ક્ષિપ્તક-છંદ (પ્રથમનો) તે દીપક છંદ જાણવો, એનું
 બીજું નામ મંડિલ છંદ છે.

૧ પીણુ^૨નિરંતરથણુભરવિણુમિ^૩અગાયલ-
આહિં, મણિકંચણુપસિદ્ધિલમેહલસોહિઅ-
સોણિતડાહિં ॥ વરખિંખિણિનેઉરસતિલય-
વલયવિભૂસણિઆહિં, રઘકરચઉરમણોહર^૪-
સુંદરદંસણિઆહિં ॥ ૨૭ ॥ ચિત્તખખરા* ॥

દેવસુંદરીહિં પાયવંદિઆહિં વંદિઆ ય
જસ તે સુવિક્રમા કમા, અપ્પણો નિડા-
લએહિં મંડણોડુંણુપગારએહિં કેહિં કેહિં
વી ॥ અવંગતિલયપતલેહનામએહિં ચિલ-

૧ પ્રીણુ કામીજનને ખુશી કરે એવા.

૨ વ્યવધાન (આતર્ક) રહિત.

૩ નાભુક અને કામળ શરીર હોવાથી નમી ગયેલા.

૪ મનોધર મનને અન્યત્ર ગમનનો નિષેધ કરવાથી મનને અટકાવ-
નાર એવો પણ અથ થાય છે.

* આ ચિત્રાક્ષરા છંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—પહેલા અને
ચોથા પાદમાં પાંચ ટગણુ અને બે ગુરૂ આવે તથા બીજા ત્રીજા પાદમાં
છ ટગણુ અને એક ગુરૂ હોય, ચારે પાદમાં ચમકવાળો હોય તે ચિત્રાક્ષર
છંદ જાણવો.

એહિં સંગયંગયાહિં, ભત્તિસન્નિવિઠ્ઠવંદ-
ણાગયાહિં હુંતિ તે વંદિયા પુણે પુણે ॥ ૨૮ ॥
* નારાયણો ॥

તમહં જિણુચંદં, અજિઅં જિઅમો-
હં ॥ ધુયસવ્વકિલેસં, પયઓ પણુમામિ ॥
૨૯ ॥ * નંદિઅયં (ચતુર્ભિઃ કલાપકં)

અર્થ—આકાશના અંતરાલે વિચરનારી, મનોહર હંસીની
પેઠે ગમન કરનારી, પુષ્ટ કટી પ્રદેશ અને સ્તનવડે શોભાયમાન,
સંપૂર્ણ (ખીલેલાં) કમળના પત્ર જેવાં લોચન (નેત્ર) વાળી;
મ્હોઠાં અને ગાઢ સ્તનના ભારવડે વિશેષે નમૈલાં છે ગાત્ર
(શરીર) જેનાં એવી, મણ્ડી અને સુવર્ણની બનાવેલ વિશેષે
શિથિલ (ઢીલી) મેખલા (કંઠારો) વડે શોભાયમાન છે કટી-
પ્રદેશ જેનો એવી, શ્રેષ્ઠ ધુધરીઓ, ઝાંઝર, સુંદર તિલક અને કં-
કણ (વલય) વડે વિશેષે સુશોભિત એવી, પ્રીતિ કરનાર ચતુર-

* આ બીજા નારાયક છંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—અગાર
ચગણ, ગુરૂ, ચૌદ ચગણ, નગણ, સોળ ચગણ, ટગણ, ત્રણ ચગણ એ
પ્રમાણે બીજા નારાયક છંદમાં જાણવું.

* આ નંદિતક છંદનું લક્ષણ આ પ્રમાણે જાણવું—એ સધુ, ગુરૂ,
એ સધુ, ગુરૂ અને ગુરૂ સર્વ પાદમાં આવે તે નંદિતક છંદ જાણવો.

જનના મનને હચમચ કરનાર અને સુંદર છે-હર્શન (દુર્ગાવ-૩૫)
જેનું એવી; અલંકારો અથવા શરીરના કિરણોનો સમૂહ છે જેને
એવી, આભુષણની રચનાના પ્રકારોવડે; તે વળી કેવા કેવા પ્રકારો
રોવડે ? દેહીઅમાન અપાંગ (નેત્રને વિષે અંજનની રચના),
તિલક અને પત્રલેખ (કસ્તુરી વગેરેની કપોળસ્થળ ઉપર કરે-
લી પત્રલેખા) નામ છે જેનાં એવાં-મળેલાં છે અંગો જેનાં એવી,
ભક્તિવડે વ્યાપ્ત એવું વંદન કરવાને આવેલી એવી દેવાંગનાઓ
વડે, પોતાના લલાટે કરીને જે ભગવંતનાં રૂઢી ગતિ (આલ)
વાળા (અથવા રૂઢા પરાક્રમવાળા) તે બે ચરણો વંદાયેલા છે
અને વળી તે ફરીથી વંદાયેલા છે; એવા તે છત્યો છે મોહ
(મોહનીય કર્મ) જેણે એવા અને ટાળ્યાં છે સર્વ પ્રકારનાં
દુઃખો અને ક્ષાય જેણે એવા અજિતનાથ જિનચંદ્રને આદરસ-
હિત હું નમસ્કાર કરું છું. ૨૬-૨૭-૨૮-૨૯

શબ્દાર્થ.

શુભ-સ્તુતિ કરાયેલા (અને)	વંદિઅયસ્સા-વંદન કરાયેલા
રિસિગણુ-ઋષિસમુદાય (અને)	દેવગણુહિં-દેવસમૂહવડે.
તો-તે પછી.	દેવવહુહિં-દેવીઓવડે.
પયઓ-સાવધાનપણે-	પણમિઅસ્સા-પ્રણામ કરાયેલા.
જરસ-મોહ આપવાને શક્તિવાન	જગુત્તમ-જગત્તને વિષે ઉત્તમ.
સાંસણુઅસ્સા-શાસનછે જેનું એવા	ભતિવસાગથ-ભક્તિના વશે આવ-
પિંડિઅસહિં-એકત્ર થયેલા.	વાથી.
દેવવરઅહરસા-નર્તકવાદક શ્રેષ્ઠ દેવ	બહુઆહિં-બહુ.
અને નૃત્ય કુશળ દેવાંગનાઓ-	સુરવર-દેવોની સમક્ષે શ્રેષ્ઠ.
વડે-યુક્ત.	રધગુણુ-રતિ ક્રિડારૂપ ગુણુ નેવિષે-

પડિયઆહિ—પડિતા—ડાહી.

તાંતિતાલમેલિએ—વીણા અને ચપટી
પટલાદિ મળ્યે છે.

સદ્ભીસએ કએ—શબ્દવડે મિશ્રિત
કર્યે છે.

સુદ્ધ—શુદ્ધ ઉચ્ચારણવાળું

પાયબલ—પગને વિષે બલના આ-
કારવાળી.

વલયમેહલા—બલીયાં, કદોરો.

કલાવનેઉર—કલાપ અને ઝાંઝરના.

ભીસએ કએ—મિશ્રિત કર્યે છે.

હાવલાવવિખલમ—હાવ,લાવ અને:
વિલાસના.

અંગહારએહિ—અંગનાવિક્ષેપેકરીને
જરસ—જે (ભગવાન) નાં.

તિલોયસવ્વસત્ત—ત્રણુભુવનના સર્વ
પ્રાણીઓને.

સવ્વપાવહોસ—સર્વ પાપ અને દોષ
જેનાં એવા.

છત્તઆમરપડાગ—છત્ર,આમર, પતાકા
અથવર—ઐશ ધ્વજ.

મગરતુરય—મગર, અશ્વ (અને)
દીવસમુદ્ધમંદર—દીપ, સિમુદ્ધ, મેરૂ
પર્વત (અને)

દિસાગયસોહિયા—દિગ્ ગજવડે સુ-
શોભિત.

વંસસદ્—વેણુધ્વની.

તિઉખખર—ત્રિપુષ્કર નામનાવાજિત્રન
અભિરામ—મનોહર.

સુદ્ધસમાણુણે—સાંભળવાનું સમાન
પાત્રું કર્યે છે.

સજ્જગીય—અધિક ગુણવાળા ગીત
વડે સહિત.

ઘટિઆહિ—ધુધરીઓવડે ઉપલક્ષિત
છતે.

અભિરામસદ્—મનોહર શબ્દવડે.

દેવનટ્ટિઆહિ—દેવ નર્તકીઓવડે.

પગારએહિ—પ્રકારવાળા.

નમ્ચિઊણુ—નૃત્ય કરીને.

વંદિઆ—વંદાયેલા છે.

તય—તે (શાન્તિનાથ)

સંતિકારય—શાન્તિના કરનારા

પસંત—વિશેષે શાન્ત થયાં છે.

એસ—આ.

આહ—હું.

જૂઅજવમંડિઆ—યૂપ અને જવ-
વડે સુશોભિત.

સિરિવચ્છસુલંછણા—શ્રીવત્સ એ
શોભાયમાન છે લંછનો જેને
એવા.

સત્થિઅ બસહ—સ્વસ્તિક, વૃષભ,

સીહરહ—સિંહ, રથ (અને)

ચક્ષુરક્રિયા—ચક્ષુવડે શ્રેષ્ઠરીતે ચિન્હિત સહાવલદ્વા—સ્વભાવે કરીને શાભાયમાન
સમપ્રધકૃત—સરખી ભૂમિને વિષે રહેલા અદોસદુકૃત—દોષવડે અદુષ્ટ.

ગુણેહિં—ગુણોવડે,

જિહ્વા—જ્યેષ્ઠ—મોટા.

પસાયસિકૃત—નિમળતાવડે શ્રેષ્ઠ.

તવેણુ—તપવડે.

પુઠ્ઠા—પુષ્ટ.

સિરીહિં—સક્ષ્મી દેવીવડે.

દૃઢા—પૂજિત.

રિસીહિં—મુનિઓવડે.

જુઠ્ઠા—સેવાયેલા.

તવેણુ—તપવડે.

હુઅસવ્યપાવયા—તાજ્યાં છે સર્વ

સવ્યલોઅ—સર્વલોકના.

પાપ જેણે એવા.

હિઅમૂલપાવંયા—હિતના મૂળને

સંથુઆ—સ્તુતિ કરાવેલા.

પ્રાપ્ત કરાવનાર.

પાયયા—પૂજ્ય.

હુંતુ—થાઓ

સિવસુહાણુ—મોક્ષસુખના.

દાયયા—આપનારા.

શાંતિજન સ્તુતિ.

થુઅવંદિઅયસ્સા રિસિગણુદેવગણેહિં,
તો દેવવહુહિં પયઓ ^૧પાણુમિઅયસ્સા ॥ ^૨જ-
સ્સજગુત્તમસાસણુઅયસ્સા, ભત્તિવસાગય-
પિંડિઅયાહિં ॥ દેવવરચ્છરસા બહુઆહિં,

૧ નમસિયસ્સા (નમસ્સિયતકસ્ય) ક્રતિ પાઠાન્તરં. ભગવંત સમીપે પ્રથમ ગણધર નમસ્કાર કરે, પછી દેવતા અને પછી દેવીઓ નમસ્કાર કરે તે ક્રમ અહીં દર્શાવ્યો છે.

૨ જસૂય મોક્ષણે જસૂ ધાતુ મોક્ષ કરાવવાના અર્થમાં છે તેથી જસ્ય એટલે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવવાને શક્તિવાન.

*સુરવરરઘુગુણપંડિત્યાહિં ॥૩૦॥ *ભાસુરયં
 વંસસદતંતિતાલમેલિયે 'તિઉખરાભિ-
 રામસદમીસયે કયે અ । સુઘસમાણુએ અ
 *સુઘ્સજજગીયપાયજલલધંટિઆહિં । વલય-
 મેહલાકલાવનેઉરાભિરામસદમીસયે કયે અ
 ॥ દેવ^૪નદિઆહિં હાવ^૫ભાવ^૬વિખલ^૭મખ્પ^૮-

* શ્રેષ્ઠ દેવોને પ્રીતિ જેથકી થાય એવા (મંગિત કુશળતા વગેરે)
 ગુણોને વિષે પંડિતા-વિદુષી એવી દેવનર્તકી એવો અર્થ પણ થાય છે.

* આ ભાસુરક જંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જ્ઞાણનું—તગણ, પગણ,
 તગણ, ટગણ, તગણ, ટગણ, તગણ, ટગણ, ગુરૂ, પગણ, એ ટગણ, ગુરૂ,
 ખાર ટગણ એ પ્રકારે સુચિતિ અને અનુપ્રાસસહિત ભાસુરક જંદ જ્ઞાણુવા.

૧ એક મુખવાળા અને બે મુખવાળા વાજિત્ર મળીને ત્રણ મુખ-
 વાળું વાજિત્ર તે ત્રિપુન્કર.

૨ અનુનાસિકાદિ દોષરહિત શુદ્ધ ઉચ્ચારવાળું.

૩ પડ્જ, મયુર, કેકા, શંખ આદિના શબ્દોવડે (સદ્) સાદું અ-
 થવા સઘ તત્કાળ ગાયેલું, એવો અર્થ પણ થાય છે.

૪ નૃસ્યકળામાં કુશળ એવી દેવાંગનાઓ.

૫ મુખની ચેષ્ટાદિ બહુ કામવિકારવાળો અભિપ્રાય.

૬ ચિત્તમાં રહેલ અલ્પ કામવિકારનો અભિપ્રાય.

૭ વાણી, વસ્ત્ર અને ભૂષણ વગેરેનું ભ્રમથી રચ્યમ બદલાવું અથવા વિલાસ.

૮ નેત્ર મુખ વગેરેના ચિત્તરી ફેરફાર.

ગારએહિં નચિયડીણુ અંગહારેએ^૧હિં વંદિઆ
 થ જરસ તે^૨સુવિકકમા કમા । તયં તિલોય-
 સંવસત્તસંતિકારયં પસંતસંવપાવદોસમે-
 સહં નમામિ સંતિમુત્તમં જિણું ॥ ૩૧ ॥
 * નારાયએ ॥

અર્થ—ઋષિ સમુદાય અને દેવ સમુદાયવડે સ્તુતિ કરાયેલા
 અને વંદન કરાયેલા, તે પછી દેવીઓવડે સાવધાનપણે પ્રભુમ
 કરાયેલા, અને મોક્ષ આપવાને શક્તિવાન હોવાથી જગતને વિષે
 ઉત્તમ છે શાસન (આજ્ઞા) જેનું એવા જે ભગવંત તેના રૂડા
 પરાક્રમવાળા તે જે ચરણક્રમણા, ભક્તિનાવશે આવવાથી એકત્ર
 થયેલી, ઘણા નર્તકવાદક શ્રેષ્ઠ દેવ અને નૃત્યકુશળ દેવાંગનાઓવડે
 યુક્ત તથા દેવોની સાથે રતિક્રિડારૂપ ગુણને વિષે પંડિતા (ડાહી)
 એવી દેવનર્તકીઓવડે, વેણુધ્વની (વાંસળીનો શબ્દ) વીણા અને
 ચપટી પટહાદિ તાળ (જથરા કાંસી કરતાલ વગેરેના તાળ)
 મળ્યે છતે, ત્રિપુષ્કરનામા વાજિત્રના મનોહર શબ્દવડે મિશ્રિત

૧ હાથ આંગળી પ્રમુખ અંગના લટકા—અભિનયવડે.

૨ શોભિતા પંડિત જનોનો આચાર જેના સમીપે છે એવા, એવો
 અર્થ પણ થાય છે.

* આ અન્ય નારાયક હંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—તેર ચ-
 ગણ, નગણ, નવ ચગણ, નગણ, ત્રીશ ચગણ અને ગુરૂ તથા અઢાર ચ-
 ગણ એ પ્રકારે બીજો નારાયક હંદ જાણવો.

કર્થે છતે, સાંભળવાનું સમાનપણું કર્યે છતે (સર્વ શબ્દ સાંભળવામાં ઠાનનું સાવધાનપણું-એકાગ્રતા), શુદ્ધ તથા અધિક ગુણવાળા ગીતવડે સહિત એવી પગને વિષે ભળના આકારવાળી ધુ-ધરીઓવડે ઉપલક્ષિત છતે, વલય (બલીયાં) કંદોરો, કલાપ (એક ભાતનું આભરણ) અને ઝાંઝરના મનોહર શબ્દવડે મિશ્રિત કર્યે છતે, હાવભાવ અને વિલાસના પ્રકારવાળા અંગના વિક્ષેપે કરીને નૃત્ય કરીને વંદાયેલા છે જે, તે ત્રણ ભુવનના સર્વપ્રાણીઓને શાન્તિના કરનાર (અથવા મોક્ષને આપનાર) અને વિશેષે શાન્ત થયાં છે સર્વ પાપ (અશુભકર્મ) તથા દોષ (રાગ, દ્વેષ, મોહ વગેરે) જેનાં (અથવા જેથી) એવા ઉત્તમ શાન્તિનાથ જિનને આ પ્રત્યક્ષ એવો હું નમસ્કાર કરું છું. ૩૦-૩૧

અજિત અને શાંતિજિન સ્તુતિ.

છત્તયામરપ^૧ ડાગજૂ^૨ અજવમંડિયા, ^૩ઝય-
વરમગરતુરય^૪ સિરિવચ્છસુલંચ્છણા ॥ દીવ-^૫
સમુદ્ધમંદ^૬ રદિ^૭ સાગયસોહિયા, સત્થિઅવસહ-

૧ નાની ધ્વજ. ૨ યજ્ઞ સ્તંભ. ૩ સિંહાદિના ચિત્રવાળો મોટો ધ્વજ.

૪ ઉત્તમ પુરૂષના વક્ત્રસ્થળ (જાતી) માં આ લક્ષણ હોય છે અને પગમાં પણ હોવાનો સંભવ છે

૫ જમ્બૂદ્વીપ વગેરે દ્વીપ અને લવણસમુદ્ર વગેરે સમુદ્ર ગણવા.

૬ મંદિર એવો પાક હોય ત્યાં “ પ્રાસાદ ” એવો અર્થ કરવો.

૭ મેરૂપર્વતની આસપાસ ચારે દિશાએ હસ્તિના આકારના કરીકુટો ભદ્રશાળ વનમાં છે તે.

સીહરહયઃકવરંકિયા ॥ ૩૨ ॥ *લલિતચંદ્ર ॥

સહાવલઠ્ઠા^૧ સમપ્પઠ્ઠા, અદોસદ્ધા^૨ ગુ-
ણેહિ^૩ નિઠા ॥ ૪પસાયસિઠા તવેણુ પુઠા,
સિરીહિ^૪ ઇઠા રિસીહિ^૫ જુઠા ॥ ૩૩ ॥ વાણુ-
વાસિઆ[×] ॥

તે તવેણુ ધુઅસંવપાવયા, સંવલોઅ-
હિઅમૂલપાવયા ॥ ૪સંથુઆ અનિઅસંતિ-

* આ લલિતક જંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—ચણુ, ટગણુ
ચાર તેમજ ગુરૂ દરેક પાદમાં હોય એવા લક્ષણવાળો ખીન્ને લલિતક જંદ
જાણવો.

૧ અસમપ્રતિષ્ઠા: નિરૂપમ છે પ્રતિષ્ઠા (ખ્યાતિ) જેમની એવા.

૨ રતાશ તથા ક્રમજ્ઞતા આદિ અથવા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ ગુણો.

૩ પ્રસાતશિષ્ટા: એટલે ઉત્કૃષ્ટ સુખવાળા ક્ષેત્ર પુરૂષો છે જેની સ-
મીપે એવા.

૪ આ વાનવાસિકા જંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જાણવું—ટગણુ ચાર
બેમાં નવમી અને બારમી માત્રા લઘુ હોય (દરેક પાદમાં) તે વાનવાસિકા
જંદ જાણવો.

૪ શસ્ત્રુતા સુખના કારણજીત સ્તવન કર્યું છે જેનું એવા.

પાયયા, હુંતુ મે સિવસુહાણુ દાયયાના ઉજા

*અપરાંતિકા, (ત્રિભિર્વિશેષકમ્.)

અર્થ—છત્ર, ચામર, પતાકા, યૂપ અને જવ (લક્ષણો) વડે સુશેષિત; શ્રેષ્ઠ ક્ષવજ, ખગર, અશ્વ અને શ્રીવત્સ એવા શોભાયમાન છે લાંછનો જેગને એવા, દ્વીપ, સમુદ્ર, મેરૂપર્વત અને દિગ્ગજ કૂટવડે સુશેષિત; સ્વસ્તિક (સાથીયો), વૃષભ, સિંહ, રથ અને ચક્રવડે શ્રેષ્ઠ રીતે ચિન્હિત (લક્ષણવાળા); સ્વભાવે (સહેજે) કરીને શોભાયમાન, સરળી રીતે ભૂમિ ઉપર પ્રતિષ્ઠિત, રાગાદિ દોષવડે વિકાર નહિ પામેલા, શુણ્ણવડે મોટા, નિર્મળતા (રાગાદિ દોષના નાશ) વડે શ્રેષ્ઠ, તપવડે પુષ્ટ (યુક્ત), લક્ષ્મી દેવીવડે પૂજાયેલા અને મુનિઓવડે સેવાયેલા; તપવડે ટાળ્યાં છે સર્વ પાપ (શુભાશુભ કર્મ) જેણે એવા, સર્વ લોકના હિત (મોક્ષ) ના મૂળ (જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર) ને પ્રાપ્ત કરાવનારા, રૂડે પ્રકારે સ્તુતિ કરાયેલા તે અજિતનાથ અને શાન્તિનાથ પૂજ્યો, મને મોક્ષસુખ આપનારા થાઓ ! ૩૨-૩૩-૩૪

૧ શિવસુખના દાતાર એવા અજિતનાથ અને શાન્તિનાથ પૂજ્ય મને સ્તુતિ કરાયેલા થાઓ. અર્થાત્ તેમનું નિત્ય દર્શન થાઓ એમ પણ અર્થ લઈ શકાય.

* આ અપરાંતિકા હંદનું લક્ષણ આ પ્રકારે જનણુવું—આઠ માત્રા, રમણ (ડાડ), લઘુ અને ગુરુ સર્વ પાદમાં હોય તેવો અપરાંતિકા હંદ જનણુવો.

શબ્દાર્થ.

એવં-એ પ્રકારે	તવબલવિઉલં-તપ સામર્થ્ય વડે વિશાળ.
થુઅમં-સ્તબ્ધું.	મએ-મેં.
અગ્નિઅસંતિજિણુ-અગ્નિતનાથ	બુઅલં-યુગલ-બેડી.
અને શાન્તિનાથ જિનનું.	વવગય-ગયાં છે.
કમ્ભરયમલં-કમ્ રૂપ રજ અને મલ	ગમ્-ગતિને.
જેનાં એવું.	ગયં-પ્રાપ્ત થયેલું.
સાસયં-શાશ્વતી.	વિઉલં-વિસ્તીર્ણું.
બહુગુણપ્રસાયં-બહુ ગુણના પ્ર-	મુખખમુહેણુ-મોક્ષ સુખવડે.
સાદવાળું.	પરમેણુ-કૃતકૃષ્ટ.
અવિસાયં-વિપાદરહિત.	નાસેઉ-નાશ કરે.
વિસાયં-વિકલતાને.	કુણુઉ-કરે.
પરિસાવિ-સલા પણુ.	પસાયં-અનુગ્રહ-મહેરખાની.
મોએઉ-હર્ષને આપો.	નંદિં-સમૃદ્ધિને.
પાવેઉ-પ્રાપ્ત કરાવો.	નંદિસેણુ-નંદિષેણુમુનિને.
અભિનંદિં-સમસ્તપ્રકારે આનંદ	પરિસાવિ-સલાને પણુ.
મુહનંદિં-સુખસમૃદ્ધિ.	દિસઉ-આપો.
સંજમે-ચારિત્રને વિષે.	પખિખઅ-પખખી પ્રતિક્રમણુને વિષે.
ચાઉમ્માસિઅ-ચામાસી પ્રતિક્રમ-	સંવચ્છરિએ-સંવત્સરી પ્રતિક્રમણુને
ણુને વિષે.	વિષે.
અવરસ-અવશ્ય.	ભણિયવ્વો-ભણુવું.
સોઅવ્વો-સાંભળવું. [કરનાર.	સવ્વેહિં-સર્વેએ.
ઉવસગ્ગાનિવારણુ-વિધનું નિવારણુ	એસ-એ (છે)
ખમ્મ-ભણુ છે.	નિમુણુ-સાંભળે. છે.
ઉભયો-બન્ને.	કાલપિ-વખતે.
અગ્નિઅસંતિથયં-અગ્નિતસાંતિ-	નહુ-નજ.

સ્તવ.

રોગા-રોગો.

વિ-પણ

જઈ-જો

પરમપય-મોક્ષપદને

કીર્તિ-કીર્તિને.

ભુવણે-તણ ભુવનમાં.

તેલુક-તણ લોકનો.

જિભુવયણે-જિતેશ્વરના વચનમાં.

કુણુ-કેરો.

કલિકલુ માણુ-કલેશ અને મલિનતા

જેનાં એવા.

પુણુજસવાણુ-પુનર્જન્મ જેનાં એવા

તે-તે

પસમક-વિશેષે શાન્ત થાય છે.

વર્ણ-વધે છે.

સપુણુ-પ્રપૂણુ-પૂર્ણિમાના.

કિતણે-કીર્તન કર્યે છે.

હુતિ-થાય.

પુણુપપત્તા-પૂર્વે થયેલા.

નાસંતિ-નાશ પામે છે.

કચ્છ-કચ્છો છે.

આહવા-અથવા.

મુવિત્થક-સારીરીતે વિસ્તારપામેલી.

તા-તો.

ઉદ્ધરણે-ઉદ્ધાર કરનાર.

આયર-આદર.

વવગય-નાશ પામ્યાં છે.

નિદ્રંત-નિર્મળપણે.

રાગદોસાણુ-રાગ દ્વેષ જેનાં એવા.

નમેત્યુ-નમસ્કાર હો.

દેવાહિદેવાણુ-દેવાધિદેવને.

પુણુ-પુણ્ય.

નમસમાણુસ-વંદન કરનારના.

ચંદવયણુસ-ચંદ્રના જેવામુખવાળા.

અજિઅસંતિસ-અજિતનાથ અને

શાન્તિનાથનું.

એવં તવબલવિઉલં, થુઅં મએ અ-
 જિઅસંતિજિણુજુઅલં ॥ વવગયકમ્મરય-
 મલં, ગઈં ગયં સાસયં વિઉલં ॥ ૩૫ ॥ ગાહા

અર્થ—એ પ્રકારે તપ સામર્થ્યવડે વિશાળ, ગયાં છે કર્મ
રૂપ રજ અને મલ જેનાં એવું, ચાસ્વતી અને વિસ્તીર્ણ (વિ-
પુત્ર સુખવાળી) ગતિને પ્રાપ્ત થયેલું એવું અજિતનાથ અને શા-
ન્તિનાથજિનનું યુગલ (જોડું) મેં સ્તવ્યું. ૩૫

તં બહુગુણુપસાયં, મુખખસુહેણુ પ-
રમેણુ ^૧અવિસાયં ॥ નાસેઉ મે વિસાયં, કુ-
ણુઉ અ પરિસાવિ અ પસાયં ॥૩૬॥ગાહા ॥

અર્થ—જ્ઞાન દર્શનાદિ અનેક શુભુનો પ્રસાદ છે જેને એવું
(અથવા ઘણા પ્રકારની નિર્મળતાવાળું), ઉત્કૃષ્ટ મોક્ષ સુખવડે
વિષાદ (વિકલતા) રહિત તે યુગલ, મારા વિષાદ (અથવા વિસાદ
દુઃખ) ને નાશ કરો અને વળી સમ. (આ સ્તવનને સાંભળ-
નારી સમ્રા) પણ મારા ઉપર અનુગ્રહ (કહેલ સ્તવનના શુભુનું
શ્રદ્ધા અને દોષના ત્યાગરૂપ મહેરમાની) કરો. ૩૬

અંત્ય મંગળાચરણ.

તં મોએઉ અ નંદિં, પાવેઉ અ ^૨નં-

૧ અવિસાતં ગયું છે સુખ જેનું તે વિસાત અને ન વિસાતં અ-
વિસાતં સુખરહિત નહિ અર્થાત્ સુખવાળા એવો અર્થ પણ થાય છે.

૨ આ નંદિષેણુ મુનિ શ્રેણિકના પુત્ર કે ખીજ કાષ્ઠ મહર્ષિ છે તેનો
બરાબર નિર્ણય થતો નથી. કેટલાક વળી એમ કહે છે કે શ્રી શત્રુંજયની
ગુફામાં અજિતનાથ અને શાન્તિનાથ વર્ષાઋતુમાં રહેલા હતા તે જગ્યાએ

દિસેશુભભિનંદિં ॥ પરિસ્પાવિ ચ સુહનંદિં,
મમ ય દિસઉ સંજમે નંદિં ॥૩૭॥ ગાહા ॥

અર્થ—તે યુગલ લવ્યજનોને હર્ષ કરાવે અને સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત કરાવે અને નંદિષેષુને સમસ્ત પ્રકારે આનંદ પ્રાપ્ત કરાવે ! શ્રોતાજનોનાં સભાને પણ સુખ સમૃદ્ધિ આપે તથા મને સયમ-ને વિષે આનંદ આપે. ૩૭

પષ્પિખય ચાઉમ્માસિચ, સંવચ્છરિ-
એ અવસ્સ ભણિચવો^૨ ॥ સોચવો સ-
વેહિં, ઉવસગ્ગનિવારણો એસો ॥ ૮ ॥

અર્થ—પષ્પિખો પ્રતિક્રમણને વિષે, ચોમાસી પ્રતિક્રમણને વિષે અને સંવત્સરી પ્રતિક્રમણને વિષે (એક જણે આ સ્તોત્ર)

અનુપમ સરોવરની સમીપે અજિતનાથનું ચૈત્ય હતું અને મહેવી ટુંકતી પાસે શાન્તિનાથનું ચૈત્ય હતું ત્યાં નેમિનાથજીના ગણધર નંદિષેષુજીએ અ-જિતશાન્તિ સ્તવનની રચના કરી તેથી તે બન્ને ચૈત્યો પૂર્વાભિમુખ થયાં. મૂળ ગ્રંથકારે અહીં સુધી રચના કરી છે તેમાં ૩૭ ગાથા અને ૨૪૨૩ અક્ષરો આવે છે. બાકીની ગાથાઓ અન્યની કરેલી છે.

૧ સંવચ્છરં રાહએ અ દિઅહુ અ ઇતિ પાહાન્તરમ્,

૨ આ સ્તવન એકજ જણે બણવાનું કહ્યું છે તેનું કચ્છુ એ કે એક સાથે ઘણાના બોલવાથી કોલાહલ થાય તેથી સર્વને ઉપયોગ પૂર્વક સંભળાય નહિ તેથી એક સાથે બોલવાની પદ્ધતિ ઉચિત નથી.

અવશ્ય ભણવું અને સર્વે જનોએ સાંભળવું. એ સ્તવ વિપ્રનું નિવારણ કરનાર છે. ૩૮.

જો પઢઈ જો અ નિસુણુઈ, ઉભઓ
કાલંપિ અજિઅસંતિથયં । નહુ હુંતિ તસ્સ
રોગા, પુવ્વુપ્પત્તા વિ નાસંતિ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ—અજિતશાંતિ સ્તવને જે પુરૂષ અને વખત પણ (ઉપદક્ષણથી સવાર, બપોર અને સાંજ) ભણે છે અને જે સાવધાનપણે સાંભળે છે તેને રોગો હોતા નથી તેમજ પૂર્વે થયેલા (રોગો) પણ નાશ પામે છે.

જઈ ઇચ્છહ પરમપયં, અહવા કીત્તિં સુ-
વિત્થડં ભુવણે । તા તેલુક્કુદ્ધરણે, જિણુવયણે
આયરં કુણુહ* ॥ ૪૦ ॥

૧ કાસ, શ્વાસ, ભગંદર, કોઠ વગેરે રોગો અથવા સર્વ પ્રકારની પીડાઓ.

* આ ૪૦ ગાથા પ્રસિદ્ધ છે તે સર્વત્ર બોલાય છે, તે શિવાય બીજા જે શાસ્ત્રો પણ જોવામાં આવે છે; તે નીચે મુજબ—

વવમયકલિકલુસાણું, વવગયનિદંતરાગદોસાણું ।

વવમયપુણ્ણભવાણું, નમોત્યુ તે દેવાહિદેવાણું ॥ ૧ ॥

અર્થ—જો તમે મોક્ષપદને ધ્યાનમાં લો. અર્થવા ત્રણ ભુવ-
નમાં વિસ્તાર પામેલી ક્ષિત્તિને ધ્યાનમાં લો. તો ત્રણલોકનો ઉદ્ધાર
કરનારા જિનવચનને વિષે આદર ઠીસ. ૪૦

॥ ઇતિ અજિતશાંતિસ્તવનં સંપૂર્ણમ્ ॥

નાશ પામ્યાં છે કલેશ અને મલિનતા જેનાં એવા, નિર્મળપણે નાશ
પામ્યાં છે રાગ દ્વેષ જેનાં એવા, ગયા છે પુનર્જન્મ જેના એવા તે દેવાધિ-
દેવોને નમસ્કાર હો. ૧.

સઠ્ઠં પસમર્ધ પાવં, પુણ્યં વર્ઠ્ઠં નમંસમાણસ્સ ।

સંપુણ્યયંદવયણસ્સ, કિત્તણે અજિયસંતિસ્સ ॥ ૨ ॥

સંપૂર્ણ ચંદ્રના જેવા મુખવાળા અજિતનાથ અને શાંતિનાથ જિનનું
કર્તન ક્યેં છતે વંદન કરનારનાં સર્વ પાપ વિશેષે શાંત થાય છે અને
પુણ્ય વધે છે. ૨.

૭ ॥ અથ * ભક્તામરસ્તોત્રપ્રારંભઃ ॥

શબ્દાર્થ.

ભક્તામર-ભક્તિમંત દેવતાઓના. પ્રણતમૌલિ-નમેલા મુકુટને વિશે
મણિપ્રલાણાં-મણિઓની કીર્તિ- રહેલ.
ઓને. ઉદ્ધોતક-પ્રકાશ કરનાર.

* આ ભક્તામર સ્તોત્ર, લઘુશાંતિના ક્તા શ્રીમાનદેવસૂરિની પાઠે આવેલા શ્રીમાનતુંગસૂરિએ રચ્યું છે. સ્તોત્ર રચવાનો હેતુ આ પ્રમાણે બળવો-શ્રી માલવ દેશમાં કિન્નરયાત્રી નગરીમાં શ્રી વૃદ્ધભોજ નામે રાજાની સલામાં મયૂર અને બાણ પ્રમુખ ચૌદ વિદ્યામાં પ્રવિણ અને વ્યાય, વેદાંત, શીમાંસા, સાંખ્ય, વૈશિષ્ઠિક, પાતંજલી વગેરે પદસાસ્ત્રના બળ, દેવતાની સાન્નિધ્યવાળા અને ગર્વિષ્ઠ એવા પાંચશ પંડિતો હતા. એકદા મયૂર પંડિતે પોતાની પુત્રી જે બાણ પંડિતને પરણાવી હતી તેના ઘર પાસેથી જતાં તે દંપતીનો માંહોમાંહે થતો કલહ સાંભળીને મર્મમાં હાંસી કરી. તેથી તેની પુત્રીએ તેને શ્રાપ આપ્યો. પુત્રીના શ્રાપથી મયૂર કુટ્ટી થયો. પછી તેણે સો કાવ્યવડે સ્તુતિ કરી સૂર્યદેવને પ્રસન્ન કર્યા, સૂર્યે પ્રત્યક્ષ થઈ તેનો ક્રોધ મટાડ્યો; તેથી તેની ખ્યાતી થઈ. તેથી બાણ પંડિતે ઇર્ષ્યાને લીધે પોતાના હાથપગ કાપીને સો કાવ્યવડે ચંડીદેવને પ્રસન્ન કરી, ચંડીએ પ્રત્યક્ષ થઈ તેના હાથપગ નવા કર્યા; તેથી તેની પણ વિશેષ ખ્યાતી થઈ. આવા અમત્કારથી લોકો શિવધર્મની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા અને જૈનધર્મની નિંદા કરવા લાગ્યા કે જૈનીઓ ઉદ્ધરનિર્વાહને પૂરતી કટક્રિયા કરે છે પણ કાઈ અમત્કારી કવિ કે પંડિત તેમનામાં નથી. એક દિવસે વૃદ્ધભોજ રાજાએ આવકાને પૂછ્યું કે તમારામાં કાઈ આવા વિદ્વાવાળા છે ? ત્યારે આવકાએ કહ્યું કે હું સ્વામી ! શ્રીમાનતુંગ સૂરિ આ વખતમાં મહા પ્રભાવિક છે. તે સાંભળી રાજાએ તેમને બોલાવવાથી તેઓ ત્યાં આગ્યા. પ્રવેશમહોત્સવ

દલિતપાપ-દલન કર્યો છે પાપરૂપ
સમ્યક્-૩૩ પ્રકારે.

પ્રભુમ્ય-નમસ્કાર કરીને.
યુગાદૌ-યુગની આદિમાં.
આલંબન-આધારભૂત.

પતતાં-પડતા.

ય:-જે લગવંત.

તમાવિતાન-અંધકારનો સમૂહ જેણે
એવા.

જિનપાદ યુગ-તીર્થકરના ચરણ યુ-
ગલને.

લવજલે-લવ સમુદ્રમાં.

જનાનાં-લવજનોને.

સંસ્તુત:-૩૩ પ્રકારે સ્તુતિ કરાયેલાછે.

વખતે આહણોએ ઘીથી ભરેલું કચોળું એક માણસના હાથમાં આપી સૂરિ
મહારાજને બતાવ્યું, તેથી સૂરિએ એક સળી યાચી લઇને તે ઘીના કચોળામાં
મૂકી. આમ કરવાનું કારણ શ્રાવકોએ પૂછવાથી તેમણે જણાવ્યું કે ધૃતપૂર્ણ
કચોળું બતાવી આહણોએ સૂચના કરી કે કચોળા માંહેનાં ઘીની પેટે અ-
મારાવડે આ નગરી પૂરી ભરેલ છે તેમાં તમારો અવકાશ નથી. તેથી અમે
સળી નાખીને સૂચવ્યું કે જેમ ઘીમાં સળી પ્રવેશ કરે છે તે પ્રમાણે અમારો
પણ આ નગરીમાં પ્રવેશ (સમાસ) થશે. હવે એક વખત રાજ પાંચશે
પડિતો સાથે સભામાં બેઠો છે. ત્યાં શ્રીમાનતુંગસૂરિને બોલાવીને પૂછ્યું કે
તમારામાં કાંઈ વકતૃત્વ શક્તિ છે ? ત્યારે સૂરિએ હા પાડવાથી વાદ ચાલ્યો,
તેમાં જગત્ કર્તૃત્વનું ખંડન કરી સર્વને નિરૂત્તર કર્યા; ત્યારે રાજાએ કહ્યું
કે બાણ મયૂરની પેટે કાંઈ દૈવીશક્તિ હોય તો બતાવો. પછી સૂરિના કહે-
વાથી તાળાવાળી ડર (૪૮) બેઠીઓ પહેરાવીને એક ઓરડામાં તેમને
પૂર્યા અને દરવાજા મંજુત રીતે બંધ કરી તેને સાત તાળાં માર્યા અને
આબુબાહુ આહણો તથા પહેરગીરો રાખ્યા. પછી માનતુંગસૂરિએ ભક્તા-
મરસ્તોત્ર રચવા માંડ્યું. એકેક કાવ્ય કરતે છતે એક બેઠી અને એક
તાળું તૂટતું ગયું અને દ્વાર તથા તેના તાળાં સ્વયમેવ ઉઘડી ગયાં. આવો
અમત્કાર જોઈ રાજાએ વિસ્મય પામી શુરનું બહુમાન કર્યું અને પોતે જૈન
શાસનમાં પ્રીતિવાળો થયો. આ વૃહદ્ગચ્છીય શ્રીમાનતુંગસૂરિ શ્રી વીર
પ્રભુની વીશમી પાઠે થયા છે.

સકલવાર્જ્ય-સમસ્ત શાસ્ત્ર સંબંધી

ઉદ્ભૂતબુદ્ધિ-ઉત્પન્ન થયેલ બુદ્ધિવડે.

સુરલોક નાથૈઃ-દેવલોકના સ્વામી.

(હંદ્રો) વડે.

ચિત્તહરૈઃ-ચિત્તને હરણ કરનારાં.

સ્તોભ્યે-સ્તવીય.

અહમપિ-હું પણ.

જિનેન્દ્ર-જિનેશ્વરને.

વિના-રહિત.

વિબુધ-દેવતાઓએ.

સ્તોતુન્-સ્તુતિ કરવાને.

સમુદ્યતમતિઃ-રૂં પ્રકારે ઉત્પન્ન થઈ
છે મતિ જેને એવો.

આલન્-આગકને.

જલસંસ્થિતન્-પાણીમાં રૂં પ્રકારે રહેલ.

અન્યઃ-બીજાં.

ધ્વિચ્છિન્ન-પૂછે.

સહસા-તત્કાળ.

વક્તુન્-કહેવાને.

ગુણુ સમુદ્ર !-હં ગુણના સાગર !

તે-તમારા.

ક્ષમઃ-સમર્થ (થાય).

પ્રતિમઃ-સમાન.

પવનોદ્યત-પવનવડે ઉદ્યત થયેલ છે

વા-અથવા.

તરીતુન્-તરવાને.

તત્ત્વબોધાત્-રહસ્યના બોધ થઈ.

પટુભિઃ-કુશળ.

સ્તોત્રૈઃ-સ્તોત્રાવડે.

જગત્ત્રિતય-ત્રણ જગત્તા.

ઉદારૈઃ-ઉદાર.

કિલ-નિશ્ચે.

તન્ પ્રથમન્-તે, પ્રથમ.

બુદ્ધ્યા-બુદ્ધિવડે.

અપિ-પણ.

અચિત્પાદપીઠ !-અચિત્તન કર્યું

છે પાદાસન જેનું એવા.

વિગતત્રયઃ-વિશેષે ગર્ભ છે ક્ષણ
જેતી એવો.

વિહાય-મૂકીને.

ચંદ્રબિંબન્-ચંદ્રબિંબને.

કઃ-કોણ.

જનઃ-મનુષ્ય.

અહીતુન્-પ્રણય કરવાને.

ગુણાન્-ગુણોને.

શશાંક કાંતાન્-ચંદ્રમા સરખા મ-
નોદર.

સુરગુરુ-શ્રુતસ્પતિ.

કલ્પાંતકાલ-પ્રલયકાળના.

નકચકન્-મગરમત્સ્યનો સમૂહ જેને
વિષે એવા.

અલન્-સમર્થ.

અ'બુનિશિ'—મહાસાગરને.

સો—એવો.

તવ—તમારી.

સુનીશ !—મુનિના સ્વામી.

સ્તવ—સ્તવનને.

પ્રવૃત્તઃ—પ્રવૃત્ત થયો છું.

પ્રીત્યા—પ્રીતિવડે.

અવિચાર્ય—નાહિ વિચારીને.

મુગે'દ્ર—સિંહની.

કિં—શું ?

પરિપાલનાર્થ—રક્ષણને અર્થે.

ભુભક્ત્યાં—મેં હાથવડે.

તથાક્રિમ—તોમણ,

ભક્તિવશાત્—ભક્તિવાદ, વશ થકી.

કર્તુ—કરવાને.

વિગતશક્તિઃ—મગેલ છે શક્તિ

જેની એવો.

આત્મવીર્ય—પોતાના બળને.

મૃગઃ—હરણ.

ન અભ્યેતિ—સામે નથી થતો.

નિજશિશોઃ—પોતાના બાળકના.

મંગળ તથા અભિધેય.

ભક્તામરપ્રણુતમૌલિમણિપ્રભાણુ—મુ-
ઘાતકં દલિતપાપતમોવિતાનં ॥ સમ્યક્
પ્રણુમ્ય જિનપાદયુગં યુગાદા-વાલંબનં ભ-
વજલે પતતાં જનાનામ્ ॥ ૧ ॥

યઃ સંસ્તુતઃ સકલવાર્ધ્યંયતત્ત્વબોધા-
દુર્લભપુણ્યપદ્મિઃ સુસ્લોકનાથૈઃ ॥ સ્તોત્ર-
ર્જગત્ત્રિતયચિત્તહરૈરૂદારૈઃ, સ્તોષ્યે કિલાહ-

મપિ તં પ્રથમં જિનેન્દ્રમ્ ॥ ૨ ॥ યુગ્મં ॥

અર્થ—ભક્તિમંત દેવતાઓના નમેલા મુકુટને વિષે રહેલ મણિઓની કાંતિઓને પ્રકાશ કરનાર, દલન કર્યો છે પાપરૂપ અધકારનો સમૂહ જેણે એવા અને 'યુગની આદિમાં ભવ સમુદ્રમાં પડતા ભવ્ય જનોને આધારભૂત એવા (પ્રથમ) તીર્થકરના ચરણ યુગલને રૂડે પ્રકારે નમસ્કાર કરીને; જે ભગવંત, સમસ્ત શાસ્ત્રના રહસ્યના જ્ઞાનથકી ઉત્પન્ન થયેલ બુદ્ધિવટે કુશળ એવા ઈંદ્રોવટે, ત્રણ જગતના ચિત્તને હરણ કરનારાં અને ઉદાર સ્તોત્રોવટે રૂડે પ્રકારે સ્તુતિ કરાયેલા છે તે પ્રથમ જિનેન્દ્રને હું પણ નિઃચે સ્તવીશ. ૧-૨

કવિએ ખતાવેલી પોતાની લઘુતા.

બુદ્ધયા વિનાઽપિ વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ,
સ્તોતું સમુદતમતિર્વિગતત્રપોઽહમ્ ॥ બાલં
વિહાય જલસંસ્થિતમિન્દુખિમ્બ-મન્યઃ ક
ઈચ્છતિ જનઃ સહસા ગ્રહીતુમ્ ? ॥ ૩ ॥

અર્થ—હું વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ (દેવતાઓએ અથવા પંડિતોએ અર્ચન કર્યું છે પાદાસન જેનું એવા) ! બુદ્ધિ (પ્રબલ

---

૧ ધર્મપ્રવર્તનની આદિમાં અર્થાત ધર્મનો વિચ્છેદ થયા પછી ફરી ધર્મની પ્રગતિ થાય તે યુગની આદિ ગણવી, એટલે ત્રીજા આરાને છેડે.

અર્થ) વિના પણ સ્તુતિ કરવાને રૂડે પ્રકારે ઉદ્યમવાળી મતિ કે જેની એવો અને વિશેષે ગઈ છે લક્ષણ જેની એવો (શક્તિ વિના સ્તુતિ કરવાને તત્પર થયો માટે લક્ષણ વિનાનો-ધીઠો) હું છું. પાણીને વિષે રૂડે પ્રકારે રહેલ (પ્રતિબિંબિત થયેલ) ચંદ્રમાના બિંબને બાળકને મૂકીને (બાળક સિવાય) બીજો કયો મનુષ્ય તત્કાળ અહણ કરવાને ઇચ્છે? અર્થાત્ બાળક વિના બીજો કોઈ બુદ્ધિવાન જળપ્રતિબિંબિત ચંદ્રને અહણ કરવા ઇચ્છતો નથી તેમ હું પણ બાળકની પેઠે અશક્ત છતાં સ્તુતિ કરવાને ઇચ્છું છું. ૩

સ્તુતિ કરવાની અશક્યતાનું વર્ણન.

વક્તું ગુણાન્ ગુણુસમુદ્ર ! શશાંકકાં-
તાન્. કર્સ્તે ક્ષમઃ સુરગુરુપ્રતિભોઽપિ બુદ્ધયા ॥
કલ્પાંતકાલપવનોદ્ધતનકચકં, કો^૧વાતરીતુ-
મલમંબુનિધિં ભુજભ્યામ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ—હે ગુણસમુદ્ર (ધૈર્ય ગાંભીર્યાદિ ગુણનાં સ્થાન) ! ચંદ્રમા સરખા મનોહર-ઉલ્લવળ એવા તમારા ગુણોને બુદ્ધિવટે કરીને બૃહસ્પતિ સમાન એવો પણ કયો પુરૂષ કહેવાને સમર્થ

---

૧ વા ઉપમાને વિષે વપરાયેલ છે. મતલબ કે જેમ સમુદ્રને કોઈ બે વાથવડે તરી શકે નહિ તેમ તમારા ગુણો કહેવાને બૃહસ્પતિ જેવા પણ સમર્થ થાય નહિ.

(૩૪૫)

થાય ? અર્થા કોઈ સમર્થ થતો નથી. અથવા તો પ્રલય કાળના પવનવડે ઉદ્ધત થયેલ (ઉછળી રહ્યો) છે મગર મત્સ્યનો સમૂહ જેને વિષે એવા સમુદ્રને કયો પુરૂષ જે ભૂખવડે તરવાને સમર્થ થાય ? ૪.

સ્તોત્ર રચવાનો હેતુ.

સોઽહં તથાઽપિ તવ ભક્તિવશાન્મુનીશા,
કર્તુસ્તવં વિગતશક્તિરપિ પ્રવૃત્તઃ॥ પ્રીત્યા-
ઽઽત્મવીર્યમવિચાર્ય મૃગો મૃગેન્દ્રં, નાભ્યેતિ
કિં નિજશિશોઃ પરિપાલનાર્થમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ—હે મુનીશ (તત્ત્વને જાણનારા મહર્ષિઓના સ્વામી) !
એવો (સ્તોત્ર કરવાને અસમર્થ) હું છું તો પણ તમારી ભ-
ક્તિના વશ થકી (ભક્તિના આગ્રહથી) વિશેષે ગર્હ છે શક્તિ
જેની (શક્તિ રહિત) એવો છતો પણ સ્તવન કરવાને હું
પ્રવૃત્ત થયો છું. હરિણ, સ્નેહવટે પોતાના બાળકના રક્ષણને માટે
પોતાનું બળ નહિ વિચારીને સિંહની સામે શું નથી થતો (લડ-
વાને શું સન્મુખ નથી જતો) ? ૫.

શબ્દાર્થ.

અદ્યપશ્રુત—થોડા શાસ્ત્રને જાણનાર.

પરિહાસધામ—હાસ્યનું સ્થાન.

ભક્તિરેવ—ભક્તિજ.

શ્રુતવતાં—મહુ શ્રુતોને.

ત્વત્—તમારી.

મુખરીકુરુતે—વાચાળ કરે છે.

બહાત-બહાતકારે.

યત-જે કારણ માટે.

મધ્ય-ચેત્ર માસમાં.

વિરૈતિ-એલે છે.

આશ્રૂતકલિકા-મનોહર આત્ર ક-

લિકાનો.

લવસંતતિ-લવ પરંપરાવડે.

પાપ-પાપ.

ક્ષય-ક્ષયને.

શરીરભાજ-દેહધારીઓનું.

અભિનીલ-બ્રમર જેવો કાળો.

આશુ-શીઘ્ર.

લિપ્તભિવ-નાશ પામેલો હાય તેમ.

અધકાર-અંધારૂં.

મત્વા-માનીને.

મયા-મારાવડે.

આરંભ્યતે-આરંભ કરાય છે.

પ્રભાવાત-પ્રભાવવડે.

હરિપ્યતિ-હરણ કરશે.

નલિનીદલેષુ-કમલીનીના પત્રને વિષે.

નનુ-નિષ્ઠ.

આસ્તાં-દૂર રહો.

સમસ્તદોષ-સમગ્ર દોષ જે થકી એવું.

જગતાં-જગતના.

હંતિ-હણે છે.

સહસ્રકિરણ-સૂર્ય.

મામ-મને.

કેકિલઃ-કાયલ.

મધુર-મનોહર.

તત-તે.

નિકરૈકહેતુઃ-સમૂહ તેજ એક હેતુ છે.

સંસ્તપેન-રૂડા સ્તવન વડે.

સન્નિપદ્ધ-અધાયેલ.

ક્ષણાત-ક્ષણવારમાં.

ઉપૈતિ-પામે છે.

આકાંતલોક-લોકમાં વ્યાપ થયેલ.

અશૈષ-સમસ્ત.

સૂર્યાશુ-સૂર્યના કિરણોવડે

શાર્વર-અંધારી રાત્રીથી ઉત્પન્ન

થયેલ.

હંતિ-એમ.

ઈદં-આ.

તનુધિયા-મંદ બુદ્ધિવાળા.

ચેતો-ચિત્તને.

સતાં-સજ્જનોના.

મુક્તાંકસદ્યુતિ-મોતિની કાંતિને.

ઉદ્ભિદુઃ-પાણીનું ડીપું.

અસ્ત-નાશ પામ્યા છે.

સંકથા-કથા.

હરિતાનિ-પાપોને.

દૂરે-દૂર રહો.

કુરંતે-કરે છે.

પ્રભાએવ-પ્રભાજ.

જલભાનિ-કમળો.

વિકારભાંજિ-વિકસ્વર.

ભુવનભૂષણભૂત-ત્રણ ભુવનના આભુષણ ભૂતૈઃ-સત્ય.

તુલ્ય.

ભુવિ-જગતમાં.

અભિષ્ટુવન્તઃ-રતુતિ કરનારા.

ભવન્તિ-યાય છે,

તેન-તે વડે.

આશ્રિત-સેવકને.

આમસમ-પોતાની તુલ્ય.

પદ્માકરેષુ-કમળના સમૂહ વાળા.

સરોવરને વિષે,

અત્યર્હુત-અત્યંત આશ્ચર્ય.

ગુણૈઃ-ગુણોવડે.

ભવન્ત-તમોને.

તુલ્યા-સરખા.

ભવતઃ-તમારી.

ભૂત્યા-અંપતિવડે.

ઈહુ-આ લોકમાં.

ન કરોતિ-નથી કરતા.

અદ્યપશ્રુતં શ્રુતવતાં પરિહાસધામ ત્વ-
દ્ભક્તિરેવ મુખરીકુરૂતે બલાન્મામ્ ॥ યત્કે-
કિલઃ કિલ મધૌ મધુરં વિરૈતિ, તચ્ચાર્યુ-
તકલિકાનિકરૈકહેતુઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ—અદ્ય શાસ્ત્રના બોધવાળા અને બહુશ્રુત (ઘણા શાસ્ત્રને બાણનારા પડિતો) ને હાસ્યનું સ્થાન એવા મને તમારી ભક્તિજ બલાત્કારથી વાચાળ કરે છે. જે કારણ માટે કોયલ નિશ્ચે ચૈત્રમાસ (વસંત ઋતુ) માં મધુર શબ્દ બોલે છે તેના મનોહર આમ્રકલિકાનો સમૂહ તેજ એક હેતુ (કારણ) છે. અર્થાત્ જેમ આંખાનો મોર ખાવાથી કોયલ મધુર સ્વર બોલે છે તેમ હું તમારી ભક્તિરૂપ શક્તિવડે સ્તોત્ર કરીશુ ૬.

સ્તવન કરવાથી થતો લાભ.

ત્વત્સંસ્તવેન ભવસંતતિસન્નિબદ્ધં,
પાપં ક્ષણાત્ક્ષયમુપૈતિ શરીરભાજમ્ ॥ આ-
કાંતલોકમલિનીલમશેષમાશુ, સૂર્યાશુભિન્ન-
મિવ શાર્વરમન્ધકારમ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ—હે ભગવંત ! તમારા રૂડા સ્તોત્રવડે (ગુણવર્ણન-
વડે) દેહધારીઓ (પ્રાણીઓ) નું સંસારની પરંપરાવડે બંધાયેલ
પાપ (અશુભ કર્મ), જેમ વ્યાસ થયેલ છે લોક જેનાથી એવો
(લોકમાં વ્યાપી રહેલો) અને જામર જેવો કાળો કૃષ્ણપક્ષની
રાત્રી સંબંધી સમસ્ત અંધકાર, શીઘ્ર સૂર્યના કિરણોવડે નાશ
પામે છે, તેમ ક્ષણવારમાં ક્ષયને પામે છે. ૭.

સ્તવન કરવાના હેતુની વિશેષ દ્રઢતા.

મત્વેતિ નાથ ! તવ સંસ્તવનં મયેદ-
મારભ્યતે તનુધિયાઽપિ તવ પ્રભાવાત્ ॥ ચેતો
હરિષ્યતિ સતાં નલિનીદલેષુ, મુક્તાફલઘુતિ-
મુપૈતિ નનૂદબિન્દુઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ—હે નાથ ! તમારા પ્રભાવવડે તમારું આ સ્તોત્ર સજ્જન પુરૂષોનાં ચિત્તનું હરણુ કરશે, એ પ્રકારે માનીને (ભવ-
ણીને) મંદબુદ્ધિવાળો પણ હું તેનાવડે તમારું સ્તોત્ર આરંભ
કરાય છે (રચાય છે); અર્થાત્ હું તમારું સ્તોત્ર રચું છું; કેમકે
કમલીનીના પત્રને વિષે પડેલ જળખિંદુ નિશ્ચે મુક્તાકૃણ (મોતી)
ની જેવી કાંતિને પામે છે. અર્થાત્ કમળ પત્રમાં રહેલ જળખિંદુ
કમળના પ્રભાવે મોતી જેવું દેખાય છે તેમ તમારા પ્રભાવવડે ક-
રીને આ સ્તોત્ર સજ્જનોને આનંદકારી થશે. ૮

ભગવંતની કથાનું માહાત્મ્ય.

‘આસ્તાં તવ સ્તવનમસ્તસમસ્તદોષ’,
ત્વત્સંકથાડપિ જગતાં દુરિતાનિ હંતિ ॥દૂરે
સહસ્રકિરણુઃ કુરૂતે પ્રભૈવ, પદ્માકરેષુ જલ-
જાનિ વિકાશભાંજિ ॥ ૯ ॥

અર્થ—હે પ્રભુ ! નાશ પામ્યા છે સમસ્ત દોષ (રાગ દ્વેષ
કષાયાદિ) જે થકી એવું તમારું સ્તવન દૂર રહ્યો, પરંતુ તમારી
કથા (આ ભવ પરભવના ચરિત્રની વાર્તા અથવા તમારું નામ)
પણ જગતનિવાસી લોકોના પાપોને હરે છે. જેમ-સૂર્ય દૂર રહ્યો
પરંતુ તેની કાંતિજ (અરૂણોદય) કમળના સમૂહવાળા સરોવરને
વિષે કમળોને વિકસવર કરે છે. ૯

૧ ક્રિયાના અર્થવાળું અવ્યય છે.

ગુણસ્તુતિનું ૩૭.

માત્યંદ્રુતં ભુવનભૂષણુસૂત ! નાથી,
ભૂતર્ણુણુભૂવિ ભવંતમભિષ્ટુવંતઃ ॥ તુલ્યા
સંયતિભવતો મનુતેન કિંવા, ભૂત્યાઽઽશ્રિતં
ય ઇહ નાત્મસમં કરેતિ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—હે ત્રણ ભુવનના આભૂષણ તુલ્ય, હે નાથ ! સત્ય ગુ-
ણોવડે કરીને, પૃથ્વીને વિષે તમારી સ્તુતિ કરનારા મનુષ્યો તમારી
સંરક્ષા થાય છે (મોક્ષ પામે એટલે તમારી તુલ્ય થાય) તે અતિ
આશ્ચર્ય નથી, અથવા જે સ્વામી આ લોકને વિષે પણ પોતાના
આશ્રિત (સેવક) ને લક્ષ્મી વડે પોતાની તુલ્ય ન કરે તેવા
(સ્વામિ) વડે કરીને શું ! અર્થાત્ કાંઈજ નહિ.

શબ્દાર્થ.

દૃષ્ટા-જાણે

અનિમિષ-મટકું માર્યા પિના, ઐદ્રી

મંજરે.

ભવંતં-તમેને.

વિલોકનીય-જેવા યોગ્ય.

અન્યત્ર-ખીજે સ્થાને.

૧ પ્રશ્નના અર્થમાં પણ વંપરાય છે.

૨ જે પોતાના સેવકને પોતાની સમાન કરે તેજ ખરા સ્વામી જા-
ણે, બીજા સ્વામી કંઈ અણુતરીમાં નથી; એવો આ લોકમાં પણ વ્ય-
વહાર છે. તો હે ભગવંત ! તમે ખરા સ્વામી છો આટલું પણ તમારી
સ્તવનાંવડે તમારા તુલ્ય તીર્થકરની ઋદ્ધિ પામીશ; એવી યાચના સ્તોત્રકાર
કરે છે.

સોપન-સંતોષને.
 જનસ્થ-મનુષ્યની.
 પીત્વા-પીને.
 શશિકરધૃતિ-ચંદ્રના કિરણોની કાંતિ
 જેવા.
 જલનિધે-જલણ સંમુદ્રના.
 ઇચ્છેત્-ઇચ્છે.
 શાંતરાગચ્ચિલિ-શાંત રસના લા-
 વની હાયાવાળા.
 ત્રિભુવન-ત્રણભુવનને વિષે.
 તાવંત-તેટલા.
 એવ-નિશ્ચયાર્થે.
 અણુવ-પરમાણુઓ.
 ચત્-જે કારણ માટે.
 સમાન-સરખું.
 હિ-નિશ્ચે.
 અસ્તિ-છે.
 કવ-ક્યાં.
 મેત્રહારિ-મેત્રને હરણ કરનાર.
 નિઃશેષ-સમસ્ત પ્રકારે.
 જગત્ત્રિતય-ત્રણ જગતની.
 બિંબ-બિંબ.
 નિશાકરસ્થ-ચંદ્રમાનું.
 ચદ્-જે.
 ભવતિ-થાય છે.
 કલ્પ-સરખું.
 શરણકલકલપ-ચંદ્રની કળાના

ઉપયાતિ-પામે.
 ચક્ષુઃ-નેત્ર-આંખ.
 પયઃ-પાણીને
 દુધસિંધો-ક્ષીર સમુદ્રના.
 ક્ષારજલ-ખારા પાણીને.
 અશિનું-પીવાને.
 ચૈઃ-જે.
 પરમાણુલિઃ-પરમાણુઓવડે.
 નિર્માપિતઃ-નિર્માણ કરાયેલા છે.
 એકલતામ્ભૂત !-અદ્વિતીય તિલક
 સમાન.
 ખલુ-નિશ્ચે.
 પ્રુથિવ્યા-જગતમાં.
 તે-તમારા.
 અપરં-ખીજી.
 રૂપ-રૂપ.
 વક્ત્ર-મુખ.
 સુરંદરેરગ-દેવ, મનુષ્ય અને ભ-
 વનપતિનાં
 નિર્જિત-છતી છે,
 ઉપમાન-ઉપમા જેણે એવું.
 કલંકમલિન-કલંક વડે ગ્લાની
 પામિલું.
 વાસરે-દિવસે.
 પાંડુપંભાર-પીળા ખાખરાના પાન.
 સંપૂર્ણ મંડલ-સંપૂર્ણ મંડળ-
 વાળા પૂર્ણિમાના.

સમૂહ સરખા.

ગુણા:-ગુણો.

તપ-તમારા.

ચે-જે પુરૂષો.

તાન-તેને.

સંચરત:-વિચરતા.

ચિત્ર-આશ્ચર્ય.

યદિ-જો.

અંગનાભિ:-સ્ત્રીઓવડે.

મનાકુ-કિંચિત.

વિકારમાર્ગ-વિકારની ચેષ્ટાને

મરૂતા-વાયુવડે.

અચલેન-પર્વતો જેનાથી એવા.

શિખર-શિખર-ટોચ.

કદાચિત-ક્યારે પણ.

શુભ્રા-ઉજ્જવળ.

ત્રિભુવન-ત્રણ ભુવનને.

લંઘયતિ-ઉલ્લંઘન કરે છે.

સંશ્રિતા:-આશ્રય કરીને રહેલાછે.

નિવારયતિ-નિવારણ કરે.

યથેષ્ટ-સ્વેચ્છાએ.

અત્ર-અહીં.

ત્રિદશ-દેવતાઓની.

નીત-પામેલું.

મન:-મન.

કદપાંતકાલ-પ્રલયકાળના.

ચલિત-કંપાયમાન થયા છે.

મંદરાદિ-મેરૂપર્વતનું.

ચલિત-ચલાયમાન થયેલું.

ભગવદર્શનનું ફળ.

દૃષ્ટ્વા ભવં તમનિમેષવિલોકનીયં, નાન્યત્ર
તોષમુપયાતિ જનસ્ય ચક્ષુઃ ॥ પીત્વા પયઃ
શશિકરઘૃતિદ્ગૃધસિંધોઃ, ક્ષારં જલં જલનિ-
ઘેરશિતું ક* ઈચ્છેત્ ? ॥ ૧૧ ॥

* ક્ષીર સમુદ્રના નિર્મળ જળ તુલ્ય જનદેવનું દર્શન પામીને લવણ સમુદ્રના ખારા પાણી તુલ્ય અન્ય દેવના દર્શનને કોણ વાંછે ? અર્થાત કોઈ ન જ ઇચ્છે.

અર્થ—મિથોન્મિષ (મટકું મારવું) રહિતપણે જોવા યોગ્ય (એકીટસે-એકીનજરે જોવા યોગ્ય) એવા તમોને જોઈને મનુષ્યની ચક્ષુ ખીજે સ્થાને (અન્ય દેવમાં) સંતોષ (આનંદ) પામતી નથી. કેમકે ચંદ્રના કિરણની કાંતિ જોવા (ઉજવળ) ક્ષીર સમુદ્રના પાણીને પીને લવણ સમુદ્રના ખારા પાણીને પીવાને કોણ ઇચ્છે ? ૧૧

ભગવંતના રૂપનું વર્ણન.

યૈઃ ^૧શાંતરાગરૂચિભિઃ પરમાણુભિસ્ત્વં^૨,
નિર્માપિતસ્ત્રિભુવનૈકલલૈભભૂત ! ॥ તાવંત
એવ ખલુ તેઽપ્યાણુવઃ પૃથિવ્યાં, યત્તે સમા-
નમપરં ન હિ રૂપમસ્તિ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—હે ત્રણ ભુવનને વિષે અદ્વિતીય તિલક (આભરણ) સમાન ! શાંત રસના ભાવની છાયાવાળા જે પરમાણુઓવડે તમે નિર્માણ કરાયેલા છો તે પરમાણુઓ પણ જગતમાં નિશ્ચે તેટલાજ છે, જે કારણ માટે તમારા સમાન ખીજું કોઈ રૂપ (આ જગતમાં) નિશ્ચે નથી. ૧૨

૧ “ શાંત થઈ છે રાગની છાયા (ઇચ્છારૂપ મોહનીયકર્મ) જે થઈ એવા ” એવો અર્થ પણ થાય છે.

૨ જેની સાથે વિશેષ પ્રીતિ હોય તેને એક વચને બોલાવાય છે.

૩ મસ્તકે ધારણ કરેલી પુષ્પની માળા અથવા તિલક તે લલાભ.

ભગવંતના મુખનું વર્ણન.

વકત્રં કૂચ તે સુરનરોરગનેત્રહારિ, નિઃશે-
પનિર્જિતજગત્ત્રિતયોપમાનમ્ ॥ બિંબં ક-
લંકમલિનં ^૧કવ નિશાકરસ્ય, યદ્વાસરે ભ-
વતિ ^૨પાંડુપલાશકંપમ્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—દેવ, મનુષ્ય અને ભવનપતિ (નાગકુમાર) દેવના નેત્રને હરણ કરનાર (મોહ પમાડનાર) તથા સમસ્ત પ્રકારે છુટી છે ત્રણ જગતની ઉપમા (કમળ, ચંદ્ર, દર્પણ આદિ પદ્મ-રોની) જેણે એવું તમારું મુખ ક્યાં ? અને લાંછન-કલંકવડે મલિન (ગ્વાની પામેલું) તથા જે દિવસે પીળા ખાખરાના પાન સરખું (નિસ્તેજ) થાય છે એવું ચંદ્રમાનું બિંબ ક્યાં ? અર્થાત્ ચંદ્ર બિંબ કરતાં ભગવંતના મુખનું તેજ અત્યંત નિર્મળ છે માટે તે ઉપમા સંભવે નહિ. ૧૩

ભગવંતના ગુણની વ્યાપ્તિ.

સંપૂર્ણમંડલશશાંકકલાકલાપ-શુભ્રા ગુ-

૧ જે વસ્તુનો મુકાબલો કરવામાં કવ શબ્દ મોટું અંતર સૂચનારો છે.

૨ ખાખરાનું પાન પાકવાથી પીળું પડી જાય છે તેના જેવું નિસ્તેજ-શીકું.

શુશ્વિભુવનં તવ લંઘયંતિ ॥ ચે સંશ્રિતા-
સ્ત્રિજગદીશ્વર ! નાથમેકં, કસ્તાન્નિવારયતિ
સંચરતો યથેષ્ટમ્ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—હે ત્રણ જગતના ઈશ્વર ! સંપૂર્ણ મંડળવાળા પૂ-
ર્ણિમાના ચંદ્રની કળાના સમૂહ સરખા ઉજ્જવળ એવા તમારા
ગુણો ત્રણ ભુવનને ઉદ્ધાન કરે છે (ત્રણ ભુવનને વ્યાપીને ર-
હેલા છે). કેમકે જે એક (અદ્વિતીય—સમર્થ) નાથને આશ્રય
કરીને રહેલા છે તેને સ્વેચ્છાએ વિચરતાં કોણ નિવારણ કરી
શકે. અર્થાત્ ત્રણે ભુવન લગવંતના ગુણ ગ્રહણ કરવામાં તત્પર
હોય છે. ૧૪

ચિત્રં કિમત્ર યદિ તે ત્રિદશાંગનાભિ-
નીતં મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્ ॥
કલ્પાંતકાલમરૂતા ચલિતાચક્ષેન, કિં મંદરા-
દ્રિશિખરં ચલિતં કદાચિત્ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—હે દેવ ! દેવાંગનાઓવડે તમારું મન જરા પણ
વિકારની ચેષ્ટાને પામ્યું નથી તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? કેમકે કં-
પાયમાન થયા છે અન્ય પર્વતો જેનાથી એવા પ્રલયકાળના પવન
વડે ક્યારે પણ મેરૂપર્વતનું શિખર ચલાવમાન થયેલું છે ? અ-

ચાત્ કદ્ધાંતકાળનો પવન, અન્ય પર્વતને કંપાવી શકે છે પણ
મેરૂને કંપાવી શકતો નથી, તેમ દેવાંગનાઓ હરિહરાદિ અન્યને
ક્ષોભ પમાડે છે પણ તમને ક્ષોભ પમાડી શકતી નથી. ૧૫

શબ્દાર્થ.

નિર્ધૂમવર્તિ:-ધુમાડા અને વાટ
રહિત.

કૃત્સ્ન-સમગ્ર.

પ્રકટીકરોપિ-પ્રકટ કરો છો.

જાતુ-કદાપિ.

અચલાનાં-પર્વતો જે થકી એવા.

અપર:-અપૂર્વ-લોકાત્તર.

જગત્ પ્રકાશ:-જગત્ પ્રસિદ્ધ.

ઉપયાસિ-પામે છે.

રૂપથીકરોપિ-પ્રકાશ કરો છો.

યુગપત્-સમકાળે-એકસાથે.

અભોધરોદર-મેઘના મધ્યભાગવડે.

મહાપ્રભાવ:-મહોટો પ્રતાપ જેનો
એવા.

મુનીંદ્ર !-મુનિઓના સ્વામી.

નિર્યોદય-નિરંતર ઉદય પામેલું.

મહાંધકાર-મહોટો અંધકાર જેણે એવું

રાહુવદનસ્ય-રાહુના મુખને.

વિભ્રાજતે-શોભે છે.

અનદ્યપ્કાંતિ-ધણી કાન્તિવાળું.

શશાંકબિંબ-ચંદ્રના બિંબરૂપ.

અપવર્જિત તૈલપૂર:-ત્યાગ કર્યો છે
તૈલનો પૂર જેણે એવો.

જગત્રય-ત્રણ જગતને.

ગમ્ય:-બુઝાઇ જવા યોગ્ય.

મરૂતાં-પવનોને.

દીપ:-દીપક.

અસિ-છો.

અસ્ત-અસ્તને.

રાહુગમ્ય:-રાહુવડે ગ્રસવા યોગ્ય.

સહસા-તત્કાળ.

જગતિ-ત્રણ જગતને.

નિરૂદ્ધ-આચ્છાદિત થયો છે.

સૂર્યાતિશાયિ-સૂર્ય થકી અધિક.

મહિમા-મહિમાવાળા.

લોકે-લોકને વિષે.

દક્ષિતમોહ-દક્ષિણ કર્યો છે મોહરૂપ,

ગમ્ય-ગ્રસવા યોગ્ય.

વારિદાનાં-વાદળાંઓને.

મુખાબ્જ-મુખરૂપ કમળ.

વિદ્યોતયત્-પ્રકાશ કરતું.

શર્વરીધુ-સત્રીઓને વિષે.

શાશિના-ચંદ્રવડે.

વિવસ્વતા-સૂર્યવડે.

મુખેન્દુ-મુખરૂપ ચંદ્રવડે.

તમસ્સુ-અંધકાર.

વનશાલિનિ-વનવડે શાલાયમાન

થયેલ.

કિયત-શું ?

જલભારનઐ:-પાણીના ભારવડે ન-

મી ગયેલા.

ત્વયિ-તમારા વિષે.

કૃતાવકાશં-અનંત ધર્માત્મક પદા-

થેને વિષે કયો છે પ્રકાશ

જેણે એવું.

નાયકેષુ-પોતપોતાના શાસનના નાયક

સ્ફુરન્મણિષુ-દેદીપ્યમાન મણિઓને

વિષે.

તુ-વળી.

કિરણાકુલે-કાન્તિવડે વ્યાપ્ત.

અહિ-દિવસે.

યુગ્મદ્-તમારા.

દલિતેષુ-દલન કરાયે છે.

નિષ્પન્નશાલિ-પાકેલા શાલિના.

જવલોકે-મૃત્યુલોક છે.

કાર્ય-પ્રયોજન

જલધરૈ:-મેધોવડે.

જ્ઞાનં-જ્ઞાન.

યથા-જેવી રીતે.

વિભાતિ-શોભે છે.

એવં-એ પ્રકારે.

તથા-તેવી રીતે.

હરિહરાદિષુ-હરિહરાદિ દેવોને વિષે

તેજઃ-પ્રકાશ.

યાતિ-પામે છે.

મહત્ત્વં-મોટાઇને.

કાચશકલે-કાચના દુકાને વિષે.

અપિ-પણ

દીપકની ઉપમાની વ્યર્થતા.

નિર્ધૂમવર્તિરપવન્નિર્જતતૈલપૂરઃ, કૃ-
ત્સ્લં જગત્ત્રયમિદં પ્રકટીકરોષિ ॥ 'ગમ્યો ન

જાતુ મરતાં ચલિતાચલાનાં; દીપોઽપરંસ્ત્વ-
મસિ નાથ ! જગત્પ્રકાશઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—હે નાથ ! દ્રેષરૂપ ધુમ્ર અને રકામદશારૂપી વાટ ર-
હિત, ત્યાગ કર્યો છે સ્નેહપ્રકાશરૂપ તેલનો પૂર (તેલનું પૂરણું)
જેણે એવા, આ સમગ્ર ત્રણ જગતને કેવળજ્ઞાનરૂપ ઉદ્યોતવડે
પ્રકાશ કરેા છે અને ચલાયમાન થયા છે પર્વતો જેથકી એવા
પવનોને કદાપિ ગમ્ય નથી (પવનવડે ઓલાઈ એવા નથી)
એવા જગત્ પ્રસિદ્ધ (અથવા જગતને વિષે જ્ઞાનનો ઉદ્યોત છે
જેનો એવા) તમે અપૂર્વ (લોકોત્તર) દીપક છે. અર્થાત્ લૌ-
કિક દીપક ધુમ્ર, વાટ અને તેલ સહિત છે અને ઘરમાંજ માત્ર
પ્રકાશ કરે છે તથા પવનવડે ઓલાઈ જાય છે ત્યારે આપ પૂર્વો-
ક્ત ધુમ્ર, વાટ અને તેલ રહિત છતાં ત્રણે લોકને પ્રકાશ કરેા છે
અને ગમે તેવા પવનવડે આપનો જ્ઞાન પ્રકાશ ઓલાઈ જતો નથી
માટે અપૂર્વ દીપક છે. ૧૬

સૂર્યની ઉપમાની વ્યર્થતા.

નાસ્તં કદાચદ્રુપયાસિ ન રાહુગમ્યઃ,

૧ લૌકિક દીપક (દીવા) થી અન્ય સ્વરૂપવાળા ખીજે લોકોત્તર
દીપક.

૨ કામની દશ અવસ્થાઓ છે તે આ પ્રમાણે જાણવી—૧ કામની
ઈચ્છા, ૨ મેળવવાની ચિંતા, ૩ સ્મરણ, ૪ શુભ્યકાર્તન, ૫ ઉદ્વેગ, ૬
પ્રલપન-જેમ તેમ ઓલવું, ૭ ઉન્માદ, ૮ અંગદાહ વગેરે વ્યાધિનો સંભવ,
૯ જડતા અને ૧૦ મરણ (કામની પ્રાપ્તિ નહિ થવાથી મરવા તૈયાર થાય).

સ્પષ્ટીકરોપિ સહસા યુગપજ્જગંતિ ॥ નાં-
ભોધરોદરનિરૂદ્ધમહાપ્રભાવઃ, સૂર્યાતિશાયિ-
મહિમાઽસિ મુનીંદ્ર ! લોકે ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—હે મુનીંદ્ર ! તમે જગતને વિષે સૂર્યથકી અધિક મ-
હિમાવાળા છો. કેમકે કદાપિ (કોઈ પણ વખતે) અસ્ત પામતા
નથી. રાહુવડે અસવા યોગ્ય (પાપરૂપ રાહુવડે પરાભવ પામવા
યોગ્ય) નથી, તત્કાળ સમકાળે ત્રણ જગતને પ્રકાશ કરો છો
અને મેઘ (જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મરૂપ વાદળાં) ના મધ્ય ભાગવડે
આચ્છાદિત થયો છે મહોદો પ્રતાપ (જ્ઞાન પ્રકાશ) જેનો એવા
નથી. અર્થાત્ સૂર્યની ઉપમા પણ આપને ઘટતી નથી કેમકે તેના
કરતાં પણ અધિક મહિમાવાળા તમે છો. ૧૭

અંદ્રની ઉપમાની વ્યર્થતા.

નિત્યોદયં દલિતમોહમહાંધકારં, ગમ્યં
ન રાહુવદનસ્ય ન વારિદાનામ્ ॥ વિભ્રાજતે
તવ મુખાજ્જમનદ્વેષકાંતિ, વિદ્યોતયજ્જગ-
દ્દૂર્વશશાંકખિમ્બમ્ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—નિરંતર ઉદય પામેલું, દલન કર્યો છે અજ્ઞાનરૂપ

(મોહનીય કર્મરૂપ) મહોટો અંધકાર જેણે એવું, રાહુ (કુતર્ક વાદીરૂપ) ના મુખને નહિ ઝસવા યોગ્ય, આઠ કર્મરૂપ વાદળાં-ઓને નહિ આચ્છાદન કરવા યોગ્ય, અત્યંત કાન્તિવાળું અને ત્રણ જગતને પ્રકાશ કરતું એવું તમારું મુખરૂપ કમળ, અપૂર્વ ચંદ્રમાના બિંબરૂપ શોભે છે. અર્થાત્ ચંદ્રની ઉપમા પણ આપને ઘટતી નથી કેમકે તેના કરતાં પણ આપ અધિક મહિમાવાળા છો. ૧૮

કિં શર્વરીષુ શશિનાઽહિ વિવસ્વતા વા,
યુષ્મન્મુખેંદ્રદલિતેષુ તમસ્સુ નાથ ! ॥ નિ-
પ્પન્નશાલિવનશાલિનિ જીવલોકે, કાર્યે કિ-
યજ્જલધરૈર્જલભારનઘ્રૈઃ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—હે નાથ ! તમારા મુખરૂપ ચંદ્રમાવડે અંધકાર દ-લન કરાયે છતે, રાત્રીઓને વિષે ચંદ્રવડે અથવા દિવસે સૂર્યવડે શું પ્રયોજન છે ? અર્થાત્ તે કંઈ કામના નથી. કેમકે પાકેલા શાલી (ડાંગર) ના વનવડે શોભાયમાન થયેલ જીવલોક છતે, પાણીના ભારવડે નમ્ર થયેલા મેઘાવડે શું પ્રયોજન છે ? અર્થાત્ તમારા મુખરૂપ ચંદ્ર વિદ્યમાન છતે ચંદ્ર સૂર્યનું કંઈ પણ પ્રયો-જન નથી. ૧૯

પ્રમુના જ્ઞાનની શ્રેષ્ઠતા.

જ્ઞાનં યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશં,

નૈવં તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ॥ તેજઃ સ્પુ-
રન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વં, નૈવં તુ કા-
ચશક્તૈ કિરણાકુલેઽપિ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—હે નાથ ! અનંત ધર્માત્મક પદાર્થોને વિષે કયો છે પ્રકાશ જેણે એવું જ્ઞાન (કેવળજ્ઞાન) જેવી રીતે તમારે વિષે શોભે છે, તેવી રીતે પોતપોતાના શાસનના નાયક એવા હરિહ-
રાદિ દેવોને વિષે એવા પ્રકારનું (જ્ઞાન) નથી શોભતું. કેમકે દેદીપ્યમાન (જ્વલિત) મણિઓને વિષે જેવી રીતે પ્રકાશ મો-
ટાઈને પામે છે, તેવી રીતે કાન્તિવડે વ્યાપ્ત (ચળકતા) એવા પણ કાચના કકડાને વિષે એ પ્રકારે (મોટાઈ) નથી પામતો અર્થાત્ અન્ય દેવોને વિભંગજ્ઞાન છે; તમારા જેવું કેવળજ્ઞાન તેમનામાં નથી. ૨૦

શબ્દાર્થ.

મન્યે-માનું છું.

હરિહરાદય-હરિહરાદિ દેવો.

દૃષ્ટુ-જોયે છે.

દૃઢ્ય-માફ ચિત્ત.

એતિ-પામે છે.

ભવતા-તમારા વડે.

યેન-જેવડે.

હરતિ-હરણ કરે છે.

વરં-શ્રેષ્ઠ.

દષ્ટા-જાણ્યા.

યેષુ-જેઓને

તોષં-સંતોષને.

વીક્ષિતેન-દેખેલા.

ભુવિ-પૃથ્વીમાં.

કશ્ચિત્-કોઈ પણ.

ભવાન્તરે-ગ્રીભ ભવોને વિષે.

સ્ત્રીણાં-સ્ત્રીઓના.
 શતશો-સેંકડો.
 પુત્રાન્-પુત્રોને.
 સુતં-પુત્રને.
 જનની-માતા.
 સર્વા-અધી.
 દધતિ-ધારણ કરે છે.
 સહસ્રરશ્મિમં-સૂર્યને.
 દિગ્-દિશા.
 સ્ફુરદ્-શુભલ-દેદાપ્યમાન છે કિ-
 રણોનો સમૂહ જેનો એવા.
 મુનયઃ-મુનિઓ.
 પુમાંસઃ-પુરૂષ.
 અમલં-નિર્મળ.
 પુરસ્તાત્-આગળ.
 ઉપલબ્ધ-પામીને.
 મૃત્યુ-મરણને.
 શિવપદસ્ય-મોક્ષપદનો.
 અવ્યય-નાશ ન પામે તેવા
 અચિંત્ય-અચિંત્યમહિમાવાળા.
 આદ્ય-પહેલા.
 ઇશ્વરં-દેવતા દેવ.
 અનંગકેતુઃ-કામદેવનો નાશ કરવામાં
 પૂછડીયા તારા સરખા.
 અનેકં-અનેક પર્યાયવાળા.
 જ્ઞાનસ્વરૂપ-જ્ઞાનસ્વરૂપી.

શતાનિ-સેંકડાઓ.
 જનયતિ-પ્રસવે છે.
 અન્યા-બીજ.
 ત્વદુપમં-તમારા સરખા.
 પ્રસૂતા-પ્રસવતી-જન્મ આપતી.
 દિશઃ-દિશાઓ.
 ભાનિ-નક્ષત્રોને.
 પ્રાચી-પૂર્વ.
 જનયતિ-ઉત્પન્ન કરે છે.
 ત્વાં-તમેને.
 આમનતિ-કહે છે.
 પરમં-ઉત્કૃષ્ટ.
 આદિત્યવર્ણ-સૂર્યના જેવા વર્ણવાળા
 તમસઃ-અંધકારની.
 સમ્યગ્-સા પ્રકારે.
 જયતિ-જીતે છે.
 શિવઃ-નિરૂપદ્રવ.
 પથાઃ-માર્ગ-રસ્તો.
 વિભુ-સમર્થ
 અસંખ્ય-અસંખ્ય ગુણવાળા.
 બ્રહ્માણુ-બ્રહ્મ સ્વરૂપ.
 અનંત-અંતરહિત.
 યોગીશ્વરં-યોગીઓના ઇશ્વર.
 વિદિતયોગ-યોગને જાણનાર.
 એકં-અદ્વિતીય.
 અમલં-અઘાર દોષરહિત.

પ્રવદ્ધતિ-કહે છે.

બુદ્ધઃ-બુદ્ધ છે.

વિબુધાર્થિત-દેવતાઓએ પૂજ્યો છે.

શંકરઃ-શંકર

શંકરત્વાત-સુખ કરવાપણથી.

ધીર !-હે ધીર !

વિધાનાત-ચલાયકી.

પુરુષોત્તમઃ-પુરુષોત્તમ

સંતઃ-સંન્યસન પુરુષો.

ત્વમેવ-તમેજ.

બુદ્ધિબોધાત-બુદ્ધિનો બોધ જેને
એવા તેથી.

ધાતા-વિધાતા-બ્રહ્મા.

શિવમાર્ગવિધેઃ-મોક્ષની વિધિને.

વ્યક્ત-પ્રકટ.

અસિ-છો.

નિંદારતુતિ.

મન્યે 'વરં હરિહરાદય એવ દદ્ધા, દ-
ષ્ટેષુ યેષુ હૃદયં ત્વયિ તોષમેતિ ॥ કિં વી-
ક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્યઃ, કશ્ચિન્મ-
નો હરતિ નાથ ! ભવાંતરેષ્વિ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ-હે નાથ ! હરિહરાદિ દેવો જોયા તે હું સાંજે માનું છું. જેને ઠીકે છતે હૃદય (માંડે ચિત્ત) તમારે વિષે સંતોષ

૧ જેમ સામાન્ય વસ્તુને જોયા પછી તેના કરતાં સારી વસ્તુ જોવામાં આવતાં વિશેષ આનંદ થાય છે, તેમ હરિહરાદિને મેં પ્રથમ જોયા અને પછી તમને જોયા તેથી તમારી ઉત્તમતા મને વિશેષે દઢ થઈ માટે પ્રથમ હરિહરાદિને જોયા તે સાંડે થયું એમ હું માનું છું. તમને સર્વ ગુણ સંપન્ન જોઈને હવે રાગદ્વેષ કામક્રોધાદિ દોષોવાળા અન્ય દેવોમાં માંડે મને ભવાન્તરમાં પણ સંતોષ પામશેજ નહિ.

(આનંદ) ને પામે છે. દેખેલા એવા તમોવડે કરીને શું ? તોડે જે (તમારું દર્શન) વડે પૃથ્વીને વિષે બીજો કોઈ દેવ ભવાંતરને વિષે પણ મનને હરણુ નહિ કરે. ૨૧

[માતાની પ્રશંસાદ્વારા પ્રભુસ્તુતિ.

સ્ત્રીણાં શતાનિ શતશેા જનયંતિ પુ-
ત્રાન, નાન્યા સુતં ત્વદ્વપ મં જનની પ્રસુતા ॥
સર્વા દિશેા દધતિ ભાનિ સહસ્રરશ્મિમં,
પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિસ્પુરદંશુ મલમ્ ॥૨૨॥

અર્થ—સ્ત્રીઓના સેંકડાઓ (સેંકડો સ્ત્રીઓ) સેંકડો પુત્રોને પ્રસવે છે પરંતુ તમારા જેવા પુત્રને બીજી માતા જન્મ આપતી નથી કેમકે બધી દિશાઓ નક્ષત્રોને ધારણ કરે છે પણ દેહીપ્યમાન છે કિરણનો સમૂહ જેનો એવા સૂર્યને પૂર્વ દિશાજ ઉત્પન્ન કરે છે. અર્થાત્ સૂર્યને જન્મ આપનાર જેમ પૂર્વ દિશાજ છે તેમ તમારા જેવા પુત્રને જન્મ આપનાર તો તમારી માતા (મરદેવા) જ છે. ૨૨

પ્રભુના પરમ પુરૂષત્વનું વર્ણન.

ત્વામામનંતિ મુનયઃ પરમં પુમાંસ-
માદિત્યવાર્ણુ મમલ્લં તમસઃ પુરસ્તાત્ ॥ ત્વા-

મેવ સમ્યગુપલભ્ય જયંતિ મૃત્યું, નાન્યઃ
શિવઃ શિવપદસ્ય મુનીંદ્ર ! પંથાઃ ॥૨૩॥

અર્થ—હે મુનીંદ્ર ! મુનિઓ તમોને પરમ પુરુષ (નિ-
ષ્કર્મા), પાપરૂપ અંધકારની આગળ સૂર્ય જેવી કાન્તિવાળા
અને નિર્મળ (રાગદ્વેષરહિત) કહે છે. તમોનેજ રૂઠા પ્રકારે
પામીને (બાણીને) મૃત્યુને જિતે છે, તે શિવાય બીજો કોઈ
ઉપદ્રવરહિત મોક્ષપદનો માર્ગ (રસ્તો) નથી. ૨૩

સર્વ દેવના નામે જિનસ્તુતિ.

ત્વામવ્યયં વિભુમચિંત્યમસંખ્યમાદ્યં,
બ્રહ્માણુમીશ્વરમનંતમનંગ^૨કેતુમ્ ॥ યોગી-
શ્વરં ^૩વિદિતયોગમનેકમેકં, જ્ઞાનસ્વરૂપમ-
મલં પ્રવદંતિ સંતઃ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—હે પ્રભુ ! સંત (સાધુ-સન્ન્યસ) પુરુષો તમોને

૧ જન્મ મરણ ટાળે છે અર્થાત સિદ્ધદશાને પામે છે.

૨ જગતનો સંહાર કરવાને પૂંછડીઓ તારો જેમ હેતુબદ્ધ છે તેમ
તમે કામદેવને હણવાને કેતુ તુલ્ય છો.

૩ વિ=વિશેષ પ્રકારે દિતઃ=ખંડન કર્યો છે યોગ=કર્મનો સંબંધ
જેણે એવા. એવો પણ અર્થ થાય છે.

અવ્યય (નાશ ન પામે તેવા), વિભુ (પરમ ઐશ્વર્યવટે શો-
ભતા-કર્મનું ઉન્મૂલન કરવામાં સમર્થ), અચિંત્ય (અચિન્ત્ય
ગુણવાળા અથવા આધ્યાત્મિક પુરૂષોવડે કરી પણ ચિંતવન થઈ ન
શકે એવું સ્વરૂપ છે જેનું એવા); અસંખ્ય ગુણવાળા, આદ્ય
(પહેલા તીર્થંકર અથવા લોકવ્યવહારરૂપ સૃષ્ટિની શરૂઆત ક-
રનારા અથવા પંચ પરમેષ્ઠિને વિષે આદ્ય), પ્રહ્લ સ્વરૂપ (પર-
માનંદ સ્વરૂપ-નિવૃત્તિ રૂપ), ઇશ્વર (દેવના દેવ), અનંત
(અનંત જ્ઞાન દર્શનવાળા અથવા મૃત્યુરૂપ અંત વિનાના), અ-
નંગકેતુ (કામદેવને નાશ કરવાને પૂંછડીયા તારા જેવા-અથવા
અંગ ઔદારિકાદિ શરીર તે રૂપ કેતુ-ચિન્હ જેને નથી તેવા),
યોગીઓના ઇશ્વર (ચાર જ્ઞાની મુનિઓ અથવા ધ્યાની પુરૂ-
ષોના ઇશ્વર), યોગ (જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ) ને જાણનારા
(અથવા જાણાયો છે અષ્ટાંગ યોગ જેનાથી એવા), અનેક (જ્ઞાને
કરીને સર્વ વ્યાપક હોવાથી અનેક અથવા અનેક પર્યાયવાળા,
અદ્વિતીય (સર્વોત્તમ), જ્ઞાન સ્વરૂપ (કેવળજ્ઞાનરૂપ સ્વરૂપ છે જેનું
એવા) અને નિર્મળ (અદ્વાર દોષરહિત) એવા કહે છે. ૨૪

**‘બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિબુધાર્ચિતબુદ્ધિબોધાત્,
ત્વં ²શંકરોઽસિ ભુવનત્રયશંકરત્વાત્ ॥ ³ધા-**

૧ તત્ત્વને જાણે તે બુદ્ધ.

૨ સુખને કરે તે શંકર.

૩ શિવમાર્જને કરે-૨એ તે ધાતા-બ્રહ્મા.

તાડસિ ધીર ! શિવમાર્ગવિધેર્વિધાનાત્,
વ્યક્તં ત્વમેવ ભગવન્! પુરૂષોત્તમોડસિ ॥૨૫॥

અર્થ—હે નાથ! દેવતાઓએ અર્ચિત કર્યો છે બુદ્ધિનો
બોધ જેનો એવા છે, માટે તમેજ બુદ્ધદેવ છે, ત્રણ ભુવનને
સુખને કરવાપણાથકી તમેજ શંકર છે, હે ધીર ! મોક્ષમાર્ગની
વિધિ [રત્નત્રયસ્વરૂપ] ને રચવાથી [પ્રરૂપવાથકી] તમેજ બ્રહ્મા
છો; હે ભગવંત ! તમેજ પ્રકટ પુરૂષોત્તમ [કૃષ્ણ] છે. અર્થાત્
બુદ્ધ, શંકર, બ્રહ્મા અને નારાયણ એ ચથાર્થ નામ પ્રમાણે ગુણ-
વાળા નથી કેમકે બુદ્ધ કેવળજ્ઞાનરહિત, શંકર સંહાર કરનારા,
બ્રહ્મા હિસક વેદના ઉપદેશ દેનારા અને કૃષ્ણ કપટયુક્ત છે;
માટે તે નામના ચથાર્થ ગુણો સર્વ આપનામાંજ છે. ૨૫

શબ્દાર્થ.

તુલ્ય—તમેને

ત્રિભુવનાર્તિહરાય—ત્રણ ભુવનની

પીડાને હરનારા.

ત્રિજગતઃ—ત્રણ જગતના.

ભવોદ્ધિશોષણાય—ભવસાગરને શો-

ષણ કરનારાને.

અશેષૈઃ—સમસ્ત.

નિરવકાશતયા—નિરંતરપણે.

નમઃ—નમસ્કાર હો.

ક્ષિતિતલ—પૃથ્વીતલને વિષે.

અમલભૂતણાય—નિર્મળ ભૂષણરૂપ.

પરમેશ્વરાય—પરમેશ્વરને

વિસ્મયઃ—આશ્ચર્ય.

નામ—આમંત્રણના અર્થમાં.

સંશ્રિતઃ—આશ્રય કરાવેલા છે.

દોષૈઃ—દોષોવાડે.

૧ પુરૂષોમાંહે ઉત્તમ તે પુરૂષોત્તમ.

ઉપાત્તવિવિધાશય-બ્રહ્મ કરેલા
વિવિધ આશ્રયોવડે.

સ્વખાંતરે-સ્વખાંતરમાં.
અસિ-હા.

અશોકતરૂસશ્રિત-અશોકવૃક્ષને
આશ્રય કરીને રહેલું.

આભાતિ-શાભે છે.

સ્વપ્ન-પ્રકટ.

અસ્ત-નાશ કર્યો છે.

તમોવિતાન-અંધકારનો સમૂહ જેણે
ઐવું.

સિંહાસને-સિંહાસનને વિષે.

મણિમયૂખ-મણિઆના કિરણોની.

વિભ્રાજતે-શાભે છે.

કનકાવદાત-સુવર્ણ જેવું મનોહર.

અશુભતાવિતાન-કિરણોની શા-
ખાનો સમૂહ છે જેને ઐવું.

શિરસિ-શિખર ઉપર.

કુંદાવદાત-મોગરાના પુષ્પ જેવા
ઉત્તમ.

કલધાતાકાંત-સુવર્ણ સરખું મનોહર.

ઉદ્યમ્બશાંક-ઉદ્ય પામેલા ચંદ્ર સરખા શુચિનિર્ઝર-નિર્મળ ઝરણુના.

વારિધાર-પાણીની ધારા છે જેને
વિષે ઐવું.

ધ્રુવ-પેઠે

ભાતગર્વે:-ઉત્પન્ન થયો છે ગર્વજેને
ઐવા (દોષો)

ધક્ષિત:-ઐવાયેલા.

ઉચ્ચૈ:-ઉચ્ચા.

ઉન્મયૂખ:-ઉચ્ચા છે કિરણો જેનાં
ઐવું.

નિતાંત-અત્યંત.

ઉદ્ધસત્કિરણ-દેદીપ્યમાન છે કિરણો
જેનાં ઐવું.

રવે:-સૂર્યનું.

પયોધરપાર્થવત્તિ-મેઘની પાસે
રહેલું.

શિખાવિચિત્રે-પંક્તિવડે ચિત્રવિચિત્ર
વપુ:-શરીર.

વિચલ્લિસત-આકાશને વિષે ઉ-
દ્યોતમાન.

તુંગોદયાદ્રિ-ઉચ્ચા મેઝપર્વતના.

સહસ્રરશ્મે:-સૂર્યના.

ચલચામર-વિંજેલા ચામરોવડે.

ચાંદ્રશોભ-મનોહર છે શોભા જેની
ઐવું,

તટ-શિખર.

સુરગિરે:-મેઝપર્વતનું.

શાંતકૌભ-સુવર્ણમય.

જિન સ્તુતિ.

તુલ્યં નમસ્ત્રિભુવનાર્તિહરાય નાથ !
 તુલ્યં નમઃ 'ક્ષિતિતલામલભૂષણાય ॥ તુ-
 લ્યં નમસ્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરાય, તુલ્યં નમો
 જિન ! ભવોદ્ધિશોષણાય ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—હે નાથ ! ત્રણભુવનની પીઠાને હરનારા તમોને ન-
 મસ્કાર હો ! પૃથ્વીતળને વિષે નિર્મળ ભૂષણ (અલંકાર) રૂપ
 તમોને નમસ્કાર હો ! ત્રણ જગતના પરમેશ્વર એવા તમોને
 નમસ્કાર હો ! અને હે જિન ! ભવ (ચાર ગતિના જ્ઞાનરૂપ)
 સમુદ્રને શોષણ કરનારા તમોને નમસ્કાર હો ! ૨૬

નિંદા સ્તુતિ

કેા વિસ્મયોઽત્ર યદિ 'નામ ગુણૈરશે-
 રત્ત્વં સંશ્રિતો 'નિરવકાશતયા મુનીશ ! ॥

૧ ક્ષિતિ=પૃથ્વી તલ=પાતાળ અને અન્ય =સ્વર્ગ તેના મંડળ તુલ્ય
 એવો પણ અર્થ થઈ શકે છે.

૨ કોમળ આમંત્રણમાં વપરાય છે

૩ અન્ય દેવને વિષે સ્થાન નહીં મળે તથા સ્થાનરહિતપણે એટલે
 અંતરહિતપણે, શુદ્ધો તરોનેજ આશ્રય કરી રહ્યા છે.

‘દોષૈરૂપા’તવિવિધાશ્રયજતગર્વૈઃ, ‘સ્વપ્નાંત-
રેડપિ ન કઙ્ગાચિદ્દયીક્ષિતોઽસિ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ--હે મુનીય (મુનિઓના ઇશ્વર) ! સમસ્ત ગુણોવડે તમે નિરંતરપણે રૂડા પ્રકારે આશ્રય કરાયેલા છો; એમાં શું આશ્રય છે ? કેમકે અકુણ કરેલા વિવિધ આશ્રયોવડે ઉત્પન્ન થયો છે ગર્વ જેને એવા દોષોવડે તમે સ્વપ્નાંતરમાં ક્યારે પણ જોવાયેલા નથી. અર્થાત્ ગુણો તમોને આશ્રય કરી રહ્યા છે. અને દોષો અન્ય દેવોને આશ્રય કરી રહ્યા છે. ૨૭

અશોકવૃક્ષ નામે પ્રાતિહાર્યતું વર્ણન.

ઉચ્ચૈરશોકતરૂસંશ્રિતમુન્મથૂખ--માભાતિ
રૂપમમત્તં ભવતો નિતાન્તમ્ ॥ સ્પષ્ટોદ્ધ-
સત્કરણ-મસ્તતમોવિતાનં, પ્રિમ્ખં રવેરિવ

૧ કામ ક્રોધાદિ.

૨ અદ્યક્ષ કર્યા જે જાત જાનતા (અન્યદેવતા) આશ્રયો (સ્થાનો) તેવડે ઉત્પન્ન થયો છે અદંકાર જેને એવા દોષો. અર્થાત્ અન્ય દેવને વિષે રહેવાતો આશ્રય મળવાથી દોષોએ તમને સ્વપ્નાંતરમાં પણ જોવા નથી. કેમકે ઇચ્છિત સ્થાન મળવાથી ખીજની વાંછ રહેતી નથી.

૩ એક સમયમાં ખીજું સ્વપ્ન આવે તે.

૪ જિતેશ્વરતા શીર કરતાં ચાર ગુણો ઉચો અશોકવૃક્ષ હોય છે.

પયોધરપાર્શ્વવર્ત્તિ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ—હે જિન! ઉંચા અશોકવૃક્ષને આશ્રય કરીને રહેવું (અશોકવૃક્ષને નીચે બેઠેલ), ઉંચા (અથવા અધિક) છે કિરણો જેનાં એવું અને નિર્મળ (પરસેવારહિત) એવું તમારું શરીર, પ્રકટ દેહીપ્યમાન છે કિરણો જેનાં એવું, નાશ કર્યો છે અંધકારનો સમૂહ જેણે એવું અને મેઘ (વાદળાં) ની પાસે રહેવું એવું સૂર્યનું બિંબ હોય તેની પેઠે અત્યંત શોભે છે. ૨૮

સિંહાસન પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન.

સિંહાસને 'મણિમયૂખશિખાવિચિત્રે,
વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કનકાવદાતમ્ ॥ બિ-
મ્બં વિચદ્વિલસદંશુલતાવિતાનં, તુ ગોદયુ-
દ્રિશિરસીવ સહસ્રરશ્મેઃ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ—મણિઓના કિરણોની પંક્તિ (અથવા અગ્રભાગ) વડે ચિત્ર વિચિત્ર એવા સિંહાસનને વિષે સુવર્ણના જેવું મનોહર તમારું શરીર, ઉંચા મેરૂપર્વતના શિખર ઉપર આકાશને વિષે ઉદ્યોતમાન (પ્રસરેલા) કિરણોની શાખાનો સમૂહ છે જેને એવું સૂર્યનું બિંબ હોય, તેની પેઠે વિશેષ કરીને શોભે છે. ૨૯

૧ અર્થ કિરણોના સમૂહ સમાન મણિના કિરણોના પંક્તિ, ઉત્પાયાગ પર્વત સમાન સિંહાસન અને સૂર્ય બિંબ સમાન પ્રેરુનું ચંદ્ર અણુનું.

આમર પ્રાતિહાર્ય વર્ણન.

કુન્દાવદાતચલયામરચાર્શોભં, વિશ્રા-
જતે તવ વપુઃ કલધૌતકાન્તમ્ ॥ ઉદચ્છ-
શાંકથુચિનિર્ઝરવારિધાર-મુચૈસ્તટં *સુરગિ-
રૈરિવ શાતકૌમ્ભમ્ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ—હે પ્રભુ! મોગરાના પુષ્પ જેવાં શ્વેત વર્ણવાળા
અને (ઇંદ્રોએ) વીંજેલાં એવાં આમરોવડે મનોહર છે શોભા જે-
ની એવું તથા સુવર્ણ સરખું મનોહર તમારું શરીર, ઉદય પા-
મેલા ચંદ્ર સરખા નિર્મળ ઝરણના પાણીની ધારા જેને વિશે
છે એવું અને સુવર્ણમય મેરૂપર્વતનું ઉચું શિખર હોય, તેના જેવું
વિશેષે કરીને શોભે છે. ૩૦

શીખરાર્ય.

છત્રત્રયં-ત્રણ છત્ર.

સ્થિતં-રહેલું.

ભાતુકરપ્રતાપં-અર્થના કિરણોનો
પ્રતાપ જેણે એવું.

વિવૃદ્ધશોભાં-વિશેષે વૃદ્ધિ પામી છે
શોભા જેની એવું.

શશાંકકાંતં-ચંદ્ર સરખું મનોહર.

સ્થગિત-દાંડી દીધો છે.

મુક્તાફલપ્રકરમલ-મોતીના સમૂહની
રચનાવડે.

પ્રખ્યાપયલ-પ્રકર્ષે જણાવનારું.

પરમેશ્વરતવં-પરમેશ્વરપણાને.

* અહીં મેરૂપર્વતના શિખર તુલ્ય ભગવંતનું શરીર અને પાણીની
ધારા તુલ્ય વીંજતા આમરો જણાવા.

ઉન્નિદ-વિકસ્વર થયેલાં.

પુ'જકાંતિ-સમૂહની કાંતિવડે.

મયુખશિખા-કિરણોની પંક્તિવડે.

પાદો-એ ચરણો.

ધતાઃ-ધારણ કરે છે.

વિબુધાઃ-દેવતાઓ.

ઈત્યં-એ પ્રકારની.

અમૂત-હતી.

પરસ્થ-અન્ય દેવની.

ચાદક-જેવી.

દિનકૃતઃ-સૂર્યની.

તાદક-તેની.

કૃતઃ-ક્યાંથી.

વિકાશિતઃ-પ્રકાશિત થયેલા.

મદાવિલવિલોલ-મદવડે કલુષિત

થયેલા અને ચંચળ.

ભ્રમરનાદ-ભ્રમરાઓના શબ્દવડે.

ઐરાવતાભ-ઐરાવતજેવી કાંતિવાળા.

ઈલાં-હસ્તિને.

આપતાં-સન્મુખ આવતા.

આશ્રિતાનાં-આશ્રિતો-ભક્તજનોને. ભિન્નેભ-મેઘાયલા હસ્તિના.

કુંભગલત-કુંભસ્થગચરી પડેલાં.

મુક્તાફલપ્રકર-મોતિના સમૂહ વડે.

ભૂષિતભૂમિભાગઃ-શોભાવ્યોછે પૃથ્વીનો

ભાગ જેણે એવા.

હરિણાધિપઃ-સિંહ.

હેમનવપંકજ-સુવર્ણના નવ કમળના.

પયુલ્લસન્નખ-ઉજળતાં નખનાં.

અભિરામો-મનોહર.

પદાનિ-ગમન સ્થાનને.

પદ્માનિ-કમળોને.

પરિકલ્પયંતિ-રચે છે.

વિભૂતિઃ-સંપદા.

ધર્મોપદેશનવિધો-ધર્મના ઉપદેશની

વિધિમાં.

પ્રભા-કાંતિ.

પ્રહતાંધકારા-પ્રકર્યેકરીને હણ્યો છે

અંધકાર જેણે એવી.

અહુગણુસ્થ-પ્રહસમૂહની.

શ્ચેયોત્ત-ઝરતા.

કપોલમૂલ-ગંડસ્થળોને વિષે. [મત્તા

મત્તાભ્રમત-મદો-મત્તથયેલા અને ભ-

વિવૃદ્ધકોપ-વિશેષે વૃદ્ધિ પામ્યો છે

કોપ જેનો એવા.

ઉદ્ધત-ઉદ્ધત.

ભયં-ભય.

ઉન્નવલશોણિતાક્ત-ઉન્નવગ અને

લોહીથી ખરડાયેલા.

બદ્ધક્રમઃ-શળ મારતો.

ક્રમગત-શળમાં આવી ગયેલને.

આક્રમતિ-પરામવ કરે છે.

કેમયુગાચલ-ચરણ યુગલરૂપ પ-
ર્વતને.

સંશ્રિત-આશ્રિતજનને.
તે-તમારાં

છત્રત્રય પ્રાતિહાર્ય વર્ણન.

‘છત્રત્રય’ તવ વિભાતિ શશાંકકાન્ત-
મુચૈઃ રિથતં સ્થગિતભાનુકરપ્રતાપમ્ ॥મુ-
ક્તકલપ્રકરણલવિવૃદ્ધશોભં, પ્રખ્યાપયત્ત્રિ-
જગતઃ ૨પરમેશ્વરત્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ—હે પ્રભુ! ચંદ્ર સરખું મનોહર (અથવા ઉજ્જવળ)
ઉચે રહેલું (તમારા મસ્તકે ધારણ કરાવેલું), ઢાંકી દીધો છે
સૂર્યના કિરણોનો પ્રતાપ (તેજ અથવા સંતાપ-પીડા) જેણે
એવું, મોતીના સમૂહની રચનાવડે વિશેષે વૃદ્ધિ પામી છે શોભા

૧ ત્રણ છત્ર.

૨ એ ત્રણ છત્ર એમ સૂચવે છે કે—આ ભગવંત ત્રણ જગતના
સ્વામી છે, કેમકે અન્ય રાજા મહારાજાઓને એક છત્ર હોય છે અને ભગ-
વંતને ત્રણ છત્ર છે. આ ૩૧ માં ૧લોક પછી પુષ્પવૃષ્ટિ, દિવ્યધ્વનિ, ભા-
ગંડક અને દેવદુંદુભિ એ ચાર અતિશયના વર્ણનવાળા ચાર કાવ્યો સ્તોત્ર-
કારે જનાવ્યા હતા પરંતુ તેમાં વર્ણવેલ યુગાદિ દેવની સ્તુતિના આકર્ષણથી
ચક્રેશ્વરીદેવીનું આસન કેપેલું હતું; તેથી તે ચાર કાવ્યો ગોપવ્યાં છે. અહીં
દિગંબરોએ ગંભીરતારવપુરિતદિગ્વિભાગ દ્વારે ચાર કાવ્યો નવીન
બનાવીને ગાઠવ્યાં છે.

જેની એવું અને ત્રણ જગતના પરમેશ્વરપણા (અધિપતિપણા)
ને જાણે પ્રકર્ષે કરીને જણાવતું હોય નહિ ! તેવું તમારું ઇત્રત્રય
વિશેષે શાલે છે. ૩૧

ઉન્નિદ્રહૃમનવપંકજપુંજકાન્તિ--પર્યુ-
લ્લસન્નખમયૂખશિખાડભિરામૌ ॥ પાદૌ પ-
દાનિ તવ યત્ર જિનેન્દ્ર ! ધત્તઃ, પન્નાનિ તત્ર
વિયુધાઃ પરિકલ્પયન્તિ^૧ ॥ ૩૨ ॥

અર્થ—હું જિનેન્દ્ર ! વિકસ્વર થયેલાં સુવર્ણના નવ (અ-
થવા નવીન) કમળના સમૂહની કાન્તિવડે ચારે તરફ ઉછળતાં
નખના કિરણોની પંક્તિવડે મનોહર એવા તમારા બે ચરણો

૧ અહીં કાન્તિ શબ્દના ઈ કારને દીર્ઘ કરીને આવે અર્થ પણ કરાય
છે—‘ વિકસિત સુવર્ણનાં નવ કમળના સમૂહની કાન્તિવાળા ’ એવા ચરણો.

૨ તીર્થકરદેવ જ્યાં જ્યાં વિચરે છે ત્યાં ત્યાં તેમના ચરણ કમળ
નીચે દેવતાઓ નવ કમળ વખતો વખત પરાવર્તન કરીને રહે છે. બે ચરણ
નીચે બે કમળ રહે છે અને સાત કમળ પાછળ ચાલે છે. ભગવંત ચરણ
ઉપાડે એટલે તેમાંથી બે કમળ દેવતાઓ આગળ રથાપે છે. કમળ એના
એ હોય છે પણ દેવતાઓ તેનું પરાવર્તન કરે છે એટલે નવીન જણાય છે.
અહીં કમળનો વર્ણુ પીળો અને ભગવંતના નખની કાન્તિ રક્ત (રાતી)
છે તેથી બંનેના મેળાપથી ચરણ કમળનો વિચિત્ર વર્ણુ થાય છે,
એમ કહ્યું છે.

જ્યાં ગમનસ્થાનને ધારણ કરે છે (અરણ્ય-યાસ કરે છે—જાય છે)
ત્યાં દેવતાઓ કમળોને રચે છે. ૩૨

અતિશય લક્ષ્મીનું વર્ણન.

ઇત્યં યથા તવ વિભૂતિરભૂજિગ્નેન્દ્ર!
ધર્મોપદેશનાવધૌ ન તથા પરસ્ય ॥ યાદકુ
પ્રભા દિનકૃતઃ પ્રહતાંધકારા, તાદકૃતો અહ-
ંગાણુસ્ય વિકાશિને. ડિપિ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ—હે જિનેન્દ્ર ! ધર્મના ઉપદેશની વિધિમાં [ધર્મ
આખ્યાન કરતી વખતે] એ પૂર્વોક્ત પ્રકારની તમારી અતિશય
રૂપ સંપદા જે પ્રકારે હોતી હવી, તે પ્રકારે અન્ય દેવોની સં-
પદા નહોતી. કેમકે પ્રકર્ષ કરીને હુણ્યો છે અંધકાર જેણે એવી
સૂર્યની કાન્તિ જેવી છે તેવી કાન્તિ પ્રકાશિત થયેલા પણ અહ
સમૂહની ક્યાંથી હોય ? ૩૩

ગજલયહર દાવ્ય.

શ્ચ્યોતન્મહાવિઘ્નવિઘ્નોલકપોલમૂલ-મ-

૧ દુર્ગતિમાં પડતા પ્રાણીઓને ધારી રાખે તે ધર્મ.

૨. અન્ય હરિહરદિ દેવોમાં સરાગપત્નું હોવાથી ચોત્રીશ અતિશય
અને આઠ પ્રાતિહાર્યરૂપી લક્ષ્મી તેમને હોતી નથી.

તબ્ર મદ્ભ્ર મરનાદવિવૃદ્ધકોપમ્ ॥ 'ઐરાવતા-
ભમિભમુ'દ્ધતમાપતન્તં, દૃઢા ભયં ભવતિ
નો ભવદાશ્રિતાનામ્ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ—અરતા મદ્ભ્ર મરીને કલુષિત થયેલા અને અંચળ
એવા જે ગંડસ્થળો તેને વિષે મદોન્મત્ત થયેલા અને અહીં તહીં
ભમતા એવા ભ્રમરોના અંકાર શબ્દવડે વિશેષે વૃદ્ધિ પામ્યા છે
કોપ જેનો એવા ઐરાવત હસ્તિ સરખી છે કાન્તિ જેની એવા
અને ઉદ્ધત (દુર્દાત) એવા હસ્તિને સન્મુખ આવતો જોઈને ત-
મારા આશ્રિતો (લક્ષ્મણો) ને ભય ઉત્પન્ન થતો નથી. ૩૪

સિંહભયહર કાવ્ય.

ભિન્નેભકુંભગલ-દુર્જવલશોણિતાકંત-
મુકંતાફલપ્રકરભૂષિતભૂમિભાગઃ ॥ બદ્ધકુમઃ
કુમગતં હરિણાધિપોઽપિ, નાકામતિ કુમ-

૧ મ્હોટી કાયાવાળો હોવાથી ઐરાવત (ઈંદ્રનો હસ્તિ) સરખો કહ્યો.

૨ અંકુશાદિ શસ્ત્રના પ્રહારની પણ અવગણના કરતો.

૩ જેમ પર્વતનો આશ્રય લેવાથી મનુષ્યને સિંહ ભય કરી શકતો નથી
તેમ તમારા નામરમરણુવડે તમારા ચરણનો આશ્રય કરનારો મનુષ્ય મ્હોટા
બળવાન સિંહની ફાગમાં આવી ગયો હોય તોપણ તેને સિંહ મારી
શકતો નથી.

યુગાયલસંશ્રિતં તે ॥ ૩૫ ॥

અર્થ—લેદાયેલ હસ્તિના કુંભસ્થળથી પડેલા, ઉજ્જવળ અને લોહીથી ખરડાયેલા એવા મોતીના સમૂહવડે શોભાવ્યું છે પૃથ્વીપીઠ જેણે એવો તથા કીલિત છે એ પગો જેના (ક્ષાળ મારતો) એવો સિંહ પાણી, તમારાં ચરણયુગલરૂપ પર્વતને આશ્રય કરીને રહેલ મનુષ્યને ક્ષાળમાં પ્રાપ્ત થયો હોય (પોતાની પાસેજ આવી ગયો હોય) તોપણ પરાભવ કરતો નથી. અર્થાત્ મારવાને દોડતો નથી—મારી શકતો નથી. ૩૫

શબ્દાર્થ.

પવનોદ્ધત—પવનવડે ઉદ્ધત થયેલ,	વલ્લિકુદ્ધપ—અગ્નિસદૃશ.
દાવાનલં—વનના અગ્નિને.	જનલિતં—જનવલ્યમાન.
ઉજ્જવલં—ઉજ્જવળ.	ઉત્કુલિંગં—ઉંચા ગયા છે તણખા જેના એવા.
વિધં—જગત્તે.	સંમુખં—સન્મુખ.
જિઘત્સુ—ગળી જવાને ઇચ્છતો.	શમયતિ—શાન્ત કરે છે.
નામકીર્તનજલં—નામના કીર્તનરૂપ પાણી.	અશેષં—સમસ્ત.
રક્તેક્ષણું—લાલ નેત્રવાળા.	સમદકોકિલ—મદોન્મત કોયલના.
કંઠનીલં—કંઠ જેવા સ્થામવર્ણવાળા.	ક્રોધોદ્ધતં—ક્રોધવડે ઉદ્ધત.
કંચિનં—સર્પને.	ઉત્કૃણું—ઉંચી કરી છે દૃષ્ટા જેણે એવા
કંભયુગેન—ચરણ યુગલે કરીને.	નિરસ્તશંકઃ—નાશ થયો છે ભય જેનો એવો.
ત્વન્નામનાગદમની—તમારા નામરૂપ નાગદમની (ઓપધી કે મંત્ર)	હૃદિ—હૃદયને વિષે.
પુંસઃ—પુરૂષના.	વદગત્—યુદ્ધ કરતા

ગુરંગગજગર્જિત-ધોડા અને હાથી-
ઓની ગર્જનાઓવડે.

આજ્ઞે-સંત્રામને વિષે.

અલવતાં-અળવાન.

દિવાકરમયૂખ-સૂર્યના કિરણોની.

ત્વકીર્તનાત્-તમારા કીર્તન થકી.

ભિદાં-ભેદને.

કુંતાઅભિન્ન-ભાલાની અણીઓવડે
ભેદાયેલા

વેગાવતારતરણુ-ઉતાવળે પ્રવેશ થવા-
થકી તેને તરવાને.

યુદ્ધે-યુદ્ધને વિષે.

વિજિતદુર્જય-વિશેષ પ્રકારે જીત્યા છે
દુઃખે જીતાય એવા.

વનાઅયિણુઃ-વનને આશ્રય કરીને
રહેલા.

ક્ષુભિત-ક્ષોભ પામેલા.

પાઠીનપીઠ-પાઠીનપીઠ જાતના
જળજંતુ.

વાડવાઝો-વાડવાનળ છે જેને વિષે
એવા.

શિખરસ્થિત-શિખર ઉપર રહેલું છે
ત્રાસ-ભયને.

સ્મરણાદ્-સ્મરણથકી.

લીમનાદ-ભયંદર છે શબ્દો જેને
વિષે એવું (સૈન્ય).

બલ-સૈન્ય.

ભૂપતીનાં-રાજાઓનું.

શિખાપવિદ્ધ-શિખાઓવડે ભેદાયેલું
તમ ઈવ-અંધકારની પેઠે.

ઉપૈતિ-પામે છે.

ગજશોણિત-હસ્તિના રૂધિરરૂપ.

વારિવાહુ-પાણીના પ્રવાહને વિષે.

આતુરયોધલીમે-આતુર થયેલા યેદ-
ધાઓવડે ભયંકર.

જય-જયને.

જેયપક્ષાઃ-શત્રુના પક્ષો જેણે એવા
છતા,

લભન્તે-પામે છે.

અંબોનિધૌ-સમુદ્રને વિષે.

લીપણનકચક-ભયંદર નક જાતિના
સમૂહો (અને)

ભયદોદ્ભણુ-ભય આપનાર અને
ઉત્કટ.

રંગત્તરંગ-ઉછળતા કલ્લોલના.

યાનપાત્રાઃ-વહાણુ જેનું એવા પુરુષો.

વિહાય-ત્યાગ કરીને.

વ્રજંતિ-અમિશ્રિત રથાને જાય છે.

અગ્નિભયહર કાવ્ય.

કલ્પાન્તકાલપવનોદ્ધતવહ્નિકલ્પં, દા-
વાનલં જવલિતમુજ્જવલમુત્પુલ્લિગમ્ ॥ વિ-
શ્વં જિઘત્સુમિવ સંમુખમાપતન્તં, ત્વત્રા-
મકીર્તનજલં શમયત્યશેષમ્^૧ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ—પ્રલયકાળના પવનવડે ઉદ્ધત થયેલ (પ્રેરાયેલા)
અગ્નિસદૃશ, બળવદ્યમાન, ઉજ્જવળ [જવાળાથી શોભતો અથવા
પ્રબળપણે સળગતો], ઉઠ્યા ગયેલા છે તણુખા જેના એવો અને
જગતને ગળી જવાને બાણે ધ્વિષ્ઠો હોય તેમ સન્મુખ આવતો
એવો સમસ્ત જે દાવાનળ [વનનો અગ્નિ] તેને તમારા નામના
કીર્તનરૂપ જળ શાન્ત કરે છે. ૩૬

સર્પભયહર કાવ્ય.

રઠતેક્ષણું સમદ્વકોઢિલકણ્ઠનીલં, ક્રોધો-
દ્ધતં ક્ષિણિનમુત્કંણુમાપતન્તમ્ ॥ આક્રામતિ
ક્રમયુગેન નિરસ્તશંક—સ્ત્વત્રામનાગદ્વમની^૨
હૃદિ યસ્ય પુંસઃ ॥ ૩૭ ॥

૧ નિરવશેષપણે એવો ક્રિયાવિશેષણુઅવ્યયનો અર્થ પણ લઈ શકાય.

૨ વિષને હરણુ કરનાર ઓષધી અથવા જંતુ ॥ મંત્ર.

અર્થ—હે ભગવંત ! તમારા નામરૂપ નાગદમની જે પુરુ-
ષના હૃદયને વિષે વર્તે છે તે પુરુષ, લાલ નેત્રવાળા, મદોન્મત્ત
કોયલના કંઠ સરખા શ્યામ વર્ણવાળા, ક્રોધવડે ઉદ્ભૂત, ઉચ્ચી કરી
છે દ્રષ્ટા જેણે એવા અને કરડવાને સન્મુખ આવતા એવા સર્પને
નાશ થયો છે ભય જેનો એવો (નિર્ભય) છતો (પોતાના ચ-
રણયુગલવડે) ઉદ્ધંધન કરે છે અર્થાત્ જે પુરુષના હૃદયમાં તમારા
નામરૂપ મંત્ર છે તે પુરુષ નિર્ભયપણે ઉગ્ર સર્પને પોતાના પગ
વડે કરીને દોરડાની માફક સ્પર્શ કરે છે—પગવડે દૂર કરે છે—
દબાવે છે. ૩૭

સંગ્રામભયહર કાવ્યદયમ્

વદગતુરંગગજગર્જિતભીમનાદ-મા
બલં બલવતામપિ ભૂપતીનામ્ ॥ ઉઘદિવા-
કરમયૂખશિખાઽપવિદ્મં, ત્વત્કીર્તનાત્તમ ઇ-
વાશુ ભિદ્મામુપૈતિ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—સંગ્રામને વિષે, યુદ્ધ કરતા ઘોડા અને હાથિઓની
ગર્જનાવડે ભયંકર છે શબ્દો જેને વિષે એવું અતિશય બળવાન
રાજાઓનું પણ સૈન્ય, તમારા કીર્તનથકી, ઉદય પામેલા સૂર્યના
કિરણોની શિખાઓવડે લેદાયેલ અધિકાર હોય તેની પેઠે શીઘ્ર
નાશને પામે છે અર્થાત્ સૂર્યના કિરણથી જેમ અધિકાર નાશ પામે

છે તેમ તમારા નામ સ્મરણથી અતિશય જાગવાનું રાખવું સૈન્ય
નાશ પામે છે. ૩૮

કુંતાય્રભિન્નગજશોણિતવારિવાહ--વે-
ગાવતારતરણાતુરયોધભીમે ॥ યુધ્ધે જયં વિ-
જિતદુર્જયજેયપક્ષા--સ્ત્વત્પાદપંકજવનાશ્ર-
યિણે લભન્તે^૧ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ—ભાલાની આણીઓવડે લેદાયેલા હસ્તિના ર્ધિરરૂપ
જળ પ્રવાહને વિષે ઉતાવળે પ્રવેશ થવાથી તેને તરવાને આતુર
[વ્યાકુળ] થયેલા યોધાઓવડે કરીને લય કર યુદ્ધને વિષે તમારા
ચરણરૂપ કમળવનને આશ્રય કરીને રહેલા પુરૂષો, વિશેષ પ્રકારે
જીત્યા છે દુઃખે જીતાય એવા શત્રુના પક્ષને જોણે એવા છતા
જયને પામે છે. અર્થાત્ તમારા ચરણકમળને આશ્રય કરીને રહેલા
જનો મોટા સંશ્રામમાં જય મેળવે છે. ૩૯

જળભયહર કાવ્ય.

અમ્ભોનિધૌ ક્ષુમિતભીષણુનકયક-પા-
ઠીનપીઠભયદોષાશુ^૨વાડવાગ્નૌ ॥ રંગતરંગ-

૧ આ ખે કાવ્ય ગણુચાથી યુદ્ધને વિષે જય મળે છે

૨ વાડવાનગી અગ્નિ સમુદગાંજ હોય છે તે પાણીની ઓગાતો નથી.

શિખરસ્થિતયાનપાત્રા—સ્નાસં વિહાય ભવ- તઃ સ્મરણાદ્ મજન્તિ ॥૪૦॥

અર્થ—જોભ પામેલા છે ભયંકર નક જાતિના મત્સ્યના સ-
મૂહો અને પાડીન તથા પીઠ જાતિના જળજંતુઓ અને ભયને
આપનાર તથા ઉત્કટ [વિષમ] વાડવાંશિ જેને વિષે છે એવા સમુદ્રને
વિષે, ઉછળતા કઃસોલના શિખર ઉપર રહું છે વહાણ જેનું એવા
પુરૂષો, તમારા નામ સ્મરણથી ત્રાસનો ત્યાગ કરીને ઇચ્છિત
સ્થાને જાય છે, અર્થાત્ તોફાની દરિયામાં પણ તમારા નામ સ્મ-
રણવડે નિવિધને ઇચ્છિત સ્થાને પહોંચે છે. ૪૦

શબ્દાર્થ.

ઉદ્ભૂત-ઉત્પન્ન થયેલ.

ભારભુમા-ભારવડે વાંકા થયેલા.

શોભ્યાં-શોક કરવા યોગ્ય.

ઉપગતઃ-પ્રાપ્ત થયેલા.

રજેડમૃત-રજ્જુ અમૃતવડે.

દિગ્બહેલાઃ-ત્રિભુવને સારી જેમનાં એવા. મર્ત્યાઃ-મનુષ્યો.

મકરધ્વજતુલ્ય-કામદેવ સરખા

આસાદકઠં-પગથી માંડીને ગળા

પર્યંત.

ગાઠં-અત્યંત.

[ભૂમિપાવડે.

પૃથ્વીગાઠકોટિ-પોરી એડીએતી અ-

ત્વત્રામમત્રં-તમારા નામરૂપ મંત્રને

અનિશં-નિરંતર

લીપ્યુજ્જલોદર-ભયંકર જ્યોદ્ધર

રાગના.

દશાં-દશાને.

ચ્યુત્ત્રવિત્તશાઃ-જોડી દીવી છે

જીવિતની આશા જેણે એ ૧.

રૂપાઃ-રૂપાળા.

ઉશ્નં-મત્રં-મોડી સાંકળેવડે.

વેદિનાંગાઃ-માંખ્યાં છે અંગે જેમનાં

એવા.

નિષ્ટુરજવાઃ-નિષેષપણે ધસારી છે

જંઘાઓ જેમની એવાં.

મનુજાઃ-મનુષ્યો.

સ્મરંતઃ-સ્મરણ કરનારા.

સ્વયં-પોતાની મેળે.

મર્તાદ્વિષંદ્ર-મદો-મત્ત હરિત.

મૃગરાજ-સિંહ

સંગ્રામવાર્ધિ-સંગ્રામ, મહાસાગર,

નાશ-નાશને.

ભયં-ભય.

તાવકં-તમારા.

સ્તત્ર-સ્તવનને.

મતિમાન-બુદ્ધિમાન.

સ્તોત્રસ્થ-સ્તોત્રરૂપ માળાને.

નિબદ્ધાં-ગુથેલી.

મયા-મેં.

વિચિત્રકુબ્જાં-ચિત્રવિચિત્રપુષ્પોવાળા

કંઠગતાં-કંઠને વિષે.

માનતુંગાં-માનવડે ઉત્તમ અથવા

માનતુંગ સારને

સમુપૈતિ-પ્રાપ્ત થાય છે.

સઘઃ-તત્કાળ

વિગતખંધભયાઃ-વિશેષે મયું છે

ખંધનનું ભય જેનું એવા.

દવાનલાહિ-દાવાનળ, સર્પ,

મહોદ્વંખંધનોદ્ય-જલોદર અને

ખંધનચક્રી ઉત્પન્ન થયેલ.

ભિયેવ-ખાંડે કરીને જેમ હોય નહિ

તેમ.

ધમ્-આ.

અધીતે-ભણે છે.

ગુણૈઃ-ગાનાદ ગુણોરૂપ દોરીવડે.

લકત્યા-ભક્તિરૂપ રચનાવડે.

દ્વિચરવર્ણ-મનોદર અક્ષરરૂપ.

ધત્તે-ધારણ કરે છે.

અજસ્ર-નિરંતર.

ગવશા-અસ્વતંત્ર (પોતાને તાબે

રહેનારી).

લક્ષ્મીઃ-લક્ષ્મી.

રોગમયહર કાવ્ય

ઉન્મૂતભીષણુજલોદરભારભુગ્રાઃ, શો-
ચ્યાં દશામુપગતાશ્ચ્યુતજીવિતાશાઃ ॥ ત્વ-
ત્પાદપંકજરજોન્મૂતદિગ્ધદેહા, મર્ત્યા ભવ-

નિત મકરંધવજતુલ્યરૂપાઃ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ—ઉત્પન્ન થયેલા ભયંકર જલોદર રોગના ભારવડે વાંકા વળી ગયેલા, શોચનીય દશાને પ્રાપ્ત થયેલા અને છોડી દીધી છે જીવિતની આશા જેણે એવા મનુષ્યો, તમારા ચરણક્રમણની રજરૂપ અમૃતવડે લિપ્ત (લેપાયેલ) છે શરીર જેમનાં એવા છતે કામદેવ સરખા (સુંદર શરીરવાળા) રૂપવાળા થાય છે. અર્થાત્ શરીરે અમૃત ચોપડવાથી જેમ સુંદર રૂપ થાય છે તેમ તમારા ચરણક્રમણની રજ શરીરે લગાડવાથી જલોદરાદિ દુઃસાધ્ય રોગવાળા મનુષ્યોના રોગો નાશ પામી સુંદર રૂપ થાય છે. ૪૧

બંધનમયહર કાવ્યમ્.

આપાદકણ્ડમુરૂશુંખલવેષ્ટિતાંગા, ગાઢં
ભૃહન્નિગડકોટિનિઘૃષ્ટજંઘાઃ ॥ ત્વન્નામમ-
ન્ત્રમનિશં મનુજઃ સ્મરન્તઃ, સઘઃ સ્વયં
વિગતબન્ધભયા ભવન્તિ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ—પગથી માંડીને ગળાપર્યંત મોટી સાંકળોવડે બાંધ્યાં છે અંગો જેમનાં એવા અને અત્યંત મોટી બેડીઓની અણીઓ-વડે નિઃશેષપણે ઘસાતી છે જંઘાઓ જેમની એવા પણ તમારા નામરૂપ મંત્ર (કૃષ્ણાય નમઃ) ને નિરંતર સ્મરણ કરનારા મનુષ્યો, તત્કાળ પોતાની મેળે વિશેષે ગયું છે બંધનનું ભય જેનું એવા થાય છે. અર્થાત્ તમારા નામ સ્મરણથી આકર્ષે બંધનભય

તત્કાળ નાશ પામે છે. ૪૨

उपसंहार-स्तोत्र भाषात्म्य.

मत्तद्विप्रेन्द्रमृगराजद्वानलाहि-संश्र-
मवारिधिभङ्गोदरप्रन्धनोत्थम् ॥ तस्याशु
नाशमुपयाति लयं लियेव, यस्तावकं स्त-
वभिभं मतिमानधीते ॥ ४३ ॥

અર્થ—હે ભગવંત ! જે બુદ્ધિમાન પુરૂષ તમારા આ (ભક્તામર નામના) સ્તબનને ભણે છે તે પુરૂષનો, મહોન્મત હસ્તિ, સિંહ, દાવાનળ, સર્પ, સંગ્રામ, મહાસાગર, જ્યોત્સ્વ અને બંધનથી ઉત્પન્ન થયેલ ભય, ખીકે કરીને જેમ હોય નહિ તેમ શીઘ્ર નાશ પામે છે, અર્થાત્ તમારા સ્તોત્રના પઠનથી ઉપર કહેલા આઠ જાતના ભયો જાણે ભય પામ્યા હોય તેમ નાશ પામે છે. ૪૩

રતોત્રસજં તવ જિનેન્દ્ર ! ગુણૈર્નિબઙ્ગાં,
 બદ્ધ્યા મયા રચિરવર્ણવિચિત્રપુષ્પામૃદા
 ધત્તે જનો ય ઇહ કણ્ઠગતામજસં, તં
 માનતુંગમવશા સમુપૈતિ 'લક્ષ્મીઃ ॥૪૪॥

૧. સાર્વજનિક, સ્વર્ગાપવર્ગ અને સત્કામ્ય કરવાની શક્તિરૂપ. અર્થે જિનેશ્વરના સ્તોત્રને પ્રાપ્તની માળાની ઉપમા આપી છે. ભગવંતના ગુણરૂપ

અર્થ—હે જિનેંદ્ર ! મેં ભક્તિરૂપ રચનાવડે અને જ્ઞાનાદિ
શુભોરૂપ દોરાવડે ગુંથેલી (રચેલી) અને મનોહર અક્ષરરૂપ ચિ-
ત્રવિચિત્ર પુષ્પોવાળી તમારી સ્તોત્રરૂપ માળાને જે પુરૂષ આ
લોકને વિષે નિરંતર કંઠને વિષે ધારણ કરે છે (ગણે છે), તે
માનવડે ઉન્નત પુરૂષ (અથવા માનતુંગસૂરિ) ને અસ્વતંત્ર
(પોતાને તાબે રહેનારી) લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે. અર્થાત્ તમારા
સ્તોત્રને નિરંતર ગણનારાને તાબેદાર લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે. ૪૪

દોરા, ભક્તિરૂપી રચના અને જૂદા જૂદા અક્ષરો રૂપ રંગ બેરંગી પુષ્પો
બણવા. આ સ્તોત્રમાં છેવટ પુષ્પમાળા શબ્દ વાપર્યો છે તે મહા આનંદ
હેતુ છે અને લક્ષ્મી શબ્દ મંગળવાચી છે તેથી કરીને આ સ્તોત્રને ભણુ-
નારા, સાંભળનારા અને તેનું આખ્યાન કરનારા પુરૂષોને કલ્યાણની પરંપરા
થાય છે એમ સૂચવે છે.

॥ ઇતિ ભક્તામરસ્તોત્રં સંપૂર્ણમ્ ॥

॥ અથ શ્રીકલ્યાણમન્દિરસ્તોત્ર* પ્રારબ્ધયતે ॥

શીખદાર્ય.

કલ્યાણમન્દિર-કલ્યાણનું ઘર.

ઉદાર-ઉદાર.

અવધશેદિ-પાપને ભેદનાર.

લીતાભયપ્રદ-ભયપામેલાને અભ-

અનિદિત-પ્રશસ્ત.

યને આપનાર.

* આ કલ્યાણમન્દિર સ્તોત્ર સિદ્ધસેનદિવાકર સૂરિએ રચ્યું છે. તેની ઉત્પત્તિ આ પ્રમાણે જાણવી-ઉજ્જયિનીનગરીને વિષે રહેનારો વિક્રમરાજના પુરોહિતનો પુત્ર અને દેવસિકા નામની માતાની કુક્ષિયકી ઉત્પન્ન થયેલ મુકુંદ નામનો પંડિત ભૃગુકચ્છ (ભરૂચ) નગરે વાદ કરવા જતો હતો. ત્યાં રસ્તામાં વૃદ્ધવાદી સૂરિ મળ્યા. તેમની સાથે વાદ કર્યો અને ગોવાળાને સાક્ષી રાખ્યા, તેમાં તે હાર્યો. પછી રાજસભામાં વાદ કરતાં પણ વૃદ્ધવાદી જીત્યા તેથી તે તેમનો શિષ્ય થયો. ગુરુએ કુમુદચંદ્ર નામ આપ્યું અને સૂરિપદ આપ્યું ત્યારે સિદ્ધસેનદિવાકર એવું નામ આપ્યું. તેણે એકલા વાદ માટે આવેલા ભટ્ટને સંભળાવવા માટે નવકારને બદલે નમોઽહતિસિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ એ પ્રકારનું ચૌદ પૂર્વનું પહેલું સંસ્કૃત વાક્ય કહ્યું, બાળા એક વખત ગુરુ મહારાજને કહ્યું કે આ સમજા પ્રાકૃત સિદ્ધાંત છે તેના હું સંસ્કૃત બનાવું, ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે-બાળ, સ્ત્રી, મંદબુદ્ધિવાન અને મૂર્ખ એવા ચારિત્રની ઇચ્છાવાળા મનુષ્યોના હિતને માટે તત્ત્વજ્ઞોએ પ્રાકૃતમાં સિદ્ધાંત રચ્યા છે, માટે એ પ્રકારે બોલવાથી તને અને મોટું પ્રાચક્ષિત લાગ્યું; એમ કહી તેને ગચ્છ બહાર કર્યા. સંધે વિનંતિ કરી કે આ મહા પ્રભાવક છે માટે ગચ્છ બહાર કરવા ચોખ્ખી નથી. એવો સંધનો અભાગ્રહ થવાથી ગુરુએ કહ્યું કે અહાર રાત્રીઓને પ્રતિજ્ઞાઓને જોન કરશે તો ગચ્છમાં લાગ્યું. તેથી સિદ્ધસેનજી ઉજ્જયિની નગરીને વિષે મથા. ત્યાં વિક્રમરાજ ષોડશ જેલાવવા જતા હતા, તેણે રથ પાસેથી

અધિપતિ—ચરણકમળને.

સંસારસાગર—સંસારસમુદ્રને વિષે.

નિમગ્નતા—ખૂટતા.

અશેષજંતુ—સમગ્ર પ્રાણીઓને.

પોતાયમાન—વહાણુતુલ્ય.

અભિનય—નમસ્કાર કરીને.

નિકળતા સિદ્ધસેનદિવાકરજીને પૂછ્યું કે તમે કાણ છો ? આચાર્યે કહ્યું કે સર્વ-
 રૂપુત્તર છું. તેથી રાજાએ મનમાં નમસ્કાર કર્યો એટલે આચાર્યે ધર્મલાભ
 આપ્યો. રાજાએ પૂછ્યું કેને ધર્મલાભ આપો છો ? આચાર્યે કહ્યું કે જેણે
 મનથી નમસ્કાર કર્યો તેને. આથી રાજાએ સતોપ પામી કોડ સોનેયા આ-
 પવા માંડ્યા, તે આચાર્યે નહિ લેતાં ધર્મકાર્યમાં વપરાવ્યા. વળી એક વખત
 ચાર શ્લોક લઇને રાજાદ્વારે ગયા, ત્યાં રાજાને પૂછાવ્યું કે તમને મળવા માટે
 એક ભિક્ષુ હાથમાં ચાર શ્લોક લઇને આવ્યો છે, તે આવે કે જાય ? રા-
 જાએ કહેવરાવ્યું કે દશ લાખ સોનામહોર અને ચૌદ હાથી આપતાં છતાં
 તેને આવવું હોય તો જલે આવે અગર પાછો જાય. પછી આચાર્યે રાજા
 પાસે જઈ અનુક્રમે ચાર શ્લોક કહ્યા તેથી ખુશી થઇને રાજાએ અનુક્રમે
 અઠક દિશાનું રાજ્ય આપવાનો સંકલ્પ કર્યો પણ આચાર્યે તે નહીં લેતાં
 “હું જ્યારે આવું ત્યારે મારો ધર્મોપદેશ સાંભળવો,” એટલુંજ માગી
 લીધું. એકલા તે આચાર્ય મહાકાળના મંદિરમાં શીવપિંડિકા ઉપર પગ
 રાખીને સૂતા, ત્યાં ઘણા લોકોએ ઉડાડ્યા છતાં ન ઉડ્યા; તેથી લોકોએ
 રાજા પાસે જઈ હડીકત નિવેદન કરી. રાજાએ બગાટકારે હાંડી કાઢવાને
 ક્રરમાવ્યું, તેથી રાજપુરુષો તેમને ચામુકના પ્રહાર મારવા લાગ્યા, પરંતુ તે
 પ્રહાર તેમને નહિ લાગતાં રાજાની રાણીઓને લાગવા માંડ્યા. અત્યંત ક્રો-
 ણાહળ થવાથી રાજા આશ્ચર્ય પામી મહાકાળના મંદિરમાં આવ્યો. ત્યાં
 આચાર્યને ઓળખ્યા અને પૂછ્યું કે મહાદેવ પૂજ્ય છે છતાં તેના મસ્તકે
 પગ તમે કેમ રાખ્યા ? આચાર્યે કહ્યું કે મહાદેવ તો બીજાજ છે. જેની
 હું સ્તુતિ કરીશ, તે તમે સાવધાનપણે સાંભળો, એમ કહી કલ્યાણમંદિર
 પહોંચ કરવા માંડ્યું. અગ્યારમો શ્લોક બોલતાં પૃથ્વીકંપ થયો, ધુમાડો
 નીકળ્યો અને શિવલિંગ કાગીને ધરણે પ્રસન્ન પાર્શ્વનાથ મહારાજાની તેજ-

જિનેયરસ્ય-જિનેયરના

સુરગુરુ:-બૃહસ્પતિ

૧ ગરિમાંબુરાશે:-મહિમારૂપી મહા-

સ્તોત્ર-સ્તવન.

સાગરનું.

સુવિસ્તૃતમતિ:-વિસ્તાર પામેલી જે

વિભુ:-સમર્થ.

બુદ્ધિ જેની એવો.

સ્વી પ્રતિમા પ્રકટ થઇ. આચાર્યે સ્તોત્ર સંપૂર્ણ કરીને પછી કહ્યું કે અહીં ભદ્રા શેઠાણીનો પુત્ર અવતિસુકુમાળ અનશન કરી, કાપોત્સર્ગમાં રહી વ્યવીને નલિનીગુલ્મ વિમાનને વિષે ગયેલ છે, તે રથાને પિતાની માદગિરીમાં તેના પુત્રે મહાકાળ નામનું નવીન ચૈત્ય બંધાવી, પાર્શ્વપ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. કેટલેક કાળે મિથ્યાદષ્ટિઓએ તેના ઉપર મહાદેવનું લિંગ પધરાવી પ્રતિમાને ઢાંકી દીધી; તે મારી સ્તુતિવડે હમણા પ્રાર્થપ્રભુ પ્રકટ થયા છે. તે સાંભળી રાજાએ હર્ષ પામી તે મંદિરના ખર્ચ માટે સો ગામ આપ્યા અને પોતે સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કર્યું. તે પછી સિદ્ધસેનસુરિએ વિક્રમના અનુયાયી બીજા અઢાર રાજાઓને પ્રતિબોધ્યા. તેના ગુણથી રંજન થઇ વિક્રમરાજાએ સુખાસન આપ્યું, જેમાં બેસીને તેઓ હમેશાં રાજસભામાં જવા લાગ્યા. સિદ્ધસેન ૧૮ રાજાને પ્રતિબોધવાને ગયેલા તે આરંભમાં મમ થયેલ છે એમ જાણીને વૃદ્ધવાદી ગુરુ તેને પ્રતિબોધવા શ્રી ઉન્નયિની આગ્રા-ત્યાં બોધ (સુખાસન ઉપાડનાર) નું રૂપ ધારણ કરીને દ્વારમાં ઉભા રહ્યા. જ્યારે સિદ્ધસેનસુરિ સુખાસનમાં બેસી રાજદ્વારે જતા હતા ત્યારે વૃદ્ધવાદીએ એક બોધને ઠેકાણે રહી પાલખી ઉપાડી લીધી. વૃદ્ધ હોવાથી ધીમે ધીમે ચાલવા લાગ્યા; ત્યારે સિદ્ધસેનસુરિએ કહ્યું કે-ભૂરિભારભરાકાન્તઃ સ્કંધઃ કિં તવ બાધતિ ? અહીં આત્મનેપદને રથાને બાધતિ પરસ્મૈપદનો પ્રયોગ વાપર્યો તેથી વૃદ્ધવાદી બોલ્યા કે ન તથા બાધતે સ્કંધો. યથા 'બાધતિ' બાધતે એ સાંભળી પોતાની બૂલ જાણી ચમત્કાર પામ્યા અને બૂલ કાઢનારને પોતાના ગુરુ જાણી પાલખીમાંથી ઉતરી નમસ્કાર કર્યો. ગુરુએ પ્રતિબોધી સંધમાં લીધા. તે મહાન કવિ થયા છે, તેના જેવજ્ઞ બીજા કોઇ કવિ ત્યાર પછી થયા નથી.

વિધાતુ-કરવાને,
 ક્રમસ્ક્રમ-ક્રમના અહંકારને.
 તસ્ય-તેનું.
 અપ-આ પ્રત્યક્ષ
 સંસ્તવન-સ્તવનને,
 સામાન્યતા-સામાન્યપણે.
 નવ-તમારું.
 અસ્માદશાઃ-મારા સરખા
 અધીશા-હે સ્વામી.
 અધીશાઃ-સમર્થ.
 કૌશિકશિશુઃ-ધુડનો બાળક.
 દિવાંધઃ-દિવસે આંધળો.
 પ્રરૂપયતિ-કહો શકે છે.
 ચર્મરસમે-સૂર્યના.
 અનુભવત-અનુભવ કરતો
 નૂન-નિશ્ચયે.
 ગણયિતુ-ગણવાને
 કદપાત-પ્રત્યક્ષગણને વિષે.
 પ્રકટઃ-પ્રત્યક્ષ
 ચસ્માત-જે કારણ માટે
 કેન-કોઈવડે
 અબયુધતઃ-સાવધાન થયેલો.
 હસત-હેલીપમાન
 નિજઆહુયુગ-પોતાના બે હાથને
 વિતત્ય-પહોળા કરીને.
 કથયતિ-કહે છે.
 અંબુરાશોઃ-સમુદ્રના.

તીર્થંધરરય-તીર્થકરનું,
 ધૂમકેતોઃ-ધૂમકેતુ સમાન.
 અહમ-હું.
 કિલ-નિશ્ચયે,
 કિંચિ-કરીશ.
 અપિ-પણ
 વર્ણયિતુ-વર્ણન કરવાને.
 કથં-કેના રીતે
 ભવન્તિ-થાય.
 ધૃષ્ટઃ-ધીઠો.
 યદિ વા-અથવા.
 રૂપ-સ્વરૂપને.
 કિં-યું.
 મોહક્ષયાત-મોહનીયકર્મના નાશથી
 મર્ત્યઃ-મૃત્યુ.
 ગુણાન્-ગુણોને
 ક્ષમેત-સમર્થ થાય.
 વાંતપયસઃ-દેંડા દીધું છે પાણી જે-
 ભૂ એવા.
 મીયેત-મપાય છે ?
 રતનરાશિઃ-રતનનો સમૂહ.
 જડાશયઃ-જડબુદ્ધિવાળો.
 અસંખ્યગુણાકરસ્ય-અસંખ્યગુણ-
 ના સ્થાનનું.
 વિસ્તીર્ણતાં-વિસ્તારને.
 સ્વધિયા-પોતાની બુદ્ધિવડે.

॥ વસન્તતિલકાવૃત્ત ॥

મંગળ અને અભિધેય

કલ્યાણુમન્દિરમુદારમવદલેદિ, ભીતા-
ભયપ્રદર્ભાનન્દિતમંદ્રિપદ્મમ્ ॥ સંસારસાગર-
નિમજ્જદશેષજન્તુ--પોતાયમાનમભિનમ્ય
જિનેશ્વરસ્ય ॥ ૧ ॥

યસ્ય સ્વયં સુરગુરુર્ગરિમામ્થુરાશેઃ,
સ્તોત્રં સુવિસ્તૃતમતિર્ન વિભુર્વિધાતુમ્ ॥
તીર્થેશ્વરસ્ય કંમઠસ્મયધૂમકેતો-સ્તસ્યાહમેષ
કિલ સંસ્તવનં કરિષ્યે ॥ ૨ ॥ યુગ્મમ્ ॥

અર્થ—કલ્યાણુનું ઘર, ઉદાર [મહોદ્દું અથવા ભવ્યજનોને

૧ કમઠના ભવથી દશ ભવનું બંધાયેલું છે વૈર જોને એવો અસુરકુ-
મારનિકાયનો મેઘમાળી દેવ.

૨ પૂંછડાવાળો! અગર ચોટકીવાળો ગ્રહ ઉદય પામે છે, તેથી ઉપદ્રવ
અગર નાશ આવે છે, તેમ આ પાર્શ્વનાથ પ્રભુ પણ કમઠના ગર્વનો નાશ
કરનારા છે.

ચાંચિત આપે તેથી દાતાર], પાપને ભેદન કરનાર, ભય પામે-
 લાને અભય (નિર્ભયતા અથવા મોક્ષ] આપનાર, પ્રશસ્ય (જરા
 પશુ દોષરહિત] અને સંસારરૂપ સમુદ્રને વિષે જૂડતા સમગ્ર
 પ્રાણીઓને વહાણુ તુલ્ય એવા જિનેશ્વરના ચરણક્રમણને નમસ્કાર
 કરીને, કમઠના અહંકારને ધૂમકેતુ સમાન એવા જે તીર્થંકર
 (પાર્શ્વપ્રભુ) ના મહિમારૂપી મહાસાગરનું સંસ્તવન કરવાને
 વિસ્તાર પામેલી છે બુદ્ધિ જેની એવો જૂહસ્પતિ પોતે સમર્થ નથી
 તે તીર્થંકરનું સ્તવન, પ્રત્યક્ષ (મૂર્ખ) એવો હું નિશ્ચે કરીશ. ૨

સ્તુતિ કરવાની અશક્યતાનું વર્ણન.

સામાન્યતોઽપિ તવ વાર્ણયિનું સ્વરૂપ,-
 મરુમાદૃશાઃ કથમધીશ ! ભવન્ત્યધીશાઃ ॥
 ધૃષ્ટોઽપિ કૌશિકશિશુર્યદિવા દિવાન્ધો, રૂપં
 પ્રરૂપયતિ કિં કિલ ધર્મરરમેઃ ? ॥ ૩ ॥

અર્થ—હે સ્વામી ! મારા સરખા મંદ બુદ્ધિવાળા પુરૂષો,
 સામાન્યપણે પણ તમારું સ્વરૂપ વર્ણવવાને કેવી રીતે સમર્થ
 થાય ? અથવા ધૃષ્ટ [ધીઠા-દ્રઢ પ્રયત્નવડે પ્રગટત] પણ દિવસે
 આંધળો એવો ઘુઠનો બાળક નિશ્ચે સૂર્યના સ્વરૂપને શું કહી
 શકે છે ? અર્થાત્ ગમે તેવો વાચાળ અને બુદ્ધિશાળી ઘુઠ હમે-

શાં દિવસે અંધ હોવાથી સૂર્યનું સ્વરૂપ વર્ણવી શકે નહિ તેમ
હું મંદબુદ્ધિ હોવાથી તમારું સ્વરૂપ વર્ણવી શકું તેમ નથી.
[અહીં કવી પોતાની લઘુતા સૂચવે છે.] ૩

મોહક્ષયાદનુભવન્નપિ નાથ ! મર્ત્યો,
નૂનં ગુણાન્ ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત ॥ ૩-
દ્યપાન્તવાન્તપયસઃ પ્રકટોઽપિ યસ્માન્, મી-
ચેત દેન જલધેર્નનુ રત્નરાશિઃ ? ॥ ૪ ॥

અર્થ—હે નાથ ! મોહનીયાદિ કર્મનો ક્ષય થવાથી (અ-
થવા અજ્ઞાનના ક્ષયથી) ગુણોને અનુભવતો (ભોગવતો) એવો
‘મનુષ્ય પણ તમારા ગુણોને ગણવાને નિષ્પેક્ષ સમર્થ થતો નથી,
જે કારણ માટે કદપાંત કાળને વિષે ફેંકી દીધેલું છે પાણી જેણે
એવા સમુદ્રનો પ્રત્યક્ષ પણ રત્નનો સમૂહ નિશ્ચય શું કોઈવડે
માપી શકાય છે ? અર્થાત્ પાણી ઉછળી જવાથી પ્રગટ દેખાતો
રત્ન સમૂહ જેમ માપી શકાતો નથી તેમ મોહનીયાદિ કર્મના ક્ષ-
યથી પ્રગટપણે તે ગુણોને જાણતા એવા કેવળી પણ તેની ગણ-
તરી કરી શકતા નથી. ૪

૧ ગુણોને અનુભવતા-કેવળી, અહીં એ સમજવાનું છે કે કેવળો પોતે
તમારા ગુણોને અનુભવે છે, જાણે છે, છતાં આયુષ્ય અદ્ય અને ગુણો ધ-
ણુ તેથી ગણતરી કરી શકે નહીં [કહી શકે નહીં].

(૩૯૫)

સ્તોત્ર કરવાનો હેતુ.

અભ્યુદયોઽસ્મિ તવ નાથ ! જડાશયો-
ઽપિ, કર્તું નેતવં લસદસંજયગુણાકરસ્ય ॥
બાલોઽપિ કિં ન નિજબાહુયુગ વિતત્ય, વિ-
સ્તીર્ણતાં કથયતિ સ્વધિયાઽમ્બુરાશોઃ ॥૫॥

અર્થ—હે નાથ ! હું જડબુદ્ધિવાળો (મૂર્ખ) છું તોપણ
દેદીપ્યમાન અસંજય ગુણના સ્થાન એવા તમારું સ્તવન કરવાને
હું સાવધાન (ઉદમવંત) થયેલ છું. બાળક પણ પોતાના બે
હાથને પહોળા કરીને પોતાની બુદ્ધિવડે સમુદ્રના વિસ્તારને શું
નથી કહેતો ? અર્થાત્ બાળક જેમ : પોતાના હાથ પહોળા કરી
સમુદ્રનો વિસ્તાર બતાવે છે તેમ હું પણ મારી શક્તિ અનુસારે
આવડે એવી સ્તુતિ કરવાને ઉદ્વૃક્ત થયો છું. ૫

શબ્દાર્થ.

યે-જે.

ન યાંતિ-નથી પ્રાપ્ત થતા.

વક્તુ-કહેવાને.

મમ-મારી.

બાતા-થયું.

એવં-એ પ્રકારે.

કથિ-આ.

યોગિનાં-યોગીઓને.

ગુણાઃ-ગુણો.

તેષુ-તેને વિષે.

અવકારાઃ-શક્તિ.

તદ્-તે માટે.

અસમીક્ષિતકારિતા-અવિચારી કાજ.

જદ્યપિ-બોલે છે.

નિજગિરા-પોતાની બાધાવડે.	નનુ-નિશ્ચે.
પક્ષિણુ:-પક્ષીઓ.	આસ્તાં-દૂર રહે.
અચિંત્યમહિમા-અચિંત્ય મહિમા	પાતિ-રક્ષણુ કરે છે.
વાળું.	ભવત:-તમારું.
ભવત:-ભવથડી.	જગતિ-જલુ જગતને.
તીપ્રાતપ-પ્રચંડ તાપવડે.	ઉપહૃતપાંથજનાન્-પીડાતા પથી
નિદાધે-ગ્રીષ્મકાળમાં.	જનોને
પ્રીણાતિ-પુશી કરે છે.	પદ્મસરસ:-કમળવાળા સરોવરનો
સરસ:-જળકણ્ણસહિત.	અનિલ:-પવન.
દ્વદ્વર્તિનિ-હૃદયમાં વર્તે છે.	ત્વચિ-તમે.
વિભો !-હે સ્વામી !	શિથિલીભવતિ-શિથિળ થઇ નય છે.
જતો:-પ્રાણીનાં.	ક્ષણુન-ક્ષણુવારમાં.
નિવિડા-દૃઢ.	કર્મબંધા:-કર્મના બંધનો.
સઘ:-ક્ષણુવારમાં-તુરત	ભુજગમમયા-સર્પમયબંધનો.
ઈવ-પેડે.	મધ્યભાગ-મધ્યભાગે.
અભ્યાગતે-આવ્યે છે.	વનશિખંડિનિ-વનનો મેર.
ચંદનસય-ચંદન વૃક્ષનાં.	મુચ્યન્તે-મૂકાય છે.
એવ-નિશ્ચે.	મનુજા:-મનુષ્યો.
સહસા-તત્કાળ.	રૈદ્રે:-ભયંકર.
ઉપદ્રવશતૈ:-ઉપદ્રવના સેંકડોવડે.	વીક્ષિતે-જોવાયે છે.
ગોપ્થામિનિ-કિરણોના સ્વામી	સ્ફુરિતતેજસિ-સ્ફુરાયમાન તેજવાળો.
સૂર્ય અથવા ગોવાળ.	દૃષ્ટમાત્રે-જોવાયે થકે.
ચૌરૈ:-ચોરોવડે.	આશુ-શીઘ્ર.
ચશવ:-ચશુઓ.	પ્રપલાયમાનૈ:-પલાયમાન કરતા.
તારક:-તારનાર.	ભવિનાં-પ્રાણીઓના.
તે-તેઓ.	ત્વાં-તમે.

ઉદ્ઘટિ-વહન કરે છે.

ઉત્તરંતઃ-સંસારસમુદ્રને ઉતરતા.

દ્વિતિ-ચામડાની મસક.

જલં-પાણીને,

અંતર્ગતસ્ય-અંદર રહેલ.

સ-તે.

હૃદયેન-હૃદયવડે.

યદ્વા-અથવા યુક્ત છે.

તરતિ-તરે છે.

એષ-આ.

મરૂતઃ-પવનનો.

અનુભાવઃ-પ્રભાવ (છે).

યે યોગિનામપિ ન યાન્તિ ગુણાસ્ત-
વેશ!, વક્તું કથં ભવતિ તેષુ મમાવકાશઃ?
॥ જાતા તદેવમસમીક્ષિતકારિતેયં, જલ્પ-
ન્તિ વા નિજગિરા નનુ પક્ષિણોઽપિ ॥૬॥

અર્થ—હે પ્રભુ ! તમારા જે ગુણો યોગીઓને પણ કહે-
વાને પ્રાપ્ત થતા નથી (વચનગોચર થતા નથી), તેને વિષે
(તે ગુણો કહેવાને) મારી શક્તિ કેમ હોય ? તે માટે એ પ્ર-
કારે આ (સ્તુતિ કરવાનો આરંભ) અવિચારી કાર્ય થયું. અ-
થવા પક્ષિઓ પણ નિશ્ચે પોતાની ભાષાબંધે બોલે છે. અર્થાત્
અનુષ્ઠ્ય ભાષા ન આવડવાથી પક્ષીઓ જેમ પોતાની ભાષામાં બો-
લે છે તેમ હું પણ સુંદર અર્થગર્ભિતસ્તુતિ કરવાને અસમર્થ
છો. શક્તિ અનુસાર સ્તુતિ કરું છું. ૬.

---

૧ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર્ય રત્નત્રયના આરાધનવડે જીતપન થયું છે
જ્ઞાન જેને એવા મહર્ષિઓ.

ભગવન્નામગ્રહણુ માહાત્મ્ય.

આસ્તામચિન્ત્યમહિમા જિન ! સં-
સ્તવસ્તે, નામાપિ પાતિ ભવતો ભવતો જ-
ગન્તિ ॥ તીવ્રાતપોપહતપાન્થજનાન્નિદાઘે,
પ્રીણાતિ પદ્મસરસઃ સરસોઽનિલોઽપિ ॥૭૥

અર્થ—હે જિનેશ્વર ! અચિન્ત્ય મહિમાવાળું તમારું સ્તવન
ફર રહ્યો. તમારું નામ પણ (ગ્રહણુ કર્યું છતું) ત્રણ જગતનું
ભવ (સંસારબ્રમણુ) થકી રક્ષણુ કરે છે. ગ્રીષ્મઋતુમાં પ્રચંડ
(અસહ્ય) તાપવડે પીડાયેલા (આકુળ વ્યાકુળ થયેલા) પંચી-
જનો (મુસાફરો) ને કમળવાળા મરોવરનો સૂક્ષ્મ જળકણુસહિત
(ઠંડો) પવન પણ ખુશી કરે છે. અર્થાત્ ઠંડો પવન મુસાફરોને
ખુશી કરે તો પછી પાણીની શી વાત ? તેમ તમારું નામ માત્ર
ભવબ્રમણુ મટાડે તો પછી સ્તવનનો મહિમા તો શું વર્ણવવો ?
મતલબ કે તમારું સ્તોત્ર ઘણું માહાત્મ્યવાળું છે. ૭

ધ્યાન માહાત્મ્ય.

હૃદ્ધર્ત્તિનિ ત્વયિ વિભો ! શિથિલીભ-
વન્તિ, જન્તોઃ ક્ષણેન નિવિડા અપિ કર્મ-
અન્ધાના સઘો ભુજંગમમયા ઇવ મધ્યમા-

૨૧-મહ્યાગતે વનશિખણ્ણિનિ ચંદનસ્યા ॥૮૧॥

અર્થ—હે સ્વામી ! તમે હૃદયને વિષે વર્તે છે તે પ્રાણીનાં દ્રઢ પણ કર્મબંધનો, જેમ વનનો મોર વનના મધ્ય ભાગે આવે છે તે ચંદન વૃક્ષના સર્પમય બંધનો તરફ શિથિલ (ઢીલાં) થઈ જાય છે તેમ, ક્ષણવારમાં શિથિલ થાય છે. અર્થાત્ મોરના આવવથી સુગંધને લીધે ચંદન (સુખડ) વૃક્ષને વીંટાઈ રહેલા સર્પો જેમ ખસી જાય છે, તેમ તમે લગ્ય પ્રાણીના હૃદયમાં વસવાથી (તમારું ધ્યાન કર્યું છે) આક્રમક કર્મ હોય તે ઢીલાં થઈ જાય છે. ૮

દર્શન માહાત્મ્ય.

મુચ્યન્ત એવ મનુજઃ સહસા જિનેન્દ્ર ! રૌદ્રૈરૂપદ્રવશતૈસ્તયિ વીક્ષિતેઽપિ ॥
 ૧જોસ્વામિનિ ૨સ્પુરિતતેજસિ દષ્ટમાત્રે,
 ચૌરૈરિવાશુ પશવઃ પ્રપલાયમાનૈઃ ॥૮૧॥

૧ કિરણોનો. સ્વામી એટલે સૂર્ય, પૃથ્વીનો સ્વામી એટલે રાજા અને ગાયોનો સ્વામી એટલે ગોવાળો એવા ત્રણ અર્થ થાય છે માટે ત્રણ પ્રકારે અર્થ લેયો.

૨ સૂર્ય પક્ષે પ્રભાતકાળે જન્મતને પ્રકાશ કરવાથી વિસ્તૃત તેજસ્વાળો, રાત્રિપક્ષે અખંડિત પ્રતાપવાળો અને ગોવાળપક્ષે સ્પુરિત બળવાળો એમ અર્થ લેવા.

અર્થ—હે જિનેંદ્ર ! તમે જોવાયે છો [તમારા દર્શન થયાથી] મનુષ્યો ભયંકર ઉપદ્રવના સેંકડો (સેંકડો ઉપદ્રવો) વડે, જેમ સ્કુરાયમાન તેજ (પ્રતાપ-મજા) વાળો સૂર્ય (અથવા રાત્રિ અગર ગોવાલ) જોવાયે થકે પલાયન કરતા [નાશી જતા] ચોરોવડે પશુઓ શીઘ્ર મૂકાઈ જાય છે, તેમ શીઘ્રપણે મૂકાઈ જાય છે. અર્થાત્ તમારા દર્શનથી સેંકડો ઉપદ્રવો તત્કાળ નાશ પામે છે. ૯

ધ્યાન માહાત્મ્ય.

ત્વં તારકો જિન ! 'કથં' ? ભવિનાં ત
એવ, ત્વામુદ્ગહન્તિ હૃદયેન યદુત્તરન્તઃ ॥ ૯-
દા, દતિસ્તરતિ યજ્જલમેષ નૂન-મન્તર્ગત-
સ્ય મરૂતઃ સ કિલાનુભાવઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—હે જિનેંદ્ર ! તમે પ્રાણિઓના તારનારા કેવી રીતે છો ? જે કારણ માટે સંસારસમુદ્રને ઉતરતા એવા તેઓ (પ્રા-

---

૧ સંસારસમુદ્રને ઉતરતા છતાં પ્રાણિઓ તમોને હૃદયમાં પારણ કરે છે તેથી તમે તારનાર કેવી રીતે હોશ શકો ? કેમકે વાહક (વહનધનાર) વાહક (વહન કરનાર) માં વાહક હોય તે તારક છે એટલે નાવમાં ખેડેલા પ્રાણસને નાવ તારનાર છે પણ કાંઈ નાવમાં ખેડેલ પુરુષ નાવનો તારક નથી. આ પ્રમાણે શંકા કરીને સ્તોત્રકાર પોતેજ સમાધાન કરે છે કે પાણીની મસકમાં રહેલ વાયુ જેમ મસકને તારે છે તેમ તમે પ્રાણિઓના હૃદયમાં વહન કરાવે છો (ધ્યાન કરાવે છો) તેઓને તારો છો.

- શ્રિઓ) જ તમેને હૃદયવડે વહન કરે છે. અથવા તે યુક્ત છે.
આમહાની મસક નિશ્ચે પ્રાણીમાં તરે છે તે આ પ્રત્યક્ષ અંદર
રહેલ વાયુનોજ નિશ્ચે પ્રભાવ છે. ૧૦

શબ્દાર્થ.

યદિમન-જે કામદેવને વિષે.	હરપ્રભુતય:-મહાદેવ વગેરે દેવો.
હૃતપ્રભાવા:-હૃણાયો છે પ્રભાવ	સ:-તે
જેનો એવા.	ત્વય:-તારાવડે.
રતિપતિ:-કામદેવ.	ક્ષપિત:-ક્ષય પામ્યો છે.
ક્ષણેન-ક્ષણવારમાં.	વિધ્યાપિતા:-શુભ્રાવી નાંખ્યા છે.
હૃતભુજ:-અગ્નિઓને.	પયસા-પાણીવડે.
અથ-હવે.	યેન-જે.
પીત-પીધું.	દુર્ઘર વાડવેન-દુઃસહ વાડવાનજે.
અનદપ ગરિમાણુ-ધણી પ્રૌઢતા-	પ્રપન્ના:-પ્રાપ્ત થયેલા.
વાળા.	જંતવ:-પ્રાણીઓ.
અહો-આશ્ચર્ય.	હૃદયે-હૃદયમાં.
દધાના:-ધારણ કરનારા.	જન્મોદધિ:-ભવસાગરને.
લિધુ-શીઘ્રપણે.	તરંતિ-તરે છે.
અતિલાઘવેન-અત્યંત હલકાપણાએ.	ચિંત્ય:-વિચારવા યોગ્ય.
હંત-નિશ્ચે.	મહતાં-મોટા પુરૂષોનો.
પ્રભાવ:-પ્રભાવ.	ક્રોધ:-ક્રોધ.
નિરંતર-નાશથયેલો છે.	ધ્વસ્તા:-હણાયા.
તદા-ત્યારે.	અત-આશ્ચર્ય છે.
કર્મચોરા:-કર્મરૂપી ચોરા.	પ્લોપતિ-પાળે છે.
અમુત-આ લોકમાં.	શિશિરા-શીતળ કાંઠા.
લોકે-લોકને વિષે.	નીલદ્રુમાણિ-લીલાં વૃક્ષોવાળા.

વિપિનાનિ-વન ખડોને.
 યોગિનઃ-યોગીઓ.
 અન્વેષયંતિ-સુવે છે.
 કોશ કોશ-ડોડાના મખભાગે.
 નિર્મલદંથેઃ-નિર્મળ કાંતિવાળા.
 અક્ષત્ય-કમળના ખીજનું.
 કર્ણિકાયાઃ-કર્ણિકા થકી.
 ભાવિનઃ-પ્રાણીઓ.
 વિહાય-સાગ કરીને.
 પ્રજાતિ-પ.મે છે.
 ઉપસભાવ-પાપાણુ ભાવને.
 આમીકરત્વ-સુવર્ણપણને.
 ઇવ-પેડે.

હિમાતી-હિમ સમૂહ.
 પરમાત્મરૂપ-સિદ્ધ સ્વરૂપી.
 હૃદયાંભુજ-હૃદય કમળના.
 પૂતસ્ય-પવિત્ર.
 અન્યત્-બીજું.
 સંભવિ-સંભવે.
 ધ્યાનાત્-ધ્યાનવડે.
 હૃદ્-શરીરને.
 પરમાત્મદશા-સિદ્ધ સ્વરૂપને.
 તીર્થાનલાત્-પ્રપન્ન અગ્નિવડે.
 અપાસ્ય-ત્યાગ કરીને.
 અચિરાત્-તત્કાળ.
 ધાતુભેદાઃ-માટી પાપાણુમાં મળેલ
 ધાતુઓ.

યસ્મિન્ હરપ્રભૂતયોઽપિ હૃતપ્રભાવાઃ,
 સોઽપિ ત્વયા રતિપતિઃ ક્ષપિતઃ ક્ષણેન ॥
 વિધ્યાપિતા હૃતભુજઃ પયસાદ્યૈ ચૈન, પીતૈ
 ન કિં તદ્વપિ દુર્હરવાડવેન ? ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ-જે કામદેવને વિષે હરિહરાદિ દેવો પણ, હણાયો છે
 પ્રભાવ જેનો એવા થયા છે તે કામદેવ પણ તારાવડે ક્ષણવારમાં

અય પામ્યો છે. હવે તેનું દૃષ્ટાંત કહે છે—જે પાણીવડે અગ્નિઓને
જુઝાવી નાખ્યા છે તે (પાણી) પણ દુઃસહ વડવાનજે (સમુદ્રનો
અગ્નિ) શું નથી પીધું—નથી શોષણ કર્યું ? અર્થાત્ બીજા
અગ્નિને જુઝાવી નાખનાર પાણીને જેમ વડવાનજા શોષી બળ્ય છે
તેમ હરિહરાદિ દેવોને પણ તાજે કરનાર એવા કામદેવને તમે
શ્રુત્યો છે. ૧૧

સ્વામિન્નનદ્વપગરિમાણુમપિ પ્રપન્ના-
સ્ત્વાં જન્તવઃ કથમહો હૃદયે દધાનાઃ ? ॥
જન્મોદ્દાધલઘુતરન્ત્યતિ-લાઘવેન, ચિન્ત્યો
ન હન્ત મહતાં 'યદિ વા પ્રભાવઃ ॥૧૨ ॥

અર્થ:—હો સ્વામી ! તમોને સ્વામીપણાએ પ્રાપ્ત થયેલા
પ્રાણીઓ, ઘણી પ્રાઠતાવાળા એવા પણ તમોને હૃદયમાં ધારણ
કરતા છતાં અત્યંત હલકાપણાએ કરીને (બીલકુલ ભાર ન
હોય તેમ) લવસાગરને શીઘ્રપણે હોય તેમ કેવી રીતે તરે છે કે
એ આશ્ચર્ય છે. અથવા નિશ્ચયે મહાન (ત્રણ જગતને વિશે
ઉત્તમ) પુરુષોનો પ્રભાવ ચિંતવવા યોગ્ય નથી. અર્થાત્ તમે
અતિગરિષ્ઠ એટલે ઘણા ભારવાળા છતાં બીલકુલ ભાર વિનાના
હલકા હોય તેમ તમોને હૃદયમાં ધારણ કરીને લવસમુદ્રને તમારા

૧ યદિ સમાધાન અર્થમાં વપરાય છે. આ પ્રમાણે દરેક કેદારજી
સમજવું.

આશ્રિતો જલદીથી તરી બચ છે એ આશ્ચર્ય છે. કેમકે વધારે
ભાર હોય તે તરવાને અસમર્થ થાય, આ પ્રમાણે શંકા કરીને
તેનું સમાધાન કરે છે કે-મહાન પુરુષોનો પ્રભાવ છે તે મનવડે
પણ ચિંતવવા યોગ્ય નથી કેમકે તે ઘણા ભારવાળાને પણ પો-
તાના પ્રભાવથી સર્વથા ભાર રહિત હોય તેમ તારે છે. ૧૨

ક્રોધસ્ત્વયા યદિ વિભો ! પ્રથમં નિર-
સ્તો, ધ્વસ્તાસ્તદા ખત કથં કિલ કર્મચૌરાઃ!!
પ્લોપત્યમુત્ર યદિ વા શિશિરાઽપિ લોકે, ની-
લદ્રુમાણિ વિપિનાનિ ન કિં હિમાની!! ૧૩

અર્થ:—હે પ્રભુ ! તમારા બડે એ ક્રોધ પ્રથમજ નાશ
અથેલો છે તો આશ્ચર્ય છે કે કર્મરૂપી ચોરો નિશ્ચે કેવી રીતે
હણાયા ? અથવા આ લોકને વિષે શીતળ પણ હિમસમૂહ, નીલા
વૃક્ષવાળા વનખંડોને શું નથી બાળતો ? અર્થાત્ ક્રોધ વિના
કર્મરૂપ ચોરને તમે હણ્યા તે મોટું આશ્ચર્ય છે એમ શંકા
કરીને સમાધાન કરે છે કે-હંડા હિમ જેમ વૃક્ષોને બાળે છે તેમ
તમે ક્રોધ વિના પણ કર્મરૂપ ચોરને બાળો છો તે સુખ છે. ૧૩.

ત્વાં યોગિનો જિન ! સદા પરમાત્મ-
રૂપ-મન્વેપયન્તિ હૃદયામ્પુનઃકેશદેશે ॥ પૂ-

તસ્ય નિર્મલરૂપેર્યાદિ વા કિમન્ય-દક્ષસ્ય
 ૧સમ્ભવિ પદં નનુ કર્ણિકાયાઃ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—હે જિન ! મહર્ષિઓ હૃદયરૂપ કમળના ડોડાના
 મધ્ય ભાગને વિષે સિદ્ધસ્વરૂપી એવા તમોને નિરંતર જ્ઞાન ચક્ષુ-
 વડે જુવે છે. અથવા નિશ્ચે પવિત્ર અને નિર્મળ કાંતિવાળા કમ-
 લના ખીજનું કર્ણિકા થકી ખીજું સ્થાન શું સંભવે ? અર્થાત્
 કમળના ખીજનું સ્થાન જેમ કર્ણિકા છે તેમ તમે પણ કર્મ મલનો
 નાશ થવાથી પવિત્ર એટલે ત્રિદાનંદ સ્વરૂપે પ્રકટ થયેલા હોવાથી
 નિર્મળ કાંતિવાળા છો માટે ચોર્ગીદ્રના હૃદય કમળના મધ્ય ભા-
 ગરૂપ કર્ણિકા એજ તમારું યોગ્ય સ્થાન છે. ૧૪

ધ્યાનાજિજ્ઞેશ ! ભવતો ભવિનઃ ક્ષ-
 એન, દેહં વિહાય ૨પરમાત્મદશાં પ્રજન્તિ ॥
 તીપ્રાનલાદુપલભાવમપાસ્ય લોકે, ચામી-
 કરત્વમચિરાદિવ ધાતુભેદાઃ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—હે જિનેશ્વર ! લોકને વિષે ધાતુભેદ (માટી પાપા-

૧ સંભવતીતિ સંભવિ.

૨ ભમરીથકી ખીજ પામેલી ઈયળ ભમરીનું ધ્યાન કરતી છતી ભ-
 મરીરૂપ જેમ થાય છે તેમ વીતરાગનું ધ્યાન કરનાર જીવ વીતરાગસ્વરૂપ
 થાય છે. અર્થાત્ જે જેનું ધ્યાન કરે તે તેવો થાય છે.

જુમાં મળેલ ધાતુ) પ્રમળ અમિવડે પાપાણુપણુનો ત્યાગ કરીને તત્કાળ સુવર્ણપણુને જેમ પામે છે તેની પેઠે તમારા ધ્યાન થકી લાઘ્ય પ્રાણીઓ ક્ષણવારમાં શરીરનો ત્યાગ કરીને પરમાત્મ હ-
-આને પામે છે. અર્થાત્ તમારૂં ધ્યાન કરવાથી પ્રાણીઓ તમારા
-જેવા બને છે. ૧૫

શબ્દાર્થ.

અંત:-અંતઃકરણને વિષે.	સદૈવ-નિરંતર.
જિન-હે જીનેશ્વર.	યસ્ય-જેનાં.
વિભાવ્યસે-વિશેષે ચિંતવન	ત્વં-તમે.
યાઓઓ.	ભવ્યૈ:-ભવ્યોવડે.
તાદપિ-તોપણુ	નાશાયસે-નાશ કરાડો.
શરીરં-શરીરને.	એતત્-એવું.
સ્વરૂપં-સ્વરૂપ.	મધ્યવર્તિનઃ-મધ્યસ્થ પુરુષનું
ચદ્-જે કારણ માટે.	વિમ્લ-કલેશને.
પ્રશમયતિ-હિપશમાવે છે.	મહાનુભાવાઃ-મોટા પ્રભાવવાળા.
મનીષિભિઃ-પડિતોવડે.	અભેદબુદ્ધયા-અભેદ બુદ્ધિવડે.
ધ્યાતઃ-ધ્યાન કરાચો છતો.	ભવત્-તમારા સમાન.
પ્રભાવઃ-પ્રભાવવાળો.	પાનીયં-પાણીને.
અમૃતં-અમૃત.	અનુચિંત્યમાનં-ચિંતવન કરાયુંછતું.
નામ-કોમલ આમંત્રણમાં.	નો-નહિ.
વિષવિકારં-વિષના વિકારને.	અપાકરોતિ-દૂર કરે છે.
વીતતમસં-તમોગુણ રહિત.	પરવાદિનઃ-પરતીર્થિઓ.
નૂનં-નિશ્ચે.	હરિહરાદિધિયા-હરિહરાદિની ધુ-
પ્રમજ્ઞાઃ-આશ્રય કરીને રહેલા છે.	દિએ.
કાચકામલિભિઃ-કમળાના રાગવાળા	સિતઃ-શ્વેત.
જનોવડે.	શમ્ભઃ-શંખ.

જુદાંતે-મહત્વ કરાય છે.
 વિપર્યયેણ-પરાવર્તે કરીને.
 સવિધ-સમીપપણુના
 આસ્તાં-દૂર રહેા.
 તરૂં-વૃક્ષ.
 અભ્યુદયગતે-ઉદય પામે છતે.
 સમહીરૂહ:-વૃક્ષોવડે સહિત.
 ઉપયાતિ-પામે છે.
 ચિત્ર-આશ્ચર્ય છે.
 વૃંતમેવ-મીંટ હોય તેમજ.
 પતતિ-પડે છે.
 સુરપુષ્પવૃષ્ટિ:-દેવોએ કરેલ કુ-
 લની વૃષ્ટિ.
 ગન્ધાંતિ-ગંધ છે.
 હિ-જે કારણ માટે,

વિવિધવર્ણ-જુદા જુદા રંગના.
 ધર્મોપદેશ સમયે-ધર્મના ઉપદેશ વખતે
 અનુભાવાત-પ્રભાવ થરી.
 તે-તમારા.
 અશોક:-શોક રહિત.
 દિનપતૌ-સૂર્ય,
 વિષ્ણોધ-વિકાશપણાને.
 જીવલોક:-આખું જગત.
 અવા-મુખ-નીચું મુખ છે જેનું એવા
 વિષ્ણુ-ચારે તરફ.
 અવિરલા-સંઘન.
 ત્વદ્ગોચરે-તમો પ્રત્યક્ષ છતે.
 સુમનસાં-સુંદર ચિત્તવાળાનાં.
 અધા-નીચે
 અધનાનિ-અધનો.

અન્તઃ સદૈવ જિન ! યસ્ય વિભાવ્યસે
 ત્વં, ભવ્યૈઃ કથં તદપિ નાશયસે શરીરમ્ ? ॥
 એતત્સ્વરૂપમથ 'મધ્યવિવર્તિ'નો હિ, 'ચ-
 દ્વિત્રહ' પ્રશમયન્તિ મહાનુભાવાઃ ॥ ૧૬ ॥

૧ શરીરના મધ્યભાગે રહેનારનું અથવા વિવાદમાં ખતે પક્ષ જેને
 સમાન હોય એવા પક્ષપાત રહિત મધ્યસ્થ પુરૂષનું.

૨ વિત્રહ—શરીર અથવા ક્લેશ.

અર્થ—હે જિન ! જે (શરીર) નાં હૃદયને વિષે ભલ્લ પ્રાણિઓવડે તમે નિરંતર વિશેષે ચિંતવન થાઓ છો તો પણ તે (ભળ્યોનાં) શરીરને તમે કેમ નાશ કરો છો ? હવે દૃષ્ટાંત કહે છે કે—મધ્યસ્થ પુરૂષનું નિશ્ચે એવુંજ સ્વરૂપ છે. જે કારણ માટે મ્હોટા પ્રભાવવાળા પુરૂષો કલેશને ઉપશમાવે છે. અર્થાત્ તમે મધ્યસ્થ હોવાથી શરીર અને જીવનો પરસ્પરનો અનાદિ કાળનો વિચલ હોતો તે મટાડવા શરીરને નાશ કરો છો અને જીવને મોક્ષ પ્રમાણે છો. ૧૬

આત્મા મનીષિભિરયં ^૧ત્વદ્ભેદબુદ્ધયા,
ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રભાવઃ ॥
પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિન્ત્યમાનં, કિં ના-
મ નો વિષવિકારમપાકરોતિ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—હે જિનેન્દ્ર ! પંડિતોવડે તમારે વિષે અભેદ બુદ્ધિએ કરીને ધ્યાન કરાયો છો તો આ આત્મા આ જગતને વિષે તમારા સરળા પ્રભાવવાળો થાય છે. પાણી પણ અમૃતપણે એ પ્રકારે ચિંતવન કરાયું હતું (અથવા મણિમંત્રાદિ વડે સંસ્કારિત કર્યું હતું) જેના વિકારને શું નથી દૂર કરતું ? અર્થાત્

---

૧ હું અને પરમાત્મા એકજ સ્વરૂપ છીએ, એવા પ્રકારની એમપ્રત્યક્ષ તે અભેદબુદ્ધિ.

અમૃત બુદ્ધિએ ચિંતવેલું અથવા મંત્રિત કરેલું પાણી જેમ ઝેર ઉતારે છે તેમ તમારી સાથે અલેદ ભાવે ધ્યાન કરવાથી કર્મમળરૂપ ઝેર ઉતારીને આ આત્મા પરમાત્મા થાય છે. ૧૭

त्वामेव वीततमसं परवाहिनोऽपि नूनं
 विलो ! हरिहराद्विधिया प्रपन्नाः ॥ किं क-
 यकामद्विभिरीश ! सितोऽपि शंभो, नो गृ-
 ह्यते विविधवर्णविषययोगु ॥ १८ ॥

અર્થ—હે પ્રભુ ! પરતીથીઓ [અન્ય દર્શનીઓ] પણ હરિહરાદિ દેવોની બુદ્ધિવડે કરીને રાગદ્વેષરૂપ તમોગુણ રહિત એવા તમોનેજ નિશ્ચે આશ્રય કરીને રહેલા છે. કાચકામદી [કમળો] ના રોગવાળા જનોવડે શ્વેત એવો પણ શંખ વિવિધ રંગના પરાવર્તે કરીને શું નથી ગ્રહણ કરાતો ? અર્થાત્ પિત્ત કમળીના રોગવાળો મનુષ્ય ઘોળા શંખને પીળો શંખ, લીલો શંખ એ પ્રકારે બુદ્ધા બુદ્ધા રંગે દેખે છે તેમ અન્ય દર્શનીઓ પણ તમારું આ હરિ છે, હર છે, બ્રહ્મા છે, એવી બુદ્ધિથી આરાધન કરે છે. ૧૮

अशोकवृक्षप्रतिहार्य.

धर्मोपदेशसमये सविधानुभावा-द्वारतां

જનો ભવતિ તે તરૂરપ્યશોકઃ ॥ અશ્યુદ્ગતે
દિનપતૌ સમહીરૂહોઽપિ, કિંવા વિભોધમુપ-
યાતિ ન જીવલોકઃ ? ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—હે સ્વામી ! ધર્મના ઉપદેશ વખતે તમારા સુમહિ-
પપણાના પ્રભાવ થકી ચેતનવાળા મનુષ્ય તો દૂર રહે, પરંતુ
અવ્યક્ત ચેતનાવાળા વૃક્ષ પણ શોક રહિત [અશોક] થાય છે.
અથવા સૂર્ય ઉદય પામે છતે વૃક્ષોવડે સહિત પણ આખું જગત્
શું વિકાશપણને નથી પામતું ? અર્થાત્ સૂર્યોદય થયે છતે કેવળ
લોકજ નિદ્રાનો ત્યાગ કરીને જાગૃત થાય છે એટલુંજ નહિ પ-
રંતુ વૃક્ષો પણ પત્રસંકોચાદિ લક્ષણ નિદ્રા છોડીને વિકસ્વર થાય
છે, તેમ તમારા પ્રભાવથી મનુષ્યો શોક રહિત થાય છે. એટલુંજ
નહિ પણ વૃક્ષ પણ શોક રહિત થાય છે—નામથી અશોક થાય
છે, તે સુક્ષ્મ છે. ૧૯

સુરપુષ્પવૃષ્ટિ પ્રાતિહાર્ય.

ચિત્રં વિભો ! કથમવાઙ્મુખવૃન્તમેવ,
વિખરૂ પતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિઃ ? ॥ ૨૦-
દ્વિગોચરે 'સુમનસાં યદિ વા' મુનીશા, ૧૨૭-

૧ પુષ્પ, દેવતા અને સુંદર ચિત્તવાળા એના ત્રણ અર્થ થાય છે.
૨ તત્ત્વને જાણે તે મુનિ તેના સ્વામી તે મુનીશ.

નિત નૂનમધ એવ હિ બન્ધનાનિ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—હે પ્રભુ ! સધન એવી દેવોએ કરેલ પુષ્પની વૃદ્ધિ આરે તરફ નીચું છે સુખ જેનું એવા ખીંટ હોય તેમજ કેમ પડે છે એ આશ્ચર્ય છે ! અથવા હે સુનીશ ! તમે પ્રત્યક્ષ છો તે સુંદર ચિત્તવાળા (ભવ્યજનો) નાં બંધનો (કર્મના અભ્યંતર બંધન અને બેડી વગેરે બાહ્ય બંધન) જે કારણ માટે નીચેજ જાય છે (નાશ પામે છે.) અર્થાત્ પુષ્પના ખીંટ નીચે જાય છે તે એમ સૂચવે છે કે ભગવંતના સમીપપણાથી જેમ અમારા ખીંટ (બંધન) નીચે રહે છે તેમ ભવ્ય પ્રાણિ અગર દેવતાના બંધનો પણ નીચે જશે એટલે દુટ્ટીને નીચે પડશે. ૨૦

શબ્દાર્થ.

સ્થાને—યુક્ત છે.

ઉદ્ધિસંભવાયાઃ—સમુદ્રયકી ઉત્પન્ન

થયેલી

સમુદ્ધીરયંતિ—કહે છે.

યતાઃ—જે કારણ માટે.

સંગભાજઃ—સંયોગને ભજનારા.

તરસા—શીઘ્ર.

સુદ્ધરં—અત્યંત.

સમુત્પત્તાઃ—૩૬ પ્રકારે ઉત્પન્ન થતા

જતા છતા.

ગલીર દ્વદય—મંબીર હૃદયરૂપ

પીયૂષતાં—અમૃતપણાને.

ગિરઃ—વાણીના.

પીત્વા—પાન કરીને.

પરમસંમદ—ઉત્કૃષ્ટ હર્ષના

મજંતિ—પામે છે.

અજરામરત્વં—અજરામરપણાને

અવનમ્ય—નમીને.

મન્યે—હું માનું છું.

વદંતિ—કહે છે.

મુચ્ચય:-પવિત્ર.	મુરઆમરૈઘા:-દેવોએ વિન્નૈયા ચામ-
અરમૈ-આ.	રોના સમૂહો.
નતિ-નમસ્કાર.	વિદ્ધતે-કરે છે.
મુનિપુંગવાય-મુનિઓને વિષે શ્રેષ્ઠને.	ઉર્વગતય:-ઉર્ચી ગતિવાળા.
મુદ્ધભાવા:-મુદ્ધ ભાવવાળા.	શ્યામ-નીલા વર્ણવાળા.
ગણીરગિર-ગંભીર વાણીવાળા.	ઉજ્જવલ હેમરત્ન-નિર્મળ સુવર્ણ.
સિંહાસનસ્થ-સિંહાસનને વિષે ખેડેલા	મિશ્રિત રત્નના બનાવેલા.
અન્યશિખડિન:-અન્યપ્રાણીરૂપી મયૂરો.	આલોકયતિ-જૂએ છે.
રેભસેન-ઉત્સુકતા વડે.	નદંત-ગર્જના કરતો.
દૈચૈ-અત્યંત.	આમીકરાદિ-મેરૂપર્વતના.
શિરસિ-શિખર ઉપર.	નવાંબુવાહ-નવીન મેઘને.
દ્વિગચ્છતા-ઉંચે જતા.	શિતિદ્યુતિ-નીચ કાંતિના.
મંડલેન-મંડળવડે.	હુમ-આચ્છાદન થઈ છે.
ચ્છદચ્છવિ:-પાંદડાંની કાંતિ જેવી	અશોક તટ:-અશોક વૃક્ષ.
એવો.	બભૂવ-હોતો હવો.
સાન્નિધ્યત:-સમીપપણ થઈ.	વીતરાગ !-રાગ દૂર રહિત.
નીરાગતાં-વૈરાગ્યને	પ્રજતિ-પામે છે.
ચચેતન:-ચેતના સહિત એવો.	ભો ભો:-હે ભોડા.
પ્રમાદ-આળસને.	અવધૂય-ત્યાગ કરીને.
અબધ્વ-અભરે.	એન-આ.
આગત્ય-આવીને.	નિર્વૃત્તિપુરિ-મોક્ષ નગરી.
પ્રતિ-પ્રત્યે.	સાર્થવાહ-સાર્થવાહને.
એતદ્-આ પ્રકારે,	નિવેદયતિ-નિવેદન કરે છે.
જગત્ત્રયાય-ત્રણ જગત્તે.	નદન-શબ્દ કરતો.
અભિનય:-આકાશને આપીને.	મુરદુંદુભિ:-દેવદુંદુભી.
લે-તમારો.	

દિવ્યધ્વની પ્રાતિહાર્ય.

સ્થાને ગંભીરહૃદયોદ્ધિ'સમ્ભવાયાઃ,
પીયૂષતાં તવ ગિરઃ સમુદ્ધીર્યન્તિ ॥ પીત્વા
યતઃ પરમસંમહસંગભાજે, ભવ્યા વ્રજન્તિ
તરસાઽપ્યજરામરત્વં ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—હે સ્વામિન્ ! ગંભીર હૃદયરૂપ સમુદ્ર થકી ઉત્પન્ન થયેલી એવી તમારી વાણીના અમૃતપણાને શ્રોતાઓ કહે છે તે યુક્ત છે, જે કારણ માટે ઉત્કૃષ્ટ હર્ષના અંયોગને ભજનારા ભવ્યજનો તમારી વાણીનું પાન કરીને (અત્યંત આદરવડે સાંભળીને) શીઘ્ર પણ અજરામરપણાને પામે છે. અર્થાત્ જે કેઈ અમૃતને પીવે છે તે અજરામર થાય છે તેમ તમારી વાણીનું પાન કરનારા ભવ્યો ચિદાનંદ સ્વરૂપ થઈ અજરામર (મોક્ષ) સ્થાનને પામે છે. માટે તમારી વાણીને અમૃત તુલ્ય કહે છે તે યુક્ત છે. ૨૧

આમરપ્રાતિહાર્ય.

સ્વામિન્ ! સુદૂરમવનમ્ય સમુત્પતન્તો,

---

૧ અમૃતની ઉત્પત્તિ સમુદ્રથકી ગણાય છે માટે વાણીની ઉત્પત્તિ હૃદય સમુદ્ર થકી કહી છે.

મન્યે વદન્તિ શુચયઃ સુરયામરૌઘાઃ ॥યેઽસ્મૈ
નતિં વિદધતે મુનિપુંગવાય, તે નૂનમૂર્ધ્વ-
ગતયઃ ૧ખલુ શુદ્ધભાવાઃ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—હે સ્વામિન! હું એમ માનું છું કે—પવિત્ર એવા
દેવોએ વિંજેલા ચામરોના સમૂહો, અત્યંત નીચા નમીને પછી
ફેડે પ્રકારે ઉંચે ઉછળતા છતાં આ પ્રકારે કહે છે—“ જે મનુષ્યો
આ પ્રત્યક્ષ મુનિઓને વિષે શ્રેષ્ઠ (પાર્શ્વનાથ પ્રભુ) ને નમસ્કાર
કરે છે તે શુદ્ધ ભાવવાળા મનુષ્યો નિઃશ્ચે ઉંચી ગતિવાળા થાય છે”
અર્થાત્ ચામરો એમ સૂચવે છે કે જેમ અમે નીચા નમવાથી
ઉંચે ચડીએ છીએ તેમ જે કોઈ આ જિનેશ્વરને નમશે તે ઉંચી
ગતિ (મોક્ષ ગતિ) ને પામશે. ૨૨

સિંહાસનપ્રાતિહાર્ય.

૨શ્યામં ગંભીરગિરમુજ્જવલહૃમરતન-
૧સિંહાસનસ્થમિહ ભવ્યશિખરિન્દનસ્વામા

૧ વાક્યાલંકારે.

૨ શ્યામ અને નીવ્રતર્ણની એકતા હોવાથી અહીં શ્યામ (કાળો)
નો અર્થ નીલો લીધેલ છે કેમકે પ્રભુનો વર્ણ નીલો છે.

૩ અહીં મેરૂતા શિખરને સ્થાને સિંહાસન, મેઘને સ્થાને પ્રભુનું
શ્યામ શરીર, ગર્જનાને સ્થાને પ્રભુની ગંભીર વાણી અને મોરને સ્થાને
ભવ્યજનો જણાવ્યા.

આલોક્યન્તિ રભસેન નદન્તમુચ્યૈ-શ્રામીક-
રાદ્રિશિરસીવ નવામ્બુવાહુમ્ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—હે પ્રભુ ! અહીં (સમવસરણને વિષે) નીલા વર્ણ-
વાળા, ગંભીર વાણીવાળા અને નિર્મળ (ઉન્નવળ-દેદીપ્યમાન)
સુવર્ણ મિશ્રીત રત્નના બનાવેલા સિંહાસનને વિષે બેઠેલા એવા
તમોને લબ્ધ પ્રાણીરૂપ મપૂરો, મેરૂપર્વતના શિખર ઉપર અત્યંત
ગર્જના કરતા નવીન મેઘને જેમ ઉત્સુકતા (આતુરતા) વડે
એતા હોય તેની પેઠે જૂવે છે. ૨૩

ભામંડળ પ્રતિકાર્ય.

ઉદ્ગચ્છતા તવ શિતિઘુતિમણ્ડલેન,
લુપ્તચ્છદ્યચ્છવિરશોક્તરૂર્ખભૂવ ॥ સાન્નિધ્ય-
તોઽપિ^૧ યદિ વા તવ વીતરાગ !, નીરાગતાં
મજતિ કો ન સચેતનોઽપિ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—હે પ્રભુ ! ઉંચે જતા (પ્રસરતા) એવા તમારા
નીલકાંતિના મંડળ (ભામંડળ) વડે આચ્છાદન થઈ છે પાદડાંની

૧ તમારૂં વચનશ્રવણ અને રૂપદર્શન તો દૂર રહ્યો, પરંતુ તમારા
સમીપપણા થકીજ અચેતન અશોક વ્રક્ષ તો દૂર રહ્યો પરંતુ સચેતન એવો
પણ કોણ વૈરાગ્ય ન પામે ? અર્થાત પામેજ.

ક્રાંતિ જેની એવો અશોકવૃક્ષ કોતો હવો. અથવા હે વીતરાગ ! તમારા સમીપપણા થકી ચેતનાસહિત એવો પણ કયો પુરુષ નિર્મમત્વને ન પામે ? અર્થાત્ તમારા સમીપપણાથી સચેતન (પ્રગટ ચેતનાવાળો) વૈરાગ્યને પામે છે તો અચેતન (અપ્રગટ ચેતનવાળો) અશોકવૃક્ષ નીરાગતા (નિસ્તેજપણું) ને પામે તે સુકતાજ છે, કેમકે અચેતનને તો ગમે તે ફેરવી શકે પણ સચેતનને તો જ્ઞાનવાન્ હોય તેજ પ્રતિબોધી શકે. ૨૪

દેવદુંદુભિ પ્રાતિહાર્ય.

ભો ભોઃ પ્રમાદમવધૂય ભજ્યમેન-મા-
ગત્ય નિર્વૃત્તિપુરિં પ્રતિ સાર્થવાહમ્ ॥ એ-
તન્નિવેદ્યતિ દેવ ! જગત્રયાય, મન્યે નહ-
ન્નભિનભઃ સુરદુંદુભિસ્તે ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—હે દેવ ! હું એમ માતું છું કે—આકાશને વ્યાપીને શબ્દ કરતો એવો તમારો દેવદુંદુભિ ત્રણ જગતને આ પ્રકારે નિવેદન કરે છે (ઉદ્ઘોષણા કરે છે) કે—હે ત્રણ જગતના લોકો ! તમે આજ્ઞાને ત્યાગ કરીને અહિં આવીને મોક્ષનગરી પ્રત્યે સાર્થ-વાહ તુલ્ય આ પાર્શ્વપ્રભુને ભજો ! અર્થાત્ દેવદુંદુભિ ઉદ્ઘોષણા કરીને સૂચવે છે કે હે લોકો ! તમે પ્રમાદ દૂર કરીને આ મોક્ષ-દાયક પ્રભુને ભજો. ૨૫

શાબ્દાર્થ.

ઉદ્યોતિતેષુ-પ્રકાશિત થયે છતે.	ભવતા-તમારા વડે.
ભુવનેષુ-ત્રણ ભુવનો.	નાથ !-હે નાથ.
તારાન્વિત:-તારાગંડળ સહિત.	વિદ્યુઃ-ચંદ્રમા.
અય-આ.	વિહતાધિકાર:-હણાયો છે અધિકાર
મુક્તાકલાપ-મોતિના સમૂહવડે.	જેનો એવો.
કલિતોન્ધ્રસિત-સહિત અને ઉલ્લસિત આનંદપત્ર-ત્રણ છત્રના.	
વ્યાખ્યાત-મિથથડી.	ત્રિધા-ત્રણ પ્રકારે.
ધૃતતત્તુ:-ધારણ કર્યું છે શરીર જેણે ધ્રુવ-નિશ્ચે.	
એવો.	અક્યુષેત:-પાસે આવેલો છે.
સ્વેન-ચોનાના.	પ્રપૂરિત જગત્ત્રય-પ્રકરે પૂર્યું છે ત્રણ
પિન્ડિતેન-એકત્ર થયેલા.	જગત જેણે તેથી.
કાંતિપ્રતાપયશસાં-કાંતિ, પ્રતાપ સંચયેન-સમૂહ વડે.	
અને યશના.	માણિક્યહેમરજલ-માણે, સુવર્ણ
પ્રવિન્નિમિતેન-પ્રકરે નિર્માણ થયેલા.	અને રૂપાવડે.
સાલત્રયેષુ-ત્રણ ગઢવડે.	અભિત:-આરે તરફ.
વિભાસિ-શોભો છો.	દિવ્યસુજ:-મનોહર પુષ્પની માળાઓ.
નમત્-નમસ્કાર કરનારા.	ત્રિદશાધિપાનાં-દેવેન્દ્રોના.
ઉત્સૃજ્ય-ત્યાગ કરીને.	રતનરચિતાન્-વૈકુર્ણ રતનના રચેલા.
મૌલિખધાન્-મુકુટોને.	પાદો-ખે ચરણોને.
અથતિ-આશ્રય કરે છે.	પરત્ર-અન્ય રચણે.
ત્વત્સંગમે-તમારો સંગમ છતે.	શુભનસ:-દેવતાઓ.
રમતે-રમે છે.	જન્મજલધે:-ભવ સમુદ્રથી.
વિપરાક્રમ્ભઃ-વિશેષે પરાક્રમુખ	યત્-જે કારણ માટે.
થયા છતા.	તારયસિ-તારો છો.
અસુમત:-પ્રાણીઓને.	નિજપૃથ્વસમાન્-ચોતાની પાંદે વળ-

યુક્ત-યુક્ત છે.

ગેહાને.

પાર્થિવનિપત્ય-વિશ્વના સ્વામી. સત:-સુત.

ચિત્ર-આશ્ચર્ય છે.

ભસિ-છા.

કર્મવિપાકશૂન્ય:-કર્મના વિપાકથી વિશ્વેશ્વર:-ત્રણ જગતનાં હથેર.

રહિત.

જનપાલક !-મનુષ્યનું પાલન કરનાર.

દુર્ગત:-દુઃખે કરીને જાણવા યોગ્ય. અક્ષરપ્રકૃતિ:-નિશ્ચળ સ્વભાવવાળા.

અભિપિ:-કર્મરૂપ લેખ રહિત.

અજ્ઞાન-મૂર્ખ જનોને.

અવતિ-મોઘ કર્મે છતે.

સદૈવ-નિરંતર.

કથયિત્-કેવી રીતે.

જ્ઞાન-જ્ઞાન.

ત્વયિ-તમારે વિષે.

સ્ફુરંતિ-સ્ફુરે છે.

વિશ્વવિકાશહેતુ:-ત્રણ જગતને પ્રકાશ કરવાના હેતુભૂત.

છત્રત્રય પ્રાતિહાર્ય.

ઉદ્યોતિતેષુ ભવતા ભુવનેષુ નાથ !, તા-
રાન્વિતો વિધુરયં વિહતાધિકારઃ ॥ મુક્તા-
કલાપકલિતોઽર્ધસિતાતપત્ર--વ્યાજત્રિધા
ધૃતતનુધ્રુવમભ્યુપેતઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:-હે નાથ ! તમારા વડે ત્રણ ભુવન પ્રકાશિત થયે
છતે તારામંડળ સહિત એવો આ ચંદ્રમા, વિશેષે હુણાયો છે
અધિકાર (જગતને વિષે પ્રકાશ કરવા રૂપ) જેનો એવો છતો
મોતીના સમૂહ વડે સહિત અને ઉદ્ધસિત એવા ત્રણ છત્રના મિષ્ટી

૧ ઉર્ધ્વ મોટા અને સિત શ્વેત એમ બે ૫૬ ૫૭ નીકળે છે.

ત્રણ પ્રકારે ધારણ કર્યું છે શરીર જેણે એવો તમારી પાસે સેવા કરવા આવેલો છે. અર્થાત્ જગતને તમે પ્રકાશિત કર્યું તેથી ચંદ્રમાને પ્રકાશ કરવાનો અધિકાર રહ્યો નહિ માટે ત્રણ છત્રના મિષથી તે તમારી સેવા કરવા આવ્યો હોય એમ જણાય છે. ૨૬

ત્રણ ગઢનું વર્ણન.

સ્વેન પ્રપૂરિતજગત્રયપિણ્ડતેન, કા-
ન્તિપ્રતાપયશસામિવ સંચયેન ॥ ^૧માણિ-
ક્યહેમરજતપ્રવિનિર્મિતેન, ^૨સાલત્રયેણ ^૩ભ-
ગવન્નભિતો વિભાસિ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:—હે ભગવન્ ! પ્રકર્ષે કરીને પૂર્યું છે ત્રણ જગત્ જેણે તેથી એકત્ર થયેલા એવા પોતાના કાંતિ, પ્રતાપ અને યશના સમૂહ વડે કરીને જાણે હોય ? તેમ ચારે તરફ નીલરત્ન, સુવર્ણ

૧ નીલરત્ન.

૨ નીલરત્ન, સુવર્ણ અને રૂપાના બનેલા ત્રણ ગઢ અનુક્રમે ભગવંત-ના સમવસરણને વિષે હોય છે. અહીં નીલ રત્નના ગઢ દુલ્લભ પ્રભુના શરીરની કાંતિ (વર્ણ), સુવર્ણના ગઢ દુલ્લભ (પીળા) પ્રતાપ અને રૂપાના ગઢ દુલ્લભ ઉજ્જવળ યશ જણાવે.

૩ સૂર્ય, જ્ઞાન, માહાત્મ્ય, યશ, વૈરાગ્ય, મુક્તિ, રૂપ, વીર્ય, પ્રમત્ત, ઇચ્છા, લક્ષ્મી, ધર્મ, જૈશ્વર્ય અને યોનિ એ ૧૪ અર્થમાં ભગ શબ્દ વર્ણવેલો છે તેમાં યોનિ અને સૂર્ય એ બે અર્થ વર્ણિત ભગ શબ્દ અહીં પ્રલબ્ધ કરવો. તે ભગ જેને હોય તે ભગવાન્ એટલે કે-જ્ઞાનવાન્ માહાત્મ્યવાન્ ધર્મવાન્.

અને રૂપા વડે પ્રકર્ષે નિર્માણ થયેલા (રચાયેલા) એવા ત્રણ ગદ્ગદે તમે વિશેષે શોભો છો. અર્થાત્ તમારા કાંતિ, પ્રતાપ અને યશ વડે ત્રણ જગત્ પુરાઈ ગયું તેથી ખીણું સ્થાન ન હોવાથી તેઓ ત્રણ ગદ્ રૂપે એકત્ર થઈને રહેલા છે. ૨૭

દિવ્યસૂત્રે જિન ! નમત્તિદશાધિપા-
ના-મુત્સૂજય રત્નરચિતાનપિ મૌલિખંધાન્ ॥
પાદૌ શ્રયન્તિ ભવતો યદિ વા પરત્ર, ત્વ-
ત્સંગમે સુમનસો ન રમન્ત એવ. ॥૨૮॥

અર્થ:—હે જિનેશ્વર ! મનોહર પુષ્પની માળાઓ, નમસ્કાર કરનારા દેવેન્દ્રોના વૈદુર્ય રત્નના રચેલા પણ મુકુટોનો ત્યાગ કરીને તમારા ચરણયુગલનો આશ્રય કરે છે અથવા તમારો સંગમ છતે ચંડિતો (દેવતાઓ) અન્ય સ્થળે રમતા નથીજ. ૨૮

ત્વં નાથ ! જન્મજલધેર્વિપરાડ્ મુખોઽપિ,
યત્તારયસ્ય-^૧સુમતો નિજપૃષ્ઠગ્રાન્ ॥ યુક્તં
હિ^૨પાર્થિવનિપસ્ય સતસ્તવૈવ, ચિત્ર વિભો !
યદસિ ઈર્મવિપાકશૂન્યઃ ॥ ૨૯ ॥

૧ અમુ એટલે પ્રાણ-પ્રાણવાળો તે અમુમત્ અર્થાત્ પ્રાણી.

૨ પાર્થિવનિપ એટલે માટીનો ઘડો એવો અર્થ પણ થાય છે તેથી

અર્થ:—હે નાથ ! તમે જવસમુદ્રથડી વિશેષે પરાસુખ થ-
એલા છતાં પણ પોતાની પીઠે વળગેલા પ્રાણીઓ (જે જ્ઞાન, દ-
ર્શન, ચારિત્રાદિ માર્ગવડે જિનેશ્વર મોક્ષ ગયા છે તે માર્ગને અનુ-
સરવાવાળા) ને જે કારણ માટે તારો છો તે વિશ્વના સ્વામી
અને મુક્ત એવા તમોનેજ નિશ્ચે યુક્ત છે. પરંતુ હે પ્રભુ ! અહીં
આશ્ચર્ય છે કે-જે કારણ માટે તમે કર્મના વિપાક (ફળ) રહિત છો. ૨૯

વિરોધાલંકારગર્ભિત અચિન્ત્ય સ્વરૂપ.

વિશ્વેશ્વરોઽપિ જનપાલક ! દુર્ગતિ-
સ્ત્વં, કિં વાઙ્ક્ષરપ્રકૃતિરપ્યલિપિસ્ત્વમીશ !
॥ અજ્ઞાનવત્યતિ સદૈવ કથંચિદેવ, જ્ઞાનં
ત્વયિ સ્પુરતિ વિશ્વવિકારાદેતુઃ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:—હે જનપાલક ! તમે વિશ્વના ઈશ્વર છો પણ દુ-
ર્ગતિ (દરિદ્રી) છો. (આ વિરોધાલંકાર છે તેનો પરિહાર કરે
માદીનો ઉઘો રાખેલો ઘડો જેમ પોતાની પીઠે વળગેલાને સમુદ્રથડી તારો
છે તેમ તમે પણ તારો છો તે યુક્ત છે. પરંતુ માદીનો ઘટ કુંભારે કરેલ
પથનાદિ ક્રિયાએ યુક્ત છે અને તમે કર્મવિપાક રહિત છો, એ અહીં
આશ્ચર્ય છે.

૨ જનોનું પાલન કરે તે જનપાલક.

૩ હે જનોને પાળનારા ! કેશવડે દરિદ્રી-રૂપિણ છો અર્થાત દીક્ષા લીધે
પછી કેશ વધતા નથી; આવા પદો પણ નીકળે .

છે કે—) તમે વિશ્વના ઇશ્વર છો તો પણ દુર્ગત એટલે દુઃખે કરીને બાણવા યોગ્ય છો. અથવા હે ઇશ્વર ! શું તમે અક્ષર (વર્ણ) સ્વભાવવાળા છો તોપણ બ્રાહ્મીઆદિ લિપિ રહિત છો ? (આ વિરોધાલંકાર છે તેનો પરિહાર કરે છે કે—) તમે નિશ્ચય પ્રકૃતિવાળા (શાશ્વત અથવા મોક્ષ રૂપ સ્વભાવવાળા) છતાં કર્મરૂપ લેપ રહિત છો. અજ્ઞાનવાન એવા પણ તમારે વિષે ત્રણ જગતને પ્રકાશ કરવાના હેતુભૂત એવું જ્ઞાન, નિશ્ચય કેવી રીતે નિરંતર સ્કુરે છે ? (આ વિરોધાલંકાર છે તેનો પરિહાર કરે છે કે—) મૂર્ખ જનોને બોધ કર્યે છતે ત્રણ જગતને પ્રકાશ કરવાના હેતુભૂત એવું જ્ઞાન નિરંતર તમારે વિષે સ્કુરે છે. ૩૦

શબ્દાર્થ.

પ્રાગ્ભાર-અત્યંતપણે	સંભૂતનભાંસિ-વ્યાપ્ત કર્યું છે આકાશ
રખાંસિ-ધૂળી.	શ જેણે એવી.
રોષાત્-કોધવડે.	ઉત્થાપિતાનિ-ઉડાડી.
કમઠેન-કમઠાસુરે.	શઠેન-મૂર્ખ.
ચાનિ-જે.	છાયા-કાંતિ-પડછાયો.
તૈ:-તે વડે.	હતા-હણાણી.
હતાશ:-હણાઈ છે આશા જોની	અસ્ત:-વ્યાપ્ત થયો.
એવો.	તુ-વળી.
અમીલિ:-આ વડે.	અયમેવ-એજ.
ચરં-પરંતુ.	દુરાત્મા-દુષ્ટાત્મા.
અર્જત્-ગર્જના કરતો.	ઉર્જિતઘનૌઘં-પ્રબળ મેધનો સમૂહ
અદ્ભુતીમં-બહુ ભયંકર	છે જેને વિષે એવું.

અરથનાડિત-આકાશથકી પડતી વિ- મુસલમાંસલ-સાંખેલા જેવી પુષ્ટ (અને)

જળી છે જેને વિષે એવું.

ધારવાર-ખીલામણી છે ધારા જેને

દૈત્યેન-કમલાસુરે.

વિષે એવું.

મુક્તાં-વરસાવ્યુ.

અથ-હવે.

દુસ્તરવારિ-દુઃખે તરવા ચોગ્ય પાણી દમ્પે-કરાયું.

દુસ્તરવારિકૃત્યં-ભુંડી તરવારનુકામ. દ્યસ્તોદ્યકેશ-નીચે વિખરાયેલા ઉ-

વિકૃતાકૃતિ-વિરૂપ થયેલી આકૃતિવાળા પરના કેશ હોવાથી.

મત્તમુક-મનુષ્યના માર્યાના.

પ્રાલંબભૃદ-જુમણાને ધારણ કરનાર.

ભયદવકત્ર-ભયંકર મુખ થકી.

વિનિર્યદગ્નિઃ-નિકળતો છે અગ્નિ જેને

પ્રેતમજઃ-દૈત્યનો સમૂહ

એવો

પ્રતિભવંત-તમારા પ્રત્યે.

ઈરિતઃ-મૂકેલો

અરથ-એને.

પ્રતિભવં-અવ ભવને વિષે.

ભવદુઃખ હેતુઃ-સંસારના દુઃખનું

ધન્યાઃ-પ્રશંસનીય.

કારણ.

ભુવનાધિપ !-હે ત્રણ ભુવનના સ્વામી

ત્રિસંધ્ય-ત્રણે કાળ.

આરાધયંતિ-આરાધન કરે છે.

વિધિવત-વિધિપૂર્વક.

વિધુતાન્યકૃત્યાઃ-વિશેષે ટાળ્યાં છે

ભક્ત્યા-અક્તિ વડે.

અન્ય કાર્યો જેણે એવા,

ઉલ્લસાપુલક-ઉલ્લાસ પામતા રોમાંચવડે પદ્મભક્તદેહ દેશાઃ-આત્મ છે શરીર

પાદદ્વયં-ચરણ યુગલને.

જેનાં એવા.

ભુવિ-પૃથ્વીને વિષે.

જન્મભાજઃ-પ્રાણીઓ.

અરિમન્-આ.

અપારભવવારિનિધૌ-અપાર ભવ

અવણુ ગોચરતાં-અવણુગોચરપણાને

સમુદ્રને વિષે.

ગતઃ-પ્રાપ્ત થયેલા.

આકર્ણિતે-અવણુ કરાયે છતે.

ઝાત્રપવિત્ર મંત્રે-નામરૂપ પવિત્ર મંત્ર વિપદ્વિષધરી-આપદા રૂપી સાપણ.

સવિધં-સમીપ.

સમેતિ-આવે.

કમઠાસુરે કરેલ ઉપસર્ગો.

પ્રાગ્ભારસંભૃતનભાંસિ રજાંસિ રોપા-
દુત્યાપિતાનિ ^૧કમઠેન શઠેન યાનિ ॥ છા-
યાડપિ તસ્તવ ન નાથ ! હતા હતાશો,
અસ્તસ્તવમીભિરયમેવ પરં દુરાત્મા ॥૩૧॥

અર્થ:--હે નાથ ! મૂર્ખ કમઠાસુરે ક્રોધ થકી, અત્યંત-
પણે વ્યાસ કર્યું છે આકાશ જેણે એવી જે :રજો (ધૂળો) તમારા
તરફ ઉઠાડી, તે રજોવડે તમારી છાયા (શરીરનો પડછાયો અથવા
કાંતિ) પણ ન હણાણી, પરંતુ એ રજોવડે હતાશ (હણાઈ છે
આશા જેની એવો) અને દુષ્ટાત્મા એવો એજ કમઠાસુર વ્યાપ્ત
થયો અર્થાત્ કર્મરૂપ રજવડે વ્યાસ થયો. ૩૧

યદ્ ગજર્જદુર્જિતધનૌઘમદભ્રાભીમં, ભ્ર-
શ્યત્તડિન્મુસલમાંસલઘોરધારમ્ ॥ દૈત્યેન
મુક્તમથ દુસ્તરવારિ દધે, તેનૈવ તસ્ય જિ-
ન ! દુસ્તરવારિકૃત્યમ્ ॥ ૩૨ ॥

---

૧ “ ખાડા ખોદે તે પડે ” એ કહેવત મુજબ જે અધર્મો
જિનેશ્વરની અવજા કરે છે તેને તે અવજા પોતાના અનર્થને માટે થાય છે
તે ખાખત આ અને પછીના બે કાવ્યમાં વર્ણવેલ છે.

અર્થ:—હે જિનેશ્વર ! અર્જના કરતો પ્રબળ મેઘનો સમૂહ છે જેને વિષે એવું, ઘણું ભયંકર, આકાશ થકી પડતી વીજળી છે જેને વિષે એવું અને સાંખેલા જેવી પુષ્ટ અને બીહામણી છે આરા જેને વિષે એવું. દુઃખે તરવા યોગ્ય (દુઃસહ્ય) પાણી જે કારણ માટે કમઠાસુરે (તમને ઉપસર્ગ કરવા) વરસાવ્યું. પછી તેજ પાણીવડે તે કમઠાસુરનું ભુંડી તરવારનું કામ કરાયું અર્થાત્ ખરાબ તરવાર તેને રાખનારનુંજ છેદન ભેદન કરે છે તેમ આ પાણી તેના વરસાવનાર કમઠનેજ સંસારને વિષે છેદન ભેદનરૂપ કાર્ય કરનાર થયું, મતલબ કે પ્રભુને ઉપસર્ગ કરવાથી તેનો સંસાર વધ્યો. ૩૨

દ્વસ્તોર્ધ્વકેશવિકૃતાકૃતિમત્યમુણ્ડ-પ્રા-
લમ્બભૃદ્ભયદ્વકત્રવિનિર્યદગ્નિઃ ॥ પ્રેતવજઃ
પ્રતિભવન્તમપીરિતો યઃ, સોઽસ્યાભવત્પ્રતિ-
ભવં ભવદ્દુઃખહેતુઃ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:—હે પ્રભુ ! નીચે વિખરાયેલા ઉપરના કેશ હોવાથી વિરૂપ થયેલી છે આકૃતિ જેની એવા મનુષ્યના માથાંના કુમળા (લટકતા હારડા) ને ધારણ કરનાર, ભયંકર મુખ થકી નિકળતો છે અગ્નિ જેને એવો જે દૈત્યનો સમૂહ પણ તમારા પ્રત્યે (ઉપ-સર્ગ કરવા માટે) કમઠાસુરે મૂક્યો, તે (દૈત્ય સમૂહ) જો(કમ-ઠાસુર) ને ભવભવને વિષે સંસારના દુઃખનું કારણ હોતો હવો. ૩૩

ધન્યાસ્ત એવ ભુવનાધિપ ! યે ત્રિસંધ્ય-મા-
રાધયન્તિ વિધિવદ્વિધુતાન્યકૃત્યાઃ ॥ ભકત્યો-
દ્દલસત્પુલકપદ્મલદેહદેશાઃ, પાદદ્વયં તવ
વિભો ! ભુવિ જન્મભાજઃ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:-હે ત્રણ ભુવનના સ્વામિ ! હે પ્રભુ ! વિશેષે ટાળ્યું
છે અન્ય કાર્યો જેણે એવા અને ભક્તિવડે ઉદ્ધાસ પામતા રામાંચ
વડે વ્યાપ્ત છે શરીર જેનાં એવા જે પ્રાણીઓ પૃથ્વીને વિષે તમારા
ચરણ યુગલને વિધિપૂર્વક ત્રણે કાળે પૂજે છે તેઓજ ધન્ય (પ્રશં-
સનીય) છે. ૩૪

ગ્રંથકારે આઠ કાવ્ય વડે કરેલ વિજ્ઞપ્તિ.

અસ્મિન્નપારભવવારિનિઘૌ મુનીશ !,
મન્યે ન મેં શ્રવણગોચરતાં ગતોઽસિ ॥
આકર્ણિતે તુ તવ ગોત્રપવિત્રમન્ત્રે, કિં વા
વિપદ્વિષધરી સવિધં સમેતિ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:-હે મુનીંદ્ર ! હું એમ માનું છું કે-આ અપાર ભવસમુ-
દ્રને વિષે તમે મહારા શ્રવણગોચરપણાને પ્રાપ્ત થયેલા નથી. કેમકે
તમારા નામરૂપ પવિત્ર મંત્ર શ્રવણ કરાયે છતે પણ આપહારથી
અર્પિણી શું સમીપ આવે ? અર્થાત્ તમારું નામ સાંભળવાથી આ-

પદ્માઓ આવેજ નહિ, પરંતુ મને સાંસારિક આપત્તિઓ આવેલી છે; જેથી હું માનું છું કે પૂર્વ જીવમાં મેં તમારું નામ પણ સાંભળ્યું જણાતું નથી. ૩૫

શીખડાર્થ.

જન્માંતરે-અન્યજીવમાં.	પાદયુગ-ચરણ યુગલ.
મયા-મેં.	મહિત-પૂજ્ય.
ઈહિતદાન દક્ષ-વાંચિત આપવામાં	ઈહ જન્મનિ-આ જન્મમાં.
અતુર.	પરાભવાનાં-પરાભવોનું.
જાતઃ-થયો.	નિકેતાન-સ્થાનક.
અધિતાશયાનાં-મથન કર્યો છે ચિ.	મોહતિમિર-મોહરૂપ અંધકારવડે.
તનો આશય જેણે એવા.	આવૃત્તલોચનેન-ઢંઢાયાં છે નેત્ર જે-દેહ
પૂર્વ-અગાઉ.	એવો હું, તેના વડે.
સદૃઢ-એક વાર.	પ્રવિલોકિતઃ-જેવાયેલા.
મર્મીવિદ્ઃ-મર્મસ્થાનને ભેદનારા.	વિધુરયંતિ-પીડે છે.
માં-મને.	અનર્થાઃ-અનર્થો.
પ્રોધત-પ્રકર્ષે કરીને ઉદય આવેલી	પ્રત્યઘગતયઃ-કર્મ બંધનો પ્રવૃત્તિ
અન્યથા-નહિતર.	જેને વિષે છે એવા.
એતે-આ.	આકર્ષિતઃ-સાંભળ્યા.
નિરીક્ષિતઃ-દીકા-જેવા.	ચેતસિ-ચિત્તને વિષે.
વિધૃતઃ-ધારણ કરેલા.	અસ્મિ-હું.
તેન-તે કારણ માટે.	જનયાંધવ !-હે જન હિતકારી-
દુઃખપાત્ર-દુઃખનું ભાજન.	યસ્માત-જે કારણ માટે.
ક્રિયાઃ-ક્રિયાઓ.	પ્રતિફલિતિ-ફળ આપે છે.
જ્ઞાનશુન્યાઃ-ભાવ રહિત.	દુઃખીજનવતસલ !-દુઃખો જનતા
શરણ્ય !-શરણ કરવા યોગ્ય.	ઉપર કરણવાળું.

કારણ્ય-કરણપણના.

શરણનાં-જિતેદ્રિયોને વિષે.

નતે-નમેલા.

મહેશ!-હે મોટા ધશ્વર.

વિધાય-કરીને [તત્પરપણ્.

ઉદ્દલનતત્પરતાં-ખંડનને વિષે

નિઃસંખ્યસાર શરણું-અસંખ્ય

બળનું ધર

આસાધ-પ્રાપ્ત કરીને.

પ્રથિનાવદાત્-પ્રસિદ્ધ છે પ્રભાવ

જેતો એવા.

પ્રણિધાન વંધ્યઃ-ધ્યાનવડે રહિત.

ચેદ્-જો.

હા-ખેદ.

હતઃ-કુદૈવવડે હણાયેલો છું.

પુણ્યવસતે !-પવિત્ર સ્થાન.

વરેણ્ય!-શ્રેષ્ઠ.

મયિ-મારા ઉપર.

દયાં-કૃપા-મહેરખાની

દુઃખાંકુર-દુઃખની ઉત્પત્તિના કારણના

વિધેહિ-કરો.

શરણ્ય-શરણને.

શરણ્ય-શરણ કરવા યોગ્ય.

સાદિતરિપુ-નાશ કર્યો છે શત્રુ જેણે

અને

પાદપંકજ-ચરણ કમળને.

વંધ્યઃ-હણવા યોગ્ય.

ભુવનપાવન!-ત્રણ ભુવનને પવિ-

ત્ર કરનાર.

જન્માન્તરેऽપિ તવ પાદયુગં ન દેવ !,

મન્યે મયા મહિતમીહિતદાનદક્ષમ્ ॥ તેનેહ

જન્મનિ મુનીશા! પરાભવાનાં, જતો નિકે-

તનમહં મથિતાશયાનામ્ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ-હે દેવ ! હું માનું છું કે-જન્માંતરને વિષે પણ

એ વાંચિતને આપવામાં ચતુર એવું તમારું ચરણયુગલ પૂજ્યું

નથી. તે કારણથી જ હે મુનીશ ! આ જન્મમાં હું, મથન કર્યો

છે ચિત્તનો આશય જોણે એવા પરાભવોનું સ્થાનક થયો હું. અર્થાત્ તમારા ચરણયુગલને પૂજનાર પરાભવનું સ્થાન થતોજ નથી. ૩૬-

નૂનં ન મોહિતિભરાવૃતલોચનેન, પૂર્વ-
વિભો ! સકૃદપિ પ્રવિલોકિતોઽસિ ॥ મર્મા-
વિધો વિધુરયન્તિ હિ મામનર્થાઃ, પ્રોઘ-
ત્રખન્ધગતયઃ કથમન્યથૈતે ॥૩૭॥

અર્થ:—હે પ્રભુ ! મોહરૂપ અજ્ઞાનાંધકારવડે આચ્છાદન થયાં છે નેત્રો જેનાં એવા હું તેનાવડે તમે નિઃસ્વે પ્રથમ એક વાર પણુ જોવાયેલા નથી. જે કારણ માટે નહિતર (તમને જોયા હોત તો) મર્મસ્થાનને લેદનારા અને પ્રકર્ષે ઉદય આવેલી કર્મખંધની પ્રવૃત્તિ છે જેને વિષે એવા આ હુઃખો મુજને કેમ પીડે ? અર્થાત્ પ્રભુનું દર્શન કરનારને કષ્ટ પ્રાપ્ત થતું નથી. ૩૭.

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરોક્ષિ-
તોઽપિ નૂનં ન ચેતાસિ મયા વિધૃતોઽસિ
ભક્ત્યા ॥ જતોઽસિ મ તેન જનખાન્ધવ !
હુઃખપાત્રં, યસ્માદ્ભિક્ત્યાઃ પ્રતિક્ષન્તિ ન
આવશૂન્યાઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—હે જનહિતકારી ! મેં તમોને (કોઈ પણ ભવને વિષે) સાંભળ્યા પણ છે, પૂજ્યા પણ છે અને દીડા પણ છે; પરંતુ ભક્તિવડે કરીને ચિત્તને વિષે નિશ્ચે ધારણ કરેલા નથી; તે કારણ માટેજ હું દુઃખતું ભાજન (સ્થાન) થયેલો છું. જે કારણ માટે ભાવ રહિત ક્રિયાઓ (શ્રવણ, પૂજન, દર્શનાદિ) વિશિષ્ટ રૂપ આપતી નથી. ૩૮

ત્વં નાથ ! દુઃખિજનવત્સલ ! હે શરણ્ય !, કારણ્યપુણ્યવસતે ! વશિનાં વરેણ્ય ! ॥ ભક્ત્યા નતે મયિ મહેશ ! દયાં વિધામ, દુઃખાકુરોદક્ષનતત્પરતાં વિધેહિ ॥૩૯॥

અર્થ—હે નાથ ! હે દુઃખીજનો ઉપર કરુણાળુ ! હે શરણ્ય કરવા યોગ્ય ! હે કરુણાપણુના પવિત્ર સ્થાન ! (અથવા દયા અને ધર્મના સ્થાન !) હે જિતેન્દ્રિયોને વિષે શ્રેષ્ઠ ! હે મ્હોટા સ્થિર ! તમે ભક્તિવડે નમેલા મ્હારા ઉપર દયા કરીને દુઃખની ઉત્પત્તિના કારણના ખંડનને વિષે તત્પરતા કરો ! અર્થાત્ મ્હારો દુઃખો ઉતાવળે નાશ કરો. ૩૯

નિઃસંખ્યસારશરણું શરણું શરણ્ય-મા-
સાઘ સાદિતરિપુત્રથિતાવદ્દાતમ્ ॥ ત્વત્-

પાદપદ્મં જમપિ પ્રણિધાનવંધ્યો, વધ્યોઽસ્મિ
ચેદ્ભુવનપાવન ! હા હતોઽસ્મિ ॥૪૦॥

અર્થ:—હે ત્રણ ભુવનને પવિત્ર કરનારા ! અસંખ્ય જળનું
ચર, શરણ કરવા યોગ્ય, નાંશ કર્યા છે શત્રુ જેણે એવા અને
પ્રસિદ્ધ છે પ્રભાવ જેનો એવા તમારા ચરણ કમળનું પણ શરણ
પામીને જો હું ધ્યાનવડે રહિત છું તો (રાગાદિ શત્રુવડે) હણવા
યોગ્ય છું. હા ઇતિ એદે હું (દુર્દેવવડે) હણાયેલો છું. ૪૦

શબ્દાર્થ.

દેવેન્દ્રવંધ !—દેવેન્દ્રોવડે વંધન કરવા	નિહિત-જાળ્યો છે
યોગ્ય.	અપિસવસ્તુસાર !—સમસ્ત વસ્તુ
સંસાર તારક !—સંસાર સમુદ્રથી	તો રહસ્ય જેણે એવા.
તારનારા.	ભુવનાધિનાથ !—ત્રણ ભુવનના નાથ.
ત્રાયસ્થ-ચરણ કરો.	દરણાદૃષ્ટ-દરણાના દ્રષ્ટ.
પુત્રીહિ-પવિત્ર કરો.	સીદંત-સીદાતા.
અધ-કમણા.	ભયદ-ભયંકર.
વ્યસનાંધુરાશીઃ-સંકટના સમુદ્રથી.	યદિ-જો.
ભવદંધિ-તમારા ચરણરૂપ.	સરોઝહાણાં-કમળોની.
ભક્તેઃ-ભક્તિનું.	કિમપિ-કાંઈપણ.

૧ પ્રણિધાનવંધો ! વન્ધ્યોઽસ્મિ—એ પ્રકારે પાડાંતર છે તારું
અ પ્રમાણે અર્થ લેવો—હે મિત્ર ! તમારા ચરણનું શરણ પામીને પણ જો
હું નિષ્પ્રજ છું, તો હે ભુવનપાવન ! એદ થાય છે કે હું દુર્દેવવડે હણા-
યેલો છું.

સંતતિ સંચિતાયા:-પરંપરાના સંચ-
યને કરવાવાળાં.

શરણ્ય-શરણ કરવા યોગ્ય.

સ્વામી-સ્વામી.

અત્ર-આ.

ઘટ્ય-એ પ્રકારે.

વિધિવત-વિધિ પૂર્વક.

સાંદ્રોદ્દસત-અત્યંત ઉદ્દાસ
પામતા [એવા.

અંગભાગા:-શરીરના ભાગો જેના

મુખાંબુજ-મુખકમળને વિષે.

ચે-જે.

સંસ્તવ-સ્તોત્રને.

ભવ્યા:-ભવ્ય જનો.

ક્રુમુદયદ્ર-ચંદ્રવિકાશી કમળને ચંદ્રતુલ્ય.

સ્વર્ગ સંપદ:-સ્વર્ગની લક્ષ્મીને.

તે-તેઓ. [એવા.

મલનિચયા:-કર્મમલનો સમૂહ જેનો

મોક્ષ-મોક્ષને.

એકશરણ્ય-એક શરણ છે જેને
એવા.

ભૂયા:-થાઓ.

ભુવને-લોકમાં.

ભવાન્તરે-જન્માંતરમાં.

સમાહિતધિય:-સમાધિવાળા છે
ભુદિ જેમની એવા.

પુલકકંચુકિત-રોમાંચવડે કંચુ-
કિત છે

ખિંખનિર્મલ-ખિંખના નિર્મલ-

બદ્ધલક્ષા:-ખાંધું છે લક્ષ્ય જેણે
એવા.

રચયતિ-રચે છે.

જનનયન-મનુષ્યના નેત્રરૂપ.

પ્રભાસ્વરા:-પ્રકર્ષે દેદીપ્યમાન-

ભુકતવા-ભોગવીને.

વિગલિત-વિશેષે ગળા ગયો છે.

અચિરાત-તત્કાળ.

પ્રપદ્યતે-પ્રાપ્ત કરે છે.

હેવેન્દ્રવન્ધ ! વિદિતાખિલવસ્તુસાર !
સંસારતારક ! વિભો ! ભુવનાધિનાથ ! ॥
ત્રાયસ્વ હેવ ! કરુણાહ્લ ! માં 'પુનાહિ, સી-

૧ યસ્ય પ્રસાદ કરીને, યસીદ પ્રસાદ કરો. એવા એ પાઠાન્તરે
પણ છે.

દન્તમઘ ભયદ્યસનામ્પુરાશેઃ ॥૪૧॥

અર્થ—હે દેવેન્દ્રોવડે વંદન કરવા યોગ્ય ! હે ભણ્યો છે સમસ્ત વસ્તુનો રહસ્ય (પરમાર્થ) જેણે એવા ! હે સંસાર સ્વ-મુદ્ર થકી તારનાર ! હે વિભુ ! હે ત્રણ ભુવનના નાથ ! હે દેવ ! હે કર્ણુના દ્રહ (દયા સમુદ્ર) ! સીદાતા (વિષાદ પામતા) એવા મને, ભયને આપનાર એવા સંકટના સમુદ્ર થકી હમણા રક્ષણ કરો અને (પાપનો નાશ કરીને) પવિત્ર કરો. ૪૧

યઘસ્તિ નાથ ! ભવદંધિસરોરૂહાણું,
ભક્તેઃ ફલં કિમપિ 'સન્તતિસંચિતાયાઃ'
તન્મે ત્વદેકશરણુસ્ય શરણ્ય ભૂયાઃ, સ્વામી
ત્વમેવ ભુવનેષ્ત્ર ભવાન્તરેષ્વપિ ॥૪૨॥

અર્થ—હે નાથ ! પરંપરાના સંચયને કરવાવાળી એવી તમારા ચરણકમળની ભક્તિનું જે કંઈ પણ ફળ હોય તો, હે શરણુ કરવા યોગ્ય ! તમારું એક શરણુ છે જેને એવા (તં-મારેજ શરણે આવેલા) મને આ લોકને વિષે અને જન્માંતરને વિષે પણ તમેજ સ્વામી થાઓ. અર્થાત્ તમારી ભક્તિનું કંઈ ફળ મળતું હોય તો હું એટલું માગું છું કે—ભવભવને વિષે તમે આરા સ્વામી થાઓ. ૪૨.

---

૧ સન્તતસંચિતાયાઃ એવો પાઠ હોય ત્યાં આ પ્રમાણે અર્થ લેવો—
નિરંતર કરવા વડે શક્તિ પામેલી.

ઇત્યં સમાહિતધિયો વિધિવર્જિતનેન્દ્ર, !
 સાન્દ્રોદ્ધસત્પુલકકંચુકિતાર્જુભાગાઃ ॥ ત્વદ્
 બિમ્બનિર્મલમુખામ્બુજબદ્ધલક્ષા, ચે સંસ્ત-
 વં તવ વિભો ! રચયન્તિ ભવ્યાઃ ॥ ૪૩ ॥
 જનનયનકુમુદયન્દ્ર ! પ્રભાસ્વરાઃ સ્વર્ગસં-
 પદોભુક્ત્વા ॥ તે વિગલિતમલનિયયા, અ-
 ચિરાન્મોક્ષં પ્રપદન્તે ॥ યુગ્મમ્ ॥ ૪૩-૪૪ ॥

અર્થ—હે જિનેન્દ્ર ! હે પ્રભુ ! હે મનુષ્યના નેત્રરૂપ ચંદ્ર-
 વિકાશી કમળને ચંદ્રમા તુલ્ય ! સમાધિવાળી (ધ્યાનવાળી-સ્થિર)
 બુદ્ધિ છે જેમની એવા, અત્યંત ઉદ્ધાસ પામતા રોમાંચપાત્રે કં-
 ચુકિત છે શરીરના ભાગો જેના એવા, તમારા બિંબના નિર્મલ
 મુખકમળને વિષે ખાંચું છે લક્ષ્ય જેણે એવા અને વિશેષે મળી
 ગયો છે કર્મમળનો સમૂહ જેનો એવા છતાં જે ભવ્ય પ્રાણીઓ
 એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે વિધિપૂર્વક તમારા સ્તોત્રને રચે છે (કરે છે)
 તેઓ પ્રકૃત દેહીધ્યામાન સ્વર્ગલક્ષ્મીને લોગવીને તત્કાળ (દેવ
 થઇને મનુષ્યભવ પામીને) મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે. ૪૩-૪૪.

॥ ઇતિ શ્રીકલ્યાણમન્દિરસમ્બૂધ્નિમ્ ॥

૧ અહીં કવિએ પોતાનું દીક્ષા અવસરે શ્રુતિ આપેલું “કુમુદચંદ્ર”
 નામ સંબંધું છે.

* આ સ્તોત્રમાં દરેક ગાથાના મંત્રો છે તે મુશ્કેલીથી સમજી શકાય.

॥ *અથ મ્હોટી શાંતિ ॥

શીખદાર્થ.

સોસો ભળ્યા:-હે ભગ્ય સોસો.	શુદ્ધત-સાંભળો.
ચચન-ચચનને.	પ્રસ્તુત-અવસર હિમિત.
સર્વ-સર્વ.	એતદ-આ.
એ-એઓ.	યાત્રાયાં-યાત્રાને વિષે.
ત્રિભુવનગુરો:-ત્રિભુવન ગુરૂની.	આહુતા-હે આવકો.

* આ મ્હોટી શાંતિના કર્તાએ ગ્રંથને અંતે પોતાનું નામ જણાવ્યું નથી તોપણ અહીં તિલ્થચરમાયા સિવાદેવી૦ એ માયાની દીકરાબાપતાં દીકાકાર શ્રીહર્યકીર્તિસૂરિ લખે છે કે-શ્રી નેમિનાથની આજ્ઞા સિવાદેવી કહે છે કે-હું તીર્થકરની માતા સિવાદેવી નામની તમારા નગરને વિષે રહેનારી છું ઇત્યાદિ, તે ઉપરથી સિવાદેવી માતાએ દેવીપણની અવસ્થામાં આ શાંતિ રચી છે એમ નિર્ણય થાય છે. તીર્થકરોનો જન્મ થાય ત્યારે એસકા ઈંદ્રો પ્રભુના જન્મસ્થાને આવે અને જે દિશાના ક્ષેત્રમાં જન્મ થયે છે તે દિશાના નાયક ઈંદ્ર (સૌધર્મ અથવા ઇશાન), સર્વને અવસ્થાપિત કરી નિદ્રા મૂકી ભગવંતનું પ્રતિબિંબ ભગવંતની માતા આગળ સ્થાપીને પોતે પાંચ રૂપ કરીને પ્રભુને ગ્રહણ કરી મેરૂપર્વત ઉપર પાંડુક વનમાં અવેશી થઈ જાય છે. ઉપર સિંહાસનને વિષે પ્રભુને સ્થાપીને ઉત્તમ ઔપધીમિશ્રિત જાળના મોટા એક કોક અને સાઠ બાળ કળશો વડે પ્રભુને નહવચવે છે અને ઉત્તમ દ્રવ્યવડે પૂજે છે અને પછી સર્વને શાંતિ થાય તે માટે શાંતિપદ લખે છે. એ પ્રકારે ઈંદ્રાદિક દેવો પ્રભુની જે પ્રકારે ભક્તિ કરે છે તેનું અનુકરણ કરવાના બદાને આપણે પણ પ્રભુભક્તિ અવસ્થા કરવી (જે સ્વયંમહોત્સવ આપણે કરીએ છીએ તે) બોધ્યે, તે દેવી રીતે કરવી એ વચેરે સહીકર આ સંતવને વિષે આવે છે.

અકિતભાજ:-અકિતવડે યુક્ત (છા)

શાંતિ:-શાંતિ

જવતાં-તમેને

અભાવાત્-માહાત્મ્ય થકી.

કૃતિમતિકરી-સંતોષ અને વિશિષ્ટ

બુદ્ધિને કરનારી.

ઈહ-અહીં.

જરતૈરાવત-જરતક્ષેત્ર, ઐરાવત

ક્ષેત્ર, (અને)

સમસ્તતીર્થકૃતાં-સમગ્ર તીર્થકરોના.

આસનપ્રકંપાનંતરં-આસન યત્ના-

યમાન થયા પછી.

સૌધમધિપતિ:-સૌધર્મેન્દ્ર.

આસનાનંતરં-વગાડયા પછી.

સુરાસુરેન્દ્ર:-સુર, અસુર, અને

ઇંદ્રોની.

સવિનયં-પરમ વિનય સહિત.

શુદ્ધીત્વા-અહણુ કરીને.

કનકાદ્રિરંગે-મેરૂ પર્વતના શિખર

ઉપર.

શાંતિ-શાંતિને.

યથા-જેમ.

અહુ-હું.

કૃતિકૃત્વા-કૃત કરીને.

એન-જે માર્ગે.

પથા:-તેજ સંતો પ્રમાણ

તેમાં-તેઓને

જવતુ-થાઓ.

અહુદાદિ-અરિહંતાદિ પંચપરમે-

આરોગ્ય શ્રી-આરોગ્યતા, લક્ષ્મી

કલેશ વિધ્વંસહેતુ:-રાગદોષાદિના

નાશની કારણભૂત.

હિ-જે કારણ માટે.

વિદેહ સંભવાનાં-મહાવિદેહ ક્ષેત્રને

વિષે ઉત્પન્ન થયેલા.

જન્મનિ-જન્મ સમયે.

અવધિના-અવધિજ્ઞાનવડે.

વિજ્ઞાય-જાણીને.

સુધોષાધંટા-સુધોષા નામની ધંટાને

સકલ-મધા.

સહ-સાથે

સમાગત્ય-રૂડા પ્રકારે આવીને.

અહુદાદારકં-અરિહંત બટારકને

ગત્વા-જઈને.

વિહિત જન્માભિષેક:-કર્ણો છે જન્મ

સ્નાત્રમહોત્સવ જેણે એવો.

ઉદ્ધોષાયતિ-મ્હોટા શબ્દે બણે છે

તત:-તેથી.

કૃતાનુકારં-કરેલતું અનુકરણ થાય

મહાજનો-ઇંદ્રાદિ દેવસમૂહ.

ગત:-ગયો.

કૃતિ-એ કારણથી-

જાન્યજનૈઃસહ-ભવ્ય પ્રાણીઓ સાથે સમેત્ય-આવીને.
 સ્નાત્ર પીઠે-સ્નાત્ર પીઠિકા ઉપર.   સ્નાત્ર-સ્નાત્ર કરીને.
 ઉદ્ધોષયામિ-ઉદ્ધોષણ કરું છું.   તત્-તે.
 પૂજયાત્રાસ્નાત્રાદિ-પૂજા, યાત્રા   મહોત્સવાનંતરં-મહોત્સવ કર્યા પછી
     અને સ્નાત્ર વગેરે.   હર્ષિ-કાન.
 કર્ત્વા-કરને.   નિરામ્યતાં-સાંભળો.
 સ્વાહા-સ્વાહા.

ભો ભો'ભવ્યાઃ ! શૃણુત વચનં પ્રસ્તુતં
 સર્વમેતદ્, યે યાત્રાયાં ત્રિભુવનગુરો'રાર્હતા
 ભક્તિભાજઃ; તેષાં શાંતિર્ભવતુ ભવતામર્હ-
 દાદિપ્રભાવા-દારોગ્યશ્રીધૃતિમતિકરી'કલેશ-
 વિધ્વંસહેતુઃ* ॥૧॥

અર્થ—વીર્યં કરનું સ્નાત્ર કરનારા શ્રાવકો માંહેથી વિશિષ્ટ
 ગુણવાન્ શ્રાવક હોય તે ઉભો થઈને નીચે પ્રમાણે કહે છે—
 અહો અહર્દશાસનમાં રકત એવા ભવ્ય લોકો ! આ અવ-

૧ મુક્તિ ગમન યોગ્ય જીવો.

૨ અર્હત (વીતરાગ) છે દેવ જેના તે, એટલે અરિહંત દેવના ભક્તો.

૩ અવિદ્યાથી ઉત્પન્ન થયેલ કદાચક્ર અથવા રામદ્રેષાદિ કપાય.

૪ નપુંસકલિંગ અથવા ક્લીલિંગ વિશેષ્ય હોય તો પણ હેતુસબ્દ
 ક્લીલિંગમાં જ વપરાય છે.

આર ઉચિત સર્વ વચન તમે સાંભળો ! જે (તમે) ત્રણ ભુવનના
 શ્રેષ્ઠ (વીતરાગ)ની યાત્રા (જન્મ મહોત્સવ) ને વિષે ભક્તિ વડે
 યુક્ત છે તે(વા) તમેને અરિહંતાદિ પંચપરમમેષીના માહાત્મ્ય
 [પ્રસાદ] થકી આરોગ્યતા, લક્ષ્મી, સંતોષ અને વિશિષ્ટ બુદ્ધિને
 કરનારી તથા રાગદ્વેષાદિના નાશની કારણભૂત એવી શાંતિ [દુઃખ,
 પાપ અને ઉપસર્ગના ઉપશમ રૂપ અથવા કલ્યાણ] થાઓ. ૧

ભો ! ભો ! ભવ્યલોકા ! ઇહ હિ ભરતરા-
 વ્યતવિદ્દેહસંભવાનાં સમસ્તતીર્થકૃતાં જન્મ-
 ન્યાસનપ્રકમ્પાનન્તરમવધિના વિજ્ઞાય, સૌધ-
 માર્ધિપતિઃ સુધોષાઘણ્ટાચાલનાનન્તરં સ-
 કલસુરાસુરેન્દ્રૈઃ સહ સમાગત્ય, સવિનયમ-
 હર્દ્દ્ભટ્ટારકં ગૃહીત્વા ગત્વા કનકાદ્રિશૃંગે,
 વિહિતજન્માભિષેકઃ, શાન્તિમુદ્ધોષયતિયથા,
 તતોઽહં કૃતાનુકારમિતિકૃત્વા, મહાજનો યેન
 ગતઃ સ પન્થાઃ ઇતિ ભવ્યજનૈઃ સહ સમેત્ય,
 સ્નાત્રપીઠે સ્નાત્રં વિધાય, શાન્તિમુદ્ધોષયા-

મિ. તત્પૂજયાત્રાસ્નાત્રાદિમહોત્સવાનન્તર-
મિતિકૃત્વા કર્ણં ઠત્વાનિશમ્યતાં નિશમ્યતાં
સ્વાહા—

અર્થ—હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! જે કારણ માટે અહીં [આ જગતમાં] ભરત, ઐરાવત અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે ઉત્પન્ન થયેલા સમગ્ર તીર્થંકરોના જન્મ સમયે સૌધર્મ દેવલોકનો ઇન્દ્ર, પોતાનું આસન ચલાયમાન થયા પછી અવધિજ્ઞાને (જિન જન્મને) જાણીને સુઘોષા નામની ઘંટાને વગાડ્યા પછી સર્વ સુર [વૈમાનિકદેવ], અસુર (ભવનપયાદિ દેવ) અને તેના ઇન્દ્રોની સાથે [જિનજન્મસ્થાને] આવીને પરમ વિનય સહિત અર્હર્હપ ભટ્ટારક [પૂજ્ય] ને કર્ણપુટમાં ગ્રહણ કરીને મેરૂ પર્વતના શિખર ઉપર જઈને પૂકર્યો છે, જિનજન્મમહોત્સવ જેણે એવો તે [સ્નાત્ર મહોત્સવને અંતે] શાંતિની ઉદ્ઘોષણા કરે છે [વેદધ્વનિની જેમ મોટા શબ્દે બોલે છે]. તે કારણ માટે હું પણ કરેલનું અનુકરણ જેમ થાય તેમ કરીને [વિચારીને] ત્વં મહાન જન (ઇન્દ્રાદિદેવ સમૂહ) જે માર્ગે ગયો (પ્રવર્ત્યો) તેજ માર્ગે પ્રમાણ (અર્થાત્ ઇન્દ્રાદિ દેવોએ જેમ કર્યું તેમ આપણે પણ કરવું) એ કારણથી ભવ્ય પ્રાણીઓ સાથે (જિનાલયે] રૂડે

૧ અહીં અત્યંત આદર જણાવવા માટે આ શબ્દ બે વખત વાપર્યો છે.

૨ મુખ્ય આહ-સ્વાહા સારી રીતે કહેવું તે સ્વાહા, આ પદ દેવોને અલિદાન આપતાં અને મંત્ર પદને અંતે બોલાય છે.

પ્રકારે આવીને સ્નાત્રપીઠિકા ઉપર જિનસ્નાત્ર કરીને હું મ્હોટા સ-
જ્ઞે જે શાંતિ પાઠ કરું છું, તે પૂજા, યાત્રા અને સ્નાત્ર વગેરે
મ્હોતસવ કર્યા પછી-એ પ્રકારે કરીને કાન દઈને (સાંભળવા
માટે કાનને સાવધાન કરીને] તમે સાંભળો ! સ્વાહા—

શબ્દાર્થ.

પુણ્યાહુ-ઉત્તમ દિવસ છે.	પ્રીયતાં-સંતુષ્ટ થાઓ.
ભગવંતઃ-ઐશ્વર્યાદિ યુક્ત.	અર્હતઃ-તીર્થકરો.
સર્વજ્ઞાઃ-સર્વ જાણનારા.	સર્વદર્શિનઃ-સર્વને જોનારા.
ત્રિલોકનાથાઃ-ત્રણ લોકના નાથ.	ત્રિલોકમહિતાઃ-ત્રણ લોકવડે પૂજાયેલા
ત્રિલોકપૂજ્યાઃ-ત્રણ લોકના પૂજ્ય.	ત્રિલોકેશ્વરાઃ-ત્રણ લોકના ઇશ્વર.
ત્રિલોકોદ્યોતકરાઃ-ત્રણ લોકને પ્રકાશ	વર્ધમાનાંતાઃ-મહાવોરસ્વામી પર્યાંત.
કરનારા	શાંતાઃ-ઉપશાંત થયેલા.
શાંતિકરાઃ-શાંતિને કરનારા.	ભવંતુ-થાઓ.
મુનયઃ-મુનિઓ.	મુનિપ્રવરાઃ-મુનિઓમાં શ્રેષ્ઠ.
રિપુવિજય-શત્રુએ કરેલ પરાભવ.	દુર્લભિકા કાંતારેષુ-દુષ્કાળ અને મહા
દુર્ગમાર્ગેષુ-વિકટ માર્ગોને વિષે.	અટરીને વિષે.
રક્ષંતુ-રક્ષણ કરો.	વઃ-તમારું.
નિત્યં-નિરંતર.	ઓ હૌં ઓં-મંત્ર ખીજ છે.
કૃતિમતિકીર્તિ-સંતોષ, મતિ, યશ.	કાંતિબુધ્ધિલક્ષ્મી-શાભા, બુદ્ધિ, સંપત્તિ
મેધાવિદ્યાસાધનઃ-ધારણ કરવાની	પ્રવેશ-નગરાદિ પ્રવેશ (અને)
બુદ્ધિ, વિદ્યાનુ સાધન.	નિવેશનેષુ-નિવાસ સ્થાનોને વિષે.
મુચ્છીતનામાનઃ-રૂડે પ્રકારે મહણ	જયંતુ-જયવંતા વર્તો.
કરાયાં છે નાઓ જેનાં એવા.	તે જિનેન્દ્રાઃ-તે જિનેશ્વરો.
સર્વાંશ્રામહાજ્વાલા-સર્વ અશ્ર-	પોહશ-સોળ.
વાળી મહાજ્વાલા.	વિદ્યાદેવ્યઃ-વિદ્યાદેવીઓ;

રક્ષક-રક્ષણ કરે.

આતુર્ભૂત્ય-આર પ્રકારે છે જેને

વિષે એવા.

અવતુ-આઓ.

પુષ્ટિ:-સંતોષ.

અહા:-નવ અહો.

સહિતા:-સહિત.

અસવ-ઈંદ્ર.

સ્કંદ-કાર્તિકેય.

એ-જે.

આમનગર ક્ષેત્ર દેવનાદય:-ગામ,

નગર અને ક્ષેત્રના અધિક્ષાયક દેવો

વગેરે.

નરપતય:-રામઓ.

આચાર્યોપાધ્યાયપ્રભૃતિ-આચાર્ય,

ઉપાધ્યાય વગેરે.

શ્રીશ્રમણસંઘસ્ય-શ્રીમહાવીર પ્રશ્ન-

ના સંધને.

પુષ્ટિ:-ધર્મની પુષ્ટિ.

અંગારક-મંગળ.

સલોકપાલા:-લોકપાળ દેવોએ સહિત

આદિત્ય-આર સંક્રાંતિના સૂર્ય.

વિનાયકોપેતા:-ગણેશ સહિત.

અન્યેડપિ-પ્રીત્ત પણુ.

પ્રીયંતાં-પ્રસન્ન આઓ.

અક્ષીણકોશ-અક્ષય ભંડાર (અને)

કોષ્ટાગારા:-ધાન્યના કોષ્ટારોવાળા.

૧ ઐં પુણ્યાહં પુણ્યાહં પ્રીયંતાં પ્રીયંતાં

અગવન્તોઽહંતઃ સર્વજ્ઞાઃ સર્વદર્શિનસ્ત્રિલોક-

૧ ઐં મંગળવાચક છે. અવતિ ઇતિ ઐં રક્ષા કરે તે, અર્થાત્ પરમાત્મા. આ પદ પંચપરમેષ્ઠીના અર્થવાચક છે, તે આ પ્રકારે-અરિહંતનો અ, સિદ્ધ એટલે અપુનર્ભવનો અ, આચાર્યનો આ, એ ત્રણની સંધિ કરતાં આ થયો; તેમાં ઉપાધ્યાયના ઉ ની સંધિ કરતાં આ થયો અને મુનિનો મ્ જોડ્યો એટલે ઐં પદ સિદ્ધ થયું. અથવા અરિહંતના અ પછી સિદ્ધનો સ્ પછી આચાર્યનો આ તેની સંધિ કરતાં સ્ નો વિસર્ગ થઇ લોપ થાય, લોપ થયે સંધિ ન થાય પરંતુ વેદાદિમાં સંધિ થાય છે એ અપવાદ નિયમે સંધિ કરતાં આ થયો, તેમાં ઉ અને મ્ મેળવી સંધિ કરતાં આ થાય છે.

નાથાન્નિલોકમહિતા-સ્ત્રિલોકપૂજ્યાન્નિલોકે-
શ્વરાન્નિલોકોદ્યોતકરાઃ ॥

અર્થ:—ઐં એ પદ શરૂઆતમાં બોલીને કહે છે કે આજ ઉત્તમ દિવસ છે, ઉત્તમ દિવસ છે (આજનો દિવસ ધન્ય છે) કેવળજ્ઞાનવડે બ્રહ્માનારા, કેવળદર્શનવડે સર્વને જોનારા, ત્રણ લોકના સ્વામી, ત્રણ લોકવડે (ત્રિભુવનવાસી જીવો વડે) પુષ્પાદિકે પૂજાયેલા, ત્રણ લોકના પૂજ્ય (પૂજવા યોગ્ય) ત્રણ લોકના ઈશ્વર અને ત્રણ લોકને (અજ્ઞાન રૂપ અધિકારનો નાશ કરવાવડે) પ્રકાશ કરનારા એવા ઐશ્વર્યાદિ સુક્ત (ચોવીશ) તીર્થંકરો અત્યંત સંતુષ્ટ થાઓ, સંતુષ્ટ થાઓ.

ૐઋષભ-અજિત-સંભવ-અભિનન્દન-
—સુમતિ-પદ્મપ્રભ-સુપાર્શ્વ-ચન્દ્રપ્રભ-સુ-
વિધિ-શીતલ-શ્રેયાંસ-વાસુપૂજ્ય-વિમલ-
અનન્ત-ધર્મ-શાન્તિ-કુન્થુ-અર-મદિત્ત-
મુનિસુવ્રત-નમિ-નેમિ-પાર્શ્વ-વર્ધમાના-
ન્તા જિનાઃ શાન્તાઃ શાન્તિકરા ભવન્તુ
સ્વાહા ॥ ૐ મુનયો મુનિપ્રવરા રિપુવિજ-

યદ્દર્શિકાન્તારેષુ દુર્ગમાર્ગેષુ રક્ષન્તુ વા
નિત્યં સ્વાહા ॥

અર્થ—ઓઁ ઋષભદેવ, અગ્નિનાથ, સંભવનાથ, અભિનંદન
સ્વામી, સુમતિનાથ, પદ્મપ્રભ, સુપાર્શ્વનાથ, ચંદ્રપ્રભ, સુવિધિનાથ,
શીતળનાથ, શ્રેયાંસનાથ, વાસુપૂજ્યસ્વામી, વિમળનાથ, અનંતનાથ,
ધર્મનાથ, શાંતિનાથ, કુંથુનાથ, અરનાથ, મલ્લિકાનાથ, મુનિસુવ્રતસ્વા-
મી, નમિનાથ, નેમિનાથ, પાર્શ્વનાથ અને વર્ધમાનસ્વામી પર્યંત
ઉપશાંત થયેલા (ચાવીશ) જિનેશ્વરો, કષાયોદયના ઉપશમ રૂપ
શાંતિને કરનારા થાઓ, સ્વાહા. વળી મુનિઓમાં શ્રેષ્ઠ મુનિઓ^૧
(તત્ત્વજ્ઞ), શત્રુએ કરેલ પરાભવ, દુષ્કાળ અને મહા અટવીને
વિષે તથા વિકટ માર્ગોને વિષે તમોને નિરંતર રક્ષણ કરો. સ્વાહા

ॐ હ્રીં શ્રીધૃતિ-મતિ-કીર્તિ-કાન્તિ-બુદ્ધિ-
લક્ષ્મી-મેધા-વિદ્યાસાધન-પ્રવેશ-નિવેશનેષુ
સુગૃહીતનામાનો જયન્તુ તે જિનેન્દ્રાઃ ॥

અર્થ—ઓ (પ્રણવ બીજ), હ્રીં (માયા બીજ-વશ કરનાર) અને
શ્રીં (લક્ષ્મી બીજ-લક્ષ્મીનું કારણ) પૂર્વક સંતોષ, મતિ (દી-
ર્ઘદ્રષ્ટી), યશ, શોભા, બુદ્ધિ [વર્તમાન કાળે ઉપજતી બુદ્ધિ],

૧ વિદ્યાના અતિશયરૂપ લખ્મિવાળા ગણધરાદિ સાધુઓ.

૨ વર્ધમાનાદિ વિદ્યાઓનું સાધન અથવા ઔદવિદ્યાનું પઠન.

અનાદિ સંપત્તિ, ધારણ કરવાની યુદ્ધિ, વિદ્યાનું સાધન, નગરાદિ
અવેશ અને નિવાસસ્થાનને વિષે રૂઢ પ્રકારે ગ્રહણ કરાયાં છે નામો
એનાં એવા તે જિનેશ્વરો જયવંત વર્તો-સાન્નિધ્ય કરવાવાળા થાઓ.

ૐ રોહિણી-પ્રજ્ઞપ્તિ-વજ્રશૃંગલા-વજ્ર-
કુશી-અપ્રતિયકા -પુરુષદત્તા-કાલી-મહાકા-
લી-ગારી-ગાન્ધારી-સર્વાસ્ત્રામહાજવાલા-મા-
નવી-વૈરોટયા-અચ્છુપ્તા-માનસી-મહામા-
નસી ષોડશ વિદ્યાદેવ્યો રક્ષન્તુ વો નિત્યં
સ્વાહા ॥

અર્થ-ઓ રોહિણી^૧, પ્રજ્ઞપ્તિ, વજ્રશૃંગલા, વજ્રાંકુશી, અપ્રતિ-
અકા (ચક્રેશ્વરી), નરદત્તા, કાળી, મહાકાળી, ગૌરી, ગાંધારી, સર્વ
અસ્ત્રવાળી મહાજવાલા, માનવી, વૈરોટયા, અચ્છુપ્તા, માનસી,
મહામાનસી એ સોળ વિદ્યાદેવીઓ તમોને હમેશા રક્ષણ કરે.
સ્વાહા.

ૐ આચાર્યોપાધ્યાયપ્રભૃતિયાતુર્વાર્ણસ્ય

* મંત્રપદની આદિમાં ૐ અને અ તે સ્વાહા એ પ્રકારે પદો
એકવા એવો વૃદ્ધઆચાર્ય છે તે પ્રકારે અહીં સર્વત્ર સમજ લેવું.

૧ આ વિદ્યાદેવીઓ છે, સંતિકર સ્તવ અને તિજપપદ્યુત એ બે સ્મ-
રણોમાં ખજુ ૧૬ વિદ્યાદેવીઓનાં નામો આવે છે તે અને આ બધી એક-
જ સમજવી.

શ્રી'શ્રમણુસંવસ્ય શાન્તિર્ભવતુ તુષ્ટિભવતુ
પુષ્ટિર્ભવતુ ॥

અર્થ—ૐ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય પ્રમુખ ચાર પ્રકારો (સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા) છે જેને વિષે એવા શ્રી મહાવીર પ્રભુના સંઘને શાંતિ (અથવા કલ્યાણ) થાઓ, સંતોષ થાઓ, ધર્મની પુષ્ટિ થાઓ.

ૐ ગ્રહાશ્ચન્દ્રસૂર્યોગારઠખુધખૃડરુપતિશુ-
કુશનૈશ્ચરરાહુકેતુસહિતાઃ સલોકપાલાઃ સોમ-
યમવરુણકુબેરવાસવા^૧દિત્યસ્કંદવિનાયકોપેતા
યે ચાન્યેઽપિ ગ્રામનગરક્ષેત્રદેવતાદયસ્તે સર્વે
પ્રીયંતાં, પ્રીયંતાં, અક્ષીણુકોશકોષ્ઠાગારા
નરપતયશ્ચ ભવન્તુ સ્વાહા ॥

અર્થ—ૐ નવ ગ્રહો તે ચંદ્ર સૂર્ય, મંગળ, ખુધ, ખૃડરુપતિ (ગુરુ), શુક્ર, શનૈશ્ચર, રાહુ અને કેતુ (પૂંછડીયો તારો) સહિત

૧ વત માનકાળે શ્રી વીર પ્રભુનું શાસન વર્તે છે, માટે તેમનો સંજ્ઞ

૨ ખાર પ્રકારના સૂર્ય જોટલે ખાર સંક્રાંતિના સૂર્ય.

૩ આદિ શબ્દે ભવનપત્યાદિ દેવો લેવા.

(સર્વ પરસ્પર મળેલા) તથા સોમ, યમ, વરુણ અને કુબેર જે
આર લોકપાલોએ સહિત; વળી ઈંદ્ર, સૂર્ય, કાર્તિકેય અને ગણેશ
સહિત; વળી પણ જે ગ્રામ, નગર અને ક્ષેત્રના અધિષ્ઠાયક દેવ-
તાઓ વગેરે છે તે સર્વ પ્રસન્ન થાઓ, પ્રસન્ન થાઓ અને સ-
ખાઓ, ક્ષય પામી નહિ તેવા બાંડારો અને ધાન્યના ઠેઠારો છે
જેઓને એવા થાઓ ! સ્વાહા.

શબ્દાર્થ.

ક્રિમિ-હિતકારી.	આવુ-સહોદર.
કેસર-ઓ.	સુદૃઢ-મિત્ર.
સ્વમજન-સાતિજન.	સંશ્ચિ-સગા.
અધુવર્ગ-પોતાના ગોત્રીઓ પિત્રાત્ર	આમોદ પ્રમોદકારિણુઃ-આમોદ પ્ર-
અસ્મિન્-આ	મોદને કરવાવાળા.
જૂમંડલાયતન-પૃથ્વી ઉપર પોતાના	નિવાસી-વસનારા.
સ્થાનકોને વિષે.	સાધુ સાધ્વી-સાધુ સાધ્વી.
આવકઆવિકાણાં-આવક અને આ-	રોગપસંધિ-રોગ, ઉપસર્ગ.
વિક્રમોનાં.	આધિ.
દુઃખદુર્લિક્ષદૌર્ભનસ્ય-દુઃખ, દુઃકા-	ઉપરામનાય-નિવારણને માટે.
ળ અને ચિત્તની અસ્વસ્થતાના.	અદ્વિ-દોલત
સુદ્ધિ-વંશ વૃદ્ધિ.	આંમદ્યેતસવાઃ-કમ્પાણ અને હિસજે
આદુભૂતાનિ-ઉદયમાં આવેલાં.	પાપાનિ-પાપો.
સ્વમ્યંતુ-શાંત થાઓ.	દુસ્તિતાનિ-અશુભ કર્મો.
સ્વત્રવઃ-મનુષ્યો.	મરણમુખા-મરણ મુખવાળા.
શ્રીમતે-શ્રીમાન.	સ્વાંતિમથાય-સ્વાંતિવાચને.
અમઃ-અમરકાર થાઓ.	સ્વાંતિવિધાયિને-સ્વાંતિ કરવારા.

ત્રેલોકમસ્ય-ત્રણલોકની.

ચુકુર-મુકુટાવડે.

શાંતિઃ-શાંતિનાથ

સેવંતિકરં-શાંતિને કરનારા.

ચુર-તત્ત્વના ઉપદેશ કરનારા.

યેષાં-જેઓના.

દુઃસ્વપ્નદુર્નિમિતાદિ-ખરાબ સ્વપ્ન

અને દુષ્ટ નિમિત્ત વગેરે જેણે એવું

નામઅદુષ્ટ-નામોચ્ચારણ.

શાંતેઃ-શાંતિનાથનું

જનપદ સમધિપ-દેશ, રાજરૂપ અ-
ધિપતિ (અને)

ગોષ્ઠિક પુરમુખ્યાણું-ધર્મ સભાના

સભ્યો અને વગરના મહોટા પુરુષોના

શ્રીજનપદાનાં-દેશોની.

શ્રીગોષ્ઠિકાનાં-ધર્મસભાના સભ્યોની.

શ્રીપૈરમુખ્યાણું-નમરના મહોટા

જનોની.

શ્રીપાર્શ્વનાથાય-શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રણમે.

અમરાધીશ-દેવેન્દ્રોના.

અભ્યર્ચિતાંમયે-પૂજ્યેષ્ઠ છે સર-

ણકમળ જેનાં એવા.

દિશતુ-આપો.

તેષાં-તેઓના.

શુદ્ધે-ધરને વિષે.

દુષ્ટ અદુષ્ટિ-માઘ ગ્રહની મતિ.

સંપાદિત-સંપાદન કરી છે,

હિત સંપત્ત-શુભ લક્ષ્મી જેણે એકું

જયતિ-જયવંત વર્તે છે-

શ્રોસંઘજગત-શ્રીસંઘ, જગત.

રાજસન્નિવેશાનાં-રાજના સર

રહેવાના સ્થાનોનાં,

વ્યાપારભૈરવ-નામ અદુષ્ટ કરીને.

અસદુરેત-ઉદ્ધોષણ કરવી.

શ્રીરામધિપાનાં-રાજરૂપ અધિ-

પતિઓની.

પૈરજનસ્ય-નમરના જનોની,

અલ્પલોકસ્ય-સમસ્ત જીવલોકની.

ૐ પુત્ર-મિત્ર-ભ્રાતૃ-કલત્ર-સુહૃદ્-

૧ ભ્રાતૃ મિત્ર ઇતિ વા પાઠઃ

૨ જાની વાત કહેવા અને પૂછવા એમ હોય તેવા મિત્ર.

સ્વજન—^૧ સંબન્ધિ—બંધુવર્ગસહિતા નિત્ય
^૨આમોદપ્રમોદકારિણુઃ,^૩ અસ્મિન્નશ્રુ ભુમણ્ડ-
 લાય તનનિવાસિ—સાધુસાધ્વીશ્રાવકશ્રાવિ-
 કાણાં ^૪રોગોપસર્ગ^૫ વ્યાધિદુઃખ^૬ દુર્લિક્ષદૌ-
 મ^૭નસ્યો પશમનાય શાંતિર્મ

અર્થ—પુત્ર, ૮ મિત્ર, સહોદર, સ્ત્રી, દોસ્ત, જ્ઞાતિજન, સગ્ગ્રં
 અને સગોત્રીઓ (પિત્રાઈઓ) એ સર્વ નિરંતર આમોદ પ્રમોદને
 કરનારા થાઓ અર્થાત્ સર્વે વિશેષે કરીને પરસ્પર આનંદને ક-
 રવાવાળા થાઓ. વળી આ લોકને વિષે પૃથ્વી ઉપર પોતાનું
 સ્થાનકોને વિષે વસનારા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ-

૧ પુત્ર અને જાત્રિજન વગેરેના શ્રમુર પક્ષવાળા.

૨ સમસ્ત પ્રકારે હર્ષ તે આમોદ અને પ્રકરે હર્ષ તે પ્રમોદ એ
 અને શબ્દ હર્ષવાચક છે તોપણ અધિક આનંદ દેખાડવાને માટે બન્ને
 શબ્દ વાપર્યા છે.

૩ સંતુ ધૃતિ શેષ:

૪ થોડા વખત રહેવાવાળા તાવ વગેરે.

૫ ઘણા કાળ રહેવાવાળા ક્રોધ વગેરે રોગ.

૬ પ્રતિકૂલ વિપાક—અરતિ.

૭ ચિત્તની અસ્વસ્થતા.

૮ સમાન વયવાળા મિત્ર.

ના રોગ, ઉપદ્રવ, વ્યાધિ, દુઃખ, દુષ્કાળ અને ચિત્તની અસ્વસ્થતાના ઉપશમનને માટે (નિવારણ માટે) શાંતિ થાઓ.

ૐ તુષ્ટિ^૧ પુષ્ટિઋદ્ધિ^૨ વૃદ્ધિ^૩ માંગલ્યોત્સવાઃ^૪ ॥

સદા પ્રાદુર્ભૂતાનિ પાપાનિ શામ્યન્તુ^૫ દુરિતા-
નિ, શત્રવઃ પરાઙ્મુખા ભવન્તુ સ્વાહા ॥

ૐ ચિત્તનો સંતોષ, પુષ્ટિ, દોલત, વંશવૃદ્ધિ, કલ્યાણ અને પુષ્ટિસેવો થાઓ. ઉદયમાં આવેલા પાપો નિરંતર શાંત થાઓ (નાશ પામે), અશુભ કર્મફળો શાંત થાઓ. શત્રુઓ અવળા મુખવાળા થાઓ. સ્વાહા.

‘શ્રીમતે શાન્તિનાથાય, નમઃ શાન્તિ-
વિધાયિને; ત્રેલોક્યસ્યામરાધીશ-મુકુટાભ્ય-
ર્ચિતાંઘ્રયે’ ॥ ૧ ॥

૧ શરીરાદિની પુષ્ટિ અથવા પુરૂષાર્થ સાધવાનું સામર્થ્ય.

૨ પુત્ર પૌત્રાદિ પરિવારનો વિસ્તાર અથવા શુભ વસ્તુની વૃદ્ધિ.

૩ ભવન્તુ ઇતિ શેષ:

૪ ડમરૂઋષિ ન્યાયે કરીને ક્રિયાપદ ખાતે ખાણુ જોડવું.

૫ પુત્રના જન્મ વિવાહાદિ મહોત્સવ અને ધર્મકાર્યના મહોત્સવ.

૬ સમવસરણાદિ પ્રશસ્ત ઋદ્ધિવાળા અથવા શોભા-દાંતિવાળા.

૭ અણામ કરતી વખતે ઇંદ્રોના મુકુટાનું પ્રતિબિંબ ભગવંતના ચરણમાં પડે છે માટે મુકુટવડે પૂજાયેલા.

અર્થ:—શ્રીમાન્, પ્રજા દોકની શાંતિને કરનારા, દેવેદ્રોનાં
સુકુટોવડે પૂજયેલ છે ચરણ કમળ જેમનાં એવા શ્રી શાંતિના-
થને નમસ્કાર આપ્યા. ૧

શાન્તિ: શાન્તિકર: શ્રીમાન્, શાન્તિં
દિશતુ મે ગુરુઃ । શાન્તિરેવ સદા તેષાં, યેષાં
શાન્તિર્ગૃહે ગૃહે ॥ ૨ ॥

અર્થ:—શાંતિને કરનારા, તત્ત્વોપદેષ્ટા અને શ્રીમાન્ એવા
શાંતિનાથ પ્રજા મને શાંતિને આપો. જેઓના ઘરને વિષે શાંતિ-
નાથ પ્રજા પૂજય છે તેઓના ઘરે નિરંતર શાંતિજ થાય છે. ૨

ઉન્મૂર્ટરિષ્ટદુષ્ટ-અહગતિદુઃસ્વપ્નદુર્નિમિ-
તાદિ' । સમ્પાદિતહિતસંપન્નામઅહણું
જયતિ શાન્તે: ॥ ૩ ॥

અર્થ:—દૂર કર્યા છે ઉપદ્રવ, દુષ્ટ અહની ગતિ (ખરાબ
સ્થાને અહનું સંક્રમણ), ખરાબ સ્વપ્ન [ઉંટ, મહિપનું આરો-
હણ વગેરેનું સ્વપ્નમાં દેખવું] અને દુષ્ટ નિમિત્ત [ખરાબ
અંગનું ફરકવું] વગેરે જેણે એવું અને સંપાદન કરી છે શુભ
લક્ષ્મી જેણે એવું શાંતિનાથ પ્રભુનું નામઅહણું [નામોચ્ચારણું]
જયવંત વર્તે છે અર્થાત્ ભક્તજનોને સુખ અને શ્રેયને કરનારું છે. ૩

‘શ્રીસંઘજગજનપદ-રાજધિપરાજસ-
ન્નિવેશાનાં । ગોષ્ઠિકપુરમુખ્યાણાં, વ્યાહર-
ણ્યૌવ્યાહરેચ્છાન્તિમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ:—શ્રી સંઘ, જગત, દેશ, રાજરૂપ અધિપતિઓ અને
રાજના રહેવાનાં સ્થાનોનાં તેમજ ધર્મસભાના સભ્યો અને નગરના
મોટા પુરોનાં નામ ગ્રહણ કરીને શાંતિની ઉદ્દેશવણ કરવી. ૪

શ્રીશ્રમાણુસંઘસ્ય શાન્તિર્ભવતુ, શ્રીજનપ-
દાનાં શાન્તિર્ભવતુ, શ્રીરાજધિપાનાં શાન્તિ-
ર્ભવતુ, શ્રીરાજસન્નિવેશાનાં શાન્તિર્ભવતુ,
શ્રીગોષ્ઠિકાનાં શાન્તિર્ભવતુ, ‘શ્રીપૌરમુખ્યા-
ણાં શાન્તિર્ભવતુ, શ્રીપૌરજનસ્ય શાન્તિ-
ર્ભવતુ,

૧ શ્રી સંઘપૌરજનપદ ઇતિ વા પાઠઃ

૨ પુરમુખ્યાણાં ઇતિ પામન્તરે. આ પદ પછી “શ્રી ગમ્હા-
ધિપાનાં શાન્તિર્ભવતુ ગમ્હા અધિપ ત આચાર્ય) ને શાંતિ વાચ્યો”
એ પદ દીકમાં આપેલ છે. શ્રી પરિવારસ્ય શાંતિર્ભવતુ એ ૪૬ પછી
દીકમાં છે.

શ્રી પ્રહલોકસ્ય શાન્તિર્ભવતુ, ઐસ્વાહા ઐ
સ્વાહા ઐશ્રીપાર્શ્વનાથાય^૧ સ્વાહા ।

અર્થ—શ્રી શ્રમણ સંઘને શાંતિ થાઓ, દેશોને શાંતિ થાઓ,
રાજરૂપ અધિપતિઓને શાંતિ થાઓ, રાજના રહેવાનાં સારાં
સ્થાનોને શાંતિ થાઓ, ધર્મસભાના સભ્ય જનોને શાંતિ થાઓ,
નગરના સુખ્ય જનોને શાંતિ થાઓ, નગરના લોકોને શાંતિ
થાઓ, સમસ્ત જીવલોકને શાંતિ થાઓ. ઐ સ્વાહા ઐ સ્વાહા
ૐ શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુને સ્વાહા એટલે આ કુંકુમ, ચંદન, વિ-
લેપન, પુષ્પ, અક્ષત, ધૂપ અને દીપ વગેરે પૂજના સાહિત્યો શ્રી
પાર્શ્વ પ્રભુને સતોષને માટે હો.

શબ્દાર્થ.

એવા શાંતિ:—આ શાંતિપાઠ.

અવમાનેષુ—અંતે (બહુવો.)

શાંતિક્ષરાં—શાંતિ કળશને.

અગુરૂધૂપવાસ—અગર, ધૂપવાસ અને

સ્નાત્રચતુષ્ક્રિયાં—સ્નાત્ર મંડપમાં.

શ્રીશંકસમેત:—શ્રીસંક સહિત હો.

પ્રતિષ્ઠાચાત્રારનાત્રાદિ—પ્રતિષ્ઠા, યા-
ત્રા અને સ્નાત્રાદિને.

કુંકુમચંદનકંપૂર—કેસર, સુખડ, બરાસ

કુસુમાંજલિસમેત:—કુસુમાંજલિ સ-
હિત હો.

શુચિશુચિવપુ:—પવિત્ર છે સરીર

૧ અહીં સ્નાત્રના આરંભને વિષેજ જે પ્રભુનું સ્નાત્ર કરવાનું હોય
તેનું નામ લેવું જોઈએ પરંતુ તેમ નહિ કરતાં અહીં નામ સ્મરણું છે.
વળી લોકોમાં પાર્શ્વ પ્રભુ વિશેષ પ્રાભાવિક હોવાથી તેમનું નામ અ-
હણ કર્યું છે.

પુષ્પવસ્ત્રચંદન-પુષ્પ, વસ્ત્ર, ચંદન.

(અને).

પુષ્પમાલાં-ફૂલની માળાને.

કંઠકૃત્વા-કંઠમાં ધારણ કરીને.

શાંતિપાનીય-શાંતિ કળશના જળને.

દાતવ્ય-નાખવું.

નૃત્યંતિ-કરે છે-નાચે છે.

અષ્ટિપુષ્પવર્ષ-રત્ન અને પુષ્પની વૃષ્ટિ

ગાયંતિ-ગાય છે.

સ્તોત્રાષ્ટિ-સ્તોત્રો.

પદંતિ-ભણે છે.

કલ્યાણભાજ-કલ્યાણને ભજનારા.

જિનાભિષેકે-જિનના સ્નાત્ર મહોત્સવમાં શિવ-કલ્યાણ.

અસ્તુ-હો.

પરહિતનિસ્તા-પરતું હિત કરવામાં

તત્પર.

પ્રયાંતુ-વિશેષે પામો.

સર્વત્ર-બધે.

લોકઃ-જીવલોક.

સિવાદેવી-શિવાદેવી.

નગરનિવાસિની-નગરમાં રહેનારી.

સિવ-કલ્યાણ.

ક્ષયં યાન્તિ-ક્ષય પામે છે.

વિપ્રવક્ત્રયઃ-વિપ્રની વેલડીઓ.

પ્રસન્નતાં-પ્રસન્નતાને.

પૂજ્યમાને-પૂજ્યે છતે.

જેનું એવો.

આભરણાલંકૃતઃ-અલંકારવડે સુ-

શાભિત.

ઉદ્ઘોષયિત્વા-ઉદ્ઘોષણ કરીને.

મસ્તકે-માથે.

ક્રિતિ-એ પ્રકારે.

નૃત્યં-નાટક.

સુજંતિ-કરે છે.

મંગલાનિ-મંગળકારી ગીતો.

ગોત્રાષ્ટિ-વંશના નામો.

મંત્રાન્-મંત્રોને.

હિ-નિશ્ચે.

સર્વ જગતઃ-સર્વ જગતનું.

ભૂતગણાઃ-પ્રાણી સમુદાય.

દોષાઃ-દોષો.

નાશ-નાશને.

સુખીભવતુ-સુખી થાઓ. [માત્ર

તિત્થયરમાયા-નેમિનાથ તીર્થંકરની

તુમ્હ-તમારા.

અમ્હ-અમારું.

અસિવોવસમં-વિપ્રનો નાશ.

છિદ્યતે-છેદાય છે.

મનઃ-મન.

એતિ-પામે છે.

જિનેશ્વરે-જિનેશ્વરને.

કારણ-હેલ.

ધર્મીયાં-ધર્મોને વિષે.

જયંતિ-જન્મવંત વર્તે છે.

પ્રધાન-શ્રેષ્ઠ.

જૈન-જિનેશ્વરનું પ્રવર્તાવેલું.

શાસન-શાસન.

એવા શાન્તિઃ પ્રતિષ્ઠાયાત્રાસ્નાત્રાઘ^૧વસા-
નેષુ^૨ । શાન્તિકલશં ગૃહીત્વા, કુંકુમચન્દનઠ-
પૂરાગુરૂધૂપવાસકુસુમાંજલિસમેતઃ, સ્નાત્રચ-
તુષ્કિકાયાં શ્રીસંઘસમેતઃ, શુચિશુચિ^૩વપુઃપુ-
ષ્પવસ્ત્રચન્દનાભરણાલંકૃતઃ, પુષ્પમાલાં ઝણ્ઠે
કૃત્વા, શાન્તિમુદ્ધોષયિત્વા શાન્તિપાનીય^૪
મસ્તકે દાતવ્યમિતિ^૪ ॥

---

૧ આદિ શબ્દે પાખી, ચૌમાસી અને સંવત્સરી પ્રતિક્રમણને અંતે
અને સર્વ ધર્મધાર્યની સમાપ્તિને વિષે મંગલિકાને માટે અવશ્ય લખ્યો.

૨ પાનીયા ઇતિ શેષ:

૩ શુચિશુચિવસ્ત્રચન્દનાભરણાલંકૃતઃ એવો પાઠ હોય ત્યાં અર્થ
આ પ્રમાણે લેવો-આભાષ્યંતર મળ રહિત (પવિત્ર) શરીર, પવિત્ર (દેવ-
પૂજા યોગ્ય) વસ્ત્ર, ચન્દનાદિ વિશેષન અને આભુષધ, વિંદી વગેરે પરેણી
ચડે સુશોભિત થયો હતો.

૪ સમાપ્તિના અર્થમાં ઇતિ વપરાયેલ છે.

અર્થ—આ શાન્તિપાઠ તીર્થકરોની પ્રતિષ્ઠા, યાત્રા અને સ્નાત્રા-
દિને અતે ભણવો. આ શાન્તિની ઉદ્ધોષણા કેવી રીતે કરવી તે
કહે છે, કે—કેઈ વિશિષ્ટ ગુણવાન્ આવક ઉભો થઈને શાંતિ કળશ
(શાંતિને માટે શુદ્ધ જળથી ભરેલ કળશ) ને ઘડણું કરીને [હાથ
હાથમાં ધારણ કરી જમણો હાથ તેના ઉપર ઢાંકી] કેસર, સુખક,
બરાસ, અગુર, ધૂપવાસ [અગ્નિમાં ધૂપ નાંખવાથી નીકળતી મુ-
ગંધી અથવા કેસર ચંદનાદિના ઘસવાથી નીકળતો મુગંધી પરિ-
મલ] અને કુસુમાંજલિ (પુષ્પથી ભરેલ અંજલિ-ખોળો) સહિ-
ત છતો; સ્નાત્રમંડપને વિષે શ્રી સંઘ સહિત છતો; પવિત્ર છે
શરીર જેનું એવો; પુષ્પ, વસ્ત્ર, ચંદન અને અભંકાર (ઘરેણું)
વડે સુશોભિત છતો; પુષ્પની માળાને ગળામાં ધારણ કરીને
શાંતિપાઠની ઉદ્ધોષણા કરીને શાંતિકળશનું પાણી (સર્વ જનોએ
પોતાના) મસ્તકે નાંખવું.

નૃત્યન્તિ નૃત્યં મણિપુષ્પવર્ષ, સૃજન્તિ
ગાયન્તિ ચ મંગલાનિ । સ્તોત્રાણિ ગોત્રાણિ
પઠન્તિ *મન્ત્રાન્, કલ્યાણુભાજો હિ જિના-
ભિષેકે ॥ ૧ ॥

* અહીં મંત્રો આ પ્રમાણે જાણવા—

ૐ નમો મગવદ અરહત સંતિજિગસસ સિજ્ઞાત મે મગવદ મહા
મહાવિજ્ઞા સંતિ પસંતિ ઉવસંતિ સઘ્નં પાવં પસમેહ તત

અર્થ—કદ્યાણ્યુકત લબ્ય પ્રાણીઓ જિનેશ્વરના સ્નાત્ર મ-
હોત્સવને અંતે નિશ્ચે નાટક કરે છે, (જિનેશ્વર ઉપર) રત્ન
મોતી અને પુષ્પની વૃષ્ટિ કરે છે, મંગળકારી ગીતો ગાય છે,
સ્તોત્રો (જિનસ્તુતિરૂપ) અને તીર્થંકરનાં નામો બોલે છે (અ-
થવા તીર્થંકરનાં વંશો વર્ણવે છે.) અને મંત્રો (અથવા મંત્ર
ગર્ભિત સ્તવો) બોલે છે. ૧

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ, પરહિતનિરતા
ભવન્તુ ભૂતગણાઃ । દોષાઃ પ્રયાન્તુ નાશં,
સર્વત્ર સુખી^૧ભવતુ લોકઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ—સર્વ જગતનું કદ્યાણ્યુ થાઓ, પ્રાણી સમુદાય પા-
રકાનું હિત કરવામાં તત્પર થાઓ, દોષો (વ્યાધિ, દુઃખ અને
દુર્મનપણું વગેરે) વિશેષે નાશ પામે અને જીવલોક સર્વ ઠંકાણે
(સર્વ કાર્યમાં) સુખી થાઓ.

સન્વસન્નાણં દુપયાણં ચઙ્ગપ્પયાણં દેસગામાગરપટ્ટણસ્થેદે
સુપુરિસાણંઈત્થીણં નપુંસગાણં વા સ્વાહા ॥ ઇતિ શાંતિનાયકવિધ્યામંત્રઃ॥

આ તથા પાર્શ્વનાયનો અને મહાવીર પ્રજ્ઞનો વર્ધમાન વિદ્યાનો મંત્ર
વગેરે ગુરુ આશ્નાય વડે બોલી લેવા.

૧ સુખીભવંતુ લોકાઃ ઇતિ પાઠાન્તરમ્.

અહં તિત્થયરમાયા, *સિવાદેવી તુમ્હ
નયરનિવાસિની; અમ્હ સિવં તુમ્હ સિવં,
અસિવોવસમં સિવં ભવતુ સ્વાહા ॥ ૩ ॥

અર્થ—હું નેમિનાથતીર્થંકરની માતા શિવાદેવી તમારા નગરને વિષે વસનારી છું (તમારા નગરને સાન્નિધ્ય કરવાવાળી છું) તેથી માફ કલ્યાણ થાઓ અને (શિવાદેવી નામોચ્ચારણુવડે) તમારું પણ કલ્યાણ થાઓ. વિઘ્નનો નાશ અને કલ્યાણ થાઓ. ૩

ઉપસર્ગાઃ ક્ષયં યાન્તિ, છિદ્રન્તે વિઘ્ન-
વલ્લયઃ । મનઃ પ્રસન્નતામેતિ, પૂજ્યમાને
જિનેશ્વરે ॥ ૪ ॥

અર્થ—જિનેશ્વર પૂજ્યે છતે ઉપસર્ગો ક્ષય પામે છે, વિઘ્નની વેલડીઓ છેદાય છે અને મન પ્રસન્નતાને પામે છે. ૪

સર્વમંગલમાંગલ્યં, સર્વકલ્યાણકાર-

* અહીં દીકાકાર નાગપુરીય ગચ્છી શ્રી ચંદ્રકર્તિ સુરિના શિષ્ય હુષકર્તિસુરી લખે છે કે-શ્રી નેમિનાથ તીર્થંકરની માતા શિવાદેવી કહે છે કે-હું તીર્થંકરની માતા શિવાદેવી વગેરે. આ ઉપરથી આ શાંતિ સ્તવ નેમિનાથ પ્રભુની માતા શિવાદેવી જે માહેન્દ્ર દેવગોષ્ઠિ ગયેલા છે તેમણે રચ્યું એમ સંભવે છે.

(૪૫૮)

ણું । પ્રધાનં સર્વધર્માણાં, જૈનં જયતિ શા-
સનમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ—સર્વ મંગળિકાને વિષે મંગળકારી, સર્વ કલ્યાણકારકારણ અને સર્વ પ્રમેણે વિષે શ્રેષ્ઠ એવું જૈન (જિનેશ્વરનું પ્રવ-
તવિહું) શાસન જયવંત વર્તે છે. ૫

ઈતિશ્રીબૃહસ્પતિસ્તવ સમ્પૂર્ણમ્.

—*—

અથ સંયારાપોરિસિ*

શબ્દાર્થ.

નિસીદ્ધી—પાપ વ્યાપારનો લાગ કરીને. નમો—નમસ્કાર દો.

ખમાશ્રમણાણું—ક્ષમાશ્રમણોને.

ગાયમાઈણું—ગૌતમ સ્વામી વગેરે.

મહામુણીણું—મોટા મુનિઓને.

આણ્ણાણુક—આણા આપો.

જિહ્વિજ્જા—હે વદ સાધુઓ !

પરમ ગુરુ !—શ્રેષ્ઠ ગુરુઓ.

ગુરુગુણું—મોટા ગુણરૂપ.

રયણ્ણેહિં—રત્નોવરે.

મંદિયસરીરા—શોભિત છે શરીર.

બહુ પડિપુમા—સગભગ સંપૂર્ણ અથ જી.

જેનાં એવા.

પોરિસિ—પોરિસી.

* સાધુ અને રાત્રી પોસક કરનાર આવક રાત્રીનો પહેલી પોરિસિમાં સ્વાખ્યાય કરીને પોરિસિ પૂર્ણ થયે સંચારો કરવા માટે (સાવન માટે) ગુરુ મહારાજ સન્મુખ આણા માગવાને અર્થ આવે છે તે વખતે કરવાનું વિધિ આ સૂત્રમાં વર્ણવેલ છે.

રાઈય સંધારએ-રાત્રી સંખંધી સં-
ધારાને.

બાહુવહાલેષુ-હાથને ઓશિકું ક-
રીને.

પાયપસારણુ-આકાશમાં પગ પ્રસા-
રવાને.

ભૂમિ-ભૂમીનને.

સંડાસા-ઠાંચણોને.

દાયપડિલેહા-શરીરનું પડિલેહણ કરે.

ઊસાસનિરંભણા-આસોસ્વાસ રંધીને.

આલોએ-ભૂએ.

મે-મારા.

પમાઓ-મરણુ.

દહરસ-શરીરનું.

રયણીએ-રાત્રીને વિષે.

સર્વ-સર્વને.

તિવિહણુ-ત્રિવિધે.

ચત્તારિ-ચાર.

અરિહંતા-અરિહંતો.

સાહુ-સાધુઓ.

ધર્મ-ધર્મ.

સરણુ-શરણુરૂપ.

અરિહંતે-અરિહંતોને.

સાહુ-સાધુઓને.

ધર્મ-ધર્મને.

અલિપ્ત-મુખવાદ-ભૂદુઃ ખોલવું.

ઠામિ-કરૂં છું.

સંધાર-સંધારો કરવાની-સુવાચી.

વામપાસેણુ-ડાબા પડખે.

કુકુડી-કુકુડીની પેટે.

અતરંત-અસમર્થ હતો.

પમજાએ-પુંજે.

સંકોર્ષ્ય-સંકેતીને.

ઉવકૃતે-પાસું ફેરવતાં.

દવ્યાઈઉવઓગ-દ્રવ્યાદનો ઉપયોગ-

ગ કરે.

જઈ-જો.

હુજા-થાય.

ઈમરસ-આ.

ઈમાઈ-આ.

આહારમુવહિદહ-આહાર, ઉપ-

કરણ અને શરીર.

વોસિરિઅ-વોસરાવ્યું-ત્યાગ કર્યું છે.

મંગલ-મંગલરૂપ છે.

ચિહ્ન-ચિહ્ન ભગવંતો.

કેવલિપજતો-કેવળીએ પ્રરૂપેલ.

લોચુતમા-લોકને વિષે હિતમ છે.

પવજામિ-અંગીકાર કરૂં છું.

સિદ્ધે-સિદ્ધોને.

કેવલિપજુતા-કેવળીએ પ્રરૂપેલ.

પાણાઈવાય-પ્રાણાતિપાત-અવિરત.

આરિષ્ટ-મેહુણ-ચેરી, બી સેવન.

દ્વિચુમ્બનું—દ્રવ્યની ચૂમ્બા (પરિગ્રહ)	કોહું માણું—ક્રોધ, માન.
આય લોભ—માયા, લોભ.	પિબળું—પ્રેમ.
તહા—તેમજ.	દોસ—દ્વેષ.
કલહ—કલેશ.	અબલખખાણું—અબ્યાખ્યાન-આળ.
પેમુન્ન—ચાડી.	રઈઅરઈસમાઉત્ત—રતિ, અરતિવડે
પરપરિવાય—પરપરિવાદ.	યુક્ત.
આયામોસ—માયામૃષાવાદ.	મિચ્છતસક્ષ—મિથ્યાત્વ-શલ્ય.

નિસીહી નિસીહી નિસીહી, નમો ખ-
માસમણાણું ગોયમાઈણું મહામુણીણું^૧ ॥

અર્થ—પાપ વ્યાપારનો ત્યાગ કરીને (વાર વ્રણ) મ્હોટા
અનિઓ એવા ગૌતમસ્વામી વગેરે ક્ષમાશ્રમણોને નમસ્કાર થાઓ.

આણુજાણુહ જિઠ્ઠિ (ઠ)જમ ! આણુમ-
ણુહ પરમગુરૂ ! ગુરૂગુણુરયણેહિ મંડિયસરીરા!
બહુપડિપુન્ના પોરિસિ, રાઈયસંચારએ
ઠામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે વૃદ્ધ (વડિલ) સાધુઓ ! આજ્ઞા આપો, મ્હોટા
શુશ્રૂષ રત્નોવડે મુશોભિત છે શરીર જેનાં એવા હે શ્રેષ્ઠ ગુરૂ-

૧ આ પાઠ પછી એક નવકાર તથા કરંમિલતે સ્ત્ર એ પ્રમાણે
અનુક્રમે ત્રણ વાર બોલવાનું છે.

ઓ ! આજ્ઞા આપો ! પોરિસી લગભગ સંપૂર્ણ થઈ છે, હું રાત્રિ સંબંધી સંથારો કરું છું. ૧

આશુબાણુહ સંથારં, બાહુવહાણુણ વા-
મપાસેણું । ¹કુક્કુડિપાયપસારણુ, અતરંત પ-
મજ્જએ ભૂમિં ॥ ૨ ॥

સંકેદઅ સંકાસા, ઉવ્વટંતે અ કાય-
પડિલેહા । દંવાઇઉવઓગં², ઊસાસનિરંભ-
ણુલોએ³ ॥ ૩ ॥

અર્થ—સંથારાની આજ્ઞા આપો ! (ગુરૂ મહારાજ આજ્ઞા આપે એટલે) હાથને ઓશીકું કરીને ડાબા પડખે, કુકડીની પેઠે આકાશમાં પગ પ્રસારવાને અસમર્થ છતો જમીનને પુંજે [પું-

૧ જેમ કુકડી ઉંચા પગ રાખીને સૂવે છે તે માફક સાધુને સૂતર રહેવું જોઈએ અને તેમ સૂવાને અસમર્થ હોય તો પછી જમીન પુંજે પગ નીચે રાખે.

૨ દ્રવ્યાદિનો ઉપયોગ આપે એટલે દ્રવ્ય થકી, હું કાણ છું—સાધુ કે ગૃહસ્થ ? એમ વિચારે. ક્ષેત્ર થકી, હું ઉપર છું કે નીચે ? એમ વિચારે. કાળથકી, રાત્રિ છે કે દિવસ ? એમ વિચારે. બાવ થકી, મને લઘુસંજ્ઞા વગેરેની બાધા છે કે નહિ ? એમ વિચારે.

૩ નિદ્રા દૂર થવા પછી, ગુરૂશ્રીના બાધા દાળવા દ્વારા પુંજને જ-

જીને ત્યાં પગ રાખે છે) અને દીંચણા સકેચીને સૂવે અને
 પામું ફેરવતાં શરીરનું પહિલેહણ કરે. વળી (ભગવું હોય ત્યારે)
 દ્રવ્યાદિનો ઉપયોગ કરે (તેમ છતાં નિદ્રા ઉડે નહિ તો) શ્વા-
 સોશ્વાસ રૂંધીને (નિદ્રા દૂર કરવાને જતા આવતા લોકોને)
 જૂએ છે. ૨-૩

૧જઇ મે હુજજ પમાઓ, ઈમરસ દેહ-
 રિસમાઈરયાણીએ । આહારમુવહિદેહં, સવ્વં
 તિવિહેણુ વોસિરિયં ॥ ૪ ॥

હારે જાય ત્યાં ચોરાદિનો ભય હોય તો એક સાથે જો જાય: તેમાં એક
 ખારણામાં ઉભો રહે અને બીજો લઘુશર્કાદ ખાધા ટાળે. શિકારી જના-
 વરોનો ભય હોય તો એક સાથે ત્રણ જાય: તેમાં એક ખારણામાં ઉભો રહે,
 બીજો શરીરની ખાધા ટાળે અને ત્રીજો તેની પાસે રક્ષણ તરીકે ઉભો
 રહે જે લઘુશર્કાદ ખાધા ટાળનારને વધારે વાર થાય તો ખારણામાં ઉભો
 રહેલ સાધુ પોતાને રથાને બીજા સાધુને ઉભો રાખીને પોતે તે ખાધા ટા-
 ળનાર પાસે જઈને જગાડીને તેડી લાવે. પછી ધર્માચરિ પ્રતિક્રમીને સદ્ગત
 આનંદપ્રાપ્ત લખ્ખિવાળા જે મુનિ હોય તે ચૌદ પૂર્વ સુત્રોનો પાઠ કરે. તેવી
 શક્તિના અભાવે શક્તિ મુજબ ઓધું ઓધું ગણે; ઓખામાં ઓછી તથા
 આથા ગણે. તેટલી પથ્ય ગણવાને અશક્ત હોય તો પછી સ્મર રહે.

—ઓશનિયુક્તા.

૧ અહીંથી ૧૭ ગાથા પર્યંતની હકીકત રાત્રે સૂતી વખતે આવકે પથ્ય
 નિચારવાની છે.

અર્થ—જો આ રાત્રિને વિષે મારા આ શરીરનું મરણ થાય તો આહાર, ઉપકરણ અને શરીર વગેરે સર્વ ત્રિવિધે કરીને (મન, વચન અને કાયાવડે) વેસરાવું છે. ૪

ચત્તારિ મંગલં—અરિહંતા મંગલં, સિદ્ધા મંગલ; 'સાધૂ મંગલં, કેવલિપન્નતો ધમ્મો મંગલં ॥ ૫ ॥

અર્થ—ચાર મને મંગળરૂપ છે—અરિહંતો માંગલિક છે, સિદ્ધો માંગલિક છે, સાધુઓ માંગલિક છે અને કેવળીએ પ્રરૂપેલ ધર્મ શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ) મંગલિક છે. ૫

ચત્તારિ લોગુત્તમા—અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા; સાધૂ લોગુત્તમા, કેવલિપન્નતો ધમ્મો લોગુત્તમો ॥ ૬ ॥

અર્થ—ચાર લોકને વિષે ઉત્તમ છે—અરિહંતો લોકમાં ઉત્તમ છે, સિદ્ધો લોકમાં ઉત્તમ છે, સાધુઓ લોકમાં ઉત્તમ છે અને કેવળીએ પ્રરૂપેલ ધર્મ લોકમાં ઉત્તમ છે. ૬

ચત્તારિ સરાણું પવજ્જમિ—અરિહંતે સરાણું પવજ્જમિ, સિદ્ધે સરાણું પવજ્જમિ;

સાહુ સરણું પવજ્જમિ, કેવલિપણુતં ધ-
મ્મં સરણું પવજ્જમિ ॥ ૭ ॥

અર્થ—હું ચારને શરણુ તરીકે અંગીકાર કરું છું—અરિહં-
તોને શરણુ અંગીકાર કરું છું, સિદ્ધોને શરણુ અંગીકાર કરું છું,
સાધુઓને શરણુ અંગીકાર કરું છું અને કેવળિએ પ્રરૂપેલ ધર્મને
શરણુ અંગીકાર કરું છું. ૭

પાણાઈવાયમલિઅં, ચોરિક્કં મેહુણું ઠ-
વિણુમુચ્છં । કોહં માણું માયં, લોભં પિજ્જં
તહા દોસં ॥ ૮ ॥

કલ્હં અબ્ભખખાણું, પેમુન્નં રહઅર-
ઈસિમાઉત્તં । પરપરિવાયં માયા—મોસં મિ-
ચ્છત્તસલ્લં ચ ॥ ૯ ॥

અર્થ—પ્રાણાતિપાત [હિંસા], મૃષાવાદ, ચોરી, મૈથુન્ય
(સ્ત્રી સેવન), દ્રવ્ય (ખન-ધાન્યાદિ પુદ્ગલિક વસ્તુ) ની મૂર્ચ્છા,
ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ તેમજ દ્વેષ, કલેશ, અભ્યાખ્યાન
(પરને આળ દેવું), ચાહી અને રતિ અરતિવડે યુક્ત, પરપરિ-
વાદ, માયામૃષાવાદ અને મિથ્યાત્વશબ્દ. ૮-૯

શબ્દાર્થ.

વોસિરિસુ-વોસરાવ.

મુખમગ્ગ-મોક્ષમાર્ગના.

વિચ્છેદ્ધ-અંતરાય કરનારા.

નિમ્બેણાઇ-કારણભૂત.

પાવહાણાઇ-પાપસ્થાનોને.

અહં-હું.

મે-મારું.

અનરસ કરસઇ-અન્ય કોઇનો.

અદીણમણ્ણો-અગ્લાન ચિત્તવાળો.

અણુસાસઇ-શિખામણુ આપે.

અપ્પા-આત્મા.

સંસા-આક્રીના.

સંજોગલખણા-સંયોગ લક્ષણવાળા.

જિવેણ-જીવે.

દુખપરંપરા-દુઃખની શ્રેણી.

સંજોગ સંખંધ-સંયોગ સંખંધ.

તિવિહેણ-ત્રિવિધે.

અરિહંતો-અરિહંત,

દેવો-દેવ છે.

મુસાહુણો-મુસાધુઓ.

જિણુવણુત્ત-તીતરાગ દેવે પ્રરૂપેલ.

દમ્મ-એ પ્રકારે.

મએ-મેં.

ખમિઅ-ખમાવીને.

મઇ-મારે વિષે.

ઇમાઇ-આ.

સંસગ્ગ-ગમનને વિષે.

દુગ્ગમ્-માઠી ગતિના.

અદ્ધરસ-અદાર.

એગો-એક ધું.

નત્થિ-નથી.

કોઇ-કાઇપણ.

એવં-એ પ્રકારે.

અપ્પાણું-આત્માને.

સાસઓ-સાધતો.

નાણુદંસણુસંજુઓ-તાન દર્શન યુક્ત.

આહિરાક્ષાવા-આલક્ષાવો.

સંજોગમૂલા-સંયોગ છે મૂળ કારણ.

પત્તા-પાત કરી. [જેનું એકી.

તમ્હા-તે કારણ માટે.

સંવં-સર્વ.

વોસિરિઅ-વોસિરાબો.

મહુ-મહારા.

જવજીવં-જીવિત પર્યંત.

ગુરુણો-ગુરુઓ,

તત્તં-તત્ત્વ.

સમ્મત્તં-સમ્યક્ત્વ.

ગાહિઅ-ગ્રહણ કર્યું.

ખમાવિઅ-ખમાતે.

ખમહુ-ખમો.

જીવહ-સર્વ.

જીવહસાખ-સિક્કની સાક્ષી પૂર્વક.

જીવહ-મારે.

કરમવસ-કર્મ વશયકી.

જામંત-જામે છે.

જીવહનિ-મને પણ.

જા-જે.

જા-અધાયું.

જાએણ-વચનવડે.

જાવ-પાપ.

કર-કરાયું.

કુકડ-પાપ.

જીવનિકાય-જીવ નિકાયોને.

આલોયણહ-આલોયણ.

વધરભાવ-વૈરભાવ

અઉદહરાજ-ચૌદ રાજલોક ક્ષેત્રમાં.

ખમાવિઆ-ખમાવ્યા.

ખમંત-ખમો.

મણેણ-મનવડે.

જા-જે.

ભાસિય-બ્રાહ્મણ.

કાયેણ-કાયાવડે.

મિચ્છામિ-મારું મિચ્છા થાઓ.

તસ્સ-તે.

વોસિરિસુ ઈમાઈ, મુખખમગસંસ-
આવિગ્ધમૂઆઈ । દુગઈનિખંધાણાઈ, અઠ્ઠા-
રસપાવઠાણાઈ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—મોક્ષમાર્ગના ગમનને વિષે અંતરાય કરનારા અને
આડી ગતિના કારણભૂત એવા એ પૂર્વોક્ત અદાર પાપસ્થાનોને
(હે આત્મા !) તું વોસરાવ (ત્યાગ કર). ૧૦

એગોહં નત્થિ મે કોઈ, નાહમન્નસ્સ
કસ્સઈ । એવં અદીણુમાણુસો, અપાણુમ-
ણુસાસઈ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હું એકલો છું, મહારં કોઈ નથી, હું અન્ય કોઈ પશુનો નથી; એ પ્રકારે અગ્નિન ચિત્તવાળો (સાવધાન ચિત્તવાળો) આત્માને શિખામણ આપે. ૧૧

એગો મે સાસઓ અપ્પા, નાણુદંસ-
ણુસંજુઓ । સેસા મે બાહિરા ભાવા, સંવે
સંજોગલખખણા ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—શાસ્વતો (સદા કાળ-નિત્ય રહેનારો) અને જ્ઞાન દર્શન યુક્ત, એક મારો આત્મા છે. બાકીના સંયોગ લક્ષણવાળા સર્વ ભાવો મારાથી બાહ્ય અર્થાત્ મારાથી જૂદા છે. ૧૨

સંજોગમૂલા જીવેણુ, પત્તા દુખખપરં-
પરા । તમહા સંજોગસંબંધં, સંવં તિવિહેણુ
વોસિરિઅં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—સંયોગ (ધન કુટુંબાદિક) છે મૂળ કારણ જેનું એવી દુઃખની શ્રેણી જીવે પ્રાપ્ત કરી છે તે માટે સંયોગનો સંબંધ મેં ત્રિવિધે (મન, વચન, કાયાએ) વોસિરાવ્યો છે. ૧૩

અરિહંતો મહ દેવો, જવજજીવં^૨સુસા-

---

૧ દ્રવ્ય થકી-ધન, ધાન્ય, કુટુંબાદિના મેલાપ અને ભાવથકી વિષય ક્રિયાદિના મેલાપ.

૨ સમ્યક્ જ્ઞાન અને ક્રિયાવાળા આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિ.

હુણે ગુરુણે । જિણપણુતં 'તત્તં', ઈચ્છિ સ-
મ્મત્તં મચ્છે ગહિચ્છં ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—યાવજ્જીવ સુધી અરિહંત મહારા દેવ છે, સુસાધુ-
ઓ મહારા ગુરુ છે, વીતરાગ દેવે પ્રરૂપેલ તત્ત્વ મને માન્ય છે,
એ પ્રકારે સમ્યક્ત્વને મેં ગ્રહણ કર્યું છે. ૧૪

ખમિચ્છ ખમાવિચ્છ, મઘ ખમિચ્છ^૨
સંવહ જીવનિકાય; સિદ્ધહ સાખ આલોચ-
ણુહ, મુજ્ઝહ વઘર ન ભાવ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—સર્વ જીવ નિકાયેને ખમાવીને અને ખામીને મારે
વિષે સર્વ અપરાધો ખમો. સિદ્ધની સાક્ષી પૂર્વક હું આલોચના
કરું છું, મારે કોઈની સાથે વૈરભાવ નથી. ૧૫

સંવે જીવા ઉમ્મવસ, ચઉદ્ધરાજ ભ-
મંત । તે મે સંવ ખમાવિચ્છા, મુજ્ઝવિ તેહ
ખમંત ॥ ૧૬ ॥

---

૧ દયા મૂળ અને વિનય મૂળ તત્ત્વ અથવા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર
અને તપરૂપ તત્ત્વ.

૨ ખમહુ ઇતિ પાઠાન્તર

(૪૬૯)

અર્થ—સર્વ જીવો કર્મવશથી થોડા રાજલોકને વિષે લભે છે તે સર્વને મેં ખમાવ્યા છે. મને પણ તેઓ ખમો. ૧૬

જં જં મણેણ બહ્ધં, જં જં વાએણ
ભાસિયં પાવં । જં જં કાએણ કયં, મિ-
ચ્છામિ દુક્કં તસ્સ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—જે જે પાપ મનવડે બંધાયું, જે જે પાપ વચન વડે બોલાયું અને જે જે પાપ કાયાવડે કરાયું છે તે માફ પાપ ફેગટ થાઓ અર્થાત્ તે પાપનો મિચ્છામિ દુક્કડ હઉં છું. ૧૭

ઇતિ સંસ્તારક વિધિ સંપૂર્ણમ્.

॥ અથ શ્રીરત્નાકરપંચવિંશિકા પ્રારંભ ॥

—*o*—

શાબ્દાર્થ.

અર્થ—મોક્ષ રૂપ.

શ્રિયાં—વક્ત્રીના.

મંગલ કેલિસન્ન !—માંગલિક ક્રીડા.

નરેન્દ્ર દેવેન્દ્ર—રાગ્નઓ અને દેવેન્દ્રોવડે

ના ગદ્ય સમાન

નતાંધ્રિયકા !—નમસ્કાર કરાયાં છે અ-

* આ વીતરાગ દેવની સ્તુતિરૂપ પચ્ચીશી શ્રી રત્નાકરસૂરિએ બનાવેલી હોવાથી તેનું નામ રત્નાકરપંચવિંશિકા કહેવાય છે. શ્રી રત્નાકર સૂરિ ચૌદમા સૈકામાં થઈ ગયા છે. તેઓ દીક્ષા લીધા બાદ પરિશ્રદ્ધધારી

સર્વજ્ઞ !-હે સર્વજ્ઞ પ્રભુ !

સર્વાતિશયપ્રધાન !-સર્વ અતિ-

સયો વડે શ્રેષ્ઠ [કળાના ભંડાર.

જ્ઞાનકલ્પાનિધાન-કેવળ જ્ઞાન અને

દૃષ્ટાવતાર !-કર્ણુના અવતાર

દુર્વારસંસાર-દુઃખે નિવારણ કરી

શકાય એવા સંસારના

શ્રીવીતરાગ-હે શ્રી વીતરાગ પ્રભુ

મુખભાવાત્-ભોળા (અજ્ઞાન)

ભાવથી

વિજ્ઞપયામિ-વિનતિ કરું છું

કિં-શું

લીલાકલિત:-ક્રીડાએ મુક્ત

પિત્રો:-મા બાપની

જલપતિ-બોલે છે

તથા-તેમ

કથયામિ-કહું છું

નિજશય-પોતાના અભિપ્રાયને

તવાગ્રે-તમારી આગળ

દાન-દાનને

શાલિ શીલ-મુંદર શીયળ વ્રત

અલિતમ-તપ્યો-કથોં

રણુ કમળ જેનાં એવઃ

ચિરં-લાંબાકાળ સુધી

જય-જય પામે

જગત્રયાધાર !-ત્રણુ જગતના આધાર-

ધારભૂત

વિકારવૈદ્ય !-વિકારોને નાશ કર-

વામાં વૈદ્ય સમાન

ત્વયિ-તમારે વિષે, તમોને

વિજ્ઞ-જ્ઞાનવંત

પ્રભો !-પ્રભુ

કિંચિત્-કાંઈક

ખાલ-ખાળકની

ખાલ:-ખાળક

પુર:-આગળ, પાસે

નિર્વિકલ્પ:-વિકલ્પ રહિત

યથાર્થ-સત્ય રીતે

નાથ !-હે નાથ

સાનુશય:-પશ્ચાત્તાપ સહિત જોતે

દત્ત-દાધું

પરિશીલિત-પાઠ્યું

તપ-તપ

શુભ:-ઉત્તમ

હતા પણ પાછળથી પરિગ્રહ લાગ કરીને શુદ્ધ નિર્ગ્રંથ થયા ત્યારે પોતાના
દોષોનો નિખાલસપણે પશ્ચાત્તાપ કરવા માટે આત્મનિંદાગર્ભિત આ સ્તુતિ
તેમણે રચી એવી કિંવદંતી ચાલે છે. આ ગ્રંથની સંસ્કૃત દીકા અમારે
તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલ “સ્તુતિગ્રંથસાવચ્ચરિકઃ” ગ્રંથમાં છપાયેલ છે.

ભાવ:-ભાવ-ભાવના.

અભવત્-થયો.

અસ્મિન્-આ.

આનં-અમણ કંયું.

મુદૈવ-દાગટજ.

અમિના-અમિ વડે.

દુઃ-ડાયાલો.

લોભાપ્ત-લોભ નામના.

અસ્ત-અગાધેલો છું.

માયા જાલેન-કપટ રૂપ બતાવડે.

અદ્વ-અધાધેલો છું.

કથ-કેવી રીતે.

ત્યાં-તમોતે.

અપિ-પણ.

ભવે-ભવને વિષે.

મયા-મેં

અહો-આશ્ચર્યે.

દુઃ-અળેલો.

કોધમયેન-કોધ રૂપી.

દુષ્ટેન-દૂર.

મહોરંગેણુ-મોટા સર્પ વડે.

અભિમાનાજગરેણુ-અભિમાન

રૂપી અજગર વડે.

અસ્મિ-છું.

ભવે-ભવનું.

શ્રેયઃ શ્રિયાં મંગલકેલિસત્ર !, નરેન્દ્ર-
દેવેન્દ્રનતાંઘ્રિપદ્મ !; સર્વજ્ઞ ! સર્વાતિશય-
પ્રધાન !, ચિરંજય જ્ઞાનકલાનિધાન ! ॥૧॥

અર્થ:-મોક્ષરૂપ લક્ષ્મીના માંગલિક કીડાના ગૃહ (ઘર)
સમાન ! રાજાઓ અને દેવેન્દ્રોવડે નમસ્કાર કરાયા છે ચરણકમલ
જેનાં એવા ! સર્વ (ત્રિશ) અતિશયોવડે કરીને શ્રેષ્ઠ ! કેવળ
જ્ઞાન અને કળાના (જ્ઞાન રૂપ કળાના) ભંડાર ! એવા છે સર્વજ્ઞ
પ્રભુ ! તમે ચિરકાળ જય પામો. ૧

જગત્રયાધાર ! કૃપાવતાર !, દુર્વારસં-

સારવિકાર વૈઘ !; શ્રીવીતરાગ^૧ ! ત્વયિ મુગ્ધ-
ભાવા-દ્વિશં ! પ્રભો^૨ ! વિજ્ઞપયામિ કિં-
ચિત્ ॥ ૨ ॥

અર્થ:—ત્રણ જગતના આધારભૂત ! કર્ણાના અવતાર !
હુએ નિવારણ કરી શકાય એવા સંસારના વિકારો (સંસારરૂપ
રોગ) ને નાશ કરવામાં વૈઘ સમાન ! વિશેષ જ્ઞાનવંત ! એવા
હે શ્રી વીતરાગ પ્રભુ ! તમારે વિષે (તમોને) હું ભોળાભાવ
(અજ્ઞાનભાવ) થકી કાંઈક વિનંતિ કરું છું. ૨

કિં બાલસીદ્ધાકલિતો ન બાલઃ, પિત્રોઃ
પુરો જ્ઞપતિ નિર્વિકલ્પઃ ?; તથા યથાર્થં
કથયામિ નાથ !, નિજશયં સાનુશયસ્ત-
વાય્મે ॥ ૩ ॥

અર્થ:—બાળકની કોડાએ કરીને યુક્ત અને વિકલ્પ રહિત
એવો બાળક માબાપની પાસે શું (સત્યવચન) નથી બોલતો ?
અર્થાત્ બોલે છે જ. તવી રીતે હે નાથ ! પશ્ચાન્તાપે કરી સ-
હિત છતો હું તમારી આગળ મારા-પોતાના અભિપ્રાયને સત્ય
રીતે કહું છું. ૩

દત્તં ન દાનં પરિશીલિતં ચ, ન શાલિ
શીલં ન તપોઽભિતપ્તં । શુભો ન ભાવોઽપ્ય-
ભવદ્ ભવેઽસ્મિન્, વિભો ! મયા ભ્રાન્તમહો
મુધૈવ ॥ ૪ ॥

અર્થ:—હે પ્રભુ ! મેં દાન દીધું નથી, વળી મુંદર શિયલ-
વ્રત પાળ્યું નથી, તપ તપ્યો [કર્યો] નથી અને ઉત્તમ ભાવ પણ
થયો નથી. અહો ઇતિ આશ્ચર્ય ! આ ભવ (જન્મ) ને વિષે મેં
દ્રોગટ જ ભ્રમણ કર્યું. ૪

દુઘોઽગ્નિના ક્રોધમયેન દુષ્ટો, દુષ્ટેન
લોભાઽપ્યમહોરગેણ; ઘસ્તોઽભિમાનાજગરે-
ણ માયા—જલેન બદ્ધોઽસ્મિ કથં ભજે
ત્વામ્ ? ॥ ૫ ॥

અર્થ:—ક્રોધરૂપ અગ્નિવડે હું બળેલો છું, દુષ્ટ [ક્રૂર] લોભ
નામના મોટા સર્પવડે હું ડંખાયેલો [ડસેલો] છું, અભિમાન
રૂપી અજગરવડે હું ગળાયેલો છું અને માયારૂપી જાળ [પાશ]
વડે હું બંધાયેલો છું; તેથી તમોને હું શી રીતે ભજું ? ૫

---

૧ ઘસ્તોઽસ્મિ માનાજગરેણ ઇતિ પાઠાન્તરે.

શબ્દાર્થ.

કૃત-કર્તુ.

દહ લોકે-આ લોકમાં

મુખ-મુખ.

અમૂ-અયુ.

કેવલ-કલ્પ.

જન્મ-જન્મ-અવતાર.

જ્ઞે-જ્ઞે.

મન્યે-હું માનું છું.

યત્-જે કારણે માટે.

ત્વદાસ્ત્ય-તમારા મુખથી.

લાભાત-લાભ થકી.

મહાનંદરસ-મહોટા આનંદના રસને.

તદ્-તે કારણે માટે.

ત્વતઃ-તમારી પાસેથી.

ઈર્ક-આ.

આપ્ત-પ્રાપ્ત કરી.

ભૂરિ-બહુ.

પ્રમાદ-પ્રમાદ રૂપ.

નિદ્રાવશતઃ-નિદ્રાના વશ થકી.

તત્-તે.

અગતઃ-આગળ.

પૂર્વકરૈમિ-હું પોકાર કરું.

પરત્યનનાથ-ખીનને છેતરવાને.

જનરંજનાથ-લોકને ખુશી કરવાને.

વિદ્યાધ્યયન-વિદ્યાનો અભ્યાસ.

અમુતહિત-પરલોકમાં હિતકારી કાચ.

લોકેશ-હે લોકના ઇશ્વર

મે-મને.

અસ્માદશાં-અમારા જવાનો.

એવ-નિઃસે.

જિનેશ-હે જિનેશ્વર !

ભવપૂરણાથ-ભવોને પૂર્ણ કરવા માટે.

મનઃ-મન.

મનોમત્રત !-મુંદર આ ચરણવાળા.

પીયૂષમયૂષ-ચંદ્રના.

કૃત-કર્તુ.

કઠોર-કઠોર છે.

અશ્વતઃ-પથર થકી.

મુદુપ્રાપ્ત-અતિ દુઃખે પ્રાપ્ત થઈ

શકે એવી.

રત્નત્રય-રત્નત્રયી-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર

ભવભ્રમેણ-ભવમાં ભ્રમણ કરવા

વડે.

ગત-ગમ.

કસ્ય-કોની.

નાયક-હે સ્વામી.

વૈરાગ્યરંજઃ-વૈરાગ્યનો રંજ.

ધર્મપિદેશઃ-ધર્મનો ઉપદેશ.

વાદાય-વાદને માટે.

કિથદ્-કેટલુંક.

જુએ-કહું.

સ્વં-પોતાનું.

સુખં-સુખને.

નેત્રં-નેત્રને.

ચેતઃ-ચિત્તને.

પરાપાય-પરનું કટ.

ભવિષ્યામિ-થઈશ.

વિભો-હે પ્રભુ.

હાસ્યકરં-હાસ્યકારક વૃત્તાંત.

પરાપવાદેન-પર નિંદા વડે.

સદોષ-દોષવાળું.

પરસ્ત્રીજનવીક્ષણેન-પરની સ્ત્રીઓને
જોવા વડે.

વિચિંતનેન-ચિંતવવા વડે.

કથં-કેવી રીતે.

અહં-હું.

કૃતં મયાઽમુત્થિતં ન ચેહ, લોકેઽપિ
લોકેશ ! સુખં ન મેઽભૂત્ ; અસ્માદૃશાં દેવ-
લભેવ જન્મ, જિનેશ ! જજ્ઞે ભવપૂરણાય. ૬

અર્થ:-હે લોકના ઇશ ! મેં પરભવમાં હિતકારી કર્મ ન
કર્યું વળી આ લોકમાં પણ મને સુખ ન થયું, તો હે જિનેશ્વર !
અમારા જેવાનો જન્મ ફક્ત ભવોને પૂર્ણ કરવા માટે જ થયેલ
અર્થાત્ ભવની સંખ્યાની ગણતરી માટેજ અમે જન્મ ધારણ કર્યો. ૬

મન્યે મનો યન્ન મનોઞ્જવૃત્ત !, ત્વદા-
સ્થપીયૂષમયૂખલાભાત્ ; કૃતં મહાનન્દરસં-
કઠોર-મસ્માદૃશાં દેવ ! તદ્દશમતોઽપિ ॥૭॥

અર્થ:—હે સુંદર (મનને આનંદદાયક) આચરણવાળા !
હે દેવ ! જે કારણ માટે અમારા જેવાનું મન, તમારા મુખ રૂપી
અંદ્રના લાલ થકી મોટા આનંદના રસને ન દ્રવ્યું (મોટા
આનંદવડે રસરૂપ ન થયું) તે કારણ માટે તે (અમારા જેવા
પુરુષોનું મન) પત્થર થકી પણ કઠોર છે એમ હું માનું છું. ૭

ત્વતઃ સુદુષ્પ્રાપ્યમિદં મયાઽપ્તં, રત્ન-
ત્રયં ભૂરિભવબ્રમેણુ; પ્રમાદનિદ્રાવશતો ગતં
તત્, કસ્યાગ્રતો નાયક ! પૂત્કરૌમિ ? ॥૮॥

અર્થ:—હે સ્વામી ! ઘણા લવમાં બ્રમણુ કરવાવડે અતિ
દુષ્પ્રાપ્ય (ઘણા કષ્ટે પ્રાપ્ત થઈ શકે) એવી આ રત્નત્રયી
(જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર રૂપી) ને મેં તમારી પાસેથી પ્રાપ્ત
કરી હતી, તે પ્રમાદરૂપ નિદ્રાના વશ થકી ગઈ (જતી રહી);
તો હવે હું કોની આગળ પોકાર કરું ? ૮

વૈરાગ્યરંગઃ^૧ પરવંચનાય, ધર્મોપદેશો
જનરંજનાય; વાદાય વિદ્યાઽધ્યયનં ચ મેઽભૂ-
ત્, કિયદ્ બ્રુવે ? હાસ્યકરં સ્વમીશ ! ॥૯॥

અર્થ:--હે ઇશ ! મારો વૈરાગ્યનો રંગ ખીન્નઓને દેખતર-
વાને માટે થયો, મારો ધર્મનો ઉપદેશ લોકને ખુશી કરવાને
માટે થયો અને મારો વિદ્યાનો અભ્યાસ વાદવિવાદ કરવા માટે
થયો. મારું-પોતાનું હાસ્યકાન્ક વૃત્તાંત કેટલુંક કહું ? ૯

પરાપવાદેન મુખં સદોષં, નેત્રં પરસ્ત્રી-
જનવીક્ષણેન; ચેતઃ પરાપાયવિચિન્તનેન,
કૃતં ભવિષ્યામિ કથં ? વિભોઽહમ્ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:--હે પ્રભુ ! પરની નિંદાવડે મેં મુખને દોષવાળું
કર્યું, પરની સ્ત્રીઓને જોવાવડે મેં નેત્રને દોષવાળું કર્યું અને
પરનું કષ્ટ ચિંતવવાવડે મેં ચિત્તને દોષવાળું કર્યું તો હું કેવી
રીતે થઇશ-મારું શું થશે ? ૧૦

શબ્દાર્થ.

વિડંબિત-વિડંબના પમાડી.
ઘસ્મરણિ-રોગની પીડાત્તી.
સ્વં-મારા આત્માને.
પ્રકાશિત-પ્રકાશ કર્યું.
ભવતઃ-તમોને
સર્વં બધું.
વેત્સિ-જાણો છો.
અન્યમત્રૈઃ-અન્ય મંત્રો વડે.

ચત્સમર-જે કામદેવ રૂપ.
દશાવશાત્-દશાના વશ થકી.
વિષયાંધ્રેન-વિષયોમાં અંધ એવા મેં
તદ્-તે.
હિયેત્ર-સન્નિધી.
સ્વયમેત્ર-પોતેજ.
ધ્વસ્તઃ-નાશ કર્યો-અવગણના કરી
પરમેષ્ઠિમંત્રઃ-પરમેષ્ઠી મંત્ર

કુશાભવાકયૈઃ-કુશાભના વાક્યો
વડે,

કર્તુઃ-કરવાને,

કુદેવ સંગાત્-કુદેવના સંગથી,

હી-વિરમયે, ખેદે

વિમુચ્ચ-મુક્તિને,

ભવન્ત-તમોને,

મૂઢધિયા-મૂઢ બુદ્ધિવાળા,

કટાક્ષવક્ષાજ-કટાક્ષ, રતન,

કટીતટીયાઃ-કટી પ્રદેશ સંગ્રામી,

વિલાસાઃ-વિલાસોને,

વકત્રનિરીક્ષણેન-મુખ જોવા વડે,

ચઃ-જે,

રાગલયઃ-રાગનો લેશ,

શુદ્ધ સિદ્ધાન્ત-પવિત્ર સિદ્ધાન્ત રૂપી,

ધૈતઃ-ધૈયો,

તારક-હે ભવ સમુદ્ર થરી તારનાર,

અંગ-શરીર,

અણુઃ-સમૂહ,

નિર્મલઃ-સ્વચ્છ,

કલાવિલાસઃ-કળાનો વિલાસ,

પ્રભુતા-મોટાઈ-હકુરાઈ,

કૌ-કોઈ

અહંકાર કદર્ચિતઃ-અહંકાર વડે કદર્ચના પામેલો છું.

નિહતા-હાંડી દીધી,

આગમોક્તિઃ-આગમની વાણી,

વૃથા કર્મ ફોગટ કાર્ય,

અવાંછિ-છત્છડ્યું,

ભતિભ્રમઃ-બુદ્ધિનો વિભ્રમ,

દગ્લક્ષ્યગત-દ્રષ્ટિ લક્ષ્યમાં આવેલા

ધ્યાતા-ધ્યાન કર્યું,

હૃદન્તઃ-હૃદયમાં,

ગલીરનાલિ-મંલીર નાલિ (અને)

સુદશાં-ભીઓના,

લોલેક્ષણા-ચપળ નેત્રવાળી ભી

ઓનાં,

માનસઃ-મન સંગ્રામી,

વિલમ્બઃ-લાગેલો છે,

પયોધિમધ્યે-સમુદ્રમાં,

અગાત્-ગયો,

કિન્-શું,

ચન્-સુંદર,

ગુણાનાં-સદ્ ગુણોનો,

કઃ-કોઈ,

સ્ફુરત પ્રમા-સ્ફુરાયમાન છે કાંઈ

જેની જોતી,

તથાપિ-તોપણ,

વિહમ્બિતં યત્સ્મરવસ્મરાર્તિ--દશાવ-

શાત્સ્વં વિષયાન્ધલેન^૧; પ્રકાશિતં તદ્ ભવતો
હિયૈવ સર્વજ્ઞ ! સર્વં સ્વયમેવ વેત્સિ. ॥૧૧॥

અર્થ:—હે સર્વજ્ઞ ! વિષયોમાં અંધ થયેલા એવા મેં કા-
મદેવરૂપી રોગની પીડાની દશાના વશ થકી જે મારા આત્માને
વિડંબના પમાડી તે તમોને-તમારી પાસે લબ્ધથીજ મેં પ્રકાશ
કર્યું-પ્રકટ કર્યું છે. તમે પોતે જ તે સર્વ જાણો છો. ૧૧

દેવસ્તોઽન્યમન્ત્રૈઃ પરમેષ્ઠિમન્ત્રઃ, કુશાસ્ત્ર-
વાક્યૈર્નિહતાઽગમોક્તિઃ । કર્તું વૃથા કર્મ કુ-
દેવસંગા,--દવાંછિ હી નાથ મતિબ્રમો મે ૧૨

અર્થ:—હે નાથ ! બીજા મંત્રોવડે કરીને પરમેષ્ઠી મંત્ર
(નવકાર મંત્ર) નો મેં નાશ કર્યો-અબગણના કરી, કુશાસ્ત્રનાં
વાક્યોએ કરીને આગમ (સિદ્ધાન્ત) ની વાણી હણી નાંખી-ઢાંકી
છીપી અર્થાત્ સાંભળી નહિ, અને કુદેવના સંગથી નિષ્ફળ કાર્ય
કરવાને મેં ઇચ્છ્યું. તેથી ખેદ થાય છે કે મારો બુદ્ધિનો વિબ્રમ
થયો છે. ૧૨

વિમુચ્ય દૃગ્લક્ષ્યગતં ભવન્તં, દ્યાતા

૧ અંતર્યામીત્વપ્રાપ્તિવૈભુતિકાલપ્રત્યયાગમેન, વિષ્ણુવત્રાન્ધાશ્ચ
મતિ પ્રાકૃતલક્ષણેનેતિ કશ્ચન તત્ત્વ પ્રાકૃતગન્ધસ્પર્શભાવાત્,
ચુરલાદેરાકૃતિગણુવાચ્ય નાલપ્રત્યયદુર્લભના.

મયા મૂઢધિયા હૃદન્તઃ; કટાક્ષવક્ષોઞ્ગભીર-
નાભિ-કટીતટીયાઃ સુદૃશાં વિલાસાઃ ॥૧૩॥

અર્થઃ—મૂઢ બુદ્ધિવાળા મેં દ્રષ્ટિ લક્ષ્યમાં આવેલા—પ્રત્યક્ષ
એવા આપને મૂકીને હૃદયને વિષે કટાક્ષ, સ્તન, ગંભીર નાભિ
અને કટી પ્રદેશ સંબંધી સ્ત્રીઓના વિલાસોનું ધ્યાન કર્યું છે. ૧૩

દોલેક્ષણાવકત્રનિરીક્ષણેન, યો માનસો^૧
રાગલવો વિલગ્નઃ; ન શુદ્ધસિદ્ધાન્તપયોધિ-
મધ્યે ધૌતોઽધ્યગાત્તારક ! કારણું કિમ્? ૧૪

અર્થઃ—હે તારક (ભવસમુદ્રથકી તારનાર)! અપણ ને-
ત્રવાળી સ્ત્રીઓનાં મુખ જોવાવડે મનસંબંધી જે રાગનો લેશ
[અંશ] વિશેષ પ્રકારે લાગેલો છે તે પવિત્ર સિદ્ધાન્ત રૂપી સમુ-
દ્રમાં ધોયો છતો પણ ગયો નહિ, ત્યાં શું કારણ છે ? ૧૪

અંગં ન ચંગં ન ગણુઃ ગુણનાં, ન
નિર્મલઃ કેઽપિ કલાવિલાસઃ; સ્પુરત્પ્રભા^૨ન
પ્રભુતા ચ કેઽપિ, તથાઽધ્યહંકારકદર્થિતોઽ-
હમ્. ॥ ૧૫ ॥

૧ માનસે એવો પાઠ હોય ત્યાં “મનને વિષે” એવો અર્થ કરવો.

૨ પ્રધાનપ્રભુતા ઇતિ પાઠાન્તરે.

(૪૮૧)

અર્થ:—મારું શરીર સુંદર નથી, સફળશોનો સમૂહ મારામાં નથી, કોઈપણ સ્વસ્થ કળાનો વિલાસ નથી અને સ્કુરાયમાન છે કાંતિ બેની એવી કોઈ પણ ઠકુરાઈ (મોટાઈ) નથી; તો પણ હું અહંકાર વડે કદર્થના પામેલો છું.

શબ્દાર્થ.

આયુ:—આયુષ્ય.

આશુ—શીઘ્ર.

ગત—ગઈ.

ના—ન ગઈ.

યત્ન:—પ્રયત્ન.

ધર્મે—ધર્મમાં

મહા મોહવિડંબના—મોટા મોહવડે મે—મારું.

વિડંબના.

કટુગી:—કડવી વાણી.

આધારિ—ધારણ કરી.

ત્વયિ—તમે

પરિસ્કરુ—અતિ પ્રકટ.

ધિક્—ધિકાર હો.

દેવપૂજ—દેવની પૂજા.

આદ્ય ધર્મ:—આવકનો ધર્મ

લબ્ધ્યા—પામીને.

સમસ્ત—મધુ.

વિલાપ તુલ્ય—વિલાપ તુલ્ય.

અસત્યુ—અસત્ય.

કલ્પદ્રુ—કલ્પ વૃક્ષ અને.

રપૃહા—વાંછાની.

ગલતિ—ભ્રમ છે.

પાપ બુદ્ધિ:—પાપની બુદ્ધિ.

વય:—અવસ્થા.

વિષયાભિલાષ:—વિષય વાસના.

લૈષ્મન્ય વિધૌ—ગૌષ્મની વિધિમાં.

સ્વામિન્—હે સ્વામી.

મે—મારું.

વિરાનાં—નાસ્તિકોની.

અપિ ઈયં—પણ, એવી.

કલ્પે—કાનમાં.

કેવલાકે—કેવળ જ્ઞાનરૂપ સૂર્ય સમાન.

સત્યપિ—છતે પણ.

મામ્—મને.

પાત્રપૂજ—સુપાત્રની પૂજા.

સાધુ ધર્મ:—સાધુનો ધર્મ.

માનુષ્ય—મનુષ્ય ભવ.

અરણ્ય—જંગલમાં કરેલ.

ચક્રે—કરી.

કામધેનુ—કામધેનુ.

ચિંતામણિષુ—ચિંતામણી રતને,

વિષે

આતિઃ-પીડા	જૈન ધર્મે-જૈન ધર્મને વિષે.
સ્ફુટ શર્મદે-પ્રકટ સુખ આપનાર	જિનેશ !-હે જિનેશ્વર.
વિમૂઢભાવ-મૂઢપણાને.	સદ્ભોગ લીલા-સારા ભોગની લીલા.
રોગ કીલા-રોગની જવાબા.	ધનાગમઃ-ધનની પ્રાપ્તિ
નિધનાગમઃ-મરણની પ્રાપ્તિ.	દારા-સ્ત્રી.
દારા-કેદખાતું.	નરકસ્થ-નરકના.
ચિત્તે-ચિત્તને વિષે.	વ્યચિતિ-ચિંતવું.
નિત્ય-હમેશા.	મયકા-મેં.
અધર્મેન-અધર્મે.	

આયુર્ગલિત્યાશુ ન પાપબુદ્ધિ-ર્ગતંવયો
નો વિષયાભિલાષઃ; યત્નશ્ચ ભૈષજ્યવિધૌ
ન ધર્મે, સ્વામિન્મહાભોહવિડમ્બના મે. ૧૬

અર્થઃ-હે સ્વામી ! મારું આયુષ્ય શીઘ્ર જાય છે પણ પા-
પની બુદ્ધિ જતી નથી, મારું વય (અવસ્થા-કુમ્ભર) ગયું પણ
વિષયની વાસના ગઈ નહિ, વળી ઔષધની વિધિમાં પ્રયત્ન કર્યો
પણ ધર્મને વિષે યત્ન કર્યો નહિ; એ કારણથી મોટા મોહવડે
(મારી) વિડંબના-કષ્ટ થઈ. ૧૬

નાત્મા ન પુણ્યં ન ભવો ન પાપં,
મયા વિટાનાં કટુગીરપીયમ્; 'આધારિ કણ્ઠે'

૧ અધારિ ઇતિ વા પાઠઃ, આધારિ પાઠમાં આહ ઉપસર્ગ
લાગેલો છે.

ત્વયિ કેવલાર્કે, પરિસ્પૃટે સત્યપિ દેવ !

ધિહૂ. મામ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:—હે દેવ ! આત્મા (પરમાત્મા) નથી, પુણ્ય નથી, ભવ (પુનર્જન્મ) નથી અને પાપ નથી; એ પ્રકારે વિષયલુપ્ત જનોની કડવી વાણી, કેવળજ્ઞાનવડે સૂર્ય સમાન (અથવા કેવળ જ્ઞાનરૂપ સૂર્યસમાન) એવા તમે અતિ પ્રકટ છો તે પણ મેં કા-
નને વિષે ધારણ કરી (સાંભળી) માટે મને ધિક્કાર હો ! ૧૭

ન દેવપૂજન ન ચ પાત્રપૂજન, ન શ્રાદ્ધધ-
ર્મશ્ચ ન સાધુધર્મઃ; લખ્ઠ્વાડપિ માનુષ્યમિદં
સમસ્તં, કૃતં મયાઽરણ્યવિલાપતુલ્યમ્. ૧૮

અર્થ:—મેં દેવની પૂજા ન કરી વળી સુપાત્રની પૂજા ન કરી; શ્રાવક ધર્મ ન પાળ્યો વળી સાધુ ધર્મ ન પાળ્યો. આ મનુષ્ય જન્મ પામીને પણ મેં બધું અરણ્યમાં કરેલ વિલાપ તુલ્ય કર્યું. ૧૮

ચક્રે મયાઽસત્સ્વપિ કામધેનુઃ,—કલ્પ-

૧ અહીં અસત્સુ ને કેકાણે સત્સુ એવો પાઠ હોય ત્યાં આ પ્રમાણે અર્થ કરવો—કામધેનુ, કલ્પવૃક્ષ અને ચિંતામણિ રતન મને પ્રાપ્ત થયે છો તે પણ મેં (આત્મિક) આર્તધ્યાન કર્યું પરંતુ પ્રકટ રીતે સુખ આપનાર એવા જ્ઞેનધર્મને વિષે (સ્પૃહા) ઇચ્છા ન કરી; તો હું જિનેશ્વર ! મારી મૂર્ખાઈ તું જો.

દ્રુચિન્તામણિષુ સ્પૃહાર્તિઃ; ન જૈનધર્મે સ્પુ-
ટશર્મદેડપિ, જિનેશ ! મે પરથ વિમૂઢભા-
વમ્ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:—હે જિનેશ્વર ! મેં અસત્ય એવા પણ કામધેનુ,
કલ્પવૃક્ષ અને ચિંતામણિ રત્નને વિષે વાંચ્યાની પીડા કરી (અ-
ર્થાત્ કામધેનુ વગેરે અસત્ય પદાર્થો મેળવવા માટે) મન આક-
ર્ષાયું) પરંતુ પ્રકટ રીતે સુખને આપનાર જૈન ધર્મને વિષે
વાંચ્યા કરી નહિ. મારા વિશેષ પ્રકારના મૂઢપણને તમે જુઓ ! ૧૯

સદ્ભોગલીલા ન ચ રોગકીલા, ધનાગમે
ના નિધનાગમશ્ય; દારા ન કારા નરકસ્ય
ચિત્તે, વ્યચિન્તિ નિત્યં મયકાધમેના ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—અધમ એવા મેં હમેશાં ચિત્તને વિષે સારા સારા
ભોગ (સંસાર સુખ) ની લીલા ચિંતવી પણ એ રોગોની જ્વાળા
છે એમ ન ચિંતવ્યું (વિચાર્યું), ધનની પ્રાપ્તિ ચિંતવી પણ
એ મરણની પ્રાપ્તિ તુલ્ય છે એમ ન ચિંતવ્યું, સ્ત્રીઓ ચિંતવી
પરંતુ એ નરકના કેદખાના (નરકના બંધનરૂપ) છે એમ ન
ચિંતવ્યું. ૨૦

શબ્દાર્થ.

સ્થિત—રહેવાયું.

સાધો:—સાધુના.

હૃદિ—હૃદયને વિષે.

સાધુ વૃત્તાત્—સારા આચરણથી.

પરોપકારાત્-પરોપકાર કરવા થકી.	યશઃ-યશ.
અર્જિત-હિપાજ્યો.	તીર્થોદ્ધરણાદિ કૃત્ય-તીર્થોદ્ધાર વન- ગેરે કાર્ય.
મુધા-ફાગટ.	વૈરાગ્ય રંગઃ-વૈરાગ્યનો રંગ.
હારિત-ગુમાચ્યો.	દુર્જનાનાં-દુર્જનોનાં.
ગુરુદિતેષુ-ગુરુના વચનોમાં.	શાંતિઃ-સમભાવ.
વચનેષુ-વચનોને વિષે.	ભમ-મને.
અધ્યાત્મ હેશઃ-અધ્યાત્મ જ્ઞાનનો	તાર્થઃ-તરવા યોગ્ય, તરવો.
અંશ	અય-આ.
કથંકાર-કેવી રીતે.	પૂર્વે-પૂર્વના.
ભવાર્થઃ-ભવસાગર.	અકારિ-કર્યું.
ભવે-ભવને વિષે.	આગામિ જન્મનિ-આવતા ભવને વિષે.
મુહ્ય-પુણ્ય.	ઈદશઃ-એવો.
કરિષ્યે-કરીશ.	નષ્ટા-નાશ પામ્યા.
યદિ-જો, જો કારણ માટે.	ભાવિભવત્રયી-અવિષ્ય એ ત્રણે ભવા- વા-અથવા.
તેન-તેથી.	પૂજ્ય !-હે પૂજ્ય.
ભૂતોદ્ભવત્-ભૂત, વર્તમાન (અને)	ચરિત-ચરિત્રને.
કિં-શું.	જદપામિ-કહું.
સુધાભુક્ટ-હે દેવ !	ત્રિજગત્સ્વરૂપ-ત્રણ જગતનાં સ્વરૂપનું.
ત્વદગ્રે-તમારી પાસે.	કિયદ્-શું માત્ર.
સ્વકીય-પોતાના.	અત્ર-અહીં-તમારે વિષે.
યત્તમાત્-જો કારણ માટે.	દીનોદ્ધાર-દીનજનોનો ઉદ્ધાર કરવામાં પુરુષરઃ-અગ્રેસર.
નિરુપકઃ-નિરૂપણ કરનારા.	નાસ્તે-નથી.
એતદ્-આ માફ ચરિત્ર.	કૃપા પાત્ર-કૃપાનું ભાજન-દેવા કરવા
દીનોદ્ધાર-દીનજનોનો ઉદ્ધાર કરવામાં પુરુષરઃ-અગ્રેસર.	
ત્વદપરઃ-તમારાથી બીજો કાંઈ.	
અદ-અઃ-મારાથી બીજો કાંઈ.	

અત્રજને-આ લોકને વિષે.

યોગ્ય.

જિનેશ્વર !-હે જિનેશ્વર.

એતાં-આ પ્રત્યક્ષ સંસારની.

ન યાયે-માગતો નથી.

શ્રિયં-લક્ષ્મીને.

કિંતુ-પરંતુ.

અહીં-હે અરિહંત.

કેવલ-ફક્ત.

અહો-આશ્ચર્યે.

સદ્ગોષ્ઠિ રતન-સમ્યક્ત્વ રતને. શિવ-મોક્ષ દળને આપનાર.

ત્રીરતનાકર !-મોક્ષ લક્ષ્મીના સમુદ્ર મંગલૈકનિલય ! મંગળના અદ્વિતીય

એયસ્કરં-કલ્યાણ કરક

સ્થાન રૂપ.

પ્રાર્થયે-માયું છું.

સ્થિતં ન સાધોર્હદિ સાધુવૃત્તાત્, પરો-
પકારાન્ન યશોઽર્જિતં ચ; કૃતં ન તીર્થોદ્ધ-
રણાદિકૃત્યં, મયા મુધા હારિતમેવ જન્મ ॥૨૧

અર્થ:-મેં સારા આચરણથી સાધુ પુરૂષના હૃદયમાં ન રહેવાયું (અર્થાત્ સારા આચરણવડે સાધુ પુરૂષનું ચિત્ત મેં પ્રસન્ન કર્યું નહિ), પરોપકાર કરવા થકી મેં યશ ન ઉપાર્જન કર્યો વળી તીર્થોદ્ધાર વગેરે કાર્ય મેં કર્યું નહિ; તેથી મેં ફાગ-
ટજ જન્મ મુખાવ્યો છે. ૨૧

વૈરાગ્યરંગો ન ગુરૂદિતેષુ, ન દુર્જનાનાં
વચનેષુ શાન્તિઃ; નાધ્યાત્મલેશો મમ કેઽપિ
દેવ !, તાર્યઃ કથંકારમયં ભવાબ્ધિઃ ॥૨૨॥

અર્થ:—હે દેવ ! ગુરૂના વચનોને વિષે (ગુરૂના ઉપદેશવડે) મને વૈરાગ્યનો રંગ ન થયો, દુર્જનોનાં વચનોને વિષે મને શાંતિ (સમભાવ) ન થઈ અને અધ્યાત્મ જ્ઞાનનો અંશ કાંઈ પણ મને થયો નહિ; તો આ ભવસાગર શી રીતે મારે તરવો ? ૨૨

પૂર્વે ભવેઽકારિ મયા ન પુણ્ય-માગામિ-
જન્મન્યપિ નો કરિષ્યે; યદીદૃશોઽહં મમ તેન
નષ્ટા, ભૂતોહ્લવહ્લૌવિભવત્રયીશ ! ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—મેં પૂર્વભવમાં પુણ્ય ન કર્યું અને આવતા જન્મને વિષે પણ નહિ કરીશ, જે કારણ માટે હું એવો છું; તે કારણથી મારા ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય એ ત્રણે ભવો નાશ પામ્યા—નિષ્કળ ગયા. ૨૩

કિં વા મુધાઽહં બહુધા ^૧સુધાભુક,
પૂજ્ય ! ત્વદગ્રે ચરિતં સ્વકીયમ્; જલપામિ
યસ્માત્ ^૨ત્રિજગત્સ્વરૂપ—નિરૂપકસ્ત્વં કિ-
યદેતદત્ર ॥ ૨૪ ॥

^૧ સુધાભુકપૂજ્ય ! એ પ્રકારે સમાસાન્ત પદ લઈએ ત્યારે હે દેવોને પૂજ્ય ! એવો અર્થ થાય છે.

^૨ ત્રિજગત્સ્વરૂપ ! હે ત્રણ જગત છે સ્વરૂપ જેનું એવા અને નિરૂપક: સર્વજ્ઞ, એવા બે પદો જૂદા પણ લઈ શકાય છે.

અર્થ:—અથવા તો હે દેવ ! હે પૂજ્ય ! તમારી પાસે મારા પોતાના ચરિત્રને બહુ પ્રકારે ફેાગટ હું શું કહું ? જેઁકારણ માટે ત્રણ જગતના સ્વરૂપનું નિરૂપણ કરનારા તમે છો; તો અહીં (તમારે વિષે) આ-મારું ચરિત્ર શું માત્ર છે ?-૨૪

શાર્દૂલવિકીરિત છંદઃ

હીનોદ્ધારધુરન્ધર-સ્ત્વદપરો નાસ્તે મદન્યઃ
કૃપા-પાત્રં નાત્ર જને જિનેશ્વર ! તથાઽપ્યે-
તાં ન યાચે શ્રિયમ્; કિંત્વર્હન્નિદમેવ કેવલ-
મહો સદ્બોધિરત્નં શિવં, શ્રીરત્નાકર ! મં-
ગલૈકનિલય ! શ્રેયસ્કરં પ્રાર્થયે ॥ ૨૫ ॥

અર્થ:—હે જિનેશ્વર ! હીન (હુઃખી) જનોનો ઉદ્ધાર કરવામાં ધુરન્ધર (અગ્રેસર) તમારાથી ખીજે કોઈ નથી અને આ લોકમાં મારાથી ખીજે કોઈ કૃપાનું પાત્ર નથી તો પણ પ્રત્યક્ષ લક્ષ્મી (સંસાર લક્ષ્મી) ને હું માગતો નથી. પરંતુ અહો ઇતિ આશ્ચર્યે ! હે અર્હન્ દેવ ! મોક્ષલક્ષ્મીના સમુદ્ર ! હે માંગળિકના અદ્વિતીય સ્થાનરૂપ ! મોક્ષરૂળને આપનાર અને કલ્યાણકારી એવા આ સમ્યક્ત્વ રત્નનેજ રૂકત હું માગું છું. ૨૫

અથ *પચ્ચખખાણુનિ.

શબ્દાર્થ.

ઉગ્ગએ સૂરે-સૂર્ય-ઉગ્ગે છતે.

નમુક્કાર સહિઅ-નમસ્કાર સહિત.

મુહિસહિઅ-મુહી સહિત.

પચ્ચખખામિ-પચ્ચખખાણુ કર્ણધું.

અકિવિહપિ-આરે પ્રકારના.

આહાર-આહારને.

* પ્રત્યાખ્યાન (પચ્ચખખાણુ) શબ્દનો અર્થ ત્યાગ કરવું અને પાળવું એમ બે પ્રકારે થાય છે, તે આ પ્રમાણે-અવિરતિપણાના સ્વરૂપ પ્રત્યે પ્રતિ-પ્રતિકૂળપણે આ-આગાર મર્યાદાકરણ સ્વરૂપે કરીને આખ્યાન-કહેવું છે જેને વિષે તે પ્રત્યાખ્યાન. અથવા પ્રતિ-આત્મ સ્વસ્વરૂપ પ્રત્યે આ-અભિવ્યાપીને અનાશંસારૂપ ગુણનું કરણ તેનું આખ્યાન-કહેવું કથન છે જેને વિષે તે પ્રત્યાખ્યાન. અથવા પરલોક પ્રતિ પ્રત્યે, આ ક્રિયા-યોગાર્થે શુભાશુભ ફળનું કથન છે જેને વિષે તે પ્રત્યાખ્યાન. આ પચ્ચ-ખખાણુ મૂળ ગુણરૂપ અને ઉત્તર ગુણરૂપ એવા બે ભેદ છે. મૂળગુણ પચ્ચ-ખખાણુના બે ભેદ છે-દેશથી અને સર્વથી, તેમાં સર્વથી મૂળગુણ પચ્ચ-ખખાણુ પંચ મહાવ્રત રૂપ તે સાધુને હોય અને દેશથી મૂળગુણ પચ્ચ-ખખાણુ પંચ અણુવ્રત રૂપ તે શ્રાવણને હોય. સર્વથી ઉત્તરગુણ પચ્ચખખાણુ પિંડવિશુદ્ધિ, પાંચ સમિતિ, આર લાવના, આર પ્રકારનો તપ, આર પ્ર-તિમા અને અકિત્રલ વગેરે અનેક પ્રકારે છે; તે સાધુને હોય અને દેશથી ઉત્તરગુણ પચ્ચખખાણુ અનાગતાદિ દશ પ્રકારનું યથાયોગ્ય રીતે હોય. તે દશ ભેદ આ પ્રમાણે છે-૧ અનાગત પચ્ચખખાણુ (પર્યુષણાદિ પર્વમાં ગુરૂ, જ્ઞાન વગેરેનું દૈયાવચ્ચ કરવાના કારણે અગાઉથી અકૃમાદિ તપ કરે તે), ૨ અતિક્રાન્ત (પર્યુષણાદિપર્વમાં વૈશ્વવચ્ચાદિ કાન્ણે તપ ન થયો હોય તો પછીથી કરે તે), ૩ કૌટિસહિત (ઔવિહાર ઉપવાસાદિ પચ્ચ-ખખાણુ કર્યું હોય તે પૂરૂ થત' તેવું જ બીજું પચ્ચખખાણુ કરીથી કરે તે), ૪ નિયત્રિત (પુષ્ટ નિરોગી કે જ્ઞાનપણે ગમે તેમ હોય તો પણ અમુક દિવસે અમુક તપ કરીશ એવો અગાઉથી નિયમ લઈ ધારેલ દિવસે કરે

અસણું-અસન.

પાણું-પાણી.

ખાઈમં-ખાદિમ.

સાઈમં-સ્વાદિમ.

અન્નતથ-શિવાય.

અણાભોગેણું-અણનણુતાં.

સહસાગારેણું-સહસાત્કારે.

મહત્તરાગારેણું-મ્હોટા લાભને અથે

સવ્યસમાહિવત્તિયાગારેણું-સર્વ વોસિરામિ-ત્યાગ કરું છું,

તે. આ પચ્ચખખાણુ પહેલા સંઘયણુવાળા દશપૂર્વી અને જિનકલ્પીને હણું હાલ વિચ્છેદ થયું છે), ૫ અનાગાર (આગાર રાખ્યા વિના પચ્ચખખાણુ કરે તે), ૬ સાગાર (આગાર સહિત), ૭ નિરવશેષ (ચાર પ્રકારના આહાર અને અણાહાર વસ્તુનું પચ્ચખખાણુ કરે તે), ૮ પરિમાણુકૃત (દત્તિ, કવળ કે ધરની સંખ્યા ધારે તે), ૯ સાંકેતિક (સંકેત એટલે અંગુઠાદિ ચિન્હ વડે કરી પચ્ચખખાણુ ધારે તે), અને ૧૦ અદ્દાપચ્ચખખાણુ (કાળના પરિમાણુવાળું પચ્ચખખાણુ તે અદ્દાપચ્ચખખાણુ, તે નમુસ્કારસી આદિ દશ ભેદ છે, જે આ પુસ્તકમાં સવિસ્તર આવશે). આ પચ્ચખખાણુના ૧૪૭ ભાંગા છે તે સામાયકત્વતના ૪૯ ભાંગા અગાઉ કહી ગયા છીએ તે પ્રકારના ૪૯ ભાંગાને અતીત, અનાગત અને વર્તમાનકાળના ભેદ ત્રણ ગુણા કરવાથી થાય છે. પૂર્વોક્ત સાંકેતિક નામનું નવમું પચ્ચખખાણુ આઠ ભેદ છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અંગુઠસહિય (મુઠીમાં અંગુઠો રાખું ત્યાં સુધી), ૨ મુઠિ સહિય (મુઠી વાળી રાખું ત્યાં સુધી), ૩ ગંઠસહિય (ગંઠ બાંધી રાખું ત્યાં સુધી), ૪ ધરસહિય (ધરે નાઉં ત્યાં સુધી), ૫ પ્રસ્વેદસહિય (શરીરે પરસેવાના ખિંદુ નિકળે ત્યાં સુધી), ૬ ઉરસાસસહિય (શ્વાસોશ્વાસ લઉં અથવા જીવું ત્યાં સુધી), ૭ થિયુક સહિય (વાસણે ચોટેલા પાણીના ખિંદુ સૂકાય ત્યાં સુધી) અને ૮ જોષખખસહિય (દીવા પ્રચુખની જ્યોતિ રહે ત્યાં સુધી); આ પચ્ચખખાણુ પોરિસી આદિના પચ્ચખખાણુની સાથે સાથે કરાય છે. પચ્ચખખાણુ પૂરું થયું હોય અને ભોજન સામગ્રી તૈયાર ન હોય અથવા કાર્ય પ્રસંગે જમવાને દીલ હોય ત્યારે આવા પચ્ચખખાણુ માંહેનું કાર્ષ પણુ કરી શકાય છે અને

સમાધિ નિમિત્તક ઔષધાદિ પોરિસિં-પહોર દિવસ ચડે ત્યાં સુધી-
કારણે. સાઠપોરિસિં-દોઢ પહોર સુધી.
પચ્ચન્ન કાલેણુ-વખતની ખખર નહિ દિસામોહણુ-દિશાને વિપર્યાસ થયાથી
પડવાથી સાહુવયણુ-સાધુનું વચન સાંભળને.
પુરિમંડુ-દિવસના પ્રથમના અર્ધ ભાગ સુધી.

નમુકકારસહિયમુઠ્ઠિસહિનું.

ઉગગ્ગે સૂરે, નમુકકારસહિયં મુઠ્ઠિ-

પોરસી આદિ પચ્ચખખાણુ ન હોય તો પણ થાય છે. સાધુને મંડળાએ-
ગુરૂ વગેરે ન આવ્યા હોય અથવા સાગારિકાદિનું કારણ હોય ત્યારે અભિ-
પ્રહરૂપ સંકેત પચ્ચખખાણુ થાય છે.

૧ રાષ્ટ્રપ્રતિક્રમણ કરતાં તપચિંતવણીના કાલિસ્તગ્ન વખતે અમુક-
પચ્ચખખાણુ કરીશ એમ ધારી લેવું અને પછી ગુરૂ મુખે અગર સ્થાપના-
ચાર્ય સન્મુખ પચ્ચખખાણુ કરી લેવું. અને દેરાસરમાં દેવ સન્મુખ પણ
પચ્ચખખાણુ લેવું. જે પ્રભાતનું પ્રતિક્રમણ ગુરૂ રાથે ઉપાશ્રયે ન કર્યું
હોય તો ગુરૂ મહારાજને વાદીને પચ્ચખખાણુ લેવું. આ પચ્ચખખાણુ લેવા
આશ્રયી ચૌભંગી આ પ્રમાણે જાણવો-૧ ગુરૂ પચ્ચખખાણુના જાણ અને
શ્રાવક પણ જાણ, ૨ ગુરૂ જાણ અને શ્રાવક અજાણ, ૩ ગુરૂ અજાણ અને
શ્રાવક જાણ (એ ત્રણ ભંગ શુદ્ધ જાણવા) તથા ૪ ગુરૂ અને શ્રાવક
બંને અજાણ (આ ભંગે પચ્ચખખાણુ અશુદ્ધ જાણવું). આ પચ્ચખખાણુ-
નો કાળ સૂર્યોદય થયા પછી બે ઘડી સુધીનો છે. માટે સૂર્યોદય પહેલાં
લેવું અને બે ઘડી દિવસ થયે નવકાર ગણીને પારવું, અન્યથા પચ્ચખખાણુ
ભંગ થાય. આ નવકારસી ક્યાં પછી પોરિસી આદિ પચ્ચખખાણુ થાય
પણ તે વિના થાય નહિ અને જે કરે તો તે પોરિસી આદિક કાળ સંકેત-
રૂપ જાણવો. નવકારસીનો બે ઘડીનો કાળ છે તે રાત્રિભોજનનો દોષ નિ-

સહિયં^૨ પચ્ચખખામિ ચઉવિહંપિ^૩ આ-
હારં, ^૪અસાણું, ^૫પાણું, ^૬ખાઇમં, ^૭સાઇમં,

વારવા તીરણરૂપ જાણવો. નમુકારસહિયના પચ્ચખખાણુમાં મહત્તરાગારેણું અને સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણું એ બે આગાર લેવા નહિ. એકલી નવકારસીનું પચ્ચખખાણુ લેવાથી બે બીડી પછી પચ્ચખખાણુ પારતાં વાર લાગે તેટલો કાળ ફેગટ અવિરતિપણે જાય, માટે સાથે મુદ્ધિસહિય પચ્ચખખાણુ પણ લેવામાં આવે છે. અને તેથી તે પચ્ચખખાણુમાં આગાર ચાર કહેવામાં આવે છે.

૨ શુરૂ આદિ પચ્ચખખાણુ આપતા હોય ત્યારે તેઓ અહીં પચ્ચખખાઈ પદ કહે અને લેનારે તે વખતે પચ્ચખખામિ કહેવું.

૩ જૂખ શમાવવાને સમર્થ એવું કોઈ એક દ્રવ્ય હોય તે આહાર અથવા લવણદિકની પેઠે મિશ્રણ થવાથી મુસ્વાદ આપે જેથી કાદવ જેવી અસાર વસ્તુને પણ ક્ષુધાતુર છતો ખાઈ જાય તે આહાર જાણવો.

૪ શીઘ્ર જૂખ શમાવે તે અશન-મગ, ભાત, સાયુઓ, રોટલી, રોટલા, પુડલા પ્રમુખ; દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી પ્રમુખ; ખાન, દહીયગ પ્રમુખ પકવાન; સરણ પ્રમુખ કંદ, ફળ, ફૂલ, શાક વગેરે જાણવા.

૫ પીવાયોગ્ય પદાર્થો તે પાન દ્રવા પ્રમુખનાં પાણી, છાશની આશ, ફરડા જવ કાકડી પ્રમુખના ધીયણ અને મદિરા પ્રમુખ જાણવા.

૬ જે ખાવાથી થોડી તૃપ્તિ થાય તે આદિમ શેઠલાં ધાન્ય, ફળ, મેવા પ્રમુખ જાણવા.

૭ સ્વાદ-લહેજત લેવા માટે ખવાય તે અથવા જેના સ્વાદમાં પ્રથમ આધિલા આહારાદિનો સ્વાદ લય પામે તે સ્વાદિમ-સુંદ, જીરૂ, અજીમો, પીપર, મરી, એલચી, લવીંગ પ્રમુખ તથા ચૂરચૂ ક ગોળામાં નાખેલ મધ, જાળ પ્રમુખ અને તંબોળાદિક જાણવા.

‘અન્નતથાણુભોગેણુ’, ‘સહસાગારેણુ’, ‘૧૦ મહ-
તરાગારેણુ’, ‘૧૧ સંવસમાહિવત્તિયાગારેણુ’,
‘૧૨ વાસિરામિ ॥ ઇતિ ॥

૮ આ આગારમાં કહેલ અન્નતથ એ પદ બીજા દરેક આગારમાં લાગુ પડે છે. એટલે જે આગારો (છટ) કલા તે શિવાયનું મારે પચ્ચ-ખખાણુ છે. અનાભોગ એટલે વિસ્મરણુ અર્થાત કાર્ય વ્યગ્રતાદિક કારણે અન્નપચ્ચે લીધેલ પચ્ચખખાણુ ભૂલી જવાય અથવા પચ્ચખખાણુનો વખત પૂરો થયા વિના અથવા થયો હોય છતાં પાચ્યાં વિના ખાવા યોગ્ય પદાર્થ ભૂલથી મોઢામાં નાંખીએ તો પચ્ચખખાણુનો ભંગ થાય નહિ, એ માટે આ આગાર રાખવામાં આવેલ છે. પરંતુ કંઈ વસ્તુ મોઢામાં નાંખતા કે નાખ્યા પછી યાદ આવે તો તરત તે વસ્તુ બાહરે કાઢી નાંખવી. જાણ્યા છતાં ખાય તો પચ્ચખખાણુનો ભંગ થાય. અને અન્નણુતાં મુખમાં નાંખેલ પદાર્થ ખ-વાઈ ગયા પછી યાદ આવે તો પણ પચ્ચખખાણુ ભંગ થાય નહિ પરંતુ ફરીથી ભૂલ ન થાય તેટલા માટે યથાયોગ્ય પ્રાયશ્ચિત લેવું. આ પ્રમાણે સર્વ આગારોમાં સમજી લેવું.

૯ સહસાતકારે સ્વયં (સ્વભાવેજ) મુખમાં આવી પડે એટલે પચ્ચ-ખખાણુનો ઉપયોગ હોય છતાં વરસાદના છાંટા કે દહિ મથતાં દહિના છાંટા વગેરે અચાનક મોઢામાં પડે તો પચ્ચખખાણુ ભંગ થાય નહિ.

૧૦ મોટી નિજરાના હેતુજીત સંઘાદિ કાર્યને માટે વડિલની આ-ગાથી પચ્ચખખાણુનો કાળ થયા પહેલાં પારે તો ભંગ થાય નહિ,

૧૧ તીવ્રજ્વળાદિ રોગથી વિર્જલ થયેલને શરીરની સ્વસ્થતા સાચવવા માટે ઔષધ પથ્યાદિ કારણે પચ્ચખખાણુનો કાળ પૂર્ણ થયા પહેલાં જમે તો પચ્ચખખાણુ ભંગ થાય નહિ. આવે પ્રસંગે ચિત્તની સ્થિરતાએ પરિ-

(૪૬૪)

અર્થ:—સૂર્યોદય થયે છતે (બે ઘડી થયા પછી) નમસ્કાર સહિત (નવકાર ગણીને પાંચે ત્યાં સુધી), સુઠી સહિત (નવકાર ગણીને પછી સુઠી ઉઘાડું ત્યાં સુધી), અશન, પાણી, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ ચારે પ્રકારના આહારનું પચ્ચખખાણુ કરે છું; તે અણુજાણુતા, સહસાત્કારે, મ્હોટા લાભના અર્થે અને સર્વ સમાધિનિમિત્તક આપઘાદિ કારણ શિવાય ત્યાગ કરુંછું. ૧

* પોરિસિ સાદપોરિસિનું.

ઉગ્ગએ સૂરે, નમુઝારસહિઅં, પોરિ-

જામ ટકે ત્યાં સુધીનો નિયમ સાચવવો પણ પરિણામ ટકતા ન હોય તો પછી અન્યથાપ્રવૃત્તિ કરતાં દોષ નથી.

૧૨ ગુર્વાદિ પચ્ચખખાણુ આપતા હોય ત્યારે અહીં વોસિરઈ પદ કહે અને પચ્ચખખાણુ લેનાર હોય તે વોસિરામિ પદ કહે.

* પુરૂષ પ્રમાણુ જાયા જે વખતે હોય તે પોરિસિ (પૌરૂષી). અથવા તે જાયાનું માપ આ પ્રમાણે જાણવું.—પુરૂષે જમણા કાને સૂર્યનું ત્રિંજ રાખીને દક્ષિણાયન (કર્કસંક્રાંતિ) ના પહેલે દિવસે ઢીંચણુની જાયા જોવી. તે બે પગલાં (બાર આંગળનું એક પગલું) જાયા હોય ત્યારે પોરિસિ જાણવી. તે પછી માસે માસે ચાર ચાર આંગળ જાયામાં વધારવું એટલે પોશ માસે મકરસંક્રાંતિ (ઉત્તરાશ્વ) ના દિવસે ચાર પગલાં જાયા હોય ત્યારે પોરિસિ થાય અને ત્યાંથી ચાર ચાર આંગળની હાનિ કરતાં અપાઠ માસે બે પગલાંની જાયા હોય.

સિં, 'સાઢપોરિસિં, મુટ્ઠિસહિઅં, પચ્ચ-
ખખાઇ ઉગ્ગઅે સૂરે, ચઉવિહંપિ આહારં-
અસણું, પાણું, ખાઇમં, સાઇમં અન્નતથ-
ણાભોગેણું, સહસાગારેણું, ^૨પચ્છન્નકાલેણું,
^૩દિસામોહેણું, ^૪સાધુવચણેણું, મહત્તરાગા-

૧ પોરિસિના પચ્ચખખાણુમાં આ પદ બોલવું નહિ. આ (સાધ્ધં
પૌરુષી) સાઢ પોરિસિનો કાળ દોઢ પહોરનો સમજવો.

૨ પ્રચ્છન્નકાલેન કાળની પ્રચ્છન્નતા તે મેઘ, રજ, ગ્રહાહિ, દિગ્દાહ
અને પર્વત પ્રમુખે કરી સૂર્ય ઢંકાઇ જવાથી વખતની ખરાબર ખબર
નહિ પડવાથી અધુરી પોરિસીએ પૂરી થઇ માનીને જમે તો પચ્ચખખા-
ણુનો ભંગ થાય નહિ પણ પાછળથી ખબર પડે તો મોઢામાં હોય તે
રાખમાં પરઠવવું અને હાથમાં હોય તે વાસણમાં પાછું મૂકવું, પછી વખત
થયે જમવું; દરેક આગારમાં આ વાત સમજી લેવી.

૩ દિગ્મોહેન દિશાનો વિખર્ચાસ થયો હોય એટલે પૂર્વને પશ્ચિમ
દિશા છે એમ ભૂલથી માની લે અને તેથી પચ્ચખખાણુના વખતની સ-
મજ નહિ પડવાથી અધુરા વખતે પૂરે થયો ગ.ણુંને જમે તો ભંગ
થાય નહિ.

૪ સાધુવચનેન એટલે ઉચ્ચારાપોરિસિ એ પ્રકારનું સાધુનું વ-
ચન સાંકળીને અધુરા વખતે જમે તો પચ્ચખખાણુ ભંગ થાય નહિ; પણ
પાછળથી એમ માલુમ પડે કે સાધુ તો છ ઘડી દિવસ ચડે ત્યારે પોરિસિ
૯.ણું છે તો પૂર્વની રીતે જમવાનું મુલતવી રાખી ખેતી રહે.

રેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, વોસિરઘ.

અર્થ:—સૂર્યોદય થયે છતે જોકે પહોર અથવા દોઢ પહોર સુધી મુઠીસહિત અશન, પાણી, ખાદિમ અને ત્વાદિમ એ ચારે પ્રકારના આહારનું હું પચ્ચખખાણ કરું છું, તે અન્નતથા, સહસાં પચ્છન્નકાલં, દિસાં, સાહું, મહત્તરાં, સંવ સમાહિં, એ આગારોએ છૂટ રાખીને ત્યાગ કરું છું. ૨

—*—

‘પુરિમટું અવટુંનું’ પચ્ચખખાણ.

સૂરે ઉગગએ ‘પુરિમટું’ મુઠિસહિઅં
પચ્ચખખાઈ, ચઉવિહંપિ આહારં, અસ-
ણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નતથાણા-
ભોગેણું, સહસાગારેણું, પચ્છન્નકાલેણું,
દિસામોહેણું, સાહુવયણેણું, મહત્તરાગારેણું,
સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરઘ ॥

૧ પૂર્વાર્દ્ધ (પુરિમાર્ધ) દિવસનો પૂર્વાર્દ્ધ એટલે પ્રથમનો અર્ધો દિવસ—જે પહોરનું માન આ પચ્ચખખાણનું છે.

૨ અવટુંનું પચ્ચખખાણ કરવું હોય ત્યારે આ પદને ઠેકાણે “અવટું” એ પદ બોલવું. અવટું (અપાર્ધ) નો કાળ ત્રણ પહોરનો સમજવો.

અર્થ:— સૂર્યોદય થયા પછી બે પહોર સુધી અશન, પાણી, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ ચારે પ્રકારના આહારનું હું પચ્ચ-ખખાણુ કરું છું. તે અન્નતથા, સહસાં, પચ્છન્નં, દિસાં, સાહું, મહત્તરાં, સંવસમાહિં, એ આગારોવડે છૂટ રાખીને ત્યાગ કરું છું.

*એકાસણા બિયાસણાનું.

ઉગ્ગએ સૂરે, નમુક્કારસહિઅં પોરિસિં
મુટ્ઠિસહિઅં પચ્ચખખાઈ, ઉગ્ગએ સૂરે, ચ-
ઉવિહંપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈ-
મં, સાઈમં ॥ અન્નતથાણાભોગેણું, સહસા-
ગારેણું, પચ્છન્નકાલેણું, દિસામેહિણં, સાહુ-
વયણેણું, મહત્તરાગારેણં, સંવસમાહિવત્તિ-

* અહીંથી દરેક પચ્ચખખાણુમાં ઘણા ખરા આગારો એના એ વખતોવખત આવવાથી શબ્દાર્થ કે ભાવાર્થ લખેલ નથી અને જે જે આગારોના અર્થ આવ્યા નથી તે તે દરેક પુટનોટમાં લખ્યા છે. એક વખત ભોજન કરવાનું છે જેને વિષે અથવા એક નિશ્ચય છે આસન જેમાં તે (એકાશનં) એકાસણું બાણું.

૧ બે વખત ભોજન કરવું તેને બિયાસણુ (દ્વયશનં) બાણું.

યાગારેણું, વિગઢઓ પચ્ચખખાઈ અન્ન-
ત્યણાભોગેણું, સહસાગારેણું, દેવાલેવેણું,
ગિહત્યસંસટ્ટેણું, ઉખિખતવિવેગેણું, ૫૫-

૧ વિકૃતી: વિગઢ છ છે તે આ પ્રમાણે-૧ દુધ, ૨ દહીં, ૩ લી, ૪ તેલ, ૫ ગોળ અને ૬ કઠાવિગય (તાવડામાં તળાઈને ઉપર આવે તેવા થડવાન). આ પચ્ચખખાણુ વડે છ માંહેના કોઈ પણ એક અગર વધારે વિગયનો લાગ કરવાનો છે અને માંસ, મદિરા, માખણ અને મધ એ ચાર મહાવિગયનો તો ગ્રાવકને લાગજી હોય છે.

૨ લેપાલેપેન ઘૂત પ્રમુખ જે વિગયનો સાધુને નિયમ હોય તે ઘૂ-
તાદિ વિગયથી ગૃહસ્થનો હાથ ખરડાયાથી લૂંછી નાંખ્યો હોય તેવા હાથથી
અથવા ખરડાયેલા ત્રાટવાને લૂંછી નાંખીને તે વડે વહોરાવે તો પચ્ચ-
ખખાણુ લાંબ થાય નહિ. (સાધુને માટે આ આગાર છે.)

૩. ગૃહસ્થસ્ત્રુષ્ટેન શાક પ્રમુખ દ્રવ્યને ગૃહસ્થ પોતાને માટે વિગ-
યથી જરા વધારી સંસ્કારિત કર્યાં હોય અથવા રોટલી રોટલા માંડાદિને
ઘોળ થી પ્રમુખ વિગયવડે જરા ચોપડ્યા કર્યાં હોય તેમ છતાં નિવિ કે
વિગયના પચ્ચખખાણુમાં લેવામાં આવે તો પણ મુનિને પચ્ચખખાણુનો
લાંબ થાય નહિ.

૪ ઉત્ક્રિસંવિવેકેન રોટલી રોટલા કે માંડાદિ ઉપર ગોળ પ્રમુખ પિંડ
[કઠણ] વિગઈ ચૂકેલ હોય અછી તે સ્પષ્ટ લેવામાં આવે છતાં તેનો કંઈક
અંશ ચોંટી રહેલ હોય તેવા રોટલા વગેરે લેવામાં આવે તો મુનિને પચ્ચ-
ખખાણુનો લાંબ થાય નહિ. ગૃહસ્થને આ આગાર હોય નહિ.

૫. અતીતસમક્ષિતેન રોટલી રોટલા પ્રમુખને કુણા રાખવા માટે કરતી
વખતે તેલ કે લીની આંગળીથી ચોપડીને કરે (રાખે) તો તેમાં અગરેક
વિગયનો ભાગ આવ્યા છતાં પચ્ચખખાણુ લાંબ થાય નહિ.

દુચ્ચમખખએણું, પંરિદ્ધિવાણુયાગારેણું, મ-
હત્તરાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું ॥
૧ખિયાસણું પચ્ચખખાઈ, ૨તિવિહંપિ આ-
હારં, ૪અસણું, ખાઈમં, સાઈમં, અત્તત્થ-

૧ પારિદ્ધાપનિકાકારેણું જે આહાર ગૃહસ્થના ધરથી વિધિ પૂર્વક (એપણીય) લીધો હોય અને ઉચિત રીતે મુનિઓને વહેંચી આપ્યો હોય અને વિવેકથી વાપરવામાં આવ્યો હોય છતાં વધી પડે અને પરઠવવોજ પડે એમ જણાય તો પરઠવવાથી થતો દોષ બચાવવાની ખાતર ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞાપડે વધી પડેલ આહારાદિ વાપરતાં પચ્ચખખાણુનો લગ થાય નહિ. અહીં ચોવિહાર ઉપવાસમાં પ્રાસુક પાણી, તિવિહાર ઉપવાસમાં અન્ન તથા પાણી અને આયંબિલના પચ્ચખખાણુમાં વિગઠ, અન્ન અને પાણી વાપરી શકાય. આ આગાર થતિને માટે છે પણ પાઠ સંલમ હોવાથી શ્રાવકમાં પણ બોલાય છે.

૨ એકાસણું પચ્ચખખાણુ લેવું હોય સારે આ પદને ઠેકાણે “એકસણું” પાઠ કહેવો.

૩ અહીં દુવિહંપિ આહારં તો પાઠ બોલે તો જમ્યા પછી પાણી અને સ્નાહિમ વાપરી શકાય, તિવિહારનું પચ્ચખખાણુ કરે તો જમ્યા પછી પાણી વાપરી શકાય, અને ચક્રેવિહારનું પચ્ચખખાણુ કરે તો ચક્રેવિહંપિ આહારં પાઠ બોલે અને જમ્યા પછી ચારે આહારનો લાભ કરે. જમ્યા પછી પણ જે પચ્ચખખાણુ એકાસણું વગેરે કરેલ હોય તે પ્રમાણે દિવસ ચરિમ ચોવિહાર તિવિહાર દુવિહારનું પચ્ચખખાણુ થયાસંભવ લેવું.

૪ ચક્રેવિહારે અસણું પાણું ખાઈમં સાઈમં અને દુવિહારે અસણું ખાઈમં એ પ્રમાણે પાઠ બોલવા.

જીભોગેષુ, સહસાગારેષુ, *સાગારિયાગારેષુ, 'આદિંટાણુપસારેષુ, 'ગુરુખખુદ્ધા-
 લેષુ, પારિદ્ધાવણિયાગારેષુ, મહત્તરાગારે-
 શુ, સંવસમાહિવત્તિયાગારેષુ ॥ 'પાણુસ્સ

* સાગારિકાગારેષુ સાગારી એટલે ગૃહસ્થ બંદિવાન પ્રમુખ, તેના કારણે આ આગાર છે. એટલે મુનિને ગૃહસ્થ દેખતાં આહાર પાણી કરવાની મનાઈ છે તેથી કાંઈ ગૃહસ્થ આહાર કરતી વખત આંગ્યો હોય અને ચોડી વારમાં જવાનો હોય તો તેટલી વાર આહાર કરવાની લીજ કરે અને તે ત્યાં સ્થિર રહેવાનો હોય તો અન્યત્ર જઈ આહાર કરે તો પચ્ચખ્ખાણુ ભંગ થાય નહિ. અને ગૃહસ્થને જમતી વખત જેની દષ્ટિ પડતાં અન્ન પચે નહિ તેવો બંદિવાનાદિ આંગ્યો હોય અથવા સર્પ, અગ્નિ પ્રમુખનો ઉપદ્રવ જણાય તો અન્યત્ર જઈ ભોજન કરતાં ભંગ થાય નહિ.

૧ આકુચ-ચનપ્રસારણેન જમરા બેઠા પછી ખાલી ચડી જવાના કે એવા કાંઈ બીજા કારણે હાથ પગાદિ અંગોપાંગ સંકાયવા કે પ્રસારવા પડે તેથી આસન જરા ચલાયમાન થાય તો પચ્ચખ્ખાણુ ભંગ થાય નહિ.

૨ ગુર્વચ્યુતથાનેન એકાસણાદિ કરતાં પોતાના ગુરુ મહારાજ કે પ્રાકૃણા મુનિ આવ્યા હોય તો તેનો વિનય સત્કાર સાચવવા ઉભા થવું પડે તો તેથી પચ્ચખ્ખાણુ ભંગ થાય નહિ.

૩-પાનકરચ-પાણીના, તિવિહાર કે ચલિવિહારે એકાસણું કરનારને આ પાણી સંબંધીના છ આગાર અવશ્ય કહેવા અને દુવિહારમાં અચિત્ત-ભોજન અને અચિત્ત જળ વાપરનારને પણ આ આગાર કહેવા.

‘લેવેણ વા ²અલેવેણ વા, ³અચ્છેણ વા,
⁴બહુલેવેણ વા, ⁵સસિત્થેણ વા, ⁶અસિત્થેણ
વા, વાસિરઠ.

ઇતિ ખિયાસણા ૭એકાસણાનું પચ્ચખખાણ.

૧ લેપાદ્ધા અહીં ત્રીજી વિભક્તિ પંચમીના અર્થમાં હોવાથી પંચમી સખી છે. લેપકૃત પાણી તે એકાસણ, આમલી અને દ્રાક્ષનાં પાણી સમ-જતા. આ છએ આગારમાં વા શબ્દ મૂક્યો છે તેથી એકથી બીજા ભેદનું અધિકપાણું ખતાવેલ છે એટલે કે લેપકૃત કરતાં અલેપકૃત સાફ, તે કરતાં ત્રણ ઉભરાએ ઉકાળેલ સાફ એમ યથાયોગ્ય જાણવું. એ છમાંથી ગમે તે પ્રકારનું જળ એકાસણાદિ પચ્ચખખાણવાળાને વાપરી શકાય તે માટે આ આગારો છે.

૨ અલેપકૃતાદ્ધા અલેપકૃત પાણી તે લેપ વગરનું કાંઈ પ્રમુખનું ધોયણ કે છાશની આછ વગેરે સમજવું.

૩ અચ્છાદ્ધા અચ્છ એટલે નિર્મળ જળ તે ત્રણ ઉકાળાથી ઉકાળેલું જીંણું જળ અથવા ફળાદિનું ધોયણ જાણવું.

૪ બહુલેપાદ્ધા બહુલેપ એટલે એખા પ્રમુખનું ધોયણ.

૫ સસિત્થાદ્ધા આટાથી ખરડાયેલ હાથ કે વાસણનું ધોયણ જેમાં આટાના રજકણ પણુ આવી જાય છે.

૬ અસિત્થાદ્ધા આટાથી ખરડાયેલ હાથ અથવા વામણનું ધોયણ જેમાં આટાના રજકણ આવે નહિ એવું ગાળેલું ધોયણનું પાણી.

૭ એકલણા (એકસ્થાન) નું પચ્ચખખાણ કરવું હોય ત્યારે આઉં-રણપમારેણું એ આગાર વર્ણને બીજા બધા આગાર એકાસણા પ્રમાણે લેવા. આ પચ્ચખખાણમાં જરૂરો હાથ અને મુખ સિવાય બધા અંગોપાંગ સ્થિર રાખવા અને જમતી વખતજ દામ ચૌવિહાર કરવો.

॥ *આયંબિલનું પચ્ચખખાણુ ॥

ઉગ્ગચ્છે સૂરે, નમુઞ્જારસહિચં, પોરિસિં,
સાદપોરિસિં, મુદ્દિસહિચં પચ્ચખખાણુ ॥

ઉગ્ગચ્છે સૂરે, ચઉવિવહંપિ આહારં, અસાણું,
પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્નતથાણુભોગેણું,
સહસાગારેણું, પચ્છન્નકાલેણું, દિસામોહેણુ,
સાહુવયણેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવસમાહિ-
વત્તિયાગારેણું ॥ આયંબિલં પચ્ચખખાણુ ॥
અન્નતથાણુભોગેણું, સહસાગારેણું, લેવાલેવે-
ણું, ગિહત્થસંસદ્દેણું, ઉખ્ખિત્તવિવેગેણું, પા-
રિદ્ધાવણિયાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવસ-
માહિવત્તિયાગારેણું ॥ એગાસણું પચ્ચખખાણુ
તિવિહંપિ આહારં, અસાણું, ખાઈમં, સાઈમં,

* આચાર્યજી આ તપમાં ૭ વિષમ વિનામે નિરસ આહાર વાપરવાનો છે.

અન્નત્યાગુભોગેષુ, સહસ્રાગારેષુ, સાગ્ગરિ-
યાગારેષુ, આઉંટણુપસારેષુ, ગુરુઅબ્જુદા-
ણેષુ, પારિટાવણિયાગારેષુ, મહત્તરાગારેષુ,
સંવસમાહિવત્તિયાગારેષુ ॥ પાણુસ્સ લેવેણ
વા અલેવેણ વા, અચ્છેણ વા, બહુલેવેણ વા,
સસિથેણ વા, અસિથેણ વા, વોસિરઈ ॥
ઈતિ આયંખિતનું પચ્ચખખાણુ.

॥ તિવિહાર ઉપવાસનું ॥

સૂરે ઉગ્ગચો *અબ્જતટ્ટું પચ્ચખખાઈ તિ-
વિહંપિ આહારં, અસાણું, ખાઈમં, સાઈમં,
અન્નત્યાગુભોગેષુ, સહસ્રાગારેણું, પારિટાવ-
ણિયાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવસમાહિ-

---

* ઉપવાસ કરનારને આગળ પાછળ એકાસણું હોય અથવા આ-
ગળની રક્તિએ ચૈવિહાર અને પછી નમુકારસી હોય તો અહીં ચઉત્થ-
હાત અબ્જતટ્ટું એ પાઠ લેવાનો છે. બે ઉપવાસવાળાને છઠ્ઠાહાત તથા-
વાળાને અબ્જતટ્ટું એ પ્રમાણે પાઠ લેવાનો જલ્લે. તે પછી દરેક ઉ-
પવાસે બે ભક્ત વધારેનું પચ્ચખખાણુ જણવું.

વઝિયાગારેણું ॥ 'પાણહાર પોરિસિં સાઢ-
 પોરિસિં મુદિસહિઅં પચ્ચખખાઈ ॥ અ-
 ન્નત્થણાભોગેણું, સહસાગારેણું, પચ્છન્નકા-
 દેણું; દિસામોહેણું, સાહુવયણેણું, મહત્તરા-
 ગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, પાણુ-
 રસ દેવેણુ વા, અદેવેણુ વા, અચ્છેણુ વા,
 બહુદેવેણુ વા, સસિત્થેણુ વા, અસિત્થેણુ
 વા, વોસિરઈ ॥

ઇતિ તિવિહાર ઉપવાસનું પચ્ચખખાણુ.

— ❀ ❀ —

॥ ચઉવિહાર ઉપવાસનું ॥

સૂરે ઉગ્ગમે, ^૧અખમત્તદું, પચ્ચખખાઈ
 ચઉવિહારંપિ આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં,
 સાઈમં, અન્નત્થણાભોગેણું, સહસાગારેણું,
 પારિટ્ઠાવણિયાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સ-

૧ પોરિસી આદિ જે પચ્ચખખાણુ છે ત્યાં સુધી પાણીના આહારનું
 પચ્ચખખાણુ કરે છે

૨ અભક્તાર્થે એટલે જમવાનું જેમાં નથી તે-ઉપવાસ.

૩ સાંજે પચ્ચખખાણુ લેવાનું હોય ત્યારે આ આગાર ન લેવો.

વસમાહિવત્તિયાગારેણું, વાસિરઘ ॥

॥ ઇતિ ચઉવિહાર ઉપવાસનું પચ્ચખખાણુ ॥

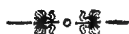

॥ અથ સાંજનાં પચ્ચખખાણુ ॥

॥ 'પાણુહારનું' પચ્ચખખાણુ ॥

પાણુહાર 'દિવસચરિમં' પચ્ચખખાણ ॥

અન્નત્યાણુભોગેણું, સહસાગારેણું, મહત્ત-
રાગેણું, સવસમાહિવત્તિયાગારેણું, વાસિ-
રઘ ॥ ઇતિ ॥

॥ બીજું ચઉવિહારનું પચ્ચખખાણુ ॥

‘દિવસચરિમં’ પચ્ચખખાણ ચઉવિહારિપિ

---

૧ બિયાસણુ, એકાસણુ, આયંબિલ અને તિવિહાર ઉપવાસ કરનારને સાંજે પ્રતિક્રમણમાં આ પચ્ચખખાણુ લેવાનું છે, પ્રતિક્રમણ ન કરે તેમને પણ ઉક્ત વ્રતોમાંનું કાંઈ કર્યું હોય તો લેવાનું છે.

૨ દિવસનો ખાકીનો ભાગ રહ્યો ત્યારથી આખી રાત્રિ પર્યંત પાણીના આહારનો ત્યાગ કરે છે.

૩ અહીં અદ્ય આયુષ્ય ખાકી હોય અને ચારે આહારનો ત્યાગ કરવો હોય તો ભવચરિમં એ પદ કહેવું.

આહારં, અસણું, પાણું, ખાઈમં, સાઈમં, અ-
ન્નતથાણાભોગેણું, સહસાગારેણું, મહત્તરાગા-
રેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, વાસિરઈ ॥

॥ ઇતિ ચઉવિહારનું ॥

—*—

॥ત્રીણું તિવિહારનું પચ્ચખખાણું ॥

દિવસચરિમં પચ્ચખખાઈ તિવિહંપિ
આહારં, અસણું, ખાઈમં, સાઈમં, અન્ન-
તથાણાભોગેણું, સહસાગારેણું, મહત્તરાગા-
રેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું, વાસિરઈ.

॥ ઇતિ તિવિહારનું ॥

—*—

॥ ચોથું દુવિહારનું પચ્ચખખાણું ॥

દિવસચરિમં પચ્ચખખાઈ દુવિહંપિ
આહારં, અસણું, ખાઈમં, અન્નતથાણાભો-
ગેણું સહસાગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સંવ-

સમાહિવત્તિયાગારેણું વાસિરઘ ॥

—*—

॥ દેશાવગાસિકનું* પચ્ચખખાણુ ॥

૧ દેસાવગાસિયં ૨ ઉવભોગં ૩ પરિભોગં
પચ્ચખખાઈ ॥ અન્નત્યાણુભોગેણું, સહસા-
ગારેણું, મહત્તરાગારેણું, સન્વસમાહિવત્તિ-
યાગારેણું, વાસિરઘ ॥ ઇતિ ॥

—*—

॥ અથ શ્રીપાક્ષિક ખામણાં ॥

ઈચ્છામિ ખમાસમણા ! ૫પિયં ચ મે

* યૌદ્ધ અગર ઓછા નિયમ ધારનારને આ પચ્ચખખાણુ લેવાનું છે.

૧ દેશાવકાશિકં સર્વવ્રતોનો થોડો અવકાશ એટલે અમુક અમુક વસ્તુ વાપરવા સિવાય બીજા બધા ભોગોપભોગ્ય પદાર્થનો ત્યાગ કરે છું. અહીં એકલી દિશીનું નિયમ રાખનારને ઉવભોગં પરિભોગં પાક કહેવાનો નથી.

૨ આહાર વિલેપનાદિ એક વાર ભોગવવા યોગ્ય પદાર્થો તે ઉપભોગં.

૩ સ્ત્રી, આભરણ, વસ્ત્ર વગેરે વારંવાર ભોગવવા યોગ્ય પદાર્થો તે પરિભોગં.

૪ આ ખામણા પખખી યૌમાસી અને સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણમાં મુન્દિ

જં ભે ! હઠ્ઠાણું, તુટ્ઠાણું, અપ્પાયંકાણું, અ-
 ભગ્ગભોગાણું, સુસીલાણું, સુવ્વયાણું, સા-
 ચરિયઉવજ્જાયાણું, નાણેણું, દંસણેણું, ચરિ-
 તેણું, તવસા, અપ્પાણું ભાવેમાણાણું, બહુ-
 સુભેણુ ભે ! દિવસો પોસહો પખખો વઘક્કંતો ?
 અન્નો ય ભે ! કલ્લાણેણું પખખુવટ્ટિઓ ? સિર-
 સા માણુસા મત્થએણુ વંદામિ* ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે ક્ષમાશ્રમણ ! મને પ્રિય છે (જે પૂછું છું તે મારા
 અતઃકરણને પ્રિય છે) જે કારણ માટે હર્ષ યુક્ત, સંતુષ્ટ, રોગ
 રહિત, અભગ્ન સંયમ યોગવાળા, ઉત્તમ પ્રહ્લયર્થ વાળા, સુંદર

મહારાજ બોલે છે, મુનિ ન હોય ત્યારે શ્રાવકો ખામણાને બદલે નવકાર
 બોલી છેલ્લું પદ બોલે છે.

૫ જેમ રાજના નોકરો માંગલિક કાર્ય કર્યા બાદ રાજાને ખબર પૂછી
 નમસ્કાર કરે છે તેમ આ સૂત્રવડે શિષ્યો પોતાના ગુરુ મહારાજને માંગ-
 લિક રીતે દિવસ પક્ષાદિ પસાર થયાનું પૂછે છે અને નમસ્કાર કરે છે.
 એથી ગુરુનો વિનયોપચાર થાય છે.

* અહીં ગુરુ મહારાજ તુખ્ખેહિં સમં એટલે હે શિષ્ય ! તારી
 સાથે અમે પણ અનુવંદના કરીએ છીએ, એમ કહે છે. આ વચન કહે-
 વા થી શિષ્યને અત્યંત હર્ષ થાય છે અને ગુરુ પ્રત્યે ભક્તિભાવ પ્રકટે છે.

મહાવ્રતવાળા, આચાર્ય ઉપાધ્યાય સહિત એવા, જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપ વડે પોતાના આત્માને લાવતા એવા આપનો પર્વરૂપ દિવસ અને પક્ષ બહુ શુભ પ્રકારે વ્યતિક્રમ્યો છે ? તેમજ આપનો બીજો પર્વ કે પક્ષરૂપ દિવસ કલ્યાણવડે ઉપસ્થિત થયો છે ? એ પ્રકારે માંગલિક વાક્યનું ઉચ્ચારણ કરીને મસ્તક અને મન વડે નમસ્કાર કરું છું. ૧

ઈચ્છામિ ખમાસમણો ! પુવ્વિં ચેઈ-
યાઈ વંદિતા, નમંસિતા તુખ્ભણું પાયમૂલે
વિહરમાણુણું જે કેઈ બહુ દેવસિયા સા-
હુણો દિદા ॥ સમણા વા, વસમણા વા,
ગામાણુગામં દુદેજજમાણા વા, રાયણિયા
સંપુચંતિ ॥ ઉમરાયણિયા વંદંતિ, અજ્ઞ-
યા વંદંતિ, અજ્ઞિજ્યાઓ વંદંતિ, સાવયા
વંદંતિ, સાવિયાઓ વંદંતિ ॥ અહંપિ નિ-
સલ્લો નિક્કસાઓ સિરંસા મણુસા મત્થએ-
ણુ વંદામિ^૧ ॥ ૧ ॥

૧ અહીં ગુરૂ મહારાજ અહમવિ વંદામિ ચેઈઆઈ એ વચન

અર્થ-હે ક્ષમાશ્રમણ ! ઇંધું છું-પૂર્વાર્થે ચૈત્યો (જિનગિઓ).
 ને વંદન કરીને, નમસ્કાર કરીને તમારા ચરણકમળમાં (તમારી
 સાથે) વિહાર કરતાં જે કોઈ બહુ દિવસના દીક્ષા પર્યાયવાળા
 સાધુઓ મેં દીઠા, તેમાં જંઘાબળ ક્ષીણવાળા મુનિઓ, નવકલ્પી
 વિહાર કરનારા મુનિઓ, આમાનુશ્રામ વિચરનારા સાધુઓમાં
 રત્નાધિકને વંદન કરતાં તેમણે તમને સુખસાતા પૂછી છે. આપ
 કરતાં ઓછા પર્યાયવાળા આચાર્યોએ વંદના કરી છે, સાધુઓ
 (તમને) વાંદે છે, સાધ્વીઓ વાંદે છે, શ્રાવકો વાંદે છે,
 શ્રાવિકાઓ વાંદે છે, હું પણ નિઃશલ્ય (શલ્ય રહિત) અને
 નિઃકષાય (કષાય રહિત) થઈને મસ્તકવડે અને મનવડે તમને
 નમસ્કાર કરું છું. ૨

ઈચ્છામિ ખમાસમણો ! ઉવટ્ઠિઓડહં
 તુખ્ખાણહં સંતિઅં અહાકચ્ચં વા, વત્થં
 વા, પહિગ્ગહં વા, કંબલં વા, પાયપુચ્છણું
 વા, અખખરં વા, પયં વા, ગાહં વા, સિલો-
 ગં વા, અટ્ટં વા, હેઉં વા, પસિણું વા, વા-
 ગરાણું વા ॥ તુખ્ખેહિં ચિઅત્તેણું દિત્તં,

કહે છે એટલે હું પણ પ્રભુ પ્રતિમાને વંદન કરું છું. આ ખામણાથી ચૈ-
 ત્યવંદન તથા ગુરુવંદન થાય છે.

મએ અવિણુએણું પડિચ્છિઅં, તરસ મિ-
અછામિ 'દુક્કડં ॥ ૩ ॥

અર્થ—હે ક્ષમાશ્રમણ ! હું ઇચ્છુંછું, ઉપસ્થિત થયો છું. તમારા સંખંધી-યથાકરણ એવું વસ્ત્ર, પાત્ર, કાંબળ, રજોહરણ અને અક્ષર, પદ, ગાથા, શ્લોક, અર્થ, હેતુ, પ્રશ્ન અથવા વ્યાકરણ (ઉત્તર) એ સર્વ તમોએ તો મને પ્રીતિ પૂર્વક આપ્યું છતાં મેં અહંકારાદિ વડે અવિનયથી ગ્રહણ કર્યું હોય તેનો મિ-અછામિ દુક્કડ દઉં છું. ૩

ઈચ્છામિ ખમાસમણો ! અહમપુન્વાઈ
કયાઈ ચ મે કિઈકમ્માઈ ॥ આચારમંતરે,
વિણુયમંતરે ॥ સેહિઓ, સેહાવિઓ, સંગ-
હિઓ, ઉવગ્ગહિઓ, સારિઓ, વારિઓ,
ચોઈઓ, પડિચોઈઓ, ચિચાત્તા મે પડિચો-

---

૧ અહીં ગુરૂ આચરિય સંતિયં એટલે એ સમગ્ર આચાર્યજી મહારાજને આધીન છે; એમ કહે છે. આ વચનથી ગુરૂ મહારાજ પોતાનું નિરહંકારપણું સૂચવે છે અને તેથી પોતાના ગુરૂ ઉપર ભક્તિભાવ પ્રકટ થાય છે. આ ત્રીજા ખામણથી શિષ્યે કરેલા અવિનયાદિ અપરાધનો મિથ્યાદુઃકૃત દેવાય છે.

યાણા, અબ્બુદ્દિઓડહં ॥ તુબ્બાણહં તવતેઅ-
સિરિએ ઇમાઓ ચાઉરંતસંસારકાંતારાઓ
સાહદુ નિત્યરિસ્સામિ તિકદુ સિરસા મણુ-
સા મત્યઓણુ વંદામિ ॥ ૪ ॥

અર્થ—હે ક્ષમાશ્રમણ ! આચાર સંબંધી દોષવાળા, વિનય
સંબંધી દોષવાળા, પૂર્વે મેં કરેલ એવા અપૂર્વ કૃતિકર્મો (શુદ્ધ)
કરવાને હું ઇચ્છું છું. આપે મને શિક્ષા આપી છે, શિક્ષા અપાવી
છે, શિષ્યપણે ગ્રહણ કર્યો છે, જ્ઞાનાદિ વસ્ત્રાદિવડે ઉપગ્રહિત કર્યો
છે; સારણા, વારણા, ચોચણા, પડિચોચણા કરી છે, પ્રીતિવડે મને
વારંવાર પ્રેરણા કરી છે તેથી હું તમારા સન્મુખ ઉદ્યુક્ત થયો છું.
અને તમારી તપ રૂપ તેજ લક્ષ્મીવડે હું આ ચાર ગતિ રૂપ
સંસાર અટવી થકી કષાયાદિ સંહરીને નિસ્તાર પામીશ—સંસાર
સમુદ્રનો પાર પામીશ ! એ હેતુથી મસ્તકે કરીને અને મને કરીને
આપને નમસ્કાર કરું છું.

૧ અહીં શુદ્ધ નિત્યારંગ પારંગ હોહ હે શિષ્ય ! તું સંસારથી પાર
પામનારો થા, એમ કહે છે. આ શુદ્ધનું આશીર્વાચન જાણવું. આ ચોથા
ખામણાથી શુદ્ધના ઉપકારને યાદ કરી શુદ્ધનું ખલુમાન થાય છે.

અષ્ટમકારી પૂજના હૂડા.

- નહવણુ વિલેપન કુસુમની, ધૂપ દીપ મનોહાર;
અખંડ અક્ષત નૈવેદ્યની, અષ્ટમી કળ સુવિચાર. ૧
- ભાવ-સ્તવને કારણે, દ્રવ્ય-સ્તવ અધિકાર;
કારણથી કારજ સધે, તેણે ધુર પૂજા ઉદાર. ૨
- ઈણી પેરે જલ પૂજા કરી, કરીએ અપ્પા શુદ્ધ;
માને છિણું જે એહુમા, જાણો તેહ અખુદ્ધ. ૩
- હવે કરવા ગુણ વાસના, અસંખ્યાત પ્રશેષ;
ચંદનની પૂજા કરો, આણી ભાવ વિશેષ. ૪
- પૂજાને પરિણામ દોહી, કરો ચંદનકી રીત;
રીતગતા ને સુગંધતા, જીમ ભાંજે ભવણીત. ૫
- હવે ત્રીજી સુમનસ તણી, પૂજા અતિહિ ઉદાર;
સુમનસ સુખ જીણથી લહે, તિણે સુમનસ પ્રકાર. ૬
- *પ્રણિધાને સદ્ગતિ હોએ, પૂજ્યે કિમ નવી હોય;
*સુમનસ ભાવે દુર્ગતા, *પૂજા પંચાશક જોય. ૭
- *હુતાશનથી કાષ્ટ જ્યું, તિમ ધ્યાનાનલે કર્મ;
તિણે મિલે ધૂપ પૂજા કરો, પામો જ્યું શિવશર્મ. ૮
- ઈણીપરે ધૂપ પૂજા કરી, જિન આગળ શુભ ભાવ;
દાગી વિભાવની પરિણતી, ફર કરો પરભાવ. ૯
- *જગપ્રદીપ પુર દીપ શુભ, કરેલાં ભાવો એહ;
અવરાણું જે અન્વાદિતું, જ્ઞાન લહો નિજ તેહ. ૧૦

* એકમ્રભાવે.

૧ એકમ્રભાવે. ૨ દુર્ગતા (ગરીબ) નારી ભગવાન મહાવીર દેવને
વંદન પૂજન કરવા જતી આગળ આયુષ્ય ક્ષયે વ્યતી એકમ્રા ભાવથી
સદ્ગતિ પામી. ૩ અમિ. ૪ જગ-દીપક મી જિનેશ્વર આગળ જપણ
સુખ (અવના વીનો) દીપક પ્રકટાવતાં.

ઠેવળનાણુ પર્યવશું ' જયું લડે લોકાલોક;	
તણું પૂજા દ્રવ્યદીપની, કરતાં શિવકૃણ રોક.	૧૧
હવે અક્ષત ^૧ પૂજા કરો, શાળી વીહિ ગોધૂમ;	
ઉજ્જવળ પ્રભુ પુર ઢોધને, ટાળો મોહકી ધૂમ.	૧૨
અક્ષય કૃણ લેવા લાણી, અક્ષત પૂજા ઉદાર;	
મહા ભવ પણ નવિ ક્ષય હોવે, રાજ ઋદ્ધ ભંડાર.	૧૩
હવે નૈવેદ્ય નિવેદના, કીજે જીમ હલીરાય;	
ભવ નિવેદ ^૨ પ્રભુ મુખે, માગો અવિચળ તાય.	૧૪
કર્તા લોકતા: મુજ નહિ, પુદ્ગલ સાવનો જીવ;	
તિથે પુદ્ગલની ત્યાજના, કરતાં શર્મ સદૈવ.	૧૫
કૃણ પૂજા કરતાં થકાં, સકૃણ કરો અવતાર;	
કૃણ માગો પ્રભુ આગળે, તાર તાર મુજ તાર,	૧૬
જસ કૃણ ઓપમ જગ નહિ, પામ્યા પછી ન અંત;	
અગ્નિપ્રાપ્ત અચળ અરૂણ, માગો સુખ અનંત.	૧૭
ઇતિ અષ્ટપ્રકારી પૂજના દહા સંપૂર્ણ.	

અથ ગૌતમાષ્ટક છંદ.

વીર જિજ્ઞેસર કેરો ધિખ્ય, ગૌતમ નામ જપો નિશ્ચીત;	
એ કીજે ગૌતમનું ધ્યાન, તો ઘર વિલસે નવે નિધાન.	૧
ગૌતમ નામે ગિરિવર ચઢે, મન વાંછિત હેલા ^૩ સંપન્ને;	
ગૌતમ નામે નાવે રોગ, ગૌતમ નામે સર્વ સંજોગ.	૨
જે વૈરી વિરૂપા વંકડા, તસ નામે નાવે 'હુંકડા;	

૧ પ્રદીપ-દીપક ૨ (અણી શુદ્ધ) શાસ્ત્રિ-ચોખ્ખાદિ. ૩ સંસ્કાર ઉપરથી વૈરાગ્ય.

૪ શીષ્ય-તત્કાલ ૫ પાસે નજીક આવી ન ચોકે-પરાસ્ત્ર કરી ન ચોકે.

(૫૫)

જૂત પ્રેમ નવિ મંટે પ્રાણુ, તે ગૌતમનાં કરું વખાણુ. ૪
 ગૌતમ નામે નિર્મલ કાય, ગૌતમ નામે વાધે આય;
 ગૌતમ જિન શાસન શણુગાર, ગૌતમ નામે જયજયકાર. ૫
 શાલ દાલ સુરહાં કૃત ગોલ, મનવંછિત કાપડ તંબોલ;
 ઘર સુધરણી નિર્મલ ચિત્ત, ગૌતમ નામે પુત્ર વિનીત. ૬
 ગૌતમ ઉદયો અવિચલ ભાણુ, ગૌતમ નામ જપો જગ ભણુ;
 મહોટાં મંદિર મેરૂ સમાન, ગૌતમ નામે સફલ વિહાણુ. ૭
 ઘર મયગલ ઘાડાની જો, વારૂ પહેલ્યે વંછિત કોડ;
 મહીચલ માને મોહોટા રાય, જો તૂઠે ગૌતમનાં પાય. ૮
 ગૌતમ પ્રણુગ્યાં પાતિક દુખે, ઉત્તમ નરની સંગત મળે;
 ગૌતમ નામે નિર્મલ જ્ઞાન, ગૌતમ નામે વાધે વાન. ૯
 પુણ્યવંત અવધારે સહુ, ગુરૂ ગૌતમના રુણુ દે બહુ;
 કહે લાવણ્યસમય કરજોડ, ગૌતમ તૂઠે સંપત્તિ કોડ. ૧૦

એકસે! સિત્તેર જિન ચૈત્યવંદન.

સોળે જિનવર શામળા, રાતા ત્રીશ વખાણું; ૧
 લીલા મરકત મણિસગ, આડનિશ ગુણુઆણું. ૨
 પીળા કંચન વર્ણુ સમા, છત્રીશે જિનચંદ;
 શાંખ વરણુ સોહામણું, પચાશે સુખકંદ. ૩
 સીત્તેર સો જિન વંદીએ એ, ઉત્કૃષ્ટા સમકાળ;
 અજિતનાથ વારે હુણ, વંદ્ય થર્મ ઉજમાળ. ૪
 નામ જપતાં જિનતણું, દુરગતિ દૂરે ભગ;
 ધ્યાન ધ્યાતાં પરમાત્મનું, પરમ મહોદય આય. ૫
 જિનવર નામે જય ભલો, સફલ મનોરથ સાર;
 શુદ્ધ પ્રતીતિ જિનતણી, શિવસુખ અનુભવ ધાર. ૬

૧ નિશ્ચય કરી માનો.

(૫૧૬)

શ્રી સિદ્ધચક્ર નમસ્કાર ચૈત્યવંદન.

જો ધુરી સિરિ અરિહંત, મૂલ દૃષ્ટીઠ પદ્મક્રિયો;
સિદ્ધ સૂરી ઉવજગાય સાહુ, ચીહું પાસ ગરીક્રિયો. ૧
દંસણ નાણુ ચરિત્ત તવ હી, પડિસાહા સુંદર;
તત્તજખર સરવગ્ગ લલિ, ગુરૂપ્યદલ હુંખર. ૨
દિશ્વીપાલ જખખખખીણિ, ખમુહ સુરકુસુમેહિ અલંક્રિયો;
જો સિદ્ધચક્ર ગુરૂ કપતર, અન્હ મન વંછિપદલ દીયો. ૩

શ્રી વીશસ્થાનકનું ચૈત્યવંદન.

પહેલે પદ અરિહંત નમું, બીજે સર્વ સિદ્ધ;
ત્રીજે પ્રવચન મન ધરો, આચારજ સિદ્ધ. ૧
નમો 'થેરાણું' પાંચમે, 'પાઠક ગુણુ છકું;
નમો લોચે સંવસાહુણું, જે છે ગુણુગરિઠે. ૨
નમો નાણુસ્સ આઠમે, દર્શન પદ ધ્યાવો;
વિનય ઠરો ગુણુવંતનો, ચારિત્ર મન ભાવો. ૩
નમો બંભવયધારિણું, તેરમે કિરિમાણું,
નમો તવસ્સ ચૌદમે, ગાયમ નમો જિણુણું. ૪
ચારિત્ર નાણુ મુઅસ્સને જો, નમો તિત્થસ્સ જાણી;
જિન ઉત્તમ પદ પદ્મને, નમતાં હોય મુખખાણી. ૫

શ્રી ખરુપણુ ચૈત્યવંદન.

પર્વ ખરુપણુ ગુણુનીલો, નવ કદપવિહાર;
આર માસાન્તર થીર રહે, એહીજ અર્થ ઉદાર. ૧
આપાદ શુદ્ધ ચઉદશ થકી, સંવત્સરી પંચાસ;
અનિવર દિન સિત્તેરમે, પઠિક્કમતાં ચૌમાસ. ૨

આવક પણ સમતા ધરી, કરે શુરના બહુમાન;
 કેવલસૂત્ર સુવિહિત મુખે, સાંભળે થઈ એક તાન. ૪
 જિનવર ચૈત્ય જીહારીએ, શુરભક્તિ વિશાલ;
 પ્રાચે અષ્ટ ભવાંતરે, વરીએ શિવ વરમાલ. ૫
 કર્પણથી નિજરૂપનો, જીવે સુદૃષ્ટિ રૂપ;
 કર્પણ અનુભવ અર્પણ, જ્ઞાન રમણ મુનિભૂપ. ૬
 આત્મ સ્વરૂપ વિલોકતાં એ, પ્રગટ્યો મિત્ર સ્વભાવ;
 ત્રાય ઉદ્ધાયી ખામણાં, પર્વપર્યુષણ દાવ. ૭
 નવ વખાણ પૂજી સુણે, શુકલ ચતુર્થી સીમા;
 પંચમી દિન વાંચે સુણે, હોમ વિરોધી નીમા. ૮
 એ નહીં પર્વે પંચમી, સર્વ સમાણી ગાયે;
 જાવ ભીરૂ મુનિ માનસે, ભાખ્યું અરિહા નાથે. ૯
 શ્રુત કેવલી વયણા સુણી, લહી માનવ અવતાર;
 શ્રી શુભવીરને શાસને, પામ્યા જય જયકાર. ૧૦

શ્રી ચૌવીશ જિન લાંછન ચૈત્યવંદન.

ઋષભલાંછન ઋષભ દેવ, અજિતલાંછન હાથી
 સંભવ લાંછન ઘોડલો, શિવપુરનો સાથી. ૧
 અભિનંદન લાંછન કપિ, કૌંચ લાંછન સુંમતિ;
 પદ્મલાંછન પ્રદ્યમ્બ, વિશ્વદેવ સુંમતિ. ૨
 સુપાર્થલાંછન સાથીયો, ચંદ્રપ્રભુ લાંછન ચંદ્ર;
 અગર લાંછન સુવિધિ પ્રભુ, શ્રીવચ્છ શીતલજિજ્ઞંહ. ૩
 લાંછન ખડ્ગી શ્રેયાંસને, વામુપ્રજ્ઞને મહિષ;
 સુવર લાંછન પાચે વિમલદેવ; ભવિયા તે નામો શિવ. ૪
 દિસ્યાણો જિન અનંતને એ, વજ્રલાંછન શ્રી ધર્મ;
 શાંતિલાંછન અરણ્યો, રાખે ધર્મનો મર્મ. ૫

કુંચુનાથ જિન બોકડો, અરજિન નંદાવર્ત;
 મહિ કુંજ વખાણીયે, મુવત કચ્છપ વિખ્યાત. ૬
 નમિજિનને નીલોકમલ, પામીએ પંકજમાંહિ;
 ચંપલંછન પ્રભુ નેમિજી, દીસે ઉચે આંહિ. ૭
 પાર્શ્વનાથજીને ચરણ સર્પ, નીલવરણ શોભિત;
 સિંહલંછન કંચન તનુ, વર્દમાન વિખ્યાત. ૮
 એણીપરે લંછન ચિતવી એ, ઓળખીએ જિનરાય;
 જ્ઞાન વિમલ પ્રભુ સેવતાં, લક્ષ્મીરતન સૂરિરાય. ૯

સામાન્ય જિન ચૈત્યવંદન.

જય જય તું જિનરાજ આજ, મળીઓ મુજ સ્વામી;
 અવિનાશી અકલંક રૂપ, જગ અંતરજામી. ૧
 રૂપારૂપી ધર્મ દેવ, આતમ આરામી,
 ચિદાનંદ ચેતન અચિંત્ય, શિવલીલા પામી. ૨
 સિદ્ધ યુદ્ધ તું વંદતાં, સકળ સિદ્ધિ વર યુદ્ધ;
 રામ પ્રભુ ધ્યાને કરી, પ્રકટે આતમ ઝદ્ધ. ૩
 કાળ બહુ સ્થાવર ગમ્યો, લામીયો ભવમાંહી;
 વિકલેન્દ્રિય માંહી વસ્યો, સ્થિરતા નહીં ક્યાંહી. ૪
 તિર્યચ પંચેન્દ્રિય માંહી દેવ, કરમે હું આગ્યો;
 કરી કુકર્મ નરકે ગયો, તુમ દરિશન નહિ પાચો. ૫
 એમ અનંત કાળે કરી એ, પામ્યો નર અવતાર;
 હવે જગ તારક તુંહી મળ્યો, ભવજલ પાર ઉતાર. ૬

શ્રી પાર્શ્વજિન ચૈત્યવંદન.

જય ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ, જય ત્રિભુવન સ્વામી;
 આદ્ય કર્મ રિપુ છતીને, પંચમી ગતિ પામી. ૧

(૫૧૬)

પ્રભુ નામે જ્ઞાનંદ કંદ, સુખ સંપત્તિ લહીએ;
પ્રભુ નામે ભવ ભય તણાં, પાતક સભ હહીએ. ૨
ઐં હ્રીં વર્ણુ બેડી કરીએ, જપીએ પાર્શ્વ નામ;
વિષ અમૃત થઈ પરગમે, લહિએ અવિચલ હામ. ૩

અથ સિદ્ધાચરનાં ચૈત્યવંદનો

૧
જય જય નાભિ નરિદનંદ, સિદ્ધાચલ મંડણ;
જય જય પ્રથમ જિણુંદયંદ, ભવ દુઃખ વિહંડણ. ૧
જય જય સાધુ સૂરીંદ વૃંદ, વંદિઅ પરમેસર;
જય જય જગદાનંદ કંદ, શ્રી ઋષભ જિણેસર. ૨
અમૃત સમ જિન ધર્મનો એ, દાયક જગમાં ભણ;
તુજ પદ પંકજ પ્રીત ધર, નિશદિન નમત કલ્યાણ. ૩

૨
શ્રી શત્રુજય સિદ્ધસેત્ર, દીઠે દુરગતિ વારે;
ભાવ ધરીને જે ચઢે, તેને ભવ પાર ઉતારે. ૧
અનંત સિદ્ધનો એહ હામ, સકળ તીરથનો રાય;
પૂરવ નવાણું રીખવદેવ, જ્યાં ઠવીયા પ્રભુપાય. ૨
સૂરજ કુંડ સોહામણો, કવડ જક્ષ અભિરામ;
નાભિરાયા કુલ મંડણો, જિનવર કડં પ્રણામ. ૩

શ્રી સીમંધરસ્વામીનાં ચૈત્યવંદનો.

૧
શ્રી સીમંધર જગધણી, આ ભરતે આવો;
કરૂણાવંત કરૂણા કરી, અમને વંદાવો. ૧
સકળ ભક્ત તુમે ધણી, બે હોવે અમ નાથ;
ભવોભવ હું છું તાહરો, નહીં મેહું હવે સાથ. ૨

સયલ સંગ છંડી કરીએ, ચારિત્ર લેઈશું;
પાય તુમારા સેવીને, શિવરમણી વરીશું. ૩
એ જળને મુજને ઘણાએ, પુરો સીમંધર દેવ;
છંડાં થકી હું વીનવું, અવધારો મુજ સેવ. ૪

શ્રી સીમંધર વીતરાગ, ત્રિભુવન તમે ઉપકારી;
શ્રી શ્રેયાંસ પિતા કુળે, બહુ શોભા તુમારી. ૧
ધન્ય ધન્ય માતા સત્યકી, જણે જાણે જયકારી;
વૃષભ લાંછને વિરાજમાન, વહે નરનારી ૨
ધનુષ પાંચશે દેહડીએ, સોહીએ સોવન વાન;
કીર્તિવિજય ઉવજાવનો, વિનય ધરે તુમ ધ્યાન. ૩

અથ બીજાનું ચૈત્યવંદન.

દુવિધ સર્મ જણે ઉપદિશ્યો, ચોથા અભિનંદન;
બીજે જન્મે તો પ્રભુ, ભવ દુઃખ નિકંદન. ૧
દુવિધ ધ્યાન તુમે પરિહરો, આદરો દોય ધ્યાન;
ઈમ પ્રકાશ્યું સુમતિ જિને, તે ચવિયા બીજ દિન. ૨
દોય બંધન રાગ દ્રેષ, તેહને ભવિ તણ્યો;
મુજ પરે શીતલ જિન કહે, બીજજિન શિવ ભણ્યો. ૩
જીવાજીવ પદાર્થનું, કરો નાણું સુખણું;
બીજ દિને વાસુપૂજ્ય પરે, લહો કેવળ નાણું. ૪
નિશ્ચયનય અવહાર દોય, એકાંતે ન ગ્રહીએ;
અરજિન બીજ દિને ચવી, એમ જિન આગળ કહીએ. ૫
વર્તમાન ચોખીશીએ, એમ જિન કહ્યાણું;
બીજ દિને કેઈ પામીયા, પ્રભુ નાણું નિર્વાણું. ૬
એમ અનંત ચોવીશીએ, હુઆં બહુ કહ્યાણું;
જિન ઉત્તમ મદ પદને, નમતાં દોય સુખ ખાણું. ૭

અથ શ્રીજ્ઞાનપંચમીનું ચૈત્યવંદન.

ત્રિગટે બેઠા વીરજિન, ભાષે ભવિજન આગે;	૧
ત્રિકરણુસ્થું ત્રિહું લોક જન, નિસુણો મનરાગે.	
આરાધો ભલી ભાતસેં, પાંચમ અભુઆળી;	૨
જ્ઞાન આરાધન કારણે, એહજ તિથિ નિહાળી.	
જ્ઞાનવિના પશુ સારિયા, બાણો એણે સંસાર;	૩
જ્ઞાન આરાધનથી લહે, શિવપદ સુખ શ્રીકાર.	
જ્ઞાનરહિત ક્રિયા કહી, કાસકુસુમ ઉપમાન;	૪
લોકાલોક પ્રકાશકર, જ્ઞાન એક પરધાન.	
જાની શ્વાસોશ્વાસમાં, કરે કર્મનો છેડ;	૫
પૂર્વ કોડી વરસા લગે, અજ્ઞાને કરે તેહ.	
દેશ આરાધક ક્રિયા કહી, સર્વ આરાધક જ્ઞાન;	૬
જ્ઞાન તણો મહીમા ઘણો, અંગ પાંચમે ભગવાન.	
પંચ માસ લઘુ પંચમી, ભવજીવ દિત્કૃષ્ટી;	૭
પંચ વરસ પંચ માસની, પંચમી કરો શુભ રૂઢી.	
એકાવન હી પંચનો એ, કાઉત્સગ્ગ લોગસ્સ કેરો;	૮
ઉજમણું કરો ભાવશું, ટાળો ભવ ફેરો.	
એણીપરે પંચમી આરાધીએ, આણી ભાવ અપાર;	૯
વરદત્ત શુભમંજરીપરે, રંગ વિજય લહો સાર.	

શ્રી અષ્ટમીનું ચૈત્યવંદન.

માહા શુદ્ધિ આઠમ દિને, વિજયા સુત બાપો;	૧
તેમ કાગણુ શુદ્ધિ આઠમે, સંભવ ચવી આબો.	
ચેતર વહની આઠમે, જન્મ્યા ઋષભ જિણું;	૨
હીક્ષા પશુ એ દિન લહી, હુઆ પ્રથમ મુનિચંદ.	

માધવ^૧ શુદ્ધિ આઠમ દિને, આઠ કર્મ કર્યા દર;
 અભિનંદન થોથા પ્રભુ, પામ્યા સુખ ભરપૂર. ૩
 એદિજ આઠમ ઉત્તરી, જન્મ્યા સુમતિ ત્રિજુંદ;
 આઠ ભાતિ કળશે કરી, નવરાવે સુર ઈંદ્ર. ૪
 જનમ્યા જેઠ વઢી આઠમે, મુનિસુવ્રત સ્વામી;
 નેમ આપાડ શુદ્ધી આઠમે, અષ્ટમી ગતિ^૨ પામી. ૫
 શ્રાવણ વદની આઠમે, નમિ જન્મ્યા જગ ભાણુ;
 તેમ શ્રાવણ શુદ્ધી આઠમે, પાસછનું નિરવાણુ. ૬
 ભાદરવા વઢી આઠમ દિને, ચવિયા સ્વામી સુપાસ;
 જિન ઉત્તમ પદ પદ્મને, સેવ્યાથી શિવવાસ. ૭

શ્રી એકાદશીનું ચૈત્યવંદન.

શાસન નાયક વીરજી, પ્રભુ કેવળ પાયો;
 સંઘ ચતુરવિધ સ્થાપવાં, મહાસેન વન આયો. ૧
 'માધવ સિત એકાદશી, સોમલ દ્વિજ યજ્ઞ;
 ઈંદ્રભૂતિ આદે મહ્યા, એકાદશ વિજ્ઞ.' ૨
 'એકાદશમે' ચઉગુણા, તેહનો પરિવાર;
 વેદ અર્થ અવળો કરે, મન અભિમાન અપાર. ૩
 જીવાદિક સંશય હરીએ, એકાદશ ગણધાર;
 વીરે સ્થાપ્યા વંદીએ, જિન શામન જયકાર. ૪
 મહિ જન્મ અર મહિ પાસ, વર ચરણ વિલાસી;
 ઋષભ અજિત સુમતિ નમિ, મહિ ધનઘાતી બિનાશી. ૫

૧ વૈશાખ. ૨ મોક્ષ. ૩ વૈશાખ શુક્લ-શુદ્ધિ એકાદશીને
 દ્વિત્વે સોમલ નામના વિષ્ણુ-બ્રાહ્મણે આરંભેલા યજ્ઞ પ્રસંગે. ૪ અગીયાર
 વિદ્યાન (વિષ્ણુ) ૫ યુમાલીશ્વરે.

પદ્મમલ શિવવાસ પાશ, ભવ ભવના તોડી;
 એકાદશી દિન આપણી, ઋદ્ધિ સઘળી જોડી. ૬
 દશ જેત્રે ત્રિહું કાળનાં, પ્રણયે કંથ્યાણુ;
 વરસ અગીઆર એકાદશી, આરાધા વરનાણુ. ૭
 અગીઆર અંગ લખાવીએ, એકાદશ પાકાં;
 પુંજણી ઠવણી વીંટણી, મશી કાગળ ને કાકાં. ૮
 અગીઆર અમત છાંડવા એ, વડો પડિમા અગીઆર;
 ખીમાવિજય જિન શાસને, સફળ કરો અવતાર. ૯

શ્રી નવપદજનું સ્તવન.

સિદ્ધચક્ર વર સેવા કીજે, નરભવ લાહો લીજેજી;
 વિધિપૂર્વક આરાધન કરતાં, ભવભવ પાતક છીજે. ભવીજનન ભજીએજી.
 અવર અનાદિની ચાલ નિત્ય નિત્ય તજીએજી. ૧ (એ આંકણી)
 દેવના દેવ દયાકર^૧ ઠાકર, ચાકર સુર નર ઈન્દ્રાજી;
 ત્રિગડે ત્રિભુવન નાયક બેઠા, પ્રણયો શ્રી જિનચંદા. ભવીજનન ૨:
 અજ^૨ અવિનાશી અકળ અજરામર, કેવળ દંસણનાણીજી;
 અવ્યાખાધ^૩ અનંતું વીરજ, સિદ્ધ પ્રણયો ગુણખાણી. ભવી ૩:
 વિદ્યા સૌભાગ્ય લક્ષ્મી પીઠ, મંત્રરાજ યોગપીઠજી;
 સુમેરૂ પીઠ એ પંચ પ્રસ્થાને, નમો આચારજ ઈઠું. ભવી ૪:
 અંગ હિપાંગ નંદિ અનુયોગા, છ છેદ ને મૂળ ચારજી;
 હસ પયસા એમ પલુચાલીસ,^૪ પાઠક તેહના ધાર. ભવીજનન ૫:

૧ દયાના ભાંગ. ૨ જહેને ફરી જન્મ લેવાનો નથી. ૩ કશી
 આખાધારકિત, અખંડ સુખ. ૪ છટ (ભાવાચાર્ય]. ૫ પીતાલીસ આ-
 મ. ૬ પુરૂષ, સ્ત્રી અને નપુંસક.

'ચેદ' ત્રણ ને હાસ્યાદિક ષટ, મિથ્યાત્વ ચાર કપાયછ;
 ચૈદ અભ્યંતર નવવિધ બાહ્યની, અંથિ તજે મુનિરાય. ભવી૦ ૬
 ઉપશમ ક્ષયઉપશમ ને ક્ષાયક, દર્શન ત્રણ પ્રકારછ;
 અદ્ધ! પરિણતિ આતમકેરી, નમીએ વારંવાર. ભવીજન૦ ૭
 અઠ્યાવીશ ચૈદ ને ષટ દુગ^૧ એક, મત્યાદિકના બાણુછ;
 એમ એકાવન ભેદે પ્રણુમે, સાતમે પદ વરનાણુ. ભવીજન૦ ૮
 નિવૃત્તિ ને પ્રવૃત્તિ ભેદે, ચારિત્ર છે વ્યવહારેછ;
 નિજગુણ સ્થિરતા ચરણુ તે પ્રણુમે, નિશ્ચય શુદ્ધ પ્રકારે. ભવી૦ ૯
 આદ્ય અભ્યંતર તપ તે સંવર, સમતા નિર્જરા હેતુછ;
 તે તપ નમીએ ભાવ ધરીને, ભવસાગરમાં સેતુ. ભવીજન૦ ૧૦
 એ નવપદમાં^૨ પણુ છે ધર્મી, ધર્મ તે વરતે ચારછ;^૩
 દેવ ગુરૂ ને ધર્મ તે એહમાં, દો^૪ ત્રીન^૫ ચાર^૬ પ્રકાર. ભવી૦ ૧૧
 આરમ્બ દેશક^૭ અવિનાશીપણુ^૮, આચાર^૯ વિનય^{૧૦} સંકેતેછ;
 સહાયપણુ^{૧૧} ધરતા સાધુછ, પ્રણુમે એહીજ હેતે^{૧૨}. ભવી૦ ૧૨
 વિમલેશ્વર સાંનિધ્ય^{૧૩} કરે તેહની, ઉત્તમ જે આરાધેછ;
 ચક્રવિજય કહે તે ભવી પ્રાણી, નિજ આતમ હિત સાધે. ભવી૦ ૧૩

૧ જે. ૨ અરિહંતાદિક પાંચ પરમેષ્ઠીઓ. ૩ સમગ્રદર્શન (સમકિત)
 આદિ ચાર પ્રકાર. ૪ અરિહંત અને સિદ્ધ તે એ દેવ. ૫ આચાર્ય,
 ઉપાધ્યાય અને સાધુ એ ત્રણ ગુરૂ. ૬ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ એ
 ચાર પ્રકારનો ધર્મ બાણુવો. ૭ અરિહંતનો મોક્ષમાર્ગદેશક ગુણ. ૮ સિ-
 દ્ધનો અવિનાશીપણુનો ગુણ. ૯ આચાર્યનો જ્ઞાનાદિક પાંચ આચાર પાળત્રા
 પળાવવોનો ગુણ. ૧૦ ઉપાધ્યાયનો વિનય ગુણ (જડ જેવા શિષ્યને પણ
 મુશિક્ષણદાનથી સુવિનીત કરે એવો ગુણ). ૧૧ ન્ય અભ્યાત્માઓને ધર્મ
 આર્જમાં આલંબનરૂપ થવાનો ગુણ (સાધુનો). ૧૨ એટલા માટે અરિહં-
 તાદિકને ત્રિકરણ શુદ્ધ પ્રણામ કરવાનો છે. ૧૩ સહાયતા કરે.

શ્રી વીશસ્થાનકનું સ્તવન.

હાંરે મારે પ્રણમું સરસ્વતી માણું વચન વિલાસ ને;
 વીશેરે તપ સ્થાનક મહિમા ગાઘશુંરે લોલ;
 હાંરે મારે પ્રથમ અરિહંત પદ લોગસ્સ ચાવીશ ને;
 ખીજેરે સિદ્ધ સ્થાનક પત્તર ભાવશુંરે લોલ
 હાંં ત્રીજે પવંચણશું ગણશેા લોગસ્સ સાત ને,
 ચઉથેરે આયરિયાણું છત્રીશનો સહીરે લોલ;
 હાંં મારે ચેરાણું પદ પાંચમે દશ ઉદાર ને,
 છઠ્ઠેરે ઉવજાયાણું પચવીશનો સહીરે લોલ
 હાંં સાતમે નમો લોએ સંવસાહુ સત્તાવીશ ને,
 આઠમે નમો નાંણુસ્સ પંચે ભાવશુંરે લોલ;
 હાંં નવમે દરિસણુ સડસઠ મનને ઉદાર ને,
 દશમે નમો વિણુયસ્સ દશ વખાણીએ રે. લોલ.
 હાંં અગીઆરમે નમો ચારિત્તસ્સ લોગસ્સ સત્તર ને,
 બારમે નમો અંભસ્સ નવગુણે સહીરે લોલ;
 હાંં કીરિયાણું પદ તેરમે વળી પચવીશ ને,
 ચઉદમે નમો તવસ્સ બાર ગુણે સહીરે લોલ
 હાંં પંદરમે નમો ગાયમસ્સ અઠ્ઠાવીશ ને,
 નમો ત્રિણાણું ચઉવીસ ગણશું સોળમેરે લોલ;
 હાંં સત્તરમે નમો ચારિત્ત લોગસ્સ સિત્તેર ને,
 નાણુસ્સનો પદ ગણશું એકાવન અઠારમેરે લોલ
 હાંં બેગણીશમે નમો સુઅસ્સ વીશ પીસ્તાલીશ ને,
 વીશમે નમો તિલ્લસ્સ વીશ ભાવશુંરે લોલ;
 હાંં તપનો મહિમા ચારશેં ઉપર વીશ ને,
 પટમાએએક બોળી પૂરી કીણએરે લોલ
 હાંં તપ કરતાં વળી ગણીએ દોષ હનાર ને,

નવકારવાગી વીશે સ્થાનક ભાવશું રે લોલ,
હાં પ્રભાવના સંધ સ્વામી વચ્છલ સાર જો;
ઉજમણા વિધિ કીજીએ વિનય લીજીએ રે લોલ. ૭
તપને મહિમા કહે શ્રી વીર જિનરાય જો,
વિસ્તારે ઇમ સંબંધ ગોયમ સ્વામીને રે લોલ;
હાં તપ કરતાં વળી તીર્થકર પદ હોય જો,
દેવશુર ઇમ ક્રાંતિ સ્તવન સોહામણોરે લોલ. ૮

શ્રી સીમંધર જિન સ્તવન.

ધન્ય ધન્ય ક્ષેત્ર મહાવિદેહજી, ધન્ય પુંડરિગિણી ગામ;
ધન્ય તિહાંના માનવીજી, નિત્ય હઠી કરેરે પ્રણામ. ૧
સીમંધર સ્વામી કમ્પેરે હું મહાવિદેહ આવી ;
જયવંતા જિનવર કમ્પેરે, હું તમને વાંદીશ. ૨
આંદલીયા સંદેશડોજી, કેડેને સીમંધર સ્વામ;
જરત ક્ષેત્રનાં માનવીજી, નિત્ય હઠી કરેરે પ્રણામ. સી. ૩
અમવસરણ દેવે રચ્યું તિહા, ચોસઠ ઇંદ્ર નરેશ,
ચોના તણે સિંહાસન બેઠા, ચામર છત્ર પરેશ. સી. ૪
કાળી કાંઠે ગહુંલીજી, મોતીનાં ચોક પુરેશ;
લગી લગી લીયે લૂંછણાંજી, જિનવર દીયે ઉપદેશ. સી. ૫
એકલે સમે મેં નેત્રાંજી, હવે કરવા પરચખાણ;
ચોથી ઠવ . . . . .જી, અમૃત વાણી વખાણ. સી. ૬
ચાચને વહાલાં ઘોડલાંજી, વેપારીને વહાલાં છે દામ;
અમને વહાલા સીમંધર સ્વામી, જેમ સીતાને શ્રીરામ. સી. ૭
નહીં માગું પ્રભુ રાન્ય ઝલિજી, નહીં માગું ગરય જાંઘર;
હું માગું પ્રભુ એટલુંજી, તુમ પાસે અવતાર. સી. ૮
દેવે ન દીધી પાંખડીજી, કેમ કરી આવું હજુર;

સુજરો મહારો માનજેછ, પ્રહ ઉગમતે સર.

સી. ૮

સમયસુંદરનો વિનતિછ, માનજે વારંવાર;

એ કર જોડી વિનવુંછ, વિનતડી અવધાર.

સી. ૯

શ્રી સીમંધર જિન સ્તવન.

રૂપેયા તે આલુ શેકડો માહારા વહાલાછરે ॥ એ દેશી.

મનહું તે માહારું મોકલે, મહારા વહાલાછરે;

સસહર^૧ સાથે સંદેશ, જઈને કહેજો મહારા વહાલાછરે ॥ આં.

સરતના ભક્તને તારવા, ॥માં॥ એકવાર આરોને આ દેશ. જઈ

પ્રભુશ વસો પુષ્કલાવતી, ॥માં॥ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર મઝાર; જઈ

પુરી રાજે પુંડરિગિણે, ॥માં॥ જિહાં પ્રમુનો અવતાર. જઈ ૨

શ્રી સીમંધર સાહિબા, ॥માં॥ વિચરંતા વીતરામ; જઈ

પદિગિહર^૨ બહુ પ્રણીને, ॥માં॥ તેહનો પામે કુલ તામ^૩. જઈ ૩

મન બલે ઉડી મળું, ॥માં॥ પણ પોતાને નહીં પાંખ; જઈ

ભગવંત તુમ જોવા બાણી, ॥માં॥ અલજો ધરે છે બેહુ આંખ. જઈ ૪

દુર્ગમ મહોટા ડુંગરા, ॥માં॥ નદી નાળનો નહીં પાર; જઈ

ચાંદીની આંદી ઘણી, ॥માં॥ અટવી પંથ અપાર. જઈ ૫

કોડી સોનેયે કાસીદી, ॥માં॥ કરનારો નહીં કોય; જઈ

કાગળીયો કેમ મોકલું, ॥માં॥ હોંચ તે નિલ નવડી હોય. જઈ ૬

લખું જે જે લેખમાં, ॥માં॥ લાખ પ્રમે અભિલાપ; જઈ

તમે લેખમાં તે લોકો, ॥માં॥ મુજ મન પૂરે છે સાખ. જઈ

લોકલોક સરપના, ॥માં॥ જમતમાં તુમે ઊ નાચ; જઈ

અચુ આગે શું જણાવીએ, ॥માં॥ આખર અમે અમલ. જઈ ૮

વાચક ઉદયની વિનતિ, ॥માં॥ સસહર કહો સંદેશ; જઈ

માની લેજો માહરી, ॥માં॥ વચતાં દૂર વિદેશ. જઈ ૯

(૫૨૮)

શ્રી યુગમંધર જિન રેતવન.

॥ મધુકરની દેશીમાં ॥

શ્રી યુગમંધરને કેળે, કે દધિસુત^૧ વિનતડી સુણુભેરે;
શ્રીયુગ૦ એ આંકણી૦

કાયા પામી અતિ કૂડી, પાંખ નહીં આવું ઉડી;
લખિ નહીં કોઈ રૂડીરે. શ્રીયુગ૦ ૧

તુમ સેવામાંહિ સુર કોડી, ઇહાં આવે બે એક દોડી;
આશ કૂળે પાતક મોડીરે. શ્રીયુગ૦ ૨

દુષમ સમયમાં ઇણે ભરતે, અતિશય નાણી નવિ વરતે;
કહીએ કહો કોણ સાંભળતેરે. શ્રીયુગ૦ ૩

શ્રવણાં સુખીયા તુમ નામે, નયણાં દરિસણ નવિ પામે;
એ તો જગડાને ઠામેરે. શ્રીયુગ૦ ૪

ચાર આંગળ અંતર રહેવું, શ્લોકલડીની પેરે દુઃખ સહેવું;
પ્રભુ વિના કોણ આગળ કહેવુંરે. શ્રીયુગ૦ ૫

મહોટા મેળ કરી આપે, બેહુને તોલ કરી થાપે;
સજ્જન જસ જગમાં વ્યાપેરે. શ્રીયુગ૦ ૬

બેહુને એક મતો થાવે, કેવલ નાણુ ભુગલ પાવે;
તો સવિ વાત બની આવે રે. શ્રીયુગ૦ ૭

મજલંછન ગજગતિગામી, જિયરે વપ્રવિજય સ્વામી;
નયરી વિજયા ગુણધામીરે. શ્રીયુગ૦ ૮

માતા સુતારાએ ભયો, સુદ્રઠ નરપતિ કુલ અયો;
પંડિત જિનવિજયે ગાયોરે. શ્રીયુગ૦ ૯

^૧ ચંદ્રમા. ૨ આંખ અને કાનને ચાર આંગળનું છેકું છે, તેથી કહ્યું યુગમંધર સ્વામીનું નામ સાંભળે છે પણ પ્રભુ દૂર હોવાથી આંખ કેળી સંકટી નથી તેથી આંખને સોકની પેઠે દુઃખ થાય છે.

(૫૨૬)

શ્રી સિદ્ધાચળજીનું સ્તવન.

જસોડા અવડી—અ. દેસી.

જાત્રા નવાલું કરીએ, બિનલગિરિ જાત્રા નવાલું કરીએ એ આંઠ
પૂરવ નવાલું વાર થેતું જા ગિરિ, જયજાત્રીયું સમેસરીએ.

॥ વિમલ ૧૧ ૧-૧૧

ઠોઠિ સહસ્ર ૦૫ પાતક ત્રે, થેતું જા સાહામેડગ જાત્રીએ ॥ વિમલ ૧૨ ૧
સાત છક દોષ અડમ તપસ્યા, કરી ચઢીએ ગિરિવડીએ ॥ વિમલ ૧૩ ૧
પુંડરિક પદ જપીએ હરજે, અમ્બજસાય મુલ ધરીએ. ॥ વિમલ ૧૪ ૧
પાપી અલખી ન નશ્વરે દેજે, હિસક મણ ઉદરીએ. ॥ વિમલ ૧૫ ૧
ભૂમિ 'સંધારો ને નારીતણા સંઘ, દર થકી પરિહરીએ' ॥ વિમલ ૧૬ ૧
સચિત્ત પરિહારી ને એકલઆહારી, ગુરુ સાથે પદ ચરીએ. ॥ વિમલ ૧૭ ૧
પરિક્રમણા દોષ વિધિયું કરીએ, પાપ પદલ વિચરીએ. ॥ વિમલ ૧૮ ૧
ઠલિજાએ એ તીરથ મોઢોડું, મયહણુ નિમ જાર કરીએ. ॥ વિમલ ૧૯ ૧
ઉપગ એ ગિરિવર સેવતા, પદ કહે જાવ તરીએ. ॥ વિમલ ૨૦ ૧

શ્રી સિદ્ધાચળજીનું સ્તવન.

સિદ્ધગિરિ ધ્યાવો જાવિકા, સિદ્ધગિરિ ધ્યાવો ॥

ધર ખેડાં મણુ બહુ ફળ પાવો જાવિકા, બહુ ફળ પાવો એ—અંકજી
નંદીસર યાત્રાએ ને ફળ હોવે,

* નભડી (અભય) એવા પાપી (ખાત્રા અથવા જાવિકા છે)

૧ નવાલું યાત્રા કરનારાઓએ (અને ઉપલક્ષણથી વિપરિત
અન્ય યાત્રાળુઓએ) યાત્રા કરતાં ને ૭ 'રી' પાળતી જોઇએ તેનાં નામ
૧ થા ૬ મા નવાચરમાં આપ્યાં છે.

+ નાવ-નહાણુ.

તેથી બમણેરું ફળ કુંડલગિરિ હોવે	॥ ૯૦ કું ૧ ॥
તિગણુ રૂચકગિરિ યોગણું ગજદંતા,	
તેથી બમણેરું ફળ જંબુ મહંતા	॥ ૯૦ જં ૦ ॥
ખટગણું ધાતકી ચૈત્ય જુહારે,	
બત્તીસ ગણેરું ફળ પુખ્તલ વિહારે	॥ ૯૦ પુ ૦ ૨ ॥
તેથી શતગણું ફળ મેરૂ ચૈત્ય જુહારે,	
સહસ ગણેરું ફળ સંમેતશિખરે	॥ ૯૦ સ ૦ ॥
લાખ ગણેરું ફળ અંજનગિરિ જુહારે,	
દશ લાખ ગણેરું ફળ અષ્ટાપદ ગિરનારે	॥ ૯૦ અ ૦ ૩ ॥
કોડિ ગણેરું ફળ શ્રી સિદ્ધાચળ ભેટે,	
જેમરે અનાદિનાં દુરિત ઉમેટે	॥ ૯૦ કું ૫ ॥
ભાવ અનંતે અનંત ફળ પાવે,	
જ્ઞાનવિભગ સૂરિ એમ ગુણ ગાવે.	॥ ૯૦ એ ૦ ૪ ॥

શ્રી સિદ્ધાચલતીર્થ સ્તવન.

શ્રી આદીશ્વર અંતરયાત્રી, જીવન જગત આધાર;	
શાન્ત સુધારસ જ્ઞાને ભરિયો, સિદ્ધાચલ શિષુગાર;	
રાયણ રૂડીરે, જ્યાં પ્રભુ પાય ધરે, વિમલગિરિ વંદોરે,	
દેખત દુઃખ હરે, પુણ્યવંતા પ્રાણીરે, પ્રભુજીની સેવા કરે.	૧
ગુણ અનંતા ગિરિવરકેરા, સિદ્ધ્યા સાધુ અનંત;	
વળીરે સિદ્ધશે વાર અનંતી, એમ ભાષે ભગવંત;	
ભવોભવ કેરાંરે પાતક દૂર કરે, વિમલગિરિ વંદોરે	૨
વાવડીયું રસકુંપાકેરી, મણિ માણેકની ખાણ;	
રત્નખાણુ બહુ રાગે હો તીરથ, એવી શ્રી જિનવાણ;	
સુખના સનેહી રે બંધન દૂર કરે. વિમલગિરિ વંદોરે	૩

પાંચ કોડિશું પુંડરીક સિધ્યા, ત્રણ કોડિશું રામ;
 વીશ કોડિશું પાંડવ સિધ્યા, સિદ્ધક્ષેત્ર સિદ્ધકામ;
 મુનિવર મહોદારે અનંતા સિદ્ધિવરે, વિમલગિરિ વંદોરે. ૪
 એસો તીરથ ચાર ન જગમેં, લાખે શ્રી જિનસાણુ;
 દુર્ગતિ કાપે ને પાર ઉતારે (બહાલો), આપે કેવલનાણુ;
 ભવિજન લાવેરે જે એનું ધ્યાન ધરે. વિમલગિરિ વંદોરે ૫
 દ્રવ્ય ભાવશું પૂજા કરતાં, પૂજે શ્રી જિનપાથ (જિનરાય);
 ચિદાનંદ સુખ આતમ વેદી, જ્યોતિસેં જ્યોત મિલાય;
 કીરતિ એહનીરે માણુક મુનિ કરે. વિમલગિરિ વંદોરે ૬

શ્રી આદિજિન સ્તવન.

આદિતે અરિહંત—એ રાગ.

આદિ જિણુંદ અરિહંતજી, પ્રભુ અમનેરે;	
તુમે ઘો દરિશન મહારાજ, શું કહું તમનેરે,	
આઠ પહોરમાં એક ઘડી, પ્રાં લાગ્યું તમારું ધ્યાન.	શું ૧
મધુકરને મન માલતી, પ્રાં જિમ મોરાને મન મેહ;	શું
સીતાને મન રામજી, પ્રાં તેમ વાધ્યો તુમશું નેહ.	શું ૨
રોહીણીને મન ચંદ્રજી, પ્રાં વળી રેવાએ ગજરાજ;	શું
સમય સમય પ્રભુ સાંભરે, પ્રાં મનડામાં મહારાજ.	શું ૩
નિઃસ્નેહી થઈ નવિ છુટીયે, પ્રાં કરણાવંત કહાઓ;	શું
ગુણ અવગુણ જોતા રખે, પ્રાં તો તારક કેમ કહાઓ.	શું ૪
રઠ લાગી પ્રભુ રૂપની, પ્રાં મુને ન ગમે ખીજ વાત;	શું
વાયે વાત બને નહીં, પ્રાં મળીયે મૂકી જાંત.	શું ૫
સેવે ચિંતામણી ફળે, પ્રાં તું તો ત્રિભુવનનાથ;	શું
સો વાતે છોડું નહિ, પ્રાં હવે આજ્ઞા મુજ હાથ.	શું ૬

(૫૩૨)

મુંડની વાત મૂકો પરી, પ્ર૦ જિમ જીવો તિમ જારૂ; શું
સહસ્ર સુંદર કવિરાયનો, પ્ર૦ પદને પ્રભુશું પ્યાર. શું ૭

શ્રી સુભતિજિન સ્તવન.

કાઝરોયા મુનિવરની—એ દેશી.

સુભતિનામે ગુણશું મિલીલ, વાધે મુજ મન પ્રીત;
લેલ બિદુ જિમ વિસ્તરેલ, જળમાંડ ભલી રીત. ૧
સોભાગી જિનશુ લાગ્યો અવિહડ રંગ.
સનનશું જે પ્રાંતડીલ, છાની તે ન રખાય;
પારંમલ કસ્તૂરી તણેલ, મહી માંહે મહકાય. સોભાગી ૨
આંગણોએ નાવ મેડું ઢંકાએ, છાબડીએ રવિ તેજ;
આંજલિમા જિમ જંગ ન માએ, મુજ મન તિમ પ્રભુ હેજ. સો ૩
હૂંઓ છિપે નડિં અધર^૧ અદ્ભુ જિમ, ખાતાં પાન સુરંગ;
પીવત ભર ભર પ્રમુગ્ધ પ્યાલા, તિમ મુજ પ્રેમ અભંગ. સો ૪
દાંડી ઇશુ^૨ પલાલશુ લ, ન રહે લહિ વિસ્તાર;
વાચક મશ કંઠ પ્રમુતણેલ, તિમ મુજ પ્રેમ પ્રકાર. સો ૫

શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામીનું સ્તવન.

(લાંહળા મોનીડો હમારો)—એ દેશી.

દવામી તુમે કાંઈ કામલ કીધું, ચિતડું અમારું ચોરી લીધું;
લાંહળા વાસુપૂજ્ય જણુદા, મોહના વાસુપૂજ્ય એ આંકણી.
અમે પણ તુમશું કામલ કરશું, ભૂત્યે ગ્રહી મન ઘરમાં ધરશું. ૧
મન ઘરમાં ધરીયા ધર ચોભા, દેખા નિત્ય રહેશે સ્થિર ચોભા;^૨
મન વૈરાગ અપ્રાપ્ત ભક્તે ચોગી ભાષે અનભવ યક્તે. મા ૨

કેવેશે વાસિત મન સંસાર, કલેશ રહિત મન તે ભવપાર;
 જે વિશુદ્ધ મન ધર તુમે આઘ્યા, પ્રભુ તો અમે નવનિધિ ઋદ્ધિ પાયા. ૪
 સાત રાગ અગાગા જઈ બેઠા, પશુ ભકત્યે અમ મનમાં પેઠા;
 અગાગાને વળગ્યા જે રહેવું, તે ભાણા ખડખડ^૧ દુઃખ સહેવું. સા. ૫
 ધ્યાયક ધ્યેય ધ્યાન ગુણ એકે, લેહછેદ^૨ કરશું હવે ટેકે;
 ખીરનીરપરે તુમશું મલશું, વાચક યશ કહે હેજે^૩ હજશું. સા. ૬

શ્રી શાંતિજિન સ્તવન.

શાંતિ જિનેશ્વર સાહેબ વંદો, અનુભવ રસનો કંદોરે;
 મુખને મટકે લોચન લટકે, મેઘા સુર નર વંદોરે. શાંતિ. ૧
 મંજર દેખીને કોપડ ટોકે, મેઘટા જેમ મેઘોરે;
 તેમ જિનપ્રતિમા નિરખી હરખું, વળી જેમ અંદ અંકોરોરે. શાંતિ. ૨
 જિનપ્રતિમા શ્રી જિનવર ભાખી, સૂત્ર ઘણાં છે સાખીરે;
 સુર નર મુનિવર વદન પૂળ, કરતા શિવ અભિલાષીરે. શાંતિ. ૩
 રાયચમેણી પ્રતિમા પૂજી, સુરિઆત સમર્પકધારીરે;
 જીવાભિગમે પ્રતિમા પૂજી, વિજયદેવ અધિકારીરે. શાંતિ. ૪
 જિનવર ગિમ વિના નવિ વંદું, આણુંદળ એમ જોલેરે,
 સાતમે અંગે સમકિત મૂગે, અવર નહિ તસ તોલેરે. શાંતિ. ૫
 જ્ઞાતા સૂત્રે દ્રૌપદી પૂળ, કરતી શિવ સુખ માગેરે;
 રાય સિદ્ધારથે પ્રતિમા પૂજી, કટ્ખસૂત્ર માંહે રાગેરે. શાંતિ. ૬
 વિશ્વાચ્ચરણ મુનિવરે વંદી, પ્રતિમા પાંચમે અંગેરે;^૧
 જંઘાચરણ મુનિવરે વંદી, જિન પડિમા મનરંગે. શાંતિ. ૭
 આર્ષસુહસ્તી સુરિ ઉપદેશે, આવો સંપ્રતિ રાયરે;

૧ આકુળનાભયું. ૨ અંતર બેદ ટાળયું. ૩ પ્રેમે. ૪ અંકતા કર્યું.
 ૫ ભગવની સૂત્રમાં.

ત્રિશુલ કોટી જિન બિંબ ભરાવ્યાં, ધન્ય ધન્ય એહની માયરે. શાંતિ. ૮
 મોકલી પ્રતિમા અભયકુમારે; દેખી આર્દ્રકુમારે;
 જાતિસ્મરણે સમકિત પામી, વરીઓ શિવસુખ સારરે. શાંતિ. ૯
 ઇત્યાદિક બહુ પાઠ કહ્યા છે, સૂત્ર માંહે સુખકારીરે;
 સૂત્રતણે એક વરણ ઉઠાપે, તે કહ્યો બહુલ સંસારીરે. શાંતિ. ૧૦
 તે માટે જિન આશ્વાધારી, કુમતિ કદાચહુ નિવારીરે;
 ભક્તિતણાં ફલ ઉત્તરાધ્યયને, બોધિ બીજ સુખકારીરે. શાંતિ. ૧૧
 એક ભવે દોય પદવી પામ્યા, સોળમા શ્રીજિનરાયરે;
 સુજ મનમંદિરીએ પધરાવ્યા, ધવલ મંગળ ગવરાયરે. શાંતિ. ૧૨
 જિન ઉત્તમ પદ રૂપ અનુપમ, કીરતિ કમલાની શાળારે;
 જિવવિજય કહે પ્રભુજીની ભક્તિ, કરતાં મંગલ માળારે. શાંતિ. ૧૩

શ્રી પાર્શ્વજિન સ્તવન.

મોહન મુજરો લેજો રાજ, તુમ સેવામાં રહેશું;
 વામાનંદન જગદાવંદન, જેહ સુધારસ ખાણી,
 સુખ મટકે લોચનને લટકે, લોભાણી ઇંદ્રાણી. મોહન૦ ૧
 ભવ પદણ ચીહું દિશિ ચારે ગતિ, ચારાશી લખ ચઉટા;
 ક્રોધ માન માયા ને લોભાદિક, ચોવટીઆ અતિ ખોટા. મોહન૦ ૨
 અનાદિ નિગોદનો બંધીખાનો, તૃષ્ણા તોપે રાખ્યો;
 સંજ્ઞા ચારે ચોકી મેલી, વેદ નપુંસક આંક્યો. મોહન૦ ૩
 ભવસ્થિતિ કર્મ વિવર લઈ નાઠો, પુણ્ય ઉદય પણ વાધ્યો;
 સ્થાવર વિંગલોદ્રિપણું એલંગી, પંચેદ્રિપણું લાધ્યો. મોહન૦ ૪
 માનવ ભવ આરજ કુલ સદગુરૂ, વિમલ બોધ મળ્યો મુજને;
 ક્રોધાદિક રિપુ શત્રુ વિમાસી, તેણે ઓળખાવ્યો તુજને. મોહન૦ ૫
 પાટણ માંહે પરમ દયાળુ, જગત વિભૂષણ લેટ્યા;
 સત્તર બાણું શુભ પરિણામે, કર્મ કઠિન બળ મેટ્યા. મોહન૦ ૬

(૫૩૫)

સમકિત ગજ ઉપશમ અંબાડી, જ્ઞાન કટક બળ કીધું;
ખિમાવિજય જિન ચરણ રમણ સુખ, રાજ પોતાનું લીધું. મોહન૦ ૬

શ્રી વીરજિન સ્તવન.

બોલીડાં દસારે વિપય ન રાચીયે—એ દેશી.

સિદ્ધારથનારે નંદન વીનવું, વિનતડી અવધાર;
ભવમંડપમાંરે નાટક નાચિયો, હવે મુજ દાન દેવરાવ.

હવે મુજ પાર ઉતાર—સિદ્ધાં ૧

ત્રણ રતન^૧ મુજ આપો તાતજી, જેમ નાવેરે સંતાપ;
દાન દેયતાંરે પ્રભુજી કોસર^૨ કિસી, આપો પદવીરે આપ. સિદ્ધાં ૨
ચરણ અંગુઠેરે મેરૂ કંપાવીયો, મોઝ્યાં સુરનાંરે માન;

આઠ કર્મનાંરે ઝગડા જીતવા, દીધાં વરસીરે દાન. સિદ્ધાં ૩

શાસન નાયક શિવસુખ દાયક, ત્રિશલા કુખે રતન;

સિદ્ધારથનોરે વંશ દીપાવીયો, પ્રભુજી તમે ધન્ય ધન્ય,

સાહેબ તુમે ધન્ય ધન્ય. સિદ્ધાં ૪

વાચક શેખર કીર્તિવિજય ગુરૂ, પામી તાસ પસાય;

ધર્મતાણે રસ જિન ચાવીશમા, વિનયવિજય ગુણ ગાય. સિદ્ધાં ૫

શ્રી મહાવીર સ્તવન.

(કડખાની દેશી.)

તાર હો તાર પ્રભુ મુજ સેવક ભણી, જગતમાં એટલો મુજશ લીજે;

દાસ અવગુણુભર્યો ભણી પોતાતણે, દયાનિધિ વદીનપર દય

કીજે. તાં ૧

સમ દેવે ભયો મોહ વૈરી નાચો, લોકની રીતિમાં ધણ્ય 'રાતો;
કેમ વશ ધમધમ્યો શુદ્ધ ગુણ નવિ રમ્યો, ભમ્યો ભવમાંહિ હ
વિષયમાતો'. તા૦ ૨

આદ્યુ આચરણ લોક ઉપચારથી, શાસ્ત્ર અભ્યાસ પણ કાંઈ કીધો;
શુદ્ધ શ્રદ્ધાન વળી આત્મ અવતંબ વિનુ, તેહવો કાર્ય તિણે
કો ન સિધો. તાર૦ ૩

સ્વામિદર્શન સમો નિમિત્ત લંહી નિર્મલો, જો ઉપાદાન એ શુચિ ન થાશે;
કો વસ્તુનો અહવા ઉદ્ધમતણો, સ્વામિ સેવા સહી નિકટ
લાશે. તાર૦ ૪

સ્વામી ગુણ ઓળખી સ્વામીને જે ભજે, દરિસણુ શુદ્ધતા તેહ પામે;
જ્ઞાન ચારિત્ર તપ વીર્ય ઉદ્ધાસથી, કર્મ છૂપી વસે મુક્તિધામે. તાર૦ ૫
વ્યત વતસલ મહાવીર જિનવર મુણી, ચિત્ત પ્રભુચરણને શરણ વાસ્યો;
હારજો આપણ બિરદ નિજ રાખવા, દાસની સેવના રખે જોશો. તાર૦ ૬
જિનતિ માનજો શક્તિ એ આપજો, ભાવ સ્યાદવાદતા શુદ્ધ નારે;
આધી સાધકદશા સિદ્ધતા અનુભવી, દેવચંદ્ર વિમલ પ્રમુતા પ્રકાસે. તાર૦ ૭

શ્રી વીરપ્રભુનું દીવાલીનું સ્તવન.

મારગદેશક મોક્ષનોરે, કેવળજ્ઞાન નિધાન;
ભાવદયા સાગર પ્રભુરે, પર ઉપગારી પ્રધાનોરે,
વીરપ્રભુ સિદ્ધ થયા, સંઘ સંકલ આધારોરે;
હવે ઈણુ ભરતમાં, કોણુ કરશે ઉપગારોરે. વી૦ ૧
નાથ વિહૂણું સૈન્ય જયંરે, વીર વિહૂણોરે સંઘ;
સાધે કોણુ આધારથીરે, પરમાનંદ અજંગોરે. વી૦ ૨

૧ આસક્ત થયો. ૨ વિષયસુખમાં મસ્ત થયેલો. ૩ લાવજો.
૪ દર્શન-સમકિત.

માતા વિદુણા આળ જ્યુરે, અરહો પરહો અથડાય;	
વીર વિદુણા જીવનરે, આકુલ વ્યાકુલ થાયરે.	વી. ૩
સંશયછેદક વીરનેરે, વિરહ તે કેમ ખમાય;	
જે હિંદ સુખ ઉપજેરે, તે વીર કેમ રહેવાયરે.	વી. ૪
નિર્ધામક ^૧ ભવ સરદ્રનોરે, ^૨ ભવ અટવી સત્યવાહ;	
તે પરમેશ્વર વિણ મલેરે, કેમ વાધે ઉત્સાહ.	વી. ૫
વીર થકાં પલુ શ્રુતતણુરે, હુતો પરમ આધાર;	
હવે ઇહાં શ્રુત આધાર છેરે, અટો જિનમુદ્રા સારરે.	વી. ૬
ત્રણ કાળે સવિ જીવનેરે, આગમથી આણુંદ;	
સેવો ધ્યાવો ભવિજનારે, જિનપડિગા સુખકંદોરે.	વી. ૭
ગણધર આચારજી મુનિરે, સહુને ઇછીપરે સિદ્ધ;	
ભવ ભવ આગમ સંગથીરે, દેવચંદ્ર પદ લીધરે.	વી. ૮

અથ શ્રી પન્નસણ પર્વનું રતવન.

આંખડીગંદ મેં આજ રૂંજો દેરે- એ રેશી.

રૂંજો સાજન સંત પન્નસણ આવ્યાંરે, તમે પુણ્ય કરો પુણ્યવંત;

ભવિક મન ભાવ્યાંરે. (આંકણી.)

વીર જીજ્ઞેસર અતિ અહંપેસર, વહાલા મારા પરમેશ્વર એમ યોલેરે;

પર્વમાંહે પન્નસણ મહેાટાં, અવર ન આવે તસ તોલેરે. પં તા ૭૦ ૧

સાપદમાંહે જેમ દેસરી મોટો, વાં ^૨ખગમાં ગરહ કહીએરે;

નદીમાંહે જેમ ગંગા મહેાટી, ^૩નગમાં મેડ કહીએરે. પં ૨

^૪ભૂપતિમાં ભરતેસર ભાખ્યો, વાં દેવમાંહે ^૫સુરઈદ્રરે;

૧ તારક. ૨ સંસાર અટવીનો પાર પમાડનાર સાર્થવાદ.

૩ આકાશમાં ઉડતા પક્ષી. ૪ પર્વત. ૫ રાજા. ૬ દેવતાઓનો

તીરથમાં શેત્રુંજે દાખ્યો, ગ્રહગણમાં જેમ ચંદ્રે. ૫૦ ૩
 દશરા દીવાળી ને વળી હોળી, વાં અખાત્રીજ દીવાસોરે;
 બળેવ પ્રમુખ બહુલાં^૧ છે બીજાં^૨, પણ નહિ મુક્તિનો વાસોરે. ૫૦ ૪
 તે માટે તમે અમર પળાવો, વાં અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કીજેરે;
 અઠ્ઠમ તપ અધિકાકાંએ કરીને, નરભવ લાહો લીજેરે. ૫૦ ૫
 ઢોલ દદામા ભેરી નફેરી, વાં કદપસૂત્રને જગાવોરે;
 ઝાંઝરના ઝમકાર કરીને, ગોરીની ટોળી મળી આવોરે. ૫૦ ૬
 સોના રૂપાને ફૂલડે વધાવો, વાં કદપસૂત્રને પૂજેરે;
 નવ વખાણુ વિધિએ સાંભળતાં, પાપ મેવાસી ધૂજેરે. ૫૦ ૭
 એમ અઠ્ઠાઈનો મહોત્સવ કરતાં, વાં બહુ જીવ જગ ઉદ્ધરિયારે;
 વિબુધ વિમળ વર સેવક એહથી, નવ નિદ્ધ ઋદ્ધિસિદ્ધિ વરિયારે. ૫૦ ૮

શ્રી પાંચ કારણનું સ્તવન.

દૂહા.

સિદ્ધારથ સુત વંદિયે, જગદીપક જિનરાજ;
 વસ્તુતત્ત્વ સર્વિ જાણીયે, જસ આગમથી આજ. ૧
 સ્યાદ્રાદ્રથી સંપન્ને, સકલ વસ્તુ વિખ્યાત;
 સમભાંગિ રચના વિના, બંધ ન બેસે વાત. ૨
 વાદ વદે નય જૂઝુઆ, આપ આપણે કામ;
 પૂરણુ વસ્તુ વિચારતાં, કોઈ ન આવે કામ. ૩
 અંધ પુરંબે એહ ગજ, અહીં અવયવ એકેક;
 દ્રષ્ટિવંત લહે પૂર્ણ ગજ, અવયવ મળી અનેક. ૪
 સંગતિ સકલ નયે કરી, જુગતિ યોગ શુદ્ધ બોધ;
 ધન્ય જિનશાસન જગજયો, જિહાં નહિ કિશ્યો વિરોધ. ૫

(૫૩૬)

ઢાળ પહેલી.

કાળ વાદ.

રાગ આશાવરી.

શ્રી જિનશાસન જગજયકારી, સ્યાદ્રાદ શુદ્ધ રૂપરે;
નય એકાંત મિથ્યાત નિવારણ, અકલ અભંગ અનૂપરે. શ્રીં
એ આંકણી.

કોઈ કહે એક કાળતણે વશ, સકળ જગત ગતિ હોયરે;
કાળે ઉપજ કાળે વિણસે, અવર ન કારણ કોયરે. શ્રીં
કાળે ગર્ભ ધરે જગવનિતા, કાળે જન્મે પુત્તરે;
કાળે બોલે કાળે ચાલે, કાળે ચાલે ધરમુત્તરે. શ્રીં
કાળે દૂધ થકી દહીં થાયે, કાળે દૂગ પરિપાકરે;
વિવિધ પદારથ કાળ ઉપજાવે, કાળે સહુ થાય ખાખરે. શ્રીં
જિન ચાવીશ ખાર ચક્રવર્તી, વાસુદેવ અને બલદેવરે;
કાળે કલિન કોઈ ન દીસે, જસુ કરતા સુર સેવરે. શ્રીં
ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી આરા, છએ બુધ બુધ ભાતરે;
પદ્મકુ કાળ વિશેષ વિચારો, લિન લિન દિન રાતરે. શ્રીં
કાળે ખાળવિલાસ મનોહર, યૌવન કાળા કેશરે;
વૃદ્ધપણ વળી પત્રી વપુ અતિ દુર્બલ, શક્તિ નહિ લવલેશરે. શ્રીં

ઢાળ બીજી.

સ્વભાવ વાદ.

ગિર્યા ગુણ વીરજ—એ દેશી.

તવ સ્વભાવવાદી વદેજ, કાળ કિસ્થું કરે રંક;
વસ્તુ સ્વભાવે નીપજેજ, વિણસે તિમજ નિઃશંક.
સુવિવેક વિચારી બુઝો, બુઝો વસ્તુ સ્વભાવ. એ આંકણી.
છતે યોગ બેબનવતીજ, વાંજણી ન જણે ખાળ;

સુષ નહિ મહિલા મુખેજી, કરતલ ઉગે ન વાળ.	સુ૦ ૨
વિષ્ણુ સ્વભાવ નવિ નીચજેજી, કેમ પદારથ કોય;	
આંખ ન લાગે લીંબડેજી, બાગ વસંતે જોય.	સુ૦ ૩
મોર પિછ કુણુ ચીતરેજી. કોણુ કરે સંધ્યા રંગ;	
અંગ વિવિધ સર્વિ જીવનજી, સુંદર નયન કુરંગ.	સુ૦ ૪
કાંટા જોર બબુલનાંજી, કોણુ અણીયાલા કીધ;	
રૂપ રંગ ગુણુ જૂજુઆજી, તદ્દક્ષ કૃલ પ્રસિદ્ધ.	સુ૦ ૫
વિષધર મસ્તક નિત્ય વસેજી, મણિ હરે વિષ તતકાલ;	
પર્વત ચિર ચલ વાયરોજી, ઉર્ધ્વ અગ્નિની જ્વાલ.	સુ૦ ૬
મત્સ્ય તુંબ જળમાં તરેજી, બૂડે કાગ પહાણ;	
પંખિ જાત ગણે દિરેજી, ઇંછીપરે સયલ વિનાણ.	સુ૦ ૭
વાયુ સુંઠથી ઉપશમેજી, હરડે કરે વિરેચ;	
સીંઝે નહિ કણુ કંગડુજી, શક્તિ સ્વભાવ અનેક.	સુ૦ ૮
દેશ વિશેષે દાષનાંજી, ભૂમિમાં થાય પહાણ;	
શૂંખ અસ્થિનો નીજેજી, ક્ષેત્ર સ્વભાવ પ્રમાણ.	સુ૦ ૯
દર્શિ જ્ઞાતાતો શરી શીતલોજી, અભ્યાદિક બડ ભાવ;	
છએ દ્રવ્ય આપ આપણાંજી, ન તજે કોઈ સ્વભાવ.	સુ૦ ૧૦

ઢાળ ત્રીજી.

ભવિત્યતા વાદ.

કપૂર હોય અતિ ઉજાગરે—એ દેગી.

ઢાળ કીસ્થું કરે બાપડોજી, વસ્તુ સ્વભાવ અકચર^૧;

જો નવિ હોયે ભવિત્યતાજી, તો કેમ ત્રીંઝે કચર^૨.

પ્રાણી મ કરો મન જાંબાગ, ભાવિભાવ નિડાગરે. પ્રાણી.

એ આંખણી.

(પર) (પર)

જલજિલ્લિ તરે જંગલ કરેછ, કોઈ જંગલ કરે કોય;	
મણભાવી હોવે નહીંછ, ભાવી હોય તે કોયરે.	પ્રાં ૨
આળે-ઘોર વસંતમાંછ, રાળે રાળે કેઈ લાખ;	
કેઈ ખવાં કેઈ ખાખીછ, કેઈ આમાં કેઈ સાખરે.	પ્રાં ૩
ખાઉલ જમ ભક્ષિતવ્યમાંછ, વિષુ વિષુ દિશિ ઉચ્ચ;	
પરવરા મન માણસ તણુંછ, તણું જમ પૂઠે ધાયરે.	પ્રાં ૪
નિમલિવશં વિષુ ચિતવ્યુંછ, આવી મળે તતકાળ;	
વરસા સોનું ચિતવ્યુંછ, નવતિ કરે વિચરાળરે.	પ્રાં ૫
ખાઉલ અહીં તરેછ, નચ્ચુ હણે ગેભાલ;	
દોય સહુસ જસ દેવલાછ, દેહ તણા રખવાલરે.	પ્રાં ૬
કોકુહો કોયલ કરેછ, કેમ રાખી શક પ્રાણ;	
આહડી શર તાકિયાછ, ઉપર બન સાચાણરે.	પ્રાં ૭
આહડી નાળે ડસ્યોછ, ખણુ લાખ્યા સંચાણ;	
કોકુહા ઉડી ગયોછ, જુગ્યા જુગ્યા નિર્વાત પ્રમાણરે.	પ્રાં ૮
શર હણ્યા સંચામાંછ, રાંત પડ્યા છવંત;	
મંદિરમાંથી માનવીછ, રાખ્યા નહીં રહતરે.	પ્રાં ૯

હાળ દોષી.

કંઠ વા.

રામ માણી મનુષ્ય હારછરે—એ દરહી.

કાળ સ્વભાવ નિયત મતિ ફૂડી, કમં કરે તે થાય;

કર્મે નિરય તિરિય નર પુરંગાછ, છવ ભવાંતરે ભય.

ચેતન ચેતીયેરે. ૧

કર્મ સમો નહીં કોય, ચેતન એ અંકણી.

કર્મે રામ વસ્યા વ.વ.સ. મીના પામે આળ;

(૫૪૨)

કર્મે લંકાપતિ રાવણનું, રાજ થયું વિસરાણ. ચે૦ ૨
 કર્મે કીડી કર્મે કુંજર, કર્મે નર ગુણવંત; ચે૦ ૩
 કર્મે રોગ શોક દુઃખ પીડિત, જન્મ જાય વિલપંત. ચે૦ ૩
 કર્મે વરસ લગે રિસહેસર, ઉદક ન પામે અન્ન; ચે૦ ૪
 કર્મે વીરને જીવે યોગશ્ચારે, ખીલા રાખ્યા કત્ત. ચે૦ ૪
 કર્મે એક સુખપાલે ખેસે, સેવક સેવે પાય; ચે૦ ૫
 એક હય ગય રથ ચઢ્યા ચતુરનર, એક આગળ ઉઘાય. ચે૦ ૫
 ઉઘમ માની અંધ તણી પરે, જગ હીંડે હા હૂતો; ચે૦ ૬
 કર્મખલી તે લહે સકલ ફળ, સુખભર સેજે સૂતોરે. ચે૦ ૬
 ઉદર એકે કીધો ઉઘમ, કરંડિયો કરકેલે; ચે૦ ૭
 માહે ઘણા દિવસનો ભૂખ્યો, નાગ રહ્યો દુઃખ ડાલેરે. ચે૦ ૭
 વિવર કરી મૂષક તસ સુખમાં, દિયે આપણા દેહ; ચે૦ ૮
 માર્ગ લઈ વન નાગ પધાર્યા, કર્મ મર્મ જીઓ એહ. ચે૦ ૮

હાળ પાંચમી.

ઉઘમ વાદ.

હવે ઉઘમવાદી ભણે એ, એ ચારે અસમર્થ તો;
 સકલ પદારથ સાધવા એ, એક ઉઘમ સમર્થ તો. ૧
 ઉઘમ કરતાં માનવી એ, શું નવિ સીજે કાજ તો ?
 રામે રચણાયર તરી એ, લીધું લંકા રાજ્ય તો. ૨
 કરમ નિયત તે અનુસરે એ, જેહમાં શક્તિ ન હોય તો
 વેદઉલે વાદ મુખે પંખીયાએ, પિયુ પેસંતા જોય તો. ૩
 વિષુ ઉઘમ કિમ નીકળે એ, તિલ માંહેથી તેલ તો;

૧ કાણું પાડી. ૨ સમુદ્ર-રતનાદર. ૩ દેર.સર ઉપર કારી કાઢેલા
 વામના મુખમાં.

ઉદ્યમથી ઉચી ચઢે એ, બુદ્ધિ એકેન્દ્રિય વેલ તો.	૪
ઉદ્યમથી કરતાં એક સમે એ, જેહુ નવિ સીને કાજ તો;	
તે ફરી ઉદ્યમથી હુવે એ, જો નવિ આવે વ્રાજ તો.	૫
ઉદ્યમ કરી ઓર્યા વિના એ, નવિ રધાયે અન્ન તો;	
આવી ન પડે કોળીયો એ, મુખમાં પ્રાપ્તે જલન્ન ^૧ તો.	૬
કર્મ પુત્ર ઉદ્યમ પિતા એ, ઉદ્યમે ક્રીધાં કર્મ તો;	
ઉદ્યમથી દૂરે ટલે એ, બુદ્ધિ કર્મનો મર્મ તો.	૭
દૃઢપ્રહારી હુલા કરી એ, ક્રીધાં પાપ અનંત તો;	
ઉદ્યમથી પટ માસમાં એ, આપ થયો અરિહંત તો.	૮
ટીપે ટીપે સર લરે એ, કાંકરે કાંકરે પાળ તો;	
ગિરિ જેહવા ગઢ નીપજે એ, ઉદ્યમ શક્તિ નિહાલ તો.	૯
ઉદ્યમથી જલખીંદુઓ એ, કરે પાષાણમાં ઠામ તો;	
ઉદ્યમથી વિદ્યા ભણે એ, ઉદ્યમે જોડે દામ તો.	૧૦

ઢાળ છઠી.

એ છંડી કિહાં રાખી—એ દેશી.

એ પાંચે નય વાદ કરતા, શ્રી જિન ચરણે આવે;
અમિયસરસ જિન વાણી સુણીને, આનંદ અંગ ન માવેરે પ્રાણી.
સમકિત મતિ મન આણી, નય એકાંત મ તાણેરે પ્રાણી;
તે મિથ્યા મતિ જાણેરે પ્રાણી. સં ૧ એ આંકણી.
એ પાંચે સમુદાય મળ્યા વિણ, કોઈ કાજ ન સીજે;
અંગુલી યોગે કર તાણી પરે, જે યુગે તે રીજેરે પ્રાણી. સં ૨
આગ્રહ આણી કોઈ એકને, એહમાં દીજે વડાઈ;
પણ સેના મિલી સકલ રણાંગણ, જીતે સુમટ લડાઈરે પ્રાણી. સં ૩
તાંતુ સ્વભાવે પટ ઉપજાવે, કાળ ક્રમેરે વણાય;

(૫૪૪)

અવિતબતા હોય તો નિપજે, નહીંતો મિત્ર ઘણાંયરે પ્રાણી. સં ૪
 તંતુવાય ઉદયમ લોકતાદિક, ભાગ્ય સકલ સહકારી;
 એમ પાંચે મળી સકલ પદારથ, ઉત્પત્તિ ભુઓ વિચારીરે પ્રાણી. સં ૫
 નિયતિ વશે હુલુ કરમો ચર્મને, નિગોદ થકી નિકળીયો;
 પુણ્યે મનુષ્ય ભવાદિક પાત્રી, સદ્ગુરુને જઈ મળીયોરે પ્રાણી. સં ૬
 ભવ સ્થિતનો અરિપાક થયો તવ, પંડિતવીર્ય ઉલ્લસીયો;
 ભાગ્ય સ્વભાવે શિવગતિ પાત્રી, શિવપુર જઈને વસિયોરે પ્રાણી. સં ૭
 વર્દમાન જિન ઘોણીપરે પિનયે, શાસનાચક્ર ગાયો;
 સંઘ સકલ સુખ હોયે જેહુથી, સ્વાદ્વાદરસ પાયોરે પ્રાણી. સં ૮

કળશ.

ધૈર્ય ધર્મનાયક મુક્તિ દાયક, વીર જિનવર સંયુદ્ધએ,
 સયસત્તર સંવત વન્હિલોચન, વર્ષ હર્ષ ધરી ધણો.
 શ્રી વિજયદેવ સૂરીદ પટધર, શ્રી વિજયપ્રભ મુર્છીદએ;
 શ્રી કીર્તિવિજય વાચક શિષ્ય ઈશ્વરીપરે, વિનય કહે આણંદ એ. ૬

સમ્બંધકરવ રત્ન વિના સર્વ ક્રિયા નકામી.

રાગ વેલાવજ

જખ જખ સમકિત રત્નકું, પાયા નહિ પ્રાણી;
 તખ હમે નિજ ગુણ નવિ વધે, તરૂવણ જિમ પાણી. જખ૦ ૧
 તખ સંબંધ કિરિયા કરો, ચિત્ત રાખો કામ;
 દર્શન વિણ નિષ્કયા હોવે, જિમ વ્યોમે ચિત્રામ. જખ૦ ૨
 સમકિત વિરહિત ભવને, શિવસુખ હોવે કેમ ?
 વિણ હેતે કાર્ય ન નીપજે. મૂઠા વિણ ઘટ જેમ. જખ૦ ૩

પરંપરા કારણ મોક્ષકો, એ છે સમકિત મૂળ;
 શ્રેણિક પ્રમુખ તણી પરે, હોય સિદ્ધિ અનુકૂળ.
 ચારે અનંતાનુબંધીયા^૧, ત્રિક દર્શન મોહ^૨;
 જ્ઞાન કહે જે ક્ષય કરે, વંદુ છે છતકોહ^૩.

જળનં ૪

જળનં ૫

અથ શ્રી સમકિતનું સ્તવન.

ઢાળ પહેલી.

તે મુજ મિત્રામિ દુઃખ—એ દેશી.

સાંભળ રે તું પ્રાણિયા, સદ્ગુરૂ ઉપદેશો; માનવ ભવ દોહિલો
 લલો, ઉત્તમ કુલ એસો. સાં ॥ ૧ ॥ દેવતત્ત્વ નવિ ઓળખ્યો,
 ગુરૂતત્ત્વ ન જાણ્યો; ધર્મતત્ત્વ નવિ સદ્ગો, હિયડે જ્ઞાન ન આણ્યો.
 સાં ॥ ૨ ॥ મિથ્યાત્વી સુર જિનપ્રત્યે, સરખા કરી જાણ્યા; ગુણ
 અવગુણ નવિ ઓળખ્યા, વચણે વખાણ્યા. સાં ॥ ૩ ॥ દેવ થયા
 મોઢે ગ્રહા, પાસે રહે નારી; કામ તણે વશે જે પડ્યા, અવગુણ
 અધિકારી. સાં ॥ ૪ ॥ કેઈ કોંધી દેવતા, વળી કોધના વાહ્યા; કે
 કોઈથી બીહતા, હુથીયાર સવાહ્યા. સાં ॥ ૫ ॥ કૂર નજર જેહની
 ધાણું, દેખતાં ડરીયે; મુદ્રા જેહની એહવી, તેહથી શું તરીયે. સાં
 ॥ ૬ ॥ આઠ કરમ સાંકલ જડ્યાં, ભમે ભવહી મોઝારો; જન્મ
 મરણ ભવ દેખીયે, પામ્યા નહિ પારો. સાં ॥ ૭ ॥ દેવ થઈ
 નાટક કરે, નાચે જણ જણ આગે; વેશ કરી રાધાકૃષ્ણનો, વળી
 બીજા માગે. સાં ॥ ૮ ॥ મુખે કરી વાયે વાંસળી, પહેરે તન વાધ;
 ભાવંતા ભોજન કરે, એહવા ભ્રમ લાગા. સાં ॥ ૯ ॥ દેખો દેલ
 સંહારવા, થયો ઉદ્ધમવંતો; હુરિ હુરિણુકશ મારીયો, નરસિંહ
 બલવંતો. સાં ॥ ૧૦ ॥ મત્સ્ય કચ્છ અવતાર લઈ, સહુ અસુર

૧ અતિ આકરા કોધાદિ કપાય. ૨ સમકિત મોહનીય, મિત્ર મેઢ
 અને મિથ્યાત્વ મોં. ૩ કપાય રહિત.

વિદ્યાર્યા; દશ અવતારે જૂજૂઆ, દશ દૈત્ય સંહાર્યા. સાં ॥ ૧૧ ॥
 માને મૂઢ મિથ્યામતિ, એહવા પણ દેવો; ફરી ફરી અવતાર લે,
 દેખો કર્મની દેવો. સાં ॥ ૧૨ ॥ સ્વામી સોહે જેહવો, તેહવો
 પરિવારો; એમ જાણીને પરિહરો, જિન હર્ષ વિચારો. સાં
 ૫ ૧૩ ॥ ઇતિ.

ઢાળ ખીજી.

આધવ માધવને કહેજો—એ દેશી.

જગનાયક જિનરાજને, દાખવિયે સહી દેવ; મૂકાણા જે ક-
 મંથી, ^૧સારે સુરપતિ સેવ. જ૦ ॥ ૧ ॥ ક્રોધ માન માયા નહિ,
 નહિ લોભ અજ્ઞાન; રતિ અરતિ વેદે નહિ, છાંડ્યાં મદ સ્થાન ૦ જ૦
 ॥ ૨ ॥ નિદ્રા શોક ચોરી નહિ, નહિ વયળુ ^૨અલીક; મત્સર ભય
 વધ પ્રાણિનો, ન કરે ષ્તહકીક. જ૦ ॥ ૩ ॥ પ્રેમ કોડા ન કરે કદી,
 નહિ નારી પ્રસંગ; હાસ્યાદિક અઢાર એ, નહિ જેહને અંગ. જ૦
 ૪ ॥ પદ્માસન પૂરી કરી, ખેડા શ્રી અરિહંત; નિશ્ચય લોચણુ જેહનાં,
 બાસાએજ રહંત. જ૦ ॥ ૫ ॥ જિન મુદ્રા જિનરાજની, દીઠે પરમ
 હિલાસ; સમકિત થાયે નિર્મલું, તપે જ્ઞાન ઉજાસ. જ૦ ॥ ૬ ॥
 ચતિ આગતિ સવિ જીવતણી, જાણે લોકલોક; મનપર્યાય ^૩સવી
 તણા, કેવળજ્ઞાન આલોક. જ૦ ॥ ૭ ॥ મૂર્તિ શ્રી જિનરાજની,
 સમતાનો લાંડાર; શીતલ નયન સોહામણાં, નહિ વાંક લગાર. જ૦
 ૮ ॥ હસત વદન હરખે હૈયું, દેખી શ્રી જિનરાય; સુંદર છબી
 પ્રભુ દેહની, શોભા વરણી ન જાય. જ૦ ॥ ૯ ॥ અવર તણી
 એહવી છબી, કિહાં એમ દીસંત; દેવતત્ત્વ એ જાણીયે, જિન હર્ષ
 રહંત. જ૦ ॥ ૧૦ ॥

---

૧ જેહની ઇંદ્રો સેવા કરે છે. ૨ મૃષા-અસત્ય. ૩ નકી. ૪ કેવળ-
 જ્ઞાનના પ્રકાશથી જાણે.

(૫૪૭)

દાળ ત્રીજી.

જન્મણી ને દેશી.

શ્રી જિનવર પ્રવચન ભાંખ્યા, કુચરૂ તણા ગુણ દાખ્યા; પા-
સત્યાદિક પાંચઈ, પાપ શ્રમણ કહ્યા સાચઈ. ॥ ૧ ॥ ગૃહીના મં-
દિરથી આણી, આહાર કરે ભાત પાણી; સુવે ઉઘે નિશ દીશ,
પ્રમાદી વિશવા વીશ. ॥ ૨ ॥ કિરિયા ન કરે કિણિ વાર, પડિછમણું
સાંજ સવાર; ન કરે પચ્ચખખાણુ સજ્જાચ, વિકથા કરતાં દિન જાય
॥ ૩ ॥ ઘૃત દૂધ દહિ અપ્રમાણુ, ખાએ ન કરે પચ્ચખખાણુ; જ્ઞાન
દર્શન ને ચારિત્ર, મૂઝી દીધાં સુખવિત્ર. ॥ ૪ ॥ સુવિહિત મુનિ
સમાચારી, પાળે નહિ તે અણુગારી; આહારના દોષ યેચાલ, ટાળે
નહીં કિણુહી કાળ. ॥ ૫ ॥ ધબ ધબ ધસમસતો ચાલે, કાચે જળે
દેહ પખાલે; અર્ચા રચના વંદાવે, વસ્ત્રાદિક શોભા બનાવે. ॥ ૬ ॥
પરિગ્રહ વળી ઝાઝો રાખે, વળી વળી અધિકાને ધ્રાખે; માઠી ક-
રણી જે કહીયે, તે સઘળી જિજીમે લહીયે. ॥ ૭ ॥ એહવા જે
કુચરૂ આરંભી, મુનિ સાધુ કહેવાયે દંભી; કિંઈકમ્મર પ્રશંસા ક-
રીયે, લવલવ ગૃહમાં અવતરીયે. ॥ ૮ ॥ લોહાની નાવા તોલે,
ભવસાયરમાં જે યોળે; જિન હુર્ષ ભલો અહિ^૩ કાળો, પણ કુચ-
રૂની સંગતિ ટાળો. ॥ ૯ ॥

દાળ ચોથી.

કર જેડી આગળ રહી—એ દેશી.

ગુણ ગિરૂઆ ગુરૂ ઓળખો, હિયડે સુમતિ વિચારીરે; ગુરૂ
સુપરીક્ષા દોહિલી, ભૂલા પડે નર નારીરે. ૩૪ ॥ ૧ ॥ પાંચ દ્રવ્ય
જે વશ કરે, પાંચ મહાવ્રત પાળેરે; ચર ૧૫ તજ નેણે, અંચે

કિરિયા ટાળેરે. ગું ॥ ૨ ॥ પાંચ સમિતિ સમિતા રહે, તિન ગુપ્તિ
 ને ધારેરે; દોષ બહેંતાલીશ ટાળીને, પાણી ભાત આહારેરે. ગું
 ॥ ૩ ॥ મમતા છાંડી દેહની, નિર્દોભી નિર્માયીરે; નવવિધ પરિ-
 શ્રુત પરિહરે, ચિત્તમેં ચિંતે ન કાંઈરે. ગું ॥ ૪ ॥ ધર્મ તણાં ઉપ-
 કરણુ ધરે, સંયમ પાળવા કાળેરે; ભૂમિ જોઈ પગલાં ભરે, લોક
 વિરોધથી લાળેરે. ગું ॥ ૫ ॥ પડિલેહુણુ નિત્ય ત્રિવિધે, કરે પ્રમાદ
 નિવારીરે; કાળે શુદ્ધ ક્રિયા કરે, ઇચ્છા જોગ નિવારીરે. ગું ॥ ૬ ॥
 વસ્ત્રાદિક શુદ્ધ એષણી, લે દેખી સુવિશેષેરે; કાળ પ્રમાણે ખપ કરે,
 દૂષણુ ટળતાં દેખેરે. ગું ॥ ૭ ॥ કુક્ષી સંબલ ને કહ્યા, સાન્નિધ્ય^૧
 કેમહી ન રાખેરે; દે ઉપદેશ યથાસ્થિતે, સત્ય વચન મુખ ભાખેરે.
 ગું ॥ ૮ ॥ તન મેલાં મન ઉજળાં, તપ કરી ખીણી દેહીરે;
 બંધન બે છેદી કરી, વિચરે જન નિઃસ્નેહીરે. ગું ॥ ૯ ॥ એહવા
 ગુરૂ જોઈ કરી, આદરીયે શુભ ભાવેરે; બીજું તત્ત્વ સુગુરૂ તણું,
 એ જિનહર્ષ કહાવેરે. ગું ॥ ૧૦ ॥

ઢાળ પાંચમી.

કર્મ ન છોરે ગ્રાણીયા—એ દેશી.

ભવસાયર તરવા ભણી, ધર્મ કરે હો સારંભ; પત્થર નાવેરે
 બેસીને, તરવો સમુદ્ર દુર્લભ. ભં ॥ ૧ ॥ આપે ગોકુલ ગાયનાં,
 આપે કન્યારે દાન; આપે ક્ષેત્ર પુણ્યારથે, બ્રાહ્મણુને દર્શ માન. ભં
 ॥ ૨ ॥ લૂંટાવે ધાણી વળી, પૃથિવી દાન સુપ્રેમ; ગોળા કળશા ને
 મોરિયા, આપે હુળ તિમ હેમ. ભં ॥ ૩ ॥ વળી વખાણુરે ખાં-
 તણું, કુવા સુંદર વાવ; પુષ્કરિણી કરણી ભલી, સરોવર સખર
 તલાવ. ભં ॥ ૪ ॥ કંદમૂલ મૂકે નહિ, અચ્ચારશને હો દિશ; આ-
 રંભ તે દિન અતિ ઘણું, ધર્મ કીડાં જગદીશ? ભં ॥ ૫ ॥

યાગ કરે હોમે તિહાં, ઘોડા નરનેરે છાગ; હોમે જલચર મીડકાં,
ધર્મ કીહાં વીતરાગ ? ભ૦ ॥ ૬ ॥ કરે સદાયેરે નોરતાં, જીવ તણુ
આરંભ; હણે મહિષને ઘોકડા, જેહથી નરક સુલંભ. ભ૦ ॥ ૭ ॥
સારે સરાવે આદ્યજ્ઞ કને, પૂર્વજનાંરે શરાધ; તેડી પોષેરે કાગડા,
દેખો એહ ઉપાધ. ભ૦ ॥ ૮ ॥ તીરથ ભયે ગોદાવરી, ગંગા ગયા
પ્રયાગ; ન્હાયે અણુગળ નીરમે, ધર્મ તણો નહિ લાગ. ભ૦ ॥ ૯ ॥
ધૃત્યાદિક કરણી કરે, પરભવ સુખનેરે કાજ; કહે જિનહર્ષ મળે
નહો, એથી શિવપુર રાજ. ભ૦ ॥ ૧૦ ॥

દાળ છટ્ટી.

રે ગયા તુજ વિષ્ણુ ઘડીરે ૭ માસ—એ દેશી.

ધર્મ ખરે જિનવર તણોજી, શિવ સુખનો દાતાર; શ્રી જિન-
રાજે પ્રકાશિયોજી, જેહના ચાર પ્રકાર. ભવિક જન જ્ઞાન વિચારીરે
જોય. દુર્ગતિ પડતા જીવનેજી, ધારે તે ધર્મ હોય. ભ૦ એ આંકણી.
॥ ૧ ॥ પંચમહાવ્રત સાધુનાંજી, દશવિધ ધર્મ વિચાર; હિત કરીને
જિનવર કહ્યાંજી, શ્રાવકનાં વ્રત ખાર. ભ૦ ॥ ૨ ॥ પંચુબર ચારે
વિગયજી, વિષ સહુ માટીરે હિમ; રાત્રિભોજન ને કહ્યાંજી, બહુખી-
બનો નીમ. ભ૦ ॥ ૩ ॥ ઘોલવડાં વળી રીંગણુંજી, અનંતકાય
ખત્રીશ; અણુબળ્યાં ફલ ફૂલડાંજી, સંધાણું^૧ નિશદિશ. ભ૦ ॥ ૪ ॥
ચલિતઅન્ન^૨ વાસી થયુંજી, તુચ્છ સહુ ફલ દક્ષ; ધર્મી નર ખાયે
નહોંજી, એ ખાવીશ અભક્ષ્ય. ભ૦ ॥ ૫ ॥ ન કરે નિદ્રાધસપણેજી,
ઘરના આરંભ ધીર; જીવતણી જયજ્ઞા ઘણીજી, ન ખીયે અણુગળ
નીર. ભ૦ ॥ ૬ ॥ ઘૃત પરે પાણી વાવરેજી, ખીયે કરતાં પાપ;
સામાયિક વ્રત પોષધેજી, ટાળે ભવના તાપ. ભ૦ ॥ ૭ ॥ સુગુરે

૧ બોળ અથાણાં. ૨ ખગડેલું-કોહેલું.

સુદેવ સુધર્મનીજી, સેવા ભક્તિ સદીવ; ધર્મશાસ્ત્ર સુણતાં થકાંજી,
સમજે કોમળ જીવ. ભ૦ ૥૮૥ ॥ માસ માસને આંતરેજી, કુશ અગ્ર
મુંજે બાલ; કલા ન પહોંચે સોળમીજી, શ્રી જિનધર્મ વિશાળ.
ભ૦ ૥૮૭ ॥ જિન ધર્મ મુક્તિ પુરી દીયેજી, ચઢગતિ બ્રમણ મિ-
થ્યાત; એમ જિનહુર્ષ પ્રકાશિયે, ત્રીજી તત્ત્વ વિખ્યાત. ભ૦ ૥ ૧૦ ॥

ઢાળ સાતમી.

મધુકર આજ રહોરે મત ચલો—એ દેશી.

શ્રી જિનધર્મ આરાધિયેજી, કરી નિજ સમકિત શુદ્ધ, ભવિ-
ચણ. તપ જપ કિરિયા કીધલીજી, લેખે પડે વિશુદ્ધ. ભ૦ શ્રી૦
૥૧ ॥ કંચન કશી કશી લીજીયેજી, નાણું લીજે પરીખ; ભ૦ દેવ
ધર્મ ગુરૂ જોઈનેજી, આદરિયે સુણી શીખ. ભ૦ શ્રી૦ ૥ ૨ ॥ કુચરૂ
કુદેવ કુધર્મનેજી, પરિહરિયે વિષ જેમ; સુચરૂ સુદેવ સુધર્મનેજી.
ઘડીયે અમૃત તેમ. ભ૦ શ્રી૦ ૥ ૩ ॥ મૂલ ધર્મ તો જિન કહોજી,
સમકિત સુરતરૂ^૧ એહ; ભ૦ ભવભવ ગુખ સંપત્તિ થકીજી; સમ-
કિત શું ધરી નેહ. ભ૦ શ્રી૦ ૥ ૪ ॥ સત્તરશે^૨ છત્રીસ સમેજી^૩
નલ^૪ શુદ્ધ દશમી દીશ, ભ૦ સમકિત સિત્તરી એ રચીજી, પુર
પાટણ સુજીશ. ભ૦ શ્રી૦ ૥ ૫ ॥ ભણજે ગુણજે ભાવશુંજી,
લેશો અવિચલ શ્રેય; ભ૦ શાંતિહુર્ષ વાચક તણોજી, કહે જિનહુર્ષ
વિનેય. ભ૦ શ્રી૦ ૥ ૬ ॥

છતિ સમકિતસિત્તરી સ્તવન સંપૂર્ણમ.

આપમતિ ત્યાગ પૂર્વક સદ્ગુરૂ ઉપાસના ૫૬.

રાગ ખિરાગડો.

સખલ યા છાક મોહ મદિરાકી,

ટેક.

મિથ્યામતિકે જોરે ગુરૂકી, વચનશક્તિ જિહાં થાકી.	સ૦ ૧
નિકટ દશા છાંડ જડ ઉચ્ચી, દષ્ટિ દેત હે તાકી;	
ન કરે કિરિયા જનકું ભાખે, નહિ ભવથિતિ પાકી.	સ૦ ૨
ભાજનગત ભોજન કોઉ છાંડી, દસતર જિઉ દોરે;	
અહત જ્ઞાનકું કિરિયા ત્યાગી, હોત ઓરકી ઓરે.	સ૦ ૩
જ્ઞાન બાત નિસુની સિર ધૂને, લાગે નિજ મતિ મીઠી;	
જો કોઉ બોલ કહે કિરિયાકો, તો માને નૃપ ચીઠી.	સ૦ ૪
જ્યું કોઉ તારૂ જલમેં પેસી, હાથ પાઉં ન હલાવે;	
જ્ઞાન સેંતી કિરિયા સખ લાગી, યું અપનો મત ગાવે.	સ૦ ૫
જૈસે પાગ કોઉ સિર બાંધે, પહિરન નહિ લાંગોટી;	
સદ્ગુરૂ પાસ ક્રિયા બિનુ સીખે, આગમ બાત ત્યું ખોટી.	સ૦ ૬
જૈસે ગજ અપને સિર ઉપર, છાર આપહી ડારે;	
જ્ઞાન અહત ક્રિયા તુચ્છારત, અદ્વયબુદ્ધિ ફલ હારે.	સ૦ ૭
જ્ઞાનક્રિયા દોઉ શુદ્ધ ધરેંગે, શુદ્ધ કહે નિરધારી;	
જસ પ્રતાપ ગુનનિધિકો ગાઉં, ઉનકી મેં બલિહારી.	સ૦ ૮

શ્રી પાર્શ્વજીન સ્તવન.

શ્રીપાસજી પ્રકટ પ્રભાવી, તુઝ મૂરતિ મુઝ મન ભાવીરે;	
મન મોહના જિનરાયા, સુરનર કિન્નર ગુણ ગાવારે.	મ૦
જે દિનથી મૂરતિ દીઠી, તે દિનથી આપદા નીડીરે ^૧	મ૦ ૧
મટકાલું મુખ સુપ્રસન્ન, દેખત રીઝે લવીમન્નરે;	મ૦
સમતા રસ કેરાં કચોલાં, નયણાં દીઠે રંગરોલારે.	મ૦ ૨
હાથે ન ધરે હથીયાર, નહિ જપમાલાનો પ્રચારે;	મ૦
ઉત્સાંગે ^૨ ન ધરે વામા ^૩ , જેહથી ઉપજે સવી કામારે ^૪ .	મ૦ ૩

૧ અંતપામી-દૂર થઈ. ૨ ખોળામાં. ૩ સ્ત્રી. ૪ કામવિકારો.

(૫૫૨)

ન કરે ગીતનૃત્યના ચાળા, એ તો પ્રત્યક્ષ નટના ખ્યાલારે; મ૦
 ન બળવે આપે વાળાં, ન ધરે વસ્ત્ર છરણુ સાળારે. મ૦ ૪
 ર્શ્મ મૂરતિ તુઝ નિરૂપાધિ, વીતરાગપણે કરી સાધીરે; મ૦
 કેહે માનવિજય ^૧ઉવજાયા, મેં અવલંબ્યા તુઝ પાચારે^૨. મ૦ ૫

ભાવ મંદિર.

સમક્રિત દ્વાર ગભારે પેસતાંજી, પાપ પડલ ગયાં દૂરરે;
 માતા મરૂદેવીનો લાડલોજી, દીઠાં આનંદ પૂરરે. સમક્રિત. ૧
 આયુવર્જિત સાતે કર્મનીજી, સાગર કોડા કોડી હીનરે;
 સ્થિતિ પ્રથમ કરણે કરીજી, વીર્ય અપૂર્વ મોગર લીનરે. સ૦ ૨
 ભુંગળ ભાંગી આઘ કપાયનીજી, મિથ્યા મોહની સાંકળ સાથરે;
 બાર ઉઘાડ્યાં સમ સંવેગનાંજી, અનુભવ ભવને બેઠા નાથરે. સ૦ ૩
 તોરણ બાંધ્યાં જીવદયા તણાંજી, સાથીઓ પૂર્યો શ્રદ્ધા રૂપરે;
 ધૂપ ઘટા પ્રભુ ગુણ અનુમોદનાજી, દીપ મંગળ આઠ અનૂપરે. સ૦ ૪
 સંવર પાણીએ અંગ પખાળ્યાજી, કેશર ચંદન ઉત્તમ ધ્યાનરે;
 આત્મરૂચિ મૃગમદ મહુમહેજી, પંચાચાર કુસુમ પ્રધાનરે. સ૦ ૫
 ભાવે પૂજેરે પાવન આત્માજી, પૂજે પરમેસર પરમ પવિત્રરે;
 કારણ જોગે કારજ નીપજેજી, ક્ષમા વિજય જિન આગમ રીતરે. ૬

બોધિબીજ વિના બધી ક્રિયા ગદ્દા મળુરી છે.

રાગ ધનાશ્રી.

દોડતાં દોડતાં પંથ કપાય તો, જીઓ ધાંચી ઘર ઉંટ;
 દિન સાબમે દોડતો હીંડે, થાકી બાવે તૂટ.

હો સમજી જ્ઞાન નયન નિજ ખોલો. હો સમજી. ૧
 કરણી પાર ઉતરણી કહીને, જગને જૂઠું સમજાવે:
 જ્ઞાન સહિત જેમ રાત અંધારી, પરમારથ કેમ પાવે? હો સં ૨
 સાઠ સહસ્ર વર્ષનો તાપસ, બાળ તપસ્વી કહિયો;
 દેવપણમાં જ્ઞાન જો પામ્યો, તો ભવ એકજ રહિયો. હો સં ૩
 જ્ઞાન સહિત જે ક્રિયા કરે તે, હોય કલ્યાણને કાળે;
 એકાંત જ્ઞાન તણા આરાધક, નિજ ગુણમાં નિત રાજે. હો સં ૪
 સૂત્ર રહસ્યને સમજી શાણા, કરો ક્રિયા ભલે સાચી;
 યોધીબીજ વિન ગદ્દા મળુરીમાં, મત રહેજે કોઈ રાચી. હો સં ૫
 લેદાભાવ છે જ્ઞાન દર્શનમાં, પ્રથમ દર્શન પછી જ્ઞાન;
 વિનય સહિત શ્રી સદ્ગુરુ સેવી, પામો પદ નિર્વાણ. હો સં ૬

અથ શ્રી અજિતનાથ જિન સ્તવનમ્.

આધવજ સંદેશ કહેજે શ્યામને-એ રાગ.

પ્રીતલડી બંધાણીરે અજિત જિણુંદશું,
 પ્રભુ પાખે ક્ષણ એક મને ન સુહાય જો;
 ધ્યાનની તાળી રે લાગી નેહશું,
 જગદ? ઘટા જેમ શિવસુત વાડન^૨દાય જો. પ્રીં ૧
 નેહ ઘેલું મન માડું રે પ્રભુ અલજે રહે,
 તન મન ધન એ કારણથી પ્રભુ મુઝ જો;
 મ્હારે તો આધાર રે સાહેબ રાવળો;
 અંતરગતની પ્રભુ આગળ કહું ગુજ્જ^૩ જો. પ્રીં ૨
 સાહેબ તે સાચો રે જગમાં બાણીયે,

સેવકનાં જે સહેજે સુધારે કાજ જો;
 એહવારે આચરણે કેમ કરીને રહું,
 ખીરૂદ તમારો^૧ તારણ તરણ જહાજ જો. પ્રી૦ ૩
 તારકતા તુજ માંહેરે શ્રવણે સાંભળી,
 તે ભણી હું આળ્યો છું દીન દયાળ જો;
 તુજ કર્ણાની દહેરે રે મુજ કારજ સરે,
 શું ઘણું કહીયે જાણ આગળ કૃપાળ જો. પ્રી૦ ૪
 કર્ણાધિક કીધીરે સેવક ઉપરે;
 ભવ ભય ભાવક ભાંગી ભક્તિ પ્રસંગ જો;
 મન વંછિત ફળિયારે જિન આલંબને,
 કરજોડીને મોહન કહે મન રંગ જો. પ્રી૦ ૫

શ્રી અભિનંદન જિન સ્તવનમ્.

મોતીયાની દેશી.

પ્રભુ તુજ દરિશણ મળીયું અળવે, મન થયું હવે હળવે હળવે;
 સાહિબા અભિનંદન દેવા, મોહના અભિનંદન. દેવા એ ટેક.
 પુન્યોદય એ મોટો મહારો, અણચિંત્યો થયો દરિશણ તહારો. ૧
 દેખત દેવ હરી મન લીધું, કામણગારે મને કામણ કીધું. સા૦
 મનડું જાય નહીં કે પાસે, રાતદિવસ રહે તાહરી આસે. સા૦ ૨
 પહેલું તો જાણ્યું હતું સોહિલું, પણ મોટાશું મળવું દોહિલું;
 સોહિલું જાણી મનડું વળગું, થાય નહીં હવે કીધું અળગું. સા૦ ૩
 રૂપ દેખાડી હોય અરૂપી, કેમ ગ્રહવાયે અકળ સ્વરૂપી;
 તાહરી ધાત^૧ ન જાણી જાયે, કહો મનડાની શી ગતિ થાય. સા૦ ૪

પેહેલું બાણી પછી કરે કીરીયા, તે પરમારથ સુખના દરીયા;
 વસ્તુ અબાણે મન દોડાવે, તેતો મૂરખ બહુ પસ્તાવે. સાં ૫
 તે માટે તું રૂપી અરૂપી, શુદ્ધ બુદ્ધ તે સિદ્ધ સ્વરૂપી;
 એહ સ્વરૂપ અર્થું જાળ લહારું, તવ જામ રહિત થયું મન મ્હારું. સા. ૬
 પ્રભુશુણ્ય જ્ઞાન ધ્યાનમાં રહીયે, એમ મળવું પણ સુલભજ કહીયે;
 માનવિજય વાચકે પ્રભુજ્ઞાને, અનુભવરસમાં હજીયો એક તાને. ૭
 ઈતિ.

પ્રભુ પ્રાર્થના પદ.

વા પદવી કળ પાવું દીનાનાથ વા પદવી કળ પાવું ?
 વા પદ પાઈ અમૃતરસ ઝીલું, આનંદમય હોઈ બાવું.
 દીનાનાથ વા પદવી કળ પાવું ? વા પદવીં એ ટેક.
 ચારે ચાર બટે વટ પાડું, તાકું દૂર બેઠાડું;
 ચાર ચુગલકું પકડી બંધાવું, ન્યાય અદલ વરતાવું. દીનાં
 અપતું રાજ્ય અપને વશ રાખી, પરવશપણું ન રહાવું;
 રૂપચંદ્ર કહે નાથ કૃપાસે, અળ મેં નાથ કહાવું. દીનાનાથ૦

શ્રી વિમલજિન સ્તવનમ્.

જહો કુંવર બેઠો ગોખડે—એ દેશી.

જહો વિમળજિનેશ્વર સુંદર, લાલા વિમળ વયલુ તુજ દીઠ;
 જહો વિમળ થયો મુજ આતમા, લાલા તેણે તું અંતર પર્ષદ.

૧ પ્રકૃતિ-સ્વભાવ. ૨ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ ચાર ઘાડપાકુ
 ચાર. ૩ રાજકથા, દેશકથા, સ્ત્રીકથા અને ભક્ત-ભોજન કથા. ૪ પર પુદ્ગલને
 અથવા ઇન્દ્રિયાદિઠ વિષયોને આધીન થઈ.

જિનેશ્વર તું મુજ પ્રાણુ આધાર, લાલા સકલ જંતુ હિતકાર. જિં ૧
 છહો વિમળ રમે વિમળે સ્થળે, લાલા સમલે સમળ રમેય;
 છહો માનસરે રમે હંસલો, લાલા વાયસ ખાઈ જળેય. જિં સં ૨
 છહો તેમ મિથ્યાત્વી ચિત્તમાં, લાલા કેમ હોય તુજ આભાસ;
 છહો તિહાં કુદેવ રંગે રમે, લાલા સમકિતી ચિત્ત તુજ વાસ. જિં ૩
 છહો હીરો કુંદન રથું જડયો, લાલા દૂધને સાકર ભેગ;
 છહો ઉલટે ભેગે વસ્તુનો, લાલા ન હોયે શુભ આભોગ. જિં સં ૪
 છહો વિમળ પુરૂષ રહેવા તણું, લાલા સ્થાનક વિમળ કરેય;
 છહો ગૃહપતિને તિહાં શી ત્રપા^૧, લાલા ભાટક^૨ ઉચિત ગ્રહેય. જિં ૫
 છહો તેમ તેં મુજ મન નિર્મળું, લાલા કીધું કરતેરે વાસ;
 છહો પુષ્ટિ શુદ્ધિ ભાટક ગ્રહી, લાલા હું સુખીયો થયો ખાસ. (દાસ) જિં ૬
 છહો વિમળે વિમળ મળી રહ્યા, લાલા ભેદભાવ રહ્યો નાંહિ;
 છહો માનવિજય ઉવઝાયને, લાલા અનુભવ સુખ થયો ત્યાંહી. જિં સં ૭

શ્રી અનંતજિન સ્તવન.

દેખો ગતિ દૈવનીરે—એ દેશી.

જ્ઞાન અનંતું તાહરેરે, દર્શણ તાહારે અનંત;
 સુખ અનંતમય સાહિબારે, વીર્ય પણુ ઉલસ્યું અનંત. ૧
 અનંતજિન આપજો રે, મુજ એહ અનંતાં ચ્યાર અનં
 સુને નહીં અવરશું ચ્યાર અં તુજને આપંતા નહીં વાર અનં
 એ છે તુજ જશનો ઠાર—અનંત જિન આપજોરે. એ ટેક.
 આપ ખળનો ન ખોલવો રે, નહીં મળવાની ચિંત;
 મહારે પોતે છે સવે રે, પણુ વિષે આવરણની ભીંત. અં ૨
 તપ જપ કીરીયા મોઘરે રે, ભાંગી પણુ ભાંગી ન જાય;

(૫૫૭)

પણ તુજ આણ લહે થકે રે, એક હેલામાં પરહી થાય. અ૦ ૩
મરૂદેવી નિજ માતનેરે, જિમ રૂપસે ક્ષણમાં દીઠં;
આપ પરાયું વિચારતાંરે, એમ કેમ વીતરાગતા સિદ્ધ. અ૦ ૪
તે માટે તસ અર્થિયારે, તુજ પ્રાર્થતા જે કોઈ લોક;
તેહને આપો આક્ષરે, તિહાં ન ઘટે કરાવવી ટોંક. અ૦ ૫
તેહને તેહતું આપવું રે, તિહાં સ્યો ઉપજે છે ખેદ;
પ્રાર્થના કરતાં તાહરે રે, પ્રભુતાઈનો પણ નહીં છેદ. અ૦ ૬
પામ્યા પામે પામશે રે, જે કોઈ જ્ઞાનાદિ અનંત;
તે તુજ આણાથી સવે રે, કહે માનવિજય ઉવ્રસંત. અ૦ ૭

શ્રી કુંથુજિન સ્તવન.

યોગીશ્વર ચેલા—એ દેશી.

કુંથુજિનેશ્વર જાણ્યોરે લાલ, મુજ મનનો અભિપ્રાયરે જિનેશ્વર મોરા;
તું આતમ અલવેસરે લાલ, રખે તુજ વિરહો થાયરે જિં ૧
તુજ વિરહો કેમ વેઠીયેરે લાલ, તુજ વિરહો દુઃખદાયરે જિં
વિરહ તે કેમ વેઠાયરે જિં ક્ષણ વરસાં સો થાયરે જિં
વિરહ તે મોટી બહાયરે જિં એ ટેક.

તુજ પાસે જે આયવુંરે લાલ, પેહિલાં ન આવતું દાયરે જિં
આવ્યા પછી તો જાયવુંરે લાલ, તુજ ગુણ વશે ન સોહાયરે. જિં તું ૨

૧ આ સ્તવનમાં પરમ શુદ્ધ આત્માની અનંત ચતુષ્વચ સમૃદ્ધિ પ્રભુમાં સાક્ષાત્ થયેલી જણાવી તેજ સમૃદ્ધિની પ્રભુ પાસે સ્તુતિકારે પ્રાર્થના કરી છે અને તે પ્રાપ્ત કરવા બીજા બધાં સાધન કરતાં પ્રભુની આજ્ઞાનું વર્તન એજ પ્રબલ સાધન બતાવ્યું છે.

જન મિલ્યાનો ધોખો નહીંરે લાલ, જસ ગુણનું નહીં નાણું^૧રે જિં
 મળીયા ગુણ કળીયા^૨ પછીરે લાલ, વિદ્યુરત^૩ જાયે પ્રાણુરે જિં તું ૩
 જાતિ અંધને દુઃખ નહીંરે લાલ, ન લહે નયનનો સ્વાદરે જિં
 નયન સ્વાદ લહી કરીરે લાલ, હાર્યા^૪ ને બિખવાદરે જિં તું ૪
 ખીજે પણ કિહાં નવિ ગમેરે લાલ, જિણે તુજ વિરહે બચાયરે જિં
 માલતી કુસુમે મોહીયોરે લાલ, મધુપ^૫ કરીરે^૬ ન જાયરે જિં તું ૫
 વન દવ દાધાં રૂંખડાં^૭રે લાલ, પાદહવે^૮ વળી વરસાતરે જિં
 તુજ વિરહાનળના બળ્યારે લાલ, કાળ અનંત ગમાતરે જિં તું ૬
 ટાઢિક રહે તુજ સંગમાંરે લાલ, આકુળતા મિટિ જાયરે જિં
 તુજ સંગે સુખીયો સદારે લાલ, માનવિજય ઉવજાયરે જિં તું ૭

આવતી ચોવિશીના પ્રથમ જિનેશ્વર પદ્મનાભ સ્વામીનું
 રતવન.

(પંચડો નિહાળુંરે ખીજ જિન તણીરે—એ દેશી.

વાટડી વિલોકુંરે લાવી જિન તણીરે, પદ્મનાભ જસુ નામ;
 દુઃખમ દુઃખિત ભરત કૃપાકરૂરે, ઉપશમ અમૃત ધામ. વાં ૧
 વીરની ભકતં શ્રેણીકને ભવેરે, તુમે ખાંધ્યું જિન નામ;
 કદયાણુક અતિશય ઉપકારથીરે, વીર સમાન સ્વભાવ. વાં ૨
 શુદ્ધિ અસાદે છઠીને દિનેરે, ઉપજશે ઈમ જગનાથ;

* જેમના સદ્ગુણની પિછાનજ થઇ નથી તેને મળી ન શકાય તેનો
 ક્ષો ધોખો ગણાય નહિ. પણ તેના સદ્ગુણોનો સહેજે બેટો થયા બાદ
 તેમના ઉત્તમ ગુણોનું જાણપણું થયા પછી તેમનો વિરહ-વિયોગ થાય તો
 અણુજ વસમું લાગે-પ્રાણાંત દુઃખ પ્રાપ્ત થાય એ સુવિદિત છે.

૧ ભાન-સમજ. ૨ ખીજાન્યા. ૩ વિરહ-વિયોગ થયે. ૪ ગુમાવ્યા.
 ૫ ભ્રમર. ૬ કેરડો. ૭ વૃક્ષો. ૮ નવપક્ષવ થાય.

(૫૫૬)

ચૈત્ર ધવળ તેરશિ પ્રભુ જન્મશોરે, થાશે મેરૂ સનાથ.	વા૦ ૩
મૃગશિર વદિ દશમી દીક્ષા ઝહીરે, વરતશો ચરણ ઉદાર;	
સુદી વૈશાખે દશમે કેવળીરે, ચઉવિહ સંઘ આધાર.	વા૦ ૪
સમવસરણ સિંહાસન બેસીનેરે, પ્રભુ કરશે વ્યાખ્યાન;	
આતમ ધર્મ મુણું તે અવસરેરે, ધરતો પ્રભુ ગુણ ધ્યાન.	વા૦ ૫
સ્વયંમુખ ત્રિપદી પામી ગણધરારે, રચશે દ્વાદશ અંગ;	
તે વેળા હું પ્રભુ ચરણે રહુંરે, જિન ધરમે દહ રંગ.	વા૦ ૬
દીવાળી દિન શિવપદ પામશેજી, શુદ્ધાતમ મકરંદ;	
દેવચંદ્ર સાહિબની સેવનારે, કરતા પરમાનંદ.	વા૦ ૭

શુદ્ધ દેવશ્રી અરિહંત સિદ્ધ સંબંધી સ્તુતિ.

એક પત્ર ઉપરથી વધામતિ સુધારી, ભક્તજનોના હિત માટે
તૈયાર કરી આપનાર સદ્ગુણાતુરાંગી મુનિ કર્પૂરવિજયજી
સ્થળ-પાલીતાણા (સિદ્ધપત્ર.)

દ્વા.

*સકલ સિદ્ધિ સંપત્તિ કરણ, હરણ તિમિર અજ્ઞાન;	
ત્રણ કાળ એ જિન નમું, આણી ભાવ પ્રવાન.	૧
મહા વિદેહે વિચરતા, વંદું જિનવર વિશ;	
સંઘ ચતુર્વિધ આગળે, ધર્મ કહે જગદીશ.	૨
નમતાં નવનિધિ પામીએ, જપતાં પાતિક ભય;	
પૂજતાં શિવ પદ દીએ, ખાંડ તણી ખેતનાય (?)	૩

* સમસ્ત-સંપૂર્ણ સુખદાયક અને અજ્ઞાન અંધકાર દાળનાર શ્રી
જિનને શુદ્ધ ભાવે ત્રિકાળ પ્રણમું.

ત્રણ કાળ પૂજે જીકે, વિગતદોષ ^૧ જિનરાજ;	
તે સીઝે ભવ તીસરે, સાત આઠ ન ^૨ લંઘાય.	૪
ત્રિકરણ શુદ્ધ પૂજા કરે, સમકિત શુદ્ધ જોહ	
પામે શ્રેણિકની પેરે, ગોત્ર તીર્થકર એહ.	૫
નામ થાપના દ્રવ્ય ભાવ, જિન જે જપે નરનાર;	
કલેશ તે ગતિ ચારના, પામે નહિ નિરધાર.	૬
શ્રદ્ધાભાવ આણુંદરયું, નમસ્કાર જિનરાજ;	
શકસ્તવ ખાંતે કરી, જિનવરના ગુણ ગાય.	૭
લોકાલોક પ્રકાશ કર, તહારું જ્ઞાન અનંત;	
સ્વામી તહારા જ્ઞાનનો, કોઈ ન પામે અંત.	૮
જ્ઞાન દીપક તહારો કરે, મિથ્યા તિમિર દૂર;	
સંશય વૃક્ષ ઉખેડવા ^૩ , જાણે નદીતું પૂર.	૯
સમતા સાગર સ્વામી તું, ગુણ આગર નિકલંક ^૪ ;	
શરણું તહારું જોણે બ્રહ્મું, થાએ તે નિકલંક.	૧૦
સકલ કર્મના કલેશથી, મૂકાણા મહાભાગ;	
ચિદાનંદમય શાશ્વત, લાગે કોય ન ડાગ ^૫ .	૧૧
લોકાત્ર ક્ષેત્રે રહ્યા, લહી અનંતી ઝહ;	
ભસ્મ કર્યા બાળી કરમ, પરમાતમ થયા સિદ્ધ.	૧૨
કરવું સમરણ ધ્યાન તસ, પ્રતિમા વંદન તાસ;	
નામ જાપ પૂજન નમન, કરો ધરી ઉદ્ધાસ.	૧૩

૧ દોષ રહિત-નિર્દોષ પ્રભુને અથવા ચંચળતા, અશ્ચિ અને ખેદરૂપ ત્રણ દોષ તણ સ્વસ્થ થઈ શ્ચિ સહિત અને ખેદ રહિતપણે પ્રભુને પૂજે.
૨ સાત આઠ ભવથી વધારે ન કરે. ૩ ઉખેડી નાંખવા. ૪ કર્મ કલંક રહિત. ૫ દોષ-કલંક.

અવર્ણવાદ આશાતના, વર્ણે નર સુવિવેક;	
સદા ભક્તિ કરવી ભલી, ધરી મનમાંહિ ટેક.	૧૪
મૂકાણા ભવ ભય થકી, સિદ્ધ ભણી નવકાર ^૧ ;	
ભાવે જે ભવિયણ કરે, ખાંધે લાભ અપાર.	૧૫
અરિહંત પણ જેહને નમે, આઠ કર્મ કર્યા નાસ;	
પત્રર ભેદ છે સિદ્ધના, કોણ પ્રણમે નહિ તાસ ?	૧૬
સુરનર અસુરાદિક તણાં, સુખ સઘળાંય મેલ ^૨ ;	
તેહથકી શિવસુખ તણી, અનંત ગણી છે કેલ ^૩ .	૧૭
જેણે અમૃત રસ ચાખિયો, ખીજો રસ ન સુહાય;	
તેમ શિવસુખ જાણ્યાં જેણે, ખીજાં નાવે દાય ^૪ .	૧૮
જિહ્વાં એક સિદ્ધ આતમા, તિહાં અનંતા હોય;	
પણ અમૃતપણા થકી, ખાધ ન લહે કોય.	૧૯
સિદ્ધ તણી અવગાહના, ત્રણ સયાં તેત્રીશ;	
ધનુષ ત્રિભાગે કરી, અધિક કહી ઉત્કૃષ્ટ.	૨૦
૭ઉણ હાથ ત્રિભાગથી, ચાર હાથ ઘણી લેહ;	
સિદ્ધ તણી અવગાહના, મધ્યમ ભાખી એહ.	૨૧
જઘન્ય સિદ્ધ અવગાહના, અષ્ટ અંગુલ એક હાથ;	
કૃમા પુત્રાદિક તણી, એમ કહી શ્રી જગનાથ.	૨૨
સિદ્ધ ધ્યાનથી જીવના, જાએ દુષ્ટૃત કોટ ^૫ .	
જેમ અમૃતના ખિંદુથી, જાય તીવ્ર વિષ ચોટ.	૨૩
પ્રતિબિંબિત નિજ આત્મશું, સિદ્ધ નિહાળે જેહ;	

૧ નમસ્કાર. ૨ એકાં કરી-સરવાળા કરી લેવામાં આવે. ૩ મોજ-મજા. ૪ પસંદ ન પડે. ૫ અર્પણપણાથી સાથે રહેતાં હરકત ન આવે. ૬ (૩૩૩ $\frac{૩}{૪}$). ૭ (૪ $\frac{૩}{૪}$). ૮ કોડો ગમે.

ત્રિજગ પૂજ્યપદ સંપદા, તત્તક્ષણ પામે તેહ.	૨૪
પદ્મિ દિન અધિક અધિક ^૧ હોવે, જેહતું લીધે નામ;	
તે પંથે પરમેષ્ઠિને, હું નિત્ય કરું પ્રણામ.	૨૫
જળ દુષમ દૂરે ગયા, વિરવા વિષય કયાય;	
રાજ્ય લીજે તવ આપણું, ઉત્તમ આતમ રાય.	૨૬
પરવશતા પાછી ગઈ, ગઈ દીનતા દૂર;	
આશ પરાઈ જે તજે, તો (જીવ) ઝીંજે સુખ પૂર.	૨૭
શુકલ ધ્યાન બંધે થિર કરી, ચંચલ મન કંડેલાલ;	
કેવલજ્ઞાન તુરંગમે, આતમ કરે ઝડોલ.	૨૮
ઘનઘાતિ કર્મ ક્ષય ગયાં, તવ પ્રકટી નિજ જ્યોત;	
જળ વાદલ વિગટી ^૨ ગયું, પ્રકટ્યો રવિ ઉદ્યોત.	૨૯
આંખણથી જળ જળ બળ્યું, તવ પ્રકટ્યું ધૃત રૂપ;	
તોમ ઘનઘાતિ મગ બળ્યે, પ્રકટે જ્ઞાન અનુપ.	૩૦
સંતોષી સુખીયા રહે, સદા સુધારસ લીન;	
ઈન્દ્રાદિક તે આગળે, દીસે હુઃખીયા દીન.	૩૧
એ સુખ નહિ સુરરાયને, નહિ તે રાયા રાય ^૪ ;	
તો આતમ સુખ અનુભવે, સમ સંતોષ પસાય.	૩૨
અન વચ કાયા થિર કરી, પરમ શુકલ ધરી ધ્યાન;	
ચાર કર્મને ^૫ દહી લહે, પરમાનંદ નિધાન.	૩૩
સિદ્ધ સદા સુખ અનુભવે, અનુપમ કાળ અનંત;	
અજરામર અવિચળ રહે, પ્રણમું શ્રી ભગવંત.	૩૪
શ્રી જિનવર થકી વેગળા, પદિ (સાઠ) હાથ ઉત્કૃષ્ટ;	

૧ લાલ-સુખ સમાધિ. ૨ વિખરી. ૩ સુરપતિ-ઇન્દ્ર. ૪ રામાધિ-રામ, ચકવર્તી, વાસુદેવ પ્રમુખ. ૫ બાળી ભરમ કરી.

૧ નવકર જવન્ય વેગળા, એ અવગ્રહ ^૨ શ્રેષ્ઠ.	૩૫૪
૨ ઉન્નવલ અક્ષત તાંદુલે, રચે અષ્ટ મંત્રક્રીક;	
દર્પણ જિન મુખ આગણે, મંગલ મળે નશ્વક.	૩૬
દૂધ દહીં ઘૃતાદિકે, ખાનં મોદક સાર;	
ઓદનાદિક ^૩ લોજને, અશન પૂજા ઉદાર.	૩૭
૪ ગોળ પ્રમુખ ખાદિમ સહુ, સોપારી ફલ પત્ર;	
ફૂલ પગર દીપક કરી, ખાદિમ પૂજા પવિત્ર.	૩૮
ધૂપવાસ દીપક તણી, પૂજા કરી પ્રધાન;	
નિવેદ મૂકે આગળે, ધારી પ્રભુ બહુમાન.	૩૯
લવણ નીર દીપારતી ^૪ , નાઠ્ય વાજિત્ર ગંધર્વ ^૫ ;	
જે કરે જિન આગળે, અગ્ર પૂજા તે સર્વ.	૪૦
એમ સનાત પૂજા કરી, જિનવર આગે આય;	
ચૈત્યવંદન ભાવે કરે ^૬ , પાંચે અંગ નમાય.	૪૧
ફૂલ દીપ અક્ષત પ્રમુખ, ફળ સોપારી ધૂપ;	
જે કરે જિન આગળે, આણી ભાવ અનુપ.	૪૨
૭ વસ્ત્ર પવિત્ર પહેરી કરી, લાખ જપે નવકાર;	
તે તીર્થકર પદ લહે, પહોંચે મુકિત મઝાર.	૪૩

૧ (૬) હાથ. ૨ આશાતના વર્જવા માટે દેવ (શુદ્ધ) વચ્ચે રાખવું જોઈતું આંતરું-છેદું. ૩ દવે અરિહંત-સિદ્ધતી દ્રવ્ય પૂજા આશ્રી કહે છે.— ભાત પ્રમુખ ખાદ્ય પદાર્થો પ્રભુ પાસે ભાવ ધરી દોકવા તે અશન પૂજા કહી છે. ૪ ગોળ વગેરે ખાદિમ પદાર્થો પ્રભુ પાસે દોકવાથી ખાદિમ પૂજા કહેવાય છે. ૫ આરતી મંગળ દીવો. ૬ સંગીત પૂજા. ૭ ભાવ સંહિત, —ઉક્તસિત ભાવે. ૮ અંગ શુદ્ધિ પૂર્વક વસ્ત્ર શુદ્ધિ સાચવી રાખી એક લક્ષ મહામંત્રનો જપ કરે છે તે.

દ્રીવ્ય વસ્ત્ર લલ્હી કરી, પૂજા અષ્ટ પ્રકાર;

જે કરે તે પૂજા લહે^૧, ત્રિભુવનમાં (હિ) ઉદાર.*

૪૪

શ્રીસીમંધર સ્વામીની સ્તુતિઓ.

૧

શ્રી સીમંધર જિનવર, સુખકર સાહેબ દેવ;

અરિહંત સકળની, લાવ ધરી કરું સેવ.

સકળ આગમ પારગ, ગણધરભાષિત વાણી;

જયવંતી આણા, જ્ઞાનવિભળ ગુણખાણી.

૧

૨

અહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સીમંધર સ્વામી, સોનાનું સિંહાસનજી;

રૂપાનાં ત્યાં છત્ર ખિરાજે, રત્નમણિના દીવા દીપેજી.

કુંકુમ વરણી ત્યાં ગહુંદી ખિરાજે, મોતીના અક્ષર સારાજી;

ત્યાં બેઠા સીમંધર સ્વામી, બોલે મધુરી વાણીજી.

કેસર ચંદન ભર્યા કચોળાં, કસ્તૂરી ખરાસોજી;

પહેલી પૂજા અમારી હોજે, ઉગમતે પ્રભાતેજી.

૧

૧ ઇન્દ્રાદિક દેવની પેરે ઉત્તમ વસ્ત્ર અલંકારાદિક ધારણ કરી જે સુધક નર નારીઓ શ્રી જિનેશ્વર-પરમાત્માની શારત્રોક્ત અષ્ટવિધ (ફલ, અક્ષત, કળ, નૈવેદ્ય, જલાદિ) પૂજા કરે છે તે પોતેજ જગતમાં પૂજા પામે છે એટલે પૂજનિક થાય છે (પૂજા કરતાં પ્રાણીયા પોતે પૂજનિક હોય).

* પ્રભુ તો કૃતકૃત્ય છે તેથી તેમના માટે પૂજા કરવાની નથી. કેવળ પોતાના આત્માની શુદ્ધિ કરવા માટે પ્રભુ (પૂજા) નું પુષ્ટ આલંબન આદી, પ્રભુના ઉત્તમ ગુણ સંભારી, તેવા પ્રધાન ગુણ પ્રાપ્ત થવા પ્રાર્થના કરી તે પ્રાપ્ત કરવા પુરુષાર્થ સેવવાનો છે. તે સેવે છે તેમને કંઈ અસાધ્ય નથીજ.

(૫૬૫)

શ્રીશત્રુંજય તીર્થની થોય.

૧

પુંડરિક મંડન^૧ પાય પ્રણુમીજે, આદીશ્વર જિનચંદાજી;
નેમિ વિના ત્રેવીશ તીર્થકર, ગિરિ ચઢિયા આનંદાજી.
આગમ માંહિ પુંડરિક મહિમા, ભાગ્યે જ્ઞાન દિનંદાજી^૨,
ચૈત્રી પુનમ દિન દેવી ચક્રેસરી, સૌભાગ્ય દો સુખકંદાજી.

૨

વિમલાચલ મંડન, જિનવર આદિ જિણુંદ,
નિર્મમ નિર્મોહી, કેવલ જ્ઞાનદિણુંદ;
જે પૂર્વ નવાણું, આવ્યા ધરી આણુંદ,
શત્રુંજય શિખરે, સમવસર્યા સુખકંદ.

૧

૩

શ્રી સિદ્ધાચલ મંડન, ઋષલ જિણુંદ દયાળ,
મરૂદેવા નંદન, વંદન કરે ત્રણ કાળ;
એ તીરથ બાણી, પૂર્વ નવાણું વાર,
આદીશ્વર આવ્યા, બાણી લાલ અપાર.

૧

શ્રી સિદ્ધચકની થોયો.

સિદ્ધચક સેવો સુવિચાર^૧, આણી હૈડે હુર્ષ અપાર, જેમ
સહો સુખ શ્રીકાર; મન શુદ્ધે નવ ઓળી કીજે, અહોનિશ^૨ નવ-
પદ ધ્યાન ધરીજે, જિનવર પૂજા કીજે; પડિક્કમણાં દોય ટંકના
કીજે, આઠે થોયે દેવ વાંદીજે, ભૂમિ સંથારો કીજે; મૃષા^૩ તણો.

૧ શ્રી પુંડરિક ગિરિના અલંકારરૂપ. ૨ દેવગજાન દિવાકર-દેવળી
મહારાજ. ૩ સારી સમજ મેળવી.

૪ દિનરાત (સદાય). ૫ જૂઠું બોલવાનો નિયમ કરવો.

કીજે પરિહાર, 'અંગે શીલ ધરીજે સાર, દીજે દાન અપાર. ૧

અરિહંત સિદ્ધ આચાર્ય નમીજે, વાચક^૨ સર્વ સાધુ વં-
દીજે, દર્શન જ્ઞાન યુક્તીજે; ચારિત્ર તપનું ધ્યાન ધરીજે, અહો-
નિશ નવપદ ગુણુલું ગણીજે, નવ આયંબિલ પણ કીજે; નિ-
શ્રવણ રાખીને મન ઈશ, જપો પદ એક એકને ઈશ, નવકારવાળી
વીશ; છેલ્લે આયંબિલે પણ કીજે, સત્તરલેદી^૩ જિનપૂજા રચીજે,
માનવ લવકુળ લીજે. ૨

સાતશે^૪ પકુષ્ઠિના રોગ, નાઠા ન્હવણ લઈ^૫ સંયોગ, દૂર હુવા
કર્મના લોગ; કુષ્ઠ અઢારે દૂરે જાય, દુઃખ દારિદ્ર સવી દૂર પલાય,
મનવંછિત ફળ થાય; નિર્ધનીયાને દે બહુ ધન, અપુત્રીયાને પુત્ર
રતન, જો સેવે શુદ્ધ મન; નવકાર સમો નહિ કોઈ મંત્ર, સિદ્ધચક્ર
સમો નહિ કોઈ જંત્ર, સેવો લવિયણ એકંત^૬. ૩

જો સેવ્યો મયણા શ્રીપાળ, ઉંઘર રોગ ગયો તત્કાળ, પા-
ચ્યા મંગળમાળ; શ્રીપાળ પેરે જે આરાધે, તસ ધર દિન દિન
દોલત વાધે, અંતે શિવસુખ સાધે; વિમલેશ્વર જક્ષ સેવા (સાં-
નિધ્ય) સારે, આપદા કષ્ટ સવી દૂર નિવારે, દોલત લક્ષ્મી વધારે;
મેઘવિજય કવિ રાયનો શીશ^૭, હૈડે લાવ ધરી જગદીશ, વિનય
વિજય નિશદિશ^૮.

૧ શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાળવું. ૨ ઉપાધ્યાયજી. ૩ નવ દિવસસુધી રસ-
કસ વગરનું શુદ્ધ ભોજન એક વખતે કરવું. ૪ સત્તર પ્રકારી પૂજા.
૫ કોઠીયા. ૬ ન્હવણ છાંટવાથી. ૭ નિશ્ચ. ૮ શિષ્ય. ૯ રાત દિન.

શ્રી વીશ સ્થાનકની સ્તુતિ.

પૂછે ગૌતમ વીર બ્રિહદા, સમવસરણ બેઠા શુભ કંદા,

પૂજિત અમર સુરિંદા,

કેમ નિકાચે પદ જિનચંદા, કિણુ વિધ તપ કરતાં બહુ કંદા,

ટળે દ્વિત દંદા;
તો લાળે પ્રભુજી ગતનિદા, સુણ ગૌતમ વસુભૂતિ નંદા,
નિર્મળ તપ અરવિંદા,
વીત સ્થાનક તપ કર મહંદા, જીમ તારક સમુદાયે ચંદા,
ઈતિ એ તપ સવિ ઈંદા. ૧

પ્રથમ પદ અરેહંત ભણીને, ખીજે સિદ્ધ પવયણુપદ ત્રીજે,
આચારજ થિર ઠવીજે,
ઉપાધ્યાય ને સાધુ ગ્રહીજે, નાણુ દંસણુ પદ વિનય વહીજે,
અગિઆરમે ચારિત્ર લીજે;
બંભવયધારિણું ગણીજે, કિરિયાણું તબસ્સ કરીજે,
ગોયમ જિણાણું લહીજે,
ચારિત્ર નાણુ સુઅસ્સ તિત્થસ્સ કીજે, ત્રીજે ભવ તપ કરત સુણીજે,
એ સવિ જિન તપ લીજે. ૨

આદિ નમો પદ સઘળે ઠવીશ, ખાર પન્નર વળી ખાર છત્રીશ,
દશ પણુ વીશ સગવીશ,
પાંચ ને સડસઠ તેર ગણીશ. સિત્તેર નવ કિરિયા પચવીશ,
ખાર અઠ્ઠાવીશ ચોવીશ;
રત્તર એકાવન પીસ્તાલીશ, પાંચ લોગસ્સ અસંગ રહીશ,
નવકારવાળી વીશ,
એક એક પદે ઉપવાસજ વીશ, માસ પટે એક ઓળી કરીશ,
એમ સિદ્ધાંત જગીશ. ૩

શકતે એકાસણું તિવિહાર, છઠ્ઠ અઠ્ઠમ માસખમણુ ઉદાર,
પડિઠ્ઠમણું દોય વાર,
ઇત્યાદિક વિધિ શુરૂગમ ખાર, એક પદ આરાધન ભવપાર,
ઉજમણું વિવિધ પ્રકાર;

માતાંગ યજ્ઞ કરે મનોહાર, દેવી સિદ્ધાઈ શાસન સુખકાર,
વિઘ્ન મિટાવણુ હાર,
ક્ષમાવિજય જસ ઉપર ખ્યાર, શુભ ભવિયણુ ધર્મ આધાર,
વીરવિજય જયકાર.

શ્રીશાંતિજિન થાય.

ગજપુરઅવતારા, વિશ્વસેનકુમારા,
અવનિતલે ઉદારા, ચક્કવિલચ્છીધારા;
પ્રતિદિવસ સવારા, સેવીયે શાંતિ સારા,
ભવજલધિ અપારા, પામીયે જેમ પારા. ૧
જિનશુભ જસ મલ્લિ, વાસના વિશ્વવલ્લિ,
મન સદન ચસલ્લિ, માનવંતી નિસલ્લિ;
સકલકુશલવલ્લિ, કુલડે વેગ ફૂલી,
દુરગતિ તસ ફૂલ્લિ, તા સદા શ્રી ખડૂલી. ૨
જિનકથિત વિશાલા, સૂત્રશ્રેણી રસાલા,
સકલસુખસુખાલા, મેળવા મુક્તિખાલા;
પ્રવચનપદમાલા, દૂતિકા એ દયાલા,
ઉર ધરી સુકુમાલા, મૂકીયે મોહજાલા. ૩
અતિ અપલ વખાણી, સૂત્રમાં જે પ્રમાણી,
ભગવતિ બ્રહ્માણી, વિઘ્નહંતા નિર્વાણી;
જિનપદ લપટાણી, કોડીકદ્યાણુખાણી,
ઉદયરતને બાણી, સુખદાતા સયાણી. ૪

અથ શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ.

શંખેશ્વર પાસળ પૂજયે, નરભવનો લાહો લીજયે;

મનવંછિત પૂરણુ સુરતરૂ, જય વામાસુત અલવેસરૂ. ॥ ૧ ॥
 દોય^૧ રાતા જિનવર અતિ ભલા, દોય^૨ ધોળા જિનવર ગુણુનિલા;
 દોય^૩ નીલા દોય^૪ શામલ કહ્યા, સોળે^૫ જિન કંચન વર્ણુ લહ્યા. ॥૨॥
 આગમ તે જિનવર ભાખીયો, ગણુધર તે હુઘડે રાખીયો;
 તેહનો રસ જેણુ આખીયો, તે હુઆ શિવસુખ સાખીયો. ॥ ૩ ॥
 ધરણેંદ્ર રાય પદાવતી, પ્રભુ પાર્શ્વતણા ગુણુ ગાવતી;
 સહુ સંઘના સંકટ ચૂરતી, નયવિમલના વંછિત પૂરતી. ॥ ૪ ॥

ખીજની થોય.

દિન સકલ મનોહર, ખીજ દિવસ સુવિશેષ,
 રાય રાણા પ્રણમે, ચંદ્ર તણી જીહાં રેખ;
 તીહાં ચંદ્ર વિમાને, શાસ્વતા જિનવર જેહ,
 હું ખીજ તણે દિન, પ્રણમું આણી નેહ. ૧
 અભિનંદન ચંદન, શીતળ શીતળનાથ,
 અરનાથ સુમતિજિન, વાસુપૂજ્ય શિવ સાથ;
 ઇત્યાદિક જિનવર, જન્મ જ્ઞાન નિરવાણુ,
 હું ખીજ તણે દિન, પ્રણમું તે સુવિહાણુ. ૨
 પ્રકાશ્યો ખીજે, દુવિધ ધર્મ ભગવંત,
 જેમ વિમળ કમળ દોય, વિપુલ નયન વિકસંત;
 આગમ અતિ અનુપમ, જિહાં નિશ્ચય વ્યવહાર,
 ખીજે સવિ કીજે, પાતકનો પરિહાર. ૩

૧ પદ્મપ્રભ અને વાસુપૂજ્ય. ૨ ચંદ્રપ્રભ અને સુવિધિનાથ.

૩ મલ્લિનાથ અને પાર્શ્વનાથ. ૪ સુનિસુવ્રત અને નેમિનાથ. ૫ બાહી
 રહેલા શ્રીઋષભાદિક ૧૬.

ગજગામિની^૧ કામિની, ^૨કમળ સુકોમળ ચીર,
ચક્ષેસરી કેશર^૩, સરસ સુગંધ શરીર;
કર જોડી બીજે, હું પ્રભુમું તસ પાય,
એમ લખિય વિજય કહે, પુરો મનોરથ માય. ૪

પંચમીની થોય.

આવણુ શુદ્ધિ દિન પંચમીએ, જન્મ્યા નેમિ જિજ્ઞંસુ તો;
શ્યામ વરણુ તનુ^૫ શોભતું એ, મુખ શારદકો^૫ ચંદ તો.
સહસ વરસ પ્રભુ આહિષ્ણુએ, બ્રહ્મચારી ભગવંત તો;
અષ્ટ કરમ હેલે^૬ હણીએ, પહોતા મુક્તિ મહંબ તો. ૧
અષ્ટાપદ પર આદિ જિનએ, પહોત્યા મુક્તિ મોઝાર તો;
વાસુપુત્ર ચંપાપુરીએ, નેમિ મુક્તિ ગિરનાર તો.
પાવાપુરી નગરીમાં વળીએ, શ્રીવીરતાણું નિર્વાણુ તો;
સમેતશિખર વીશ સિદ્ધ હુઆએ, શિર વહું તેહની આણુ તો. ૨
નેમિનાથ જ્ઞાની હુવાએ, ભાષે સાર વચન તો;
શુવદયા શુભુ વેલડીએ, કીજે તાસ જતન તો.
મૃષા^૭ ન જોલો માનવીએ, ચોરી ચિત્ત નિવાર તો;
અનંત તીર્થકર એમ ભણેએ, પરિહરીએ પરનાર તો. ૩
ગોમેધ નામે જક્ષ ભલોએ, દેવી શ્રીઅંબિકા નામ તો;
શાસન સાનિધ્ય^૮ જે કરે એ, કરે વળી ધર્મનાં કામ તો;
તપગચ્છ નાયક શુભુનીલોએ, શ્રીચિજ્જવસેન સૂરિ રાય તો;
ઋષભદાસ પાય સેવતાંએ, સદ્ગુણ કરો અવતાર તો.

૧ હાથીણી જેવી ચાલવાળી. ૨ કમળ જેવાં સુકોમળ વસ્ત્રવાળી.
૩ કેશર જેવી સરસ સુગંધી કાયાવાળી.

૪ શરીર. ૫ શરદ પૂર્ણિમા સંગંધી અતિ ઉજવળ નિર્ભળ-સ્વચ્છ.
૬ જોત જોતામાં-જવદી. ૭ અસત્ય-જૂઠું. ૮ સેવા-ચાકરી.

(૫૭૧)

શ્રી અષ્ટમીની થોય.

- ચોવિશે જિનવર. હું પ્રભુસું નિત્યમેવ;
આઠમ દિન કરીએ, ચંદ્ર પ્રભુની સેવ.
મૂર્તિ મનમોહન, બાણે પૂનમચંદ;
દીઠે દુઃખ જાયે, પામે પરમાનંદ. ૧
- મળી ચોસઠ ઇંદ્ર, પૂજે પ્રભુજના પાય;
ઈંદ્રાણી અપચ્છરા, કરજેડી ગુણ ગાય.
નંદીશ્વર દ્વીપે, મળી સુરવરની કોડ;
અઠ્ઠાઈ મહોચ્છવ, કરે તે હોડાહોડ. ૨
- શત્રુજય શિખરે, બાણી લાભ અપાર;
ચોમાસું રહીયા, ગણધર મુનિ પરિવાર.
સવિયણને તારે, દેઈ ધર્મ ઉપદેશ;
દૂધ સાકરથી પણ, વાણી અધિક વિશેષ. ૩
- પોસહ પડિછમણું, કરીએ વ્રત પચ્ચખખાણું;
આઠમ દિન કરીએ, અષ્ટ કર્મની હાણ.
અષ્ટ મંગલ થાયે, દિન દિન કોડ કલ્યાણ;
એમ સુખ સ્ફૂરિ કહે, જીવિત જન્મ પ્રમાણ. ૪

એકાદશીની થોય.

- એકાદશી અતિ રૂઝડી, ગોવિંદ પૂછે નેમ;
કોણ કારણ એ પર્વ મોહોટું, કહો મુજશું તેમ.
જિનવર કલ્યાણક અતિ ઘણાં, એક સો ને પચાસ;
તેણે કારણ એ પર્વ મોહોટું, કરો મૌન ઉપવાસ. ૧

(૫૭૨)

- અગીઆર શ્રાવક તણી પ્રતિમા, કહી તે જિનવર દેવ;
એકાદશી એમ અધિક સેવો, વનગજાં જીમ રેવ.
ચોવીશ જિનવર સયલ સુખકર, જેસા સુરતરૂ અંગ;
જેમ ગંગા નિર્મલ નીર જેહવો, કરો જિનશું રંગ. ૨
- અગીઆર અંગ લખાવીએ, અગીઆર પાઠાં સાર;
અગીઆર કવલી વીંટણાં, ઠવણી પુંજણી સાર.
ચાખખી અંગી^૧ વિવિધ રંગી, શાસ્ત્રતણે અનુસાર;
એકાદશી એમ ઉજવો, જેમ પાત્રીએ ભવપાર. ૩
- વર કમલ નયણી કમળ વયણી^૨, કમલ સુકોમલ કાય;
ભુજ દંડ અંડ અખંડ જેહને, સમરતાં સુખ થાય.
એકાદશી એમ મન વશી, ગણી હર્ષ પંડિત શિશ;
શાસન દેવી વિઘ્ન નિવારો સંઘ તણાં નિશ દિશ^૩. ૪

શ્રી પર્યુષણની થોય

૧

- મણિ રચિત સિંહાસન, ખેઠા જગદાધાર;
પર્યુષણ કેરો, મહિમા અગમ અપાર.
નિજ મુખથી દાખી, સાખી સુરનર વૃંદ;
એ પર્વ પર્વમાં, જીમ તારામાં ચંદ. ૧
- નાગકેતુની પરે, કદપસાધના કીને;
મત નિયમ આખડી, ગુરૂ મુખ અધિકી લીને.
દોય લેદે પૂજા, દાન પંચ પ્રકાર;
કર પડિલ્લમણાં ધર, શિયલ અખંડિત ધાર. ૨
- જે ત્રિકરણ શુદ્ધે, આરાધે નવ વાર;
ભવ સાત આઠ નવ, શેષ તાસ સંસાર.

(૫૭૩)

સહુ સૂત્ર શિરોમણિ, કલ્પસૂત્ર સુખકાર;
તે શ્રવણે સુણીને, સફલ કરે અવતાર.
સહુ ચૈત્ય જીહારી, ખમત ખામણાં કીજે;
કરી સાહુમીવત્સલ, કુગતિ દ્વાર પટ દીજે.
અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ, ચિદાનંદ ચિત્ત લાઈ;
ઈમ કરતાં સંઘને, શાસન દેવ સહાઈ.

૩

૪

શ્રી પર્યુષણની થોય.

વરસ દિવસમાં અપાડ ચોમાસું, તેમાં વળી ભાદરવો માસ,
આઠ દિવસ અતિ ખાસ;
પર્વ પળજીસણ કરો ઉદ્ધાસ, અઠ્ઠાઈધરનો કરવો ઉપવાસ,
પોસહ લીજે ગુરૂ પાસ;
જડા કલ્પનો છઠ્ઠ કરીજે, તેહ તણો વખાણ સુણીજે,
ચૌદ સુપન વાંચીજે;
પડવેને દિન જન્મ વંચાય, ચોરૂછવ મહોરૂછવ મંગલ ગાય,
વીર જિણેસરરાય. ૧
ખીજ દિને દીક્ષા અધિકાર, સાંજ સમય નિરવાણ વિચાર,
વીર તણો પરિવાર;
ત્રીજ દિને શ્રીપાર્શ્વ વિખ્યાત, વળી નેમીસરનો અવદાત,
વળી નવ ભવની વાત;
ચોવિશે જિન અંતર તેવીશ, આદિજિનેશ્વર શ્રીજગદીશ,
તાસ વખાણ સુણીશ;
ધવળ મંગળી ગીત ગાહુંગી કરીએ, વળી પ્રભાવના નિત અનુસરીએ,
અક્રમ તપ જય વરીએ. ૨

(૫૭૪)

આઠ દિવસ લગે અમર પળાવો, તેહ તણે પડહો વજડાવો,
 ધ્યાન ધરમ મન ભાવો;
 સંવત્સરી દિન સાર કહેવાય, સંઘ ચતુર્વિધ લેજો થાય,
 ખારશે સૂત્ર સુણાય;
 શિરાવલી ને સમાચારી, પટાવળી પ્રમાદ નિવારી,
 સાંભળજો નરનારી;
 આગમ સૂત્રને પ્રણમીશ, કલ્પસૂત્રશું પ્રેમ ધરીશ,
 શાસ્ત્ર સર્વે સુણીશ. ૩
 સત્તર લેલી જિન પૂજા રચાવો, નાટક કેરા ખેલ મચાવો,
 વિધિશું સ્નાત્ર ભણાવો;
 આડંબરશું દેહરે જમએ, સંવત્સરી પડિક્કમાણું કરીએ,
 સંઘ સર્વને ખમીએ;
 ખારણે સાહમિવચ્છલ કીએ, યથાશક્તિએ દાનજ દીએ,
 પુણ્ય ભંડાર ભરીએ;
 શ્રી વિજયક્ષેમ સૂરિ ગણધાર, જસવન્તસાગર ગુરુ ઉદાર,
 નિષ્કંદસાગર જયકાર. ૪

શ્રી પર્યુપણની થોય.

૨

પુણ્યનું પોષણ પાપનું શોષણ, પર્વ પન્નુસણ પામીશ,
 કલ્પ ઘરે પધરાવો સ્વામી, નારી કહે શિશ નામીશ;
 કુંવર ગયવર^૧ ખંધ ચઢાવી, ઢોલ નિશાન વજડાવોશ,
 સદ્ગુરુ સંગે ચઢતે રંગે, વીર ચરિત્ર સુણાવોશ. ૧
 પ્રથમ વખાણે ધર્મ સારથિપદ, ખીએ સુપના ચારશ,
 ત્રીએ સુપન પાઠક વળી ચોથે, વીર જનમ અધિકારશ;

પાંચમે દીક્ષા છઠ્ઠે શિવપદ, સાતમે જિન ત્રેવીશજી,
 આઠમે થિરાવળી સંભળાવી, પિઉડા પૂરો જગીશજી. ૨
 છઠ્ઠ અઠ્ઠમ અઠ્ઠાઈ કીજે, જિનવર ચૈત્ય નમીજેજી,
 ૧૧વરશી પડિછંમણું મુનિવંદન, સંઘ સયળ ખામીજેજી;
 આઠ દિવસ લગે અમર પળાવી, દાન સુપાત્રે દીજેજી,
 અદ્રખાહુ ગુરૂ વયણુ સુણીને, જ્ઞાન સુધારસ પીજેજી. ૩
 તીરથમાં વિમલાચળ ગિરિમાં, મેરૂ મહીધર^૨ જેમજી,
 મુનિવર માંહી જિનવર મહેાટા, પર્વ પબુસણુ તેમજી;
 અવસર પામી સાહુમીવચ્છલ, બહુ પુકવાન વડાઈ જી,
 ખિમાવિજય જિન દેવી સિદ્ધાઈ, દિનદિન અધિક વધાઈજી. ૪

અથ ક્રોધની સજ્જાયા.

કડવાં ક્ષુણ છે ક્રોધનાં, જ્ઞાની એમ બોલે;
 રીસ તણે રસ જાણીએ, હલાહલ તોલે ॥ કં ॥ ૧ ॥
 ક્રોધે ક્રોડ પૂરવતણું, સંજમ ક્ષુણ જાય;
 ક્રોધ સહિત તપ જે કરે, તે તો લેખે ન થાય ॥ કં ॥ ૨ ॥
 સાધુ ઘણો તપીયો હતો, ધરતો મન વૈરાગ;
 શિષ્યના ક્રોધ થકી થયો, ચંડકોશીઓ નાગ ॥ કં ॥ ૩ ॥
 આગ ઉઠે જે ઘર થકી, તે પહેલું ઘર ખાળે;
 જાળનો જોગ જો નવિ મળે, તો પાસેનું પરમજો ॥ કં ॥ ૪ ॥
 ક્રોધતણી ગતિ એહવી, કહે કેવળનાણી;
 હાણુ કરે જે હેતની, જાળવજો એમ જાણી ॥ કં ॥ ૫ ॥
 ઉદયરત્ન કહે ક્રોધને, કાઠજો ગળે સાહી^૩;
 કાયા કરજો નિર્મળી, ઉપશમ રસ નાહી ॥ કં ॥ ૬ ॥

અથ માનની સજ્જાય.

રે જીવ માન ન કીજીયે, માને વિનય ન આવે રે;
 વિનય વિના વિદ્યા નહીં, તો કિમ સમકિત પાવેરે ॥ રે૦ ॥ ૧ ॥
 સમકિત વિષુ ચારિત્ર નહીં, ચારિત્ર વિષુ નહીં મુક્તિરે;
 મુક્તિનાં સુખ છે શાશ્વતાં, તે કેમ લાહીએ ભુક્તિ રે ॥ રે૦ ॥ ૨ ॥
 વિનય વડો સંસારમાં, ગુણમાંહે અધિકારીરે;
 માને ગુણ જાએ ગળી, પ્રાણી જે જે વિચારી રે ॥ રે૦ ॥ ૩ ॥
 માન કર્યું જે રાવણે, તે તો રામે માર્યોરે;
 દુર્યોધન ગરવે કરી, અંતે સવિ હાર્યો રે ॥ રે૦ ॥ ૪ ॥
 સૂકાં લાકડાં સારિખો, દુઃખદાયી એ ખોટો રે;
 ઉદયરત્ન કહે માનને, દેજો દેશવટો રે ॥ રે૦ ॥ ૫ ॥

અથ માયાની સજ્જાય.

સમકિતનું મૂળ જાણીએ જી, સત્ય વચન સાક્ષાત્ ;
 સાચામાં સમકિત વસેજી, માયામાં મિથ્યાત્વરે ॥
 પ્રાણી મ કરીશ માયા લગાર ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥
 સુખ મીઠો જૂઠો મનેજી, કૂડ કપટનો રે કોટ;
 જીલે તો જી જી કરે જી, ચિત્તમાંહે તાકે ચોટ રે ॥ પ્રા૦ ॥ ૨ ॥
 આપ ગરજે આધો પડે જી, પણ ન ધરે બિશ્વાસ;
 મનશું રાખે આંતરો જી, એ માયાનો પાસરે ॥ પ્રા૦ ॥ ૩ ॥
 જેહશું બાંધે પ્રીતડી જી, તેહશું રહે પ્રતિકૂળ;
 મેલ ન છડે મનતણા જી, એ માયાનું મૂળ રે ॥ પ્રા૦ ॥ ૪ ॥
 તપ કીધો માયા કરી જી, મિત્રશું રાખ્યો લેહ;
 મહિ જિનેશ્વર જાણજો જી, તો પામ્યા સ્ત્રી વેદરે ॥ પ્રા૦ ॥ ૫ ॥

ઉદયરત્ન કહે સાંભળોજી, મેલો માયાની ખુદ્ધ; મુક્તિપુરી બાપા
તળોજી, એ મારગ છે શુદ્ધરે પ્રાણીં ॥૬॥ ઇતિ

॥ અથ લોભની સજાય ॥

તુમે લક્ષણ જોજો લોભનાંરે, લોભે મુનિજન પામે જ્ઞાન-
નારે; લોભે ડાહ્યા*મન ટોળ્યા કરેરે, લોભે દુર્ધર પંથે સંચરેરે
॥ તુમેં ॥ ૧ ॥ તજે લોભ તેહનાં લિચ્યા બામણાંરે, વળી પાયે
નમીને કરું ખામણાંરે ॥ લોભે મરજદા ન રહે કેહનીરે, તુમે
સંગત મેલો તેહનીરે ॥ તુમેં ॥ ૨ ॥ લોભે ઘર મેલી રણમાં
મરેરે, લોભે ઉચ તે નીચું આદરેરે ॥ લોભે પાપ ભણી પગલાં
ભરેરે, લોભે અપરજ કરતાં ન ઓસરેરે ॥ તુમેં ॥ ૩ ॥ લોભે
મનહું ન રહે નિર્મલુંરે, લોભે સગપણ નાસે વેગળુંરે ॥ લોભે ન
રાંદ પ્રીતિને પાવડુંરે, લોભે ધન મેળે બહુ એકડુંરે ॥ તુમેં ॥
૪ ॥ લોભે પુત્ર પ્રત્યે પિતા હણેરે, લોભે હત્યા નિત નવી ગ-
ણેરે ॥ તે તો દામ તણા લોભે કરીરે, ઉપર મણિધર થાયે તે
મરીરે ॥ તુમેં ॥ ૫ ॥ જોતાં લોભનો શ્રાવ દીસં નહિરે, એવું
સૂત્ર સિદ્ધાંતે કહું સહીરે ॥ લોભે ચકી સુબૂમ નામે જીવેરે,
તેતો સમુદ્ર માંહે ડુબી મુયેરે ॥ તુમેં ॥ ૬ ॥ એમ જાણીને
લોભને છડજેરે, એક ધર્મશું મમતા મંડજેરે ॥ કવિ ઉદયરત્ન
જાણે મુદારે, વંદું લોભ તજે તેહને સદારે ॥ તુમેં ॥ ૭ ॥ ઇતિ

શ્રી અરણિક મુનિની સજાય.

અરણિક મુનિવર આદ્યા ગોચરી, તડકે દાઝે શિશોજી;
પાય અણવાણુંરે વેલુ પરજો, તન સુકુમાલ મુનીશોજી. અ. ૧

સુખ કરમાયુંદે માલતી ફૂલ જ્યુ, ઉભો ગોખની હેઠાળ;
 ખરે બપોરે દીઠા એકલો, મોહી માનની દીઠાળ. અં ૨
 વચણ રંગીલીરે નયણે વીંધિયો, ઋષિ થંભ્યો તેણે ઠાણાળ;
 દાસીને કહે જારે ઉતાવળી, ઋષિ તેડી ઘેર આણાળ. અં ૩
 પાવન કીજેરે ઋષિ ઘર આંગણું, વહોરો મોદક સારોળ;
 નવજોગન રસ કાયા કાં દહો, સફલ કરો અવતારોળ. અં ૪
 ચંદ્રવદનીએ^૧ ચારિત્રથી ચૂકવ્યો, સુખ વિલસે દિન રાતોળ;
 એઠા ગોખેરે રમતો સોગઠે, તવ દીડી નિજ માતોળ. અં ૫
 અરણિક અરણિક કરતી મા ફરે, ગલીયે ગલીયે બજારોળ;
 કહો કોણે દીઠારે મારો અરણીયો, પુંઠે લોક હજારોળ. અં ૬
 હું કાચર છુંદે મોરી માવડી, ચારિત્ર ખાંડાની ધારોળ;
 ધિક્ધિક્ વિષયારે મારા જીવને, મેં કીધો અવિચારોળ. અં ૭
 ગોખથી ઉતરીને જનનીને પાયે પડ્યો, મનશું લાજ્યો અપારોળ;
 વન્ધ તુજ ન ઘટેરે ચારિત્રથી ચૂકવું, જેથી શિવસુખ સારોળ. અં ૮
 એમ સમજાવીરે પાછો વાળીયો, આણ્યો ગુરૂની પાસોળ;
 સદ્ગુરૂ શીખ દીએરે ભલીપરે, વૈરાગ્યે મન વાસ્યોળ. અં ૯
 અગ્નિ ધીખંતીરે શિલા ઉપરે, અરણિકે અણસણ કીધુંળ;
 રૂપવિજય કહેધન્ય એ મુનિવર, જેણે મનવાંછિત લીધુંળ. અં ૧૦

અથ આઠ મહની સજ્જાય.

મહ આઠ મહા મુનિ વારીએ, જે દુર્ગતિના દાતારોરે;
 શ્રી વીર જિણેસર ઉપદેશે, ભાષે સોહમ ગણધારોરે. મહં ૧
 હાંજી જાતિનો મહ પહેલો કહ્યો, પૂર્વે હરિકેશીએ કીધોરે;
 જર્ઝ ચંડાળ તણે કુલ ઉપનો, તપથી સવિ કારજ સીધોરે. મહં ૨

હાંજી કુળમદ બીજો દાખીયો, મરિચી ભવે કીધો પ્રાણીરે;
 કોડા કોડી સાગર ભવમાં ભમ્યો, મદ મ કરો ઇમ મન બાણીરે. મદ૦ ૩
 હાંજી બળમદથી દુઃખ પામીયો, શ્રેણિક વસુભૂતિ જીવોરે;
 જઈ લોગવ્યા દુઃખ નરકતણાં, સુખ પાડંતા નિત્ય રીવોરે. મદ૦ ૪
 હાંજી સનત કુમાર નરેસર, સુર આગળ રૂપ વખાણ્યુરે;
 રોમ રોમ કાયા બગડી ગઈ, મદ ચોથાનું એ ટાણુરે. મદ૦ ૫
 હાંજી મુનિવર સંજમ પાળતાં, તપનો મદ મનમાં આયોરે;
 થયા કૂરગડુ ઋષિ રાજ્યા, પામ્યા તપનો અંતરાયોરે. મદ૦ ૬
 હાંજી દેશ દશારણુનો ધણી, રાય દશારણુભદ્ર અભિમાનીરે;
 ઇંદ્રની ઋદ્ધિ દેખી બુઝીયો, સંસાર તણ થયો જ્ઞાનીરે. મદ૦ ૭
 હાંજી સ્થૂલભદ્રે વિદ્યાનો કર્યો, મદ સાતમો જે દુઃખદાઈરે;
 શ્રુત પૂરણુ અર્થ નવિ પામીયા, જૂઓ માન તણી અધિકાઈરે. મદ૦ ૮
 હાંજી રાય સુભૂમ પટખંડનો ધણી, લાલનો મદ કીધો અપારરે;
 હયગય રથ સવિ સાયર ગળ્યું, ગયો સાતમી નરક મબારરે. મદ૦ ૯
 એમ તન ધન જોખન રાજનો, મ ધરો મનમાં અહંકારોરે;
 એહ અથિર અસત્ય સવિ કારમું, ક્ષણમાં વિષુસે બહુ વારોરે. મદ૦ ૧૦
 મદદુઆઠ નિવારો વ્રતધારી, પાળો સંજમ સુખકારીરે;
 કહે માનવિજય તે પામશે, અવિચળ પદવી નરનારીરે. મદ૦ ૧૧

અથ શીખામણુની સજ્ઞાય.

જીવ વાંરું છું મોરા વાલમાં, પરનારીથી પ્રીતિ મ જોડ;
 પરનારીની સંગત નહીં ભલી, તારા કુળમાં લાગશે ખોડ. જી૦ ૧

---

૧ શ્રેણિક રાજનો જીવ. ૨ રાડો (કર્ણા બ્રહ્મ). ૩ સ્વેદન—
 આપ બગાડ કરનાર ફળ જૂઓ.

જીવ આ સંસાર છે કારમો^૧, દીસે છે આગપંખાળ;
 જીવ એહવું બાણી ચેતજે, આગળ માછીડે નાંખી છે બાળ. ૭૦ ૨
 જીવ માતપિતા ભાઈ બેનડી, સહુ કુટુંબ તણે પરિવાર;
 જીવ વેતી વારે સહુ સગું, પછી લાંબા કીધા બુહાર. ૭૧ ૩
 જીવ ડેહલી લગે સગી અંગના,^૨ શેરી લગે સગી માથ;
 જીવ સીમ લગે સાજન લલો, પછી હુંસ એકીલો બાય. ૭૦ ૪
 જીવ જાતાં થકાં નવી બાણીયું, નવી બાણ્યો વાર કુવાર;
 જીવ ગાડું ભરીયું ઇંધણે, વળી ખોખરી હાંડલી સાર. ૭૦ ૫
 જીવ આઠમ પાખી ન ઓગળી, જીવ બહુલાં કીધાં પાપ;
 જીવ સુમતિવિજય મુનિ એમ લણે, જીવ આવાગમન નિવાર. ૭૦ ૬

અથ આપ સ્વભાવની સજ્જાય.

આપ સ્વભાવમારે, અવધુ સદા મગનમેં રડુના;
 જગત જીવ હે કર્મધીના^૩, અચરિજ કષ્ટઅ ન લીના. આ૦ ૧
 તુમ નહીં કેરા કોઈ નહીં તેરા, કયા કરે મેરા મેરા;
 તેરા હે મો તેરી પાસે, અવર સખ અનેરા. આ૦ ૨
 વપુ^૪ વિનાશી તું અવિનાશી, અખ હે ઇનકા વિલાસી;
 વપુ સંગ જખ દૂર નિકાસી, તખ તુમ શિવકા વાસી. આ૦ ૩
 રાગ ને રીસા દોય ખવીસા, એ તુમ દુઃખકા દીસા;
 જખ તુમ ઇનકું દૂર કરીસા, તખ તુમ જગકા ઇસા.^૬ આ૦ ૪
 પરકી આશા સદા નિરાશા, એ હે જગજન પાસા;
 તે કાટનકું કરો અબ્યાસા, લહો સદા સુખવાસા. આ૦ ૫

૧ ખોટો-અસાર. ૨ સી. ૩ કર્મને વસ પડેલા- ૪ શરીર. ૫ ક-
 રીર મમતાને બપારે સર્વથા ટાળે-દૂર કરે. ૬ નાયક-પરમેશ્વર.

કબહીક કાણ કબહીક પાણ, કબહીક હુવા અપબ્રાણ;^૧
 કબહીક જગમેં કીર્તિ ગાણ, સખ પુણ્નલકી બાણ. ॥આ૦॥ ૬
 શુદ્ધ ઉપયોગ ને સમતા ધારી, જ્ઞાન ધ્યાન મનોહારી;
 કર્મ કલંકકું દૂર નિવારી, જીવ વરે શિવ નારી. ॥આ૦॥ ૭

શ્રી પ્રદેશી રાજની સંજ્ઞાય.

શ્રી શંખેશ્વર પ્રણમું પાસ, પ્રકટ પ્રભાવી પૂરે આશ;
 સાધુશિરોમણિ કેશિકુમાર, મહામુનિવર મોટા ગણધાર. ૧
 સેતંબી^૨ નગરિસમોસરે, પ્રશ્ન દસ પરદેશી કરે;
 સાંભળો સુર નરક સંદેહ, પિતા અધરમી માહરો જેહ. ૨
 ચાપ કરી નરકે તે ગયો, પાછો મુજ આવી નવિ કહ્યો;
 કેશી કહે નગરમંડાણ, સૂરિકંતા નારિ સુભણ. ૩
 સેવંતી દીઠી વ્યભિચાર, તું કાં ન દીએ જાવા જાર;
 તિમ તેહને ન દીએ આવવા, પરમાધામી નરકે એહવા. ૪
 વળી નૃપ કહે નથી સુરલોક, માતા માહરી ધરમીસલોક;
 ગઈ સરગે આવી નવિ કહ્યું, પુણ્યથકી ફલ એમ એ લહ્યું. ૫
 શુર કહે જાય તું મજ્જન કરી, વેદવકુલે શુચી વસ્ત્ર ધરી;
 કોઈક શ્વપચ તેડે નવિ જાય, તિમ સુર નાવે સુખ મહિમાય. ૬
 વળી સંશય મુજ જીવ સુરંગ, ચોર ગ્રહી અથ કોઠી અભંગ;
 ઘાલી જોયો નવિ દીઠો જીવ, કિહાં ગયો શુર કહે સુણ પારથીવ^૭ ૭
 ભૂમિગ્રહ^૮ પેસી કોઈ ઢાલ, તોડે^૯ શબ્દ મુણાય અતોલ;
 કુણ મારગે તે શબ્દ નીકળ્યો, તિમ જીવ વાયુસમો અટકળ્યો. ૮

૧ નિબ્રજના લાયક. ૨ સેવંતાંબિકા. ૩ (રનાન કરી) સારાં વસ્ત્રો.
 પહેરીને દેવમંદિરે (જાય). ૪ તે વખતે કોઈ ચંડાળ તને તેડવા આવે
 તો તું જેમ ન જાય. ૫ હે રાજા તું સાંભળ. ૬ ભોંયરામાં. ૭ વગાડે.

- વળી કહે તિહાં કીડા ઊપન્યા, જીવ કયે^૧ મારગ નિપન્યા;
 ગુરુ કહે લોહખંડ તાપવ્યો, અગ્નિ કયે છિદ્ર માંહે ઠવ્યો. ૬
 વન્હી જીમ પર્કઠો લોહમાંહિ, તિમ જીવ ઉપન્યા કોઠીમાંહિ;
 વળી ભૂપતિ કહે વૃદ્ધ યુવાન, નાંખે બાણુ ધરી એક તાન. ૧૦
 એક આસન એક દૂરે જાય, સરિખો જીવ તો અંતર કાંચ;
 જીવ પદારથ ઈમ નહીં મહી, ગુરુ કહે સુણુ રાજન ગહુગહી. ૧૧
 તનુ ઉપગરણ સવિ જૂનાં થયા, સરિખા જીવ પણ કરમે ગ્રહ્યા;
 વળી કહે એક દિન ચોર ઝાલીઓ, શૂલારોપ કરી ઊતારિઓ. ૧૨
 હિંમ્તી તોલ્યો સરિખો થયો, જીવ અજીવ અધિકો નવિ લહ્યો;
 ગુરુ કહે દડો વાયે ભર્યો, ઠાલો તોલ્યો સમ ઉતર્યો. ૧૩
 તિમ એ જીવ ગુરુ લઘુ નવિ હોય, વળી રાજા જંપે ગુરુ જોય;
 ચોર ગ્રહી જોયો વધ કરી, ખંડોખંડ કરી ફિરી ફિરી. ૧૪
 નવિ લાલ્યો તે જીવ યુજાણુ, કર્યો નિશ્ચય મેં જીવ અઠાણુ;
 ગણુધર કહે અરણી પાષાણુ, અગ્નિમાંહિ અછે નૃપ બાણુ. ૧૫
 નવિ દીસે તે બાહિર મહીં, જીવ અછે પણ દીસે નહીં;
 જંપે ભૂપતિ ઘટ પટ થંભ, દીસેછે પણ જીવ અચંભ, ૧૬
 કાં નજર નાવે તે જીવ, તેણુ મુજ મન સંશય અતીવ;
 આચારજ કહે સાંભળ ભૂપ, તરુ હાલે છે વારુ સરૂપ. ૧૭
 તરુ દીસે નવિ દીસે વાય, એહ સરૂપી જીવ કહેવાય;
 કહે નરપતિ કુંજર કુંથુઆ, સરીખા જીવ તો કાં જીજીઆ. ૧૮
 એક મોટો એક લઘુતર હોય, એ સંશય મુજ હુધર જોય;
 ગણુધર કહે દીવો ગૃહમાંહિ, અનુઆણું કરે સઘળે ત્યાંહિ. ૧૯
 કુંડક મહેલ્યો તવ તિહાં, અનુઆણુ વ્યાપે વળી જીહાં;
 તિમ એ જીવ તનુ વ્યાપી રહ્યો, ગુરુલઘુ કાયાએ તિમ લહ્યો. ૨૦

- જસમું પ્રશ્ન પૂછે નૃપ વલી, સાંભળો ગણનાયક મનરુદ્ધી;
 ચેદીગત કિમ મુકું ધર્મ, હોએ લાજ મુઝ લાગે શર્મ. ૨૧
- ગુર કહે વ્યાપારી જીમ કોય, વ્યાપારે પોહોંએ તું જોય;
 લોહખાણી દેખી તે ભરે, વળી તિહાંથી આઘા સંચરે. ૨૨
- ત્રાંબુ દેખી છંડી લોહ, એક ન છંડે આણી મોહ;
 રૂપું હેમ રચણ ધર્મ લીએ, એક ન છંડે લોહું લીએ. ૨૩
- ઘરે આવ્યા તે લીલા કરે, લોહગ્રાહક તે દુખીઓ ફરે;
 તિમ કુમત છંડી આપણો, કહેણ કરો અમ જીમ સુખ ઘણો. ૨૪
- રોહ વચન નિજ હઠડે ધરે, ગુર વંદી ચરણે અણસરે;
 સામી તેં મુઝ તાર્યો આજ, ખેસાર્યો શિવપુરને રાજ. ૨૫
- આર વ્રત ગુર કને ઉચરી, શુદ્ધશ્રાવકના વ્રત આદરી;
 પહેલે દેવલોકે થયો દેવ, સુર્યાલ નામ કરે સુરસેવ. ૨૬
- અવધિ કરી જોઈ જિનસંગ, બત્રીસજીવ નાટક ઉછરંગ;
 કરી વીરજિન વંદી જાય, જોતમ પૂછે પ્રણમી પાય. ૨૭
- સામી એ કુણ કિમ પામી ઋદ્ધિ, સકલ વાત કહી સુપ્રસિદ્ધિ;
 એક ભવાંતર મુગતિ જશે, અવિચલ સુખ પૂરાં પામશે. ૨૮
- રાયપસેણીમાંહિ અધિકાર, જોઈ કીધો એહ વિચાર;
 અધિકું ઓણું જે અહીં હોય, પંડિત જન શુદ્ધ કરજો સોય. ૨૯
- ગુરનામે લહીએ ગહગદ્, ગુરનામે લહીએ શિવવદ્;
 એહવા ગુરની સેવા મિલે, તો મનવંછિત આશા ફલે. ૩૦
- સંવત્ સત્તર પણવીસો સાર, આસાઠ સુદિ તેરસ રવિવાર;
 અયવિજયપંડિતસુપસાય, મેરૂવિજય રંગે શુભગાય. ૩૧

શ્રી સ્થાપના કુલક સંજ્ઞાય.

પૂરવ નવમાંથી ઉદ્ધરી, જિમ બાળે શ્રીભદ્રબાહુ ^૧ રે;	
સ્થાપના કદપ ^૨ અમે કહું, તિમ સાંભળને સહુ સાહુરે.	૧
ચરમ ગુરૂ વચણે મન દીજે, તો સુરતરૂ કૃણ લીજે. એ ટેક.	
લાલ વરણુ જે થાપના, માંહે રેખા શ્યામ તે જોયરે;	
આયુ જ્ઞાન બહુ સુખ દીએ, તે તો નીલકંઠ ^૩ સમ હોયરે.	૨
પીત વરણુ જે થાપના, માંહે દીસે બિંદુ તે શ્વેતરે;	
તેહ પખાલી પાઈએ, સર્વી રોગ વિલયનો હેતરે.	૩
શ્વેત વરણુ જે થાપના, માંહે પીત બિંદુ તસ હોયરે;	
નયન રોગ છાંટે ટળે, પીતાં ટળે શૂલ શરીરરે.	૪
નીલ વરણુ જે થાપના, માંહે પીત બિંદુ તે સારરે;	
તેહ પખાલી પાઈએ, હાંચ અહિ ^૪ વિષનો ઉતારરે.	૫
ટાળે વિશૂચિકા રોગ જે, ઘૂત લાભ દીએ ^૫ દૂતવજ્રરે;	
રક્ત વર્ણુ પાસે રહ્યો, મોહે માનવી કેરાં મજરે.	૬
શુદ્ધ શ્વેત જે થાપના, માંહે દીસે રાતી રેખરે;	
કંકથકી વિષ ઉતરે, વળી સિએ કાર્ય અશેષરે.	૭
અર્ધ રક્ત જે થાપના, વળી અર્ધ પીત પુરિપુષ્ટરે;	
તેહ પખાળી છાંટીએ, હરે અક્ષિ ^૬ રોગને દુષ્ટરે.	૮
જંબવર્ણુ જે થાપના, માંહે સર્વ વર્ણુના બિંદુરે;	
સર્વ સિદ્ધિ તેહથી હોયે, મોહે નરનારીના વૃંદરે.	૯
જ્ઞાતિ પુષ્પ સમ થાપના, સુતવંશ વધારે તેહરે;	
મોર પિચ્છ સમ થાપના, વંછિત દીએ ન સંદેહરે.	૧૦

૧ ચૌદ પૂર્વધર યુગ પ્રધાન શ્રીમાન્ યશોભદ્રસૂરીશ્વરના પટાધર ચિ-
ચ્ચરત્ન. ૨ સ્થાપનાચાર્ય તરીકે જે અક્ષ (ગોળ શંખ-દક્ષિણાવર્ત) રા-
અવા ફરમાવેલ છે તેના ગુણનું જેમાં પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે તે
અંચ. ૩ મહાદેવ સદશ. ૪ સર્પ. ૫ લીલજ્ઞા સ્થાપના. ૬ નેત્ર.

- સિદ્ધિ કરે ભય અપહરે, પારદ^૧ સમ જિંદુ તે શ્યામરે;
મખક સમ જે થાપના, તે ટાળે અહિ વિષ ઠાણુરે. ૧૧
- એક આવર્તે સુખ દીએ, બેહુ આવર્તે ભંગરે;
ત્રિહુ આવર્તે માન દે, ચિહુ આવર્તે નહિં રંગરે. ૧૨
- પંચ આવર્તે ભય હરે, છ આવર્તે દીએ રોગરે;
સાત આવર્તે સુખ કરે, વળી ટાળે સઘળા રોગરે. ૧૩
- ^૨વિષમાવર્તે સુખ ફળ ભલું, ઈસમ આવર્તે ફળ હીનરે;
ધર્મ નાશ હોય તેહથી, એમ ભાખે તત્ત્વ પ્રવીણરે. ૧૪
- જેહ વસ્તુમાં થાપિયે, દક્ષિણ આવર્તે તેહરે;
તે અખૂટ સઘળું હોયે, કહે વાચક યશ ગુણગેહરે. ૧૫

અથ ગહુંલી.

રાગ—ધોલ.

બેની સંચરતારે સંસારમાં, બેની સહગુરુ ધર્મ સંજોગ
વધાવો ગહુંઅલીરે, બેની સદહુણા જિન શાસનનીરે,
બેની પૂરણ પુણ્ય સંજોગ. ॥ ૧૦ ॥ ૧ ॥

બેની શમ સંતોષ સાડી બનીરે, બની નવ પ્રહ્મ નવરંગ ઘાટ ॥૧૧॥
બેની તપ જપ ચોખા ઉજળારે, બેની સત્યવ્રત વિનય સુપાટ ॥૧૦॥૨॥
બેની સમકિત સોવન થાળમાંરે, બેની કનક કચોલે ચંગ ॥ ૧૦ ॥
બેની સંવર કરો શુભ સાથીયોરે, બેની આણા તિલક અશંગ ॥૧૦॥૩॥
બેની સમિતિ ગુપ્તિ શ્રીફળ ધરોરે, બેની અનુભવ કુંકુમ ધોલ ॥૧૦॥
બેની નવ તત્ત્વ હાર હૃદયે ધરોરે, બેની ચરચો ચંદન રંગરોલ ॥૧૦॥૪॥
બેની ભવજળ જેહમાં ભેદીયેરે, બેની વિવેક વધાવો શાલ ॥૧૦॥
બેની વીર કહે જિન શાસનેરે, બેની રહેતાં મંગળમાલ ॥૧૦॥ ૫ ॥

(૫૮૫)

અથ ચૂનડી.

હાંજી સમકિત પાળો કપાસનો, હાંજી પીંજણ પાપ અદાર;
હાંજી સૂત્ર લલુંરે સિદ્ધાંતનું, હાંજી ટાળો આઠ પ્રમાદ,
હાંજી શીયલ સુરંગી ચૂનડી. ૧

હાંજી ત્રણ ગુપ્તિ તણો તાણો, હાંજી નદીય ભરી નવ વાડ;
હાંજી વાણો વણોરે વિવેકનો, હાંજી ખેમા પૂંડીય ખાડ ॥હાંજીશી॥૨
હાંજી મૂલ ઉત્તર ગુણુ ઘૂઘરા, હાંજી છેડા વણોને ચાર;
હાંજી ચારિત્ર ચંદો વચ્ચે ધરો, હાંજી હિંસક મોર ચકોર ॥હાંજીશી॥૩
હાંજી અજબ ગિરાજે ચૂનડી, હાંજી કહો સખી કેટલું મૂઢ્ય;
હાંજી લાખે પણ લાલે નહિ, હાંજી એહ નહીં સમતોલ ॥હાંજીશી॥૪
હાંજી પંદલી ઓઢી શ્રી નેમજી, હાંજી બીજી રાબુલ નેટ;
હાંજી ત્રીજી ગજસુકુમાલજી, હાંજી ચોથી સુદર્શન શેઠ ॥હાંજીશી॥૫
હાંજી પાંચમી જંબુ સ્વામિને, હાંજી છઠી ધન્નો અણુગાર;
હાંજી સાતમી મેઘ મુનીસદ્, હાંજી આઠમી અવંતિ સુકુમાર ॥હાંજીશી॥૬
હાંજી સીતા કુંતા દ્રૌપદી, હાંજી દમયંતી ચંદનખાલ;
હાંજી અંજના ને પન્નાવતી, હાંજી શીયલવતી અતિ સાર ॥હાંજીશી॥૭
હાંજી અજબ ગિરાજેરે ચૂનડી, હાંજી સાધુનો શણુગાર;
હાંજી મેઘ મુનિસ એમ લખે, હાંજી શીયલ પાળો નરનાર.
હાંજી શીયલ સુરંગી ચૂનડી. ૮

॥ અથ પજિખપ્રતિક્રમણુ વિધિ ॥

પ્રથમ દૈવસિક પ્રતિક્રમણુમાં વંદિતુ કહી રહિયે ત્યાં મુખી
 સર્વ કહેવું; પણ ચૈત્યવંદન સકલાહતનું કહેવું અને થોથો રના-
 તસ્યાની કહેવી. પછી ખમાસમણુ દઇને “દેવસિચ આલોધિચ પ-
 ડિકંતા ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ ! પજિખમુહુપત્તિ પડિલેહુ ?
 ઇચ્છ” એમ કહી મુહુપત્તિ પડિલેહુવી, પછી વાંદણું બે દેવાં, પછી
 ઇચ્છાકારેણુ સંદિં ભગં અબુલ્લિચોહં સંખુદ્ધાખામણેણુ અ-
 પિભંતર પજિખઅં ખામેઉ ? ઇચ્છં ખામેમિ પજિખઅં, ૧ પનરસ
 દિવસાણુ, પનરસ રાઇચાણુ, જંકિચિ અપત્તિયં કહી, ઇચ્છાકાર-
 રેણુ સં ભગં પજિખઅં આલોઉ ? ઇચ્છં આલોએમિ ને એ
 પજિખઓ અઇચ્ચારો કઓ કહી “ઇચ્છાકારેણુ સંદિં ભગં
 પજિખ અતિચાર આલોઉ ? ઇચ્છ” એમ કહી અતિચાર કહિયે-
 પછી “એવંકારે શ્રાવકતણે ધર્મે શ્રીસમકિત મૂલ ખાર વ્રત એકસે
 ચોવીશ અતિચાર માંહે જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાંહે સૂક્ષ્મ
 બાહર બાણુતાં અબાણુતાં હુઓ હોય, તે સંવે હું મને વચને કા-
 ચાએ કરી મિચ્છામિ દુક્કડં” કહી “સંવસ્સવિ પજિખઅ દુચ્ચિ-
 તિચ, દુબ્બાસિચ, દુચ્ચિકિચ, ઇચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્ !
 ઇચ્છં તસ્સ મિચ્છામિદુક્કડં” કહી, “ઇચ્છકારી ભગવન્ ! પસા-
 ચકરી પજિખતપ પ્રસાદ કરોજી.” એમ ઉચ્ચાર કરીને આવી
 રીતે કહીયે: “ચઉથેણુ, એક ઉપવાસ, બે આયંબિલ, ત્રણ નીવિ
 ચાર એકાસણું, આઠ બેઆસણું, બે હજાર સજ્જાય યથાશક્તિ
 તપ કરી પહોંચાડવો.” પછી પ્રવેશ કર્યો હોય તો, ‘પહિકિઓ’
 કહીએ અને કરવો હોય તો ‘તહુત્તિ’ કહીએ, તથા ન કરવો

---

૧ એક પજખાણું (અંતોપજખરસ) પનરસરાઈદિચાણું. ૨ ગુરુ
 પડિકમેહ કહે પછી. ૩ તપ.

હોય તો અણુબોધ્યા' રહીએ. પછી વાંદણાં બે દેવાં. પછી “ ઇ-
ચ્છાકાં અબ્જુઠ્ઠિઓડહું પત્તેઅખામણેણું અખિલંતરપખિખઅ-
ખામેઉં ? ઇચ્છં ખામેમિ પખિખઅં. ૨પનરસ દિવસાણું પનરસ
રાઈઆણું જકિચિ અપત્તિઅં કહી વાંદણાં બે દેવાં. પછી દેવ-
સિઅ આલોઈઅ પડિહંતા ઇચ્છાકાં સંદિં ભગવન્ કહી પખિખઅં
પડિહંતું ? સમ્મં પડિહંમામિ ઇચ્છં એમ કહી કરેમિભંતે સામાઈયં
કહી, ઇચ્છામિ પડિહંમિઉં જો મે પખિખઓં કહેવું. પછી ખમા-
સમણુ દઈ ઇચ્છાકારેણુ સંદિં પખિખસૂત્ર કહું ? એમ કહી નવકાર
ગણી સાધુ હોય તો પખિખસૂત્ર કહે અને સાધુ ન હોય તો ત્રણ
નવકાર ગણીને શ્રાવક વંદિતુ કહે. પછી સુઅદેવયાની થાય કહેવી.
પછી હેઠા બેસી જમણા ઢિંચણુ ઉભો રાખી, એક નવકાર ગણી,
કરેમિભંતે ઇચ્છામિ પડિં કહી વંદિતુ કહેવું. પછી કરેમિ ભંતે
ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં જો મે પખિખઓં તસ્સ ઉત્તરીં અ-
નત્થં કહીને ખાર લોગસ્સને કાઉસ્સગ્ગ કરવો. તે લોગસ્સ અ-
દેસુ નિમ્મલયરા સુખી કહેવા, અથવા અડતાળીશ નવકારને કાઉ-
સ્સગ્ગ કરી પારવો, પારીને પ્રકટ લોગસ્સ કહી, મુહપત્તિ પકિ-
લેહીને, વાંદણાં બે દેવાં. પછી ‘ઇચ્છાકાં અબ્જુઠ્ઠિઓડહું સમત્ત-
ખામણેણું અખિલંતર પખિખઅં ખામેઉં ? ઇચ્છં ખામેમિ પખિખ-
અં, ‘એકપખખાણું, પનરસ રાઈઆણું પનરસદિવસાણું જકિચિ
અપત્તિઅં’ કહી, પછી ખમાસમણુ દઈને ઇચ્છાકાં પખિખ ખા-
મણા ખામું ? એમ કહી ખામણાં ચાર ખામવાં. પછી દેવસિ પ્રતિ-
કમણુમાં વંદિતુ કહ્યા પછી બે વાંદણાં દઈએ ત્યાંથી તે સામાયિક

---

૧ યથાશક્તિ કેટલાક બોલે છે. ૨ એક પખખાણું પનરસ દિવસાણું
પનરસરાઈઆણું. ૩ પખિખઅં પડિહંમાવેહ ! ગુરુ કહે ‘સમ્મં પડિહંમે’
શિષ્ય કહે ‘ઇચ્છં, સમ્મં પડિહંમામિ.’

પ્રારીએ ત્યાં સુધી સર્વ દેવસીની પેઠે જાણવું, પણ સુઅદેવયાની
આયેને ઠેકાણે જ્ઞાનાદિની થાયે કહેવી. સ્તવન અનિતશાંતિનું
કહેવું. સન્નિધાને ઠેકાણે ઉવસગ્ગહરં તથા સંસારદાવાની થાયે
ચાર કહેવી અને લઘુશાંતિને ઠેકાણે મ્હોટી શાન્તિ કહેવી.

॥ ઇતિ પચ્ચિખપ્રતિકમણુ વિધિ.

॥ અથ ચતુર્માસી પ્રતિકમણુ વિધિ ॥

એમાં ઉપર કહ્યા મુજબ પચ્ચિખની વિધિ પ્રમાણે કરવું પણ
એટલું વિશેષ જે બાર લોગસ્સના કાઉસ્સગ્ગને ઠેકાણે વીશ લોગ-
સ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો અને પચ્ચિખના શબ્દને ઠેકાણે ચતુર્મા-
સીનો શબ્દ કહેવો તથા તપને ઠેકાણે “છઠ્ઠેણું, બે ઉપવાસ, ચાર
આયંબિલ, છ નીવિ, આઠ એકાસણાં, સોળ બેઆસણાં, ચાર
હજાર સન્નિધા” એ રીતે કહેવું ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ સંવત્સરી પ્રતિકમણુ વિધિ ॥

એમાં પણ ઉપર લખ્યા મુજબ પચ્ચિખની વિધિ પ્રમાણે ક-
રવું; પણ એટલું વિશેષ જે બાર લોગસ્સના કાઉસ્સગ્ગને ઠેકાણે
આળીશ લોગસ્સ અને એક નવકાર અથવા એક સો અને સાઠ
(એકસઠ) નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો અને તપને ઠેકાણે “અઠ્ઠમ
સત્તં, ત્રણ ઉપવાસ, છ આયંબિલ, નવ નીવિ, બાર એકાસણાં,
આવીશ બેઆસણાં અને છ હજાર સન્નિધા” એ રીતે કહેવું.
અને પચ્ચિખના શબ્દને ઠેકાણે સંવત્સરીનો શબ્દ કહેવો.

॥ ઇતિ સંવત્સરી પ્રતિકમણુ વિધિ.

✽ પોસહ લેવાની વિધિ.

પ્રથમ ખમાસમણ દર્ધ, પ્રકટ લોગસ્સ કહેવા પર્યંત ઇરિયાવહિ પડિક્કમી, “ઈચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! પોસહ મુહપત્તિ પડિ-લેહું?” એમ બોલી, શુર આદેશ આપે એટલે “ઈચ્છ” કહીને મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ‘ખમાં ૨ “ઈચ્છાં પોસહ સંદિસાહું?” “ઈચ્છ” ખમાં “ઈચ્છાં પોસહ ઠાઉ?” પછી ‘ઈચ્છ’ કહી બે હાથ બેડી નવકાર ગણી, “ઈચ્છકારિ ભગવન્ પસાય કરી પોસહદંડક ઉચ્ચરાવો” કહેવું એટલે શુર પોસહની કરેમિભંતે ઉચ્ચરાવે.

પછી ખમાસમણ દર્ધ “ઈચ્છાં સામાયિક મુહપત્તિ પડિ-લેહું?” “ઈચ્છ” કહી, મુહપત્તિ પડિલેહીને, ખમાં “ઈચ્છાં સામાયિક સંદિસાહું?” “ઈચ્છ” કહી ખમાં “ઈચ્છાં સંદિં ભગ્ન સામાયિક ઠાઉ?” “ઈચ્છ” કહી બે હાથ બેડી નવકાર ગણી “ઈચ્છકારી ભગવન્ પસાય કરી સામાયિકદંડક ઉચ્ચરાવો” કહેવું. શુર ‘કરેમિ ભંતે સામાયિક’ નો પાઠ કહે. પછી ખમાં

✽ ધર્મની પુણિને જે ધારણ કરે તેને “પૌષ્ઠ” કહીએ, શ્રાવકનાદ્યાર વ્રતમાં એ અગ્યારમું વ્રત છે. અષ્ટમી ચતુર્દશી વગેરે પર્વ તિથિને દિવસે ચાર પહોરનો અથવા આઠ પહોરનો કરવામાં આવે છે, તે પૌષ્ઠ-ધના મુખ્ય ચાર ભેદ છે. ૧ આહાર. પોસહ-ઉપવાસ વગેરે તપ કરવો તે. ૨ શરીર સત્કાર પોસહ-શરીરની સ્નાન વિલેપનાદિવડે વિભૂષા-સત્કાર ન કરવો તે. ૩ બ્રહ્મચર્ય પોસહ-શિયળ પાળવું તે અને ૪ અવ્યાપાર પોસહ-સાવલ વ્યાપાર સર્વનો ત્યાગ કરવો તે. આ ચાર પ્રકારના પોસહના દેશથી અને સર્વથી એમ બે બે ભેદ થતાં મુખ્ય આઠ ભેદ થાય છે અને સંયોગી ભેદ ૮૦ થાય છે. પરંતુ પૂર્વાચાર્યની પરંપરાએ હાલમાં માત્ર આહાર પોસહન દેશથી અને સર્વથી કરવામાં આવે છે. બાકીના ત્રણ પ્રકારના પોસહ તો સર્વથીજ થઈ શકે છે. આહાર પોસહમાં ચૌવિહાર ઉપવાસ

ઈચ્છાં “એસણે સંદિસાહું?” ઇચ્છાં ખમાં ઇચ્છાં “એસણે ઠાઉં?”
 ઇચ્છાં ખમાં ઇચ્છાં “સજ્જાય સંદિસાહું?” ‘ઈચ્છાં’ ખમાં
 ઇચ્છાં “ સજ્જાય કરું?” ‘ઈચ્છાં’ કહી, ત્રણ નવકાર ગણવા, પછી
 ખમાં ઇચ્છાં ‘ બહુવેલ સંદિસાહું?’ ‘ઈચ્છાં’ ખમાં ઇચ્છાં
 “ બહુવેલ કરશું. ” ‘ઈચ્છાં’ ખમાં ઇચ્છાં “ પડિલેહણુ કરું?”
 ‘ઈચ્છાં’ કહીને મુહુપત્તિ વગેરે પાંચ વાનાં પડિલેહવા. પોસહ
 લીધા અગાઉ ઘરે અથવા ઉપાશ્રયે પડિલેહણુ કરી હોય તેણે અહિ
 તેમજ ઉપધિ સંબંધિ આદેશ વખતે માત્ર મુહુપત્તિજ પડિલેહવી
 (મુહુપત્તિ ૫૦ બોલથી, ચરવળો ૧૦ બોલથી, કટાસણું ૨૫
 બોલથી, સૂત્રનો કંદોરો ૧૦ બોલથી અને ધોતિયું ૨૫ બોલથી
 પડિલેહવું). પછી ખમાસમણુ દઈ, ઇચ્છાકારી લગવન પસાય
 કરી પડિલેહણુ પડિલેહવોણ. ” એમ કહી વડિલ (બ્રહ્મચર્યવ્રત
 ધારી) નું અણપડિલેહું એક વચ્ચ [ઉત્તરાસન] પડિલેહવું. પછી

કરવે તે સર્વથા અને તાવહાર ઉપવાસ, આપબાલ, નીવી અને એકાસ-
 ણું કરવું તે દેશથી સમજવો. માત્ર રાત્રિના ચાર પહોરનો પોસહ કરનારે
 પણ દિવસે એમાંનું કાંઈપણુ વ્રત કરેલું હોતું જોઈએ, એવો નિયમ છે.

પોસહમાં ૧૮ દોષ યાજવા તેનાં નામ.

૧. પોસહમાં વ્રત વિનાના બીજા શ્રાવકનું પાણી ન પીવું.
૨. પોસહ નિમિત્તે સરસ આહાર લેવો નહિ.
૩. ઉત્તરપારણાને દિવસે વિવિધ પ્રકારની સામગ્રી મેળવવી નહીં.
૪. પોસહમાં અથવા પોસહ નિમિત્તે આગલે દિવસે દેહવિભૂષા કરવી નહિ.
૫. પોસહ નિમિત્તે વચ્ચ ધોરરાવવાં નહીં.
૬. પોસહ નિમિત્તે આબૂપણુ ધડાવવાં નહીં અને પોસહમાં આબૂ-
 પણું પહેરવાં નહીં.
૭. પોસહ નિમિત્તે વચ્ચ રંગાવવાં નહીં.

અમાઁ ઇચ્છા ઉપધિ મુહુપત્તિ પડિલેહું ? ” ‘ ઇચ્છા ’ કહી મુહુ-
પત્તિ પડિલેહવી. પછી અમાઁ ઇચ્છાઁ “ઉપધિ સંદિસાહું ? ” ઇચ્છા
કહી અમાઁ ઇચ્છાઁ “ઉપધિ પડિલેહું ? ” ઇચ્છા કહીને પૂર્વે પડિ-
લેહતાં બાકી રહેલ ઉત્તરાસણ, માત્રું કરવા જવાનું વસ્ત્ર અને
રાત્રિ પોસહ કરવો હોય તો કામળી વગેરે ૨૫-૨૫ બોલથી પ-
ડિલેહવાં. પછી એક જણે ઠંડાસણ જાચી લેવું. તેને પડિલેહી, ઇ-
રિયાવહી પડિક્કમીને; કાળે લેવો. કાળે શુદ્ધ કરીને એટલે તપા-
સીને ત્યાંજ સ્થાપનાચાર્યની સન્મુખ ઉભા રહીને ઇરિયાવહી પ-
ડિક્કમવા. પછી કાળે ઉદ્ધરી યથાયોગ્ય સ્થાનકે અણુનાનહ જસ્તુગઢો
કહીને પરઠવો. પરઠવ્યા પછી ત્રણ વાર બોલિરે કહેવું; પછી મૂળ-
સ્થાનકે આવીને સૌ સાથે દેવ વાંદવા અને સજ્જાય કરવી.

૮. પોસહમાં શરીરપરથી મેલ ઉતારવો નહીં.
  ૯. પોસહમાં અકાળે શયન કરવું નહીં. નિદ્રા લેવી નહીં. (રાત્રિને
બીજા પ્રહરે સંચારા પોરિસી લજ્જાવીને નિદ્રા લેવી.)
  ૧૦. પોસહમાં સારી કે નકારી સ્ત્રી સંબંધી કથા કરવી નહીં.
  ૧૧. પોસહમાં આહારને સારો નકારો કહેવો નહીં.
  ૧૨. પોસહમાં સારી યા નકારી રાજકથા કે યુદ્ધકથા કરવી નહીં.
  ૧૩. પોસહમાં દેશ કથા કરવી નહીં.
  ૧૪. પોસહમાં પુન્યા પડિલેહા વિના લઘુ પીતિ રહી પીતિ પરકરવી નહિ.
  ૧૫. પોસહમાં કોઈની નિંદા કરવી નહીં.
  ૧૬. પોસહમાં (વગર પોસાતી) માતા, પિતા, પુત્ર, ભાઈ, સ્ત્રી
વગેરે સંબંધીઓ સાથે વાર્તાલાપ કરવો નહીં.
  ૧૭. પોસહમાં ચોર સંબંધી વાર્તા કરવી નહીં.
  ૧૮. પોસહમાં સ્ત્રીનાં અંગોપાંગ નિરખીને જોવાં નહીં.
- આ અહાર દોષ જરૂર ટાળવા.

*પડિલેહણની વિધિ.

પ્રથમ ઇરિયાવહી પડિક્કમીને ખમાસમણ દઈ “ઈન્છાં પડિલેહણ કરું? ઈન્છાં” કહી, ઉભડક પગે બેસી મુહપત્તિ, ચરવબો, કટાસણું તથા સઘળાં વસ્ત્રની એક સાથે પૂર્વે કદા તેટલા બોલથઈ પડિલેહણ કરવી. પછી ઠંડાસણ લઈ, પડિલેહી? કાળે લઈ, શુદ્ધ કરી, ત્યાંજ ઇરિયાવહી પડિક્કમીને “અણુબણુહ બસ્મુગાહો” કહી પરઠવવો. અને ત્યાર પછી પૂર્વોક્ત વિધિએ પોસહ લેવો; પણ તેમાં પડિલેહણ ન કરવી અને કાળે ન લેવો. છેવટે ‘વિધિ કરતાં જે કાંઈ અવિધિ થઈ હોય તેનો મિન્છામિ દુષ્કર્ડ’ દઈને દેવ વાંદવા અને સનઝાય કરવી.

* પોસહ કરવાને દમ્ચનારે પ્રભાતમાં વહેલા ઉઠીને રાષ્ટ્ર પડિક્કમણુ જરૂર કરવું બોધ્યે. વિધિના જણુ આવકો તો પડિલેહણ અને દેવવંદન પણ તે સાથેજ કરે છે. ત્યાર પછી જિનમંદિરની બેગવાઈ હોય તો જિનમૂળ કરીને પછી ઉપાશ્રયે આવી ગુરૂ સમક્ષ પોસહ ઉચ્ચરવો. હાલમરે આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ છે પરંતુ મુખ્ય વૃત્તિએ રાષ્ટ્રપડિક્કમણુની સાથેજ પ્રતિક્રમણુ કરી રહી, સામાયિક પાર્યા શિવાય પોસહ ઉચ્ચરવો અને તેમજ પડિલેહણના આદેશ વખતેજ પડિલેહણ કરવી અને પછી દેવ વાંદવા અને સનઝાય કરવી; પ્રતિક્રમણુ રાંથે પડિલેહણ ન કરનારને આ પ્રમાણે વિધિ કરવી.

૧ પોસહ લીધા અગાઉ કાળે લેનારને કાળે લીધા અગાઉ ઇરિયાવહી પડિક્કમવા નહિ.

દેવ વાંદવાની વિધિ.

પ્રથમ ખમાસમણ દઈ, ઇરિયાવહી પડિકમી, લોગસ્સ કહી ઉત્તારાસણ નાંખીને ખમાં ઇચ્છાં ચૈત્યવંદન કરે? ઇચ્છાં કહી ચૈત્યવંદન કરી નમુતથુણું અને જયવીયરાય (આભવમખંડા સુધી) કહી, ખમાં દઈ ચૈત્યવંદન કરી, નમુતથુણું કહી યાવત ચાર થાઈઓ કહેવી. પછી નમુતથુણું કહીને બીજી વાર ચાર થાઈઓ કહેવી, પછી નમુતથુણું કહી, બે જાવંતિં કહી, સ્તવન (ઉવસ-ગાહરં અથવા બીજું.) કહેવું અને જયવીયરાય અરધા (આભવમખંડા સુધી) કહેવા. પછી ખમાં દઈ ચૈત્યવંદન કરી, નમુતથુણું કહીને જયવીયરાય સંપૂર્ણ કહેવા. ત્યાર પછી વિધિ કરતાં અવિધિ થઈ હોય તેના મિચ્છામિ દુકડાં દબને, પ્રભાતના દેવવંદનમાં છેવટે સજાયા કહેવી (અપારે તથા સાંજે ન કહેવી). તે સજાયાને માટે એક ખમાં દઈ ઇચ્છાં સજાયા કરે? ઇચ્છાં કહી નવકાર ગણીને ઉભડક પગે બેસીને એક જણ મન્હજિણાણુંની સજાયા કહે. (ત્યાર પછી નવકાર ન ગણવો.)

હવે છ ચડી દિવસ ચડ્યા પછી પોરસી ભણાવવી તેની વિધિ—પ્રથમ ખમાં ઇચ્છાં બહુપતિપુત્રા પોરસિ? કહી, બીજું ખમાં દઈ ઇરિયાવહી પડિકમવા. પછી ખમાં દઈ ઇચ્છાં પડિ-લેહણું કરે? ઇચ્છાં કહીને મુહપતિ પડિલેહવી.

ત્યાર પછી ગુરૂ હોય તે તેમની સમક્ષ રાઈ મુહપતિ પડિ-લેહવી તેની વિધિ આ પ્રમાણે—

પ્રથમ ખમાં દઈ, ઇરિયાવહી પડિકમી, ખમાં દઈ ઇચ્છાં રાઈ મુહપતિ પડિલેહું? ઇચ્છાં કહી મુહપતિ પડિલેહવી. પછી

૧ આ વિધિ ગુરૂ સમક્ષ રાઈ પ્રતિક્રમણ કર્યું હોય તેને કરવાની નથી, તેમ ગુરૂ ન હોય ત્યારે પણ કરવાની નથી.

એ વાંદણાં દેવાં, પછી ઇચ્છાં રાધયં આલોઉં ? ઇચ્છં કહી તેના પાઠ કહેવો. પછી સંવત્સવિ રાધયં કહીને પંન્યાસ હોય તો તે-
મને એ વાંદણાં દેવા, પંન્યાસ ન હોય તો એક ખમાસણુજ દેવું.
પછી ઇચ્છકાર મુહુરાધં કહીને ખમાસમણુ દર્ધ અખણુક્રિઓહં ખ-
માવતું. એ વાંદણાં દેવા. પછી ‘ઇચ્છકારી ભગવન્ પસાય કરો પચ્ચખખાણુ કરવું’ (લેવું).
ખખાણુનો આદેશ દેશોછ, એમ કહીને પચ્ચખખાણુ કરવું (લેવું).

સાંજની પરિલેહણુ વિધિ.

પ્રથમ ખમાં દર્ધ ઇચ્છાં બહુપરિપુત્રા પોરિસી. કહી ખમાં
ઇચ્છાં ઇરિયાવહીયં પરિક્રમામિ કહી, ઇરિયાવહી પરિક્રમવા.
પછી ખમાં ઇચ્છાં ગમણાગમણે આલોઉં ? ઇચ્છં કહી ગમ-
ણાગમણે આળોવવા. પછી ખમાં ઇચ્છાં પરિલેહણુ કરું ?
ઇચ્છં કહી ખમાં ઇચ્છાં પોસહરાલા પ્રમાણુ ? ઇચ્છં કહીને
ઉપવાસવાળાએ મુહપત્તિ, કરાસણું ને ચરવળો પરિલેહવા, અને
જમ્યા હોય તેણે કંદારો, ધોતીયું, મુઘાં પાંચ વાનાં પરિલેહવાં.
પછી ખમાં “ઇચ્છકારી ભગવાન્ પસાય કરો પરિલેહણુ પરિલેહા-
વોછ” એમ કહીને વડીલનું એક વસ્ત્ર પરિલેહવું. પછી ખમાં
ઇચ્છાં ઉપધિ મુહપત્તિ પરિલેહું ? ઇચ્છં કહી મુહપત્તિ પરિલેહીને
ખમાં ઇચ્છાં સજ્ઞાય કરું ? ઇચ્છં કહી નવકાર ગણીને મન્દ-
જિણાણુંની સજ્ઞાય ઉભડક પગે બેસીને કહેવી. પછી ખાણું હોય
તે વાંદણાં દર્ધને પાણુહારનું પચ્ચખખાણુ કરે (ચૈવિહાર ઉપવાસ-
વાળાને તો પચ્ચખખાણુ કરવાનું નથી, પણ પ્રભાતે તિવિહાર ઉ-
પવાસનું પચ્ચખખાણુ લીધું હોય અને પાણી ન પીધું હોય તો
આ વખતે ચૈવિહારનું પચ્ચખખાણુ કરે). પછી ખમાં ઇચ્છાં
ઉપધિ મન્દિસાહું ? ઇચ્છં ખમાં ઇચ્છાં ઉપધિ પરિલેહું] ઇચ્છં
કહી પ્રથમ પરિલેહતાં ખાકી રહેલાં વસ્ત્રોની પરિલેહણુ કરે. તેમાં

સત્રિ પાસહ કરનાર પ્રથમ કામળી પડિલેહુ. પડિલેહુણુ થઈ રહે
એટલે સર્વ ઉપધિ (વસ્રાદિ) લઇને ઉભા થાય એટલે એક જણ
ડાંડાસણ લાવી, પડિલેહી, ધરિયાવહી પડિક્કમી, કાળે લઇ શુદ્ધ
કરી, ધરિયાવહી પડિક્કમીને વિધિયુક્ત પરઠવે. પછી સર્વે દેવ વાંદ.

સત્રે વડીનીતિ લઘુનીતિ વગેરે પરઠવવા યોગ્ય જગ્યા બેઠ
આવીને પ્રતિલેખન નિમિત્તે નીચે પ્રમાણે માંડલાં કરવાનાં છે.
તેમાં પ્રથમ સંધારા પાસેની જગ્યાએ છ માંડલાં કરવાં—

૧ 'આઘાઢે' 'આસન્ને' 'ઉચ્ચારે' 'પાસવળે' અળહિયાસે.

૨ આઘાઢે આસન્ને પાસવળે અળહિયાસે.

૩ આઘાઢે 'મજ્જે' ઉચ્ચારે પાસવળે અળહિયાસે.

૪ આઘાઢે મજ્જે પાસવળે અળહિયાસે.

૫ આઘાઢે 'દૂરે' ઉચ્ચારે પાસવળે અળહિયાસે.

૬ આઘાઢે દૂરે પાસવળે અળહિયાસે.

બીજા છ ઉપાશ્રયના આરણાની તરફના માંડલાં ઉપર પ્રમા-
ણેજ કહેવા. પણ અળહિયાસે ને બદલે 'અળહિયાસે કહેવું'.

ત્રીજા છ માંડલાં ઉપાશ્રયના આરણા બહાર નજીક રહીને
કરવાનાં તથા ચોથા છ ઉપાશ્રયથી સો હાથને આશરે દૂર રહીને
કરવાનાં છે. તે આર માંડલામાં ફક્ત આઘાઢે ને બદલે 'અઘાઢે
શબ્દ કહેવો. બાકીના શબ્દો ઉપરના છ છ માંડલામાં લખ્યા
પ્રમાણેજ કહેવા. એ પ્રમાણે ૨૪ માંડલાં કર્યા પછી ધરિયાવહી
પડિક્કમીને ચૈત્યવંદન કહેવા પૂર્વક પ્રતિક્રમણ કરે.

૧ આઘાટ કારણે. ૨ નજીકમાં. ૩ વડીનીતિ. ૪ લઘુનીતિ. ૫ સહન
ન થઇ શકે તો. અહીં પ્રમાણના કડંબું એ દરેક ઠેકાણે સંમંધ છે. ૬
વચ્ચે. ૭ છેડે. ૮ સહન થઇ શકે તો. ૯ આઘાટ અર્થ ન હોય તો.

પ્રતિક્રમણ સંબંધી ઉપયોગી વિષયો.

(૧) મુદ્રા—મુદ્રાના ત્રણ ભેદ છે. “ યોગમુદ્રા, જિનમુદ્રા, અને મુક્તાશુક્તિ મુદ્રા ” જે હાથની દશ આંગુલી માંહોમાંહે અંતરિત કરીને કમળના ડોડાને આકારે હાથ જોડી પેટની ઉપર કોણી સ્થાપવી તેને “ યોગમુદ્રા ” કહીએ. આ મુદ્રાવડે ચૈત્ય-વંદન, શકેસ્તવ—નમુત્યુણ, સ્તવન આદિ કહેવામાં આવે છે. ચાર આંગળી પગના આંગળના ભાગમાં અંતર રાખવું તથા પાછળના ભાગમાં તેથી કંઈક ઓછું અંતર રાખવું, એ રીતે રાખીને ઉભા રહેવું, તેને “ જિનમુદ્રા ” કહેવામાં આવે છે. આ મુદ્રાએ ઉભા ઉભા કરવાની કાઉસ્સગ્ગ, વંદન વગેરે સર્વ ક્રિયા કરવામાં આવે છે, તેમાં યથાસંભવ યોગમુદ્રાનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. તથા જે હાથ કમળના ડોડાની પેરે પોલા રાખી, જોડીને લલાટે લગાડવા, તેને “ મુક્તાશુક્તિ ” મુદ્રા કહીએ. આ મુદ્રાએ ‘ ભવંતિ ચૈર્ધઆર્ધ, ભવંત કેવિસાહુ અને જયવીયરાય ’ કહેવા, તેમાં લલાટે હાથ રાખીને તો ફક્ત “ આભવમખંડા ” પર્યંત “ જયવીયરાય ” કહેવાની પ્રવૃત્તિ છે.

(૨) સ્થાપના—આચાર્ય મહારાજના ૩૬ ગુણે કરીને સહિત એવા શુર મહારાજની સમીપે ક્રિયા કરવી. તેમને અભાવે અક્ષાદિકની સ્થાપના કરીએ, તે ન હોય તો જ્ઞાન, દર્જન, ચારિત્રનાં ઉપકરણોની સ્થાપના કરવી. અક્ષ (શુર મહારાજ સ્થાપનામાં રાખે છે તે), વરાટક (કોડા), કાષ્ટ, ડાંડા, પાટી વગેરે કાષ્ટનાં ઉપકરણો; પુસ્તક, ચિત્રકર્મ (ચિત્રેલી શુરની મૂર્તિ વા જિનમૂર્તિ અથવા શુરની પ્રતિમા કે જિન પ્રતિમા) એટલા પ્ર-

હારે સ્થાપના કરવી. જ્ઞાનનાં ઉપકરણો પુસ્તક નવકારવાળી વગેરે, દર્શનનાં ઉપકરણો જિનપ્રતિમા આદિ તથા ચારિત્રનાં ઉપકરણો ચાત્ર, કંબળ, રમેહરણ મુહપત્તિ આદિ બાણવાં. વળી સહસ્રાવ સ્થાપના [શુરૂની મૂર્તિ તથા પ્રતિમાદિકની] તથા અસહસ્રાવ સ્થાપના (આકાર રહિત અક્ષાદિક) એમ બે ભેદે સ્થાપના બાણવી. વળી ઇત્વરિક (થોડા કાળ રહે તે પુસ્તક તથા નવકારવાળીની અને યાવત્કથિક [ઘણા કાળ પર્યંત રહે તે પ્રતિમા તથા અક્ષાદિકની] એમ પણ બે ભેદે સ્થાપના બાણવી.

(૩) મુહપત્તિના (૫૦) બોલ—પ્રથમ મુહપત્તિ ઉખેલી તેને બે પાસે બેતાં “ સૂત્ર અર્થ તત્ત્વ કરી સદ્દર્શુ [શ્રદ્ધા પૂર્વક હૃદયમાં ધારણ કરું]” એમ ચિંતવવું. ઉર્ધ્વ પશ્ચિમ કરતાં ડાબે હાથે મુહપત્તિ ખંખેરતા “ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, મિશ્રમોહનીય, મિથ્યાત્વ મોહનીય પરિહરું (ત્યાગ કરું)” અને જમણે હાથે ખંખેરતાં “ કામરાગ, રમેહરાગ, દ્રષ્ટિરાગ પરિહરું ” એમ ચિંતવવું. પછી જમણા હાથની અંગુલીના આંતરા વચ્ચે મુહપત્તિ ભરાવી, ડાબા હાથનું સવળું તલ અણુસ્પર્શતાં અંદર લેતાં “ સુદેવ, સુગુર, સુધર્મ આદરું ” અને તેજ તળિને હસ્તની તરફ મુહપત્તિવડે યત્નાપૂર્વક ઘસી કાઢતાં “ કુદેવ, કુગુર, કુધર્મ પરિહરું ” એમ ચિંતવવું. બીજી વખત એજ મુજબ “ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આદરું ” અને “ જ્ઞાન વિરાધના, દર્શન વિરાધના, ચારિત્ર વિરાધના પરિહરું ” એમ ચિંતવવું; તેજ પ્રકારે ત્રીજી વખત “ મનશુભિ, વચનશુભિ, કાયશુભિ આદરું ” “ મનદંડ, વચનદંડ, કાયદંડ પરિહરું ” એમ ચિંતવવું. પછી ડાબા હાથની અંગુલીના આંતરા વચ્ચે મુહપત્તિ ભરાવી, ડાબા હાથનું સવળું તલ અણુસ્પર્શતાં અંદર લેતાં “ હાસ્ય, રતિ, અરતિ પરિહરું ” એમ ચિંતવવું.

વવું. જમણા હાથ પ્રમાણે ડાબા હાથમાં મુહુપત્તિ પકડી તેવડે જમણો હાથ ઉંધો પ્રમાર્જતાં “ ભય, શોક, દુઃખા પરિહરું ” એમ ચિંતવવું. મસ્તકની પ્રમાર્જના કરતાં “ કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા પરિહરું. ” મુખની ત્રણ પ્રતિલેખના કરતાં “ રસ-ગારવ, ઋદ્ધિગારવ, સાતાગારવ પરિહરું ” અને હૃદયની ત્રણ પ્રતિલેખના કરતાં “ માયાશય, નિયાણુશય, મિથ્યાત્વશય પરિહરું ” એમ ચિંતવવું. ડાબા ખભા અને જમણા ખભાની ઉપર નીચે બે પડખે પ્રતિલેખના કરતાં એક તરફ “ ક્રોધ, માન પરિહરું ” અને બીજી તરફ “ માયા, લોભ પરિહરું ” એમ ચિંતવવું. પછી મુહુપત્તિ નાભિથી નીચે ન લઇ જવાય તેથી ચરવળા વડે પ્રતિલેખના કરવી, તેમાં ડાબે ઠીચણે પ્રતિલેખતાં “ પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાયની જયણા કરું ” અને જમણા ઠીચણે પ્રતિલેખતાં “ વાઉકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રસકાયની રક્ષા કરું ” એમ ચિંતવવું. એ પ્રકારે સાધુ તથા શ્રાવકે મુહુપત્તિ પડિલેહતાં ૫૦ બોલ કહેવા અને લેશ્યા ૩, શય ૩, કષાય ૪, એ દશ શિવાય ૪૦ બોલ સાધ્વી તથા શ્રાવિકાઓએ કહેવા.

(૪) સત્તર પ્રમાર્જના-ખમાસમણ તથા વાંદણા દેતાં સત્તર સ્થાનકે પ્રમાર્જવાની જરૂર છે, તે આ પ્રમાણે-જમણા પગનો કેડથી નીચેનો પગ પર્યંત પાછલો સર્વ ભાગ, પાછળનો કેડ નીચેનો મધ્ય ભાગ, ડાબા પગનો કેડ નીચેનો પાછલો પગ પર્યંત સર્વ ભાગ, એ ત્રણને ચરવલાથી પ્રમાર્જવા; તેવીજ રીતે જમણો પગ, મધ્ય ભાગ અને ડાબો પગ આ ત્રણના આગલા ભાગો પછુ પગ પર્યંત પ્રમાર્જવા એમ છ. નીચે બેસતી વખતે ત્રણ વાર ભૂમિ પુંજવી એમ નવ, પછી જમણા હાથમાં મુહુપત્તિ

લઈ તે વડે લલાટની જમણી બાબુથી પ્રમાર્જતાં જતાં આખું લલાટ, આખો જમણો હાથ અને નીચે કોણી પર્યંત, ત્યાંથી તેવીજ રીતે ડાબા હાથમાં મુહપત્તિ લઈને ડાબી બાબુથી પુંજતાં આખું લલાટ, આખો જમણો હાથ અને નીચે કોણી પર્યંત, ત્યાંથી ચરવળાની ડાંડીને મુહપત્તિ વડે પુંજવી એમ ૧૧. પછી ત્રણ વાર ચરવળાના ગુચ્છ ઉપર એમ ૧૪ અને ઉઠતી વખતે ત્રણ વાર અવગ્રહ બહાર નિકળતાં કટાસણા ઉપર પુંજવું, એમ સત્તર; આ પ્રમાર્જના વાંદણા દેતી વખતે અવશ્ય કરવી.

[૫] વાંદણાના રૂપ આવશ્યક—‘ધ્વજામિ ખમાસમણે વંદિઉં જવણિજ્જએ નિસીહિઆએ અણ્ણભણ્ણુ’ એ પદથી અવગ્રહમાં પેસવા માટે આજ્ઞા માગી ત્યાં મસ્તકે નમાવવું, એ પહેલું આવશ્યક, બીજી વારને વાંદણે ગણ્ણતાં બે આવશ્યક. “ખ-મણિજ્જએ લે” ઇત્યાદિ કહેતાં, કરસંપુટ રચી મસ્તકે લગાડે તે ત્રીજું આવશ્યક. ‘અહો, કાયં કાય’ એ ત્રણ પદ બોલતાં ત્રણ આવશ્યક અને બીજા વાંદણાના પણ ત્રણ એટલે સર્વ મળી નવ, દશ અંગુળી લેગી કરીને ગુરૂને-સ્થાપેલી મુહપત્તિને જેમ થાપો મારતાં દશે આંગળી અડે છે, તેમ હળવેથી સ્પર્શવી. તેમ કરતાં “અ” અક્ષર બોલવો, પછી દશ અંગુલી સહિત ઉત્તાન હાથને લલાટે લગાડતાં “હો” અક્ષર ઉચ્ચારવો; તેવીજ રીતે “ઠા” અને “ય” તથા “કા” અને “ય” ઉચ્ચારવા. પછી “જત્તા લે” જવણિજ્જં ચ લે” એ ત્રણ પદ ઉચ્ચારતાં ત્રણ આવશ્યક, બીજે વાંદણે છ ગણ્ણતાં, સર્વમળી ૧૫ આવશ્યક થયા. આમાં પણ “જ” અક્ષર બોલતાં મુહપત્તિને પૂર્વદી રીતે સ્પર્શવી, “ત્તા” અક્ષર બોલતાં ઉત્તાન હાથ વચ્ચે અધર રહે અને ‘લે’ અક્ષર

શ્રોત્રતાં તે હાથને લલટે લગાડવો, એમ “ જ ” “ વ ” “ શ્ચિ ”
 તથા “ જ્ઞ ” “ ઞ ” “ સો ” અક્ષરો ઉચ્ચારવા. “ સંકાસ ”
 પદ શ્રોત્રીને ઉત્તાન હાથ મુહુપત્તિપર સ્થાપી તેમાં માથું બાંધે
 તેમ મૂકવું. તે એક તથા “ ખામિમિ ખમાસમણો ” ઇત્યાદિ
 શ્રોત્રતાં પણ મસ્તક આડાકવું એમ જો. બીજી વારનાં વાંદણાનાં
 ગણતાં ચાર, સર્વ મળી ૧૯. “ નિસીદિ ” કહેતો અવગ્રહમાં
 જેસે તે એક અને બીજી વારનું ગણતાં જો. કુલ ૨૧. “ આવ-
 સ્તિઆએ ” એ પદ કહેતાં અવગ્રહથી પાછા નિકળવું એ એકજ,
 કારણ કે બીજીવારને વાંદણે પાછા નિકળવું નથી માટે; એમ ૨૨.
 તથા વાંદણાં દેતાં “ મન, વચન, કાય ” ના યોગો સ્થિર રાખવા,
 એ પ્રમાણે રૂપ આવશ્યક થયા, તે વાંદણાં દેતાં ધ્યાનમાં રાખવા.
 અહીં જો અક્ષરના આવર્તમાં પહેલો અક્ષર અનુદાત્ત અને બીજો
 અક્ષર ઉદાત્ત બોલવાનો છે. અને ત્રણ અક્ષરના આવર્તમાં પહેલો
 અનુદાત્ત, બીજો સ્વરિત અને ત્રીજો ઉદાત્ત બોલવાનો છે.

[૬] વાંદણાથી ઉપજતા [પ્રકટ થતા] છ ગુણ—[૧] ગુરુ
 મહારાજનો વિનય, (૨) અભિમાનનો નાશ, [૩] જિનાજ્ઞાનું
 પ્રતિપાલન, [૪] શ્રુત ધર્મનું આરાધન, [૫] પૂજ્ય જે ગુર્વાદિક
 તેની પૂજા અને (૬) અક્રિયપણું (સિદ્ધત્વ) એમ છ ગુણ પ્રકટ થાયછે.

(૭) ઇચ્છાવહિ પડિશ્લભતાં મિચ્છામિ દુષ્કંઠના અદાર લાખ
 જોવીશ હજાર એકસો ને વીશ ભાંગા થાય છે, તે આ પ્રમાણે—
 જીવના બેઠ પદ છે તેને અભિહયાથી માંડીને દશ પદ
 (આ દશ પ્રકારે જીવને પીડા ઉપજવાય છે માટે) વડે ગુણીએ
 ત્યારે પાંચ હજાર છસો ને ત્રીશ થયા, તેને રાગ અને દ્રેવવડે
 ગુણીએ ત્યારે અગ્યાર હજાર બસો ને સાઠ થયા, તેને મન, વચન

અને કાયાએ કરી ત્રણ ગુણ કરીએ ત્યારે તે ત્રીશ હજાર સાતશે એ'શી થાય. તેને કરવું, કરાવવું અને અનુમોદવું એમ ત્રણ ગુણ કરતાં એક લાખ એક હજાર ત્રણશે ને ચાલીશ થયા. તેને અતીત, અનાગત અને વર્તમાન એ ત્રણે કાળે ગુણતાં ત્રણ લાખ ચાર હજાર ને વીશ થયા. તેને અરિકુંતની, સિદ્ધની, સાધુની, દેવની, ગુરૂની અને આત્માની સાક્ષીએ કરીને છ પ્રકારે ગુણતાં : અઢાર લાખ ચોવીશ હજાર એક સો ને વીશ ભાંગા થયા, એવી રીતે ઉક્તા પ્રકારે સર્વ જીવ સાથે મિચ્છામિ દુક્કડં દેવા વડે ખમત-ખામણા થાય છે.

વિચાર સિત્તરી પ્રકરણની ટીકામાં પૂર્વોક્ત ભાંગાને બાણતાં અબાણતાં એ બે ભેદ સાથે ગુણતાં ૩૬૪૮૨૪૦ ભાંગા કહેલ છે.

(૮) પ્રતિકંભણુનો કાળ—દૈવસિક પ્રતિકંભણુનો આરંભ અર્ધ સૂર્ય બહાર રહે ત્યારે વંદિત કહેવાય તેમ કરવો અને રાત્રિક પ્રતિકંભણુ કર્યા પછી દશ પડિલેહણા થાય ત્યારે સૂર્ય ઉગે તેવી રીતે તેનો આરંભ કરવો. અપવાદે (કારણે) દૈવસિક પ્રતિકંભણુ દિવસના બાર વાગ્યાથી રાત્રિના બાર વાગ્યા સુધી થાય, તેમજ રાત્રિક પ્રતિકંભણુ રાત્રિના બારથી દિવસના બાર સુધી થાય, પણ કાળે ખેતી કરે તે સફલ થાય, એમ બાણી કાળનોજ ખપ કરવો.

(૯) પ્રતિકંભણુના આઠ પર્યાય—

- (૧) પ્રતિકંભણુ—પાપથી ઉલટું ગમન કરવું—પાછું ઓસરવું.
- (૨) પ્રતિચરણુ—શુભયોગપ્રતિ વારંવાર ગમન કરવું.
- (૩) પ્રતિહરણુ—સર્વ પ્રકારે અશુભ ચોગની ચર્ચના.
- (૪) વારણુ—અધાર્યને વારવું.

- (૫) નિવૃત્તિ—સાવધાન કાર્યથી નિવર્તવું.
 (૬) નિંદા—આત્મસાક્ષીએ પાપને નિંદવું.
 (૭) ગર્હા—શુદ્ધ સાક્ષીએ પાપને નિંદવું.
 (૮) શુદ્ધિ—આત્માને નિર્મળ કરવો.

એ આઠે પયાંયનો પરમાર્થ એક બીજા સાથે સંબંધ એ-
 ટલે બંધબેસતો છે એટલે અર્થ એકજ પણ સ્પષ્ટ જૂઠા છે અને
 તે દરેક પયાંય ઉપર બહુજ અસરકારક દૃષ્ટાંતો પ્રતિક્રિયામય ગ-
 ભાઈતે નામના ગ્રંથમાં આપેલાં છે અને તે દરેકનો બતાવેલો ઉ-
 પનય તત્ત્વ જિજ્ઞાસુને બહુજ ઉપયોગી થઈ શકે એવો આલેખવામાં
 આવ્યો છે તેથી તે વાંચવાની ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે.

(૧૦) કયા આવશ્યકથી કયા આચારની શુદ્ધિ થાય તે
 કહે છે.—

“ સામાયિક, પ્રતિક્રિયામય ને કાર્યોત્સર્ગ ” એ ત્રણ આવશ્યકથી
 “ ચારિત્રાચાર ” ની વિશુદ્ધિ થાય છે. “ ચતુર્વિંશતિસ્તવ (ચત્ત-
 વિસતથો-લોગસ્સ) ” આવશ્યકથી દર્શનાચારની વિશુદ્ધિ થાય છે.
 ‘વંદન’ આવશ્યકથી જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર અને ચારિત્રાચારની
 શુદ્ધિ થાય છે અને “ પ્રત્યાખ્યાન ” આવશ્યકથી “ તપાચાર ” ની
 વિશુદ્ધિ થાય છે અને એ છ આવશ્યકમાં વીર્ય ફેરવવાથી “ વી-
 ર્યાચાર ” ની વિશુદ્ધિ થાય છે.

(૧૧) પ્રતિક્રિયામયને વિષે ક્રિયા, કર્તા ને કર્મનું વર્ણન—
 કર્તા—પ્રતિક્રિયામય કરનાર.

ક્રિયા—પાપ શુદ્ધિને અનુકૂળ મન, વચન અને કાયાને
 પ્રવર્તાવવારૂપ.

કર્મ-મિથ્યાત્વ, કષાયાદિક અથવા પાપ રજૂપ.

(૧૨) રાઈ પ્રતિક્રમણ મંદસ્વરે કરવું-કારણ કે ઉચ્ચ સ્વરે બોલવાથી ગીરાળી આદિ હિંસક જીવો હિંસા કરવા માંડે છે, મિથ્યાત્વી તથા હિંસકઆદિ પાડોશી હોય તો કોઈ માછલાંની ભળ લઇને નદીએ બાય, કોઈ દળવા માંડે, કોઈ ખાંડવા, ભરડવા તથા લીંપવા માંડે, કોઈ ચૂલો સળગાવે, ઇત્યાદિ ઘણા અનર્થ થાય છે; માટે મંદસ્વરે કરવાનો ઉપયોગ રાખવો.

(૧૩) પ્રતિક્રમણ એક જણ બાણાવે અને બીજા પ્રતિક્રમણનાં સૂત્રો લઈ રાખી સાંભળે અથવા મનમાં ભણે જેથી અર્થની ચિંતના બરાબર થાય અને ઉપયોગ એકાગ્ર રહે.

(૧૪) કાયોત્સર્ગ કરતી વખતે દષ્ટિ નાસિકાના અગ્ર ભાગ ઉપર સ્થાપવી, તેવું ન બને તો સ્થાપનાચાર્ય ઉપર સ્થાપવી.

(૧૫) પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે પણ દષ્ટિ સ્થાપનાપર સ્થાપવી. દષ્ટિ બીજે ફેરવતાં યા શૂન્ય ચિત્તે પ્રતિક્રમણ કરતાં અવિધિદોષ લાગે છે અને ક્રિયા નિષ્કૂળપ્રાયઃ થાય છે, માટે ઉપયોગ રાખવો.

(૧૬) પ્રતિક્રમણ સંબંધી સકળ ક્રિયા પ્રમાદરહિત કરવાની છે માટે તેમાં જરૂર શિવાય કટાસણા ઉપર બેસી જવું નહિ. બનતાં સુધી કાઉત્સગ્ગ વંદનાદિક સર્વ આવશ્યક યતનાપૂર્વક ઉભા ઉભા સાચવવા. શરીરે બેચેની હોય તો તે વાત જૂદી છે. પ્રતિક્રમણ ઠાઠ્યા પછી છ આવશ્યક સુધી ઉભા ઉભા ક્રિયા કરવાની હોય છે માટે કટાસણું કાઢી નાંખવું. ફક્ત વંદિતુ તથા છ આવશ્યક પહેલાની અને પછીની ક્રિયાઓ કટાસણાપર રહીને કરવી.

(૧૭) ગુરૂથી શિષ્ય અને શ્રાવક ડાઠ હાથ દૂર રહી ક્રિયા કરે તે ગુરૂના બહુમાનાર્થે સમજવું; અને સાધ્વી કે શ્રાવિકા લેર

હાથ ફર રહે તે મોહપ્રસંગ ફર રાખવા અર્થે બાણવું. તેજ પ્રમાણે સાધ્વીથી અન્ય સાધ્વી શ્રાવિકાઓમાં બહુમાનાર્થે ગા હાથનું અને સાધ્વીથી સાધુ શ્રાવકને મોહપ્રસંગ નિવારવાર્થે તેર હાથ ફર રહેવાનું સમજવું. આ ઉત્કૃષ્ટ અવગ્રહ બાણવો.

(૧૮) સુહૃપત્તિ-એક વેંત અને ચાર અંગુલ લાંબી પહોળી તેમજ ચરવળો ખત્રીશ અંગુળ લાંબો-૨૪ અંગુલ ઠાંડી લાંબી તથા આઠ અંગુલ દરીનો શુરો લાંબો હોવો જોઈએ.

(૧૯) પ્રતિકમણ કેમ કરવું ?-કોઈપણ સાધુ અથવા સાધ્વી અને શ્રાવક અથવા શ્રાવિકાએ તદુપ ચિત્તવાળા થઈને, તન્મય થઈને, તદુપ તીવ્ર અધ્યવસાયવંત થઈને, તદ્દર્થ ઉપયુક્ત થઈને, તેનેજ પ્રિય માનીને, તદ્દભાવના ભાવિત થઈને, અન્યત્ર કોઈપણ સ્થાનકે મનને નહિ ફેરવતા સત્તા એક મનવાળા થઈને, વિમન-પણા રહિત થઈને, જિનવચન અને ધર્મમાર્ગને વિષે રક્ત મન-વાળા થઈને ઉભય કાળ આવશ્યક કરવું. આ પ્રમાણે આવશ્યક કરતાં છતાં ભવ્ય પ્રાણી સંસારસમુદ્રના પાર પ્રત્યે પામે, એ નિઃસંદેહ બાણવું.

(૨૦) તમસ્કાય-પૌષ્ઠ કે પ્રતિકમણમાં લઘુશંકા કે વડી-શંકા નિવારવા જનારાનો ઘણો ખરો ભાગ આજ કાલ કટાસણું માથે નાંખી બહાર નિકળે છે. આ માથે નાંખવાનું કારણ ઉપ-સ્થી અપકાપના છવો વરસે છે, તેની રક્ષા અર્થે છે. આપણા અંગના સ્પર્શથી તે છવો હણાય છે પણ અંગ ઉપર ઉત્તરું જટ વસ હોય તો તેથી તેનો બચાવ થાય છે. માટે કટાસણું માથે નાંખવાથી બાકીનું બધું અંગ ચુલ્લું રહે તેથી તેમા પૂરતો બ-ચાવ થતો નથી, જોટલુંજ નહિ પણ કટાસણા ઉપર જે છવો

પટે છે તેમાંના બન્યા હોય તે જીવો પણ માત્ર કરીને સ્વસ્થાને જનાર જ્યારે કટાક્ષણ પાથરીને ઉપર બેસે છે ત્યારે વિનાશ પામે છે. માટે આવે કારણે ઉનની કામળ આખે શરીરે ઓઢીને બહાર નિકળવું જરૂરું છે. આ અગત્યની બાબત ઉપર ખાસ લક્ષ્ય આપવું અને પાછા આવીને તે કામળ ઉપરના જીવોને કિલામણુ ન થાય તેમ તેને ઉપયોગ પૂર્વક એક બાબત ઉચ્ચે મૂકવી.

(૨૧) છ નિમિત્ત-૧ ગમે તે (આઠ થોઈવાળા કે ચાર થોઈવાળા) દેવવંદનમાં ચાર કાર્યોત્સર્ગ કરવામાં આવે છે, તેમાં પહેલા ત્રણ કાર્યોત્સર્ગો છ નિમિત્તે કરવામાં આવે છે અને છેલ્લો સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવતાઓના સ્મરણાર્થે કરવામાં આવે છે; તે છ નિમિત્તનાં નામ કહે છે.—(૧) “ વંદણુવત્તિયાએ ” એટલે પ્રભુને વંદન કરવાથી જે લાભ થાય તે કાર્યોત્સર્ગ કરવાથી તે નિમિત્તે થવા પામે. (૨) “ પૂજણુવત્તિયાએ ” એટલે પ્રભુની વિવિધ પ્રકારે પૂજા કરવાથી જે લાભ થાય તે કાર્યોત્સર્ગથી થવા પામે. (૩) “ સક્કારવત્તિયાએ ” એટલે પ્રભુને આભૂષણો ચડાવવા પ્રમુખ સત્કાર કરવાથી જે લાભ થાય તે કાર્યોત્સર્ગથી થવા પામે. (૪) “ સમ્માણુવત્તિયાએ ” એટલે પ્રભુની સ્તવના ગુણાદિ કહેવાથી જે લાભ થાય તે કાર્યોત્સર્ગથી થવા પામે. (૫) બોહિલાભવત્તિયાએ એટલે કાર્યોત્સર્ગથી સમકિત (અથવા રત્નત્રયી) ને લાભ થવા પામે અને (૬) “ નિરૂવસગ્ગવત્તિયાએ ” એટલે કાર્યોત્સર્ગથી મોક્ષનો લાભ થવા પામે.

(૨૨) ચત્તારિ અઠ્ઠ દસ દોય એ ગાથાના બિન્ન બિન્ન અર્થોનું વર્ણન—

[૧] પેહલે અર્થે અષ્ટાપદને વિષે સ્થાપેલા દક્ષિણ દિશે સંભવાદિ ચાર, પશ્ચિમ દિશે સુપાર્શ્વાદિ આઠ, ઉત્તર દિશે ધર્માદિ દશ અને પૂર્વ દિશે ઋષભાદિ બે; એમ ચોવીશ જિનને વાંધા.

(૨) બીજે અર્થે ચાર ને આઠ ગુણ કરતાં ૩૨ થાય અને દશને બે ગુણ કરતાં ૨૦, સર્વ મળી ૫૨ થાય તે નંદીશ્વરનાં જાવન ચૈત્યને વાંધા.

(૩) ત્રીજે અર્થે “ચત્તારિ” છાંડ્યા (છલ્યા) છે અંતરંગ વૈરી જેણે એવા અઠ્ઠ દશ (અઠાર) અને દોય એટલે બે બે મળી ૨૦ જિન તે વિચરતા સીમંધરાદિ વીશ જિનવર અને સમેતશિખર ઉપરે સિદ્ધ્યા એવા વીશ જિનવરો તેને વાંધા.

(૪) ચોથે અર્થે આઠને દશ અઠાર તેમાં ૨૦ નો ચોથો ભાગ ૫ નાંખીએ ત્યારે ૨૩ થાય તે નેમિ વિના ત્રેવીશ જિન સ્ત્રી શત્રુંજયે સમોસર્યા છે, તેને વાંધા.

(૫) પાંચમે અર્થે દશને આઠ ગુણ કરતાં ૮૦ તેને દ્વિગુણ કરતાં ૧૬૦ થાય, તે પાંચ મહાવિદેહમાં ઉત્કૃષ્ટ ૧૬૦ જિન હોય તેને વાંધા.

(૬) છઠ્ઠે અર્થે આઠને દશ અઠાર તેને ચાર ગુણ કરતાં ૭૨ થાય, તે ત્રિકાલિક ત્રણ ચોવીશી ભરતાદિક દશ ક્ષેત્રને વિષે વાંદી.

(૭) સાતમે અર્થે ૪ ને આઠ યુક્ત કરીએ ત્યારે ૧૨ થાય તેને દશે ગુણતાં ૧૨૦ થાય, તેને બમણા કરતાં ૨૪૦ થાય; તે ભરતાદિક દશ ક્ષેત્રની દશ ચોવીશીને વાંદી.

(૮) આઠમે અર્થે-મૂળ ચાર છે અને આઠને આઠ ગુણ કરતાં ૬૪ થાય તથા દશને દશ ગુણ કરતાં ૧૦૦ થાય, તે સર્વ મળી ૧૬૮ થાય; તેમાં છેલ્લા બે નાંખીએ ત્યારે ૧૭૦ થાય. તે ઉત્કૃષ્ટ કાળે વિચરતા જિનને વાંધા.

(૬) અનુત્તર, ઐવેયક, વિમાનવાસી અને જ્યોતિષી એ ચાર સ્થાનક ઉર્ધ્વ લોકના છે. તથા આઠ વ્યંતરનિકાય, દશ ભવનપતિનિકાય, એ અધોલોકના તથા મનુષ્યલોકમાં બે-શાશ્વતી અને અશાશ્વતી પ્રતિમા; એમ એ ત્રણે લોકનાં ચૈત્યો વાંધા.

એવી રીતે આ ગાથામાં તીર્થવંદના લક્ષણ અર્થે ખીજા પશુ ઘણા છે તે શાસ્ત્રાંતર (વસુદેવહિંડ પ્રમુખ) થી જાણવા. ભવ્ય-જીવોએ આ ગાથા બોલતાં આ અર્થો ઉપર ધ્યાન આપવું.

(૨૩) ચાર પ્રકારનાં પાપકર્મ—(૧) સ્પૃષ્ટપાપકર્મ—સોયના ઢગલાને હાથ વગેરે લાગવાથી વેરાઈ જાય છે તેમ નિંદા ગર્હાથી જે પાપ નાશ પામે તે. (૨) બદ્ધ પાપકર્મ—દોરાવડે બાંધેલી સોયો દોરો છોડીએ ત્યારે છૂટી છૂટી થઈ જાય છે, તેમ આલોચન પ્રતિક્રમણથી જે પાપ ક્ષય થાય તે. (૩) નિધન પાપકર્મ—દોરે બાંધેલી સોયો કટાઈ ગઈ હોય તેને તેલ લગાડીને તાપ દેવાથી તથા અન્ય લોઢા સાથે ઘસવાથી મડા મડેનતે જૂઠી થાય, તેમ જે પાપ તીવ્ર ગર્હા તથા આકરા તપથી ક્ષય થાય છે તે (૪) નિકાચિત પાપકર્મ—તેજ સોયના સમૂહને અગ્નિમાં મૂકીને ધમવાથી (ટીપી નાખવાથી) એકાકાર થઈ જાય છે, પછી તે જૂઠી પડેજ નહીં, તેમ જે પાપ અત્યંત આકરા તપવડે પણ ક્ષય થતું નથી પણ રસ-વિપાકવડે અવશ્ય વેકવું—ભોગવવું—અનુભવવું પડેજ છે તે. આ ચાર પ્રકારનાં પાપકર્મમાંથી પ્રતિક્રમણ કરતાં જે પ્રકારનાં પાપકર્મોનો ક્ષય થાય છે.

(૨૪) છોંક—પછિખ, ચોમાસી અને સંવત્સરી પ્રતિક્રમણમાં અતિચારની પહેલાં છોંક આવે તો ચૈત્યવંદનથી માંડીને પ્રતિક્રમણ ફરી કરવું અને અતિચાર પછીથી છોંક આવે તો દુઃસ્વ-સ્વસ્વ કમ્પસ્વસ્વ”ના કાઉત્સગ્ગ પહેલાં નીચે પ્રમાણે ત્રિધિ કરવી—

પ્રથમ પરિચાવહિ પડિછમી ઇચ્છાં સંદિં ભગવન્ ! ક્ષુદ્રો-
પદ્રવ ઓહકુવણ્થ કાઉસ્સગ્ગ કંરે? ઇચ્છિં ક્ષુદ્રોપદ્રવ ઓહકુવ-
ણ્થ કંરેમિ કાઉસ્સગ્ગ અન્નત્થં કહી ચાર લોગસ્સને સાગર-
વર ગંભીરા સુધી કાઉસ્સગ્ગ કરવે અને પારીને નીચેની થાય
કહેવી. પછી એક લોગસ્સ કહીને ખાકીની વિધિ કરવી.

सर्वे यक्षाम्बिकाद्या ये, वैयाहृत्यकराः सुराः ।

क्षુદ્રોપદ્રવसंघातं, ते द्रुतं द्रावयन्तु नः ॥१॥

(૨૫) ચરણ સિત્તરી—

वयसमणधम्मसंजम-वेयावच्चं च बंभगुत्तिओ ।

नाणाइतियं तव कोह-निग्गहाइं चरणमेयं ॥१॥

અહિંસાદિ પાંચ મહાવ્રત પ, દશવિધ યતિધર્મ ૧૫, સ-
ત્તર લેહે સંયમ ૩૨, દશ પ્રકારે વૈયાવચ્ચ ૪૪, નવ પ્રકારે બ્રહ્મ-
અર્થની શુભિ ૫૧, જ્ઞાનાદિ ત્રણ ૫૪, બાર પ્રકારે તપ ૬૬, અને
કોધાદિ ચાર કષાયનો જય ૭૦, એ પ્રકારે સિત્તરે લેહ બાણવા.*

* અહીં ચોથા વ્રતનું નિરપવાદપણું દર્શાવવા માટે બ્રહ્મચર્ય વ્રત
છતાં શુભિ જૂદી કહી. વળી પ્રથમ ચરમ તીર્થકરને પરિગ્રહથી ચોથું વ્રત
જૂદું છે તે દેખાડવા માટે પાંચ મહાવ્રત લીધાં. વ્રત છતાં ચારિત્રને જૂદું
ગ્રહણ કરવાનું કારણ એ કે વ્રતમાં સામાયિકચારિત્ર એકજ આવે તેથી
બીજા ચારિત્રનું ગ્રહણ કરવા માટે લીધું છે. યતિધર્મમાં સંયમ અને ત-
પનું અંતર્ગતપણું છે પરંતુ તે બંને મોક્ષના ખાસ પ્રધાન અંગ હોવાથી
જૂદાં લીધાં છે. વૈયાવચ્ચનો તપમાં અંતર્ભાવ છે પણ તેથી વિશેષ ઉપ-
કાર થાય છે માટે જૂદું ગ્રહણ કરેલ છે. યતિધર્મમાં ક્રોધાદિ નિગ્રહ
આવી જાય છે છતાં જૂદા ગ્રહણ કર્યાં તેનું કારણ એ કે-ઉદીર્ણ (ઉદયમાં
આવેલ) નો નિગ્રહ તે ક્રોધાદિ નિગ્રહ અને અનુદીર્ણ (ઉદયમાં નહીં આ-
વેલ) નો નિરોધ તે ક્ષાન્ત્યાદિ (ક્ષમા-નમ્રતા-સરળતા-નિર્લોભતા); અ-
થવા હેય (ત્યાગ કરવું) અને ઉપાદેય (આદરવું) પણું જણાવવા માટે
જૂદું ગ્રહણ કરેલ છે.

(૨૬) કર્ણ સિતરી—

પિંડવિસોહી સમિદ્ધ, ભાવણ પડિમા ચ ઇંદિયનિરોહો ॥
પડિલેહણ ગુત્તિઓ, અભિગ્ગહં ચેવ કરણં તુ ॥ ૧ ॥

બહેંતાળીશ પ્રકારે પિંડ વિશુદ્ધિ (૪૨ દોષ વર્ણ આહારાદિની ગવેષણા કરવી તે) ૪૨, પાંચ સમિતિ ૪૭, દ્વાદશ ભાવના ૫૬, મુનિની પડિમા ૬૦, પાંચ પ્રકારે ઇંદ્રિયનો નિરોધ ૬૫, પ્રતિલેખન (પડિલેહણ) ૬૬, ત્રણ ગુપ્તિ ૬૬ અને અભિગ્રહ [પ્રતિજ્ઞા] ૭૦, એ પ્રકારે સિત્તેર લેહ બાણવા. અથવા બહેંતાળીશ દોષ રહિત આહારાદિ (આહાર, ઉપાશ્રય, વસ્ત્ર અને પાત્ર) ની ગવેષણા ૪, પાંચ સમિતિ ૬, બાર ભાવના ૨૧, બાર પડિમા ૩૩, પાંચ ઇંદ્રિયનો નિરોધ ૩૮, પચ્ચીશ પ્રકારની પડિલેહણ ૬૩, ત્રણ ગુપ્તિ ૬૬ અને ચાર પ્રકારે (દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી) અભિગ્રહ ૭૦, એમ સિત્તેર લેહ બાણવા.

(૨૬) અઢાર હબ્દર શીલાંગરથ—

કરણાઈ તિન્નિ જોગા, મણમાઈળી દ્વંતિ કરણાઈ ।
આહારાઈસન્ના, ચડ સોયાઈ ઇંદિયા પંચ ॥ ૧ ॥
મોમાઈ નવ જીવા, અજીવકાઓ ચ સમણધમ્મો અ ।
સ્વંતાઈ દસ પયારો, ઇવં ઠિઈ ભાવણા ઇસા ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—ત્રણ કર્ણ (કરવું, કરાવવું, અનુમોદવું), ત્રણ યોગ (મન વચન કાય) ચાર સંજ્ઞા (આહાર, ભય, મૈથુન અને નિદ્રા) અને શ્રોતાદિ પાંચ ઇંદ્રિયો. ૧

પૃથ્વીકાયાદિ નવ પ્રકારના જીવ અને અજીવકાય મળી દશ, ક્ષમાદિ દશ પ્રકારે યતિ ધર્મ; એની ભાવના આ પ્રમાણે બાણવી. (જે સાથેના કોઠામાં છે) ૨

૧૮૦૦૦ શીલાંગના' મેદ

ક્ષત્રાદિક દશ પ્રકારના થતિ ધર્મને ધારણ કરનારા નિઝંથ-મુનિજનો ઉપર ક્રોધમાં જણાવ્યા મુજબ પૃથ્વીક્રાયાદિક જીવોની દશ પ્રકારે વિરાધના કરે નહિ તેમાં પાંચ સ્થાવરની અને ચાર પ્રકારના નસની તેમજ અજીવ (નિર્જીવ) ને પણ જીવ જુદાથી વિરાધે નહિ, તેથી દશને દશગુણ કરતાં ૧૦૦ બેદ થયા. ને ઇદ્રિયને વશ બની ઉક્ત દશવિધ આરંભ સેવાય છે તે પાંચ પ્રન્દ્રિયોના નિઝાલ મુનિજનો અહોનિશ કર્યા કરે છે તેથી ૧૦૦ ને પાંચગુણ કરતાં ૫૦૦ બેદ થયા. આહારાદિક ચાર પ્રકારની સંગ્રાને આધીન થવાથી ઉક્ત પ્રન્દ્રિયોને વશ થઇ આરંભ સેવાય છે તે ચારે સંગ્રાને જીતી લેવાથી ૫૦૦ ને ચારગુણ કરતાં ૨૦૦૦ બેદ થયા.

જેનોકરતિ	જેનોકારા	જેનાપુ- મોર્ચાંત
૬૦૦૦	વંસિ ૬૦૦	૬૦૦૦
મળસા.	વચસા	તળુના
૨૦૦૦	૨૦૦૦	૨૦૦૦
નિરિજમ	નિરિજમ	નિરિજમપ
દારસમ્મા	મયસમ્મા	રિગહસ- મ્મા
૫૦૦	૫૦૦	૫૦૦
ઓર્ગેન્દ્રિય	ચક્ષુરિન્દ્રિ- ય	બ્રાન્ડેન્દ્રિય
૧૦૦	૧૦૦	૧૦૦
ગુટલીકા- યા રંમ	અપકાયા રંમ	તેડકાયા રંમ
૧૦	૧૦૦	૧૦
સંતિજીઆ	સમદશતે	સમદજજા
તેમુનીવંદે	મુનીવંદ	તે મુનીવંદે
૧	૨	૩

સ્પર્શનેન્દ્રિય
૧૦૦

જોહ્વાદં
૧૦૦

વાયુકાયા
રંમ
૧૦

જનસ્પતિ-
કાચારંમ
૧૦

વેદંદ્રિયા તેદંદ્રિયા
રંમ રંમ
૧૦ ૧૦

ચોરિન્દ્રિ-પંચેન્દ્રિયા
રંમ રંમ
૧૦ ૧૦

અનીલા
રંમ
૧૦

સમદજજા મુત્તિજીઆ
૫ ૬ ૭ ૮ ૯

તવજીઆ તે સંસજમાતે સ્વચજીઆ સોચજીઆ અર્કિવજા

મુનીવંદે તેમુનીવંદે તેમુનીવંદે તેમુનીવંદે તેમુનીવંદે

મુનિજ-
નો બા.

તે આરંભ સેવે નહિ, અન્ય પાસે સેવાવે નહિ તેમજ સેવારને અનુમોદે નહિ, તેથી ૬૦૦૦ ને ત્રણગુણ કરતાં ૧૮૦૦૦ બેદ થાય છે. ૧ શીલ ઓટલે સદાચાર તેને પાળવાના પ્રકારો આ ક્રોધમાં વર્ણવ્યા છે.

દ્રવ્ય આવશ્યક.

આવશ્યકાદિક સૂત્રો સ્પષ્ટ અન્યૂનાધિક અક્ષર બોલવા અદલ તેમાં ન્યૂનાધિક અક્ષર બોલનાં, થતા અનર્થનું ભાન કરાવવા માટે થોડાંક શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાંતો.

લેખક—સાં-મત્ર મુનિ કર્પૂરવિજયજી.

(વિશેષાવશ્યક પૃ. ૪૦૯-૧૨.)

૧ પાટલીપુત્ર નગરમાં મૈર્યવંશનો અશોકશ્રી નામે ભૂપા. જ હતો. તેને એક રાણી થકી કુણ્ડાલ નામનો પુત્ર થયો. તેના લોગવટા માટે રાજાએ ઉજ્જયની નગરી આપી. જ્યારે તે કંઈક અધિક આઠેક વર્ષનો થયો, ત્યારે લેખવાડકે (હૂતે) આવી અશોકશ્રી રાજાને નિવેદન કર્યું કે આપનો પુત્ર હવે આઠેક વર્ષનો થયો છે. એ વાત સાંભળીને અંતેઉરમાં બેઠેલા રાજાએ સ્વહસ્તથી પુત્ર પ્રત્યે એક લેખ લખી જણાવ્યું કે ‘ ઇંદ્રાનીમધીયતાં કુમારઃ ’ એટલે હવે યોગ્ય ઉમ્મર થવાથી કુમારે અભ્યાસ કરવો. તે લેખને ખીડયા વગર શરીરચિંતા ટાળવા માટે રાજા ગયો ત્યારે એક રાણીએ તે લેખ લઈને વાંચી લીધો અને મનમાં ચિંતવ્યું કે મારે પણ પુત્ર છે પરંતુ તે હજી કેવળ ન્હાનો છે ત્યારે કુણ્ડાલ મોટો છે. જો કુણ્ડાલ રાજ્ય યોગ્ય થઈ જશે તો મારા પુત્રને રાજ્યપ્રાપ્તિ થઈ શકશે નહિ. તેથી એમ કહું કે જેથી કુણ્ડાલ રાજ્યને અયોગ્ય થાય. વળી આ વખતે પણ અનુકૂળ આવ્યો છે. એમ વિચારી હાથમાં રહેલી અંજનની સળીને થુંકવડે લીની કરી અકારની ઉપર ખિંદુ કરી લીધું એટલે ‘ અંધીયતાં કુમારઃ ’ એમ થયું. એવી રીતે કરીને તે લેખ રાણીએ જ્યાં હતો ત્યાં

રાખી દીધો. રાજાએ પણ એ લેખ ફરીને વાંચ્યા વગરજ ખીડી દીધો એટલે એ લેખ કુમાર પાસે આવ્યો. કોઈ એક અધિકારીએ તે લેખ વાંચી જોયો. અગ્રગટ અને વિરુદ્ધ બાણીને તે કુમારને વંચાવ્યો નહીં. કુમારના અતિ આગ્રહથી તે લેખ વંચાવવામાં આવ્યો. તે લેખમાંની હકીકતથી ખરાબર વાકેફ થઈ કુમારે કહ્યું કે ‘ મૌર્યવંશના રાજાઓની આજ્ઞા કયાંય કોઈ પણ ખંડન કરતા નથી તો હું જાતેજ પિતાશ્રીની આજ્ઞા કેમ ખંડિત કરું ? એમ બનેજ નહિ. ’ એમ કહીને તત્કાળ અગ્નિતપ્ત લોહશલાકા (લોહાનો સળીઓ) લઈને હાહારવ કરતા સહુ જનોએ વાર્યા છતાં તેણે પોતાની ખંને ચક્ષુઓને હાંભી દીધી અને પોતે અંધ થયો. એ બધી હકીકત સાંભળીને રાજા બહુ ખેદ પામ્યો. પછી તો ઉજ્જયની નગરીને બદલે તેને અન્ય ગામનો માત્ર ગરાસ આપવામાં આવ્યો. હવે તે ગામમાં રહી કુણાલ સરસ ગીત કળા શિખ્યો. તેને અન્યદા એક પુત્ર થયો. તે પુત્રને રાજ્ય મેળવી આપવા માટે કુણાલ પોતે પાટલીપુરમાં આવ્યો. ગીત કળાવડે તેણે સહુ કોઈને વશ કરી લીધા. તેની ભારે પ્રસિદ્ધિ થઈ. પછી તેને રાજા પાસે લઈ જવામાં આવ્યો. ત્યાં તેણે યવનિકાના આંતરે (પડદા પાછળ) રહી એવું તો સરસ ગાયન કર્યું કે તેથી રાજાએ અત્યંત પ્રસન્ન થઈ તેને કહ્યું કે ‘ ભાઈ ! તારી ઈચ્છા હોય તે માગી લે, તને તે આપું ’ ત્યારે અવસર પામીને તેણે સ્વવૃત્તાંત જણાવી રાજ્યની માગણી કરી. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે ‘ તું અંધ હોવાથી રાજ્યને શું કરીશ ? ’ ત્યારે કુણાલે કહ્યું કે ‘ રાજાન્ ! મારે રાજ્ય લાયક પુત્ર પ્રાપ્ત થયો છે ’ રાજાએ પૂછ્યું ‘ ક્યારે ? ’ ત્યારે તેણે જણાવ્યું કે ‘ સંપ્રતિ ’ એટલે હમણાં

તેથી તે પુત્રનું નામ ‘સંપ્રતિ’ જ રાખવામાં આવ્યું અને રાજ્ય તેનેજ આપવામાં આવ્યું. એ સર્વ પ્રસંગવશાત્ કહ્યું. પરંતુ જેમ અકારની ઉપર એક બિંદુ માત્ર અધિક કરી દેવાથી કુમારનાં નેત્ર ગયાં, તેમ પ્રસ્તુત સૂત્રમાં પણ બિંદુ અક્ષર માત્રાદિક અધિક કરવાથી મૂળગો અર્થ ફરી જાય અને તેથી ઉલટો અનર્થ પેદા થાય, એમ સુસ જનોએ સમજી લેવું. ઉક્ત વાતના સમર્થનમાં એક બીજું પણ લૌકિક ઉદાહરણ છે.

૨. કોઈ એક અટવીમાં એક સરોવર હતું. તેને લોકો ‘કામિક તીર્થ’ કહે છે. તે સરોવરના તીરે એક વંજુલ નામે વૃક્ષ હતું. તેની શાખા ઉપર ચઢી કોઈ તીર્થંચ એ સરોવરના જળમાં પડે તો તે તીર્થના મહિમાથી માનવ થઈ જાય અને જો મનુષ્ય પડે તો તે દેવરૂપ થઈ જાય. પરંતુ જો અધિક લોભથી તેમાં કોઈ બીજી વાર પડે તો તે પોતાના મૂળગા રૂપને પાછું પામે એમ હતું. એકદા એક વાનર-વાનરીને જોતાં જોતાં એક મનુષ્ય અને મનુષ્યણી તે વૃક્ષની શાખા ઉપર ચઢ્યાં; ત્યાંથી તે સરોવર ના જળમાં પડ્યાં અને દેહીપ્યમાન કાન્તિવાળા દેવદેવી થયાં. તે જોઈ તે વાનર-વાનરી પણ તેવીજ રીતે તે જળમાં પડ્યાં તો શ્રેષ્ઠ રૂપવાળા નર-નારી થયાં. પછી પેલા વાનરે કહ્યું કે આપણે ફરી પડીને દેવરૂપ થઈએ. તે વખતે સ્ત્રીએ તેને બહુ સમજાવ્યો છતાં તે તો પડ્યોજ અને પોતાના મૂળરૂપે વાનર થયો. હવે ત્યાં આવી ચઢેલા કોઈક રાજાએ તે શ્રેષ્ઠ રૂપવાળી નારીને પોતાની સાથે લઈ લીધી; તે તેની માનીતી રાણી થઈ. પેલા વાનરને કોઈ મહારી લોકોએ પકડી લીધો અને તેને નાચતાં ચિખ્યું. પછી તેને અંતેરિ સહિત એકેલા રાજા પાસે લઈ જવામાં

આબી. તે વાનરે રાણીને ઓળખી લીધી તેમજ રાણીએ પણ વાનરને ઓળખ્યો. વારંવાર વાર્યા છતાં પણ તે વાનર રાણીની સન્મુખ તેને લેવા જાય છે ત્યારે રાણીએ તેને કહ્યું કે ‘ હે વાનર ! જેવો અવસર તેવું ચાલવું જોઈએ. તારીજ ભૂલ તને નહીં છે, તે તું યાદ કર ! ’ જેમ અધિક લોકનો વિચાર વાનરને અનર્થને માટે થયો તેમ અક્ષર માત્રાદિક અધિક ઉમેરીને બોલવાથી સૂત્ર પણ નુકશાન માટે થાય, એમ બુદ્ધિમાનજનોએ જાતે વિચારી લેવું જોઈએ.

હવે અક્ષર માત્રાદિકન્યૂન સૂત્રપાઠ બોલતાં હાનિ થાય તે બતાવવા માટે ઉદાહરણ આપે છે.—

૨. રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ મહાવીર સમવસર્યા. તેમની પાસે ધર્મ દેશના સાંભળી સભા વિસર્જન થયા બાદ સ્વગૃહ પ્રતિ જતાં શ્રેણિક રાજાએ પાંખ વગરના થઈ પડેલા પંખીની પેદે આકાશમાં ઉડ્યા ચઢતા અને નીચા પડતા એક વિદ્યાધરને દૂરથી જોયો. તેનું કારણ જાણવાની ઈચ્છાથી રાજા ત્યાંથી પાછા ફરી સમવસરણમાં આવી પ્રભુને તે વ્યતિકર પૂછવા લાગ્યા. ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે ‘ એ વિદ્યાધર આકાશગામિની વિદ્યાનો એક અક્ષર ભૂલી ગયો છે તેથી તે વિદ્યા તેને ખરાબર સ્કુરતી નથી અને એથીજ એ થડે પડે છે. ’ એ વાત અભયકુમારે સાંભળી અને તે વિદ્યાધર પાસે આવી કહેવા લાગ્યો કે ‘ તમે એક અક્ષર ભૂલી ગયા છો. જો તમે મને એ વિદ્યા આપવી કળુલ કરો તો હું તમને તે અક્ષર બતાવું. ’ વિદ્યાધરે તેમ કરવા કળુલાત આપી એટલે અભયકુમારે પદ્માનુસારિણી લાગિવડે તે અક્ષર તેને કહી

ખતાવ્યો. પછી વિદ્યાધરે તેને તે વિદ્યા આપી અને પોતે ક્ષેમ કુશળ ઈષ્ટસ્થાને જઈ પહોંચ્યો. ઉપર જણાવવામાં આવ્યું તેવી રીતે જેમ અક્ષરમાત્રાહીન વિદ્યા સ્ફુરતી નથી અને વળી અનર્થ રૂપે થાય છે તેમ સૂત્ર પણ જો ન્યૂનાક્ષર લખવા લખાવવામાં આવે તો તે આશ્રયી પણ બાણવું. હવે હીન તેમજ અધિક અક્ષર ઉભય આશ્રયી ઉદાહરણ આપે છે—

૪-૫ રોગી માણસને તેના પિતા માતા કે વૈદ્ય પ્રમુખ જો તેની દયા ચિંતવીને તીખાં, કડવાં, કષાયલાં ઔષધ ઓછાં પ્રમાણમાં આપે તો તે જલદી સાજો થઈ શકે નહિ અને જો સ્વેચ્છાથી તેને અધિક પ્રમાણમાં આપવા માંડે તો તે મરી જાય. એટલે જેમ રોગી માણસને અન્યૂનાધિક ઔષધ આહારવડે ફાયદો થઈ શકે છે અને બાળકને પણ અન્યૂનાધિક આહારવડે સુખ શાન્તિ રહે છે તેમ સૂત્ર આશ્રયી પણ સમજવું. તેમાં હીનાધિક અક્ષર માત્રાદિક કરતાં તેવીજ રીતે દોષ સમજી લેવા. તે કયા કયા દોષ છે, તે શાસ્ત્રકાર પોતેજ સમજાવે છે. “અક્ષર માત્રાદિક હીનાધિક કરતાં સૂત્રનો ભેદ થાય છે, સૂત્રના ભેદથી અર્થનો ભેદ [કેરકાર] થાય છે (અર્થમાં વિરોધ આવે છે), અર્થ ભેદથી ક્રિયા રૂપ ચારિત્રનો ભેદ-વિપર્યય થાય છે, ચારિત્રનો ભેદ થવાથી ભોક્ષનો અભાવ [ગેરલાભ] થાય છે અને ભોક્ષનો અભાવ થવાથી દીક્ષાનું નિષ્ફળપણું સિદ્ધ થાય છે. ” એ સર્વ આગમથી દ્રવ્યાવસ્થકના પ્રસંગે કહ્યું, તે લક્ષમાં લઈ ભવ્ય જનોએ આગમથી શુદ્ધ સૂત્ર પાઠ કઠે કરવા અધિક પ્રયત્ન સેવવો ઉચિત છે.

ભાવ આવશ્યક.

લેખક:-સન્નિમત્ર મુનિ કપૂરવિજયજી.

(વિશેષાવશ્યક પૃષ્ઠ ૪૧૪—૪૧૬)

દ્રવ્ય આવશ્યક કહ્યા પછી અનુક્રમે ભાવ આવશ્યકનો અધિકાર આવે છે. ૧ આગમથી અને ૨ નોઆગમથી એમ એ ભાવ આવશ્યક બે પ્રકારનું છે.

આવશ્યક સાંખ્યી અર્થમાં ઉપયોગ એ આગમથી ભાવ આવશ્યક જાણવું. અને જ્ઞાન અને ક્રિયા ઉભય પરિણામ એ નોઆગમથી ભાવ આવશ્યક જાણવું અહીં 'નો' શબ્દનો અર્થ નકારવાળી નહિ પણ મિશ્રવાળી કરવાનો છે. ૧ લૌકિક, ૩ લોકોત્તર અને ૩ કુપ્રાવચનિક એમ ત્રણ પ્રકારે નોઆગમથી ભાવ આવશ્યક કહેલું છે. તેમાં મધ્યાર્જ પહેલાં ભારત અને મધ્યાર્જ પછી રામાયણ વાંચવું એ લૌકિક, મંત્રાદિક પાઠ-પૂર્વક યજ્ઞ, હોમાદિક કરવાં તે કુપ્રાવચનિક અને ઉપયોગ સહિત મુખવસ્ત્રકાની પડિલેહણ કરવી અને આવર્ત સાચવવા પ્રમુખ ક્રિયામિશ્ર ઉભય કાળ સાધુ શ્રાવક યોગ્ય આવશ્યક સૂત્રને ઉચ્ચરવાં, એ લોકોત્તર ભાવ આવશ્યક જાણવું. આ ત્રણે પ્રકારના નોઆગમથી ભાવ આવશ્યક મધ્યે, કેવળ સાચાં અનુપમ, શાશ્વત સુખ આપવા સમર્થ હોવાથી લોકોત્તર આવશ્યક જ શ્રેષ્ઠ છે અને તેનોજ આ શાસ્ત્રમાં અધિકાર દર્શાવવામાં આવે છે.

હવે આવશ્યકના પર્યાય [સમાન અર્થ સૂચક ૧૦ નામ] જણાવે છે,—૧ આવશ્યક, ૨ અવશ્ય કરણીય, ૩ મુવ, ૪ નિશ્ચલ

૫ વિશેષાધિ, ૬ અધ્યયન પટક, ૭ વર્ગ, ૮ ન્યાય, ૯ આરાધના અને ૧૦ માર્ગ, એ તેનાં સમાન અર્થસૂચક દશ પર્યાય નામ છે. હવે તે દરેક નામની વ્યુત્પત્તિ વગેરેથી સ્પર્થકતા બતાવે છે.—

૧ સાધુ જનોએ તેમજ શ્રાવક જનોએ અહોરાત્ર મધ્યે અવસ્ય કરવું જોઈએ તેથી તે આવસ્સય-આવશ્યક કહેવાય છે. અથવા આહમર્યાદા-અભિવિધિ વાચક હોવાથી આ-મર્યાદા—અભિવિધિવડે ગુણોનો અપાશ્રય એટલે આધાર એવો તેનો અર્થ થઈ શકે છે, તેથી તે આવસ્સય-આપાશ્રય એટલે ગુણાધાર કહેવાય છે. અથવા જ્ઞાનાદિક ગુણો પ્રત્યે આ-સમન્તાત્ આત્માને વશ્ય કરે છે તેથી તે આવસ્સય-આવશ્યક કહેવાય છે, અથવા ગુણશૂન્ય [ગુણરહિત] આત્માને ગુણોવડે આ-સમન્તાત્ વાસે છે—વાસિત કરે છે તેથી તે આવસ્સય-આવાસક કહેવાય છે. અથવા વાસ-ધૂપાદિક જેમ વસ્ત્રને સુવાસ આપે છે તેમ સદ્ગુણોવડે આત્માને વાસે-ભાવે-રંજે તેથી પણ આવાસક કહેવાય છે. તેમજ વસ્ત્ર-આચ્છાદને એ અર્થથી જેમ વસ્ત્ર વડે શરીરને આચ્છાદે છે તેમ અનેક સદ્ગુણોવડે આ-સમન્તાત્ આત્માને આચ્છાદે-વીંટી લે તેથી પણ આવસ્સય-કહેવાય છે. એ બધી આવસ્સય રૂપ પર્યાય નામની વ્યાખ્યા કહી. એવી રીતે ‘અવશ્ય કરણીય’ વગેરે બાકીનાં પર્યાય નામોની પણ સિદ્ધાન્ત—લક્ષણાનુસારે વિદ્વાન્ જનોએ વ્યાખ્યા કરી લેવી. તે એ રીતે કે સુસુક્ષ્મ જનોએ અવશ્ય કરવા યોગ્ય હોવાથી તે અવશ્ય કરણીય કહેવાય. તથા અર્થથી ધ્રુવ-શાશ્વત હોવાથી તે ધ્રુવ કહેવાય. એ વડે ઇન્દ્રિય કષાયાદિ ભાવ શત્રુઓનો નિગ્રહ કરી

શકાય છે માટે તે નિઝહ કહેવાય. અન્ય આચાર્યો એમ કહે છે કે પ્રવાહથી અનાદિકાળનાં હોવાથી કર્મને ધ્રુવ કહીએ. તે ધ્રુવ કર્મનો આ વડે નિઝહ કરી શકાય છે માટે તે ધ્રુવ નિઝહ પણ કહેવાય. કર્મવડે મલિન થયેલા આત્માની વિશુદ્ધિ હેતુક હોવાથી તે વિશેષથી કહેવાય. સામાયિકાદિક છ અધ્યયનરૂપ હોવાથી તે અધ્યયનષટ્ક કહેવાય. રાગાદિક દોષો આ વડે દૂર વર્જી શકાય માટે તે વર્ગ કહેવાય. અન્ય આચાર્યો કહે છે કે છ અધ્યયનના સમૂહરૂપ હોવાથી તે અધ્યયનષટ્ક વર્ગ પણ કહેવાય. અભીષ્ઠ અર્થ સિદ્ધ કરવાનો સમ્યગ્ ઉપાય હોવાથી એ ન્યાય કહેવાય. અથવા જીવ અને કર્મનો અનાદિ કાળનો આશ્રયાશ્રયીભાવ સંબંધ તોડવાનો નિવેડો લાવે છે માટે તે ન્યાય કહેવાય. મોક્ષમાર્ગની આરાધના કરવાના હેતુરૂપ હોવાથી તે આરાધના કહેવાય. અને મોક્ષનગરે પહોંચાડનાર હોવાથી તે માર્ગની પેરે માર્ગ કહેવાય. એ રીતે દશે પર્યાયનામની સાર્થકતા સમજી ભવ્યાત્માઓએ ભાવ આવશ્યક કરવા પૂરતો પ્રયત્ન સેવવો. ઇતિશમ્.

લેખક-શુભાનુરાગી મુનિ કર્પૂરવિજયજી.

વીતરાગ પરમાત્માની ગૃહસ્થ-શ્રાવકો વડે કરાતી પૂજા તેના જુદા જુદા પ્રકાર, પ્રયોજન તથા ફળ સમજી સુઝી ભાઈ જહેનોએ તેમાં કરવો જોઈતો આદર.

અષ્ટ પ્રકારી, સત્તર પ્રકારી અને એકવીશ પ્રકારી પ્રમુખ પૂજાનો સમાવેશ ^૧અંગપૂજા, ^૨અગ્રપૂજા અને ^૩ભાવપૂજામાં થઈ શકે છે. પહેલી વિદ્યોપશામિની, બીજી અભ્યુદય કરનારી અને ત્રીજી મોક્ષ આપનારી થાય છે. વિધિવત્ કરેલી પૂજા યથાસ્થિત ફળદાયક બને છે. અંગશુદ્ધિ, વસ્ત્રશુદ્ધિ, મનશુદ્ધિ, ભૂમિશુદ્ધિ, પૂજોપકરશુદ્ધિ, દ્રવ્યશુદ્ધિ અને વિધિશુદ્ધિ, એ સાત પ્રકારની શુદ્ધિ પ્રભુ પૂજા વંદનાદિ પ્રસંગે સાચવવી યોગ્ય છે. વળી પૂજા કરનારના આશય-અભિપ્રાયને અનુસરી પ્રભુપૂજા વિચારામૃત સંગ્રહમાં સાત્ત્વિકી, રાજસી અને તામસી એ રીતે ત્રણ પ્રકારની પણ કહી છે. તે એવી રીતે કે-૧ અરિહંત પરમાત્માના ઉત્તમ ગુણોના જ્ઞાન પૂર્વક, ગમે તેવા કષ્ટ સમયે પણ મનનો રંગ બદલ્યા વગર, પ્રભુ ભક્તિ નિમિત્તે મહા ઉત્સાહથી નિરપૃહ ભાવે સર્વસ્વ અર્પણ કરતો ભવ્યાત્મા યથાશક્તિ જે પૂજા કરે તે સાત્ત્વિકી પૂજા સમજવી. ૨ જે આ લોકના મુખ્ય પ્રાપ્ત કરવા નિમિત્તે નિશ્ચય રાખી લોકરંજન અર્થે કરવામાં આવે તે રાજસી ભક્તિ સમજવી. તેમજ ૩ પોતાના કલ્પેલા શત્રુઓના નિશ્ચય અર્થે મત્સર ભાવથી દંડ નિશ્ચય કરી તેમના માર્ગમાં અવરોધ ઉભો કરવા માટે જે કરાય તે તામસી ભક્તિ જાણવી. રાજસી અને તામસી ભક્તિ સર્વ કોઈને મુખે (સહેજે) પ્રાયઃ થઈ શકે છે. પણ મોક્ષ પર્યંત.

સુખને આપનારી સાત્વિકી ભક્તિ પ્રાપ્ત થવી અર્થાત્ દુર્લભ છે. સાત્વિકી ભક્તિ ઉત્તમ છે, રાજસી મધ્યમ છે અને તામસી જઘન્ય છે. યાજ્ઞલી બંનેને તત્ત્વજ્ઞાએ આદરેલી નથી પણ પહેલીનોજ સ્વીકાર કહેલો છે.

૧. અંગપૂજા, જળા, ચંદન, પુષ્પ (પત્રફળ) અને આભૂષણ વડે કરાય છે.

૨. અગ્રપૂજા, અક્ષત, ફળ, નૈવેદ્યાદિક તથા તાલમૃદંગાદિક વડે કરાય છે.

૩. ભાવપૂજા, વૈરાગ્ય ઉપજાવી, આત્મગુણ જગાવે એવી રીતે વીતરાગ પ્રભુની પાસે તન, મન, વચનની એકાગ્રતાથી સમજ અને ઉપયોગ સાથે ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવનાદિક વડે કરાય છે.

૧. જલપૂજા વડે પ્રભુનો અભિષેક કરતાં સ્વચેતનને કર્મભળ રહિત વિશુદ્ધ કરવાનું ભાવવું. ચંદનાદિક શીતળ વસ્તુવડે પ્રભુના સર્વાંગે વિલેપન કરી કષાય તાપ રહિત શાંત થવાનું ભાવવું. સુગંધી પુષ્પ માદ્યાદિક પ્રભુ ઉપર આરોપી ચિત્તની પ્રસન્નતા-પ્રકુક્ષ્તા રૂડી પેરે ભાવવાં. ઉત્તમ પત્ર, ફળ પ્રભુતાં કર કમળમાં સ્થાપી, ઉત્તમ આભૂષણો આરોપી, ચિત્તની એકાગ્રતા ભાવવી.

૨ અખંડ અને ઉજ્જ્વળ તાંદુલ વડે ત્રણ ઢગ પ્રભુ પાસે કરી નિર્મળ રત્નત્રયીની ભાવના કરવી.

ઉત્તમ સરસ શ્રીફળ, આંખા, દાડિમાદિક ફળો વડે અનુપમ એવું પ્રધાન મોક્ષ ફળ ચાહવું. સરસ પકવાનાદિક ઉત્તમ નૈવેદ્ય પ્રભુ પાસે ધરીરે આત્માનુંજ નિજ અણુ આહારી પદ ચાહવું.

૩ તાલ મૃદંગાદિક વાજિત્રના સાજથી સંગીત નૃત્યાદિક પ્રભુ પાસે કરી નિજ જ્ઞાન, બુદ્ધી પ્રભુ રૂપ થવું.

(૬૨૨)

‘ જિન ઉત્તમ ગુણ ગાવતાં ગુણ આવે નિજ અંગ ’ એવા

ઉચ્ચ આશયથી સ્વપરને સુખે સમજાય અને વૈરાગ્ય ભાવ ઉપ-
જાવે એવાં ઉત્તમ પદ્ધતિ-અર્થ યુક્ત ચૈત્યવંદન, સ્તુતિ સ્તવનાદિ
કેવળ પ્રભુ કે પ્રભુના સ્વરૂપ સામેજ દ્રષ્ટિ સ્થાપી રાખી બીજાના
ધ્યાનમાં વ્યાધાત ન આવે તેમ શાન્ત ચિત્તથી ગંભીર સ્વરે ગાંવું
અથવા અન્યકૃત ગાયનાદિ સાંભળવું અને અનુમોદવું, કે જેથી
આત્માની અનાદિ મલિન વિષય વાસનાદિક નિર્મૂળ થઈ
સ્વાત્મગુણ જાગૃત થવા પામે અને ઉત્કૃષ્ટ યોગની એકતાથી
ચેતન નિજ ભાન ભૂલી જઈ પરમાત્મ સ્વરૂપી થવા પામે.

આ ત્રણ પ્રકારની પ્રસિદ્ધ પૂજા ઉપરાંત એક ચોથી પ્રતિ-
પત્તિ નામની પૂજા પણ કહી છે અને તે પ્રમાદ માત્ર પરિહરી
પરમાત્મ પ્રભુની અખંડ આજ્ઞાનું પરિપાલન કરવા વડે બને
છે. ઇતિશમ્.

पार्श्व जिन चैत्यवन्दनम् .

—*—

ॐ नमः पार्श्वनाथाय, विश्वचिन्तामणीयते;

ह्रीं धरणेद्वैरोट्या, पद्मादेवी युतायते ॥ १ ॥

शान्तिमुष्टिमहापुष्टि-धृतिकीर्त्तिविधायिने;

ॐ ह्रीं द्विड्व्यालवेताल-सर्वाधिभ्याधिनाशिने ॥ २ ॥

जयाजिताख्याविजयाख्या, पराजितयान्वितः;

दिशां पालैर्ग्रहैर्यैश्च विद्यादेवीभिरन्वितः ॥ ३ ॥

ॐ असिआउसाय नमस्तत्र त्रैलोक्यनाथताम्;

चतुःपुष्टि सुरेन्द्रास्ते, भासन्ते छत्रवामरैः ॥ ४ ॥

श्रीशङ्खेश्वरमण्डन पार्श्वजिन ! प्रणतकृत्यतरुहकल्प !

चूरय दुष्टवार्त, पूरय मे वाञ्छितं नाथ । ॥ ५ ॥

—*—

શિક્ષક અને શિક્ષણ.

“ દયાળુ માતૃપિતાદિક ધારે તો બાળકોના ઉમદા શિક્ષકોની ગરજ સારી શકે ”

- ૧ શિક્ષકોનો ધંધો ઉત્તમ છે. ગુરૂ મહેતાજી વગેરે શબ્દો, એ ધંધાની મહત્તા બતાવે છે. એ ધંધો ઉપદેશ કરતાં જોખમ-વાળોને મુશ્કેલ હોવા છતાં માનવંતો છે.
- ૨ પ્રાચીન શાસ્ત્રોમાં ગુરૂને દેવ સમાન ગણવાનું કહ્યું છે. સદ્-ગુરૂ સૌથી શ્રેષ્ઠ છે.
- ૩ મહેતાજીએ ઉત્સાહથી કામ કરવાનું છે. કદી નિરૂત્સાહી થવું નહીં.
- ૪ શિક્ષકનો ધંધો સહેલો નથી. તે ધંધો શિખી સુશિક્ષિત બનવું. હુદાર, સુધાર વગેરેને નિર્જીવ વસ્તુ ઉપર કામ કરવાનું હોય છે ત્યારે શિક્ષકોને ચેતનવંત બાળકોપર કાર્ય કરવાનું હોઈ જો તે યથા યોગ્ય રીતે કામ ન કરે તો સંખ્યાબદ્ધ અમૂલ્ય જીવંત બગડે; આજનાં બાળકો કાલે માણસ થવાનાં છે.
- ૫ પુરૂષ શિક્ષક કરતાં સ્ત્રી શિક્ષકની જોખમદારી વિશેષ છે, કેમકે તેના હાથમાં છોડીઓની એટલે લવિષ્યની માતાઓની કેળવણી રહેલી છે. સ્ત્રીમાં કેટલાક એવા ગુણ રહેલા છે કે બાળકો સુશિક્ષિત સ્ત્રી પાસેથી પ્રેમભાવથી ધણું શિખી શકે.
- ૬ શિક્ષકનો ધંધો ચલાવવામાં ઉપયોગી થઈ પડે એવું ખાસ શિક્ષણ આપવાની પાઠશાળાને ટ્રેનીંગ કોલેજ કહે છે. ત્યાં શિક્ષણનું શાસ્ત્ર શિખવવામાં આવે છે.
- ૭ સમજુતી, સૂચનાઓ અને નિયમોનો સંગ્રહ, તેનું નામ શાસ્ત્ર અને એ પ્રમાણે કામ કરી અનુભવ મેળવવો, તેનું નામ કળા.
- ૮ જમાનાની સાથે રહેવા તથા ધંધાને યોગ્ય જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરવા શિક્ષકોએ ઉત્તમ પુસ્તકો વાંચવાનો મહાવરો કરવો.

અને જીવન પર્યંત જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરવાનો ઉદ્દેશ કરતા રહેવું.
શિક્ષક બાળકો ન હોયો જોઈએ.

- ૯ બાળકોનું અને કેળવણી, એ બેમાં મોટો તફાવત છે. કાંસી કાંસીને જ્ઞાન ભરવું કે ગોખણ કરાવવું તે બંધુતર છે અને મનની, શરીરની અને નીતિવિષયક સર્વ શક્તિઓની ખીલવણી કરવી તેનું નામ કેળવણી. શિક્ષકે કેળવણી આપવા ઉપર ખાસ લક્ષ રાખવું.
- ૧૦ કેળવણીનો અર્થ ખોલો છે. બાળક બાળીને પંડિત થાય એટલે બસ નથી. તેના મગજમાં માત્ર જ્ઞાન ભરવાનું નથી. તેની વિચાર શક્તિ ખીલવવાની છે અને જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરતાં શિખવવાનું છે.
- ૧૧ કેળવણી ત્રણ પ્રકારની છે, મનની (માનસિક) તનની (શારીરિક) અને નીતિની (નૈતિક).
- ૧૨ બુદ્ધિની કેળવણી ન મળે તો બાળક અજ્ઞાની અને બોધક (બુદ્ધિહીન) થાય. મનની શક્તિઓ ખીલવાથી બુદ્ધિની કેળવણી મળે છે. ગોખણથી મળતી નથી.
- ૧૩ શરીરની કેળવણી ન મળે તો બાળકો નિર્બળ અને નિર્માલ્ય થાય. જૂદી જૂદી જાતની કસરત અને ડ્રીલ વગેરેથી એ કેળવણી મળી શકે છે.
- ૧૪ નીતિની કેળવણી ન મળે તો બાળક અસહ્ય અને અવિવેકી થાય. શિક્ષકની રહેણી કરણી અને નીતીપાઠોની અસરકારક સમજૂતીથી એ કેળવણી આપી શકાય.
- ૧૫ કિન્ડર ગાર્ટનની સીસ્ટમથી ત્રણે પ્રકારની કેળવણી એકી સાથે મળે છે.
- ૧૬ શિક્ષક સદાચરણી, ન્યાયી અને મનને કબજામાં રાખી શકે તેવો ન હોય તો તેની અસર બાળકો પર સારી થાય નહિ.
- ૧૭ સેવાવૃત્તિ રાખી દરેક શિક્ષકે કર્તવ્ય પરાયણ થવું.

—❧ સમાપ્ત— ❧—

